





John Carter Brown
Library
Brown University

1212

B.A.V. Add. 53-

1518

Baptiste Fulgosi de di

ctis factisq3 memorabilibus collectanea a Camillo Billa
no latina facta. In que quicquid hystoriaru a mu-
di exordio vsq3 ad hec tempora scitu
dignum inuenitur / q3 dili-
gentissime conge-
stum est.



uilegio ad biennium.

¶ Prostant in ædibus Gallioti du Pre Commorantis supra pon-
tem Nostræ domine: In intersignio Gallee. Et in se-
cundo pilari palatii Regij.

IACOBVS Daniel Petro danieli patruo suo aduocato
aurelianensi tum doctissimo tum prudentissimo. S.D.



VM ALIQUID LITTERARVM ad te dare valde ex-
optare patruē in omni virtutis genere eminētissime/ vt taci-
turnitatē meā aliquo saltem p̄textu velare possem: ne ingra-
titudinis nota mihi & merito foret inurenda: nihilq; succur-
reret quod eruditis tuis aurib⁹ dignū foret: tandē optato sese
obtulit materia oīm pulcherrima: qua & scribendī tarditatē excusare &
ingratiitudinē a me alienissimā esse demonstrare liceret. Nam cū librorū
falcem reuoluerem/casu inciderūt in manus meas Batistæ Fulgosi de di-
ctis factisq; memorabilibus collectanea: Opus (meo quidem iudicio) nō
minus iucundum propter rei varietatē fastidiū expultricem haud incō-
modam/q; vtile & frugiferum ob exēpla ad bene beatāq; viuendū in eo
vndiquaq; cōgesta. hoc statim avidissime legere icēpi: rem tam suauem
& elegantem reperi: vt prius auelli non potuerim q̄ totum opus nō mo-
do perlegissem verū (vt ita dicā) deuorassē. Sed inter legendū non me-
diocri dolore & molestia sum affectus: offendi enim q̄ plurimis mendis
scaturire/inuersum esse truncū & mutilum. Post aliquot dies mente re-
uoluere cōepi/opus non solum dignum esse quod ederetur/sed etiā quod
studiosi iuuenes nedū cuiuscunq; ætatis homines citra temporis iactu-
ram (si a mendis repurgatum vindicatūq; esset) legere possent: quid enī
in hoc opere quisq; desideret quod ad virtutē capessendā viciāq; fugien-
da pertinere videat: hoc ergo periclitandi exercendiq; animi grā horis
succisiuis (quantū īgenioli mei vena passa est) emaculaui/emēdaui/suo-
q; nitori restitui: verū non ita vt nullum superesse mendū asseuerare pos-
sem/scio nanq; q̄ sit mihi curta supellex: verū tamen si conat⁹ nō foelici-
ter cesserit/animus certe ac diligētia non defuit: Cogitanti vero mihi cui
nam potius dedicare q̄ tibi vnico meo mecenati/potiorē sane te dignio-
rem ve cognoscere potui nullum. Quæ enī virtus est cui⁹ fulgor in te nō
resplendeat: sermōe tam comi/tam prudenti / omniq; venustate condi-
to existis: vt nemini qui humanitatis omnino expers nō sit/a tuo cōgres-
su discedere liceat: quin inclitas istas tuas virtutes sermonesq; prudētissi-
mos non solum prædicet verū etiā admīretur in celūq; laudibus efferat.
Hanc igitur meā lucubratiūculam qualisqualis est tuo nomini nūcupa-
tam hilario vultu & serena fronte (quæ tua est humanitas) accipias rogo:
quæ sit ppetuum meæ erga te beniuolentiæ monumentū. Munus certe
exiguū & sine controuersia tuæ amplitudini impar vtpote nec aureū
nec argenteū verum chartaceū: quod nihilosecius nō ingratum tibi fore
puto immo certo scio. Vale præsidium & dulce decus meum. Parrhi-
sij. xvj. kalendas maij. M.D. xvij.



Ed auctoris vitā paucis perstrigere opere precium duxi. Baptista igitur Fulgosus (quem Raphael volaterranus baptista nū fregosum vocat) perini genuensis olim ducis filius genuæ dux fuit: vir imprimis mansuetus / bonus / armis strenuus / manuq; proutus: quē cū obiectus Fliscus sæpe de magistratu deiicere tētaſſet / tandē a Paulo fregoso cardinale patruo suo magistratu deiectus & vrbe pulsus fuit. Is ergo ad leuandā mitigandamq; animi ob exilium ægritudinem / totum se litteris dedit: imitatusq; Valerium scripsit vernacula lingua ad petri filij formādos mores de dictis factisq; memorabilibus collectanea: quę ex varijs autoribus excerptis: tantum ex Valerio titulos rerumq; capita mutuatus / exempla vero resq; gestas quas vel Valerius omiſſet vel quę post eius mortem accidissent describens. Quod opus variū sane iucundū & vtile Camillus gilinus vir illuſtri quidē genere ortus sed omnigene laudis preconio ob ingenij acumen sermonis puritatem elegātiāq; & virtutis magnitudinem haud indignus latinitate felicissime donauit.

¶ CAMILLVS Gilinus lafredo Carolo regio preſidi
omnis iuris omniū bonarū artiū peritiſſimo salutem.



VO FORTASSE miraberis atq; haud ſcio an non iniuria vnum q; nōdum pueritiæ egreſſus metas auſus ſim graue opus aggredi vt latina facerē de dictis factisq; memorabilibus collectanea quę vir illuſtri quidem genere ortus sed longe maiore propter ingenij atq; virtutis magnitudinem laude dignus Baptista Fulgosus vernacula lingua ad Petri filij formandos mores ſcripſit. opus proſecto quod non maiorem ſolum ætatem q̄ mea eſt ſed conſumatiffimi quoq; in litteris viri eruditionem requirebat alterum quoq; qualecunq; opus eſt quod transferendo vires meę preſtare potuerunt dicare tibi auſus ſim qui in Mediolanenſi ducatu maximi regis in ea re perſonam geris quę regendis populis primaria eſt & ſine qua fruſtra tantum armis partum eſſet imperium. Ego autem nequaquā negauerim q; alij de operis translatione iudicare poſſunt mihi quoq; ipſi viſum eſſe neq; enim tam excors eram quin intelligerē maiorum eſſe virum hoc opus Nam ſi continuata vniūſ gentis hiſtoria mortalium omnium iudicio magni eſt facienda q; ſeruata per ipſam memoria eorum quę vel recte vel perperam geſta fuerunt quaſi lumen quoddam legentibus proponit eorum quę aut vitare homines aut ſequi debeant procul dubio maius hoc cenſendum eſt in quo ad euitandī vel ſequendi exemplum ea proponuntur quę ab orbe condito uſq; in hæc tempora dicta atq; facta ſunt illis dum taxat exceptis quę Valerius Maximus annotauit

Res enim ingens est & ceu vasti maris instar in quo non deficere solum
pueri vires possint sed veteranus quoque in re litteraria professor contres-
miscat. Hec me mouebant sed impulit parens meus Ioannes Iacob⁹ vt on⁹
susciperem qui Baptistam viuentem singulari obseruantia profecutus,
oblato vt inspiceret a propinquis eius volumine cum intellexisset ei ma-
gno opere curę fuisse vt latinum hoc opus fieret arbitratus est neque se er-
ga magnum amicum officio satisfacturum & irrequietos Baptistę manes
futuros nisi ipse quo quomodo posset, postea q̄ melior alius rē nō aggre-
diebatur, vt latinum fieret pro virili sua eniteretur. Coegit igitur vt in-
ter themata quę ad alendam dicendi facultatem pueris proponuntur.
ego quotidie huius operis particulam in latinum verterem in qua re cū
mihi illud propositum non esset vt hac translatione peritorum virorum
iudicio satisfacerem, sed vt patris voluntati mos a me gereretur, diffide-
re videor non debere/qui officij mei ratio non solum apud te virum cū
alijs virtutibus tum in primis humanitate insignem, verum etiam apud
alios excusata habeatur. Sequitur nunc dicationis audacia quę culpa nō
careret si sponte mea vt id agerem mihi sumpsissem. quomodo enim
defendi posset vt quod ego satis perite fieri a me non posse sciebam, il-
lud ei dicare auderem quem rex inter christianos homines potentissim⁹
primarium honorē ad regendum mediolanensem ducatum propter do-
ctrinę atque sapientię magnitudinē gerere voluit? Sed huius quoque rei ea-
dem excusatio est quę latinū faciendi opus fuit. Nam cum parens meus
alia re non facile suum in te studium atque obseruantiam testari posset, vo-
luit in hoc dicato tibi opere nō solum eius in te animus declararetur/ve-
rum illud quoque pateret qualis ipse in te est/talē me quoque qui eius ima-
go sum/& esse nunc/& semper fore. Itaque quoniam in vtraque re temerita-
tis notam a me videor depulisse, superest vt studiorum meorum primici-
as quas tibi dicaui tu prorsus aspernandas non ducas. Nam quanq̄ do-
ctrinę tuę magnitudo maiora forsan cupere videatur/tamē haud in par-
ua parte laudis ducendū est, his etiam contentum esse velle quę offerū-
tur: cum dantis fortuna ampliora non ferat.

Tu quoque Petre Fulgose cui Baptista parens vir inter raros virtute insi-
gnes annumerandus, ad minuendos in morum tuorū formatione labo-
res hoc opus edidit, non modo non moleste feres si designati tibi operis
dicatio ad regium presidē Laphredū Carolū transfertur, sed in eo benefi-
cium quoque esse agnosces. Quis enim non videat? non solum hanc rē in
te magni esse viri amorem aucturam, verum inde hoc quoque secuturum
quod amplissimi viri dignitas & honor efficiet vt patris tui nominis at-
que virtutis fama patrię regionis limitibus non contenta, ad exteras quo-
que nationes ac gentes perferatur.

**¶ BAPTISTAE CAMPOFVLGOSI FACTO-
RVM DICTORVMq; MEMORABILI-
VM AD PETRVM FILIUM LIBER.**



LITTERARVM studia nō prosperis solum rebus ornāmē
to esse / sed aduersis quoq; perfugium præbere, si Diony-
sij iunioris responsum dicentis se ex litteris patientiam cō-
secutum ad ferendam amissi regni calamitatem si permul-
torum aliorum qui monumentis suis testatum hoc idem re-
liquerunt / scripta non ostenderent, ego vnus ita esse docere mortales ex
perimento meo possem. Genuensium enim principatu meorum scelere
deiectus omnibus ad leuādā animi ægritudinē temptatis / nihil quod
non modo salutem sed ne solamē quidem sponderet nisi in lectione inue-
ni. Duo enim potissimum ex ea cōsecutus sum: vnum quod legendis ali-
orum casibus vnum me non esse perspexi in quem fortuna seuire volue-
rit, alterum quod dum legerem / dum aliorum gesta recensерem / tanq̃ e
militari via in secessum diuertenti aliquantisper malorum obliuio ani-
mum subibat. Dum igitur in hunc litterarium ceu portum me recepi vt
per hanc rationem aduersæ tempestatis mala minuerē. is mihi mos sem-
per fuit vt ex quotidiana lectione mea ea annotarē quib⁹ vel ad imitan-
dum vel ad euitādū in vita fruct⁹ spes aliqua proponi videret: q̃ cum in
vnū contulissē additis aliorū temporū collectaneis (legēdo enī animi
gratia eundē morem seruauerā) & mihi latinæ scribēdi stilus ac ratio aus-
læ & nō studijs assueto deesset p Raimundū Soncinatē pceptorē meum
latina facere decreuerā. Sed fortunæ vis hominē alioquin idoneū qui fa-
brili dolabra excoriatū modo lignum optime effigiaret alio abstulit: ad-
emitq; quod ad illustrandos in cōmunē vsum labores meos magnoope-
re per eum exquirebā. Hac igitur spe deiectus cum putarem aliquando
has annotationes meas quo quomodo scriptæ essent vsui tibi esse posse,
vulgari stilo quia alius non suppetebat in ordinem redegi. In ijs autem
rationē illam secutus sum vt Valerium Maximū mihi quo ad rerum ti-
tulos capitaq; ac numerum librorum proponerem sed in exemplis rebus
q; tantum sumerem quæ vel ipsum præterissent / vel post eum gesta nullo
modo in eius noticia esse potuissent. Nam quæ ab eo scripta fuerunt at-
tingere / aut impudentis fuisset / quia ex alieno labore laudem mihi quæ
fuisse visus essem: aut amentis / dum luculentissimo stilo a Valerio nota-
ta ipse vel magis ornate scribere latine orationis prorsus expers confide-
rem: vel adempto Valerij nitore pro prætexta lutulento sago amicerem.
Hæc autem quanq̃ animi mei gratia / & non vt in lucem prodirent a me
scripta fuerunt / coegit tñ paterna pietas vt tibi traderi: frer⁹ quod mihi
dum eis operā darem ereptæ fortunæ leuiorē calamitatē fecit, tibi quoq;
si ea legeris non fructum modo in eo allatura qđ ad euitāda quæ obsunt

cautiores alenſ exemplis, & ad imitanda quæ bona ſint ſtudioſiorem te reddent, verum etiam quod cum in eis maiorum tuorum, præclare res geſtas videbis, quæ p̄ multę ſunt acres tibi adigentur aculei, ne ab ijs qui ortus tui cauſam dederunt qui per virtutem grande ſibi nomen in omne æuum pepererunt degeneraſſe videri velis, Nam hic paratum inuenies fructum qui ex hiſtoria queritur: neq; id ſolum aſſequere vt periculis procul ea intelligas quæ pleriq; per orbem errantes magno labore nec ſine diſcrimine vix obtinuerent, verum etiam habebis illud quod recentior hiſtoria quanto præſentibus moribus magis congruit tanto etiam facilius legentium animos tanquam ea quæ pene ipſi aut patres eorum viderint referri intelligant ſubire ſolet. Ad quod etiam illud accedit quod cum philoſophiæ præcepta ad reformandos in melius hominum mores tendant longe magis illud rerum geſtarum exempla q̄ rationes ſolæ & argumenta efficiunt: mouentq; æmulationem quandam non in decoram, vt enitamur ne ijs a quibus orti ſumus virtute inferiores habeamur. neq; enim alia res magis me eo tempore mouit cum obſeſſam Sixti pontificis & Ferdinandi aragoniꝝ regis auſpicio genuenſem arcem parua manu irrupi, quam adire mediolanenſis princeps ingentibus copijs nequiuerat, niſi memoria rerum a parente meo auo tuo geſtarum cum turpe mihi ducerem eo ortum viro cuius virtuti inuium nihil fuiſſet eā refugere prouinciā quam ille ſi optio daretur auidiſſime ſuſcepturus fuiſſet. Impulere igitur me patris egregia facinora ad eam rem obeundam, in qua pleriq; militum meorum virtuti ſuæ diſſiſi dum morti potius q̄ proelio ſe obijci putabant me ducem ſuum deſeruerunt. Quamobrē Petre etſi malim te armis q̄ litteris vt maiores noſtri fecere, operam dare, tamen quia ſemper armis vtī non licet, cum vacuus eris hæc quæ tradimus legere te veli, quia quod mihi ad diſcutiendū in piculis terrorē adiunēto fuit tibi quoq; ad ſequendā virtutē ex maiorum noſtrorū recordatione quę his cōtinetur ſcriptis proueniet: ne autē nōmē quod tibi inditum eſt ſi ſine illa virtute quę in auo fuit retuleris oneri tibi eſſe videatur: quāq; hac in re duo tibi non excidere velim. vnum ne memoria tenēdo eius te nepotē fuiſſe cui rebꝰ agendis nulli aut ſaltem perpauci pares fuere maiora audeas q̄ ferræ vires tuæ valeant: ſed eius memoriam ob id potiſſimū ſerues vt tanti viri appellatio ne ad ſcelus vllū declines veluti repagulū tibi obſtet alterū eſt vt quāq; litterę ſicuti diximus p̄ſpas res ornēt & vt facilius aduerſa p̄ferantur præſtēt meminereſ maiores noſtros decora ſua armis & nō litteris peperiſſe. quod eo tendit vt tu quoq; & ſi etiā litterarum te ſtudioſum eſſe cupio, tamē imprimis quantū fortuna patietur militiam atq; arma ſequaris, Siquidem illud non obſcurum eſt vbi litterę atq; arma diſiuncta ſunt tātum militarem virum ab litterato diſſerre, quantum olympicis ludis victorem a præcone

mortales distare putauerunt. Ceterum quia ingenui animi est fateri per quem didiceris, ne nos arbitreris minore q̄ debeamus studio vsos, vt ne quid quod satis certum nō esset collegerimus, neq; ab vllō in hunc librū nisi probatæ fidei auctore aliquid conferremus, hic auctorum nomina subiicienda duximus quę olim in epistola ad Antonietum Campofulgosum equitem insignem & gentilem propinquumq; nostrum posuimus: dum vt librum inspicere posset magno opere a me flagitaret.

¶ COLLECTA igitur hæc a nobis fuerunt ex auctoribus.

C. plenio	Anneo seneca
Plinio nepote	Moise propheta
T. liuio ..	Nathan propheta
Plutarcho	Amiano marcellino
Appiano alexandrino	Paulo orosio
Strabone ..	Ambrosio
Procopio græco.	Augustino
Eusebio cesariensi	Gregorio
Diuo hieronymo	Beda
Diodoro siculo ..	Herodiano græco
Herodoto .	Philone hebreo
Petrarcha in libro de memorabilibus & epistolis	Philone biblio
Boccacio de claris feminis	Aristotele
Eutropio	Ruffino aquileiensi
Paulo diacono ..	Appione poli histore græco
Dione græco .	Dorotheo græco
Spartiano ..	Calisthene
Lampridio	Zenophonte
Iulio capitolino ..	Alexandro in iudaicia historia
Flauio vopisco	Paulino nolano episcopo
Suetonio tranquillo ,	Hechateo abderita.
Flauio iosepho hebreo ,	Dionysio alicarnaseo
Menethone ægyptio ..	Symocato
Beroso caldeo	Eustathio
Methasthene persa	Aristobolo historico
Philostrato græco ,	Ioanne casiano
Apuleio philosopho	possidonio calamensi episcopo
Aithone armenio	Athanasio
Vigetio rhenatio.	C. Sidonio apollinari
Alexandro aphrodiseo.	Galuan eo flamma.
	Morigia,

Sexto frontino de strathagematis.	Notario Comenſi.
Emilio probo.	Aldroandino Datha.
Daniele propheta.	Mufato.
Olimpiodoro philoſopho.	Antonino florentino archiepo.
Cornelio tacito.	Vincentio bellonacenſi.
Vetruuio.	Philelpho.
M. Cicerone.	Platina.
A. Gelio.	Pio ſecundo.
Macrobio.	Alberto magno.
Q. Curtio.	Sagadino.
Nicolao damasceno.	Bartholomeo Facio.
Egeſippo.	Antonio panormita.
Lacertio.	Andrea dandulo.
Iuſtino.	Leonardo aretino.
Ioanne chriſoſthomo.	Ioanne vilano.
Luca euangelista.	Annalibus gallorum.
Seuero Sulpitio.	Annalibus normanorum.
Proſpero de temporibus.	Annalibus vngarorum.
Iſidoro ſolino	Annalibus genuenſium.
Prifco magro eplaru Theodoſij. ij.	Ricoldo.
Enguerrano gallo.	Annalibus anglorum.
Guilielmo gallo tiriſco epifcopo.	Annalibus flandrenſium.
Froifardo gallo.	Blundo.
Gaguino gallo.	Epifopo himolenſi.
Dego valera hiſpano.	Petro vinea.
Roderico toletano	Pomponio leto
Roderico palentino epifcopo	Vincentino
Gaffurro genuenſi	Petro abano
Bracello	Geruaſio tibelenti
Pontano	Landino
Campano	Mattheo palmerio
Bernardo iuſtiniano	Georgio merula
Sabellico	Thoma aquinate
Pogio de varietate fortunæ	Ottone morena laudenſi
Symoneta	Arnulpho hiſtorico
Arnaldo de villa noua philoſopho	Iuuentio celio
Petro ancharano	Guilielmo durando
Michaele pſello.	Allarico gotho
Gotifredo anglo hiſtorico	Dionyſio ariopagita
Sigiberto hiſtorico	Ioanne tritemio abbate
Marcoco toniolenſi	Hierocleo philoſopho græco

Contentorum Index.

¶ BAPTISTAE Campofulgosi collectaneorū libri nouē
quorum primus continet sex capita

ca. i.	De religionis cultu	fo. primo.
ca. ij.	De spreta religione	fo. xj.
ca. iij.	De ominibus siue augurijs	fo. xiiij.
ca. iiij.	De prodigijs	fo. xvij.
ca. v.	De somnijs	fo. xxv.
ca. vi.	De mirabilibus.	fo. xxxiiii.

¶ Secundus liber continet quinque capitula

ca. i.	De priscis institutionibus	fo. l.
ca. ii.	De militari disciplina	fo. lviii.
ca. iij.	De iure triumphandi	fo. lxii.
ca. iiij.	De censoria nota	fo. lxv.
ca. v.	De maiestate	fo. lxxvj.

¶ Tertius liber continet octo cap.

ca. i.	De indole	fo. clxxj.
ca. ii.	De fortitudine	fo. lxxvij.
ca. iij.	De patientia	fo. lxxxiiij.
cap. iiij.	De ijs qui humili fortuna orti clarum sibi nomen vendicarunt.	fo. lxxxviii.
cap. v.	De ijs qui clatis parentibus orti degenerarunt	fo. xcii.
cap. vi.	De ijs qui patriæ consuetudinem in vestibus & ornamentis exceſſerunt	fo. xciiij.
cap. vii.	De sui ipsius confidentia	fo. xcvi.
cap. viii.	De constantia	fo. xcix.

¶ Quartus liber continet. viii. cap.

cap. i.	De animi moderatione	fo. ciij.
cap. ii.	De ijs qui cum inimici aut etiam hostes essent non amicitia modo sed etiam affinitate se deuinxerunt	fo. cx.
cap. iij.	De abſtinentia atq; continentia	fo. cxiiij.
cap. iiij.	De paupertate	fo. cxix.
cap. v.	De pudore	fo. cxx.
cap. vi.	De coniugali charitate	fo. cxxii.
cap. vii.	De amicitia	fo. cxxiiij.
cap. viii.	De liberalitate	fo. cxxvij.

Contentorum

¶ Quintus liber continet. x. cap.

caput. i.	De bonitate atq; clementia.	fo. cxxxxi.
cap. ii.	De gratis .. .	fo. cxxxviii.
cap. iii.	De ingratis. ,	fo. cxliii.
cap. iiii.	De pietate erga parentes. ..	fo. cxlvii.
cap. v.	De pietate erga fratres.	fo. cxlix.
ca. vi.	De charitate in patriam	fo. clj.
ca. vii.	De parentū in liberos indulgentia	fo. cliiij.
ca. viii.	De parentum seueritate in filios	fo. eodem.
cap. ix.	De parentū in suspectos filios moderatione.	fo. clviij.
cap. x.	De parētū eq̃tate animi i ferēda filiorū morte	fo. clviij.

¶ Sextus Liber continet. xj. cap.

cap. i.	De pudicicia.	fo. clx.
ca. ij.	De ijs quæ libere aut dicta aut facta sunt.	fo. clxvj.
ca. iij.	De seueritate	fo. clxxij.
ca. iiii.	De ijs quę grauius vel dicta vel facta sunt	fo. clxxvj.
ca. v.	De iusticia	fo. clxxx.
ca. vj.	De publica atq; priuata fide.	fo. clxxxv.
ca. vii.	De vxorum fide erga maritos.	fo. clxxxviij.
cap. viiij.	De seruorum fide erga dominos.	fo. cxc.
cap. ix.	De morum & fortune mutatione	fo. cxcj.
ca. x.	De ijs q ex humili fortuna ad grādē emerferunt	fo. cxcv.
ca. xj.	De humanis casibus & fortune varietate	fo. cxcviij.

¶ Septimus Liber continet. ix. cap.

cap. j.	De foelicitate	fo. ccxii.
cap. ii.	De sapienter dictis aut gestis	fo. eodem.
ca. iij.	De astute dictis aut factis	fo. ccxviii.
cap. iiii.	De militaribus strathagematis ,	fo. ccxxiiii.
cap. v.	De repulsa.	fo. ccxxxii.
cap. vi.	De necessitate	fo. ccxxxiii.
ca. vii.	De iis quę ex testamētis legitie factis abolita sunt.	fo. ccxxv.
ca. viii.	De testamentis quę firma manserūt cum causa inesset vt scindi deberent.	fo. ccxxxvi.
cap. ix.	De iis qui contra communem opinionem heredes sibi delegerunt	fo. ccxxxvii.

Index

¶ Octauus Liber continet. xvi. cap.

ca. i.	De reis magnorum criminum quamobrem vel damnati vel absoluti fuerunt	fo. eodem
ca. ii.	De insignibus priuatis iudicijs	fo. ccxl.
ca. iii.	De feminis quę doctrina insignes fuere	fo. ccxlii.
ca. iiii.	De disquisitione per tormenta	fo. ccxliiii.
ca. v.	De testibus	fo. ccxlv.
ca. vi.	De iis qui in alios animaduenterunt super iis quę ipsi aliquādo patrarunt.	fo. eodem.
ca. vii.	De industria atq; studio	fo. cclvi.
ca. viii.	De ocio	cclii.
ca. ix.	Quantę sunt eloquentię vires.	fo. ccliii.
ca. x.	Quantum habeat momēti venusta actio & pñiciatio	fo. cclvi.
ca. xi.	Quā ingētes sūt quarundam artium effectus	fo. cclvii.
ca. xii.	Quod quędam arte effici nequeunt	fo. cclxi.
ca. xiii.	Qđ oēs artis suę optimi auctores atq; disputatores sunt	fo. eodē
cc. xiiii.	De Senectute	fo. cclxiii.
ca. xv.	De glorię atq; famę cupiditate	fo. cclxv.
ca. xv.	Quę res magnę quibusdā contigerunt	fo. cclxix.

¶ Nonus liber continet. xvi. cap.

caput. j	De hominum luxuriā atq; delitijs.	fo. cclxxii.
cap. ii.	De crudelitate.	fo. cclxxviii.
cap. iii.	De ira atq; odio	fo. cclxxxiii.
cap. iiii.	De auaricia.	fo. lxxxviii.
cap. v.	De superbia.	fo. ccxc.
cap. vi.	De perfidia & proditione.	ccxciii.
cap. vii.	De violentia atq; seditione.	fo. ccc.
cap. viii.	De temeritate.	fo. cccvi.
cap. ix.	Quantum valeat & possit error.	fo. cccvii.
cap. x.	De vindicta.	fo. cccx.
cap. xi.	De scelerate dictis aut factis.	fo. cccxv.
cap. xii.	De inusitatis mortis generibus.	fo. cccxxi.
cap. xiii.	De nimia viuendi cupiditate.	fo. cccxxv.
ca. xiiii.	Quam anxie custodię suę inuigilarint quibus suorum fides sua specta erat.	fo. cccxxvii.
cap. xv.	De ijs qui effigie sibi permultum similes fuerunt	eodem.
cap. xvi.	De ijs qui obscuro orti loco per dolum claris se familijs inferere conati sunt	fo. xxix.

Extraict des Registres de parlement.

Uue par la court la Requeste a elle baillee par Galliot du pre marchand libraire de ceste ville de Paris plaquelle il reçoit inhibitiōs & deffenses estre faictes a to^r libraires & imprimeurs de ceste ville de paris & ailleurs de ne imprimer ou faire imprimer vendre ne distribuer vng liure intitule Fulgosus de dictis & factis memorandis a valerio nō recitatis: faict & cōpose par vng duc de genes par ledict galliot faict imprimer a grans fraiz iusques a troys ans prochainement venans: veuz aussi plusieurs arestz de ladicte court donnez en pareilz cas. Ladicte court a ordonne & ordonne inhibitiōs & deffenses estre faictes a tous libraires & imprimeurs de ne imprimer faire imprimer ne vendre dhuys iusques a deux ans ledict liure intitule Fulgosus de dictis & factis memorandis a valerio non recitatis sur peine d'amende arbitraire & de confiscatiō desdictz liures. Faict en parlement le seziesme iour d'auril Lan. m. cinq cens dixhuyt apres pasq̃s. Collatiō est faicte

Ainsy signe

A. Robert.



MAIORES NOSTRI RELICTA gentilitate iudeorumque superstitionibus/veram: id est christianam religionem sequuti tanti semper eam fecere: quod diligenter considerati nichil in vita quod quidem momentum habeat accidere videbitur cuius primordia aut moribus aut legibus religionem præ se non ferant. Orti sacerdotum manu in sacro fonte: quod christiane religionis fundamentum est: lustramur. Adultiores ad

baptismi confirmationem pontificibus presentamur. Matrimonia sine solemni sacerdotum precatione infausta putantur. Enixis mulieribus turpe est novæ soboli operam dare / nisi sacerdotalem ante benedictionem acceperint. Prima semina multis in locis per sacerdotem lustrantur. Bella quoque gesturi signis militaribus sacerdotali precatione bonam fortunam inserere conantur. Quotannis sacerdoti crimina nostra christiana confessione detegimus ac detestamur. Morituri sacro oleo perungimur: & qui nuper orti in baptismo templis presentamur eis mortui restituimur: ut religio quæ hominis ortum incoavit: finem etiam concludat huc accedit quod multi reges / imperatoresque ipsi regio atque imperatorio honore digni non creduntur quos religiose sacerdotes non vixerunt: quin posteaque assumpto diademate in regno aut imperio confirmati fuere: si ecclesiam heresi aut alio modo leserint: a pontificibus regnandi imperandique iure privantur: plurisque apud christianos populos religio pontificiaque voluntas quæ arma ipsa atque regum maiestas habita est. Quæ res persuadere nobis debet: maiores nostros: ut alia multa: ita hoc quoque magno consilio atque sapientia sancxisse & propterea religiose divinum cultum ab hominibus observari debere. Siquidem prisca illi romani gentiles quoque alij ac iudei: gens cordis duricia atque obstinatione damnata: quam a vera via omnes aberrarent diligenter tamen religionis suæ cultum servare.

¶ De Romano Senatu.

Romanus senatus adeo semper magni religionem fecit: ut quemadmodum vir doctissimus Varro ad Gn. Pompeium scribit in libro ubi ratio locusque habendi senatus ostenditur quotienscunque senatum magistratus coegisset: id ipsum quod primo proponebatur ad religionem pertineret: nullaque quam gravius causa vel quæ celeritatem requireret hunc morem antevertebar: ut publicorum consiliorum quemadmodum etiam aliarum rerum divino cultui primæ partes darentur.

¶ De Claudio Nerone Romanorū principe.

ITa vero penes mortales religio & laudem et gratiā meretur: vt omnes qui prudentiū nomen obtinuere/aut religionem coluerint aut ad conciliandos sibi populos colere se simularint. Id in Claudio principe perspectum est. Nā q̄q̄ notis quibusdā tanto principi indecoris aspersus esset/tñ vt religionem præ se ferret/eleusinæ cereris sacra athenis in vrbem romanam transferre conatus est:& in Sicilia vetustate collapsum ericinæ veneris templum vt instauraretur operam dedit.

¶ De Vespasiano principe.

Claudius vt dictum est confici religiosum opus iussit.ceterum Vespasianus manu sua cōfecit. Ex oriente em̄ reuersus cū ciuilibus bellis deformatā vrbē offendisset:a sacris aedificijs capitoliniq; ipsius Iouis templo eius instauracionem orsus. ante alios ipse operi se accinxit:sublatis inde collo suo primis ruderibus iactisq; manu sua fundamentis: minime arbitratus cæsareæ maiestati se labem allaturum:si operam sacre rei manu sua nauasset.

¶ De Tito vespasiano Ro.principe.

Haud immerito religionis cultorē parentē fili⁹ sequetur Titus:qui tēplorū aliorūq; publicorū aedificiorū(quæ incendio & ciuili furore corrupta erant)instauracioni:villarum suarū ornamēta designauit:atq; huic operi ex equestri ordine insignē viros p̄fecit. Idē quoq; cū peste ciuitas grauiter laboraret neminus ciuiū salutē q̄ vrbis ornatū curare videretur(quanq̄ nulum humane opis remediū p̄termissum esset)plus in celesti numine repositū putans omnibus romanis sacris operatus placare diuinam iram studiose curauit.

¶ De Aurelio Alexandro Seuerō Ro.principe.

Silentio pretereundū nō est Alexandri Seueri religiosū verbū. qui q̄uis ita religioni addictus nō esset: vt superstitione captus videretur(etem̄ presæpe poetæ persij carmen vsurpabat.dicite pontifices in tēplo quid facit aurū)tñ cū ei⁹ tpibus christiana fides iā inualuisset:& xpiani publicū quendā locum orandi gratia occupassent:contra aut cauponæ quidā gentiles ante suū esse cōtenderent. Alexander audita controuersia:& si ipse minime xpianus erat respōdit:quoquomō esset:satius esse eo i loco deū colī q̄ cauponas exerceri:verbū certe tāto principe dignū.

¶ De eodem.

Apud hunc tanti religionis auctoritas ac reuerentia valuit vt iudicatas a se causas a pontificibus atq; auguribus retractari atq; aliter q̄ ipse iudicasset terminari patere.

tur: minime dedecori sibi arbitratus: in iis quæ ad religionem pertine-
rent imperatoriam maiestatem sacerdotum auctoritati cedere.

¶ De decio Celio balbino: & M. Clodio pupieno imper.

B Albinus pupienusque aduersus Maximinorum sæuitiam
augustorum nomine a Senatu ornat: præter alia quæ ad
suam patriæque defensionem parauerant: cum celesti numine
quæ de victoria præponebantur vana putarent hecatombæ si victoria
potirentur vouerunt. Id autem sacrum centum aris conficiebatur cœ-
tumque in eis insignia animalia veluti Leones/tauri/atque aquile sa-
crificabantur: neque vero audita Maximinorum morte in peragendo
sacro minor fuit fides quam dum victoria expetebatur ad vouendum
promptitudo.

¶ De Aureliano imperatore.

A Aureliano quidem Roma. principi egregia militaria
virtus aduersus Marcōmānos cum Mediolanum usque
ac Placētiam venissent sufficere sine celesti ope visa est
Quippe is ad senatum scripsit/ut inspectis sibillinis libris: quæ ne-
cessaria esset sacra ad impetrandam deorum opem conficeret. quæ cum
senatus egisset: ac diuino nutu magis quam humanis viribus atque con-
silijs barbari ultra progredi grauibus ostentis territi non auderent
Aureliano ad victoriā via patuit. Is autem ne parum grate celo de-
missam agnoscere opem videretur præter munera huius victorie
gratia per urbem Romam multis templis data: soli capitolino Ioui
quindecim milia auri pondo & magnam gemmarum vim pluri-
bus collationibus dedit.

¶ De eodem.

A In publica necessitate Aurelianus ad diuinam implorā-
dam opem minime segnis fuit: ita sacrarum quoque rerum
conseruandarum studiosissimus est habitus. Nam quanquam
post captam zenobiam in Europa bello distineretur: tamen ut in ori-
ente palmirā locaque alia quæ zenobiæ parebant rebelasse audiuit.
eo conuersus palmiram cepit accolamque occidit: atque vrbe incensa
in qua solis templum erat apprime ornatum religione motus ceio
nio basso scripsit: ut nobilissimis marmoribus illud ornatius quam an-
tea esset reficeret: auroque & gemmis in hunc usum assignatis ex-
ornaret. Ceterum quoniam satis de romanis diximus ad grecorum
ac barbarorum exempla transibimus.

¶ De Sotero antiocho Siriae Rege.

N On tulit solem Aurelianus palmiræ sine templo esse. nec
Antiochus quidem Syriæ rex hierosolymarum templum si-
ne sacrificijs. nam cum urbem illam eo tempore obside-
ret quo tabernaculorum festa celebrabantur: atque a populo hie-

rosolymitano rogatus esset septem dierum inducias ad ea sacra colenda dare: non solum postulata concessit ac seruauit: verum etiam vt non minus a se q̃ a Iudeis religionem coli ostenderet: taurū auratis cornibus ac multa aurea vasa cum thure ad vrbis portas sacerdotibus ferri iussit: atq; eos rogari vt illa deo offerrent.

De Dauid rege Iudeorum

O Mittenda minime videntur egregia Dauid regis religiosa facinora. Nam cum arca federis hierosolymam referretur cum solemnibus musicorum instrumentorum ac carminum pompa: non arbitratus satis ad honorē deo exhibendū esse pedibus eam precedere: ipse diuina carmina voce ac psalterio modulans ad vocem musicam corporis quoq; gestus accommodauit: nihilq; de regia maiestate sibi deperire si sacerdotum in numerū se coniecisset putauit: neq; inde se retraxit, quis ab vxore Micol rideri quæ agebat videret: exemplū profecto inter reges rarissimum: & tanto. L. Furii bibaculi ro. prætoris ac salii facto præponendum. quanto prætore maximus rex maior habetur.

De Iepte iudice israel.

Ingēs Dauid ardor dū deū coleret visus est: Ingēs quoq; patriarchæ Abraam qui vnicū filium e celo monitus sacrificare voluit: ceterum idem ardor in Iepte tanto maior fuit. quanto maiora deliberationibus hominū facta censentur hic cum in Israel iudex esset: nouissetq; si victoria aduersus amaranitas potiretur quod primum in patriā reuertens obuium habuisset se sacrificaturumq; in filiā quā habebat primū incidit lachrymarūq; ac mœsticiæ plenus maiore parū prudētis voti q̃ paternæ pietatis habita ratione: neq; illud respiciens quod parū grate deo eiusmodi victimæ foret: post aliquot dies filiā holocaustū obtulit.

De Carthagenensibus.

In Iepte errore crudelitati permixta religio fuit. ceterum longe magis Carthagenensium mores damnandi: qui omni vitæ etimarum sacrorumq; genere numina sua placare non cōtenti longum tempus sorte filios ad sacrificium delegerunt: eorumq; morte conciliare sibi deos querebant pro quorū salute vniuersus terrarū orbis aras ac numina votis precibusq; fatigare nō intermittit.

De regibus ethiopum.

Magnum est propter religionem libros interimere: maius vitam periculis offerre. sed omnia vincit sibi ipsi propter religionem mortem consciscere: quemadmodum ethiopum reges vsq; ad ptholemei regis ægypti tēpora consueuerunt: cum eis a sacerdotibus Iouis qui apud mercen colitur, denū

ciatum esset deo inuisam esse eorum vitam. quin inter eos nullus est inuentus apud quē pluris salus q̄ religio haberetur vsq; ad Eriganen regē: qui ne per sacerdotes ei mors denunciaretur: omnes ipsos interemit: primusq; morem illum substulit.

¶ De Machabeis ac Iudeis eorum socijs

Rocul dubio magnum est vitæ ipsi religionē anteferre. Id enim iudei omnes fecere qui Mathiam machabeum sequuti sunt. Nam cum a iudaicæ religionis ritu ad gentilitatem eos deducere Antiochus temptaret in deserta loca confugerunt: & in cassum promissis inuitati vt inde redirent: tandem cum sabbato quo die opus vllum facere nefas iudei habent impetus in eos esset factus: maluerunt inermes atq; indefensi mortem oppetere q̄ se tuendo religionis suæ ritum violare.

¶ Etiam de iudeis.

Pertinax Iudeorum in cerimonijs suis propositum magis q̄ religio aliud quoq; non minoris admirationis exemplum prebebit. Nam cum hierosolymæ die sabbato a Magno Pompeio ducero oppugnarentur pari superstitione eo die ab hostibus aggeres castella atq; alias ad oppugnandam urbem machinas muris admoueri nihil obsistentes permiserunt: ne si id impedire conarentur sabbati vocationem violarent. Deuicta igitur per hunc modum urbe. Iudei vt conscendentibus muros hostibus non repugnarunt: ita posteaq; in urbem ingressi populum hostes trucidabant: sacrificia quibus eo die operabantur nihil ob ea moti quæ ab hoste patrari videbant tanq̄ in summa quiete nunq̄ intermiserunt.

¶ De Iudeis ex babilone reuersis.

Vteribus religiosis exemplis finem vnum imponet de Iudeis quoque sumptum: qui esdræ opera Xerse rege pmitte in patriam reuersi dum diuinum cultum longa in aliena terra mora in peregrinos mores dilapsum reformare nituntur: multis ex alia gente (id quod ipsorum lege ne fieret cauebatur) vxores duxisse inuentis omnes ad eas cōiugio etsi iam liberos nepotesq; susceperant pellendas conuenerunt: pluris in eo religionem q̄ alia quæ in vita chara esse debent facientes.

¶ Recentiora. De M. Flauio Valerio Constantino max. imper.

Nactenus in ijs quæ ad religionem ptinent non contigit præter iudeos aliorum q̄ gentilium exempla recensere. horum autem religio etsi a veri dei cultu plurimum aberat: tamen cum melioris cognitionem nullam haberent: haud incredibile videtur deo ipi immortalī non ea q̄ gentiles vel colebant vel credebant. sed ip

forum in eo quod recte se credere arbitrabantur ardens studium singularemque obseruantiam non ingratam fuisse: id quod multis potentis poenisque aduersus religionis violatores ostendebatur. Ceterum gentilitate aliisque veteribus omiſſis recentiora religionemque ipsam christianam aggrediemur: in qua nobis primus Constantinus inter christianos principes insignis occurrit. Inter cuius egregia factiora illud potissimum narrabimus: quod in calcedonensi concilio egit. nam cum sederet ultimum inter sacerdotes auditis accusationibus quibus inuicem se sacerdotes criminabantur: delatas ex scripto ad se in gremium conclusit omnesque illectas combussit: dicens sacerdotes ceu numina ad hominem regendum constitutos esse: & propterea intactum se deo eorum iudicium referuare velle.

¶ Item De eodem.

Semper ad religionem pertinentia nobis multa occurrerent: si quotiens de Constantino fieri mentionem contingit omnia ab eo gesta persequi vellemus. ut igitur etiam ad alios tranſeamus adhuc vno eius exemplo contenti erimus. Cum Helena eius mater a hierosolymis clauos tulisset quibus saluator Christus pro humana redemptione cruci affixus fuit ipse quandoque religionis plenus militaris tamen ex eis conoſcitur vnum infixit siue ut Ambrosius refert: regium dyadema insigniuit ex altero frenum equo suo confecit quod nunc Mediolani cernitur: fretus (id quod vere ei contingit) horum adiumento non pericula solum in bello se euasurum verum de hostibus victoriam quoque reportaturum. tertium aiunt eum quod in adriatico mari de salute periclitaretur ad sedandam vi tempestatis in profundum demersisse: quamquam de hoc Ambrosius nihil scriptum reliquerit: qui ex iis a militari principe frenum equo fabrefactum: alijs vero dyademata insignitum fuisse dicit.

¶ De Theodosio seniore.

Quod in clauis dominice crucis reposuisse fidei Constantinus visus est: id non minus constanter Theodosius ex oratione sperauit. Siquidem pridie quam cum Eugenio & arbogaste pugnaret eandem diem totam orando sacrisque alijs operando consumpsit: quibus rebus bonae spei plenus in certamine descendit: ex eoque victoriam ingentem miramque tulit cum ad vincendum venti quoque plurimum ei contulisse viderentur.

¶ De Maselcerio comite Aphricæ.

Huius fortasse exemplo motus Maselcereus cum in aphricam traiecit aduersus fratrem Gildonem qui ab Honorio Theodosioque iuniore imperatoribus rebellarat: neque enim ultra quinque pugnatorum milia secum habebat: ausus plura

q̄ octuaginta milia inuadere eos vicit deleuitq̄. Nam cum ad expectandum exercitum in capreis insula in thulco mari subsedisset ad prelium se per orationes anteq̄ armis inter heremitas ac sacerdotes muniuit.

¶ De Heraclio imperatore

Heraclius quoq̄ imperator graui Cosdroe regis persarū bello p̄ssus: cum is omnes pacis conditiones aspernaretur ad diuinam opem confugit. Nam cum sæpius solēni more supplicasset & supplicationibus ieiunia atq̄ orationes addidisset. Constantinopolim ipso pascatie die egressus manu dextra sacre virginis imaginem quæ miro modo facta fertur tulit: atq̄ in hunc modum fide speq̄ armatus eum imani hoste duobus p̄lijs conflixit ac semper victoriam reportauit.

¶ De Luitprando Longobardorum rege.

Luitam quoq̄ religionem præ se tulit id quod Luitprandus longobardorū rex gessit: qui post multa edificata templa monasteriaq̄ & magnis opibus locupletata: cū ex aphyrica in Sardiniam accepisset aurelij Augustini hipponensis episcopi corpus fuisse translātū: ticinū vbi regia sedes erat illud magno studio comportari iussit: atq̄ ipse honoris causa pedibus a Genua ticinum vsq̄ prosequutus: templo monasterijsq̄ cū amplissima doctē sancti doctoris reliquias veneranter excoluit.

¶ De Allarico gothorum rege.

Allaricus quoq̄ in principibus quorum iam mentio facta est religionis cultus videri non debet: quod ei per aliquot tempus assueuerant. Mirum potius estimandum est Allaricum gothorū regem barbarum immanemq̄ inter bella atq̄ cædes extra omnem humanitatis morem ac cultum religionis enutritum natura atq̄ instituto seuiciæ plenum: quem nunq̄ aut sparsus hominū sanguis aut incendia ruinæq̄ ab immanitate deflexerant: in ipso armorum fragore dum tubæ canerent & parta iam victoria esset quæ in solentiores plerunq̄ homines facit) vt pie atq̄ clementer ageret in animum induxisse: Nam cum is in Italiam cum ingentibus copijs Honorio imperante venisset: ob stiliconis perfidiam cōuersus ad urbem romam atq̄ eam ingressus priusq̄ militi vrbis populationem permetteret canere tubicines atq̄ edicere iussit: eorū corpora bonaq̄ qui in apostolorū templa se recepissent salua fore. Ostendit enī ferus ille animus & inuictus qui rerum dominā urbem romam superatam populabatur: & qui præde gratia nullis se periculis nullis laboribus subtrahebat pluris se q̄ alia omnia religionem facere.

¶ De Allarici militibus.



Onge etiam magis mirandum est allarici copias indom-
tē gentē rapacemq; ob religionem a preda potuisse conti-
neri. Nam cum inter eas adhuc eadem sanguinemq; spi-
rantes aliquot sacræ virgines aurea vasa capitibus intecta
ferrent: vt accipere ea apostolis sacrata esse: ne manum quidē ad
ipsa contingenda extenderunt. Miranda pfectovis religionis eius
modi avaritiæ atque libidinis irritamenta inter immanes barba-
ros aurum illicitam que venerem sitientes inuiolata transire. Quā-
to tunc barbaræ gentis quæ nihil nisi sanguinem & incendia nos-
rat quam nunc & Italarum & aliarum nationum christianarum cō-
tinentiores animi: quippe in mediā religione posite nec sexui vlli
nec sacris nec profanis opibus parcere inter virtutis suæ decora nu-
merare solent.

¶ De Desiderio Longobardorum rege.

AGothorum religiosi facinoribus iterum ad Longobar-
dos reuertemur: quorum rex Desiderius cum multas
ditionis romanæ vrbes iā cepisset nouissetq; ab Adria-
no primo romano pontifice ad ferendam opem Carolū magnū
vocari: cupiens astu ante Carolū urbem Romam inire simulā-
uit voto se ad salutanda principis apostolorum limina proficisci vel-
le. Quod cum prudens pontifex animaduertisset reseratis prius tē-
pli atq; vrbis portis: misit qui Desiderio sub anathematis pena im-
perarent ne propius ad urbem accederet. Incredibile forsan vide-
atur & tamen vero ipso verius ē: barbarum regem superbiæ atque
immanitatis plenum quem arma non mouerant simplici anathe-
matis denūciatione territū sētētia mutata retro exercitū cōuertisse

¶ De M. Iulio Philippo imper.

MAgis etiam se reuereri religionem Philippus impe. chri-
stianorum eo nomine primus ostendit. Nam ob scelus
patratæ in Gordianum proditiōis sacra communione
a Fabiano Rom. pō. prohibitus nisi ante in christiana ecclesia cum
ceteris qui scelerum poenitentia agebantur crimen emendasset hu-
militer pontifici paruit: nihil de imperij maiestate deperire arbi-
tratus vbi religionis habita ratio videretur.

¶ De Theodosio seniore imper.

QUod a Philippo actū nuper diximus i mentē reuoca u-
in pari facto singularem Theodosij senioris in parendo
promptitudinem: qui ab Ambrosio Mediolanensi epis-
copo publice prohibitus templo nisi ante pro innoxio sanguine
quem thessalonę atq; Bononię sparserat deo palam satisfecisset. eā
notā patiēter atq; hūane tulit: neq; ante redire ad tēplū est aus^q
ijs q; ab ābro. ad crīs emēdationē iūcta fuerāt pactis: quo tpe ābro.

tēplo eū atq; diuinis oibus adhibuit. Hac igitur in re nonne humanam fidem superare videretur: vt imperator iuuenis victor a sacerdote sene sibi subdito publice erroris sui impune argueretur adeo enim etate nostra neglectus creuit vt vix plebei ordinis vir laturus fuerit quod orbis terrarū dominus nō solum equo animo tulit verum etiam humiliter petita venia obediendo impleuit. Itaq; qui armis inter mille discrimina aduersus tyrannos atq; imperatores augustalem maiestatem illesam seruarat non modode consueta animi magnitudine nichil amisit cum lachrimarum plenus Ambrosij pedibus se prouoluit verum omnium victoriarū suarum quia se ipsum vicit triumphos superauit. Merito igitur & Ambrosij auctoritas Metello pontifici ro. & Theodosius posthumij cōsulis religioni quos tanto opere antiquitas laudauit preponetur. Siquidem cōsulē plus senatus ac populi respectus vt pontifici pareret q̄ religio videri potest mouisse: at Theodosium qui nihil inter mortales supra se norat vt Ambrosi episcopi audiēs dī cōesset nihil profecto nisi religionis cultus & dei reuerentia mouisse dici debet.

¶ De Egdaro britannico rege.

In ordine nostro post Theodosium Egdarus britānię rex sequetur: quia etiā in religione colenda ei haud dissimilis fuit. nam cum virginē deperiret quā in vincestrensi monasterio viderat educari: quę virgiuitatē a regis iūria tuere velo vnus ipsius monasterij monacharū se texerat: neq; ob id ab iūria rex destitisset: profectus ad eū Dunstanus cantuariensis archiepiscop⁹ ceu Nathan ad Dauid regem rephendēdum porrigētem in congressu dexteram suam honoris gratia regē a contactu repulit: tanquā ppter incestum indignus qui sacerdotem contingeret videretur. Quam notam non solum patienter Egdarus tulit verum agnito errore in quem nimia libidine victus inciderat ad sancti sacerdotis pedes prostratus lacrimabundusq; crimini veniam petijt: & cū penę loco eivt a gestādo diademate septē annos abstineret & sacris quoq; virginibus monasterium conderet iniūctum esset obediēter ea peregit.

¶ De Marcellino pontifice romano.

Septem annos regio diademate Egdarus: at Marcellinus i perpetuū pōtificatu abstinuit: adeo religionis scrupulus eum perculit. Imperante enim Diocletiano qui acerbe christianū nomen infectabatur Marcellinus p nimia mortis formidine cōpulsus ad idolorū venerationem tria tantum thuris grana icenderat. Quo facto q̄q eū priuare null⁹ pōtificia dignitate auderet semetipse criminis sui censor pōtificio honore abdi

cauit: neq̃ multo post vt errorē corrigeret martyrio se obtulit ac sã
guinē suā p̃ christi noīe effudit. De septē ducib⁹ mōgalis tartaris

Que maior in recētiorū rerū memoria ad religionē perti-
nens q̃ septem tartarorum ducū res lecta est? Nam cū
indisperēt & extremē mortis quidem tartarus Cingis
nomine dixisset. vīsum a se in somnis equitem candore
insignem a quo iussus erat eis nūciare velle immortalem deum
vt ipse tartarorum princeps eligeretur atq̃ ipsius manu tartari
liberaretur: ceu delirus ab eis irrisus atq̃ reiectus est: cum postea
idem omnes ipsi duces in somnis vīdissent religionē perculsi sta-
tim hominem ipsum delegerunt: & Cham gentili nomine id est
regem suū appellarunt: neq̃ vero hoc satis fuit: ab eo iussi duces
ipsi magistratu abire & primogenitos in ipsius conspectu occide-
re sine mora paruerunt. Sed ne semel quidem torue eum respe-
xere: quanquam ad primos honoris gradus non restituerentur:
ipsum ab immortali deo ad regnum esse vocatum arbitrati.

¶ De Arfacinis.

Maiora quoq̃ religionis signa per aliquod tēpus in Sy-
ria ī ea parte quā perse tenebāt Arfacini (ita gēti nomē
erat) ediderūt. Nihil enim deo gratius esse arbitrati ne-
q̃ quod prōptius cœli possessionem pararet q̃ si absolute prin-
cipibus paruissent: quos gentili nomine veteres nuncupabant
sæpissime huius rei manifesta ante signa ediderant. pericula ob-
euntes vnde regressus nullus patebat: tamen cum illuc publica fī-
de accepta profectus esset Henricus campaniæ comes & ab An-
thiochia Tirū versus iter haberet: horum populorum princeps ve-
tus vt dictū ē nomine vt hunc obediendī morem Henrico presē-
te declararet: ostensis in altē turris sūmitate aliquot hominibus
vnum nominatim euocauit: & is nulla mora facta in ipsorū con-
spectu a turri se demisit: qui ex casu detritus statim vitā obiuit: &
cum alios etiā vocare vellet comitis precibus qui totus admira-
tione simul atq̃ horrore obstupuerat vix retentus fuit: adeo po-
puli illi sola religione moti vitæ suæ prodigi sunt. Nunc ad nos-
tros christianę religionis cultores redeamus nō minus in marty-
rij tormentis q̃ in morte audaces promptosq̃. Sed hoc ratio ma-
ior atq̃ modus honestat.

¶ De Mutio ægyptio.

Vobis quæ diximus exēplis propter similitudinē non
male cōiungē illud quod de Mutio ægypto monacho
scriptum est. Is em̃ pari modo religione mot⁹ vt parēdi
prōptitudinē ostēderet quē ī ægyptiacis mōasterijs reb⁹ alijs om-
nibus p̃ferebat: cū sine vlla animi pturbatiōe filiū quē vnicū apud

se habebat verberari p̄spexisset: & tandē ab abbate qm̄ puer a plā-
ctu nō desineret iracūdie ei imparetur: vt eū in p̄fluentē amnē pro-
ijceret is nihil vltra pensi h̄ns ceu celit⁹ hoc quēadmodū oli Abra-
de imolādo filio imperatū esset: statim in vlnas app̄hēsum filiū nul-
lis emissis lachrimis nō lento passu quēadmodum p̄na pietas res-
quirebat sed celeri cursu minimeq; turbato vultu ad flumē vt eum
proijceret tulit: & p̄iecisset nisi monachi quidā prope amnis ripā
huiusce rei gratia in occulto agentes (quēadmodum in imolando fi-
lio Abraam celestis nuncius) eum prohibuissent.

¶ De catholicis christianis.

Uteres catholice fidei sectatores diligentē curā semper adhi-
buerunt vt cōtinuis cōcilijs ingētiq; studio a sordibus religio-
nem tuerent⁹ seuerē extirpatis a dominica vinea noxijs herbis. nā
quāq; christiano nomine censerentur Basilides chernitus & Mon-
tanus p̄terea Nouatus Arrius Marcio atq; Valentinianus complu-
resq; alij: tamē a reliquorū fidelium cōmunionē eos separarūt arbī-
trati a catholica fide eorum dogmata aberrare. item nepotē pau-
lum Samosatenum & Apollinarem (etsi episcopali dignitate fulge-
bant) pari modo damnarunt: Imperante quoq; Henrico primo cū
p̄pter seditiosos pōtifices inter christianos scisma ortū esset: cōcili-
j decreto in vrbe roma pōtificatus honore priuati fuere Gregorius
sextus ac Siluester tertius vna cum Benedicto nono. Clemens au-
tem secūdus canonice ad pontificiam dignitatem electus. Postrea
mo autem auorum nostrorum memoria in Constantiensī concilio
cui imperator Sigismundus interfuit cum scissa christi tunica tres
pontifices christianus orbis haberet quoniam parum in christia-
no grege vnionem querebant: & propterea scandali materiam pre-
bebant quod inter eos discerni verum nequiret: pontificio honore
aut catholicorum suasionē impulsī per se discessere aut contumaci-
ter agentes priuati sunt. Nam cum Gregorius duodecim⁹ vltro pō-
tificatus titulo cessisset: Ioannes vigesimus tertius idem agere co-
actus fuit. Benedictum autem tertiumdecimū tanq; scismaticū
& in errore pertinacem cōmuni decreto ab eo honore deiectū ex-
tra fidelium gregem esse declarauerunt.

¶ De Gregorio septimo pontifice.

Pontificibus quos cōmēorauimus scisma pōtificatum ademit
At Henrico tertio imperiū eripuit: quod a Gregorio septimo
pontifice inter simoniacos iudicat⁹ est: neq; agustalis dignitas qua
iam fungebatur obstitit quominus germanici p̄cipes qb⁹ eli-
gēdi ius erat in ip̄io Rodolphū primū Saxonie ducē ei subrogarēt
qd pluris sacras pōtificum iussiōes q̄ dura imperatori imperia fece-

re: quorum iudicium maior christiani gregis pars secuta est.

¶ De Innocentio tertio.



Innocentij quoque tertij decreto Otho quartus imperio deie-
ctus fuit quod catholice ecclesie subditos vexabat: atque
ei Federicus secundus suffectus est.

¶ De Gregorio nono: & Innocentio quarto pont.



Sed quoque Federicus primum ab Honorio mox a Grego-
rio nono postremo ab Innocentio quarto pontificibus
cum varia ei crimina obijcerentur imperij honore de-
iectus est: quamquam versutus valde virum quoque satis ha-
beret: adeo enim religionis existimatio in subditorum
animis radices iecerat: quod siue iure siue iniuria obiecta ei crimina
fuere cedere ei necesse fuit: cum maior pontificis voluntatem nu-
merus sequeretur.

¶ Item de catholicis christianis.



Dei rem religionis affectum qui primas in catholica fide
partes sustinebant in reliquis rebus ostenderunt adhibi-
ta non pauciore cura circa scripturas quam romanus senatus
ante fuerat in ijs quae in Numae regis sepulchro fuerant.
Omnibus enim ad fidem pertinentibus scriptis diligenter confi-
deratis: multa euangelia quamquam sub nomine apostolorum Mathie
Bartholomei & Thome circumferrentur Petrique cum Appione dispu-
tationem item Barnabe epistolam praeterea apostolorum actus mul-
tis scriptos ceu a catholica fide aberrantes combusserunt: ab eisque
quorum nomina praese ferebant non scripta esse aut insertis here-
ticorum scelere erroribus vitata iudicarunt. Item actum fuit in
parte librorum Eusebij Origenis ac Lactantij. Item ex parte in re-
cognitione Clementis quamquam pontificis & apostolorum discipuli &
quod plus est postea etiam martyris quibus ad doctrinam christi-
anumque nomen accedebat quod sacerdotes vitaque austera atque hone-
sta insignes erant. Item de Hippolyti libris quamquam martyris ege-
runt: iudicantes quod suspecti erant ipsius non esse. postremo in ver-
cellensi Sinodo ab Leone nono Scoti libri de eucharistia christia-
na conscripti & si ipse reprobatus non esse quod se pontificis iudicio sub-
miserat damnati fuerunt.

¶ De Alexandro & Gaio martyribus.

Martires Gaius & Alexander praeter superius dictorum exempla
ostendere quod per ea tempora in rebus ad religionem pertinenti-
bus scrupulose hominum mentes essent. nam cum capite damnati
ad supplicium una cum Marcionistis quibusdam christianis ducerentur
muneris ingentis loco a carnificibus petierunt ut separatim a Mar-
cionistis occiderentur: ne eorum sanguis cum ijs misceretur qui pa-
rum recte de catholica fide putabantur sentire.

De Ludouico gallorum rege & alijs principibus.



Ec vero prisci illi christiani satis duxere morib⁹ legibusq³ sincerā tueri religionem arma quoq³ interdum adhibuerunt: quemadmodū actum est aduersus albigenses ac Raimundum Tolosanum comitem atq³ aragonium regem qui illius causam fouebat. Nam aduersus eos pfectus Eudo burgundionum dux cum alijs cōplurib⁹ christianis principibus expugnata vrbe Carcassona supra sexaginta hæreticorū milia occidit: captaq³ ob eadem hæresim Auinione a Ludouico gallorum rege Philippi deodati filio euersis prius vrbis muris trecentas domos in ea combussit. In Boemia quoq³ Federicus tertius cum multis alijs germanorum principibus vt hufitanam hæresim extirparet non minus sæua in hæreticos exempla edidit.

¶ De Innocentio tertio: & Bonifacio octauo pont. & alijs.



Is qui vere fideles atq³ catholici habebantur visum fuit e christiana re esse nō modo in viuentes vt ab errore re religionem vendicarent sed cōtra mortuos quoque agere. Hoc romanus pontifex Bonifacius octauus ostendit qui Hermani pongilupi hæremitæ corpus Ferrariæ sanctorū honore in sepultura decoratum post viginti annos erui cremari cineresq³ in profluentem amnem proijci iussit: quoniam quibusdam idicijs post mortem eius detectum fuerat ipsum in fraticellorum hæresi fuisse. Pontifex quoq³ Innocentius tertius per parrhisiensem episcopum egit: vt ex sepulcro erueretur Almaricus parrhisienfis doctor & cremaretur: quoniam quanq³ eum penitus visū esset hæresis q³ alias laborarat (hæc autem simplicis spiritus nomine ab eo appellabatur) hæresis ipsa adhuc repullulare putabatur. Mediolani quoq³ regnāte Matheo Vicecomite postremis ei⁹ imperij diebus detecti sunt Andreas Stremitus & Gulielma post vñ decimū cepti sceleris annum principes fuisse mares ac feminas occulto in loco sub bariloti nomine ad bachanalem exercendam licentiam cōgregandi: nam peractis sacris quæ Gulielma in sacerdotali veste obibat cū ceteri in clericorum habitu ministrarēt extincto lumine promiscuæ libidinis genus omne permittebatur. Itaq³ Andreas viuens cum aliquot huius secte hominibus combustus fuit: additumq³ Gulielmæ cadauer quæ ante mortua erat: & vsq³ ad id tempus in claræ vallis monasterio sepulta factarum honore colebatur. ¶ De Ferdinando hispaniarum rege.

Etate quoq³ nostra Aragonius Ferdinandus Castulonensis rex haud dissimilia egit. Detecto enim magno christianorū numero qui per ei⁹ regna passim sparsi erāt potentia atq³ opibus

infignes: quorum genus ab hebreis manarat cum palam in christianam fidem recepti essent/ secreto iudaicam legem ac ritum seruare: non solum permultos ex eis comburi qui pertinaces in scelere manebant/ verum etiam ex sepulchris eorum corpora erui iussit: qui quamquam mortui essent in eius sceleris reorum numero nominati fuerant: & si per id tempus in hispania iudeorum multitudo ingens sub publica fide incolumis manebat: quia iudaicos ritus palam inuiolata christi religione seruabant.

¶ De Conrado impe. & Ludouico sexto Franco. rege & alijs.

Alij Fabij audax factum ob religionem non iniuria laudatur: qui obsessus a gallis capitolio ne diem sacrificio statim omitteret inter medios hostes in quirinali cliuum a capitolio nullius periculi magnitudine territus manu sacra ferens pertransiuit: ceterum longe laudabilior Gotofredus bolionus Lothoringorum dux & comites habendi: qui inter christianos premissis crucis signo priuata pecunia triennium integrum in barbara longinquaque regione inter mille pericula rerumque omnium egestatem prouinciam eius magnitudinis sustinere: quam hierosolymæ atque Syria ipsa ex infidelium manu recepta testari potest. Quod ingens facinus merito præ virtutis magnitudine ac religionis studio lectores admiratione replere debet. Ceterum horum gesta superasse videntur (commodius enim domi manebant & maioribus regnis potiebantur) Conradus imperator ac Ludouicus sextus Francorum rex: qui non ut imperia augerent/ sed ut catholicam religionem locis suis quæ barbari occupauerant restituerent: armis sumptis ingenti exercitu minime veriti sunt terrestri itinere Damascum usque penetrare diuque eam urbem obsidere: quamquam eis in expeditionis fine non successerit quod Gotofredus ac comites consequuti sunt.

¶ De Ludouico octauo gallorum rege.

Dar religionis affectus Ludouicum gallorum regem impulit ut cum exercitu in ægyptum traiceret: ubi quamquam captiuus factus deinde redemptus/ præter factam in exercitu impensam muro circumdatas christianorum aliquot vrbes precioque recepta captiuorum ingenti multitudine: minime aut fortune aduersæ casibus aut impensa aut etiam ipsius vitæ discriminebus territus: denuo in aphricam reparatis copijs traiecit ubi tunc vrbe obsessa peste una cum filio decessit.

¶ De Federico primo imperatore/ Philippo gallorum & Ricardo britanniæ regibus.

Adem causa moti transmare in Syriam se contulere Federicus primus imperator cum ingenti exercitu: qui cū in Armeniam peruenisset illic mortuus est. Similiter Soanæ dux Federicus eius filius antiochiæ: ac post eum Philippus deodatus gallorum rex: vt terram quæ quoniam christi redemptoris calcata est vestigijs sancta dicitur) quæ in infidelium potestatem transierat ad christi fidem redigeret. Item Richardus brithannorum rex qui acri vrbe nonnullisq; alijs locis diuino cultui restitutis in patriam se receperunt.

¶ De Iohan. Constantinopolitano impe. & Eugenio. iiij. pō.

Beligio quoq; Ioannē Cōstantinopolitanū imperatorem mouit vt parui pericula laboresq; omnes faceret: dum in Italiam Florentiam vsq; se conferret. Illic em̄ ab Eugenio quarto maximo ponti. & si graui bello premebatur/ magno stipendio conductus est: vt vtraq; ecclesia occidentalis. s. atq; orientalis (nam de spiritus sancti processione nonnullisq; alijs ad catholicam fidem pertinentibus discordes erant) reformaretur: tūc Armenij/ethiopes/indi/maronitæ/ac Syriaci cum in eandem catholicam opinionem concordessent christi tunica quæ decisa erat redintegrata fuit.

¶ De Ludouico septimo gallorum rege.

Aogit me vt de Ludouico gallorum rege scribam, illo qui Ludouici sexti cognomento grossi filius fuit, eius parendi christianæ ecclesie studium: vt intelligatur ipsum non armis solum gloriam meritum esse. Nam cū Heleonora ipsius coniunx inuenta esset arcta eum propinquitate cōtingere q̄q; secum giennæ ducatum aliarūq; regionum hereditatem traheret / atq; ex ea Ludouicus filias duas iam suscepisset/repudiū tamen ei misit: ne aduersus catholicæ fidei leges matrimonio vteretur. Itaq; eius cōnubio soluta Heleonora Henrico tertio nupsit/ qui tūc Normandiæ ducatum obtinebat vnde ad brithannorum regnū conscendit. ipsiusq; Heleonora gratia Giennæ ducatu brithanni positū sunt. At Ludouicus Constantiā hispaniarum regis filiam vxorem duxit.

¶ Iterum de Philippo deodato gallorū rege qui cognominatus est augustus.

Parendo romæ ecclesie parē p̄ri (de quo dictū est) se philippus deodatus & cognomento augustus ostendit: nā cum Honorij tertij pontificis legati ab eo poscerent: vt ingebergam (siue vt alij dicunt) viceburgen coniugen in conjugalem thalamū reciperet: quā quia non satis grata erat ficto propin

quioris gradus quàm leges christianæ paterentur nomine: ceu non iustam uxorem dimiserat atque in eius locum Mariam bohemiæ ducis filiam duxerat: & si ægre ut id ageret adducebatur legatis: tamen de ingeberga reducenda paruit.

¶ De Philippo primo gallorum rege.

Uldouicus uxorem quam habebat propter religionem dimisit. Philippus autem primus eius nominis rex ipsius religionis gratia quam dimiserat recepit: qui siue veneficio siue alio malo captis cum eiecta Bertha coniuge Bertrandam quam deperibat Folcheti alias foci andeganensis comitis coniugem apud se haberet nec a vetita consuetudine abduci posset: extra communem christi gregem anathemate urbane secundi ponti. factus ut ecclesie restitueretur coniugem quam eiecerat resumpsit. ut ubi de religionis cultu agebatur interdictæ veneri regieque licentiæ locus nullus daretur.

¶ De Ramiro rege aragonio.



Non est ab ijs de quibus diximus dispar Ramiri olim monachi factum. Nam cum fratris eius morte aragonium regnum vacaret petentibus aragonijs pontifex monacho concessit ut regnum religione solutus acciperet. Ducta igitur uxore ex qua filiam viracam suscepit neque conjugalis charitas neque regni cupido validissima duo in humanis rebus vincula eum retinere quominus ad ecclesiasticam humilitatem quam in monasterio expertus erat reuerteretur. Quæ res causa fuit ut a populis Raimundo barcinonis comiti nupta puella duo regna aragonium cathellonicumque simul iungerentur.



¶ De Veremundo primo hispaniarum rege.

Veremundus primus hispaniarum rex præcipuus religionis cultor posteaque duos ex uxore filios suscepit: memor quod ante conubium diaconatus dignitatem accepisset: ne parum diuinas leges obseruasse videretur (adeo penes eum religionis reuerentia valuit) consobrina regno cessit & monastico ordini se dicauit.

¶ De Balduino primo qui hierosolymis regnavit.

Beligio quoque fuit que Balduinum hierosolymarum regem Gotofredi fratrem impulit ut graui morbo pressus Rogerij Siciliæ regis matrem quam iam tertium annum iustæ uxoris loco habebat dimitteret: & primam quam habebat genere grecâ in conjugalem thalamum reduceret. Nam quam impudiciæ suspectam postea manifeste meretriciam agere vitam deprehendisset: tamen quia nullo ecclesiastico ante facto iudicio a se deiecerat.

erat: maluit grata a se dimissa: eam quę haud iniuria propter impudiciam odio digna erat connubio suo restituere q̄ parum diuinas leges videri coluisse:

¶ De Alphonso legionis rege in hispania.

Non minus religiose se gessit Alphonfus legionis in hispania rex cum æquo animo tulit vt ab ecclesia matrimonium ipsius primū cum Tiresia portugallensis regis filia ac deinde aliud quod postea cum Berengaria Castulonensis regis filia contraxerat dirimeretur: quanq̄ ex vtraq̄ filios procreasset: quoniam cū vtraq̄ in tertio gradu affinitate coniunctus esse arguebatur

¶ De Almarico hierosolymarum rege.

In eodem gradu cū inuentus esset Agneti coniugi suę cōiūctus Almaric⁹ hierosolimarū rex: & si iā duos ex ea filios suscepserat ei repudium misit: atq̄ Mariam Emanuelis imperatori neptem duxit: agnete bellini principi nupta.

¶ De Mathilda comite femina insigni.

Mathilda femina religione magnisq̄ alijs virtutibus insignis quanq̄ Henrici imperatoris esset neptis atq̄ i italia multis populis late imperaret obediēter tamen passa est a Gregorio septimo ro. pōtifice separari se actij estensis marchionis connubio: quod in quarto gradu affinitatem cū eo habuisse inuēta erat pudicitia i posterum diligenter custodita: quia penes eā plus religionis cultus valuit quam vel maritalis charitas vel pcreandorū leberorum cupido atq̄ ardor.

¶ De Ludouico Caroli secundi Neopolitani regis filio.

Obeādē religionem Ludouicus i matrimonio se atq̄ regno priuauit. Nam cū in morte Caroli primi filius eius Carolus secundus, cui successio regni dedebatur i cathellanorū manu captiuus esset: Ludouicus p patre obses pactione inita datus septē annos in captiuitate mansit: quo tempore ob egretudinem se ad minores fratres transiturum vouit. Tandem igitur liberatus moriente patre Robertum fratrem natu minorem regnare permisit & ipse minorum religioni se dicauit. In qua ad Tholosanum episcopatū assumpt⁹ est: sicuti Ioannes vigessimus secundus testatur qui eum in numero sanctorum retulit.

¶ De durante podiensi.

Singulares esse vires suas religio assidue ostendit dū per eā illa efficiūtur quę neq̄ vi neq̄ idustria humana effici possūt. Regnante enim Philippo de odato cum in interneciū bellum inter rothomagensē regem ac sancti Egidij comites esset: neq̄ ei vilius opera finem imponere posset Pauper quidam vir ex podio pusillo loco ortus cum in parua membrana pictā virginis imaginem.

cum filio gestaret: in cuius margine latine inscriptum erat agnus dei dona nobis pacem: eam sibi a deo datam dicebat: & iunctum ut belantes inter se populos pacem inire dei verbis iuberet: eius orationi fides habita est atque inita pace imaginem illi similem multæ factæ fuerunt quæ gestantes eas in pileis non incolumes solum inter arma præstabant verum ut viatico quoque in itinere iuuarentur efficiebant.

¶ De ijs qui candidati appellati fuerunt.

In italia quoque anno supra millesimum a salutifero partu tercensimesimo nonagesimo nono: qui annum illum præcedebat quo sub Iubilei nomine catholice ecclesie thesauri ad prestandam salutem romæ aperiuntur ex gallia in italiam descendit religiosus vir cum magna manu quorum indumenta informia linteis constabant: misericordiam a deo ingentibus clamoribus poscentes. huius exemplum sequutæ multæ italice vrbes in supplicantium morem vltro citroque inter se commeabant: depositisque odijs cibaria gratuita vltro offerebant. Ceterum Bonifacius nonus pontifex hunc motum veritus gallum huius rei auctorem viterbij noctu iussit comprehendere: ac postea ceu hæreticum romæ comburi: cum alij prauæ religionis auctorem alij iustum virum eum appellarent. Ab hoc homine candidatorum dictus est annus quem alij misericordie appellarunt.

¶ De Iacobo bussulario ordinis heremitarum sancti Aug.

Aunc quoque vires suas religio etiam in hominibus ostendit: cum per Carolum quartum imperatorem credita papienfis vrbs administratione Ioanni Montisferrati marchioni: & ab eo vrbi preposito Iacobo bussulario ordini heremitarum sancti Augustini. Is Iacobus tum fictis ad bonitatem moribus tum facundie magnitudine rem papientem ita in potestatem suam redegit: ut ceu propheta parensque omnium & verus dominus a ciuibus coleretur: cuius potentie a deo magna iecerat fundamenta ut vix quarto anno fame Galeatius vicecomes anno supra millesimum a virginis partu tercensimesimo quinquagesimo quarto eum domuerit. Ciuium enim pecunia & armis fideque adiutus semel Galeatium non sine magna clade repulit: qui postea reparatis viribus tandem Iacobum ipsum cepit Vercellisque in ferrea cauea captiuum tenuit: qui solet exitus eos plerumque manere qui sub hipocrisi populorum administrationem inuadunt.

¶ De Ioanne Vincentino ordinis prædicatorum.



Vido bonatus ætate sua scribit se vidisse Ioannem Vincentinum ordinis predicatorum qui hanc de se opinionem in hominum animis confirmarat ut cum eo deus loqui crederetur & in eius verbo mortui suscitarentur. per hanc enim opinionem

captis ciuium animis in bononiensis vrbs dominatam se insinuarat annumq; in ea egit armis septus: ita vt in vrbe maneret, eaq; pelleretur, quos ipse deo aut gratos aut inuisos, tanq; diuinitus moneretur, affirmaret.

¶ De Hieronymo Sauonarola
eiusdem ordinis.

IN eodem prædicatorum ordine anno salutis quadringentesimo nonagesimo quinto supra millesimum inuētus est Hieronymus Sauonarola Ferrariensis: qui Florētiae magno christianis concionibus nomine p̄arto ita vt propheta haberetur ac loqui cū eo deum homines putarent atq; ex scripto vaticinia daret: ita sibi eum populū cōciliarat vt ipsius nutu ciuitas administraretur. Is autē cum triennium in ea vrbe comparatam sibi tantam potentiam continuasset prudentium ciuium opera tandem ex eo numero qui minime eum sequebantur creatis magistratibus vrbs infectate Hieronymum Alexandro sexto pōtifice, aduersus quem multa sparserat, nō sine tumultu ac sanguine captus fuit: tortusq; haud obscure a se ficta fuisse de celestibus reuelationibus ea quæ dixerat est confessus: quia nimia illius populi credulitas materiam ad fingēdum dederat. Itaq; sacerdotali honore exauctoratus viuis cōbustus est: anno tertio postq; in hanc potentiam inuaserat: cuius exemplo haud obscure documentum est mortalibus relictum non omnibus credi oportere qui cum hominibus dicant deum immortalem loqui: quod etiam confirmat factum Ioannis qui de rupe scissa appellatus est ordinis minorum qui ante hieronymum fuit: nam cum affirmaret a deo se commonitū de vniuersali iudicio & fine orbis terrarū: quia dictis eius non respondit Auinione ab Urbano quinto captus in custodia mansit.

¶ De Guidone Flandrie comite.

Marci Attilij ro. religionem seruata a Guidone Flandriæ comite eiusq; filio fides superauit: quia qui cogere posset non habebat vt regulus. nam carcere liberati a Philippo qui cognomento pulcher erat gallorum rege data fide si Flandriæ populos qui rebellant & cum brithannis Philippum vexabāt ad officium restituere non possent se ad carcerem redituros: quia de componendis rebus non successerat: fidem carcere repetito seruauerunt: in quo intra breue tempus Guido decessit.

¶ De Ioanne primo gallorum rege.

OAllorum rex Ioannes primus prelio victus captusq; apud pictōes ab Edouardi tertij brithānorū regis filio gallie p̄cipi pe: postea q; magna vi auri atq; locis quibusdā redēptionē suam pactus data fide ad ea parāda quæ ex pactione debebat redire in

galliam permissus est: cum domini inuenisset nimirum hac re regnum grauari neque ea comparere quibus seruare promissa posset in brithanniam reuerti decreuit ut fidem seruaret & si fieri posset summam pactam cum brithannis minueret. Itaque in brithanniam reuersus breui in aduersam valitudinem incidit atque decessit.

¶ De Renato Barri ac Lothoringiae.

neapolitano rege.

Renati Barri ac Lothoringiae ducis religio non admirationis minus quam laudis meretur. nam cum bellum ei esset cum Antonio valde montis comite in praelio a militibus Philippi Burgundionum ducis captus cum dimissus esset: data fide quotiens vocaretur reditum se a Philippo ut fidem seruaret requisitus est eo tempore quo fratre ipsius Ludouico neapolitano rege defuncto ad regni successionem vocabatur: qui etsi norat Alphonsi aragonii opera a Philippo se vocari quod is quoque trahere ad se neapolitanum regnum querebat: & ab Eugenio quarto pont. propter aditam regni dignitatem fidei quam antea dederat ipsum non teneri declaratum fuerat preposita rebus omnibus fide ad burgundionum ducem reuersus est: ubi custoditus quamquam post aliquot tempus postea liberatus fuit: quia ob eius tarditatem aduersariorum res inualuerant regnum amisit: Quae res cum alijs exemplis quae scripta sunt manifeste ostendit quantum in hominum animis religio possit. Si quidem haec una maxime odia delere iniurias obliterare conubiales amores dirimere denique vita ipsa ut negligatur efficere potest: vicijs atque affectibus prauis sepe in contrarias virtutes conuersis.

¶ De Gallorum regibus.



Rebus ad religionem pertinentibus finem imponet consuetudo quam nostris quoque temporibus gallorum reges obseruant, nam cum in multis templis per ea regna canonicorum ordinum numero ascripti sint: suprema illa potestas quae alios christianos principes antecedit, cum ad eiusmodi templa contigit reges accedere: depositis regijs ornamentis lineam vestem sacerdotalem more cum alijs canonicorum insignis desumunt muniaque sua cum alijs canonicis obeunt/arbitrati non modo indignam regum honorem rem nullam in eo a se fieri sed potius regum honorem prisco more sacerdotio vehementer augeri. Ceterum quoniam satis de religione scriptum est iam tempus est ut Valerium sequentes de sprete religione & de penis quae sequutae sunt scribamus.

¶ De Spreta religione Capitulum secundum

¶ De Nerone imperatore.



ERONVLLO DISCRIMINE TEMplis
atq; altaribus spoliatis nō solū sperni a se reli-
gionem verumetiam graui odio haberi osten-
dit. Nam ne a Syriaca quidem dea quam co-
lebat abstīnuit quin vrina quoq; eā asperge-
ret. Itaq; cum his rebus dijs atq; hominibus
inuisus esset factus: po. ro. imperium ab eo de-
fecit: vnde in trepidam miseramq; fugam cō-
pulsus cum vereretur ne grauiora ei in morte
contingerent sibi ipsi mortem conscīuit.

¶ De Commodo imperatore.

Antonino Commodo imper. satis non fuit multis alijs mo-
dis peruersis moribus abuti: quod in medijs quoq; sacris tē-
perare sibi a scelere noluit: cum Isidis sacrificia perageret il-
lius imagine quā ipse gestabat sacerdotum pcuciebat capita impelle-
batq; vt pineis nucibus quas secundum religionis ritum manu gesta-
bant ad eo se diuerberarent: vt ex eis aliqui interdū morerentur. Quā
ob rem & hoc religionis contemptu & alijs infandis sceleribus nulli nō
inuisus dum in lecto iaceret a suis oppressus vitam amisit: magna po.
ro. leticia. corpusq; eius cum insepultum aliquantisper mansisset: post
omnia quæ fieri poterant ludibria in Tiberim proiectum est.

¶ De M. Aurelio Antonino bassiano heliogobalo.



Acrilegus ac prorsus religionis contemptor Commodus fu-
it: sed hac impietate longe eum heliogabalus superauit: ve-
stale enim virginem secum nubere coegit: ac loco suo palla-
dium dimouit: perpetuos vestæ ignes extinguere tempta-
uit: & ceu cum dijs ipsis bellum gereret romanorum religiones om-
nes quæ eius temporibus colebantur sine discrimine violauit: quibus
sceleribus deos hominesq; ita irritauit vt ab equitibus suis impetu in
eum facto occideretur. Quanto autem eos qui antea principatum ges-
serant violata religione superauit tanto ipse alijs despectior fuit: In la-
trinis interemptus: ac per urbem primo inde in Lupanar pedibus tra-
ctus cum ibi quoq; quiescere non posset in tiberim deiectus est. Sed ab
eo ad hebreos transibimus.

¶ De Achab Samariæ rege.

Nihil meliore exitu finem habuere Achab Samariæ regis sacrī-
legia: nam cum ceu apertus veræ religionis hostis non contētus
idolis templa condidisse eis sacra etiam peregisset: celesti in eum con-
uersa ira cum in ramaoth pugnaret haud aliam ob causam Assyriorū
armis cesus fuisse putatur.

¶ De Ochozia Samariæ rege.

O Bidem scelus Ochozias item Samariæ rex de pallatij fenestris cecidisse creditur: atq; ex eo casu sacrilegam animam effudisse.

¶ De Osea Samariæ rege.

O Seas quoq; Samariæ rex a Salmanasare Assyriorum rege prælio victus fuisse ac demum tributarius factus ob hoc ipsum existimatur quod spreta vera religione idolatriam colebat.

¶ De Ioram hierosolymarum rege.

S Celesti Samariæ reges fuere, sed nihilo eis meliores quidam ex his qui hierosolymarum sceptrum tenuerunt. Inter eos Ioram cum idola coleret putatus est ob hoc ipsum bello ab ethiopibus ac Philisteis superatus regnum vitamque cum stirpe sua amisisse: vno Ochozia qui infans erat superstite.

¶ De Ozia hierosolymarum rege Nadab Abiud & Oza.



Scilicet Aepius eorum temeritate ultus immortalis deus qui se, aut peragendis sacrificijs aut tangendis contra religionis ritum sacris rebus, criminis reos fecerunt: ostenditaliorum exemplo ab eiusmodi esse abstinendum: declaratum hoc fuit in Ozia qui cum sacerdotale munus usurpare vellet apprehenso manu turibus lo repete lepra percussus est. Nadab quoq; & Abiud sacerdotes cum partes suas parum caste obirent ac turibulum manu tenerent ignibus inde prodigiose egressus combustis fuerunt. Item Oza cum cadente federis archa (quam solis sacerdotibus contingere fas erat) sustinere vellet subita morte correptus est.

¶ De Manasse & Amone hierosolymarum regibus.

N E diutius in hebreorum sacrilegijs immoremur eis finem facient Manasses ac filius Amon in iudea reges quos minime obscurum est quia hierosolymarum templum spoliaverunt opibus regnoque priuatos fuisse. Manasses ab Assyrijs a quibus diu babilone in custodia habitus est. Amon autem patri liberato cum eque in impietate sicuti in regno successisset: ne impune abiret a suis in palatio obtruncatus fuit. Nunc igitur ab hebreis ad babilonios assyriosque eundem est.

¶ De Nabucodonosor Chaldeorum rege.

N I de quibus nunc dictum est propter impietatem aut regnum aut vitam vel utrumque simul amittere. At Nabucodonosor chaldeorum rex quoniam diuictis Ioachim & Sedechiam hierosolymarum regibus templum spoliavit ingenium sensumque commune amisit: adeoque deliravit ut similis iumentis factus tanquam extra humanam effigiem in nulla parte hominum mores agnosceret.

¶ De Balthasare Chaldeorum rege.

P Roau sacrilegium a pronepote patratum scelus penaque quam inderulit sequetur. Is Balthasarchaldeorum rex fuit alio nomine

Naboar appellatus. Nam cum preter multa alia infanda facinora adhibere mensis sacra hierosolymitani templi vasa in eisq; vesci ausus esset (que Nabucdonosor babilonem transtulerat) celestem iram in se conuertit & quotempore felicius sibi visus est: ei Cyrus persarum rex cum regno vitam quoq; ademit.

¶ De Seleuco Assyriorum rege atq; Heliodoro.

Avaricia mortalibus in omni ordine grauis in principibus eo grauior quo priuatos magis antecellit: & raro a diuinis manibus abstinent ubi prophanorum bonorum preda deest. Id Seleucus Assyriorum rex declarauit. Nam ingentium opum fama incensus quæ in hierosolymitano templo ferebatur esse nulla religionis habita ratione Heliodorum ad spoliandum templum misit: eum autem cum onias pontifex in sacrarium induxisset duo ingentes equites qui aurei videbantur adorti grauius verberauere. Ceterum cum ita male multatus pontificis precibus pristinas vires recipisset: ad regem sum rediit monuitq; si quem in regnis suis inuisum haberet eum ad spoliandum iudeorum phanum mitteret, damnata enim iis verbis sacrilegij grauitate diuinam quoq; potentiam quanta esset testari voluit.

¶ De Antiocho epiphane Asiæ ac Syriæ rege.

Aemptata ab Assyriorum rege hierosolymis sacrorum vasorum preda in mentem reuocat id quod non sine graui pena Antiochus epiphanes Asiæ ac Syriæ rex perpetravit. Nam cum Iafonis ac Menelai hebreorum opera hierosolymam scepiisset parum ducens thesauris atq; ornamentis omnibus templum poliasse sanxisseq; ne in posterum in eo veteri cultu sacra fieret: olympio Ioui templum dicauit: & ut iudeorum legem cerimoniasq; penitus deleter perquisitas omni cura sacras iudeorum scripturas omnes combussit. Quamobrem concitata in se diuina iusticia in Seuum incidit morbum ex putrida eius carne subinde nascentibus ceu in aquarum scaturigine vermibus: vnde cum in omnium odium fastidiumq; simul venisset: ac post longos grauesq; curciatus a carioribus quoq; deuitaretur: rabie atq; ira plenus mortem obiit cum ante obitum & agnouisset & falsus esset propter violatum iudeorum templum id se perpeffum fuisse.

¶ De M. Crasso.

Petrata in iudeorum templo a babilonijs assyrijsq; regibus preda monet ne illud pretereat quod M. Crassus dux romanus eodem in loco edidit. Nam cum ad parthicum bellum proficisceret: iter per iudeam faciens impellente auaricia sacris thesauris templum spoliauit. Itaq; cum perpetrati sacrilegij dire eum insectarentur. haud multo post conferto cum parthis prelio superatus cum male partis opibus & no

men & vitam cū filio cesus amisit. Inuentoque ab hostibus capiti eius infusum quod liquefecerat aurū auariciā scelusque simul exprobrauit.

¶ De Philomello onomarcho & Phailo.

Evit pariter ceu diuinitus castigatū scelus Philomelli onomarchi & Phaili, quod spoliato delphici apollinis tēplo putati sunt perpetrasse. Nam cum sacrilegis statuta esse pena ut percipitati aut immerfi vel combusti vitam finerent; haud multo post raptos sacros thesauros vnus eorum viuus cōbustus submersus alius tertius autem ex alto præceps demissus; his mortis generibus græcam legem in sacrilegos moriendo seruauit.

¶ De Cambyse persarum rege.



Non minus acerbe sacrilegæ mētis suæ (& si factū abfuit) penas tulit Cambyses persarum rex: qui post deuictam ægyptum cum videret bouē apī consecratū: tanq̃ omnium religionum hostis percussa bouis coxa eū interemit. In eo impius quod quanq̃ idolatram belluā peremisset tamen vero deo vim se fecisse arbitrabatur. Itaque cū ab eo falsus Smerdi haud multo post rebellasset qui pene persidem omnem occupabat, dum equū conscendit lapso vagina ense quo bouem ante occiderat in coxa vulnus accepit qua parte ipse Apis bouē vulnerarat atq̃ ex eo vulnere breui decessit. Quæ ideo posita sunt ut homines intelligant omni tēpore atq̃ in omni religionis cultu sacrilegos deo abominabiles fuisse. Nunc omiſſis verteribus ad recentiora exempla descendamus.

¶ Recentiora. De. Fl. Cl. Iul. Iuliano imper.



Volentem necis genus Iuliani imper. ipsiusque propria cōfessio palā testantur non solum eum ob spretā Christi religionē mortuum esse sed ipsum quoque anteq̃ moreretur illud agnouisse. Nam cum se christianum fingeret & ut nonnulli affirmant sacris micatus vsq̃ ad diaconatū cōscendisset ex Christi cultore persecutor factus adeo impie egit ut ad vltionem deū impelleret. Suscepto igitur aduersus persas bello cum in ipso prælio ab inuito inter costas letale vulnus accepisset, sanguine suo manū repleuit atq̃ in cœlum iaculatus in hæc verba prorupit. Exple iram tuam galilee (ita enim Christum appellare consueuerat) fateor enim me a te superari / eo verbo religionis neglectu repetitio eius causa se mori confessus est.

¶ De Valente Imperatore.

Iuste quoque sceleratum Valentis opus penas tulit / arriana enim heresi laborabat / a quo cum gothi petijissent ut mittere episcopos velet a quibus in christiana fide institui cupiebant / ad eos pro catholicis arrianos misit. Itaque cum simplex gothorum genus pro fideli do-

strina peruersam acceperat, ne impunitum Valentis scelus maneret tulit deus ut trajecto danubio intra imperij fines sine alia publica fide gothi cum cōsedissent: Valentis auaritia cogente rebellarent. Capta igitur Antiochia Valente victo vulneratoque cū is fessus in pastorem causam diuertisset: in ea superuenientibus gothis viuis combustus est ut quibus ignibus missis peruersis doctoribus gothorum incēderat animos ijs viuentis corpus Valentis (quā mali auctor fuerat) cremaretur.

¶ De Philippico imperatore Constantinopolitano.

Philippicus imperator non ob aliā causam ad hanc peruenisse miseriam creditur, ut per Anastasium oculis captus etiam imperium amitteret / nisi quod imaginum heresim se demisit / & pulso Cyro patriarcha viro catholico Ioannem abbatē hominem hereticum ei suffecit / quem ob eam rem Constantinus pontifex maximus extra catholicam fidem illato anathemate fecerat.

¶ De Leone quarto Constantinopolitano imperatore.

Oraue fuit quod philippicus tulit. Sed celeritate miraculique magnitudine maius fuit quod in Leone quarto cōtigit: qui auaritia impellente per ioci speciem ceu alter Dyonisius ex sanctæ Sophiæ capite diadema sustulit a superioribus principibus magnis opibus in eius honorē factū. Itaque cū illud ipse postea gestaret eā deus impietate ultus est. Nam pro gemmis venenati carbunculi atque anthraces leonis caput obsederunt / coactusque diadema deponere viuendi quoque finem fecit.

¶ De Paulo græco qui in hispania tyrānidem exercuit.

Quam manifeste in Pauli quoque græci pēa cœlestis ultio apparuit: qui cum a Bamba gothorum rege descuiisset hispaniarumque regis nomen usurparet: ac præter multa alia impie facta coronā quoque in vrbe Gerunda a Bāba rege sancto Felici dono datā de templo tulisset: haud diu id factū post perpetrati sceleris penam tulit: captus enim a Bāba a quo rebellarat Nemausi vrbe gallica atque Toletum in hispaniā perductus piceo diademate coronatus luminibusque orbatus non sine magno eorū qui hominē viderūt ludibrio camello eū ferenti auersus insedit.

¶ De Vitiza gothorum rege in hispania.

Non minore pena ob spretam violatamque christianam religionē Vitizæ gothorum regis in hispania castigatum scelus fuit: qui præter multa alia infanda facinora contra sanctorum conciliorum sanctiones in ditione sua sacerdotibus non coniuges modo ducere sed multas quoque habere miserat. Quam obrem cum vereretur ne rex Rhodericus (cuius patri alias Theodeberto vitiza oculos effoderat) pater

nā iuriā vlcisceretur iuuatibus romāis ab eo defecit. Itaq; proelio vltus captusq; lumia regnūq; simul amisit & in tetro carcere decessit.

¶ De Alphonso quarto legionis in hispania rege.

Non impune contemptam a se religionē fuisse Alphonfus quoq; quartus legionis in hispania rex exemplum erit. Nā cū quinto āno post sumpta imperij īsignia regno abisset & monasterio inclusus fratri suo Ramiro secūdo regno cessisset: abiecto postea religioso habitu resumere regnū tēptauit. itaq; a fratre captus oculis erutis in monasterium vnde abierat reiectus fuit vbi mortem obiuit.

¶ De Arracha aragonie regina.

Ena quæ Arrachæ reginæ in hispania sacrilegium sequuta est admiranda prorsus ac celeritatis plena fuit. Nam cum in bello quod aduersus filium Alphonsum gerebat pecunia ei deesset & sancti Isidori in legione vrbis hispana fanum spoliare decreuisset, ceteris contingere sacros thesauros reformidantibus, ipsa manu sua multa auferens dum templo egreditur mortua cōcidit.

¶ De Honoritico Vandalorum rege.

Honoriticus Vandalorum rex in Africa cum arriana heresi laboraret: complures catholicos episcopos aut ab Africa exilio multauit aut morte affecit. Itaq; non multo post in phthyreasim morbum incidit scaturiētibusq; ab corpore eius vndiq; pediculis hoc suplicij genere sceleris sui penas luit.

¶ De Vladislao Hungarie & poloniæ rege: & Ioanne Vniado vaiuoda.

Datam fidem quæ iureiurando vallata sit etiā hosti aduersę religionis religiose seruari debere Vladislai Hungarię & polonię regis infelix exitus vna cū cladibus quas iōānes Vniadus vaiuoda (id dignitatis nomen est) trāsiluan⁹ tulit aperte declarāt. Nam vt antea p̄pius foeliciter aduersus catholicę fidei hostes pugnant: posteaq; impulsu Iuliani Cesarini Cardinalis atq; Eugenij quarti pontificis legati inducias violarunt cum Morato siue amurathe turcarū rege iuratas soluente eos sacramenti nexu pontifice, aduers⁹ turcas cum exercitu profecti iuxta Vanam occiso rege vna cū legato Ioannes in turpem fugam coniectus non solum viri fortis laudem amisit verumetiam cum Morato siue amurathe conserua manu haud longe a bulgaria hęc scythię pars est iterum cū panonnijs quibns p̄erat praelio vict⁹ & in fuga subsistere a Georgio Seruię despoto (id etiam potestatis nomē est) coactus haud paruo labore nō sine magnavi auri ab eo se explicuit. Qua re satis aperte ostensum fuit parum probasse immortalem deum vt iusiurando data fides violaretur.

De Omnibus siue Augurijs.

Capitulum tertium.



Solent nonnunquam aut verba casu enuncia-
ri aut etiam res euenire quæ experimento Po-
stea inueniuntur aut auctorib⁹ eorum aut his
qui ea notarunt futura prænuñcialle. Hec pris-
ci hoīes gentilesq³ cum supersticiose nimis
obseruarēt omnia nūcupabant quæ haud incō-
grue pronostica quoq³ nuncupari possent. De
his ordinem quem proposuimus sequētes nō
nulla exempla suggeremus de quibus menti
onēfaciamus nō indigna: quorum exitus quāq³ sepe fallat nō erit ta-
men ab re quid de his veteres censuerint ostendere.

De Lucio Lucullo ro. consule.

Um afflictis regis Mithridatis rebus Lucullus a bello pene cō-
fecto reuocatus esset: atq³ in Gallatia cum Gn. Pompeio suc-
cessore cōuenisset & Vtriq³ lictores fascesq³ laureati essent: cō-
tigit vt pompeiani lictores nimis caloribus ac præ viæ lōgitudine ex-
siccata Lauro sua Luculliana Lauro quæ recētior & propterea viridior
erat se facesq³ suos exornarent: augurati ex Luculli victorijs Pompe-
ium non mediocre adiuumentum ad Mithridaticum triumphum es-
se reportaturum.

De M. Crasso.

Infelicitis euentus crudelisq³ mortis atq³ ignominie omē fecit
se notatum est quendam poma vendentem dum Brundisij
M. Crassus traiecere ad parthicum bellum vellet exercitū.
Nam cū (vt moris eiusmodi hominum est) clare cauneas exclamarer
(id ficusa lococognomē trahentis nomē erat) (vis⁹ putabatur eo verbo
latine significare velle: caue ne eas.

De Eodem.

Dem haud feliciora sibi ipsi ominatus videtur cum in eadē
expeditione Euphratem amnem traiecisset. Nam cū emo-
re exercitū alloqueret atq³ vt alacri animo hostē inuaderent
hortaret: dixit vt maiorem audendi necessitatem ostende-
ret, pontis facultatem ex amne a se sublatam. Quod cum ipse in eam
accipi partē vellet vt sublata fugæ spe milites in virtute sola spem pos-
nerent in tristem ominationem tunc acceptum esse exitus infelicitis p-
lij cōfirmavit: quod neq³ ipsi neq³ filio imo ne exercitui quidē paucis-
simis militū exceptis regrediundi via patuit: omnibus a parthis mise-
rabile i modū occisis.

De Claudio imperatore.

Audi⁹ princeps postremis vite sue tēporib⁹ p tribunali poscē
te ita sermonis materia cū dixisset se ad vitæ finē puenisse

(dictum qui astabant abominatibus) casus tulit vt sæpius idem repereret: breuiq; euentus rem comprobaret.

¶ De Nerone imperatore.



Ero imperator non minus aperte quam Claudius futura mala sua mortemq; ominatus est. Nā pauloante quā Galba rebellaret in senatu de vīdice qui desciuerat verba faciens diceret: haud diu post huiusmodi scelestos homines pro criminū magnitudine penas duros: ab vniuerso senatu responsum fuit. Tu is eris Auguste. quod verbum & Nero & Senatus in eam partem accipiebant vt ipse puniendorum eiusmodi hominum auctor esset. Sed exitus contrarium ostendit: quia ambiguum verbum ad id traxit vt intelligeretur futurum Neronem illum quem Senatus animaduerneret: illud quoq; in Nerōe a multis notatum fuit: quod in vltima fabula quam grece de Edippo exule in scena cantauit grecum versum pronunciauit cuius hic sensus. Morti me coniunx pater & mater damnarunt: quod in eam partem acceptum fuit: vt ipse sibi met prædiceret matris ac coniugis quas necauerat item Claudij quem veneno imperij causa sustulerat ymbra iuste eum ad mortem citare.

¶ De Domitiano imperatore.



Dem pene Domitiano contigit: pridie enim q̄ occideretur cum tubera quædā dono missa in posterum diem asseruari iussisset: verbum hoc subiunxit si modo eis frui concederetur. Inde conuersus ad eos qui astabant dixit fore vt sequenti die luna in aquario cruentaretur: facinusq; inde sequuturum de quo per totum terrarum orbem homines loquerentur: scalpēsq; interim porrū quē frōte gerebat ita vt sanguis ex eo manaret dixit vtinam hæc tēnus & non vltra fluat sanguis: mortem suā proximā ijs verbis ominatus quæ casus & nulla data opera tulit.

¶ De Helio Adriano imperatore.



Ostrema die quæ vltimum natalem diem Helij Adriani imperatoris antecessit cum is esset in senatu ad eum venit quidam vlulans gemenq; obscura voce parūq; intellectis verbis quare (tanq̄ quæ mortis esset prenuncia) turbatus Adrianus cum senatum alloqueretur & post mortem filij mei dicere vellet, post mortem meam dixit: id quod res triste sequuta omen (breui enim mortuus est) verum cum ominasse declarauit.

¶ De Geta filio septimij Seueri Augusti.



Vm simul sermōes sererēt Antoninus bassian⁹ cognomēto caracalla Getaq; ipsi⁹ frater detectis cōiuratiōib⁹ aduersus Seuerū patrē dicente bassiano debere coniuratos oēs occidi

respondit Geta mortem suam ominatus. Tu qui nemini parcis posses ne etiam fratrem interimere: nec multo post mortuo Scevero patre Bassiani opera Geta fuit interemptus.

¶ De Anthonino pio imperatore.

H de quibus diximus aut suis aut aliorum verbis mortē sibi ominati sunt. At cōtra Antonin⁹ pius imperium. Nam Adriani Augusti decreto ad Italiæ administrationem ordinatus ea hora qua primo tribunal conscēdit Augusti nomine (quod solis imperatoribus dabatur) salutatus imperij sui hoc omen accepit.

¶ De P. Helio pertinace imper.

Contingit vt sæpius mala sua homines q̄ bona omīnentur: secuti ī pertinace imperatore perspectum est. Nam cum ei Didius Iulianus adhuc priuatam agens vitam fratris filiū presentaret: pertinax adolescētē hortatus vt patruī dicto obediens cum reuerteretur hæc verba protulit. Reuereare collegam & successorem nostrum: Iulianus enim pertinaci in consularu collega in proconsulatu successerat. Euentus enim rerum pertiacis verba aliud significare ostēdit: nā paulopost occiso pertinace Iulianus in īperio ei successit.

¶ De Septimio Seuero imperatore.

T sibi ipsi malum pertinax ominatus est: ita Seuero felicitatem filij verbum portendit. Et enim cum in villa sua Seuerus cum amicis satis parce cenaret infantemq̄ partiri alijs largius poma de secunda mensa videret: monito eo quod supra fortunam largior in parciendo esset respondit filius si tunc parci or esset fortuna vt pater dicebat habiturum aliquando ampliolem: id quod post felix illud omen breui secutum est: creato Seuero principe quo imperante filio fortuna quam ominatus erat oblata fuit.

¶ Item de Seuero.

Seuero filij verbum ominatum est imperium mortē ei miles ethiops præsignificauit qui dīcterijs gratiam principis captabat. Liberata enim a barbaris britānia insula: cum romam redire Seuerus vellet ethiops obuiam se obtulit ferto ex cupressō facto coronatus. Itaq̄ tristi eius aspectu cum turbatus esset Seuer⁹ pelli hominem confestim a comitatu iusserat. Ceterum cum hilari aliquo verbo emēdare miles tristem funesti ferti aspectum vellet magis rem aggrauauit: principi dicens omnia habuisti omnia vicisti nunc tandem deus efficiare quod verbum haud longe post in britannia mortuus Seuerus impleuit: quia inde Romam perlato corpore in deorum numerum relatus est.

¶ De Maximinis imperatoribus.

Haud dissimile prodigium Maximinis patri & filio mulier fecit in foro Iulio cum aduersus senatum cum exercitu venirent: obuiam enī facta passis crinibus atrataq; veste Maximinos magna inuocans voce ante eorum pedes mortua concidit: postquam rem ante paucos dies exercitus Maximinos interemit.

¶ De P. Annio Tacito imperatore

Rænunciatum simili modo sed cum læto euētu priuato adhuc Tacito ab eo quem male vexabāt vmbraē imperium fuit. Is enim in Syluani fano diu indefinenterq; clamauit. Tacitus tandem poterit.

¶ De Aurelio Alexandro Seuerio impera.

Aliorum verbo foelix aduersaq; fortuna ijs de quibus diximus predicta fuit. at Alexander Seuerus augustus suæ & verbo suo & alieno omen accepit. nam cum in gallia exercitum alloqueretur cupiens a fausto verbo sermonem ordiri fortuna contrarium obtulit: quod vt malum omen fuit acceptum icēpit enim occiso imperatore Heliogabalo: ab imperatoris morte sermonem exorsus. Inde autem cum ad persicum bellum proficisceretur vesana mulier gallica lingua hæc dixit: vade neq; tibi victoriam polliceare neq; te tuorum militum fidei crede: id quod recte monitum euentus docuit ipso haud diu post a militibus occiso.

¶ De C. Aurelio valeriano diocletiano augusto.

In gallia quoq; iuxta tāgrum in Leodiensī agro cum illic statua haberet Diocletianus adhuc ro. tātum eques tenuiq; fortuna & hospiti parce mercedē persolueret. Saga autē mulier obijceret quod auare nimis cum hospite ageret: & is contra (vt fieri solet) responderet largius se acturum imperatorem: ad ea affirmatum fuit imperaturum ipsum cū aprum occidisset. Nec res verbo abfuit. Mortuo enī Numeriano cesare Apri soceri fraude Diocletianus electus fuit qui in consilio manu sua aprum occidit.

¶ De Ionatha Sauli iudeorum regis filio.

Ionathe Sauli regis iudeorum filio augurio grādis victoria ostēsa est. Nam cum philistei iudeam magno exercitu petijissent: ita vt Saulus descendere in preliū vereretur: Ionathas vno solo comitatus cū prope hostiū castra ceu explorator accessisset incertus quid ageret captare aliquod auguriū decreuit: quod si ab hostib⁹ vt castra iniret inuitaretur victoriā polliceri posset. secus autem si ab eis pellere. Castris igitur per hunc modum appropinquans cum a philisteis esset conspectus & per cōtemptum ab eis vt iniret castra inuitatus: captato augurio stationeq; mutata ab alia parte castra iniuit: somnoq; captos vigiles occidit: ea re expectati hostes somnolenti & fortassis

etiam ebrij cum maiorem ingressum esse numerū putarēt sublato clamore in fugam se coniecerunt: Sauloq; terga statim sequēte magna cede deuicti fuerunt.

¶ De Caipha iudeorum pontifice.

Non solum autem inter romanos aliosq; gentiles atq; iudeos superstitione tactos omnia auguriaq; obseruata inueniuntur verum eiusmodi quoq; rerum in sacra scriptura (cui catholica fides credit) mentio facta est. Nam Caipham iudeorū pōtificem in euangelio legimus (quo anno perfida iudeorum gens Christum redēptorem cruci affixit) cum in cōsilio de eo loqueretur dixisse pro populo necesse esse vnū mori ne tota gens periret: quod a Caipha in aliam partē dictum postea res ostendit verissimū fuisse omen omnium salutis vnicum remedium esse Christi mortem.

¶ De pontio Pilato iudeæ præside.

Non est comittēdum illud quoq; quod a pontio Pilato manauit et sicum id diceret: parum rem visus est intelligere. Nam cū dato militibus Christo vt crucifigeretur: & causam iscripsisset Iesum nazarenum regem iudeorum / peterentq; iudei vt titulum mutaret dicerētq; quia se iudeorū regem faciebat vt sententiā mutaret: nunq; adduci posuit deo ita agente: vt etiam ex ore hostili glorię christiane magnitudo testata inueneretur.

¶ De hierosolymarum præsignificata clade.

Ierosolymarum quoq; cladem omen antecessit. Iudeus em̄ quidam haud paulo ante in furorem conuersus per id tempus in templo veh veh clamabat vrbi hominibusq; ac deniq; sibi ipsi multa minitatus: vrbe demum a romanis obfessa vulnere in caput accepto vitam vocemq; qua veh pronunciasbat si mul finiuit.

¶ Recentiora De Fl. Cl. Iul. Iuliano imp.

Iulianus secundus imp. cum Antiochia discedens cōtra persas iturus esset vbi vitam amisit odio in antiochenos ppter motas ab eis seditiones incensus ad populū se conuertit: malumq; suum ominatus dixit se in eam vrbe nūquam rediturum. Marti quoq; cum iuxta chtesiphontem vrbe sacrificaret neq; in vicitima faustam rem vllam inspiceret: se marti amplius nō sacrificaturum affirmauit: opinione sua in vtroq; falsus. Nam cū voluntate sua se in posterum neq; Antiochiam redditurum neq; Marti sacrificaturum intelligeret subsecuta breui mors docuit ipsum sibi fatum quod iminebat predixisse: quod rem vtrāq; quam se nunquam facturum dixerat facere prohibitus fuit.

¶ De Ambrosio Mediolanensi episcopo

Notatum est non in antiquis solum hebreis gentilibusq: verum in christianis quoq: & sacerdotib⁹ omina auguriaq: obseruata fuisse: nā cū sub primo Valentiniano augusto Ambrosius ciuis Romanus Mediolanum (vbi postea episcopus fuit) iudex ad urbem gubernandam mitteretur: atq: ei probus urbis Romæ præfectus administrationis normam atq: mandata (vt mos est) daret: iniūxit vt ad munus demandatum non tanq̃ iudex sed ceu episcopus proficisceretur. quo verbo cum probus satis se declarauisse putaret / quæ eum agere in exercenda castis moribus iurisdictione oporteret: eius dignitatis quæ postea Ambrosium secuta est ominator fuit.

¶ De augustino qui postea hipponensis fuit episcopus.

In recentioribus omnibus minime illud pretereūdū est quod Augustinus vir carthaginēsis qui postea sapientiæ magnitudine inter quatuor ecclesiæ doctores annumeratus est sibi ipsi contigisse scripsit. Nam cum accepta quidem fidei cognitione nondum tamen baptismi caractere insignitus esset: magnisq: ageretur animi estibus quid nam sequeretur: ac magno opere cuperet a deo ostēdi quid facere eum vellet: ex propinqua domo audiuit verbum hoc decantari: accipe & lege: hocq: sæpius iterari: eo verbo arbitratus se moneri quid ageret acceptoq: libro quem prope inuenit se esse (erat autem epistolarum apostoli Pauli volumen) aperto forte libro primū versum legit qui continebat, non in ebrietatibus neq: impudicijs aut contentionibus sed induimini Iesum Christum: qua hora omine illo motus decreuit nihil vltra baptismum differre.

¶ De Clodoueo gallorum rege.



CMen de quo diximus initium fidei salutisq: Augustini fuit per similem modū Clodouens gallorū rex victorie spem sibi promisit. nam cum mouere bellum aduersus Allaricū gothorū regem in hispania decreuisset / priusq: signa exercitūq: moueret / nuncios cū muneribus in Turones ad sancti Martini fanum venerandi gratia misit / mandauitq: vt tēplū ingressuri ea obseruarent quæ futuri euentus ex eo bello coniecturā possent præbere. Fanum igitur ineuntes auditis monachis vespertinas horas canentibus in ea parte Dauidici psalmi quæ dicit Tu dñe ad prælium virtute me accinxisti, capto omine ceu fœlicitatem portendente ad regem redierunt: narratoq: omine plenus bonæ spei rex bellum suscepit victumq: hostem e vasconibus anxitanisq: pepulit.

¶ De Hirprando Longobardorum rege.

Aio Mario asellus ducem se præbuit vt. L. Syllæ manus euitaret / at contra Hirprando Longobardorum regi bubos: qui hastæ quam manu gerebat insedit vt regnum amitteret cau

sa fuit: territi enī ignauæ auis omīe Lōgobardi statī regno eū priuānt.

¶ De Yda comite Bononiæ quæ est in celtica gallia.

QUoniam Ydæ Bononiæ comitis alludētes tres filij sub matris veste se occultassent: virq; eius Eustachi⁹ superueniēs quid nā sub eius veste lateret interrogasset: subridēs vxor tres inquit magni principes: quorum vnus dux secūsus rex: & tertius comes est: euentusq; mulieris verbum secutus est: siquidem primus puerorum Gotifredus bolionus patruo Gotifredo in Lothoringiæ ducatu successit Balduinus autem hierosolymarum rex fuit. postremus Eustachius Bononiæ comes.

¶ De Balduino tertio hierosolymarum rege.

DAromen Balduinus tertius hierosolymarum rex fratris filio Almerico Sareptæ, quæ nunc Iope comiti tulit: cum in baptisinate eum coram sacerdote teneret nomenq; suū ei imponderet: a quibusdā enim rogatus quid baptis matis filio dato nomine suo bonæ fortunæ afferret: respondit omne hierosolymarum regnum se daturum: resq; verbum comprobauit. Nam Balduinus sine liberis moriēs Almericum nepotem successorem reliquit qui postea Balduinus quartus fuit nuncupatus.

¶ De Nicolao quinto & Pio secundo pont. max.

Thomas Sarzanus legatus ab Eugenio quarto ro. pontifice in germaniam proficiscebatur. & dum alpestraiiceret incidit in Aeneā picolomineū senēsem Federici tertij īperatoris oratorem: cum autem ambo in eodē diuersorio mansissent: atq; Aeneas parce ageret viatici q; impensas extenuaret: ad eum subridēs Thomas quid tanto opere victui parcimus cum nostrum vterq; ad pontificatum sit ascensurus? quod ipsorum fortuna virtusq; poltea verum fecit: vt Thomas sub Nicolai quiti: & Aeneas sub Pij secūdi nomine pontificiam obtinerent dignitatem.

¶ De Paulo secundo pontifice max.

Paulus secundus ro. pōtifex eo die quo Frānciscū Ruuerū sauonensem ad cardinalatū pmouit: cū forte de ea re verba faceret: dixit se ea die successorem suū elegisse: euentusq; verbo fidem attulit siquidem Paulo mortuo Franciscus Ruuerus in pontificatu sub Sixti quarti nomine successit.

¶ De Paulo Riario Sauonenſe.

Sixti pontificatū cū alia tum furiosorū voces pñūciauere: sicuti romanis quibusdā principib⁹ imperiū. Nā anteq̃ Sixt⁹ crearet: Paulus riarius Sauonēſis quī tenui fortuna nobili tamē ortus genere morbo impellente (vt interdū contingit) in furorē agebat. Itaq; e domesticorū custodia elapsus in publicū prodijt futuros pontificē & cardinales clamitans. Tulit aut fortuna vt creatopone

tifice Sixto inter primos cardinales ipsius furiosi filius frater Petrus
riarius promoueretur.

¶ De Leonardo ruuero prefecto vrbis Romę.

Sixti mentio foelicitasq; propinquorum quoq; memoriam secū
trahet. Leonardus eius ex fratre nepos fuit: qui re domi angusta
nec maiore virtute ludibrio in patria erat: etenim cum appellari eum
contingeret aiebat comitem se appellari debere: & si quando iungen
da ei vxore per iocum sermo haberetur: se non aliam q̄ regis propinq̄
ducturum respōdebat: Tulit igitur patruī fortūa vt quæ de se aiebat
implerentur: quia vrbis Soræ ducatu comitatuq; & in primis romana
præfectura honestatus: Ferdinandi neapolitani regis neptem duxit
vxorem.

¶ De Mauritio pharisiensi episcopo.

Inem omnibus Mauritij mētio imponet: qui postea parhi
siorum factus est episcopus. Is tanta premebatur inopia vt
mendicare cogeretur. Ceterum a nullo vnq̄ adduci potuit
vt accipe elemosinā vellet si per iocum (vt in eiusmodi non nūq̄ solet)
ab eo exigeretur vt se nunq̄ futurum episcopum iuraret.

¶ De Prodigijs

Ca. iij.



SVpra COMMVNEM vsū res iterdū eueniūt q̄s
plerunq; pro ipsarum varietate vel foelicitas īsignis
vel aduersa fortuna sequitur. Veteres igitur latini p
digia eas res appellarunt. De veteribus ergo primo
ac postea de recentiorib⁹ pauca quædam sed īsignia
notabimus.

¶ De Iesu Christi saluatoris natalicio die.

Omniū prodigiorum illud primum post petītā immortalis
dei veniam (neq; de eo loqui aliter fas esset) a nobis ponetur
quod natalicio die Iesu Christi in vrbe Rōa trāstyberim cōti
git Ex fonte enim in quadam priuata domo oleum manauit: vt is li
quor ortū eo die ostenderet qui ad humani generis salutē misericor
diæ fons ac lumē erat futurus.

¶ De Bochoro ægypti rege.

Aud iniuria secundū inter prodigia locum habebit quod de Bo
chorum ægypti rege contigit: ei enim nec admiratio nec foelici
tas defuit: siquidem scripsit Eusebius pamphilus agnum in ægypto
mansuetū Bochori ingeniū ægyptiq; foelicitatem sub tā bono rege ac
pertis verbis prædixisse.

¶ De Tarquinio superbo & alijs.

Anno quo Tarquinius regno pulsus fuit pptet morū acerbitatē su
pbi cognomēto īsignis ad rē tam grandem prælagiendam ob
seruatum fuit canem & præter eam serpentem quoq; locutam esse.

Quarto etiam. Q. Fabij maximi cōsulatu & M. Claudij Marcelli ter-
tio ex Sicilia nūciatum fuit bouem idem egisse. Item quinto eiusdē
Fabij & Q. Fuluij Flacci consulatu durante Hannibalis bello aliam
priuerni in latio bouem i hominis verba prorupisse: & postea. L. Vetus-
rio & Qu. Cecilio Marcello consulibus prope urbem Romam idem
quoq; aliam bouem fecisse

¶ De M. Ottone imperatore.

Paulo anteq; urbem Romam Otto egrederetur cum exercitu
aduersus Vitelium profecturus (a quo victus proelio sibi
ipsi mortē postea consciuit) Romae nūciatum fuit in Ethru-
ria bouem clare locutam.

¶ De L. Sylla.

Lucio Sylla ab urbe cum exercitu aduersus Mithridatem re-
gem profecto (quo tempore. C. Marius motis ciuilibus armis
Syllam ipsum redire Romam coegit) conspectae fuerūt sig-
norum hastae ignē emittere qui nō sine labore extinctus fuit:
magnoq; fragore ac sonitu sereno coelo per aerem territis hominum
mentibus tubarum clāgor exauditus fuit: tubis ferro atq; ignibus na-
tura futuros motus praelagiente.

¶ De prodigijs quae bellū sociale cum romanis p̄cesserūt.

Anno qui sociale bellum cum romanis antecessit periculi &
laboris plenum. L. Mario & Sex. Iulio consulibus in agro
Mutinensi a multis grauib; viris ciuib; romanis qui p
Emiliam viam iter habebāt duomōtes fragore magna q; emissā flā-
ma simul concurrere conspecti sunt: nō sine ingenti locorum atq; ho-
minū strage vbi concursus factus est quo prodigio putauerunt homi-
nes mala praeiudicari quae postea ex eo bello secuta sunt.

¶ De pluuijs prodigiosis & statuarum lachrimatione.

Belli punici secundi mala cladesq; horrendis prodigijs natu-
ra praeiudicare visa est. Consulibus enim Fabio max. iij. &
M. Claudio Marcello. iij. Romae in foro boario sanguis pluit.
Idē contingit in area Vulcani ac concordiae templo. Sp. Post-
humio: & Qu. Fabio labeone consulibus: cum non minore admiratio-
ne Fabij max. consulatu quinto scriberetur priuerni lacte pluuisse. P. at
Corn. Scipionis et. C. Lelij cōsulatu i tusculano agro terra pluuisse. Ce-
terū grauiore euentu consulibus. P. Cor. Lentulo: & M. Bebio. lauini
fospite iunōis statua palam lacrimas effundere visa est alias sāguine
sudare.

¶ De hierosolymarū urbe.

Horrenda prodigiorū de quibus diximus facies aliorū etiā
quae nō minus dira videntur similitudinē nobis pponit. Nā
paulo anteq; Anthioch⁹ epiphanes Syriae rex captis hiero-
lymis atq; spoliato thesauro suis tēplo iudeorū gētē i extremā addu-

ceret calamitatem in coelo. cōspecti sunt quadraginta diebus homines stolis aureis amicti tanq̃ diuersę acies in curribus cōcurrere magno armorum fragore strepituq̃ equorum: quod ne fabulosū putetur Līuius quoq̃ nō vanus auctor haud dissimilem rem Fabij max. consulu quarto contigisse scribit: dum ostendit in ianiculo legiones armatas visas esse: quæ tamen, cum uisq̃ essent inuentæ, ro. populo ad arma currente prodigij loco accepta res fuit.

¶ De Iudeis quoq̃.

DAulo anteq̃ Iudei gens impia sediciosaq̃ propter scelus suū a Vespasiano augusto delerentur: diu supra urbē cometes in gladij formam apparuit sepiusq̃ noctu aperto sine humana ope tēplo diræ voces clamātū, hinc ab eam⁹ ex audite fuerūt nec sine iudeorū terrore (licet aliud esse interpretaretur) armorū strepit⁹ tubarūq̃ sonus ad humanas aures peruenit. In paschate quoq̃ ducta ad aram vitula vt sacrificaretur ante aram peperit.

¶ De diuersis prodigijs & monstris.

Sicuti Hannibalis in italia romanorumq̃ in Macedonia per eadē tempora, bellum crudelitatis plena res fuit & varietatis mirandę propter regnorum mutationes quę secutæ sunt ita etiam magna & extra comunem naturę vsum prodigia apparuerunt. Nam. M. Marelli: & Marci Valerij tarquinijs. Item Sesse. T. Qu. Flaminij et Sex. Helij peti consulatib⁹ Sues hūanis capitibus nati sūt Frusinone quoq̃ agnus idē. C. Aurelio: & P. Sulpitio cōsultib⁹ cōtiguit

¶ De Cæsare dictatore.

Cæsaris dictatoris morsq̃ humano generi magno stetit haud obscuris signis ostensa est. Nā non multo ante q̃ periret coloni capuam Iulia lege deducti cū nouas domos molientes sepulchra quædam diruerent: in capis tumulo (qui Capuam fūdassee dictus est) inuenta fuit ænea tabula in qua incisæ erant littere monentes: fore cū capis ossa detegerentur vt vnus a gente Iulia progenitus suorum manibus occideretur eiusq̃ sanguis magno italiæ dāno vindicaretur. Grex quoq̃ equorum quos Cæsar traiecto Rubicone consecrarat eo tempore cibo abstinuere, clareq̃ lachrimas effundere visi sunt: auis quoq̃ regulus cum in pompeianam curiam rostro lauri ramusculum gerens intrasset ab alijs auibus quæ eū insectabantur conuulsis sæue pennis discerptus fuit. Addidere Eutropius atquæ Eusebius in agro romano conuersum ad oratorem suum bouem plane locutum frustra eum stimulis agere: quoniam prius homines q̃ frumenta defutura erant.

¶ De Claudio imperatore.

QUam adhuc priuatus esset Claudius prima die qua consulatum iniuit romæ per forum transeunti Aquila dextro eius humero insedit. In eo enim imperiū ostendit ad quod postea Claudius conscendit.

¶ De Agrippina aug. atq; Tito Vespasiano.

QUia quoq; res sed quæ infœlicitatem portenderet Agrippinæ contigit Claudij vxori anno anteq̃ moreretur. Nam cū esset in germania in Vbiorū vrbe, quæ ab eis nomie Agrippina colonia postea fuit dicta, in ea vrbe agroq; magnis hiatib⁹ aperta tellus ignem emittebat omnia quæ contingerentur consumentem qui neq; aquis neq; alio humore extinguī poterat: saxiq; aut pānis dūtaxat opprimebatur. Id quod imperante quoq; Tito contigit anno post vesuuij incendium: nec multo ante eius mortē in vrbe Roma. Ignem enim terra emittebat quo capitolium compluraq; alia edificia (vt dion græcus scripsit) incensa fuerunt: neq; ab hoc multum dissimile fuit quod parentum nostrorum ætate contigit cum Carolus Burgundionum dux Geldrēsem cepit vrbe. Incensa enim humo nulla conspecta flāma herbarum arborumq; radices comburebantur: atq; ab ea regiōe pene in burgundiam vsq; malum illud penetrauit: neq; remedia populi ad id satis inueniebant & si ingentibus fossis incēdio precipere viresq; conabantur.

¶ De prodigijs quæ apparuerunt in finæ stirpis cæsarum.

QUia in Nerone finis fuit Cæsarum stirpis naturale adoptiuq; ita eius etiam ingentia apparuerunt signa. Liuiæ cum recēs augusto nup̃sisset per veientanam villam suam eūti Aquila in gremium eius gallinam candidam in ore lauri habentem ramū demisit. In bonam partem augurio accepto cū curari diligenter gallinā iussisset: magnus ex ea candidorum pullorum numerus prouenit: plantatus quoq; lauri ramusculus ingens lauretum protulit: ex qua silua obseruatum postea fuit vt triumphaturi laureum ramum sumerent quem manu in triumpho gestabaut peractoque triumpho restitut⁹ ramus plantaretur radicesq; mitteret. illud quoq; notatum fuit deficcum eiusmodi ramusculum præsagium fuisse mortis illius qui eum in triumpho gestasset. Ceterum postremo Neronis anno vt propi qua eius mors Cæsarum quoq; defectura scboles ostēdere: gallinarum candidarum stirps tota deperijt: lauretumq; ex toto aruit defecitq; Preterea statuis Cæsarū fulgure decussa fuerūt capita: sceptrumq; de manu augusti ereptum.

¶ De Nerone imperatore.

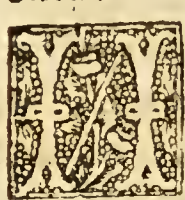
ANno ante neronis mortem in agro marrucino in possessionib⁹ Vetiij marcelli qui procurator erat Neronis: pratum oliuetumq;

oco motum viam quæ vicina erat transfiliit: atq; ab alia viæ parte constitit: vt a Nerone ad alios ostenderetur transiturū esse imperium. Ipso quoq; anno quo Nero periit Mausoli in quo augustus erat fores sponte patuere: ex eoq; audita vox Neronem ad se vocantis.

¶ De Sergio Galba imperatore.

IN prodigijs Neronem Galba sicuti in imperio sequetur ei⁹ auo qui sacrificio fulgur procurabat cum e manibus exta vi ctimæ aquila rapuisset atq; i propinqua quercu reposuisset augures monuerunt ipsius domui imperiū serum quidem sed certū portenti, quibus ipse vt rem nullo modo fieri posse ostenderet respondit id demum fore cum mula peperisset. Nec vero Galbam ipsū cū a Nerone defecit ad imperij spem res vlla magis confirmauit quam cum ei nunciatum fuit mulam pererisse: verbi auiti memoria reuocata.

¶ De eodem Galba.



Non minus euidentibus signis mors eius q̄ imperiū significata fuit. Venienti enim Romam ex hispania cū per viā vtriq; in eius honorem sacra perageretur, taurus e manibus sacrificantium accepto iā vulnere elapsus i pedes anteriores ad Galbæ lecticā se erexit eamq; sāguine suo totam respexit. Deinde cum urbē Romā iniret terra tremere ac mugire audita est. Ralend. postea Ian. sacrificanti e capite lapsa est laurea: & cū e more milites alloqueretur obseruatum fuit ei sellam paratā non fuisse: & i senatu curulem prepostere positam esse.

¶ De Aulo Vitelio imperatore.

ET Galbæ quæ de vita & Vitelio quæ de eius imperio euentura erant prodigia ostenderunt. Nam cū audita Galbæ morte exercitus partem vnam Viteliū premisisset: aquila ei⁹ partis signa circumuolās letis omnibus diu precessit: ipsi autē vt cū reliqua exercitus parte se mouit ex capite laurea quā gestabat in anem prolapsa est. In terram quoq; statuæ quæ in eius honore posite fuerant effractis cruribus corruere. Item Viennæ pro tribunali ius dicenti pullus in eius humerum, post modū in caput volans illud rostro fodiebat quæ omnia cū fine iperij ipsius congruere putata sunt. Nam vt legatorum opera atq; exercitus quē premiserat parte imperiū perierit: ita postea q̄ res gerere per se cepit illud corruit. item postea q̄ ab Antonio becco Vespasiani nomine prelio victus cesusq; fuit p eū pulli in caput rostro fodientis augurium fuit expressum.

¶ De Vespasiano imperatore.

VT Vitelio imperij finem aduersa prodigia, ita Vespasiano qui ei successit felicitatē læta ostēsa prænunciarūt. Nam in Vespasie matris tribus partibus i eius villa haud lōge ab urbe igens quere

per singulos partus ab imo stipite ramum emisit primus alijs subtili
or cito exaruit: eiusq; fortunā primo orta puella quæ cito defecit equa
uit. Secundus furculus in satis magnam altitudinem firmitatemq; ad
fruges excreuit. Terti⁹ arborē ipsam magnitudine roboreq; equauit
ob eam rem cum pater Sabinus matri (quæ Vespasiani fuit auia natū
ei nepotem dixisset qui imperatur⁹ erat: subridens respondit mirari
se quod cū Auus esset integro sensu filius eius deliraret: ijs verbis au
gurij neglecto effectū quem tamen in Galbæ Ottonisq; ac Vitelij di
scordijs Vespasiani virtus verum fecit.

¶ De eodem.

Nteq; ad bebbiacum haud longe a Brixello Otto atq; Viteli⁹
magnum consererent: conspectæ sunt in cælo iter se duæ aqui
læ dimicare: earūq; victricē a tertiā quæ ab oriente veniebat
depelli. Ita enim imperij fors ostensa fuit: Siquidem victorē in eo p
lio Vitelium reuertens ab oriente Vespasianus superauit.

¶ De Domitiano.

Nprodigijs parem Vespasiano Domicianum filium pone
mus quamuis moribus longe dispar esset. Nam paulo ante
eius mortem in capitolio cornix audita est grece loqui, om
nia bene erunt, sicuti vere fuit. Domiciani superbix & cru
delitati secutis Nerua Traianoq; mansuetudine clementiaq; insi
gnibus, hocq; facit vt minus videatur mirum: consulibus Marco
Lepido: & Quintiliano Catulo in ariminensi agro legatur gallum
esse locutum.

¶ De Tito Vespasiano.

Non minus horrēda fuere prodigia quæ ante Titi mortem
(is Domiciani frater fuit) apparuere Nam in cāpania pro
pe Vesuuium montem terra nō sine ingenti hominū pauo
re tremuit: clareq; & in cælo & in terra gigantum species
ac simulacra conspecta etiam interdū vsq; ad ipsam vrbē fuere. Ve
suuius quoq; post eas res mirum in modū ignes euomuit fauillis in
vrbē vsq; penetrantibus: aer etiā per multos dies in noctis speciē ca
liginosus & in fumo gigantum simulacra apparebant: tubarumq; so
nus magno omnium terrore (vt Dion grec⁹ scriptum reliquit) exau
diebatur.

¶ De Antonino pio imperatore.

At ostenderet fortuna Antonini pij in imperio foelicitatem letif
simis signis id premonstrare visa est. Nā i Cilicia a decorū simu
lacrīs sponte & sine vlla humana ope laurea in sinū eius tāsata ē atq;
in ipsius imperio vno partu mulier quinq; liberos enixa. In Misia
quoq; in arborum cacuminibus ordeum natum quattuorq; leones
c iiii

sponte sua mansuefacti ultro se comprehendi tulerunt. Quæ omnia eo forte tetenderunt vt Antonini in imperio fœlicitas humanitasq; ostēderetur. Sub eius exitum serpens crinita ingentis magnitudinis apparuit quæ apprehensa mordicus cauda semetipsā supra dimidiā partē deuorauit. Infans quoq; biceps natus est: vt ex ijs ostēderetur ab annis idest ab æuo antoninum consumptum iri ac philosophū & verum ceu duo capita ei successuros.

¶ De M. Antonio philosopho Imp.

Antonini pij mentio secum M. antonij philosophi memoriam trahit: qui natus octo annos inter salios ab Adriano cōnumeratus cum secundum morem in sacro puluinari saliorum iacerent sarta: ipsius tanquā manu hominis positum esset, ī martis capite fuit inuentum.

¶ De Thimoleonte Corinthio.

Thimoleontis Corinthij similitudo in prodigio faciet vt aliquātis per omissis romanis hic de eo loquamur. Nam a Corinthijs dux belli aduersus Siculos declaratus: cum in Delphico templo Apollinem consulere: a donarijs quæ in templo affixæ erant ex alto in caput eius coronatam apte concidit ac si manu ei composita foret: quod in eam acceptum est partem vt id quod res fuit intelligeretur ex demādato bello victoriam reportaturū.

¶ De Commodio Imperatore.

Crudelis Commodi imperatoris exitus quem sæua prodigia antecessere cogit me ab ijs qui prospera vsi fuerunt fortuna ad eos qui in fœlicis fuerunt iterum redire. Mā præterq; quod diu in eius morte cometes apparuit a multis templis quæ erant in vrbe cum simulacris deorum effigies quoq; abire visæ sunt.

¶ De Pertinace imperatore.

Pertinaci qua die occisus fuit id euenit quos Iulio Cæsari contigisse minime in obscuro est. Sacrificante enim eo in uictima cor inuentum non est: quod cum ei malum ominari videretur & propterea iterum querēdo laboraret epar quoq; defuisse compererunt.

¶ De eodem

Paucis diebus anteq; periret ferē dixisse se cum in viuarium inspicere in aqua ymbra conspexisse quæ stricto gladio mortē minabatur.

¶ De Septimio Seuero.

Seuero impera. & mors & fortuna gentis sue manifesto prodigio ostensa fuit. Nam circensibus ludis a Suggesto vnde is ludos spectabat ex tribus victoriæ simulacris quæ de more appēdebantur ea quæ Seueri nomine inscripta erat in terram cōcidit: altera quam in gethæ honorem expresserant cadens tota con-

fracta est. tertiæ autem cui bassiani erat inscriptum nomē e manu palma dilapsa est. post hunc casum haud diu Seuerus vixit. Gethā Bassianus occidit. Bassiano autem ad imperium translato nec diu frui vita contigit: & imperium inglorium fuit.

¶ De duobus maximinis.

Maximino patri scutum ad solem accēsum est: & hasta fulgure percussa a summo ad imum vna cum ferro in duas discissa est partes: vnde aruspices dixerunt ex eadem duos gentes futuros imperatores eodem nomine qui paruo tempore durarent. Ita enim cōtiguit pater enim & filius ambo Maximini simul paruoq; tempore imperarunt.

¶ De Aureliano imperatore.

Aureliano dum nasceretur Foelicia fuerunt prodigia. In pelui enim in qua lauabatur sæpius serpens inuenta est in nodos inuoluta quæ nunq̃ occidi potuit: & Aquila ex cunis leniter raptum in propinqua ara quæ forte sine ignibus erat reposuit. In patris quoq; villa natus est vitulus candore eximio insignis: in cuius latere purpureis maculis effigiata erat corona: patre ei⁹ viuo adhuc inope & priuato hæc prodigia contingerunt: quæ Aurelianus parto postea per virtutem imperio omnia vera effecit.

¶ De P. Annio Tacito impera.

Tacito similiter imperij mortis signa contingere Sacrificanti in Herculis fano candidum vinum in rubens conuersum est. Item vitis quæ vuas albas ferre solebat eo anno rubentes permultas edidit. Mortis autem præfagia fuere sponte patefactum parentis sepulcrum. Item quod iam mortuę matris vmbra ei apparuit: neq; sine horrore diuersa in specie locoq; fratris manes.

¶ De M. Bruto.

Derspecta a Tacito materna vmbra monet ne præteream id quod non minore horrore a M. Bruto cum ī Europam traiceret perspectum fuit. Nam cum noctu solus in tentorio esset coram terrifici aspectus vmbra intuitus quæ nam ea esset pro animi magnitudine qua præditus erat interrogauit. Illa genium eius esse respondit foreq; vt iterum eam in philippicis campis videret. Itaq; postea q̃ in Macedoniam peruenit in philippicis campis nocte ea quæ postrema vitæ Bruti fuit, iterum eandem sicuti prædictum erat vidit.

¶ De Dione Siraculano.

Irtutis prodigiūq; ac mortis similitudo suadēt ne a Bruto Siraculani Dionis memoria separet is cum post solis occasum iam lucē certā dies amisisset: atq; in fine porticus ī qua solus erat strepitū

lenisset ad strepitum conuersus vt inter tenebras poterat, ymbra[m] femineam ingentem macilentamq[ue] conspexit in infernarum furiaru[m] effigiem formatam quæ vertere domum videbatur: quo prodigio territus & si natura minime timidus erat) ingentem edidit clamorem. Nec multo post huius simulacri cōspectu a fenestris filius i[n] terrā se p[re]cipitē misit & ipse crudelem imodum cæsus fuit

¶ De Curtio Ruffo romano.


Uterum prodigijs quæ fantasmata efficiebāt hoc quoq[ue] addemus alijs de quibus diximus in hoc dissimile: quod illa acerbe mortis hoc autem foelicitatis p[re]sagium fuit. Cum Adrumentum (quæ ciuitas est africæ) Curtius Ruffus penes questorem in eius familia nulla insignis dignitate ageret: per meridiem in porticu deambulans femineam ymbra[m] augustiore forma longe supra humanā vidit a qua hæc verba accepit. Tu Ruffus es qui in hanc prouinciā proconsul venies. Eo prodigio ad bonam spem erectus haud multo post a Tiberio Africæ proconsulatum obtinuit. Id quod visionis euentum impleuit.

¶ De lazate Adiabenorum rege.

Uox quoq[ue] haud dissimilis lazate Adiabenorum regis ortu[n]c nunciauit. Nam cum eius mater Helena foeta cum Monato zo (qui bozeus est dictus) fratre eodemq[ue] marito Adiabenorum rege iaceret: & is illius ventrem manu tractaret: vocem audiuit monentis vt modeste tangeret ne filium ostenderet qui æterni dei iudicio principium finemq[ue] miræ foelicitatis erat habiturus: sicuti re ipsa postea perspectu[m] fuit. Nam in regno patri succedens ab idolorum impietate populum ad iudaicum cultum transtulit. vir bonitatis modo verum etiam foelicitatis admirande. Ceterum quo plus foelicitatis in visis vocibusq[ue] iam dictis fuit eo miseriarum pleniora fuere q[uam] sequuntur.

¶ Recentiora De Constantio & Fl. Cl.

Juliano imper.

 Constantino imperatori in foelicis prodigij fantasma in Asia apparuit paucis diebus anteq[uam] moreretur perspecta sæpius ymbra: quæ ei offerebatur inæsto valde aspectu. Iuliano quoq[ue] imperatori ea nocte quæ diem mortis ipsius in perfide antecessit cum in tentorio lectiōi operam daret horroris plenam ymbra[m] offerri sibi intuitus & p[re]formidine consurgens: vt e tentorio eam egredi conspexit putauit geniū suū esse qui morti iam vicinum defereret.

¶ De Mauricio Campsino imperatore.

Efantasmata sequentes Mauricij quoq[ue] imperatoris mortē q[uam] crudelitatis multū habuit subtexemus: eā in constantinopolitano foro quidam religiosa veste amictus gladium manu tenens p[re]dixit: nūq[ua]m

q̄ postea ante id tempus a quoq̄ conspectus. Quod fecit vt non homo sed potius spiritus aut fantasma putaretur.

¶ De Mattheo Vicecomite qui Mediolani rerum est potitus.



Aud multo anteq̄ Henricus septimus imperator moreretur non sine vicecomitum gentis clade (vt Musatus scribit cui Franciscus petrarcha altipulatur) in area ædium Matthei vicecomitis, qui magni cognomentū meruit, post solis occasum cum iam aduersperasceret visus est vir armatus in equo longe humana specie maior: vbi a multis conspectus per horæ spacium postea euauit magno eorum qui rem viderant horrore. Triduo quoq̄ post, tertia noctis hora eodem in loco duo equites pari specie diu inter se dimicantes conspecti fuere qui postea vt ante alius solus euauerunt: interdū quoq̄ circularis species solis orbem ambire visa est.

¶ De Ludouico Alodisio immolæ domino.



Væ hæcenus dicta fuerūt prodigia appellari fortasse possunt Sed quod sequit̄ prodigij transgressum magnitudinē miraculi nomen sibi vendicat. Nō indignū quod hic ponam? cū adhuc in fantasmate p̄gamus. Ludouici Alodisij p̄r qui immolæ rerū potitus est haud diu postea q̄ decesserat hoī a secretis quē filius Ludouic⁹ ferrariā mittebat in itinere equo insidēs cū accipitre (vt ī aucupio mos ei erat tenere) appuit: huicq̄ q̄q̄ magna capto formidīe dixit vt filiū moneret vt postera die ī eū ipm veniret locū quoniam magni momēti res ei p̄dicturus erat. Ea re audita Ludouic⁹ tum quia non credebat tum quod insidias verebat aliū pro se misit: ei illa ipsa vmbra quæ añ apparuerat obuiā facta vehementer indoluit qđ filius nō venisset. Longe enī plura ei dicturā se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantū referri iussit quod transacto. s. secūdo ac vigesimo anno ac præterea vno mense die quoq̄ specificē addita vrbis imperiū quod obtinebat esset amissurus: vt tēpus quod vmbra prædixerat aduenit adhibita magna cura ea ipsa nocte quam patris manes suspectam fecerant ducis Philippi Mediolanensis (cui is foedere iunctus propterea ab eo non timebat) milites glacie magna cōstrictis fossis ad muros penetrarunt adhibitisq̄ scalis vrbem cum ipso principe coeperunt. Sed iam ab ijs ad lætiora transeamus prodigia.

¶ De Apostolis.



I capiti circūfusus ignis. Seruio Tullo regnū ac. C. Mario vīctoriā portendit non minus mirus sed foelicioris prodigij is ignis est habendus qui linguarū speciem apostolorum capita circumfulsit: qui eorum cordibus charitatē sapiētiamq̄ eā infudit.

qua totum terrarum orbem postea ad diuinum cultum incenderunt.

¶ De Martino Turonensi episcopo.



Moigne correptus in gallia Martinus qui ad Turonensem episcopatum assumptus fuit: magna spectantiū admiratione dū christianam hostiam imolaret ingentem flammam emisit vt ex eo qui aderant intelligere possent quā celebre clarumq; sanctitatis nomen in dei ecclesia esset habiturus

¶ De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

DVm Ambrosius quem episcopum Mediolanēses habuere quartum & quadagesimum psalmū interpretaretur: flamma ingens circum caput micare atq; per os pectus eius irradiare visa est: vt diuinitus immissum in eo sacrum dogma putetur. & propterea ijs quæ scripsit obijcere nullus valeat: cui etiā addem⁹ (ne soli Platonī apes mel in os instillasse dicantur) grauissimorum virorū testimonio scriptum esse idem ei infanti contigisse: vt ex eo vere premonstraretur eloquij eius futura suauitas & magnitudo: hac em̄ effecit vt Theodosij augustalæ fastigiū ecclesiæ celsuram nō aspernaretur hac Mazentij arriani episcopi furentes impetus cohibuit aut potius vicit: qui doctissimis luculentissimisque scriptis labentem catholicā fidem sustinuit: qui melis prodigio hoc maiores dedit effectus quo falsis vera & solida maiora esse duci debent: & propter hoc excellentior enim Stesicoro poeta habendus est in cuius ore Philomena auis suauis cantus concinuisse fertur.

¶ De Bamba Gotho hispaniarum rege.

QVæ diximus prodigia morū sanctitatem atq; doctrinam, ceterum quod in Bamba apparuit bonitatē sinceritatis immensæ ostendit. Nam cū in Toletana ecclesia ab archiepiscopo quilibet pro regni hispaniēsis dignitate vngeretur: ab ijs qui aderāt visus est ab oleo quo vngebatur vapor clarus ad coelū conscendere & eandē sequi viam quæ vertice ipsius egrediebatur flamma.

¶ De Pertharithe Longobardorum rege.



Politanus in Italia Paterno regno pertharithes alias ptaris Longobardus a Grimoaldo beneuentano duce quē in discordia frater eius ad ferendā opem vocarat: cum ex gallia in britanniam omniū egens traiceret: prodigio foeliciores q̄ Mācinus vocem sine vllō certo auctore audiuit monētis Grimoaldū mortuum eē & propterea hortātis vt ad paternū regnum rediret: Is igitur ī Italiā cōuersus nullo labore regnum quod amiserat recepit.

¶ De Anastasio abbate.

INter multa regum prodigia abbati quoq; Anastasio locus dabitur quoniā prodigij magnitudo nō abhoreret. Is enim a saxo qd

monasterio suo imminebat, vocē exaudiuit secum quinque alios vocantem cuius vocis auctorem nullū videbat: nec multo post septimus quoque fuit vocatus qui omnes eo ordine quo vocati erant haud multo post mortui sunt, hæc legimus quod sequitur ab eo cui res euenit audiui mus.

¶ De Opicino Cacia nouariensi.

QUoniam domi suæ Opicinus Cacia nouariensis per meridiem solus deambularet cogitabundus vocari et notatim, neminem videns, audiuit & postea dici: velles ne ut filius tuus moreretur? cui cum nulla ad cogitandum mora interiecta velle se dixisset: deinde ad se reuersus statim quod annuerat negasset ob prodigij atrocitatem mœroris plenus erat. Itaque intra triduum Ioannes baptista eius filius quē vnicum habebat in aduersam incidit valitudinē & biduo post decessit: & ne vllum prodigiorum genus omittatur eorum quæ vel legimus vel vidimus, a cœlestibus principium sumemus.

¶ De Prodigio magno.

QUoniam in oriente Valens Arrianus imperaret anno primo quo Gratianus in occidente gessit imperium: in gallia scriptum est diem anam pluuisse luna iuxta urbem atrebatensē prodigij interpretatione in ambiguo relicta vtrum per eā pluuiam Gratiani bonitas an Valentis perfidia declararetur: id quod postea detectum est in Valentiniani fratris morte.

¶ De prodigijs quæ aduentum Longobardorum antecesserunt.

AD declarandum Longobardorum in Italiam aduentum qui anno salutis quingentesimo sexagesimo octauo fuit ipsi Italiae atque imperio calamitosum ante horroris plena prodigia apparere. Triennio enim ante in cœlo visæ sunt armatorum turmæ infestis ignibus per telis concurrere qui sanguinē effundebant.

¶ De prodigijs pestem nuntiantibus.

ITaliae quoque vastitas quam pestis intulit prænunciata fuit. hæc autem tota pene occidentalem plagam occupauit anno salutis millesimo duodecimo pontificeque Benedicto octauo: terra enim motus ingentes fere lunaque tota sanguineo colore erubuit. In gallia quoque in Lothoringia fons multos dies sanguine manauit. Ante etiam imperante Ludouico cognomine Pio pontifice Pascali primo in Italia pene diem tota lapidibus pluit. Dicta iam prodigia pestem atque sequentur bella scissurasque in catholica ecclesia significarunt.

¶ De prodigijs bellum significantibus.

IMperante Ottone Primo Ioanne autem duodecimo pontifice (fortassis ut eorum utique turpitudine morsque ostenderet) non sine magna omnium admiratione in vestibus in Italia cruces rubentes apparere: e cœlo

q̃ cecidit lapis strepitu ingenti: q̃ res credibilius facit id qđ Anaxagora Clazomenio predictũ fuit. s. e coelo casurũ secundo anno octauæ supra septuagesimã olympiadem saxum: id quod postea contigit ad flumen egos in Thracia vbi species eius ad plaustrum magnitudinẽ apparebat. Item alterius in abidigymnasio in casandria quem Plinius se vidisse scribit: & alterius qui in vocuntjis cecidisse dicitur. Sed ne vetera tam diu repetamus ætate nostra haud longe a Crema i agro ripaltenſi coelo sereno lapis magno fragore cecidit capitis hũani magnitudine qui se in terrã penitus vltra duo cubita condidit & i durã incidens materiam i duas partes scissus est. preterea etate quoq; nostra anno salutis supra millesimũ ac quadringentesimũ nonagesimo secundo in germania ad rheni ripas haud plus ex milibus lōge a basiſſa vrbe. Sexto. Kalend. Decembres triangulari forma lapis pondetis trecentarũ libarum cecidit. Sequentiq; anno tertius Federicus mortem obiit. Ante quoq; quã scismatici tumultus inter Calixtũ secundũ burdinũq; orirentur i gallia in Leodiensi agro porcus capite effigieq; humana natus est. Anno quoq; salutis millesimo ac trecentesimo additis quindecim i agro Veronensi equus similiter capite humano ortus est. Itẽ anno qui ante scisma Gregorij atq; Giliberti rauennatis episcopi fuit qui Henrici tertij imperatoris fauore Clementẽ se vocari iussit, in brithannia sanguine fons manauit: & plusquã quindecim dies aues cicures efferatæ sunt hæ quoq; pontifice Victore tertio visitantes hominum consuetudinem ad siluas nemoraq; fugere: fortassis vt hac fuga pestem quæ postea fuit salutis anno octuagesimo nono supra mille demonstrarent. ¶ De prodigio ingenti.

Anno supra mille trecetosq; quartodecimo. Kalend. martijs in Italia crux in luna apparuit. posteraq; die tres soles conspecti fuere in medio triũ orbium qui iridis speciem prebebant. horum tertius imperfectus altero cornu occidentem aquilonem altero spectabat: quo prodigio forsitan Ugucio cognomento fagiolanus ostensus est qui Pisanarũ copiarũ ductor maio pximo pisanũ Lucæq; imperium inuasit

¶ De prodigio pestem significante.

Imperante Lothario imperij eius anno octauo ad significandam pestem quæ eo anno crudeliter sæuiit in Saxonibus natus est agger siue collis sex passum milia longus: & grandine mixtis lapidibus pluit

¶ De Prodigijs quæ desinente Caroli magni stirpe apparuerunt.

Anno qui Caroli Lotharij filij mortem antecessit quo anno desinente in gallia masculina stirpe Caroli regis cognomento ma-

gni Vgo Capetus gallicum occupauit regnum: manifeste i gallia frumento aqua & pisciculis minutis pluit.

¶ De Prodigijs item bellum ac scisma ostendētibz



T de Prodigijs bellum ac scisma prædicētibz scribam me impellit id quod contigit priusq̃ Henricus quintus cum pasicali pontifice discors esset. Ex eorū em discordia bella i gentia secuta sunt hoc prodigio significata: quod Iuniij tertio decimo die in regione quæ quondā æmelia nūc sub romadiolę nomine censetur, palam sanguine pluit salutis anno quartodecimo supra mille centūq̃. Anno quoq̃ priusq̃ Federicus primus imperator cū Alexandro pōtifice ad bellum descēderet clare effigiata i ipsa luna crux in eius medio apparuit. Itē salutis anno sexagesimo nono supra mille centumq̃ regnantibus iisdem pontifice i peratoreq̃ nonis septēbrib⁹ tres apparuere soles occidentem vers⁹ qui vltra duas horas cōspecti sunt, post quod tempus solis qui iter tres medius erat permansit. Anno quoq̃ qui Federici mortē antecessit in Italia lapidibus aqua mixtis pluit. Itē anno salutis ducentesimo septimo supra mille imperāte Philippo in germania cum publice epulū preberet: sol in tres scissum partes apparuit: quæ haud multo post i vnum orbem cōuersę sunt qđ fortasse præsignificauit imperij inter Federicum secundum Philip-pum Ottonemq̃ scissionem: Quod postea penes Federicum solum permansit.

¶ De Prodigio ingentis admirationis.

¶ Nonne illud quoq̃ mirum inter prodigia duci debet quod anno salutis decimo octauo supra mille ducentosq̃ in germania in pago coloniēsis agri qui Ledon dicitur visū est: cum in cēlo tres apparueret colore candido cruces quarum quæ media erat Christi crucifixi imaginem expressam habebat.

¶ De hominum simulacris in aere conspectis



Tem salutis nonagesimo tertio supra mille trecentosq̃ maio mense iuxta nomium in gallia, paulo anteq̃ Philippus deo datus brithānos Normandię finibus pelleret i cēlo cōspectę sunt armatorū turmę i prælij speciem concurrentes Idē apparuit. Kalend. Febr. paulo anteq̃ inter Carolū simplicē gallorū regem eiusq̃ procures discordię erumperent: quod repetitum est Ludouico eius filio regnante ad stragē significandā quā pannoni i inburgundiā intulere. Gens enim rubenti colore in cēlo conspecta est.

¶ De prodigio iterū simulacrorū in aere cōspectorum



Atthei quoq̃ vicecomitis tēporibus dū mediolani rerū potiret, circiter eius mortē, forsitan ad bella q̃ post ea secuta sunt. Itē ad filij Galeatij exiliū deinde carcerē ostēdēdū q̃

Ludouici bauari imperantis manu gesta sunt: supra mediolanum urbem ac Modetiam conspecta gēs in cœlo multiplex discolorq; inter se concurrere armorum fragore strepituq; equorum palam exaudito

¶ De Leodiensium prodigio.

A Pertum signum non modo prodigium videri illud debet quod prope urbem Leodium in gallia contigit paulo anteq̃ orta de urbis episcopatu contentiōe ab eo cuius partes Burgundionum dux Ioannes fouebat aduersa pars superata est: in quo p̃lio vtrinq; peremptorum triginta milia desiderata sunt. Eo enim in loco vbi prœlium cōmissum est corui impetu facto aquilæ genus illud quod nunc falconem dicimus nido effractis ouis pepulerunt. postera die reuersus falco qui pullus fuerat magno aliorum falconum numero comitante coruis quoq; ex aduerso magnum in numerum coactis graue prœliū cōmisit. In quo superati corui ad vnū omnes p̃iere. Qua res circa Cōstanciensis concilij tempora contigit.

¶ De Venetę classis prodigio.

M On incongruum videtur propter prodigij similitudinem id quod Venetę classi prope insulam quæ nunc sapientia dicitur in pelopōnesi conspectu contigit: Illic enim i aere magna vi coruorum inter se dimicante superataq; ea coruorū parte quæ supra venetam classem erat, in classis triremes plumæ sanguisq; deuictorū coruorum concidit. Itaq; postera die classis ipsa quæ sex & triginta triremib; & biremibus duabus & viginti cōstabat a Pagano Auria genuansium trimeium sex & triginta præfecto tota deuicta ac capta fuit vna cū Nicolao p̃isāo Venetę classis præfecto & venetis quib; milibus & vltra multo vtrinq; effuso cruore.

¶ De prodigio Genuæ calamitatem mōstrante.

C Vm in Italia Berengarius secundus, in germania autē Henricus Ottonis primi pater rerum potirentur salutis anno sexto ac trigésimo supra noningentos: Genuæ in vico cui fonticulo nomen erat. Nunc autem Bordigotus dicitur iuxta portus molem: fons integrum diem sanguine manauit. Nec vero minus horroris desiderare videbatur in prodigio calamitatis atrocitas quæ secuta est: Genuam enim arraceni petiere: qui captam urbem non cōtenti diripuisse totam incenderunt atq; per urbis vicos cæforum ciuium sanguis haud parcius exundauit quā fons in sanguinem versus præmonstrare videbatur: sed tamen ingentem ciuium cedem ac funera illud etiam superauit, quod fedum in morem matribus familias atq; ingenuis virginibus ad stuprum raptis eas i africā in misera seruitute victuras genuenses qui supererant auferri viderunt.

¶ Iterum de Genua.

Ost illatam a sarracenis cladem mi nime ab re videtur ostēde
re quod prodigium antecesserit cum Genuenses in libertatē
imperante Philippo Mediolanensium ducese vendicarunt:
eo enim ipso temporis momento quo genuensis classis præfectus Blasius
Asaretus classē conscendit qua Alphunsum Siciliae & Aragonie re
gem atq; Ioannem ipsius fratrem ipsum quoq; Nauarræ regem coepit:
fulgur in vrbe Genua ex apice cāpanariæ turris fani sãcti Ambrosij Me
diolanensium patroni, nulla in alia parte læsa turri pietatis marmoreum
signum decussit. Itaq; deuictis nauali proelio capti q; regibus ipsis: cum
Blasius contra officium vt genuensibus videbatur Philippo duci captos
reges dedisset: isq; nulla genuensium habita ratione quorum sanguine at
q; impensa parta victoria erat eos liberasset: dolore perculsi genuenses
ad recuperandam libertatem conspirarunt. vrbīq; successit vt quod non nē
si difficillime fieri posse videbatur sine vllō publico malo potentissimi
principis iugum excuteret. Huius autem prodigij facies haud dissimilis
nisi in fine ab eo fuit quod mihi in patria principi contigit. Nam primis
temporibus quibus rerum potitus sum fulgur in turri fareæ, vbi e more
gentis nostræ insignia picta erant illesa manente turri tria in eis forami
na effecit: per ea imperij mei numerum annorum ostendens. Nocte quo
q; diem eam insecuta qua in excidium meum conspiratum est: subita
procella malum defregit quo in palatio tolli signa nostra cōsueuerāt isq;
supra cubiculi mei tectum concidit: & familiæ nostræ ruīnam haud ob
scure ostendit.

¶ De Eugenio quarto pont. & de scismate: & de Florentinis.

Ad prodigiorum finem accelleranti duo fulgurum exempla oc
currunt ad significationis euidentiam nō minus aperta q̄ que
superius dicta sunt. ex ijs enim nō siue causa intelligetur, ve
teres cū eiusmodi res cōtingerent eas obseruasse. Anno anteq̄ scisma erū
peret inter Eugenium quartum pontificem atq; Amadeum Sabaudiē
sem a concilio ad romanum pontificatū electū, cui foelicis nomen idide
rant, cum in germania ecclesiæ in diuersa studia scissæ essēt atq; in Italia
bella cedessq; peragerentur eodē die in vrbe Roma fulgur quattuor tem
plorū pontificia cure dicatorum cāpanarias turres chorosq; tantū percussit
Similiter eo anno qui aduentum Caroli octauī in Italiā antecessit, in vrbē
florentia Sanctę Reparatę fanum in sublimiori parte de ccelo tactum
fuit. lapidēq; immensę magnitudinis quo fornix claudebatur ad terram
fulgur deiecit. Quę res immensorum malorum illi vrbī presagium fuit:
nam postera die mortem obiit Laurentius Medices potētia prudentiaq;
florentiæ vrbis primarius. cuius opera plurimū fines suos res pu. florenti
na protulerat: deinde in florentinorum fines pfecto Carolo octauo gallo

rum rege Sargianæ/petra sanctæ, ac pifarum imperium Florētini ami-
sere. Laurētiq; liberi Petri culpa qui iter eos maior natu erat bonis om-
nibus spoliati in exilium viuere.

¶ De Prodigio in Caroli octauī aduentum in Italiam



Relucturi lectorum arbitrio quo nomine id appellādū sit quod
in Italia contigit Caroli octauī vltimis annis duo hic admira-
tione nō indigna ponemus: quo anno is in Italiam ad neapolī-
tanam expeditionem venit, cuius paruo labore compos fact⁹
breui etiam partorum possessor fuit. Is enim salutis annus fuit nonagesi-
mus quartus supra mille quadringentosq; in cisalpina gallia manna plu-
it quæ ex arborū frondibus lecta ad medicinam salutaris fuit inuenta:
cuius rei Plinius mentione facta (contigit enim alijs temporibus ea plu-
ere) non manna quod nomen hebreū est, sed cœleste melac medicinæ
parum idoneum appellat: Biennio quoq; anteq̃ Carolus veniret noua
ægritudo inter mortales detecta cui nec nomen nec remedia medici ex
veterum auctorum disciplina inueniebant/ varie vt regiones erant ap-
pellata. In gallia neapolitanum dixerunt morbum: at in Italia gallicum
appellabant: alij autem aliter: nonnulliq; Iob sancti ægritudinem esse di-
cebant: cuius vis grauiter artuum iuncturas torquebat quibusdam totū
corpus vlcere corripiebat: quosdam autem in cangrenæ morem corrode-
bat. Id autem quod in ea maxime mirum fuit: erat quod contagionis
vires in coitu solo exercebat a genitalibusq; membris primordia sume-
bat: id quoq; in ea non leue visum fuit quod qui ei curandæ operam da-
bāt nisi diligenter sibi vitæ modestia cauissent posteaq̃ morbum euasit
se videbantur tanq̃ id ab initio pullularet in id recidebant. In senibus q̃-
dem ea ægritudo incurabilis apparuit: quæ pestis (ita enim visa est)
primo ex hispania in Italiam allato ad hispanos ex æthiopia breui to-
tum terrarum orbem comprehendit.



¶ De Somnijs

Ca. Quintum.

OMNIBVS pdiigijsq; haud icōgrue sōnia subiūgēt
siqdē sæpe iuēra sūt vere clareq; futura pmonuisse.
Eorū vt Macrobius scripsit quicq; iueniuntur species:
nomē iuxta eorū qualitates habētū. Primū dicim⁹
sōniū. Scdm visionē. Tertiū oraculū. Quartū il sōniū
Quintū appitionē quam græci fantasima vocitant.
Somniū dicitur cū sub aliqua figura tecta apparet
veritas: vt illud fuit quod de vaccis spicisq; ioseph pharaoni ægyptiorū
regi interpretatus est. Itē illud quod de Policarpo Ioānis euangelistę di-
scipulo scriptū est cui dormiēti puluinum comburere martirem suum vi-
sum est igne quē ipse propter hoc certū p̃dixit. Neq; huic dissimile qd

cælaris matri contigit. quæ intestina sua per aerē fertifonauit. Visio est cum id proprie cōtingit quod per somnum est visum: vt Vespasiano de Neronis dente euenit. Oraculum est cum a diuina persona siue etiam patre aut sacerdote aliquid in somnijs nunciatur sicuti magis cum moniti sunt ne ad Herodem redirent: & Ioseph viro Mariæ: vt cum puero & matre in ægyptum fugeret. hæc tria aliquid veritatis secum habēt: quæ prorsus carent duæ quæ reliquæ sunt species videlicet i somnium & apparitio. Nam aut cibus grossiq; vapores aut mentis agitatio ac labor eorum causam prebere videntur. Alij hæc somnia in tres tantum partiuntur species: naturalem/animalem/& celestem. Naturalem vocant eā per quam phisici de humoribus iudicant. nam somniantibus aquam flegmaticos humores dicunt designari, per rubentem calorem sanguineum & per ignes coleram: terris autem humoribus melancoliam: vt eam de qua Arnaldus philosophus in somnijs scriptum relinquit: nam cum somniasset a nigricante cato pedem sibi morderi in ea pedis parte postera die cancer innatus est. Animalia dicuntur somnia quæ ab animi passionibus quæ interdum contingunt proficiscuntur: sicuti apostolo paulo euenit in macedoniā profectio. Visus est enim sibi cum dormiret a Macedone quodam rogari vt hominum eius regiōis misereretur. Coelestia tantum illa dicuntur somnia quæ rerum diuinarum monita esse censentur. sicuti de statua fuit quam babilonis rex in somnijs habuit, quam propheta Daniel interpretatus est. De ijs sub generali nomine somniorum dicemus: quibus etsi catholica fides credere nec prohibeat nec permittat: & philosophus veros eorum effectus casu cōtingere scribat, nos nihil plus fidei dantes q̄ oporteat, aliquot eorum exempla vetera nouaq; i quibus veri eorum exit⁹ fuere subiūgemus, ex quibus cognosceat hominē adeo ad similitudinē eius creatā, cum ei per corporeum impedimentum permittitur, interdum mirandū in modū futura diuinare. ¶ De L. Sylla.

Sicuti L. Syllæ somnia victoriam de hostibus ac principatū in patria portenderunt: ita etiam apud nos primum ei locum dabunt. primo enim bello quod aduersus Marium patrem gessit: pridie quam confligeret cum eo: Somniauit a palade fulgur sibi dari: moneriq; vt eo telo hostes percuteret: cuius somnij veram effigiem belli exitus tulit. Siquidē Mariū hostē ferro igneq; patria expulit. ¶ De eodē

M Syllæ pari modo i somnis ostensa est victoria aduersus C. Marij filium. Nam per quietem nocte quæ lucem anteceffit illam quo Marium filium deuicit: visus sibi est marium patrem videre iam mortuum qui filium monebat ne postera die cum L. Sylla proelium committeret: quoniam ea sibi dies infauista fuerat

¶ De Iudā machabeo,

Non ne similiter Iudas machabeus clare in somnis ingentem vidit victoriam qua aduersus exercitum Syriæ regis Demetrii cuius Nicanor dux erat potius est. Longe enim pauciore numero regios adortus ex eis triginta milia occidit: cum ante per quietem Oniam pontificem iam mortuum vidisset ad deum pro hebreo populo orantem, & post illum Hieremiam prophetam gladium aureum porrigentem a deo ad superandos hostes missum.

¶ De . L . Lucullo.

Nequaquam tantam fortunam non minorem tamen rei ipsius certitudinem somnium illud tulit quod dormiens in Asia Lucullus vidit arbitratus dormienti sibi dictum. Vade Lucule Autolici enim venit ut tecum sit. ex perrectus somno cum rem diligenter inuestigare intellexit a nauibus cilicium quas romanæ infectatæ erant, ad mare in littore relictam marmoream statuam quæ postea Autolici fuisse cognita est, qui olympo ponto urbem Sinopem muro cinxerat.

¶ De Petico ciue romano.

Non minus quoque certum Peticii quam Luculli somnium fuit: qui dum in egeo nauigare & naualibus sociis narraret se per quietem Pompeium solum obsoleta veste amictum vidisse: conspexit a parua celo ce innui sibi ut expectaret: cui cum appropinquasset, vidit in ea Pompeium cum veste comitatuque ut somniauerat: quem in naui sua recepit a pharsalico prelio fugientem.

¶ De Themistocle.

Vt Peticius somnians alienam vidit miseriam, ita Themistocles periculum suum quod iam iminebat. Nam cum exul patria procul degeret in urbe, cui Leonis caput nomen erat, dum quiesceret visus sibi est cybelæ videre monentem ut leonis caput euitaret ne leonem obuium haberet. Excitatus igitur cum sine mora inde abiisset haud multo post superuenere pisces quidam qui epixie persæ impulsu occidere eum querebant: quorum vim somno illo monitus deuittauit.

¶ De Sophocle poeta.

Silentio pretereundum non est poetæ Sophoclis somnium: qui sepius per quietem conspecto Hercule furem eum nominatim accusante qui ex fano suo aureum vas furto subriperat: ut rem ephoris detexit comprehensus quem hercules accusabat verum esse furtum confessus est. Quamobrem ab eo tempore templum illud iudicis herculis nominatum est.

¶ De Moisis patre Amarami.

Non minus verum est quod sequitur. Nam non sub ambage sed sub claro verbo Amaramis quoque per quietem vidit a deo dici sibi de Moise & Araron liberis quos suscepturus erat. item de eorum perpetuo pontificatu ac gloria id totum quod postea secutum est.

¶ De actia Augusti matre.

Aud dissimilis foelicitas i Actiae matris Augusti somnio apparuit: quae pridie quam Augustum peperit noctu per quietem vidit intestina sua ad coelum usque ferri atque illic explicata vniuersae tegere terram. Id quod comprehensis filij imperio terrarum orbis verum ostendit fuisse.

¶ De Octauio Augusti patre.

Eadem nocte pater Octavius ex Actiae coniugis ventre visus sibi videre egredi solarium radium de filij gloria certior factus fuit.

¶ De Qu. Catulo.

Paro contingit quin natura aut potius deus insignes hominum virtutes ac foelicitates somnijs aut prodigijs ante significet: sicuti ante de Augusti dictum est & inferius etiam dicitur. De eo. n. Qu. Catulus dedicato capitolio per quietem vidit Iouem e multis pretextatis pueris vnum delegisse cui signa romana manu gestanda dederat: atque sequenti nocte cum dormiens illum ipsum puerum a Iouis gremio pellere vellet Iouem dixisse ne puerum amoueret, quod ad rei publicae romanae tutelam eum seruabat: & mane sequenti i Octavium forte incidens adhuc puerulum ab effigie vestisque cognouit ipsum illum esse quem per quietem viderat.

¶ De M. Tulio Cicerone.

Quoniam in capitolium Cicero Iulium Caesarem persequeretur ei que narret nocte proxima a se visum Iouem qui cathena aurea puerulum mira indole a coelo ad capitolii portam demiserat, cui postea flagrum in manu dederat: perspecto tunc Octauio quem Caesar voti soluendi gratia in capitolium duxerat cognouit eum esse quem i somnijs viderat: triumphatusque eius vere flagrum insolentis nimium romanorum nobilitatis certum Ciceronis somnium fecit.

¶ De Socrate philosopho.

Quibus veri argumentis. Qu. Catulus: ac. M. Cicero Augusti imperium per quietem viderunt his Socrates i somnis discipuli Platonis eloquentiam atque philosophiam praeuidit. nam pridieque ad Socratem a patre Plato puer adduceretur visus sibi est e sinu suo videre candidum Cygnum egredi qui aerem totum miris concentibus replebat. Quod somnium perspecto Platone puero statim enarrauit.

¶ De P. Cornelio Ruffo.

Eodem modo certi euentus ceterum celerioris effectus somnium P. Cornelijs Ruffi fuit. qui olim consul cum Manio Curio fuit. Nam cum somniasset se visum amisisse exspectatus cecum se factum inuenit.

¶ De M. Liberto Plinij iunioris.

Non somnium sed potius miraculum dicitur quod Marco Plinij secundi liberto contigit. nam cum somniasset sedentē quēdam in lecto ubi ipse erat caput sibi tondere, experrectus tonsum sibi caput esse inuenit. Quæ sequuntur somnia hoc plus habebunt quod cum veritate iunctam etiam infelicitatem habuerunt.

¶ De Tiberio principe.

Tiberius paulo ante quā a vita discederet, Apollinem temenitem se videre somniavit, cuius statuam syracusis aduexerat: dicentem fieri non posse ut ab ipso dedicaretur.

¶ De Caligula item ro. principe.

Caligula per quietem pridie quā moreretur vidit se cum in cœlo ante Iouem esset ab eo pedis pollice depulsum ad terram cōcidisse.

¶ De Nerone ro. principe.

TCaio similis Nero in scelere, ita etiam in somnijs ac morte fuit. In somnijs enim nauiganti sibi eripi clauū atque ab Octauiæ cōiugis in ymbra obscuras tenebras trahi se, atque a formis carūa latarū multitudine opprimi vidit: quæ somnia populi motus atque ipsius mors vera effecerunt.

¶ De Sergio Galba principe.

Non minus quā supradicti Sergius Galba fortunæ suæ mutationē per quietem vidit. nā cum ex gēmis quas habebat magnum numerū delegisset, ut torque fortunam suam tusculanam exornaret, deinde mutata sententia veneri capitolinæ torquem dedisset: in sequenti nocte fortuna in somnis ei apparuit ea ipsa effigie qua in tusculano posita erat dixitque quia promisso mūere fraudata erat breui se quoque erepturam quæ dederat. Itaque haud multo post romę occisus Galba quod in quiete viderat confirmavit.

De Domiciano ro. principe.

Aud dissimile somnium nec minus re ipsa triste vidit Domicianus paulo ante quā interficeretur. etenim visus est videre Mineruam a se abeuntem dicentemque ei non posse amplius opem prestare præterea multa alia adeo horrenda ut adhuc somnolent⁹ a lecto in terram præ formidine se deiceret. Ceterum sicuti in somnis de morte sua certior factus fuerat ita etiam qui succederent in imperio: præuidit cum in renibus gibbum se aureum habere sibi videretur. Laus Nerū ac Traiani qui successerunt non mediocris.

¶ De vespasiano ro. principe.

Somnus Domiciano vicinā ostendit mortem successoresque sicuti Vespasiano patri imperium suū filiorūque. Nam cum adhuc priuatus esset in achaia cū Nerōe ab incognito dici sibi per quietem

tem vidit coepturam secum felicitatem cū Neroni dens exemptus esset. Experrectus igitur is in quē primo incidit medicus fuit qui dentē ostendit quem tunc Neroni euulserat. Itaq; haud multo post secuta Neronis mors, item galbē ac post eos Ottonis ac vitelli discordie Vespasiano ad imperium primordia ac vires delere.

¶ De eodem.

NEc vero minus clare imperij tempus filiorumq; successiōe q̄ imperij primordia per quietē vidit: si quidem in medijs ædibus videre sibi visus est bilanciū atq; in balances altera parte Claudium Neronemq; in altera filiosq; positos esse: cuius somnij effectū illud ostēdit quod sui filiorūq; imperij tēpus æque se ac illud quo Claudius Neroq; regnauere, extendit.

¶ De Septimio Sæuero ro. principe.

SEptimius quoq; Sæuerus haud aliam ob causam filiū antoninum bassianum vocauit: nisi qd per quietem succedere sibi hominē visderat: cui Antonino nomē esse fortasse impul⁹ somnio fidem habere ex visionis euentu quam per quietem habuerat audito Pertinacis imperio. Dormiens enim videre se putauit Pertinacem ab insigni equo in terram prouolui equūq; ad se venire in quē ipse saltu cōscendit: nam paulo post pertinace mortuo ab omnibusq; destituto Iuliano, ipse per virtutem sibi imperium peperit.

¶ De Hircano principe ac pontifice iudeorum.

Nonne mirum & quod ob veritatem proxime ad Sæueri somnium accessit, illud fuit quod ī quiete vidit Hircanus princeps ac pontifex iudeorum: cum dormiens a deo ostendi sibi vidit filium lāneum, qui Aleander appellatus fuit & dici regnaturum post ipsum, sicuti fecit. Mortuis enim hircano patre / deīde Aristobolo antigonoq; filijs qui maiores natu erant Alexander in regno successit.

¶ De Iacob patriarcha.

POtest quidem verius oraculum dici quod patriarche Iacob cōtigit q̄ somnium: & tamen īter somnia cōnumerabitur: qui successiōis sue propagationē dormiens (vt hi de quibus dictum est) vidit. Nam a patre iussus ī aman bersabee proficisci: cum e via fessus se in terram prostrasset, vidit per quietem scālas a terris a coelū vsq; iunctas / atq; per eas descendere atq; conscendere angelos deumq; in summis scālis stātem / loci illius sanctitatē futuramq; illic Iacob stirpē policētem sicuti postea edificato eo ī loco templo aucto Israelitici populi numero comprobatum fuit.

¶ De Ioseph Iacob filio.

Nec vero minus vera efficaciaque fuere Ioseph Iacob filij somnia: cum in egypto a parentibus fratribusque ei, incognito honos veneratioque habita est: eo tempore quo famæ compulsi ad eum confugere & ipse se amanter suscepit nutriuitque. id enim re ipsa contigit quod eis interdum narrarat somitemque inuidiæ concitaret. s. vidisse quasi solem lunamque ac duodecim stellas se adorantes: fratrumque manipulos in agro manipulo suo cedere & se inclinare.

¶ De Pharaone egyptiorum rege.

Eames qua seue laborauit egyptus septem annos, nonne Pharaonis somnio preuisa fuit sub vaccharum spicarumque velamine? quod Iosephi verbis interpretatum fuit, nec minus prudenter ei occursum.

¶ De propheta Daniele.

Mentio de somnij interpretatione facta monet ne de propheta Daniele omittam scribere. Nam cum Nabucdonosor Caldeorum rex terroris plenam rem in somnis habuisset, experrectusque ita totius memor non esset ut coniectoris narrare eam posset: volebat ut coniectores non interpretarentur modo somnium sed illius quoque quod oblitus esset memoriâ reuocarent, ut sæpe regibus & magnis est mos principibus quibus possibilia omnia que velint esse videntur. Cum in magno coniectorum numero nullus esset qui tantâ efficere rem posset: solus Daniel adhuc adolescens noctu per quietem vidit illud ipsum quod Nabucdonosor somniauerat: & preter illud somnij quoque expositionem intuitus est. Itaque cum regi quod dormiens viderat ex ordine narrasset confirmavit rex illud ipsum esse quod somniauerat: quod profecto mirum videri debuit ut quod alter somnias vidisset in somnijs alius quoque haberet.

¶ De Alexandro magno: & Iaddo iudeorum pontifice.

Alexander magnus hierosolymis cum exercitu appropinquaret infesto multis de causis animo in magnum metum illius urbis populum coniecerat. Quamorbem Iaddus pontifex post longas ad deum orationes cum in somnum incidisset deum vidit dormienti sibi dicentem ne formidaret: Sed Alexandro pontificia amictus veste se offerret. credidit Iaddus somnio in eumque morem qui predictus erat. ornat ipse cum alijs sacerdotibus stolatis postero die Alexandro occurrit, ut venientem exciperet: quem Alexander intuitus ex equo descendit: & humi genu innixus eum adorauit: petitaque omnia concessit. quod cum Alexandri duces alijque mirarentur: & illud Alexander animaduertisset: dixit pridie eius diei deum in somnis vidisse eo habitu quo Iaddum viderat amictum grauitervite eius commuincantem si quid Iudeos offendisset: cui somnio cum fidem non haberet: tunc Iaddi conspectum in ea veste qua amictam dei ef-

figiem viderat deū se & non pontificem coluisse. Mirum profecto duorū diuersorum hominum somnia ita conuenisse.

¶ De Glafira Archelai tetrarche coniuge.

I Vdeorum superius facta mentio inuitat me ne Glafiræ somnium præmittam. Nam cū ei per quietem Alexander cui primō nupserat secundas cum Archelao nuptias cū primi amoris obliuione exprobraret: dicens se breui vt eam, secū duceret venturū: haud diu post mortua somnij impleuit effectum.

¶ De Eudemo Cyprio.

E Vdemus Cyprius graui laborans morbo in vrbe phera, vt Aristoteles scribit, visus sibi in somnis formosū iuuenē vidēre dicentem. quod cito sanus fieret: ac paulo post Alexander phereus qui tyrannidē exercebat moreretur. ipseq; in patriam intra quintū rediret annum: sicuti per quietem vidit breui liber ab egritudine factus est: atq; intra paucos dies tyrannus interiit: peractq; quinquenniode quo in somnis audierat cum reditū in patriam speraret. intra id temp^{us} moriens non solum in suū sed in communem quoq; locum abiit.

¶ De Galeno medico.

D Arem in somno quod ad veritatē Galenus medicus exitum vidit. Nam cum æger somniasset quendam dixisse si inter pollicem atq; indicē ex manu sanguinem hausisset vim morbi quo laborabat euasurum: hausto sanguine liberatum se offendit.

¶ De femina romana.

O Mnibus veterum somniorū exemplis finem faciemus si vnum subiecerimus quod salutis & admiratiōis plenum a romana femina quæ vidua erat visum est. Nam cum romæ somniaret se in ortis suis esse, ac videre radicem cynorhode se mouere ac monere, vt ad filium i hispaniam, vbi is militabat, scriberet ea radice rabie laborātes curari. cū somnium secuta ad filiū scripsisset: in tempore contigit literas perferri. Nam cum dente rabidi canis vulneratus filius iam prope hydrophobicus esset, statim ea radice curatus est.

¶ Recentiora De Constantino impe.

R ecentioribus somniorum exemplis iūtiū faciet id quod verū felixq; in constantino accidit. qui cum romam versus cum exercitu aduersus Maxentij tyranni vim tenderet: nocte visus sibi in coelo fulgentem videre crucem, & moneri quod i eo signo hostes esset superaturus: posita cruce in militaribus signis quæ vsq; ad eam diē abominabilis fuerat parata de maxentio victoria cum eius morte nocturnæ visioni fidem asseruit.

¶ De Maselcereo.

Missus ab Honorio Impera. Mascelcereus aduersus gildonem ad recuperandam african somniauit episcopum mediolanensem Ambrosium videre/qui iam diu mortuus erat pedo pastore ter humum percutere terq; dicere.hic atq; in hoc loco Ita q; postera die in eo ipso loco paruo labore Gildonem superauit.

¶ De Genadio Carthaginense medico.

De visum Genadio quoq; Carthaginensi medico quæ ad rectam fidem ducit salus ostensa est:quemadmodum ei de quo dictum est ea quæ ad tempus pertinet. Nam cum de animorum immortalitate dubitaret viuerent ne post mortem an extiguerentur:visio bis per quietem iuvene qui primo urbem pulcherrimam ei ostendit deinde postera nocte reuersus ab eo petijt an eum agnosceret respondit & nosse se illum & somnij meminisse. Iterum ab eo interrogatus ubi eius corpus esset & quod ageret:cum respondisset in lecto esse ac dormire:argumento cui respondi non poterat didicit quemadmodum tunc dormiens cernebat per quietem/quamuis clausis oculis corpus in lecto iaceret:ita vita functo homine crederet eius spiritum viuere ac videre posse quamuis tumulto clausum corpus maneret. A sommo igitur excitatus hoc oraculo vt recte crederet monitus est. Itaq; relictæ hæresi catholice in posterum credidit:quemadmodum Augustinus ad Eradium scribens affirmat.

¶ De Natali.

Natalis etiam in martyrio confessor cū in Theodori heresim prolapsus esset.quæ Iesum christum simplicem hominem arbitrata est atq; in ea factus esset episcopus: sæpius in somnis a deo frustra monitus demum grauitè se ab angelo vapulare visus est. quam ob rem cum experrectus plagarum dolorem sentiret ad catholicam fidem regressus est.

¶ De Fla. Valerio Marciano Impe.

Martianus quoq; impera.in somnis videre visus Attilæ Hunorum regis cōfractum esse arcum:haud multo post vt putabat ea nocte intellexit mortuum esse Attilam.

¶ De Mauritio impera.

Mauricij imperatoris clarum & veri effectus somnium a deo aliam incit quod inter diuina oracula cōnumerari potest. Nam cum somniasset occisum se cum tota stirpe a quodam qui Phocas appellabatur idq; non sine horrore genero philippico commemorasset diligenter quesitis si qui hoc nomine appellarentur vnus tantum in toto exercitu qui notarius erat eo nomine fuit inuentus:a cuius humili fortuna satis se tutum ratus priusq; maiorem rei curam adhibere posset rebellantibus exercitibus quibus retinebantur stipendia creatus imperator a militibus Phocas dū

Constantinopolim exercitus regrediebantur Mauriciū qui Calcedonem se receperat cum vniuersa stirpe interimi iussit. Phocam igitur tam male euitauit quam Cassandrum Alexander: etsi ut Phocas per quietem motus fuerat.

¶ De Naroniano.

Quoniam somniaret Naronianus se consulem fore filiumque Iouinianum imperaturum: diu antequam res succederet duobus amicis re communicauit. Id autem mortuo Iuliano postea contigit, cum ei Iouinianus successisset. ceterum quemadmodum consulatum se adepturum ex somnio sperabat: ipso repente mortuo consul factus est minor Naronianus Iouiniani imperantis filius. Itaque in somnij interpretatione ut saepe contingit deceptus est: sed quo ad alias somnij partes nihil defuit.

¶ De Iusto patricio romano.

Stirpis suae felicitatem Iustus patricius romanus cum vitae suae clade similiter somniauit. Imperante Constantio cum is in pice no iudicis personam gereret: e genitalibus membris suis videre se per quietem putauit purpuram egredi: qui color imperantibus dictus erat: quod a Constantio intellectu mobis suspicionem causam praebuit ut eum perderet: sed nequaquam hominum prouidentia fatalem ordinem interrumpere potuit. nam ex iusto superstite vnica filia / cui nomen Iustinae erat / cum & forma & pudicitia insigni esset, conspecta in balneis a Seuera Augusta ei que familiaris facta atque marito Valentiniano seniori laudata ita Valentiniani incendit animum / ut cum postea vidisset ardentem eam diligeret. Itaque lata prius lege ut duas ducere uxores liceret / adolescentulam Iustinam in matrimonium duxit / eamque Seuerae reluctanti comitam dedit: fidemque paterno somnio dedit purpureo augustorum amictu exornata.

¶ De matre Echelstani siue atelstani brithannorum regis.

Ex parte simile somnium fuit rusticae puellae in brithannia quam nunc gentili sermone anglia dicunt. Haec enim comitibus suis cum communicasset somniasse se ex ventre suo egressam lunam quam quae totam brithanniam illustraret. re ab uxore regis pastoris audita quae regis brithannici filium lactabat, domi puellam hanc excepit: eius amore captus regius infans firmior postea factus puellae utrum impleuit ex qua natus est Echelstanus qui postea brithannorum regnum obtinuit: qui virtute victoribusque clarus verus ut luna illustrasse brithanniam dici potest.

¶ De Arletta matre Gulielmi Normandi ducis.

Ut Iulij caesaris mater antequam eum in lucem ederet in somnis vidit intestina sua per terrarum orbem spargi. ita Arletta Gulielmi (qui cognomine Nothus Normandorum dux fuit) mater viscera sua per

omnem normandiam atq; brithanniam disseminari per quietem nocte anteq̃ eum pareret vidit. id quod re ipsa gulielmi virtus ratum fecit. Nā ad normādiæ ducatū euectus ducatuī regnū quoq; brithānicū adiunxit

¶ De Elysabellā darcha quæ virginis gallicæ puelle nuncupatæ fuit mater.

A Rlettæ somnio haud dissimile fuit quod Elysabellæ Darche contigit. Nam genere lothoringa & inter rusticanas mulieres in tenui fortuna nata, cum vicinis narrasset videri sibi magnū fulgur parere ab eis haud longe post irrissa fuit: puellam enim enixa nihil minus quam vilius magni effectus partū edidisse videbatur. Ceterū puella que nomine Ioanna nuncupata est, virtute prudentiaq; sua victores brithannos (vniuersam enim pene galliam occuparant) prelio ita afflixit vt vere in eo bello fulgur fuisse visa sit. exemplo antea inaudito vt pastoralis mulier in prima etate prudenter magnosq; animo gallicum exercitum ductando in quo magni principes multiq; belli scientia insignes erāt de hostibus victoriam reportaret.

¶ De Ecelino romano ita ab oppido eius nominis dicto.

E Celin⁹ quoq; cognomento monachus per quietem filiorum vidit fortunam ea nocte qua primum cum vxore congressus est: quæ Adaleda nomine tusca ex comitum rabidorum montaronis gēte fuit Visus est enim sibi videre collem in quo romanū oppidum situm ita efferri exaltariq; vt culmine cœlum contingeret: eundemq; paulo post veluti niuem liquefieri adeoq; demitti vt amplius non extaret. liberorum casus hunc effectum tulere. Nam primus natus filius & ipse Ecelinus nomine Veronæ Patauij Vincentiæ feltrij Ciuidalisq; ac marchię imperium occupauit. Alter iunior Albericus Taruisij alorumq; locorū tyrannidem inuasit. Ceterum postea variante fortuna salutis anno ducentesimo quinquagesimo sexto supra mille cum apostolicus legatus Guelphiq; simul in Ecelinum arma mouisset Patauium cum toto agro amisit. Cum autem cōsideret se astu Mediolanum urbem occupaturū & ob id abduam amnem traiecisset: circūfessus ab hostibus prelio victus vulnere accepto iuxta Soncinum captus eo ipso in loco periit ac conditus est hoc casu frater Albericus percussus cū diffideret Taruisium retinere posse in sancti Zenonis arcem se recepit vbi salutis anno ducentesimo supra mille a suis proditus in hostium potestatem venit. Illic intuitus coram se sex filios occidi vxoremq; Margaritam cum duobus puellis comburi: ipse minutatim per singulos artus cæsus romanam gentem suam sicuti in somnijs pater habuerat finiri secum vidit.

¶ De Helfredo brithannorum rege.

A D mentionem de brithannis factam redeūtes, somnium & verum & mirum describemus. Nam cum brithanni graui bello a

Buemundo & Astrago Cimbrorum dacarumq; regibus premerentur & eo tempore dormiret Helfredus brithannorum rex per quietem vidit enteberthum brithannum episcopum iam mortuum mira sanctitate in signem dicentem ne animo terretur quoniam hostes superaturus erat. victoriæ autem illud signum esset habiturus: quod quanq; astrictæ glaciæ essent aque piscatores tamē ad paruum missi amnem magam pisci um vī allaturi essent: vix expectatus pisces allatos vidit. Auditaq; matre somnium eiusdem generis quod ipsi quoq; contingerat narrante impetu i hostes facto partē eorum occidit partē secum retinuit, & baptismo dignatus xpianos fecit reliquos insula pepulit anno decimo septimo Ludouici secūdi imperatoris qui Lotharij pater fuit.

¶ De Ambrosio mediolanensī epō & Luciano sacerdote.

De Aar pene visio quæ Helfredum victoriæ commonuit, Ambrosio Mediolanensī episcopo corpora martyrum Geruasij Prothasijq; quæ ad eam diem vbi esset ignorabatur detexit, cum se ipsos ei in somnis quales inuenti sunt ostendissent. Idem hierosolymis honorij imperij septimo anno in somnijs gamaliel Luciano sacerdoti locutus est & apparuit: atq; vbi esset corpus suum detexit filijq; ab ibe ac simul prothomartyris Stephani. neq; vero somnio fides ante adhibita est q̄ ter hoc idē per quietem vidisset: corpora enim eo numero & forma quam in somnijs viderat inuenit. In huius rei testimonium his quoq; temporibus catholica ecclesia diem festum sub Stephani inuentione celebrat.

¶ De petro sacerdote.

De Ari admiratione veritateq; Andreas apostolus sacerdoti Petro pōtio simplici viro apparuit, lanceaq; qua saluatoris christi traiectum fuit latus (quæ antiochiæ terra obruta erat in tēplo petro dedicato): reuellauit cuius inuentione ciuitas quæ a turcis obsessa fame premebatur bona spe repleta in prælum egressa Corbā superauit: qui belfechturchē psarum regis auspicio urbem obsidebata niceno episcopo in prælum iter armatorum turmas eam gestante

¶ De quodam mediolanensī ciue.

Quemadmodum illi de quibus est scriptum res sacras somnio moniti, ita Mediolanensīs quidam scripturam inuenit qua satisfactū esse ab eius patre ostendebatur pro pecunia quæ mortuo iam patre ab ipso reposcebatur. Per quietem enim visus est videre paternam ymbra ut gesta res erat & vbi scripturam inuēturus esset monentem: qua creditor sibi esse satisfactum fatebatur. Itaq; somno expectatus quæ viderat somno captus vera esse omnia re ipsa inuenit: quem admodū Augustinus doctor se vidisse scriptum reliquit.

¶ De Ioanne ægypto monacho.



Ncertos nos reliquit somnium ne an verū miraculū appellare debeamus id quod nunc de monacho Ioanne egypto scripturū sumus: qui vitam heremiticā agens cū foeminarum cōspectu semper abstinere rogatus a Romano tribuno vt eius allos qui vxorē vellet quē de hoc instanter cum viro agebat: respōdit se quod constituerat de mulierum non videndarū proposito mutare nolle, ceterū proxima nocte in somnis ei appariturū: id qđ re ipsa impleuit euigilata em mane tribuni vxor viro quis esset vestitus sermoq; & effigies Ioannis atq; ea quæ in somnis sibi ab eo dicta erant enarrauit: quod inter miranda ponēdū est. siquidē nullā parte mulier a vero aberrauit: & se heremita ad eam dormientem per visū accessisse ea specie quæ visa erat, & ea dixisse quę mulier narrauerat affirmauit.

¶ De Benedicto abbate.

Ioannis monachi somnio & rerum & auctorū similitudo subtexere quod sequitur me cogit. Taracinam benedictus abbas in cassinati saltu duos monachos miserat vt ordinis sui monasterium inchoarēt: quibus cum se proxima die affuturum ad monasterij formam designandā promississet: ipse autem neq; eo neq; postero die profectus esset: & monachi cassinum reuersi essēt molestiæ pleni quod benedictus promissa nō seruasset. respondit benedictus se affuisse in somnis & edificationis formam declarasse. Renouata igitur somnij memoria ambo taracinam regressi monasterium iuxta somnium ædificarunt.

¶ De Prestantio.

Par admiratio in Prestantij somnio fuit sicuti Augustinus testatur. Nam cum a quodam philosopho rem dubiā solui petiisset isq; se id facturum negasset. noctu postea & si vigilabat visus est philosophum ad se venientē videre qui postulata interpretaretur ac solueret. Itaq; postredie Prestantius a philosopho querens quam obrem quod primo negasset postea vltro ei patefecisset: responsum hoc ab eo tulit in somnis vidisse se dubitationē illā soluentē Non est ergo minus mirum Prestantium per quietem vidisse quod philosophus somniabat: qđ tribuni romani vxorē aut Benedicti monachos ea quę Ioannes heremita Benedictusq; animo agitabant: sed iam somnia relinquamus & ad ea trāseamus per quę homines verum salutis effectum preuiderunt.

¶ De Innocentia carthaginense.

Innocentia carthaginensis mulier cum cancro obsessam haberet mamillā somnio monita vt proximo mōita paschate ad baptisterium profecta a femina qđ primo ei obuia foret baptizari se & s. crucis signo pectus signari curaret, qm̄ ita eo morbo liberāda erat p actis rite quę in somnis habuerat mira pfecto res, eo morbo liberata est.

¶ De Ildrico Leodiensi episcopo.

Ildricus Leodiensis episcopus cum circa annum cācro laboraret, nullamq; medici salutē sponderent. iussit se in turones ad beati Martini fanum deferri illic cum septimum diē inter lachrimas gemitusq; iuxta aram ageret / & fessus in sumnum incidisset: visus est videre Martinum briciūq; simul de ipsius morbo loquentes / atq; Martinum crucis signo frontē eius notare ac pedo quod manu gerebat morbosam cōtingere partem: itaq; somno experrectus prae leticia magna voce exclamavit ad quē eius familia cum clamorem mirata accurrisset / amoris fasciis quibus lesa pars deligata erat liber est inuentus: solaq; cicatricis parua nota in eo esse loco vbi cancer erat.

¶ De Ioanne monacho.

Ioanne monacho romae in somnis contigit / qui grauer laboras atq; medicorum ope destitutus cū somniasset senem se videre quī virga quam manu gerebat eum tangeret / dicens vt e strato surgeret quoniā sanus erat / ceterum diu superuicturus non esset: magna eorū qūpm viderunt admiratione mane valens a lecto surrexit & post tertiū annū decessit: sicuti Gregorius inter sanctos relatus testat.

¶ De Francisco petrarcha.

Salutem etiam portēdit Francisci petrarche somniū. nā de amici vita propter grauē valitudinē desperans cum dolore ac lachrimis fessus aliquātulū indormiūisset / per quietem visus est aegrū videre dicentem non posse se diutius cum eo manere quoniam ad cubituli hostium quidam appropinquaret qui mutuū colloquiū impeditur erat ei vt se comendaret orabat: affirmans si adiutus esset vim morbi se euaturū. tunc igitur vno medicorū ad petrarcham ingrediente qui egrū pro mortuo reliquerat / & veniendi ea sola videbatur causa vt Petrarchā consolaretur. excitatus Petrarcha lachrimarū plenus somnium narrauit magnisq; precibus imperauit vt ad egrī curam reuerteretur: quod cum medicus fecisset eger vt in somnijs Petrarcha viderat liberatus est.

¶ De Auenzoar Albumarone medico arabe.

De se Auenzoar medicus scribit qd oculo laborās cui remediū non inueniebat per quietem visus ē sibi medicū nō multo ante mortuū tanq; viuentem alloqui / & ab eo remedia audiuisse quibus liberaretur que sequutus liberatus est.

¶ De Thoma paganoperusino

Non est pretereundum somnium quod admirationis plenū ter Thomę pagano perusino exuli cōtingit. Nam cū Brachius qui eū patria exegerat Aquilam urbē obsideret visus est Thomas

Brachium videre prelio vno multos hostium in fugam vertere atq; occidere, & cum ei appropinquaret vt eadem vi in eum vteretur: ipsum impetu in Brachium facto vulnus in guttur intulisse atq; occidisse. eo igitur die quo iacobum Caudolam prohibere Brachius voluit ne obsessis opem ferret, commissio praelio cum iam milites terga verterent, a thoma eo ipso in loco qui in somnis visus erat, preterea etiam in capite vulnus accepit: primaq; ea Barrachij mortis causa fuit.

¶ De I. Ecelino Patauij ac veronæ tyranno.

Ecelinus qui Patauij ac veronæ tyrannidē exercebat brixiæ per quietem mortem suam (sicuti paganus vt victum est alienam) vidit: dormiens enim videbatur venatum ire ac locum statuisset vbi quieturus esset. Itaq; cum defessus aliquantisper reuertetur ministri tunc dixerunt. Sōcini preparata esse quæ ad quietem pertinerent, neq; alibi posse eum quiescere: sicuti vere contigit cum temptata incassum mediolanensi expeditione ab hostibus circūfessus ac captus Soncinum fuit perductus vbi moriens sepultus fuit.

¶ De Eugenio quarto pontifice.

Reuertemur iterum ad somnia felicitatem portendentia de gabriele Condelmario veneto scribentes. Nam cum grauius laboraret per quietem Petrum ac Paulum apostolos videre visus est incolumitatem ac pontificatum qui nō longe aberat ei promittentes: vi eius morbi superata ad pontificatum sub Eugenio quarti nomine euectus somnij felicitatem impleuit.

¶ De Nicolao quinto pontifice.

Huius somnij similitudo secum Thomæ Sarzani mentionē trahit: qui coram dolore affectus propter obitum Nicolai alberga ti Cardinalis tituli sancte crucis quem is dominum habuerat, illius vmbra in somnis vidit: que cum feliciter habere dixisset, subiunxit postea ipsum breui pontificem futurum. Quod somnium idem Thomas cum iam ad bononiensem episcopatum prouectus in germaniam a pontifice legaretur in itinere mediolani Francisco Philelpho amico narrauit: nec multo post sub Nicolai quinti nomine ad pontificatū ascendit.

¶ De Gerontio monacho.

Nam multorum feliciū somniorum sine pauca infelicia subiungemus quorum primum monachi Gerontij erit qui æger vidit in somnis lecto suo duos senes candida veste amictos appropinquare dicereq; hinc missos faciamus aliquot ex ijs que Gregorij sunt fratres nec multo post posita in albo eorum nomina recitauerunt ac postremo subiunxerunt addamus hunc quoq; qui in lecto iacet. postera igit die cum res fratribus declarata esset qui nominati fu

erant eo ordine quo facta nominatio erat mori ceperunt, postremusq; decessit qui iacebat in lecto nō sine magna eorū qui illic erant admiratione, ac p̄sertim Gregorij, qui postea pontifex fuit: qui eo tēpore monasterij illi⁹ p̄fecturā gerebat, & rem hanc vt verā mirandāq; scriptā reliquit.

¶ De Trasilla Emilianā monachis.

Idem de tribus amitis suis monachis scribit inter quas Trasilla huic olim auus scilicet nomine sacerdos in somnis apparuit, eāq; qua die moritura esset commonuit ipsa quoq; iā fato functa qd̄ in prædicēda morte secū auus egerat Emilianę sorori prestitit addidit, q; tertiam sororem Gordianā relicta religione matrimonium secuturā: sicuti breui magna omnium admiratione contigit.

¶ De Monica aurelij Augustini matre.

Quod in Gordiana propter relicta religionē admiratiōis fuit id antea in aurelio Augustino p̄spectū fuerat dū a manicheis ad vere catholicos iuxta matris somniū se transtulit Nam cū ipsa recte de Christi fide sc̄tiret Augustinū filiū quia hereticus erat lachrimis prosequi non desinebat. ceterū sōno correpta cum flens in mensura quodā sedere sibi videretur audire visa est supra eādem sedere filium: conuersaq; illum iuxta se accumbentē vidit: ab eo tempore certam putauit filij salutem: atq; ita re etiam esse perspexit.

¶ De Malpaga sagittario.

Arum ceterū infelix somniū fuit Malpagę sagittarij Galeatij storacis mediolanensis ducis qui ei inter domesticos neq; ingratus erat minister pridie enim quam Galeatius occideretur noctu per quietē tanquā rei ipse interesset vidit vulneribus confossum eum eodem loculo cū patre componi. id quod postea ipse vigilans agi mortuo Galeatio perspexit dum proprius ei locus fieret: quem visum idem Malpaga ateq; dux occideretur comitibus suis terrore attonitus narrauerat.

¶ De Ambrosio Grimaldo ciue Genuensi.

Ambrosius Grimaldus cum insula chio esset vrbe a venetis obsessa atq; oppugnata quo tempore rerum Genuę dux mediolanensis Philippus potiebatur, somniauit se ab horrido angue qui flammās eum mebat occidit. Itaq; decreuit eo die p̄lio atq; armis abstinere: sed cū hostes muris nimīū appropinquarent atq; genuenses ducerēt eruptione magis offendi hostes posse Ambrosius intra armatorū multitudinē inuitus preter animi sui sententiā erūpentīū impetu ab vrbe ablatus est retro tamē cedens ita vt muris tegetetur vidēdi nimia cura captus cū pugnātiū clamorē ac strepitum exaudiret, prolato aliquantisper capite statim bombardā i caput accepta periit somno infelicem effectum accipiente.

¶ De Marco Antonio Taurello guastallę comite.

¶ De Marco Antonio Taurello guastallæ comite.



Non minus certum aut infelix sed tamen clarius fuit somnium Marci Antonij Taurelli guastallæ comitis. qui cū in neapolitano regno militaret eo bello quod Ferdinandus senior aragonius rex cum renato rege andegauensi gerebat in statuiis q̄ in aprustana regione habebat/mane estrato surgens ijs qui eum circūsteterant militibus suis narrauit se in somnis visum in aqua summergi & p̄pterea decreuisse a natatione cui assueuerat abstinere. Ceterum cum in meridie post somnum militari clamide desuper nudo amictus spaciatus ad vicinum lacum esset profectus ac quosdam e suis natantes videret, nocturni somnij immemor aut fortasse ita trahentibus eum satis natandi gratia in lacum se cum alijs quibusdam demittens iuxta somnium quod viderat summersus est cum suorum nullus opem ferre posset.

¶ De Miraculis.

Ca. Sextum.



IMMENSAM DEI MAIESTAS INTERDVARIIS in rebus potentie ac virtutis suæ magnitudinem ostendens/dum ea operatur quæ humanis ingenijs fieri posse nō videntur in admirationē homines conuertit/& ab hoc eiusmodi res miraculorum nomen acceperunt. Quibus cū christiana religio gratiæ plusq̄ aliæ affecuta ita abundarit vt infinita sit eorū multitudo. si quis omnia comprehendere velit/psens volumen in magnitudinem immensam augere velle videbitur: atq; aut de alia rescribere nolle/aut in eo laborare vt oceani aquas q̄ mensuram non patiuntur paruo vasculo comprehendat. Quam obrem ex omnibus quæ nobis historia offeret electis prestantioribus tam ex nostris q̄ peregrinis alia ceu rē infinitam omitemus / plus rerum similitudinem q̄ tempora quibus ea contigerunt sequentes.

¶ De Iuda machabeo & de iudeis.

¶ De Iuda machabeo & de iudeis.
 EO proelio quo Thimoteum anthiochi eupatris syriæ regis ducem Iudas machabeus vicit quinq; in equis ornatiaureis armis apparere: e quibus duo machabeum defendebant ne in medio proelio vulneraretur: tres autem alij ante primam aciem acriter hostes inuadebant. Item alio proelio quo iudei contra lissiam dimicauerunt/in quo magna hominum strages facta fuit: procedere in gre viderant duos equites armis aureis accandidissimis equis insignes non minore foelicitate pro iudeis quam Castorem Pollucemq; apud regillum lacum aduersus tusculanos pugnare.

¶ De Aureliano imper.

¶ De Aureliano imper.
 QV̄m aduersus Zenobiam prope emessam Aurelianus imperator certaret& iam romanus equitatus terga daret/pari admiratione vt in superiori exemplo in medio proelio perspecta est diuina imago roma

nos ad proeliū hortari. Itaq; redintegrata a peditibus pugna victoriam de hostis manu romani extorserunt.

¶ De Locrensis.

Cum Locreuses aduersus crotoniatis dimicarent, in locrensiū acie perspecti sunt in candidissimis equis duo iuuenes alios in proelio antecedere, parta victoria nusq; postea visi. quæ victoria eodem momento quo parta fuit athenis lacedemone atq; chorinthis etsi a locris atq; crotone ea loca plurimum distant declarata fuit.

¶ De populo romano.

Mocquod de locrensis dictū est, facit vt minus mirum videatur quod victoria de L. Antonio parta qui a Domiciano desciauerat in germania eo ipso die quo parta fuit romæ palam intelligeretur, populo theatrales ludos spectante: quæ victoria post ea per certos nuncios etsi magnis venere itineribus intra multos dies cognita non fuit.

¶ De Cornelio sacerdote.

Non ceu rem dubiam sed tanq; p̄sentem sacerdos Corneli⁹ vir integerrime vitę pharsalicum proeliū & quo modo vtraq; moueretur acies ac demum Pompeij magni fugam narrauit patuijs qui eum circumstabāt, eadem die horaq; qua postea cognitum est proeliū fuisse commissum.

¶ De hircano iudeorum pontifice.

Eodem modo hircanus iudeorū pontifex posteaq; in ara mun⁹ thura dādi pro more peregit ad populū ingēti leticia cōuersus nūciauit illa ipsa hora a filiis suis iudicibusq; proelio anthiocū Cizicēnū ipsorū hostē victū esse & si locus longe a hierosolymis aberat. illa ipsa hora victoriā fuisse partā allate postea ab exercitu litterę ostenderūt.

¶ De apollonio Thianeō philosopho.

At Cornelij sacerdotis facto admirabiliusq; q̄ hircani id fuit quod Appollonius thianeus philosophus in epheso cum disputaret ostendit. Nam animo pene abalienatus intētisq; oculis tanq; si in re presenti fuisset sepius dixit: percutite peccatōrē Stephane percutē: postremoq; addidit mortuus est tyrannus Qui cū magna omnium qui aderant admiratiōe auditus esset: postea acceptum est eadem die atq; ipso horæ momento romæ occisum fuisse Domicianum. augustinum ab homine cui nomen Stephano erat: sicuti tunc Apollonius declarauerat: non minore rei certitudine q̄ propheta heliseus: etsi a facto aberat/ cum ipso temporis momento sciuit Giezi discipulum munera a naman Syro accepisse: & Petrus apostolus pecuniam ab Anania retentā esse. Ceterum vt hi res quæ tunc q̄q; remoto loco gerebantur viderunt, ita futura is qui sequitur perspexit.

¶ De Barthabace cybelis sacerdote.

Barthabaces Cybelis sacerdos quo tempore. C. Marius aduersus
cimbros bellū gerebat senatui predixit a dea se monitum fore
vt Marius hostes superaret: & cum id populo declaraturus esset
Aulus autem pompeius tribunus plebis id prohiberet subita ar
dētīq; febre tribun⁹ corrept⁹ ē: nec multo post victorie allati fuere nunciij

¶ De Vespasiano Cæsare.

Si res quæ longe aberant ij de quibus scriptum est tanq̃ presētes
perspexisse videntur id quod profecto admiratione dignum est
non minus mirabimur vespasiano (cum alexandrie i egyptij se
rapidis templum solus iniuisset) oblatum basilidem ægyptium qui eger
lōge aberat, flores coronalq; quibus deum veneraretur porrexisse.

¶ De Aureliano imper.

Apta thiana vrbe asiæ quę rebellauerat Aurelianus imperator dū
solus intentorio irarum plenus de euertēda cogitaret, coram obla
tum sibi non sine magno horrore Apollonium thianeum philosophum
vidit qui diu ante mortuus erat ceu crudelia quæ agitabat damnantem
& nisi ea omitteret mala interminantem: cuius rei miraculo motus Aure
lianus euertendæ vrbis propositum omisit.

¶ De Athenodoro philosopho.

Ad mirationem quoq; ædes ille athenis meruere de quibus in
epistolis Plinius scribit. In quibus nocte ymbra ingens ac ma
cilenta cathenarum stridore ædes ipsas quibus vincta vide
batur replebat ppter quam rem cū habitare eas nullus auderet, ad exi
guum precium locatio redacta erat. itaq; cum Athenodorus philosoph⁹
athenas profectus alectus precij vilitate plusq̃ terrere eiusmodi posset
fātasma domū conduxit, perspectaq; audacter ymbra eam per ædes se
cutus vbi vidit in quo apparere desiuerat humum effodit, illicq; corpus
cathenatum ymbrae simile quæ apparuerat inuenit itaq; sublato cada
ueræ horrore ædes liberauit.

¶ De propheta Abacuh & apostolo Philippo.

Ad miratio quę merito sequitur vt viuens aliquis tēporis momē
to in longinquum locū transferatur (nisi veræ historie testimo
nium haberet, fantasmatismis potiusq̃ veri nomen nancisceretur)
huiusmodi illud fuit quod Abacuh prophete contigit: qui momento
ex iudea in babilonem translatus fuit vt pulmento quod messoribus su
is ferebat Daniele in lacu leonum pasceret: in iudeam ab eo loco parī
celeritate relatus: hoc Philippo quoq; apostolo euenit qui posteaq; eunu
cū candacis ethiopum reginæ baptizauit in via quæ ab hierosolymis in
Gazam ducit subito inuentus est in Azoto.

¶ De Aristhonte argiuo & quibuldā alijs.

Mira fuerunt quæ diximus. Sed non minus videntur miranda quæ sequunt magis tamen ppter raritatem rei ignoratiōesq; causæ q̄ quod a possibili remotiora sint. Licinius mutianus vir grauissimus dixit Aristhontem argiuum a se visum cum foemina matrimonio coniuncta esset & aretusa nominaretur eūdemq; postea cum barba prolatis etiā alijs virilibus signis vxorem duxisse. Neq; verode Aristhonte tantum hæc dicit sed etiā de alio qui smirnæ in asia fuit: id quod etiā ante cōsulibus Fabio maximo. iij. & Claudio marcello. iij. Spoleti in alio contigerat.

¶ De. L. Cossutio Tisdritano.

Linius quoq; scriptor non minus verax q̄ eruditus affirmat a se visum in Africa. L. Cossutium ciuem Tisdritanū ea ipsa die quæ ceu noua nupta ad virum ducebatur mirum immodum esse in marem conuersum.

¶ De. C. Mœcenate.

Llud quoq; admiratione non caruit. C. Mœcenatem donec vixit febris laborasse: triennioq; vitæ sue postremo nunq̄ sensisse se dormire.

¶ De puerulo miræ in cursu celeritatis.

Otest etiā hoc inter vehementer miranda numerari quod a Plinio scribitur. fonteio viplanoq; cōsulibus contigisse: videlicet puerum nouem natum annos cursim vno die sexaginta quinq; confecisse passuum milia.

¶ De Phereo.

Neodem ponemus ordine Pherei casum qui desperata salute i apostematis morbo quo diu laborauit: quia in medicis opē nullam inueniebat, in proelium ad comparandam mortem vt ita morbi molestiam finiret descendit: vulnereq; in aduersum petus accepto quo apostema vires suas effudit, Salutem quam antea neq; medici neq; eorum remedia prestare potuerant ab hoste retulit.

¶ De propheta Iona.

Vltō magis mirum fuit quod prophete Ione euēit: qui cum ab Iope Tarsum versus nauigaret, & orta graui tempestate iactis sortibus ipse inuentus is esset cuius culpa tempestas orta erat: passus quod contra dei imperium urbem niniuem fugeret, i mare a nauis vt periculum ipsi euaderent præcipitatus est. Sed cum Cete ingens ipsum deuorasset: tertio die post ad euxinum mare incolumen eum in sicco reuomuit.

¶ De Iosue/Helia/Heliseo/ac moyse.

Non minore admiratiōe ātea Iosue cum vniuerso exercitu siccis ve-
 stigijs iordanem amnem traiecerat: & eodem modo Helias Helis-
 seus ac Moises mare rubrum. quod eiulmodi hominum virtuti id elemē-
 tum contra naturæ iura parebat. Adeo enim deus ijs qui ipsum diligūt
 atq; ei fidelem operam nauant vires suas impartitur vt ipsis coelum a-
 quas ac terrā subiciat. In eo autem tantum homini hæc non parent quā-
 tum ipse deo non paruissē inuenitur. Sicuti Iosue quoq; tunc ostendit cū
 coniectōs ī fugam hostes cananeos ne ad plenam victoriam tempus de-
 esset soli ne ad occasum tenderet nisi parta victoria imperauit, solq; ei pa-
 ruit. Moisis etiā simplici imperio terra tremuit atq; Datan & abiron
 absorpsit: Heliasq; verbis ē celo ignis descēdit qui sacrificiū combussit de
 inde cum ab Ochoziæ militibus quereretur celesti igne omnes ablorpti
 fuerunt: in Helisei quoq; verbo oleū & farina viduam (cū valida fames
 regionē vrgeret) non destituit: item Syriorū exercitus ceu lumine captus
 ab eodē quo ipse voluit fuit perductus: hoc etiam cū Esculapij viuentē
 serpente qui vrbem romam peste liberauit cōferre preponereq; possum?
 Moisis enim serpens qui æneus erat tantū conspect⁹ venenosus morsib⁹
 salutaris erat Cæterū vt nimis lato campo frena currenti equo cohibea-
 mus, cursumq; tēperemus cui impares vires nostre sunt. huius generis
 exemplorū relicta maiori partē quē ī ipsorum historijs quesita non min⁹
 habēt admirationis, ad alia stilum nostrum vertamns.

¶ De Iosaphat hierosoly-
 marum rege.

Subitus ethruscorum ac veientū terror ī eo proelio quod e contra
 publicolam initum fuit, quo consternati nihil postea ad se tuen-
 dos temptauerunt mihi in mentē maiorem reuocat metū amo-
 nitarū moabitarūq; cum contra Iosaphat iudeorum regem valido exer-
 citu vrbem Gaddi obsiderent: Nam contra eos profectus Iosaphat iuxta
 ea quæ propheta Iezel monuerat: regem ipsum cum hymnorum cantu
 precuntibus sacerdotibus in loco formaq; quam ppheta predixerat hos-
 tes inuenit subito cōfusus terrore erroreq; simul arma ī se vertisse atq; ī
 mutuā perniciem seuire: itavt iudeis non pugnando aduersus hostes sed
 in spoliandis qui occisi erant esse laborandum.

¶ De Theopompo & Theodecte.

Enus animaduersum est in Teopompi & Theodectis Cauilla-
 tiones quam de daphnide Valeri⁹ scripsit. Primus enim pene
 ad insaniā deuenit: alter haud lōge cecitatem euitauit: a quib⁹
 malis coualiere posteaq; eos penituit voluisse sacras. Moyse hi-
 storias libris suis / quibus gentiles historiæ fabulæq; continebantur in-
 serere.

¶ De Pestilentiae archa.



Nter miranda illud quoque commemorandum est quod in babilonis regione in urbe seleucia contigit imperante. M. Antonio. In templo enim Apollinis fracta capsula aurea auiditate quorundam auidij Cassi militum egressus est pestilens spiritus qui totam eam regionem peste vastauit: visque eius romam usque atque in occidentem se extendit.

¶ De Elio Andriano imper.

Dermittit nonnunquam immortalis deus quicquid oculis iustis tamen cauis miranda fieri etiam ab iis qui inter seruos eius non sunt annumerandi: quae ipsa a fidelibus petita imperatori non potuerunt: quae res idcirco quod de catholica fide male sentiat & a recta semita aberret neminem mouere debet hoc in adriano perspectum est. Nam cum ei grauius laboranti mulier quaedam diceret per quietem diis se monita ut eum hortaretur ne sicut morbi tedio videbatur constituisse se occideret: quoniam breui valitudinem recepturus esset: mulier ipsa quia principis valitudo in tempore dictis non respondebat se excecavit. Denuo etiam monita ut Andriani genua oscularetur, & aqua quae in templo erat oculos lauaret, monita per quietem secuta statim visum recepit. Similiter quidam a natiuitate cecus e Panonia profectus tacto Adriano oculorum lumen affecutus est: & Adrianus ad pristinam bonam valitudinem restitutus.

¶ De Vespasiano Augusto.

Sed quoniam hoc quod nuper diximus apud Spartianum certam prorsus non habet fidem aliud subiungemus omnino simile: quod duo clarissimi scriptores minime incertae fidei Tacitus ac suetonius affirmant se ab iis qui viderunt audiuisse: scilicet quod dum Vespasianus alexandriae esset in egypto, initio imperii belli que vitelliani quendam manu Cecu fidere debilitatum pede ab Vespasiano tactum valitudinem bonam recipisse. Saliuaque eiusdem caecum lumen recuperasse.

¶ De Pyrrho epirhotarum rege.

Minus quoque mirandum non est epirhotarum regem Pyrrhum solo contactu pollicis dextri pedis splene laborantes curasse: & cum in funere eius corpus rogo cremaretur, combustis alijs partibus solum eum digitum incombustum remansisse.

¶ De Seleuco mentore syrie rege.

P Ariter inter mirāda venit quod Seleucus qui Syrie regno postea etiam asiæ iura addidit ipse cum posteris nasceretur coxa anchoræ imagine signata Nec minus mirum matrem eius scōniasse se ex Apolline grauidam factam & premium concubitus ab eo annulū accepisse cui anchora sicut in filij coxa erat insculpta: quem annulū postea ad bellū cum Alexandro eunti Seleuco mater dono dedit & miraculum quo annulum assecuta erat narrauit.

¶ De vxore Loth.

Q Vm Sodomæ propinquareūq; vrbium scelera dei iusticiā ita stimulassent vt sicuti ad grauē iustamq; vltionem ita etiam ad exempli æternitatē aduersus obstinatos in criminibus delerent: quemadmodū duo q̄q̄ incogniti ad symonidem poetam ab ædium ruina liberandum venerunt: ita vt Loth ex patriæ incēdio eriperetur duo coelestes nunciij sub humana effigie diuinitus missi fuerunt. Deducto autem Loth extra patrios muros cum duabus filiis atq; vxore. contra diuinum imperium vxor supra q̄ faseisset curiosior cum incendij fragore mota retro respexisset in statuam salis fuit conuersa: eam iosephus hebreus vir doctissimus a se visam scribit.

¶ De stagnis palici ac fonte Iouis in asia.

M Ira quoq; erant palici stagna in Sicilia iuxta Symetum amnem: vbi miro quodā modo iuramentorū expimenta edebātur illis morientibus semper qui falsum iurantes in eis se lauissent: contra autem vera iurantes nulla in parte ledebantur: in Asia quoq; iuxta thianā fons Iouis appellatus frigidus vehemēter ebullit, ac potantes ex eo periuros statim graui vlcere manibus ac pedibus eorū percussis magno dolore illic vera fateri cogebat: vera autem iurantes nihil prorsus ledebat quēadmodum Philostratus scribit.

¶ De alio miraculo.

I N Vulcani Colle iuxta agrigentum pene pari euentu cognoscebatur si quæ poscebantur iusta erant: viridia enim ligna quæ aræ super imponebantur. si preces iustæ erāt sponte ignem cōcipiebant: quod si iniquæ nullum concipiendi ignis signum edebant.

¶ De Feroniæ templo in Soractē.

I N Soractis montis radice feroniæ erat templum magnę venerationis: vbi cū eius peragerētur sacra multi ipsius afflati numine vt homines rebantur nudis pedibus super accensos carbones illesi perambulabant immorabanturq;.

¶ De Palladis templo apud Cizicum.

NEc minus mirum quod Palladistemplo euenit apud Cizicū vrbē Asiæ cum a Mitridate obsideretur. Nam cum sacrorum solemni die vacā nigrā sacrificare mos esset, & ea in bello clausa vrbe haberi non posset: atq; ob eam rem sacerdotes in graui molestia versarentur/non sine miraculo cōspecta est in mare eiusmodi bestia ad terram annatare, vltroq; templo se offerre: vbi a Cizicenis immolata fuit.

¶ De mortuis ad vitam suscitatis.

Solent philosophi quidam nonnulli etiam hebrei a deo pertinaciter negare fieri posse vt qui mortui sunt amplius reuiuiscant. quod in miraculorū numerum duxi omissis naturalibus rationibus tanquam ad hanc rem parum facientibus/ experimenta scribere eorum quæ in hac parte visa sūt: neq; vero eos commemorauerim quos Helias. Christusq; humani generis redemptor vitæq; ipsius dator aut eius apostoli. sanctiue alij viri iam mortuos ad vitam reuocarūt: quorum ingens numerus satis in historijs celebratur /i quibus diuinū numē vi suā ostēdisse palam est. De eis tantū faciemus mentionem qui sponte ad vitam redierunt: vt deuicti qui resurrectionem credere nolūt tandem cognoscant contra experimentum argumentis locum non esse si quidem res nulla experimento aut sertior aut verior est. & si vero inter eos ponere illum possemus qui in via a latronibus occisus in Helisei tumulum proiectus vt celeretur reuixit (visa in eo enim est plus prophetæ virtus q̄ alia res valuisse) tamen eo omissio de alijs scribemus. Varro antiquus auctor & doctrinæ plenus affirmat quendam ad tumulum elatū pedibus suis domum rediisse: idemq; aquini alium fecisse. Heraclides autem feminam narrat post septimum diem qua decesserat ad vitam rediisse.

¶ De Corfidio equite romano.

MAgis etiam mirum illud fuit quod duobus fratribus equitibus romanis euenit: ex quibus maior natu nomine Corfidius cum ab omnibus pro mortuo haberetur & iam tabulę testamenti recitarentur quo alterum fratrem heredem instituebat: in medio funebris apparatus in pedes magna se letitia crexit. dicens se apud fratrem fuisse qui filiam ei commendauerat & ostenderat vbi certam vim auri sub terra conditam haberet: sepulture eius exequias ex funerali apparatu facto celebraret. quo hec dicēte magna eorum qui aderant admiratione allatum de morte fratris nuncium fuit & aurum vbi dixerat inuentum.

¶ De ero Armenio.

Plus admirationis in eri armenij resurrectione fuit: qui decimo die postq̄ in prælio cecidisset fuerat cū iam aliorum eo prælio cæsorū cor

pota putresceret/ad vitam reuersus multa narrauit permittentibus iudici-
bus quibus in mortem presentatus fuerat: qui ob id redire eum permiserunt
vt pro vera historia a Platone scriptum est.

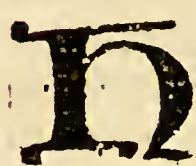
¶ De Enarcho.



Ari admiratione dignus est etiam Enarchi casus. Nam a me-
dicis pro mortuo habitus & relictus (vt in libro de anima Plus-
tarch⁹ scribit) non multo post ad vitam reuersus vere resurre-
xisse spiritusq; eos qui eum vita abstraxerant grauitè ab ip-
sorum principe increpitos fuisse affirmauit. Quod eum pro Nicau-
da Coriario accepissent qui eodem die & hora febris correptus cū in lecto
iaceret eo morbo decessit: neq; vero hac re contentus ad testandam resur-
rectionem suā Plutarcho qui tunc laborabat breui incolumen eū fore pre-
dixit/atq; ita contigit. Ceterum quoniam satis multa de antiquis dicta
sunt, si vnum addiderimus ad recentiora transibimus.

¶ De Hermotino Clazomenio.

& Aristeo proconesio.



Hermotini Clazomenij spiritus quantum videbatur relicto
corpe ceu mortuo p varia errabat loca. eaq; postea referebat q̄
ab ijs solis intelligi poterant qui rebus ipsis interfuisset: idem
de Aristeo scribunt Herodotus & Maximus Tyrius philosophus.

¶ Recentiora in quibus Christi saluatoris.
humanitatem auctor alloquitur.



Vi innumera mirandaq; a te gesta paruo volumine collecturū
se arbitraretur o generis humani saluator: æque graue opus ag-
grederetur ac si in ceca nocte paruula candela fulgētes solis radi-
os representare aut stellarum numerum qui infinitus est finitovellet nu-
mero recensere. Quam ob rem cum illustrationi tuæ sine alia ope satis
tibi sit propria luce tua: qui nobis & lucis & vitæ causa es: tanq̄ a re quæ
vires nostras nimium excessit/& quæ cum diuina sit semper cū venera-
tionis timorisq; prefatione nominanda est, stilum a materia de te scribē-
di cohibebimus. neq; enim decet admirandarum rerum tuarum maie-
statem vel inficere vel minuere hominum qui serui tui sunt societate cū
creaturæ nequaquā idoneus sit locus vbi creator est. Tuarum igitur rerum
diuinitatem venerabundi religioso silentio preteribimus vt æquum est
eam adorantes. neq; vero (cum diuinitati quæ tecum coniuncta est res
ylla non mō impossibilis sed ne difficilis quidem sit) quicquid a te gestū
fuit (quamq̄ omnib⁹ mirū videri possit) scio an satis recte miraculū nun-
cupari debeat. ceterum quoniam cæptum opus in mortuis qui apud ve-
teres resurrexerunt reliquimus: ad recentiores manum ponentes qui ip-
si quoq; resurrexerunt attingere incipiemus.

¶ De Reparato Romano.

Reparati de quo Gregori⁹ scribit casus similis Enarcho fuit: de quo superius est dictum: is rigens frigidusq; pro mortuo a suis conclamatus statim ad vitam reuersus misit ad Laurētiū in Damaso fanum in vrbe roma qui sciscitarētur de Tiburtio sacerdote quid nam esset: atq; interim dum nuncius reuerteretur, narrauit a se illum esse visum in inferno magnis ignibus cruciari: Reuerso autē nūcio qui ea ipsa hora mortuum esse Tiburtium affirmauit, reparatus quoq; statim mortuus est.

¶ De Stephano romano.

Stephanus romanus vir & virtute & opibus clarus Constanti-
nopolim rerum suarum gratia profectus, cum decessisset iam die ad vesperam inclinata & ob id curari tunc funus eius non posset vsq; in posterum diem domi retentus est: quo tempore suscitatus a mortuis dixit se ante quendam iudicem deductum illicq; magnis clamoribus rephensos eos a quibus fuerat perductus quod iudex non illum sed Stephanum ferrarium eius vicinum deduci iusserat: missiq; ad illum ipsum ferrarium nunciauerunt eum illa ipsa hora mortuum esse: Hoc autē Gregorius se ab ipso Stephano audiuisse testatur. Meo quidē iudicio nec mors nec resurrectio dubia videri potest in ijs quæ diximus, id quod fortasse non tam certum in duobus sequentibus videbitur: in quibus vtcunq; res fuerit, negari non potest quin admirationem mereatur.

¶ De Curina.

Nterdum spiritus humani corporibus inclusi manent. ceterum motus occulti sunt deuinctiq; sensus adeo vt viuant ne an non eiusmodi corpora non facile intelligatur. Hoc facit vt nonnunq; a mortuis suscitati esse dicantur qui vere nondū perierant: sicuti experimento cognitū est cū sepulti sunt aliqui quos postea euidenter cognitum est adhuc viuos fuisse ex quibus nonnulli mirāda narrantes vidētur illic fuisse vbi nunq; fuerunt: sed eorū spiritus in seipsum collectus ea cōprehendit ac videt quæ bene habēs in varia abstractis cogitationibus propter corporeū visum nō cognoscit. quemadmodū Augustinus de Curina se vidisse testatur. hic pagi incola erat in Africa agri hipponēsis: qui cum in aduersam valitudinem incidisset ab omnibus pene p mortuo habebatur cū amissis sensibus nullo nutrimento aleretur. in hoc statu cum aliquot dies fuisset: id solū ne sepeliretur propinquos retinebat quod aliquantis per per nares in eo reciprocare aīa videbatur. Ceterum cum po-

Ita omnes eum decessisse arbitrarentur/repente apertis oculis dixit vt statim aliquis ad Curinā Ferrariū fabrum qui vicinus erat visum quid ageret properaret:& cum ea ipsa hora mortuum eum nunciaretur:affirmauit se coram iudice quodam ductum qui vehementer eos spirit⁹ increpauerat a quibus ipse erat deductus: quoniam Curinam fabrum ferrarium & non se volebat ob eamq; causam se vite restitutū i hac extasi a se paradisum multaq; alia narrabat atq; inter alia hippone ab Augustino se baptizatum ac monitum vt ita faceret : quoniam quod tunc videbatur factum visio erat.bonæ igitur valitudinī restitutus monita impleuit.Quod autem sequitur nec minus mirum neq; a minus vero auctore refertur.

¶ De quodam pastore suscitato.

Cum pestis in vrbe Roma sæuisset Italiam precurante Narsete ex archiepiscopo, peste in Valeriani aduocati domo correptus est iuuenis natione Liburnus & pastor, ingenio moderato minimeq; malus: qui cum putaretur pene mortuus, statim ad se reuersus vocato domino nunciauit ei vere se in coelo fuisse/ ibiq; intellexisse quot & qui ex ea domo peste morituri erant: eisq; nominatim declaratis affirmauit. dominum superuicturum: & vt fides dictis haberetur / ostendit se linguas omnes didicisse: atq; ea ipsa hora cum domino grece locutus aliarum linguarum cum his qui earum noticiam habebant periculū fecit. cum antea solam romanam didicisset. Cum biduum ita vixisset pene in rabiem versus mordicus apprehensis manibus iterum mortuus est eumq; secuti quos nominauerat morituros domino superstitite prædicta ab eo impleuere.

¶ De Euerardo Ambula equite germano.

Erit etiam iter mira commemorandum propter occultam causam id quod in germania pontifice Innocentio tertio contigit Euerardo equiti germano. Grauius. n. laborans cum aliquantisper ceu mortuus mansisset: postea reuersus dixit spiritum suum a malignis spiritibus in urbem hierosolymam perductum. deinde in Saladini castra (is enim eo tempore ægypti regnum obtinebat) mox ab eo loco perlatum in lombardiam: vbi in quadam silua germanum amicū suū alloquutus est. postremo ad urbem romā platū descripsit ipsius situs ac locorum ædificiorumq; forma atq; effigie principum ipsorum grafice vt erāt. his futura multa addidit quæ secuta sunt Quæ omnia cum mirandam rem faciant: illud tamen admirationem auget quod is quo cum in silua se locutum aiebat colloquium habitum eo in loco temporeq; quo is dixerat confirmabat.

¶ De Orabate. item de seruo ac Maria ægyptia.



Non minus quā linguarum scientia quam tam paruo momēto pastor est indeptus/ habuit admirationis litterarum scientia quā triduo orans seruus quidam est affecutus. Item orabas ægypti us vt Hieronymus atq; Augustinus affirmāt: id quod etiā Mariæ ægyptiæ euenit.

¶ De Clerico germano.

Mirum proculdubio illud etiam fuit quod Federici secundi tēpore notum est cuidam germano clerico contigisse qui ex petra sancti Michælis ortus erat. Is a vena hausto sanguine seruata aliarum rerum memoria litteras tantum oblitus fuit. nec plus aut legere aut scribere norat quā si vtrunq; nunq; didicisset: animumq; in hac obliuione mansit. postea eodem tempore atq; ex eodem loco iterum hausto sanguine (mira res est) ad eandem legendi scribendiq; scientiam quam ante habebat restitutus est: his qui rem intellexerūt. non minus in admirationem propter hoc moris quā atheniēses ppter casum de quo Valerius memorabilibus scripsit. In eo enim percussum caput si memoriā offendit haud mirum est. Siquidem in occipite sedem esse memoriæ ferunt. at in germano clerico intacto capite sanguinis haustus ab eadem vena per temporis interuallum ademit primo litterarum memoriā deinde restituit.

¶ De Ioanne Damasceno.

Maius referam quā quod de germano clerico dictum est. Siquidem ob truncatam manum post temporis interuallum corpora quo abscissa erat restituta esse haud dubie humanam superat fidem. Theodosius imperator falso suspectum habuit Ioannem Damascenum monachum ne ad persas scriberet apud quos captiuus fuerat. Itaq; abscissa manu eum multauit: que saluatoris nostri matris virginis ope nulla remanente offensa palam restituta est vt ante erat: & si ecclesiæ valuis affixa multos manserat dies: quæ res etiam Damasceni innocentiam testata est.

¶ De Yrene virgine Cypria: ac Spiridione episcopo.

Miraculo a falso crimine liberatus Damascenus propter rei similitudinem secum trahit quod Spiridioni Salaminio episcopo in insula Cypro contigit: a quo cum pecunia reposceretur quæ penes eius filiam Yrenem Virginem deposita dicebatur: cuius moriens virgo nullam fecerat mentionem: cum episcopo inopia soluendi modum non daret: & alia ratio inueniendæ veritatis nō offeretur/ creditorem episcopus secum ad sepulturæ locū vbi filia Yrene erat sita perduxit, Filix igitur tumulto incubens ac deum orans ab ea petijt vt de petita pecunia veritatem deregeret. Itaq; Yrenis vox palam audita est respondentis vbi eam pecuniam condidisset: quæ sita q; eo ipso in loco quem dixerat inuenta est.

¶ De Donato sacerdote Aretino.

Oonatus quoque qui tunc erat sacerdos sed postea Aretinorum factus fuit episcopus, impulit Eufroxinam Eulacii aretini fisci exactoris coniugem: ut quando ante mortua & sepulta loqueretur ac detegeret ubi pecunia esset quam ante mortem condiderat: et nemini reuelarat.

¶ De Machario ægyptio.

Macharius ægyptius monachus abbatis Antonij discipulus: cum ad eius antrum quidam profugisset opus petendæ græ quia magistratus tanquam reum patratæ tunc cædis insectabatur. Is autem in fontem se affirmabat: nominis sui reuerentia magistratuum vim repressit: & quia suspicio tantum non testes hominem urgebant ut veritas palam fieret egit ut qui occisus fuerat a tumultu omnibus qui aderant audientibus loqueretur: qui quoniam affirmavit nihil cædem suam ad eum pertinere cui tunc crimini res dabatur: magistratus hominem quem insectabatur machario auctore absoluit.

¶ De Benedicto abbate ac Martino

Non minus quam hoc de mortuis vocalibus mirum videri debet Benedictum abbatem Totilæ regi futura predixisse cum ad eum profectus esset experiendi gratia an propheticum spiritum ut ferebatur haberet. Nam quando ad Benedictum mutata veste totilas accessisset & alium regio habitu ornatum per se misisset statim Benedictus eum agnouit: prædixitque redacturum urbem romam in potestatem, & item in Siciliam traiecturum, sed demum decimo anno post morturum: quæ omnia ut Benedictus dixerat contigerunt. Idem a Martino Turonensi episcopo factum fuit maximo tyranno quemadmodum Seuerus Sulpicius testatur.

¶ De Ioanne monacho ægyptio.

Item de Maria ægyptia.

Ioannes monachus ægyptius vir morum sanctitate clarus præterea quæ de futuris victorijs & alijs rebus Theodosium præmonuerat, Hieronymo quoque quemadmodum ipse testatur affirmavit eodie quo Hieronymus eum alloquebatur: Alexandriam perlatum esse nuncium de Theodosij contra Eugenium victoria quæ prorsus ignorabatur: neque de ea adhuc aliquid homines suspicabantur. Quæ res ita contigisse inuenta est ut ipse tunc prædixerat. Maria quoque ægyptia permulta Zozimmæ monacho ægyptio nunciavit partim futura partim remotis in locis tunc gesta, eumque quem antea non viderat nominatim compellavit: ac similiter de eius abbate egit.

De Paulino Nolano episcopo.

PAulinus nolanus episcopus cum in africa apud Vandalos captivus haberetur vandalarum regi obitus diem praedixit verum quia in ijs quae dicta sunt numen aliquod videri potest fuisse nonnulla addemus quae aliter credidi possunt fortasse hanc vim habuisse.

¶ De Clemente quarto pontifice.

IN ijs Clemens quartus pontifex erit cum aduersus Carolum primum Conradinus germanorum rex ad recuperandum neapolitanum regnum cum valido exercitu proficisceretur: quando id ei a pontifice interdictum erat. Dum autem in Viterbij consternata metu aula in praedicatorum fano iter missarum sollemniter concionaretur ad solandas hominum mentes aperte monuit ne qui secum in aula erant formidaret. quoniam malorum hominum suasu Conradinus ad eadem expeditionem velut ovis ad occisionem ducebatur. Affirmauit autem a deo habere se hoc procomperto ut post catholicae fidei articulos hac re nihil certius putaret: nec multo post superatus praelio Conradinus a Carolo neapoli capite mulctatus fuit.

¶ De Eduardo brithanniae rege.

EDuardus primus brithanniorum rex non minore admiratione quam ijs de quibus dictum est tanquam rem presentem eam narrauit quae propter loci longinquitatem perinde atque supradicta in futurum numero haberi poterat. Nam dum in templo oraret vultu inridentis speciem ad eos conuersus qui aderant dixit. Friquandum dacarum regem qui contra ipsum magna classe veniebat, ea ipsa hora cum quadraginta nauibus summersum esse idque paucis diebus ab ijs qui inde venerunt confirmatum fuit ita ea hora contigisse ut ab Eduardo dictum fuerat.

¶ De Florentinis.

IAm non ita mirum videatur Castorem ac pollucem Romae posthumum contra Tusculanos victoriam nunciasse ea ipsa hora qua eam posthumus est assecutus. Item. p. vatinius eo die captiuitatem persequi iussisse quo captus fuit: & si magni locorum intervallo disiunctus erat Quando quidem apud Florentinos per exemplum contigit, quo die Aretinus populus in campaldini campis superatus fuit. nam cum Urbanus magister stratus enes quem imperium est nocturnis vigilijs defessus per meridiem quiesceret clare pulsantium ad hostia strepitum audiuit qui praelio victos aretinos nunciauerunt: excitato hoc nuncio magistratu cum propter rei magnitudinem a tota urbe ad praetorium fieret concursus nunquam victoriae quae nunciata erat auctore est inuentus: neque ante de prospera pugna litterae florentiam quam nocte quae eam secuta est die allatae fuere: quia neque etiam loci intervallum afferri celerius humana ope permittebat.

¶ De equite hierosolymitani ordinis qui genere neapolitanus erat.

Alijs diuinationum exemplis meo quidem iudicio annumerandum est id quoque quod sub clemente quinto pontifice contigit. nam cum Philippi regis cognomento pulchri opera & suasu Clemens templariorum equitum religionem damnaſſet, atque eorum multos varijs in locis supplicio affeciſſet: poſtremo ad eum vnus eſt deductus natione Italus patria neapolitanus, qui minime intrepido ſe animo gerebat: damnatus enim vt viuus ſicuti ante alij cremaretur, dum in vaſconibus i burdegala vrbe ad ſupplicium deducitur conſpectis in fenestra pontifice ac rege magna voce in hæc verba prorupit. Seuiffime Clemens tyranne poſtea quæ mihi inter mortales nullus iam ſuper eſt ad quem appellem pro graui morte qua me per iniuriam afficis, ad iuſtū iudicem Chriſtum qui nos redemit appello. ante cuius tribunal te voco vna cum Philippo rege tanti mali ſuaſore, vt ante eum intra annum diemque ambo appareatis vbi cauſam meam exponam: & ius ſine prauo vlllo affectu miniſtrabitur. Mirum proſecto neque enim tempus quod dictum ab equite fuerat abiit quod Clemens repente morte eſt correptus: nec multo poſt Philippus quoque inrerijt neque enim pauciores huius equitis verba viresque Calani ad Alexandrum cum mori conſtituiſſet habuere

¶ De duobus hispanis equitibus.

EX toto ſimile hoc fuit quod ſequitur, niſi quod citationis tempus breuius fuit celeriusque vires ſuas exercuit aduerſus Ferdinandum quartum Caſtulonensem regem cum falſis criminibus perditionis duos equites hispanos morti damnaſſet: nam cum ab ingenti ſaxo precipitarentur fruſtraque de innocentibus ſumi ſupplicium exclamarēt: Tandem cum nihil proficerent ad Ieſum chriſtum appellarunt qui viuorum & mortuorum iudex eſt, atque vt intra triginta dies coram eo appareret regem citauerunt: qui intra id tempus repente deceſſit.

¶ De pyrata cathelano.

Eogit me rei ſimilitudo vt de quodam ſcribā qui temporibus noſtris fuit. Nam cum genuenſium triremes aduerſus piratas inſtructę biremem cathelanā cepiſſent: interim dum extra drepanum urbem in cathelanorū atque Sicilię inſulæ contemptum genuenſes biremis rectorem furcis noctu appenderēt & miſer inique ſe id pati a genuenſibus quereretur cum nunquam eos violaiſſet: poſteaque perſpexit fruſtra a ſe ea dici apud eos qui plus odio gentis quam hominis cauſa mouerentur pro iniuria ad deum appellauit citato patronorum genuenſium eo penes quę grauior mortis ſuę culpa videbatur: vt intra ſextum menſem coram deo compareret: intra quod tempus is patronus quem cita-

uerat mortuus est. Ad hæc exempla quid aliud dici potest nisi ubi humanum deest subsidium pro iusticia diuinum a deo mitti. Et quia pmulti inueniuntur penes quos nulla futuri iudicii fides est, aliqua eius signa deum in præsentia ostendere vita, vt hac spe impotentium oppressio recreationem habeat & insolentium proterua atq; malignitas contundatur. Quod si etiam eiusmodi mortes casu contigerunt/tamen quia intra designata tempora euenere / vt miræ res viderentur effectū est. sicuti fortasse nō nullæ quia tempora prædicta præterierunt & propterea pro miraculo habitæ nō fuerunt earum obseruatio neglecta est. Quæcūq; vero huiusmodi rerum causa fuerit: negari non debet quin quod ita contigit obseruatione dignæ videantur.

¶ De Constantio Augusto.

Non possunt autem humana ingenia tam alte efferri vt vere eiusmodi rerum causas intelligant. Itaq; propter hoc experimētis staret cogimur: sicut in ijs de quibus scriptum est. apud eū accusatus fuerat amphilotius tribunus quod in eius vitam conspirasset: accusatoribus autem responderat Constantius ne molesti ei essent / posteaq; res non constabat / sed fineret vt conscientia sua tribunus torqueretur / se enim præsentem si in eo culpa esset ipsos signa aperta visuros esse. Postero igitur die cum ludos spectaret & præ leticia inter spectantes motus fieret suggestū in quo e regione Constantij tribunus erat ad terram proruit læsiq; leuiter qui in eo erant solus tribunus in ea ruina perijsse inuentus est.

¶ De Iuliano secundo Impera.

Resens se diuinum ostendit numen hierosolymis ingenti hominum formidine cum Iulianus secundus imperator i christianæ religionis contemptum iudeos instaurare dirutum sub Tito templum eorum permisit / demandata eius cura antiocheno Philippo. Nam post iactos in fundamentis primos lapides terra edito ingenti mugitu vehemēter tremuit, coeptumq; iam murum a fundamētis mixta flammia cum ingenti fabrorum strage reuoluit / omnibus que illic erant vsq; ad ferramenta ipsa consumptis: quæ res vt opus intermitteret effecit. proximaq; nocte multis cruces in vestibis quæ deleri non poterant apparere.

¶ De Olimpō arriano epō.

Nec vero minus se diuinum ostendit numen in Olimpō episcopo qui regnante Theodorico dum Carthagine in balneis sanctam trinitatem quam non credebat blasphemaret / omnibus qui aderāt vidētibus: ignitis tribus punctis quæ simul erant ambustus / totus consumptus fuit trinitatis vim quam contemnebat in perniciem suam expertus.

¶ De Valente ac Theodosio augustis.

Mira res neq; ea parua sub Valente augusto contigit cum transferre Constantinopolim Ioannis baptiste caput vellet. Currus enim cui impositum erat moueri loco nunquam potuit Itaq; omittere coact⁹ est opus quod susceperat. hoc autem ipsū caput postea facillime a Theodosio prelatum fuit In eo enim diuinum nomen ostendit quātum Valētem propter arrianam perfidiam abominaretur: & quantum propter fidei sinceritatem ac bonitatem Theodosium diligeret.

¶ De Heraclio imperatore.

Dari miraculo Heraclij augusti pompam valentis perfidia spre-
ta fuit: cruce enim ex perfide recepta in qua pēdens Iesus nos
ab eterna damnatione redemit: cū eam in locum suum Hera-
clius in caluariæ monte vellet referre ditissimo apparatu regioq; amictu
atq; diademate ornatus in collum eam sicuti redemptor noster tulerat
cepit. vt vero ad portam peruenit qua ad caluariæ cliuū via ducit pgre-
di nunq̄ potuit. Itaq; cum omnes mirarentur, monente vrbis patriarcha
fortasse christo qui toti terrarum orbi humilitatis atq; inopie se exēplum
præbuit opulentiam illam superbiamq; pompam esse molestā quę raro
iusticie esset coniuncta mutata rerum facie Heraclius cum abiectam ve-
stem iduisset nudis pedibus facile quouoluit crucem pertulit. Quę res p-
fecto satis potest ostendere: si multa sanctorum corpora nostris tēporibus
admiranda tam multavt olim non faciant eius rei causam illā esse quod
principum diuitumq; hominū qui per omne scelerum genus coacerua-
tis opib⁹ fulgere pulchrum putant impietas charitatem in eiusmodi sã-
ctus extinguit: quę olim cū sanctius homines viuerent prōptos facilesq;
ad concedenda quę poscerentur eos prestabat. Fallimur igitur pleriq; q
cum auaritia nobis suadeat in opibus summam foelicitatem esse ponen-
dā etiā in religione sanctiora gratioraq; deo ea putamus loca quę gem-
marum atq; auri maiore copia refulgeant. At non ita veteres partes atq;
ecclesię rectores Ambrosius paulin⁹ & alij q vt hoīm egestatē sustētarēt
non modo superuacaneis ornamentis nusq̄ vsi sunt, sed ne vasis quidem
quibus sacrificabatur pepercerunt vt modus ad famem ex pauperū visce-
ribus pellendam suppeteret. Omni igitur thesauro gratior deo est in pau-
peres pietas neq; aurum a nobis aut gemmas is poscit aut ad ea nos in
meliore vita inuitat. Sed in euangelio ad iusticiam ac pietatē nos vocat.

¶ De Ambrosio Medio

lanensi epō.

Non iudeos solum romanosq; in prælio iuuere coelestium cor-
porum apparitiones, verū vt Fabricio aduersus Lucanos bru-
ciosq; pugnanti dictus mars est ad victoriam parandam visus
& in Macedonia contra Brutum Cæsar, ita verius contra barbaros quos

Lodrisius Vicecomes ac Mastinus Scaliger aduersum Aetlum vicecomitem Galeatii primi filium mercede conduxerant prelio ad vicum parabragum commisso cum iam Luchinus actianarum copiarum dux captus esset redintegrato prelio ab auxiliaribus copiis que superuenerunt clare conspectus est Ambrosius urbis episcopus iam mortuus flagello barbaros infectari, cuius numine conuersa eius prelij fortuna receptus est Luchinus Vicecomes atque hostiles deletæ copiae. In huius autem memoriam victoriae Ambrosij simulachro ab eo tempore flagellum quod non ante pingebatur addi coepit.

¶ De Iacobo apostolo atque hispanis.

Quod Ambrosius actio Vicecomiti populoque mediolanensi aduersus barbaros prestitit. Id iacobus quoque apostolus erga hispanos egit. eo enim prelio quo Ramirus hispaniarum rex aduersus saracenos decertauit iuxta calagurium, ab omnibus qui interfuerunt conspectus est Iacobus apostolus albo vexillo christianorum aciem antecedere atque in fugam saracenos vertere.

¶ De Aimaro episcopo aniciensi.

Quod die Gotofredus bolion⁹ cum alijs ad Syriacam expeditionem profectis prelio hierosolymas adortus eam urbem expugnauit: similiter ut in ijs de quibus diximus a multis perspectus est Aimarus episcopus aniciens in prelio alios preire & cum primus in muros euassisset alijs ut conscenderent innuere: quod pro certo haberetur multis mensibus ante eum Anthiochia decessisse sicuti Gulielmus tyrius episcopus scribit.

¶ De Balduino tertio hierosolymarum rege.

Quod Balduinus hierosolymarum rex ex arabia regrederetur frustra urbem buffereth occupare adortus, eumque turcae acriter infectarentur, atque ea in regione via aberrasset, biduo ab equite qui rubens vexillum praeferebat ductus est. In vexillo autem crucis signum erat positum: longeque is exercitum anteibat qui nusquam conspectus est: postea quod incolumis rex cum copiis in tutum se locum recepit.

¶ De Venetis.

Si in periculo hispanos Iacobus apostolus, item alij alios ut ante dictum fuit iuuerunt venetos quoque Bartholomeo gradonico duce euangelista Marcus protexit. Nam cum aquae supra consuetum excreuissent, ita ut non leue periculum venetae urbi immineret: mane piscator senex rexit dum tempestas seuiret se a tribus venerandi aspectus requisitum, eos usque in portus fauces tulisse: qui sedata tempestate omnes in urbe remanserunt. In sancti georgii fanovnus alius in sancto Nicholao tercius cum alios duos georgium atque Nicolaum esse dixisset se marcum esse euangelistam

ostendit: imperauitq; vt quod viderat narraret, quia ab vrbis p̄cipe abunde laboris sui dum eos traiiceret mercedem esset accepturus. Vt autē ijs quæ narraret fidem penes homines inueniret, annulum donauit quē piscator ostendebat. Itaq; re audita veneti constituto piscatori annuo stipendio supplicationes decreuerunt.

¶ De templo quod per miraculum fuit dedicatum.



Onne mira fuit templi eius dedicatio quod prope parhisiōrū urbem Dionysio est sacratum, Dum in gallia Dagobertus primus regnaret. pontificibus enim qui ad dedicationem conue nerant Leprosus quidam qui in eo templo nocte illa excubuerat/narrauit christum a se visum aliosq; sanctos templum dedicantes. Iubente christo vt quid viderat pontificibus ad dedicationem profectis referret/eiusq; rei ne forte fides desideraretur, signū ostenderet illud qd esset a lepra mundatus: cutisq; ex facie que tuberculis eius morbi vlcerosa esset, tota esset sublata. Ei igitur non fides tantum est habita sed etiam a dedicatione pontifices abstinerunt. In rei autem memoriā nūc quoq; detracta ex leprosi vultu cutis aurea pixide condita ostenditur: & dies quotannis inter solemnes celebratur.

¶ De Rhoderico gotho hispaniarum rege:



Hispanorum recordatio de quibus paulo ante mētionem fecim⁹ inuitat vt quiddam mirum scribamus quod Rhoderici gothi hispaniarum regis temporibus tolleti contigit. vbi veteribus ædibus quæ diu clausæ manserant contra omnium sentētiā a Rhoderico apertis qui thesauros se in eis absconditos putabat inuenturum, effracto cophino ferrato attalici operis pannus duntaxat in eo re pertus est hominum figuris barbaris effigiatus, cum hac inscriptione: quod tempore hic pannus esset inuentus: gens ea forma quæ in panno erat expressa: totam pene esset hispaniam deletura: omnibus ea re terris in locum vbi prius erant pannus restitutus est & palacij fores vt ante erant conclusæ: nec longe itum est cum arabes simulachris in panno expressis persimiles in hispaniam traiecerunt: vbi rhoderico occiso compressis magna ex parte gothis maiorem melioremq; hispanie partem ditioni suæ subegerunt.

¶ De Yrene Augusta.



Imperante Constantino cum Yrene matre in veteri sepulchro Constantinopoli cadauer inuentum est, cuius pectori superposita erat aurea lamina in qua hæc verba incisa erant. In christū credo qui ex Maria virgine nascetur. O sol imperatib⁹ Cōstantino & Yrene iterum me videbis. Quæ res posteaq; publice recitata fuit in locum restituta est vbi antea condita manebat.

¶ De miris rebus quæ igne consumptæ non fuerunt.



Anquam rem miram antiqui scripserunt i censo Saliorum sacratio omnia quæ in eo erant combusta fuisse excepta Romuli virga. Item Seruij tulli & Claudiae statuas incolumes locis suis mansisse templis in quibus erant incensis. nec satis cogitarunt inueniri quædam lignorum genera quæ igne corrumpi nequirēt sicuti hebenus est & alia eiusmodi naturam habentia. præterea posse arte ligna quædam ad id redigi vt ignis iniuriam non patiantur. Itaq; nō incongruum neq; inutile duxerim super huiusmodi rebus quæ cum facile comburi potuerint in medijs ignibus illesæ manserint exempla quædam edere. Sed quoniā in his triū puerorum quos Babilonius rex in succensam fornacem præcipitari iussit, qui combustis tantum vinculis incolumes cum cæteris rebus manserunt/exemplum fortasse nimis antiquū satisq; notum putari potest: nonnulla alia scribemus quæ non minus vera sunt sed non tam nota & longe etiā recentiora.

¶ Coprus siue copres in ægypto monachus recte de catholica fide sētiēs cum de fidei christianæ articulis cum manicheo monacho viro pertinacissimo contenderet/vt re aliqua mira ea pbarer quæ verbo dixerat/medios ignes ingressus in eis horam dimidiam mansit non incolumis modo sed ne minima quidem læsa capillorum parte.

¶ Quendam monachum nomine Benedictum qui haud longe ab vrbe roma habitabat gregorius narrat cum in cella clausus esset/magna lignorum strue circumposita atq; accensa (& si ea quæ circa erant combusta fuerunt) ipsum tamen vnacum cella eo incendio inuiolatum fuisse. Quare indignatos gothos quod ijs quæ in monachum agebāt nec suam nec Totilæ regis iram explere possent/arbitrarenturq; casu monachum cellamq; ex tento incendio incolumem mansisse monachum ipsum succenso forno penitus inclusisse: ad quem postridie reuersos non sine ingenti admiratione incolumen in forno integris vestibus eum inuenisse.

¶ In villa quoq; gallica ad anem Marnā tactum de coelo tēplū succensū est cum omnibus quæ in eo erant: solaq; christiana hostia quæ asseruari in templis solet eam vim non passa est.

¶ De mirandis quæ in aquis perspecta sunt.

Non in igne solum temporibus nostris verum etiam in aquis contrario ei elemento miranda perspecta sunt. Nam cū ægyptia maria iordanem amnem sicco vestigio neq; semel tantū transgressa est: qui fluiuius si sola naturæ vis inspiciatur transire sine naui non potest.

¶ Maurus quoq; monachus vt cuidā qui mergebat abbatem suū Benedictū imperio opem ferret / magnum spacium super aquas in quodā lacu

ambulauit pereuntemq; seruauit.

¶ Regnātibus Antarico longobardorum rege, item Mauritio augusto in pelagij pontificatu cum athesis qui Veronam urbem mediam lecat, adeo excreuisset vt supato alueo eius aque iam vsq; ad fenestras fani vbi Zeno colitur ascēdissent in ipsum tamē fanum neq; a valuis neq; a fenestris & si aperte erāt eius humoris pars vlla ingressa est: sed magis etiam illud mirū videtur: quod homines qui forte in fano inuēti sunt vbi aque seuiebant a porta ex eis biberunt & in vasa coeperunt.

¶ De redemptoris sanguine miranda.

HAcile omnia credere non oportet quæ miraculi faciem habere aut dicuntur aut scribuntur. Nam sub eiusmodi nomine sæpe hominum mentes falluntur. Contra quoq; haud prorsus pertinaces se prebere homines debent, vt ea siue recentia siue vetera sint q̄ vniuersalis ecclesia probauit non credant. nam etsi crimīa quibus immensum est humanum genus tantum munus mereri non videntur extincta in humanis cordib; charitate: tamē meminisse oportet a saluatore dictū esse infirmis & non valentibus medico opus esse. Itaq; credentiū est pro bonitate sua immortalem deū non desinere hoc medelę genus ad calefacienda mortalium corda mittere. prudentia ergo opus est vt neq; credamus miracula omnia neq; negemus sed cū ratione fidem dispensemus. Itaq; hic nonnulla subnectemus ad sanguinem mirum pertinētia: quia & rariora sunt & plus admirationis habent.

¶ Imperātibus Ottone Philippoq; in bello quod pro germanico imperio inter se gesserunt: cum permulti se cum rebus suis in fanū sancti Gouari haud longe a treuiris recepissent, quia de natura & manu satis munus videbatur is locus eoq; oppugnaturus tēplū Vernereus bolanthus venisset: qui intus obsidebātur cū suspectam haberent fenestram, ne ea hostes aditum sibi in templum facerent posita in eo loco crucifixi christi imagine q̄ lignea erat satis cauisse rebantur ne inde hostes venirēt. Sed cū auaricia pro deo aurū colat. sagittarius quidā populatiōis spe sagittā in eum iqsūm locum direxit vbi in christi ymagine confixa fuit. Quāobrem sic deo visum est tanq̄ ex viuēte corpore a lignea christi effigie sanguis manauit. qua re territus Venereus cruce sumpta mare ad bellū contra Christi hostes gerēdū traiecit. Imago autē sagitta q; sanguine cōspersa veneranter in hunc quoq; diem asseruantur.

¶ Salutis anno ducentesimo nonagesimo supra mille i parhisorū vrbe quidā iudeus p iopem mulierculam (cui vestem quam ab ea oppigneratā habebat se gratis restituturū pmiserat) christianā hostiā i paschate affecit: cū accēso igne i sartagine vellet assare vt pspexit eā nō mutare formā nec colorē, gladio eā pupugit: ex qua cōfesti sāguinis māauit. re autē detecta supueniētibus christiāis hostia in loco ei dicato restituta, iudei

domus in tēplū conuersa est: quæ etiam nunc saluatoris bullientis nomine compellatur: vbi hostia gladiusq; etiam nunc ostēduntur.

¶ Tēporibus nostris eo bello quod Carolus octauus gallorum rex gessit aduersus Annā eius galliæ partis quæ brithānia dicitur ducem quā postea in matrimonio coniunctā habuit: brithannus quidā cum ea militabat: qui renensī vrbe egress⁹ cum alijs ex hostili terra predatum pagum ingressus vbi tēplum erat in quod meliorem rerum suarum partem agrestes detulerant/capsā confregit/arbitratus secularium hominum esse: repletoq; sinu his rebus quas auferre secū poterat: posteaq; domum redijt dum res raptas agnoscit/in eis particulas quasdā lineas vidit haud ab similes his quæ ad nasi purgationē cōficiuntur: minimeq; arbitrat⁹ ex eo genere esse quibus sacerdotes pro mappa ad sustinendā christi hostiam vtuntur/neq; enī in gallia ita hæc vt ab italīs instruuntur/feminæ ī ea domo in qua hospicio accipiebatur eas dono dedit: cum autē sanguine infectas cerneret: primum manus suas inspexit quas cum illeas cerneret neq; inde sanguinem manasse ad fetandā telam videret/in sinum suum oculos deflexit: vbi integra pectoris cute diploidem quoq; cum interiore tunica sanguine illitum animaduertit: quāq; vehementer miraretur tamen eius rei causam intelligere non poterat: femina quoq; quæ munus acceperat cum ad amnem lotura hos pannos tulisset non modo ex pannis huius sanguinis maculæ non abibant sed aqua quoq; cruēta fluebat. Itaq; vehementer territa cum rem narrasset suspicata sacram esse telam, eius sacrilegij error inuentus est: & pro comperto miraculum inuentum & palam omnibus factum. Quod haud simile est ei rei quæ Leonī pontifici contigit: qui petentibus a se sanctas reliquias/eius mappæ quæ corporale dicitur partem secabat & dabat. Ceterum cū semel quidā eam rem despiceret /Leo illo presente mappam pupugit: clareq; illi ostendit sanguinem ex ea manare.

¶ De Genarij epī beneuentani sanguine.

DIranti sanguinis mentio quæ superius est facta impellit: ne sanguinem pretereamus Genarij martyris qui beneuentan⁹ episcopus fuit, Neapoli p Christi fide capite mulctatus. Diuersis igitur templis condita caput sanguisq; eius ampulla conclusus, quo die per vrbem solenniter feruntur/sanguis qui in pilam induruit cum in caput incidit (mirum dictu sed tamen verum est) liquefcit totum in ampulla non aliter q̃ tum cum primum cæso capite ex martyris corpore defluxit. Cum autem a capite disiungitur/in spericā formā vt ante erat durefcit. Id & si satis patet: nos tamen vt certius rem intelligerem⁹ eorum qui in re presenti fuerunt intentisq; oculis diligentes se spectatores prebuerunt testimonium habere volumus.

¶ De trium virginum corporibus.

Sicut deos penates ex alba longa Lauinium vnde abducti erant reuertisse credidit vetustas: ita verius Ottonis & Philippi imperatorum bello colloniam visa sunt redire in templum vnde decim milium virginum, trium virginum corpora ab abbacia folchi de rhodi i turigie regione ad aquam a Colonia fuerant translata Mane enim dum nocturni psalmi cantarentur/abbas monachique eius monasterij egredi templo corpora ipsarum trium perspexere virginum: quæ haud multo post colonie in templo vbi antea erant fuerunt inuenta.

¶ De hostia christi imolata.

In germania hec embaldus burbais cum æger sacra peteret communionem: et interrogatus si eum manifeste cædis quæ in neapolem perpetrata erat poeniteret: isque quia iustam putaret poenitere negaret: episcopus cum christiana hostia ad templum reuertebatur: nec vero ad templi valuas peruenerat/cum ab ægro reuocatus rogatus est, vt tabernaculum in quo hostiam ipsam ferebat recluderet. vbi cum non inueniretur hostia/æger in ore se eam habere ostendit. quo miraculo ostensum est deum qui falli non potest, de illa cæde aliter quam episcopus fecerat iudicasse.

¶ De Vinando helselensi

Ecclasticus quidam helselensis pagi incola in Leodiensi agro cum religionis gratia hierosolymam perrexisset, post comites hierosolymis substitit: vt paschatis die diuina illic celebrari quam alij omittebant audiret. veritus autem postea ne traiciendi in europam facultatem ob eam moram amitteret, Iopem ad mare properabat. Itaque defessus in itinere equitem offendit: qui misericordia se motum ostendens, eum in equi tergum accepit. ab eoque eo ipso die magna omnium suorum admiratione in pagum suum hellsellum perductus fuit. Ibi re exposita vt contigerat: cum accolæ aberrare a recta mente putarent, In hispaniam ad sancti Iacobi sanum profectus est: atque inde reuersus priusquam a hierosolymis comites in patriam regrederentur. ab eis cum esset affirmatum post ipsos eum hierosolymis substitisse. tunc quod ille de re aditus celeritate narrauerat fidem cepit habere.

¶ De Aquinate Thoma & imaginibus quæ locutæ sunt.

Sicuti fortune statua item iunonis apud veios locuta est romam se venire velle recteque dicari: ita minime dolose vt illi neapoli in predicatorum templo cruci affixa Christi effigies aquinati thome respondit: recte eum de se scripsisse: cum Thomas librum tenens quem aduersus grecorum errores scripserat Christum oraret vt se moneret si qua in parte eius libri errasset, quod eum ad lugdunense conciliū

Vrbani quarti iussu laturus erat.

¶ In vrbe quoq; Castrēsi opinio est Dominico crucifixum locutum qui hoc quoq; tempore veneranter colitur atq; ostenditur.

¶ Item francisco haud longe ab asisij vrbe quę ei patria fuit in sancti Damiani fano cum eum reparare domum suam iuberet.

¶ De quibusdam Aphris episcopis.

Cum non minus mirum sit hominem lingua carentem q̄ ligneam loqui statuat. Siquidem sine lingua egrediens ab humano corpore spiritus aerem verberare non potest: id quod forme vocem dicitur: non incongruum videtur his de quibus dictum est multorum episcoporum exempla subnectere quos in Aphrica quia recte de catholica fide sentiebant, Honoric⁹ Vandalorum rex arriana impietate laborans qui illic rerū potiebatur lingua radicit⁹ quantū fieri potest abscissa multauerat: & tamen loquēdi facultatem non amiserunt. Id enim experimento conspectum est ipsum episcoporum quibusdam imperante Iustiniano Constantinopolim profectis. aperto enim ore cum sectæ vsq; ad intimas gutturis fauces palam linguę videretur articulate tamen pleneq; vt alij homines loquebantur.

¶ Quam multa etiam illa sunt quę natura in hominum corporibus operatur/quę miraculorum pene loco habētur? Sicuti id fuit inter alia quod de epīthotarum rege Pyrro scriptum est: nam pro dentibus in superioris oris parte os perpetuum habuit in dentium similitudinem paruis notis discriminatum.

¶ Item de crasso eius auo quem parthi occiderunt: qui idcirco agelastus nominatus est quod nunq̄ risibile visus est: id quod etiam de imperatore Philippo legitur qui cum eiusdem nominis patre imperauit.

¶ Nonne etiam mirum fuit Antoniam Drusi per omnem vitam nunq̄ expuisse.

¶ Item quod de Tritani filio legitur qui cancellatim trāuersos per omnes artus habebat neruos, eques vt Varro refert in pompeiano exercitu fortissimus habitus.

¶ De Carolo & Francisco Guarnis ciuibus salernitanis

Miranda quoq; res ætate nostra contigit Neapoli regnante Ferdinando primo. Nam cum Ludouicus Guarna salernitan⁹ ciuis quinq; filias suscepisset quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen: posteaq̄ ad quintum decimum annum peruenerunt ambabus genitalia membra in marium morem erupere, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt Franciscus & Carolus nuncupati.

¶ Item ebuli sub eodem rege puellę quę iam quatuor ānos viro promiss-

sa sponsæ habuerat nomen/qua nocte primum viro tradita cū eo cubuit
siue ex confricatione siue ob aliam causam quæ ignota sit effractis mem-
branis quæ vt mulier videretur efficiebant virilia membra prodierunt:
domumq; reuersa in iudicio dotem repetiuit virorum numero postea
habita.

¶ De Margarita Holandiæ comite.



Stendi quoq; loco habitum est quod a virginis partu trecentesi-
mo quarto decimo super mille cum in germania lucenburgen-
sis Henricus imperaret Margarita Holandiæ comes qua par-
te rhenus oceanum illabitur trecentos ac sexaginta filios viuos
ita vt baptismi characterem acciperent vno partu edidit.

¶ De Medardo & Gerardo fratribus geminis.

Dossunt ijs quoq; annumerari Medardus ac Gerardus galli fra-
tres gemini non solum eodē nati die verumetiam eodem ad-
epatus honorem ad rothomagensē alter/alter autē ad nouio-
nensem ecclesiam euecti & ne quid ad paritatem deesset mortui etiā eo-
dem die animis etiam ita concordēs vt nequaquā eis essent philosophi hip-
poclides & Polistratus anteferendī.& si vero hæc atq; alia de quibus atē
dictum esse mira sint: quæ tamen rationes factorum afferri possent? nisi
ita rerum omnium conditori rationibus quamuis incognitis iustis tamē
placuisse. sicuti etiam de ijs dici debet quæ sequētur.



Quantum immensa magnitudo sicuti ratione probari nō potest
ita etiam perpauca sunt qui cam credant fabulosam rē exstima-
tes in gentilibus scripturis sacris quoq; illud opposcentes quod
de gigantibus in figura loquebantur: Suetonij quoq; tranquilliverba tan-
q̃ de re falsa dicentis interpretantur: cum in Augusti vita scribit eum vil-
las suas ossibus magnarū beluarū quæ gigantum fuisse dicta sunt exornas-
se: tamen certensi bello exundantium fluuiorum impetu sine motu ter-
re vt Plinius scribit in imum discissa humo inuentum est cadauer trium
ac triginta cubitorum longitudine: quam idem Plinius sex & quadragi-
ta cubitorum fuisse narrat: ad quod spectandum admiratione moti Lu-
cius Flaccus legatus ac Metellus iuerunt.

¶ In Tinge quoq; Mauritaniæ vrbe Plutharcus scribit a Sertorio aper-
tum fuisse sepulchrum quod Antei esse putabatur: in quo corpus huma-
num fuit inuentum quod dimēsum sexaginta cubitos impleuit. hoc idē
etiam Strabo affirmat.

¶ Ab huius magnitudine haud longe discrepat id quod in annalibus p-
re certa scriptum est: scilicet in vrbe roma pallantis corpus inuentum fuis-
se altitudine que vrbis muros excedebat: Henrico secūdo qui Conradi
filius fuit imperante imperij eius anno quartodecimo.

¶ Ioannes boccatus in deorum genealogia scribit temporibus suis in Sicilia haud longe a Drepano vrbe non sine eorum qui rem viderunt ingenti admiratione, gigantis corpus inuentum: quod cum attrectatum fuit in puluerem est resolutum. coniectura autem excoxæ ossæ inita quod integrum remanserat longitudinis ducentorum cubitorum fuisse extimatum est. Tres autem illius dentes qui soli inuenti fuere idem ponderis trium rotulorum (ita regio pondera nominat) fuisse: ait qui vt memoria rei seruaretur ante aram virginis (cuius titulus nunciationis dicitur) positi fuerunt plerisque extimantibus illud Ericis corpus fuisse.

¶ Regnante Carolo septimo galloꝝ rege in montana Narbonensis gallicæ patrie iuxta Valentiā urbem Rhodanus sepulchrum detexit, cuius magnitudo per multos ad eam rem visendam pertraxit. aperto enim tumulo inuenta in eo sunt hominis ossa cuius dimensio triginta pedes impleuit. nos quoque cum ea iter faceremus sepulchrum vidimus & ossium aliquam partem quæ ab accolis tanquam res mira asseruatur.

¶ De satyris ac centauris visis & de asina quæ locuta est.

Satyrorum atque centaurorum mentio non minus quam quæ gigantibus habetur fabulosa putata est: & tamen ex vera historia habemus Anthonium abbatem ægypto cum in heremo paulum heremitam primum quereretur in cetaurum incidisse, ea effigie quæ describitur, scilicet hominis figura equo mixta itaque siue illud fantasma siue res vera fuit quemadmodum Hieronymus scripsit negari non potest miram fuisse.

¶ In eadem heremo idem abbas Satyrum alloquutus est cornigero capite pedibusque caprinis. reliquis partibus hominem persimile ab eo cum audiret se ab alijs gregibus sui ad alios sui similes legatum mitti: damnataque vetustate quæ eos tanquam numina colebat nati redemptoris mentionem facere. Quis mirum iam putauerit? si asina qua balaam gestabatur indignata se ab isessore plagis nimium vrgeri locuta sit.

¶ Damidis relatu philostratus scribit Apollonium Thianeum in æthiopia vino Satyrum coepisse qui cuiusdam pagi feminas in ea regione infestabat audiuisse quoque alium Mithilenis captum. eos autem Apollonius demones satyros vocitabat.

¶ Cum igitur eorum autoritas qui satyros viderunt quique de eis scripserunt fidem facere valeat vere hæc monstra fuisse: Pliniusque pro certo scriptum reliquerit Claudio Cæsari ex ægypto perlatum unum male conditum. Item alium Constantio Cæsari cum anthicchiæ esset sale conditum quæ hieronymus Alexander perfectum a multis cum adhuc viueret affirmat adduci possumus vt credamus verum quoque illud fuisse quod a plutarcho scribitur scilicet haud longe ab Apollonia in nimpheo saltu captum fuisse saty-

rum & ad dictatorem Syllam deductum / qui cum in morem capræ vocem ederet ab eo in siluam remissus fuit.

¶ Pari quoque modo fieri non posse multi putarunt ut in castoreo duæ essent naturæ: quod etiam vix creditum est posteaque inspicendi facultas fuit. Lutre enim illud animal persimile est nisi quod posteriores pedes anseris videtur / & cauda in piscem desinit / squamosa tota: quanquam relique corporis partes vilis vestiantur caudam autem quantum fieri potest humidis locis declinat utpote magis pisci congruentibus.

¶ De hominibus capite carentibus & ijs qui vnum tantum oculum habent.

A Multis quoque fabulosum putatur quod a Plinio multisque alijs historicis traditum est: blenios scilicet in ethiopia homines esse capite carentes, & alij vnum tantum oculum fronti inesse. quod proculdubio creditu difficile videretur nisi Augustinus (cuius testimoniū omni exceptione maius est) in octauo supra trigésimum ad heremitas sermone affirmaret a se eos in ethiopia visos esse cum ad eos episcopus iam factus predicatū iuisset quos ratione uti & non feras esse scribit.

¶ De syrenibus & alijs monstris marinis.

Quot etiam inveniuntur qui non credunt syrenes esse? & tamē Augusto cæsari galliarum legatus scripsit in littore inuentas mortuas Nereides syrenesque multas ea forma qua pinguntur. Tiberio quoque Augusto retulerunt Vlisbonenses legati conspectū marinum hominem paruo cornu insonare: & similiter marinarum nimpharum corpora humanis corporibus similia nisi quod cute angullis persimili tegebantur. deinde imperante phoca in cicladibus iuxta Sdillarum insulam duæ appauserunt ex toto pene humanam habentes effigiem.

¶ Sed quid tam vetera repetimus? Eugenio quarto pontifice apud urbem Sibinicum in Illirico captus est marinus homo qui ad mare puerum trahebat. Is a currentibus qui rem inspexerant lapidibus fustibusque vulneratus in siccū retractus est. huius effigies pene humana nisi quod cutis anguillæ similis erat / & in capite duo parua habebat cornua manus quoque duorum tantum digitorum formam exprimebant: pedes autem in duas veluti caudas finiebantur a quibus ad brachia alæ ut in vespertilio ne extendebantur.

¶ De Echeneide siue remora pisce.

His quoque in mari miranda sunt Echeneidem siue remoram addemus: cuius quanquam longitudo Spithamam non excedat, quantumvis magna nauigia si adheferit remorat. spirat licet veti velaque tumescant ac remis nautes acriter incubant: adeo ei magnas natura vires dedit. plus in paruo pisce quam in illis omnibus momenti est: cuius rei experimen-

tum visum in naui quam perianther misit: & in actiaca pugna Antonij naue immobili manente ita vt ei in aliam descēdere necesse esset. postremo in triremi qua Cæsar caligula vehabatur cū ab astrue Antium nauigaret: quo in loco cæteris triremibus cursum suum tenentibus cum admiratio omnes cepisset principis triremem immobilē stare misse sūt vrinatores qui annexum triremis fundo hunc piscem inuenerunt. quo sublato triremis mota est vt ceterę & quod mirum videatur: remora in naui manente sed aquam non tangente naus cursus non impediabatur.

¶ De equis quæ vento concipiunt.

Inter alia admiranda quæ de animalibus feruntur/annum erari potest id quod Plinius scribit/ & i secundo rerum rusticarum ceu rem miram & tamen certam Varro item Solinus in mirabilibus affirmant In lusitania cuius pars hac ætate sub portugalensis regionis nomine est equas prope urbē vlis bonam vere spirantibus fauonijs quos non signe magna voluptate per sexum suum in corpus recipiūt sine maribus concipere: id quod etiam in gallinis conspiciamus. pariunt autem equos velocissimos, sed qui vltra triennium non perdurent nec generationi sufficiunt In capadotia quoq; idem accidere Augustinus scripsit.

¶ De lacu asphaltide.

Mirum quoq; videri potest quod de Asphaltide lacu Iudeę scribitur quem aliqui mortuum mare nuncupant. in eo enim viuens res nulla mergitur a fundo quoq; ceu piscem euomit: quam etiam bitumen appellant, & pro pice in nauibus vtunt: quæ res cū adhuc humida ab aqua educitur aiunt alio remedio disiungi atq; a se ipsa separari nō posse: nisi mulieris menstruo sanguine aut vrina.

¶ De Fluuio Sabatico.

Mirus quoq; fluuius is fuit qui iter archam raphaneamq; labebatur in ea iudeę parte in qua regnauit Agrippa: qui quanq̃ satis ingentibus aquis præcepq; decurreret /sabbato semper deficientibus aquis exsiccabatur. postera die in consuetam altitudinem excrecens: ab eo facto sabaticus appellebatur.

¶ De fonte qui est apud Gratianopolim & alijs miris rebus

Mirum quoq; dicere fōtem debemus apud Gratianopolim gallicam urbem. Nam quāuis calentes aquas nō habeat, tamen simul cum ipsis auqis flammæ persepe emittit: duobus eodē loco tēporeq; simul manentib⁹ inter se cōtrariis elementis. In Lycia quoq; nō sine magna admiratione regio quę ephestion dicitur herbido flore renteq; solo terra si effodiatur ignes euomit: quibus nulla in parte flores aut herbæ aduruntur vel decorem suum amittunt. sicuti ad Lucillum Seneca scribit.

¶ Non caret etiam admiratione fons in brithannia qui est in diocesi lincolensi intra Luntham & Norantonam vrbes: quia experimento cognitum est/ ligna in proximis cæsa siluis si in fonte demergantur intra annum lapides fieri.

¶ In regione quoque vbi gothorum sedes in septentrione erat / fons est cuius experimentum a Federico primo factum Albertus cognomēto magnus scribit missa manuum suarū theca in qua ne falleretur signum suum in cera impresserat cuius dimidia pars fonti immersa in lapidē induit, reliqua parte sub corij ac ceræ specie vt ante erat remanente.

¶ In gallia quoque in paruo lacu iuxta oppidum qui lochis dicitur deprehensum est arbores quæ in eum iam diu ceciderūt in lapides conuersas.

¶ Mille passibus a Senisi oppido lucaniæ in neapolitani regni parte eam quam nunc basilicatam vocāt fons falsis manat aquis ad eum si quis accesserit nihil locutus neque retro cōuersus fontem puris clarisque fluentem aquis inuenit. quod si secus dū proficiscī egerit, turbatū offendit fontē. Si vero seruatīs quæ ad claram fontis aquam inueniendam fieri oportere dicta sunt. illuc profectus loqui ceperit, loquendo turbari fontem perspicit. Sed quoniā de aquatilibus aquisque satis est dictum: nunc terrestria attingemus quæ causam aliquam habent admirationis.

¶ De insulis quæ ortæ sunt.



In magnæ doctrinæ magnæque fidei Plinius affirmat Rhodum delumque insulas ortas esse/ & preter eas nonnullas alias: sed pcul dubio trigesima quita supra centesimam olympiadem inter ciclades Theram Therasiam cū ante non apparerēt emerisse. Inde centesimo atque trigesimo anno post inter eas hieram ortā alio nomine Antoniatem appellatam ab ea haud lōgius duobus stadiis ipsius Plinij temporibus. M. Syllano. & L. Balbo consulibus Thiam emerisse. Theram Seneca testatur a se visam: & pterea Cōsulibus. Sp. Posthumio albino. & Q. Fabio labeone haud lōge a Sicilia ortam insulam Vulcaniam. Temporibus quoque nostris in cycladibus haud longe a centuriō repente emerit parua insula in naui magnitudinē, cuius facies haud alia quā terræ adustæ videbatur.

¶ Quod de natis repēte insulis dictum est mirum potest videri: sed nec minus est mirādum quod de naue refertur temporibus nostris id salutis anno quadringentesimo sexagesimo supra millesimum in cuniculo per quem metalla effodiuntur centum brachijs sub terram apud helueticorum pagum bernam inuenta. in qua naui quæ maritime persimilis erat (quod magis est mirum, cum ea pars alpium longe absit a mari) quadraginta hominū corpora cū velis effractis anchorisque iuenta fuerūt: quā rē plurimi graues viri perspexerunt & nos ab ijs accepimus qui in re presē

ti fuere Arbitrati autē sunt nonnulli magni diluui tempestate imersam eam nauem temporis successu aucta humo montibusq; sepultam in ea profunditate mansisse in qua est inuenta Alij per subterraneas aquarum venasque p̄ terre concaua loca largius fluunt mari demersam aliquo casu nauem in eum locum platam. Ceterum ytcunq; res fuerit admiratio nis non mediocres relinquit causas.

¶ De gemmis & lapidibus naturaliter sculptis.



Vam multa alia fert natura: quorum ratio nulla potest afferri. Inter hæc pyrrii regis commemorabitur gemma in qua nullo artifice sculpta sed a deo tenuibus segmētis vt picta viderentur, nouem cum insignibus suis expressę erant musę cum Apolinis effigie media inter eas sedentis.

¶ Plinius quoq; temporibus suis scribit marmoreum lapidem sectum i paro insula in medio naturaliter sculptam Sileni vt ab antiquis pingebatur effigiem ostendisse.

¶ Albertus item magnus affirmat Venetijs se regis caput diademate ornatum vidisse in marmore naturaliter nullius artificis opera expressū in quo frontis pars imperfecta videbatur. De alio itē capite huic simili in vrbe Mantua viso nostris. temporibus affirmatum est.

¶ In agro quoq; placentino tēporibus nostris lapis allabastrites inuentus est: in quo posteaq; ad leuitatem suam per artifices perductus fuit inter claritatem obscuritatemq; quam lapis prę se fert figura apparet mortui capitis humani. Item bergomi in maiori fano in porphirite lapide qui ad baptisterij ornatum est positus tanquam picta serpens i orbes circū voluta perspicitur.

¶ Cum mortales quidam quę dicta sunt minime obscure perspexerit: quarum causę in obscuro latent: omittere nonnulla alia videor non debere aque abditarum causarum ad terrestres res repertinentiam Prope vrbem Gratianopolim in gallia italię propinquavetusta est turris quę araneas nō gignit neq; aliam venenosam rem. quin potius si quid eiusmodi in eam inferatur vt experimento cognitum est, statim emoritur. Idē in insula niuerna quę nunc irlandia dicitur contigit. illius enim terram coriumq; natorū in ea aminatiū venenose bestię deuitant fugiūtq;. expiendo enim homines didicerūt hæc animalia si ancipiti ponantur vt vel eavelignes cōtingant in ignes ipsos potius se recipere: triclinium quoq; ecclesię aniciensis quę vulgo de pui dicit non ineunt venefica animalia neq; muscę: & si aliunde inferantur statim mortem obeunt: quę res admirationem tollit quod veteres scripserint romę in herculis fanum nec muscas nec canes ynquam ingressos.

¶ De antro hierapolitano.

Atrum quoque propter occultam eius causam est quod de hierapolis antro Dion perhibet se vidisse. Nam cum mortiferum exhalet spiritum omnia in eo intereunt animantia nisi quæ castrata virilitatem amiserunt.

¶ De admirandarum virium herbis.

Quæ ratio quoque afferri potest quarundam herbarum admiranda vis de quibus prope terrestria scribendum duxi. In iudea ad macheruntam urbem in valle que brabra dicitur, denominata a valle herba nascitur quæ sanguinei coloris habet radices & noctu lumen præ se fert neque vero facile hominum manu conuelli potest nisi cum mulieris sanguine menstruo aut urina attingitur, aliter enim contra velantem nisi sequi in contrarium retrahere videtur, neque tunc quidem nisi eius vitæ periculo qui extirpare querit diuelli potest, nisi si quis manu de ea radice gestauerit, aut circumfossa humo ita ut parum se radix teneat alligatus ei canis quod superest nitendo conuellat. Tunc ei in canem omnem periculum euellentis transit, hac illi radice curari dicuntur quos immundi spiritus vexant ita ut amplius eo malo non laborent.

¶ Linum quoque quod asuestinum appellant nonne visu admirandum erat? fertur in ultimo oriente nasci, cuius ea vis est ut confecta ex eo tela in medijs ignibus posita non comburatur. Plinius quoque scribit mappas ex eo lino posteaque usus infecit ignibus impositas combustis sordibus ipsas incombustas in pristinum candorem nituisse.

¶ Iuxta firmium pannoniæ urbem interdum in vitibus capreoli in esse reperti sunt vere aurei, confecta quoque est ex eo auro moneta: quod ipsum multi prestantes viri temporibus nostris videre ut illud negare nimium impudentis hominis habeatur.

¶ De auibus animalibusque alijs admirandis.

Ad animalia admirande naturæ transitori a farfallis auibus incipiemus quæ a grecis pyraulte nominantur. Hæ in Cypro in metallorum fornacibus inueniuntur per medias flammæ ille sæ volant & si forte longe ab ignibus auferantur paruo temporis momento intereunt. Res profecto mira huiusmodi aues in violento (quod alia viuētia omnia perimit) elemento viuere.

¶ In insulis Niuerua quæ nunc ut etiam supra diximus, Irlandam dicunt, & orchade quibusdam in locis quæ mari alluuntur, arbores salicibus per similes nascuntur in quibus ortæ parue quædam pilæ paulatim crescendo naues anatum formam habentes effugiantur rostro ab arboribus pendentes: & cum ad maturitatis tempus peruenere sui ipsarum nixu arboribus excussæ in mare decidunt atque euolant. brithanni vulgo bernetas appel-

lant & quia ex auium genere non oriuntur his quadragesimali ieiunio sale conditis homines vescuntur, vt ab his qui viderunt certiores facti sumus: neq; vero me latet Albertum magnum aliter scripsisse. Sed res tã multorum virorum grauium testimonio qui hoc viderunt probata est vt minime dubia duci debeat.

¶ Anatis mentio quę facta est in mentem redigit mihi de ea aue rē mirandam: quam ego scripturus non eram quia parū fidei habitura videbatur. sed adeo nota est vt falsę rei suspicionem nullam accipiat. In ea galliæ parte quę olim sub venetorum morinorumq; nomine censebatur (nunc brithaniā dicunt) prope urbē Redonensem oppidum est mons fortis nomine, vbi maio mense cum sancti Nicolai solemnia celebrantur a paruo lacu haud longe ab oppido ea hora qua vel missa vel vespertinæ orationes cantantur anas templū init cū tredecim pullis quę posteaq; aram circundedit, ad eundem lacum regreditur vno pullorum quos secum veniens duxit semper deficiente: neq; vero quo is se recipiat intelligitur: quod si quis vt rei experimentum faciat aut quia rei nullam fidē habeat cōprehendere aut occidere temptauerit confestim rabie corripitur ac moritur aut grauem morbum subito incidit.

¶ Quis fieri posse arbitretur? aut quas rationes afferre possit eius rei q̄ a Geruasio Tibellesio aretalēsis regni marscallo ad Ottonem quartum scripsit. In lacu enim eius regionis monuit quosdam piscationi operam dātes hieme multas ciconias veluti mortuas rete in siccum traxisse quę tanquā simul iunctę mutuo rostra ano infixæ habebant: & calefactę viuę fuerunt inuentę.

¶ In Lothoringia quoq; iuxta Methensem urbem in quodam alio lacu salutis anno quadrigentisimo sexagesimo septimo supra mille p̄ multę alię ciconiæ similiter inuente fuerūt quę i thermis calefactę reuixerūt. Hęc autem res effecit vt quidā sub aquis abdere se ciconias putarēt. ea ratione moti quod vsq; in presentem diem nec scriptum sit nec satis intellectum quo se ibides deficiente estate recipiant, cum tam multi apud grecos latinoscq; fuerint qui diligenter animalium naturam inuestigauerunt.

¶ Cæterum si sub aquis ciconiæ viuūt aliquo modo & spirandi & se alendi viam habere videntur. Sed de ingenti bufone in medio saxo inuento in athonis arce verdunensis agri, quę ratio adduci potest: nam i saxo qđ vt eo vterentur ædificantes medium secuerunt nulla ingressus ad spirandum alimenta q; accipienda signa apparebant, animalq; illud tamē in eo vixerat quod a multis perspectum fuit.

¶ In latio quoq; simili modo Martino quinto pontifice serpens viua in media petra cum scinderetur fuit inuenta.

¶ Ad animalium predictorum quomodo vixerint rationem ostendendam dici posset: ita creata ut nullo cibo vescerentur quemadmodum in chameleonte cernitur. Quod animal lacertæ persimile est nisi quod in maius quam lacerta excrescit / hoc certe nullo alitur cibo sed aere tantum vescitur / quem assidue aperto ore ad se trahit: cuius generis permulta in Africa sunt.

¶ De his qui sine cibo vixerunt.

Sed quoniam inscribenda Chameleontis natura mentio incidit de his qui sine cibo vixerunt: hoc ipsum quod in brutis perdifficile videtur in homine fieri non posse putatur Nam cum in homine cibi abstinencia quartum aut ad summum sextum diem non transgrediatur / ultra hoc tempus in ediam perferre humanæ rationi consentaneum non videtur Itaque cum nonnulli inuenti fuerint qui longe plus quam hunc quem diximus dierum numerum cibo caruerint / ut Eliam Moysen ægyptiam Mariam pretereamus. operæ precium visum est eos qui hoc fecerunt attingere: ut intelligatur quæ magnæ sint naturæ vires physicosque permultos qui scire omnia sibi persuaserunt longe falli. indocti quoque vulgus propter ignorantiam sæpe numero inter miracula numerare ea quæ etsi raro fiunt / natura tamen producit. In quo etiam hoc beneficii erit ut quanti doctrina sit facienda intelligatur: quæ lumine suo a vulgo doctos separat facit quæ ut neque ceu alij indocti omnia mirerentur nec præda fallacium hominum sint qui factis miraculi saluntur nec ut vulgus in plano tanquam in confragosa via ceu casuri atque percipites eant.

¶ In germania in urbe Colonia Federico Secundo regnante sæpius quidam ab alienato sensu septem ebdomadas cibo caruit sola aqua interdum epotans: cum Albertus magnus ratibonensis episcopus ut rem cognosceret diligenter eum observasset: qui etiam mulierem quandam germanicam dies viginti sine cibo mansisse scriptum reliquit.

¶ Item Augustinus cum Casulano rescriberet affirmavit temporibus suis quendam quadraginta diebus sine cibo vixisse. Alium quoque Petrarca ponit Venetiis idem fecisse a multisque eius rei experimentum fuisse factum.

¶ Hoc etiam magis mirum est quod Olimpiodorus platonius scripsit Aristotelis qui rem vidit testimonio / fuisse hominem qui donec vixit neque manducauit unquam neque dormiuit / ceterum in sole manendo alimentum accepit.

¶ In gallorum annalibus editum est salutis anno trecentisimovigesimo secundo supra mille in agro Tulensi puellam fuisse duodecimum annum non superantem / quæ triennium post sumptam sacram hostiam vixit nullo alio aut potu aut cibo sumpto. & post id tempus ad consuetam viuendi normam rediisse.

¶ His quoque temporibus Perusiæ palumba inter amnensis annos nata viginti eadem hostia nullo alio sumpto cibo septem annos vixit: id quod Innocentius octauus pontifex re quæsitâ diligenter inspexit.

¶ Fuit Eugenio quarto pontifice gallus quidam nomine Iacobus qui in aula romana amanuensis erat. Is graui valitudine affectus cum in patriam redisset hierosolymitanam peregrinationem vouit. inde ergo Romam Nicolao quinto pontifice reuersus magna eorum admiratione qui rem inspexerunt dum obseruaretur nec bibere nec esse vnquam inuentus est iureque iurando affirmavit se iam biennium ita vixisse.

¶ Anno quoque salutis quadregentesimo sexagesimo post mille Nicolaus heluetius vndreualdensis post susceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud ab longe oppido solitariam ageret vitam, peracto quintodecimo anno sine vlllo potu ciboque decessit: veraque inuenta fuerunt quæ predicebat futura vitaque prorsus austera fidem faciebat nihil ab eo de cibi ac potus abstinentia fingi & tamē Constantiensis episcopus in cuius diocesis agebat profectus ad eum ipsum locum ubi Nicolaus erat diligenter rem perquisiuit inuentaque palam litteris mandauit: qui vt de re certior fieret sub obediētiæ imperio recusantem parum cibi sumere coegit, ob quam rem triduum grauius stomachi dolere laborauit. id quod ipse vereri se ante monuerat. Nec vero episcopo illi tantum verum multis quoque principibus germanicis gallis atque italibus qui eo profecti sunt res hæc explorata fuit. Nos quoque cum his locuti qui viderunt ac sermones vna seuerunt: rem extra ambiguum ponimus: presertim quod de hac cibi abstinentia diligentius questum est. de qua ipse parce loquebatur remque non miraculo sed naturæ tribuebat. Ceterum vt tandem huic materiæ finis fiat Valerium quantum pro ingenij imbecillitate fieri potest imitantes in huius primi libri fine non de vno ipse sed de tribus draconibus loquemur. primum scribit possidonius se prope Damascum vidisse mortuum qui hominem in equo sedentem deuorauerat, fuisseque eius longitudinem ducentorum ac quadraginta pedum. De alio testatur sanctus Hieronymus cuius longitudo quantum ipse arbitrabatur quindecim cubitorum fuit, qui ægypti desertum incolebat. Tertium Diodorus scribit viuum in Alexandria fuisse per ductum Ptholomeo secundo regnante. cuius longitudo triginta cubitos superabat.

¶ De Polypo im- menso.

Sed quoniam maiores quoque drachones inuenti fuerunt, de Polypo quodam scribemus cuius adeo ingens magnitudo fuit vt in genere suo alios omnes superaret. Cum in hispania piscatores qui thinnos condiunt singulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant

subtrahi animaduerneret & propterea diligentius rem obseruarent non sine ingenti formidine cum latratu suo canes ad rem inspiciendam inuitarent perspexerunt vastam terribilemq; beluam ingenti spiritu brachisq; a se canes abigentem ad quos defendendos accurrentes qui aderant varijs instructis armis magno labore tandem feram confecerunt cognoueruntq; Polypū esse: qui eiusmodi cibi auidiſſimus superioribus noctibus quod piscatoribus deesse querebantur rapuerat. Huius beluæ caput immensum horredumq; fuit quo Lucius Lucullus qui illud inspexit putauit quindecim amphorarum quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur mensuram contineri: brachia autē ingentia adeo ut vix hominis complexu cingi possent iternodiaq; crurum magnæ ollæ amplitudinem complere id autem in miraculi testimonium sepositum fuit septingentarum librarum pondus excessit.

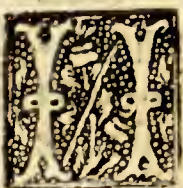
LIBRI SECVNDI DE PRISCIS INSTITVTIONIBVS.

CAPVT PRIMVM.



SECVDVM LIBRVM AVSPICATVRI DE antiquis moribus ac institutis scribemus. nonnulla etiā recentiora addemus quæ fortassis haud parum a ratione videantur abhorre: cum eorum contemplatione in quibus virtus ac bonitas est corrigere nostra quæ mala sunt possimus.

De Romanis sponſis.



Quæ nuptæ apud priscos romanos maritorum domos ingressuræ in primo limine Caiam Ceciliā (alio nomine Tanaquilem nuncupatam) semper nominabant: quæ Tarquini prisci romani regis vxor scemina fuit pudicitia atq; omni virtutis genere insignis: ut dū eam nominaret imitari mores eius meminissent: postpositis quoq; alijs ornamentis colus fufusq; eis pferebat. His enim institutis Marcias/porcias/atq; Lucretias romani pepererunt

De Iudeis.

Optim⁹ quoq; iudeorū mos ille erat quo in tribu sua diligere mulieribus suis viros cogebatur: hisq; imprimis quas bonorū hereditas seqbatur. alienis enī opibus alienas locupletari tribus iniquū ducebāt. At nunc inſoelicia tēpora nostra in hoc quoq; quantū a prudentibus denegauere? Sordēt inter suos nuptiæ & spretis cōtribulibus suis ptas magno sudore atq; sanguine opes a suis ad barbaras quoq; gētes transferunt: nec ante malorū consiliorū pœnitentia subit q̄ exhausta gente sua tum cū pœnitentiæ locus non est palam perspiciunt maritos non virtutem ac genus in huiusmodi nuptijs sed opes spectauisse.

¶ De Babilonijs.

Quanta prudentia babilonij matrimonia sua tractabant? quotannis enim statim die locoque puellas suas viromaturas congregabant forma prestantiorem plura offerenti despondebant: deformiore autem minore dote accepturo nupti dabant dotemque ex accepta in formosioris collocatione pecunia persoluebant. Ita ex formosioribus deformiū dos parabatur, ditescque precio formosarum matrimonia nanciscebantur minusque formosę in quibus ambitionis etiam minus esse debet sine cuiusque iniuria ad tenuiores thalamos transibant.

¶ De gallorum consuetudine circa matrimonia.

Naud malus gallorum is mos erat quo in locandis matrimonio puellis utebantur. Nam ne propter ingratiū matrimoniū puellę parentes incusarent parata magno inuitatorum numero cena virgini permittebatur ut ex inuitatis maritum sibi deligeret. electionis autem illud signū erat cui ipsa ante alios aquam manibus dedisset.

¶ Item de gallis.

Solebant etiam contracto matrimonio agere ut mariti tantū de fortunis suis acceptę doti cumularent, fructū quoque qui inde perciebantur ratio a viro uxoreque simul querebatur, ut superstitis illud torum esset quod simul cum capite coactum inueniretur. Ita ei facta inter virum uxoremque par conditio plus amoris retentura in matrimonijs putabatur.

¶ De Lacedemonijs.

Pud Lacedemones grauis pena ijs constituta erat qui nunquam uxorem duxissent: aut qui ultra communem morem ducere distulissent: grauiore etiam mulctabatur si qui maiorem sequuti dotem ex aliena tribu duxissent. quando in sua probatis moribus inuenissent.

¶ De brithānis qui Scoti dicuntur.

Nac cura in brithānia populi qui nunc Scoti nuncupantur curare iussi sunt. Si quidem Hieronymus scribit sceminarū cōmunem eos habuisse vsum.

¶ De Leptitanis

A pud Leptim Africę urbem scribit hunc fuisse morem ut quod die noua nupta primum in mariti aedes venisset a socru mutuo ollam peteret. Socrus autem eam negaret, ut a primo ipso die quę sponsę erāt socrus suas ferre discerent.

¶ De germanis.

Solebant apud germanos qui mariti vellent fieri uxores dotibus comparare: id quod temporibus quoque nostris veteres meminērūt apud

celtiberos in pyreneorum parte quam biscaiam nunc dicunt vſitatum
fuisse.

¶ De Lituanis.

N Lituania quæ germaniæ pars est: foemina in magna fortuna
constitutæ palam alere multos iuvenes solent quos matrimo-
niorum adiutores vocant: palamq; secum eos cubitum dicunt
neq; tñ ob id viris licet concubinas habere. Stultos pfecto ho-
mines qui prouum per se neq; in libidinibus vnq̃ defessum foeminarum
genus hac licetia certi nihil in matrimonijs relinquere permiserunt.

¶ De Erulis & indis.

Dlus honestatis foemine apud Erulos habuere dum sedes trans
danubiũ is populus icoleret quoniã iuxta maritorum sepulcra
vxores semper suspendio vitæ finiebāt: quod etiam magis mi-
rum videtur cum earum viri adeo impudice agerent vt bestijs
quoq; cōmiserentur: & senio confectos si aduersa valitudine laborarēt
ne eos alendi onere grauarentur occiderent. Indorum quoq; coniuges
vsq; in presens tempus hūc seruauere morem vt in maritorum rogo cō-
burerentur: quo non veteres solum recentioresq; historici tradūt verum
etiam ab ijs affirmatur qui in India per hæc tempora fuere.

¶ De romanis consulibus.

Mos erat romanis consulibus lictoribus ac fascibus per vices vt
quisq; mense suo his utebatur: vtēdi autē principiũ is faciebat
cui in bello mortuus esset filius aut cui vxor esset, etiã si iunior
haberetur: si alter quanq̃ senior vxore careret.

¶ De veteribus hebreis.

Zelotypis.

Illa quoq; miranda commorandaq; videntur instituta esse / q̃
longo tempore iudei seruauerūt, cum adulterij suspectam ha-
berent coniugem. Ad sacerdotem enim eam perducebant / qui
oblato iusiurando membranā sacris verbis conscriptā aqua lauabat adeo
vt inde sacra verba deleantur cōspersaq; muliere pauimēti aut parietũ
templi puluere p̃sente viro huiusmodi aquā ea potabat. Mira profecto
res nam si adulterij crimine carebat validior inde mulier abibat: quod si
peccasset hydropisi corripiebatur / venterq; eius marcescebat. verũ quia
satis de matrimonijs est dictum / nunc ceu ab arbore ad fructum ita a ma-
trimonij ad liberos transibimus.

¶ De Romanis.

Ad deo veteres romani magni semp in liberos paternũ ius fece-
re vt regnũ tēporibus patri filios bis ṽdere pmissum eēt nisi ei
pater vxorē dedisset aut vltro ducere volēti assensum p̃stitisset

¶ De Atheniensibus.

Contra haud immerito Athenienses utebantur ut filius qui artē aut alicuius industriæ genus patre non didicisse, minime in necessitate parentem iuuare cogeretur.

¶ De iisdem.

Et quod etiam spurios parentem iuuentorum obligatione liberarunt: quod non ut filios procrearent, verum ut voluptati operam daret se cum huiusmodi filiorum matre miscuisse pater putari poterat.

¶ De Hebreis.

Quam Severe apud hebreos crimen non pulsati tantum verum etiam maledicti patris vendicabatur. Nam qui ita male de parentibus meriti essent nisi prima parentum admonitione corrigerentur, furarum supplicio multabantur.

¶ De ægyptiis.

Agyptiis multare parentes a quibus cæsi essent filij non solebant: parum enim cōuenire visum est ut is qui filij vitæ causa fuisse ob filiorum mortē ipse vita priuaretur. Triduum autem continuum circa filij mortui corpus eum habebant. Nam ita & doloris magnitudine quam filij presentia augebat & perpetratæ mortis poenitentia eum satis ex cruciari posse arbitrabantur.

¶ De veterum pontificum electione.

Veteres pontifices cum a populis quorū curā gesturi erant eligerentur expimento ipso cognitum est enixe studuisse ut honeste vitam ducerent. Manans enim de eorū modestia in populos fama gratiores ipsos faciebat: si quidem multitudinis nō impenite iudicium frequentius rationi obsequitur. Id ita esse res ipsa ostendit cū Gregorius Ambrosius Leo & Zacharias propter virtutē quā inuiti ad pontificatum euecti fuerint: virtutis enim ac doctrinæ opinio quam reposititerunt populos ad id impulit. Contra autem quos principum fauor & gratia promouet viros impuros et scelerum omnium ministros qui doctis & modestis viris preferuntur pro bonitate ac doctrina impudiciā atque malorum omne genus spirare conspiciamus.

¶ De modestia veterum sacerdotum in vestitu.

Quanto etiam melior erat visus: pontifices sacerdotes nostri pari veste cum alijs ceterum forma grauiores præ se mores ferēte utebantur: qui secularium negotijs se nō imiscebant: neque ijs opibus tēpla locupletare querebāt quæ spoliatis melius restituerētur. Querens Ambrosius mouit ut ijs qui a veteri modestia discesserant, haud iniuria diceretur tum sacerdotes aureos fuisse cum ligneo calice sacrificarēt. In presentia autem ligneos factos postquam aureis calicibus uti coeperūt omnes

enim sacerdotum luxus Siluestro cœpit cum a Cōstantino augusto a pri
sca modestia pauperieq; ad opes euectus, huius ambitus & cupiditatis
qua nunc ætas nostra laborat ex se semen protulisse visus est Inde sacer
dotes etiam ad imperia accensi. De ijs sensisse videri potest Christus cū
phariseos taxauit: cum dilatationem & primos in cōuiuijs accubitus cū
magisterij nuncupationem atq; insuper earū rerum imperia quæ insup
portabilia sunt quæ ne digito quidem ipsi attingere volunt impropauit
Quid enim nostri temporis sacerdotibus cū a recta via aberrant non ne
cōfecta aureo ornatu diademata vestiumq; immodicarum firmata quæ
sine aliena ope trahere nequeunt. Studium quoq; p̄cipalis nominis san
ctissimæq; appellationis Item pedum de osculationes etiam a regib⁹ &
augustis factæ non ne inquam iuste obicij possūt? cū prima nomina a sa
tis humilibus primordijs incepta in militarē atq; tyrānicā potestatem
translulerint. verum ne longius progrediamur ijs reprehēdēdis p̄cipū
ignauia diu ferendo incorrigibilia effecit ad vetera exempla ijs meliora
transibimus.

¶ De maiorum supplicationum ordine.

SI primorum ludorum originem a romanis voto ob grauem pe
stem stabilitam q̄q̄ a vero dei cultu remotam inter veteres ri
tus annumerandam esse Valerius multæ doctrinæ atq; prudē
tiæ vir duxit: quanto nos vtilius censere debemus christianarū supplica
tionū primordia ostendere a veteribus pontificibus nostris modestiorib⁹
bus quidē q̄ romani essent ceterum non propter minus seuam causā insti
tuta? Nam cum urbem romam pestis acerbè vexaret Gregorius primus
ro. pontifex supplicationes quæ maiores dicūtur & sexto Kalend. maias
celebrari etiam nunc solēt instituit. cum ante Mamertus Claudianus vie
nensis ep̄s vir morum sanctitate clarus minores ī gallia salutis āno quin
quagesimo octauo supra quadringentesimo ordinasset: quæ triduo ante
domini ascensum eduntur quo tempore rei atrocitate territis gallis ī
ipso meredie lupi feræq; aliæ vrbes ingressæ in homines grassabantur,
quotidieq; aut tellus moueretur aut de cælo tacta loca vel ruerent vel cō
burerentur. quibus malis ī gallia romæq; per hæc remedia finis putatur
fuisse inuentus Quam ob rem postea a Leone tertio ro. pontifice in aure
lianensi concilio per vniuersam ecclesiam huiusmodi supplicationes sta
bilitæ fuerunt.

¶ De harum societatum origine qui in se flagellis agunt.

Non etiam ab re videtur eorū ostendere originē qui seipso pas
sā flagellis cedunt: q̄q̄ id a secularibus agere & supplicationū
ministri sacerdotes essent vt autē terræ motus pestesq; suppli
cationum causā fuere, ita cedes malaq; quibus populi ob factiones vexa

bantur se palā cedendi more induxerūt eiusq; rei pusiae q̄tū assequi coniectura possumus initiū est factum: vltro citroq; cōmeātibus populis vmbilico tenus nudis flagello se lacerātibus. qui hymnos canebant atq; dei clamoribus suis misericordiam implorabant cū hāc religio etiā i medijs hostibus priuatim publiceq; in columitatē prestaret: adeo omniū mētes coeperat eosq; magis qui ab initio morem hunc ludibrio habebant. Itaq; omnem Italiam ea res cūprehendit: & si vero hāc cōsuetudo salutis āno ducentesimo sexagesimo supra mille sicuti candidatorū ritus anno nonagesimo nono qui secutus est, coeperit: tamē ad hāc tempora durauit oblitterato more quo prius in alienas vrbes mutuo se conferrent. Sed iam ad externa redeamus.

¶ De ægyptiorum regibus.

Agyptio regi peracto sacrificio sacerdotes quotidie hominum qui virtute excelluissent exēpla legebāt: ac deīde p̄sentis regis laudatis virtutibus ante omnia clementiam eius extollebant.

¶ De eisdem.

Agyptijs regibus domi nec serui ne vili fortuna homines ministrabant. Sed sacerdotum liberi virtuteq; insignes viri, qui vigesimū annum transcenderunt: vt horum cōspectu moti a scelere atq; intemperantia continerentur.

¶ De ægyptiorum iudicibus.

AX eius collo qui inter ægyptios iudices primarium obtineret locum numinis imago pendeat gemmis & auro confecta qd̄ numen ipsi veritatem nuncupabant. hoc enim signo ostendebant iudicis cordi ori q; veritatem inesse semper debere: & cum conspicerent eam omnibus præferre rebus oportere.

¶ Item de ægyptijs.

Agebant quotannis omnes apud magistratum nomen & artes suas profiteri: & quos mentiri aut turpi questu viuere inuenissent morte multabant.

¶ De Romanis censoribus.

Aud valde erat dissimile id quod a romanis agebatur: electos enim duos insignes virtute ciues morum magistros sine prouocatione constituiebant: qui intemperanter dicta factaq; seuerenotabant neq; vero mirum videri debet si cum hac disciplina vterentur alios virtute prestiterunt.

¶ De Priscis Romanis.

Aud aliam ob rem Plutarchus scribit priscos romanos instituisse: vt securibus quæ preferebantur magistratibus virgarum alligarentur fasces, nisi vt dum fasces soluerentur magistratui spacium cogis-

tandi daretur, ne iratus ea fieri imperaret quorum postea eum frustra poeniteret.

¶ De Aurelio Alexandro imper.

Eonge omnes romanorum ritus iusticia atq; prudentia id antecellit quod facere Alexander Severus consueuerat: qui in albo palam nomina eorum edebat quibus gerendos magistratus erat demandaturus: ut omnibus liceret eorum vicia palam facere/ affectis ea pena delatoribus si obiectum crimen non probassent quæ accusatis debebatur si obiectum crimen verum esse inueniretur. his autem qui probabantur vestes argentea vasa seruos ac concubinas commodabat/ ut per hæc adiuti in magistratu pro maiestate romani nominis laute viuerent: neq; inopia aut libidine quæ sæpe a recto calle hominum mentes auferunt/ ad rapinas aut adulteria conuerterentur. Quam longe hoc melius agebatur? quàm his temporibus cum subtracto magistratibus salario promiscue omne rapinarum & iniusticiæ genus permittitur. quod si quis pro scelere multatur multa principes locupletantur: & non spoliatis quod adeptum est restituitur. Ceterum quoniam ciuiles administrationes satis attigimus tempus est ad militaria transeundi.

¶ De fecialibus & patrepatrato.

Consueuere veteres romani non nisi lacessit bellum inferre/ præmissis semper feciali aut patrepatrato qui ereptas res ab hostibus repeteret: assignatis ad restitutionem triginta diebus: nisi forte armis ipsi peterentur. quos si intra præfixum tempus res restitutæ non essent/ non ante tamen in hostilem terram arma proferebantur quàm per fecialem hosti bellum indixissent. longe enim plaris rite iusteque fecisse quàm ullam rei bene gerendæ occasionem faciebant.

¶ Item de Romanis.

Romanis mos erat neminem suorum pmittere aduersus hostem pugnare/ quemamodum senior Cato ad filium scribit nisi prius sacramento addiceretur: id autem agebatur ne quis nisi coactus ad alios perdendos ire videretur. & ut dulcibus quibus ad dicti erant si ex acie fugissent morte eos quia contra iusiurandum egerant/ multandi ius essent.

¶ Iterum de Romanis.

Illa quoque consuetudo prudentiæ plena erat qua romani manipulos aut cohortes quæ timore vel negligentia ordines reliquissent/ aut in exercitu sediciosæ fuissent/ sorte ex eis delecto decimo quoque capitali pena multabant. Ita enim omnium timore quibus illud imminebat supplicium & tam paucorum morte militarem disciplinam seruabant.

¶ Item de romanis.

Ut puniendo Seueri ita ijs qui bene virtutem meruissent ornan-
dis romani minime restricti fuerunt. nam confecto proelio post
eaq̃ duces in eos animaduenterent quos in prelio præ ignauia
aut quia non paruissent male viderant rem gessisse: tum eorū laudes qui
bene pugnaissent pro cuiusq̃ virtute celebrabant: vt duplici aculeo lau-
dis atq̃ supplicij cum excitarentur ad omnia milites pericula promptio-
res firmioresq̃ redderentur.

¶ Iterum de romanis.

An te omnia autem in seruandis suis q̃ hostibus perdendis dili-
gentiores: eum qui in prelio ciuem seruasset ciuicā corona do-
nabant: quæ querna fronde conficiebatur, quia passim inuen-
ta quercus facultatem prebebat publici honoris statim in illū
conferendi qui eo se dignum prestitisset: et in rebus gerendis oblatus ho-
nor alios ad spem eandem accendebat: fronde autem & non auro huius-
modi ornamentum dabatur: ne pluris aurum q̃ humanum sanguinem,
aut laudem quæ ex virtute proficisceretur facere videretur. Adeoq̃ hic
laudis amor patriæq̃ charitas veterum insedit animis: vt nemo apud
eos inuentus fuerit qui ciuicæ frondis honorem auro permutare vellet.

¶ Iterum de romanis,

Militaris disciplinæ cura quam diligentes romani seruauerunt
ab eorum exemplis abire me non patitur: equitibus enim ob-
esi vastiq̃ corporis vt eos ignominia notarent equos adime-
bant. Nam cum se per crapulam patriæ inutiles fecissent, publico quoq̃
patrie valuerunt honore carere.

¶ Iterum de romanis.

Illa inter militares animaduersiones haud minima habebatur, cum
ex ignauorum brachio sanguis hauriebatur. Nam per hunc modū
sparso sanguine quem pugnando effundere metuerant palam fieri eorū
ignauia putabatur.

¶ Iterum de romanis.

Audandus quoq̃ in romanis mos ille erat quo renouari prohi-
beantur hostium spolia, posteaq̃ longo quo consumpta inueni-
rentur: odium enim quod stantibus spolijs retineri videbatur:
tempore cum spolijs ipsiis deleri curabant.

¶ Iterum de romanis.

E illa quidem in eis consuetudo laude sua caruit vt omnes qui
pedib⁹ militarent palū suū idest valli partem ferret: quo semp
per castra munirentur: persepe enim eo munimento magnam

hostium vim arcuerunt, quam immunitis castris non sustinuissent. Quāto enim hoc sapientius? quod nostrorum temporum milites solent quidam laborem deuitant sine munimento positis castris ingentes sepe clades accipiunt.

¶ Iterum de romanis.

Vin milite fides augeretur & ijs quos alea vel aliud malū profusiores faciebat frenum poneretur, Quidam enim in his pen si nihil habentes sæpe euertuntur, omniū congiariorum dimidiam partem ponere apud signa militē cgebant: vbi decē saccis pro numero cohortiū quibus legio constabat, sancte in maiores militum ipsorū vsus custodiebatur. Qui mos si his tēporibus seruaretur trās fugarū minor esset numerus: multiq; alij qui sæpe in ganeis aut alea omnibus quæ militando acquisiuerunt consumptis cauponas exercēt / aut rebus desperatis ad heremum confugiunt ad senium perducti honeste ijs alerentur quæ iuuenes militando pepererunt.

¶ De Germanis.

Adeo indecorum penes priscos germanos putabatur in acie scutum amittere / vt cui hoc contigisset publicum consilium ineundi ius auferret / atq; vbi sacra fierent interesse phiberentur: quæ ignominia multi cū pmerent mortē manu sua sibi cōsciuerunt.

¶ Iterum de Germanis.

Antum erat apud germanos armorum studium & amor vt nūq; vel ad consilium vel ad diem festum nisi armati conuenirēt. In cōsilijs autem assensum suum armorum crepitu declarabāt. Itaq; mirum videri non debuit si diu libertatem suam seruaue re: qui tum demum a romanis bello victi sunt / cum per discordiā qui vir tute non cedebant, impares facti fuerunt. horum mos quidem laude dignus, ceterum nontam probandus qui sequitur.

¶ De Carinhijs.

Nclagefurtino Carinthiorum solent ijs quos furti suspectos habent haud diligenti inuestigatiōe prius facta in furcis ceruices frāgere. Triduo autem post inquisita re per iudicem / si vere furtū fecisse quo arguebantur inuenti sunt furcis appensos relinquunt. Quod si innoxij fuisse iudicantur a furcis detracti impensa publica cum honoris prefatione sepeliuntur.

¶ Iterum de Carinhijs

& alijs.

Nouus quoq; ritus is videt quo principes qui Austriæ cognominantur vti solēt cū primo possessionem ineunt Carinthiorum ducatus (illis enī Carinhijs parēt) neq; tamē hoc ab re fieri iui-

detur: nam haud longe ab oppido quod sancti Viti dicitur in conualle
vbi adhuc reliquiae conspiciuntur ingentis vrbis cuius nomen de viuen-
tium memoria excidit, magnum lapidem qui illic est erectus quo die
Austriae princeps ad ineundam ducatus possessionem venturus est, Ru-
sticus sorte in ea gente delectus conscendit: mediusque inter macilentos
bouem atque equam magna rusticorum manu septus consistit. In vallem
autem descendit Austriae princeps rusticana amictus veste: quem per-
multi eius regionis principes armati cum signis abiunt. Inter quos Go-
ritiae comes primarium obtinet locum: rusticus a longe venientem prin-
cipem conspiciens / ceu admiratione captus luburnica lingua (qua illi
utuntur) astantes alios rusticos rogat: quis sit is qui tam superbo incessu
atque apparatu ad se veniat. Illi aiunt regionis ipsius principem esse. Ite-
rum rusticus petit an is aequus sit iudex / communem patriae salutem cu-
ra habeat / liber an seruus sit / si honore dignus / & si rite christianus. Que
omnia cum astantes affirmarint iterum rogat quo iure is a lapide se ve-
lit abigere. Ad hoc tunc Goritiae comes iam factus vicinior respondet ab-
igere te vult datis sexaginta aureis nummis hisque animalibus que circu-
te sunt / te cum familia tua onerum immunitate donato ultra principales
vestes quas deposuit. his auditis rusticus leniter percussa principis ma-
xilla monet ut iustus esse velit. acceptisque animalibus que iuxta erant
domum reuertitur. Princeps autem saltu in lapidem recepit / strictum
vibrat ensen, atque omnibus qui petierint iusticiam se ministraturum po-
licetur: & descendens inde templum ingreditur: principalesque vestes atque
officium resumit. postea peracto conuiuio in pratis tribunal ad audien-
dos populos conscendit.

¶ Hodie in gallia vbi tam ingentes opes sunt / dum regnum ineunt re-
ges veste amictiuntur in veterem germanicum morem formata quam
in hunc visum religiose seruant: sicuti in pannonia diadema quod san-
cti Stephani quondam eorum regis fuisse arbitrantur. alio enim crea-
tum regem insignire nephas putant. Id declaratum fuit in Vladislao
qui etiam Poloniae regnum habuit: nam cum hoc diadema penes Fe-
dericum tertium esset diu coronationem distulit: id quod sex annos etiam
egit. Mathias coruinus: adeo penes multos antiquarum consuetudi-
num religio valet.

¶ De Gallis.



Aud caruisse feritate ea apud gallos consuetudo visa est cum
bella suscepturi armatam iuuentutem edicto ad consilium va-
carent vltimum enim ad consilium profectum diuersis cruci-
atibus perdebat.

¶ De Cattis gente germanica.

A humanitate Cattorum quoque abesse mos in germania putatus est apud quos nephas erat barbam ponere aut capillum secare aut alio modo exornari nisi ante ex proelio occisi a se hostis caput retulissent. Nam ignominiae in qua prius fuisse putabantur eiusmodi facti facere finem existimabantur.

¶ De veteribus Indis.

Rudele etiam veterum Indorum institutum etsi forsitan ad victoriam non inutile erat. Nullum enim in exercitu preda impartebantur qui occisi hostis caput non retulisset.

¶ De iisdem.

Illa eorundem Indorum non minus utilis & quae magis ad humanitatem accederet consuetudo visa est: per quam bella gerentes hostium agricolas inuiolatos seruabant: stultum enim esse dicebant eos ledere qui ut frugifera humus esset labore suo curabant: si quidem & in bello parti utriusque fruges necessariae essent: & inclinante ad alterutrum victoria qui superessent: fructus cum caeteris rebus in eius ditione futuri essent qui victoria potiretur.

¶ De Iudeis.

Obseruare iudei quoque hoc solebant ut in urbium obsidionibus frugiferam arborem nullam violarent.

¶ De eisdem.

Antequam manum cum hoste iudei confererent/publico edicto facessere ab exercitu cogeabant sponso qui nondum uxorem domum duxissent. Item qui vineam plantassent/sed nondum ex ea vinum bibissent. Item qui ceptam domum non expleuissent: iis ignauos quoque & timidos omnes addebant/ne illos ichoatarum rerum desideria hos autem ignauia ita caperet, ut male rem in proelio gererent: atque ea re fortes audaces quoque terrerentur.

¶ De brithannis qui nunc Angli dicuntur

Quantum laudis secum iudeorum mos habebat/qui ductus est: tantum feritatis atque stulticiae brithannorum consuetudo (quae usque ad Seueri imperatoris tempora/& fortasse ultra etiam) quaquid non legatur/perdurauit. In proelio enim nudi proficiscebantur arcu tantum aut scuto lanceaque armati: herba glasto ora corpusque infecti/ut hostibus trucioreorum: esset aspectus.

¶ De iisdem.

Stultum pariter atque crudele illud erat quod incolae eius insulae seruabant quae iuxta brithaniam olim mona nunc Huich nuncupatur. Deos enim suos captiuorum sanguine placabant quos ante aras

pro victimis immolare cōsueuerunt: donec romani per Suetonium Paulinum sub Nerone superatos/ ad mitiorem cultum redegerunt euerfis tēplis combustisq; siluis vbi ea sacra peragebant: nunc relictis barbaris ad nostros transeamus.

¶ De Alberico barbianocomite.

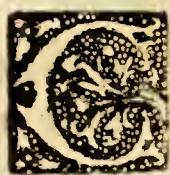
Alberici barbiani singularis virt⁹ inter ea p̄cipue cōnūerari debet q̄ in antiquis maxime laudata fuerunt. Nā cum eius etate nō nisi barbaro milite bella apud italos gererent / id quod in foedā seruitutē Italiam redegerat. primus ipse itali generis armare homines cepit in eum morē qui nūc habetur p̄secuturusq; barbaros omnes Italia expulit. cum autē amissā militari disciplina/ artes quoq; q̄ ei cōiunctae sunt in defuetudinem venissent, decoctoq; iuxta primorū seculorū morem corio arma conficerentur/ vsum restituit ferro ea cōficiēdi. Itaq; equestre militiā quae nunc habetur nō restituisse tantū verum etiā inuenisse ac verus ipsius parens dici potest.

¶ De Italica consuetudine.

Quoniam Eterum Italorum mos erat non aspernādus apud quos quāq; in bello barbarorū equites adhiberentur, tamē totius exercitus robur ro. ciue italoq; homie constabat. in quo duplex erat vtilitas/ & quod sui generis hoīes armorū dediscere vsum nō permittebant ac propterea summa rerum barbarorū arbitrio fideiq; nō credebatur: & cum e suis maior pars exercitus constaret, soluendis stipendijs ad alienos pecuniam suam non transferebant. Item cum classes ad bellum ornarent sorte ciues suos in eas diligebant. Quae consuetudo cum aetate nostra exoleuerit desidesq; atq; ignaui deposito armorum vsum omnium italicarum vrbium ciues facti sunt nulla tam potens ciuitas est/ q̄ vel mediocris exercitus vim sustinere diutius possit. Quamobrē si quod nuper vidimus & nunc etiam magis instare videtur malo Italiae fato, transalpina manus aliqua numero potens in eam descendat, cum qui in Italia ferre arma possunt vix ob paucitatem eius conspectū latari videantur quis nisi deus iā ob stare possit vt de omnium salute nedum de dignitate actū nō dicatur: in haec igitur mala nos ciuium luxuria deduxit: ac multo magis qui in Italia rerū potiti sunt: quos partim auaricia partim alienae virtutis formido eo impulit vt nihil sibi tutū nisi i thesauris atq; exarmatis italīs hominibus arbitrarentur. hoc idem malū ad ea trāsijt/ q̄ naualibus bellis prestare italia poterat. in quo ne vetustiora repetam⁹ Veneriae atq; Genua vrbes satis documēto his temporibus esse possunt. Nam quāq; imperium terra lacius extenderint q̄ cum olim inter se bello decertarent, tamē cōstat nunc ab eis tot neq; onerarias naues neq; triremes in bellicum vsum instrui posse q̄ tunc cū minore imperio inter se

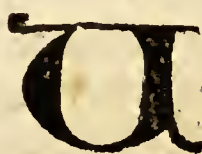
diffiderent: quod malum non aliunde ortum est q̄ a ciuium desidia: quibus adeo militaris labor est grauis vt nunc ne pecunia quidem comparari in belli vsum homines valeant.

¶ Item de Italis atq; Carrotio.



Conserue quoq; Itali imperantibus Ottonibus ac Federicis germanis magna ex parte in proelium militaria signa carris infixata deferre: fortasse ob eam causam in fuga difficilius seruari possent. In quibus cum grauior militaris infamia si amitterentur consisteret, effugiendi de decoris necessitas consistere in proelio milites cogeret.

¶ De primo tormento quod bombardam vocant.



Uerus romani populi in oppugnationibus industria/archimedis quoq; singulare in conficiendis machinis ingenium (quod in tuenda Siracularum vrbe dum eam Marcellus obsideret maxime ostensum est) nunq̄ tam proptum neq; rebus gerendis adeo aptum tormenti genus inuenit/q̄ tempora nostra habuerunt. Huius inuenti primum germani honorem fuerunt. quo Veneti in Italia ante alios apud Clodiam vrbe aduersus genuēles vsi dicuntur: & si nonnulli quosdam alios primo esse vsos asserāt: quod vt verum si haud multo ante fuit. huius generis tormentorum adeo postea vsus atq; industria creuit vt Carolo septimo in gallia regnante cū is oppidum Cariburgi nomine ad mare positum oppugnaret/quod in brithannorum qui nunc Angli dicuntur possessione erat: galli cum perspexissent vrbis partem maritimā dum mare reflueret in sicco mansisse in ea bombardas statuerint/indeq; vrbis muros verberarint: vt autem oceanum ad vrbe redire conspexerunt /hæc tormenta preparatis grandibus bursis quas vncto vehemēter corio confecerant statim icluserunt: retro autem fluentē oceano bombardas in sicco locis suis stabiles cum inuenirent in vrbe agere pergebant. Quod brithanni conspicientes quia ab ea parte plurimum vrgebantur: quam natura munitissimam rebantur esse: & propterea manu vt defendi posset industriæ minus erat adhibitum. haud diu morati deditio nem fecerunt. Idem Carolo octauo regnante in morinis/qui nūc brithones dicuntur / cum vrbs Maclouium oppugnaretur / fieri nostri tēporis homines viderunt.

¶ Quāq̄ autem perdifficile videatur in eo loco bombardis vti / quem aquæ superemineāt: longe tamen magis mirum fuit quod hac ætate visi sunt genuenses agere: cum per bombardas centum quadraginta libraru lapides in turim marmoream Labronensis portus emisserūt bombardis in rate statutis pene mille ac quingentis passibus longe a littore anchoris inter duas onerarias genuensium naues firmata. huius autem in

uenti laus penes Andream metellum fuit alijs fieri posse negantibus vt in mare tãti ponderis bombardæ vel nauigij genus vllum vel ratis sufficeret. Sed a militaribus consuetudinibus iam ad alios vsus sparsim transfundi est tempus.

¶ De Lacedemonijs.



Aud indigna quæ plurimum commendetur Lacedemoniorum erat consuetudo quia in conuiujs virorum virtute excellentis um laudes contraq; ignauorum sordes ac decora cõtemptusq; decantabant.

¶ De ijsdem.

In conuiujs quoq; adhibere rusticum aut extremæ sortis aliquem hominem solebant, quem per ebrietatem a recto sensu abalienabant: vt eo in iuuenum suorum conspectum producto ingenua inuentus ex rerum turpitudine quas temulenti incurrebant, atq; ex contemptu in quo penes bonos omnes eiusmodi erant homines ipsi diligentius ebrietatem euitarent.

¶ De Atheniensibus.

Non sine magna ratione apud Athenienses ea consuetudo fuit q̃ ipsi ostracismum appellabant: quotannis enim statotempore omnibus ciuibz coctilis quadratæ formæ terra (quam græci ostracum nominant) dari mos erat: in ea terra is cui dabatur nomen cuiuscunq; ei videretur describebat. collectis autem cum hac nominum inscriptione coctilibz formis si numerus earum sex milia transcederet is cuius nomen frequentius in ipsis ostracis notatum inueniebatur decem annos exulatum abibat: hoc modo in vrbe libera potentium ciuium ambitio effrenatiq; animi continebatur.

¶ De ægyptijs



Pud ægyptios hic mos erat vt quicunq; perpetrare furtum decreuisset / sacerdotum p̃icipi descriptum nomē suum preberet: furtumq; perpetratum ad eundem deferret. hi quoq; quibus bona furto erepta erant / ad eundem sacerdotē euntes rei furto amissæ signa tempusq; denunciabat. Hac ratione amissa domini si quartam precij partem persoluissent recuperabant. fur quoq; quarta hac parte contentus nullo alio periculo furti penam deuītabat.

¶ De eisdem.

In gulis quoq; egritudinibus singulos adhibebant medicos. neq; ij curandi capitis rationem profiterentur aliam corporis partē curandam suscipiebant. Arbitrabantur enim fieri non posse vt vnus omnium curarum disciplinam recte teneret / quāuis in vna doctus haberetur. Cautius autem q̃ apud nos agebatur: pedes quos medici

omnium ægritudinum curâ inuadentes sæpe magno ægrorum damno ignorantiam cupiditatem suam detegunt.

¶ De eisdem.

Quam modeste quoque apud eosdem illud fiebat quod defunctos laudaturi nulla opum aut nobilitatis mentione facta (si quidem hæc non hoīs propria sed fortunæ bona dicunt) in eis religionē iusticiamque extollebant. ut hoc laudis genere exornata mortuorū mēoria viuētes ad has sectādas virtutes efficaci⁹ accēderent.

¶ De Scythis.

Uterque Scythæ astronomos sagosque qui falsa apud eos prædixissent accenso carro impositos occidebant.

¶ De eisdem.

Adeo autē omnes peregrinos mores deuīt arunt, ceu qui insitā genti illi frugalitatem corrumpere/ ut non ob aliā causam anacarsim occiderint/ nisi quod græco more cybellis sacra coleret.

¶ De Epidaurijs.

Liqua in parte idē mos Epidaurijs fuit: qui cum cernerēt sceleratorū consuetudinē plurimum bonis moribus officere/ sciarentque Illiricos multorū viciorum labe infectos mercatoribus suis cōmeandi ad eos facultatē interdixerunt, ne aut ijs commodis destruerentur quæ illiriorum regio afferre poterat: ætate grauem virum inter Epidaurios deligebant cuius fama moresque præbentur/ illū solum penetrare ad illirios sinebant. Isque solus in emendis vendendisque rebus aliorum ciuium desideria explebat.

¶ De Iudeis.

Et mira & bonitatis plena hebreorum cōsuetudo erat: qui metendis rumētis relictas spicas nō colligebant: neque vindemiā vuas quæ forte vindemitorum diligentiam effugissent. hæc enī ad paupū nutrimenta relinqbātur: neque ex agro pegrinū aliquē qui in eo esset pellebāt ferentesque ad torcularia vuas nemini qui in cibū dari sibi peteret negare fas putabāt.

¶ De eisdem.

Si cuiuspiam sub onere inuentum concidisse perspexissent non prætergredebantur/ nisi prius ut consurgeret iuuissent.

¶ De eisdem.

Modestiae quoque plena illa eorum fuit institutio/ qua iubilē annū quinquagesimo quoque anno constituerunt ut eo anno sine alia ope æs alienum nexuque solueretur diuēditē quoque res inita fructum augmentique ratione ad primos dominos reuertebantur.

¶ Item de romanis.

Commendationem etiā romanæ nobilitatis mos merebatur. Gesta re enī liberos bullas a collo pēdētes assueuerant ut cum serui eos ex

ulla ingenuos esse cognouissent, cum eis turpiter atq; impudice egere abstinere idq; romanos ipsos esse moneret.

¶ Item de romanis.

Romana plebs in patriciorum equitumq; idest totius nobilitatis tutela erat per clientelles diuisa. Ipsius causas patricij equitesq; gratis tuebantur. populus quoq; a nobilibus peteretur honores suffragijs suis assistebant. plebi puellarū dotes patricij persoluebant atq; in bello captos redimebant. a neutris autem hæc officia improperebantur. Sed haud diuturnus tam sanctus inter eos mos mansit, qui inter ipsos amoris ac fidei verum firmumq; vinculum erat & romanis rebus felicitatem afferebat.

¶ De parthis.

In conuiujs parthi non vxores sed concubinas adhibebant. Ne si forte largiore vino perfusi licentius egissent, coniuges quarum pudiciæ consulendum erat, exemplo ad indecora prouocari viderentur.

¶ De persarum moribus.

Apud persas mos erat tria precipue liberos suos docere: equitare videlicet arcu uti ac verum dicere.

¶ De eisdem.

Aria quoq; apud priscos persas vehementer damnabantur: mentiti inter ærarios esse: item in amnem rem immundam edere.

¶ De eisdem.

Audanda etiam apud veteres persarum reges consuetudo erat: nunq̃ enim alio vescerentur cibo q̃ pane pulte cardamo & sale. Nam ea vitæ temperantia non mente modo verum etiam corpore magis valere se putabant.

¶ De modo quo veteres ægyptiorum reges sepeliebantur.

Prisca ægyptij temporibus cum ad sepeliendos reges suos conuenirent dū regis vita a sacerdote legeretur omnibus fas erat ea damnare quæ reprehensione digna cognouissent: quod si in eo dedecora per virtutem gestas res superare viderentur sepulturæ regius honor ac pompa adimebatur. Mos profecto prudentia plenus. ita enim sine populorum periculo regum potentiam quæ dum viuūt censuram nō admittit, refrenabat scrupulus ille ne propter turpem vitā eis in sepultura honos negaretur.

¶ De Ethiopibus.

Ec minus ethiopum mos laudem merebatur. Nam qui regū personæ astabant in partem incommodorum, malorumq; subibant quæ regibus suis accidissent. spōte enim aut mortem obibant aut membris illis se priuabant quæ malo fato ipsi reges amississet. O sanctum morem, o amicicię vinculum singulare, non barbaris qui in ex

tremo orbe positi sūt sed romano senatu dignū. huic autem cum rē vnā solam similem inuenerimus si de ea prius scripserimus / relictis veterib⁹ institutis ad militarem disciplinam transibimus.

¶ De soldurijs gallica societate.

IN Gallia populis qui sonciates dicuntur quædā societates erāt atq; amicitia vincula eiusmodi homines illorum lingua soldurij nominabantur. Inter hos mutuus amor adeo arcte colebat. vt quicquid amico vel in fortunis vel in corpore contigisset / ipsi qui in eodem amicitia iure essent ad eadem simul ferenda presto essent / vel si vita quia amicus eam amisisset effundenda foret.

¶ De Militari disciplina.

¶ Caput secundum.



DVILVSPENE EST QVI MILITAREM disciplinam non laudet. cum tamen illorum perexiguus sit numerus qui eā recte teneant. Hæc enim virtus tanto aliarum humanarum rerū scientiam anteire solet quanto in humano corpore pedibus caput præstantius habetur: præsertim cum sine ea exercitus ipsi quamuis ingētes / sint nulli rei magis q̄ obcecatopolyphemo compari possint. Id in Dario Alexander Macedo ostēdit Themistocles contra Xersem. aduersus Tigranem Lucullus & Pharnace Ptholomeoq; deuictis Iulius Cæsar. item contra Rhadagasium Stilicō ac postremo superatis sæpius Gothis Belisarius / Nam cum paruo suorū unmero ingentes hostium copias fuerint, docuerūt profecto quiddam præcipuum militari disciplina atq; virtute contineri. Quid enim ab initio Macedonū regnum extulit. Quid a deo romanum imperium auxit? Vnde turcarum potentia in hanc magnitudinem excreuit? Quid ægyptiorum regem Sulthanum ac mamalucos ad tantas opes ac regna euexit? profecto hanc utilitatis atq; honoris plenam militarem disciplinā hæc cæteraq; quæ terrarum orbis vnq̄ habuit habiturusq; est imperia peperisse ac parituram inueniemus. quæ non sine magna sapientiæ laude reliquis disciplinis tantum prælata fuit quantum olympicis ludis coronat⁹ victor preconii consuevit anteferri. Itaq; de hac disciplina scripturi haud iniuria inter memorabilia exēpla eorum qui hac militari virtute insignes fuerunt a Thebano Epaminunda ordiemur.

¶ De Epaminunda Thebano.

Isenim cum Thebani exercitus aduers⁹ lacedemonios dux esset. & tempus eligendorum magistratuum appeteret / id quod nisi presen-

te ipso (nam prætor erat) fieri nō poterat: thebas profect⁹ est Stesimbrot⁹
to filio relicta exercitus cura, sub ea lege ne cum hoste manū consereret
filius autem plus hostium contumelijs motus (nam prægnauia eum de
tractare certamen increpabant) q̄ paterni imperij memor in aciem pro
gressus hostes penitus fudit. Itaq; reuerso patri cum se tanta victoria le
tum obtulisset, ab eo primum vt victor coronatus est/ deinde stat i quia i
perium neglexerat morte multatus est. Nunc ab Epaminundę sequetita
te ad Cæsarijs clementiam descendemus.

¶ De Iulio Cæsare.

Iulius Cæsar qui dictator fuit inter romanos moderate milita
ris disciplinę singulare exemplum fuit. Ita enim interdū cru
delitas bonos milites ad indignationem permouet vt equos
nimis seua irritent frena. Itaq; ijs disciplinę suę satis humana nobis do
cumenta reliquit. In milite non philosophorum austeritatem sicut non
nulli duri militaris modestię axactores sed ciuilem modestiam ac virtu
tem ad reges gerendas requirebat. Quam obrem longinquo hoste libe
riora militibus disciplinę frena remittebat: vt postea propinquior factus
cum ita militum animos viresq; recreasset/ promptioribus diligentiori
busq; aduersus hostem vteretur: nunq̄ prælii aut expeditionis tempus
militi prædicebat/ vt omnibus horis presto esse se debere atq; in medi
js delicijs si iuberentur descendendum esse in præliū scirent. Quæ nor
ma multas ei pepit victorias atq; hostes i magnas deduxit calamitates.
¶ Quod si nimia indulgentia milites ad cōtumaciam descendisse anis
mauertisset aut seditionem in exercitu mouere / quę militaris disci
plinę mortiferum est venenum / ceu bonus infessor moderate frena con
trahendo militare imperium sibi vendicabat. Id ciuili bello apud placē
tiam ostendit vbi sediciosam exauctorauit: neq; ante pristino honori re
stituit quam de fontibus penas sumpisset. Romę quoq; decumanos
nimis petulanter ac temere missionem ac premia polcentes similiter cū
ignomini dimisit: cum quos erroris poenituisset atq; in Africam secuti
fortem in eo bello operam nauassent/ omni tamen prorsus preda & pre
diorum quę promiserat tertia parte priuauit.

¶ De Cæsare Augusto.

Sequetur patrem Iulium in militaribus exemplis quemadmo
dū in imperio adoptiuus filius Augustus Nam militaris disci
plinę diligens obseruator equitem romanum qui pollices du
obus filijs in manibus secuerat: vt hoc modo militari munere excusa
rentur: ipsum bonaq; eius haste subiecit: & cum videret publicanos ad
hastam accedere/ liberto suo bona donauit: atq; in eis donec viueret equi
tem relegauit.

¶ De eodem.

Si cohors aliqua turma in acie locum deseruisset aut quæ mandabantur transgressa esset decimū quemq; multabat: reliquos adempto frumento ordeo pascebat. In nonnullos quoq; centuriones haud secus q̄ gregarios milites capitali pena animaduertit.

¶ De. P. Emilio.

Solebat. P. Emilius noctu exploratores mittere exarmatos vt se armis tuendi ablata spe vigilantiores in excubiarum munere essent:

¶ De Pisistrato atheniensium tyranno.

Pisistratus quoq; atheniensium tyrannus cum militem vigiliæ nocturnæ munus obeuntem dormire ostendisset occidit: dicens se eum vt inuenerat reliquisse.

¶ De. P. Sulpitio equitū tribuno.

Dum Ari seueritate usus est. P. Sulpitius equitū tribunus dum galli capitolium obsiderent: cum somno captum vigilem ab eo loco precipitauit per quem galli (eos enim non sentiebat) ad arcem conscendebant. quos inde. M. Manlius postea reiecit.

¶ De Licinio Crasso ro. consule.

Aum triēnio continuo multi romani exercitus a Sparthaco fugitiuorum duce pulsi superatq; essent ad eam expeditionē missi a po. ro. Licinius Crassus anteq̄ manum cum hoste cōfereret, exercitum priscae disciplinæ atq; seueritati restituit. Iunctis enim legionibus quæ ante sæpius victæ fuerant cum ijs quas ipsi ducebat/decimum quemq; sorte ex eis delectū occidit. Ceterum quanquā occisorū in ea animaduersione numerus ad quatuor milia conscenderet cum postea hostē semper vinceret docuit plusvirium ea animaduersione exercitui additū quā occiso tanto numero esse detractum.

¶ De Tiberio Cæsare

Tiberius Cæsar anteq̄ ad augustale solium conscendisset cum i germania exercitū ductaret p̄fecto legiōis legato ignominie noram intulit: ob id solum qd̄ cum liberto suo paucos quosdā equites venatum transihenum non petito com meatu miserat: quia vt ab hoste intercipi possent periculum adiuerat.

¶ De Sergio Galba.

Sergius Galba priusq̄ ad principatum eueheretur cum sub Claudio africę præsset & parce ob penuriam militibus frumentum diuideret intellexit militem quendam diuendito tritici modi cētum denarijs frumentum a questore vt alii posset postulare: cui neq; ipse dedit nec vendi ab alijs est passus Itaq; miles famæ consūptus alijs exemplo fuit datam a se auaritiæ operam nihil aliud ipsi q̄ mortem peperisse

¶ De Tito Vespasiano cæsare.

Non minus Seuerum se in iudea Titus Vespasianus q̄ ante Galba i tuenda militari disciplina prestitit. Nam cum equos quibusdā ro-

manis equitibus a iudeis ereptos intellexisset / quia p̄sidio p̄fecti ijs qui lignatum in operum obsessæ vrbis vsum iuerant vt suo equorumq; labori parcerent ademptis frenis pastum ire passim equos permiserant, & p̄pterea facto repente a iudeis impetu recipere equos nequiuerāt: vno ex eis morte multato alios admonitionis rigiditate ab huiusmodi negligētia deterruit.

¶ De Elio Adriano imper.

Adrianus quoq; imperator inuenta militari disciplina post Augustum per ignauiam valde corrupta in germaniam proficiscens, & si in pacato erat tamen haud secus q̄ si hosti propinquus esset milites exercuit: tabernacula frondibus facta aut in subterraneis locis ad minuendā caloris vim inuenta subuertit: atq; vt ex ipsius patientia ferēdi laboris exemplū alij haberent / iterdū pedibus viginti passuū milia peragebat. In propatulo vescebatur Lardo caseoq; tantum instructa mensa, nec potaturus alio vino q̄ posca siue lora vtebantur: quē admodum ātea Scipiones Marcelli q; factitarant: vt aliorū Seuerus esse reprehensor posset exemploq; suo feriendi laboris excusationem adimeret. Magno enim ingenio perspexit nō minus delicacioribus cibis corporis atq; animi vires, quibus militaris consistit virtus, quā intensiore febrī humana corpora frāgi: quia experimēto Hānibalīs didicit chartaginensi exercitui plus campanas delicias quā ingentes i alpibus niues aut Apuliæ feruidos nimīū officisse soles

¶ De Pescēnio nigro.

Pescēni⁹ niger militaris vir qui virtute ad imperium cōscēdit / nūquā alio q̄ militari cibo vsus exercitui vinum ferri non patiebatur / sed acetum solum vtpote quod facilius vbiq; iueniret. Quā obrem militibus quibus egypti finīū cura demādata erat cū vinum poscerēt respondit / debere eis amnis Nili aquam sufficere: neq; vero nisi reliquus exercitus sub tecto mansisset / ipse tētorium aut frōdea tabernacula subibat: sed sub diuo manens alios exemplo suo ad patientiam hortabatur.

¶ Iterum de eodem.

Ic militaris disciplinæ eque ac suæ suorumq; abstinentiæ seuer⁹ custos cum intellexisset a milite suo galliam rustico cuidam esse per vim ereptam / atq; ad illius aliarumq; nonnullarum rerum epulas raptorem decē alios adhibuisse omnes / ingēti labore / cū ob hoc ipsum ad rebellionem spectare exercitus videretur / vix retentus est quin omnes capitali pena multaret: lenitaq; animaduersionis seueritate effecit vt denæ per singulos gallinæ ei cui erepta erat persolueretur eorumq; nullus durante ipso bello i tabernaculo suo ignem accenderet / soloq; pane atq; aqua vitam duceret.

¶ De Marino imperatore.

Non minus seuerè Macrinus imperator in militari disciplina paren-
di studiū exegit. Is tribunū qđ eo modo quo mandarat explorato-
res non misisset morte crudelē in modum affecit Currij enim pedibus
alligauit ac per tota castra trahi iussit donec infrusta lacerum corpus pror-
sus discerperetur.

¶ De septimio seuerō impēra.

Nillum in magnis exercitiis perniciosius malū qđ nimia licentia
ac reuerentię neglectus inuenitur. Inde enim orta persepe paruārū
rerum momenta immensa secum mala traxerunt. Id senior seuerus
cum prudenter videret non tulit. Nam cum podarga laboraret & prote-
rea impediri quam decreuerat expeditio videretur: maiorem natu fili-
um eius Antoninum bassianum exercitus Augustū salutauit, arbitrauiti
eo sceleris nihil a se perpetrari. Quod seuerus cū audisset lectica se in tri-
bunal deferri citatiscq; primis huius cōsiliij auctoribus securi psecuti iussit
qui omnes cum humi prostrati & cum eis vna reliquus exercitus lachri-
mans miserabili voce excusabilis erroris veniam peterent vix tandē ad-
duci potuit vt petentibus in hæc verba erumpens vniā daret, nunc de-
mum intelligatis nō pedes sed caput imperare: per quę verba affecti cor-
poris impedimento animi magnitudinem atq; prudentiam contulit.
Quā seuerē igitur arbitrari possumus in alterius generis sedicionē ani-
maduersurum fuisse cum filij dignitatem cuius post se cupidissimus erat
a militibus priuatim procuratam tam acerbo supplicio vlcisci vellet.

¶ De .M. Aurelio antonio bassiano
caracalla imperatore

Vb tali disciplina nutrit⁹ filius Antoninus bassianus caracalla cū
parti in imperio successisset: preterqđ quod sæpe secum militibus
exercebat pedibus iter armatus faciebat ac sepe magnum spaci-
um militaria signa ipse ferebat: ne tum quidem cum lassus intentoria se
receperat delictiore cibo reficiebatur. sed cum alijs militibus eo pane
vescebatur quod ipse sibi pinsuerat: & tūc in ardenti cinere decoxerat. si-
pho quoq; ligneo bibebat per hunc modum aucta bona valitudine ma-
gis etiam a militibus diligebatur cum fraterne se erga omnes ipsos ge-
reret.

¶ De Aurelio Alexandro seuerō
imperatore.

Væ scripta est i superioribus principibus fuisse militarē discipli-
nā adeo diligenter exactā cum ipsi in armis aut consenuissēt aut
salutem nutriti essent nemini admirationem mouere debet. Il-
la magis miranda est quę in Alexādro Seuerō augusto extitit q
vix annos viginti natus in summa rerum affluentia magnocq; imperio

& ipse se egregium militaris discipline exemplum prestitit & milites ut idem agerent exegit neque enim alio quam militari cibo utebatur: apertoque tentorio ut omnes conspicerent vescebatur. Si quis dum agmen incederet in priuatorum possessiones se immisisset, plagis multabat si gregarius miles esset: appellans an ita calcari agrum suum vellet. Stipendia militi large persoluebat: neque ferebat ut vel legati vel aliorum ordinum duces sicuti interdum fieri solet stipendia decimarēt: militem enim bene vestitum calligatumque ac satum aiebat si quid preterea nummorum in baltheo secum gestaret semper dicto audientem fore: quia inopie plerumque desperatio coniuncta esset. Hæc cum ipse prestaret: a militibus contra Severe exigebat ut diligenter militarem disciplinam seruarent. Antiochie accepit equites nonnullos balneis conuiuiisque deditos in ijs omnia consumere, itaque comprehendī atque in custodia haberi iussit. Qua remotus exercitus cum tumularetur ipse in tribunal conscendit ac perpetrati erroris grauer milites increpuit. Ceterum cum ipsi pene minabundi fremerent solus inermisque toruo vultu grauerque sonante voce omnem exercitum militia exauctorauit iussitque ut statim arma dederēt. Mira res profecto sed tamen vera fuit vnam principis vocem tam multos iratosque exarmasse milites: nam ad primum eius verbum eodem omnes momento arma in terram abiecerunt, quæ vna cum signis per populum antiochenum ad palatium Alexander ferri iussit, nec vero multo post cum eos in pristinum militiæ honorem recepisset, ab eis vllum fortis militis aut militaris discipline officium in parthico bello desiderauit.

¶ De Maximino patre.

Maximinus senior prius quam ad imperium conscenderet sub Alexandro de quo diximus militauit. Is quinto quoque die in armis exercitum educebat militarique morte quotidie currendo atque luctando exercebat, ipse quoque quamquam iam grandis natu campestrium exercitationum labores cum eis subibat.

¶ De Aureliano imperatore.

Am multis antiquorum exemplis operæ precium duxi Aureliani augusti epistolam subnectere ad quendam ipsius vicarium scriptam. Ex ea enim seueritatis eius magnitudo vetusque militaris discipline ratio comprehendī potest verba ipsius hæc fuerunt. Si tribunus esse vis aut potius si tibi ut viuas curæ est, fac militum manus ab alieno contineas. Nemo alienum pullum accipiat alienam ouem tangat ab aliena vinea vnam decerpit aliena sata calcet oleum salem ac ligna petat taxato ei com meatu contentus maneat predaque hostium non lacrimis subditorum alatur nitida habeat arma ferramentaque omnia parata teneat calciamenta sint firma veterum vestem noua excludat stipem

diumq; eius in baltheo & non in culina maneat torquem armillam atq; annulum ferat equum suum maiorem ipse perfricat animal ex hoste captum non vendat. Mulumq; qui eius ac comitum impedimenta gerit diligēter curet mutuoq; sibi milites vt serui auxilio sint a medicis sine premio curentur aruspici & sago nihil dent honestæ in statuis suis uiuant & qui rixabitur vapulet. O miram disciplinam non modo antiquis militibus sed religiosis quoq; viris dignam. Quem enim temporis nostri militum: tentoriorum lectorum vasorum ciborumq; ac vestium quibus nimis moliter vtuntur vna cū rapinis quibus miseros populos quos tueri debent populantur, cum hanc epistolam legerint vt ignauissimos vehementer non pudeat.

¶ De Romano exercitu.

Quam continentes se sub M. Scauro milites romani ostenderūt nā cum semel castra mouerent in castrorum aggere inuenta est arbor optimis fructibus onusta: quia milites ea disciplina instituti decerpere ex arbore fructum nullum ausi erant.

¶ De Iuliano Secundo imper.

Seuere etiam Iulianus augustus militari disciplinatus est Nā cum bellum aduersus persas gereret & tres cohortes a paruo hostium numero fugam cōpulsæ essent / decem a quibus primo fuga cepta erat militia exauctoratos capite multauit: ea enim animaduersione cum par periculum fugæ ac pugna fecisset resistendi hostibus dubitationem ademi: atq; ita in prælio milites audatiores fortioresq; reddidit.

¶ Recentiora de Bellissario Constantinopolitano patricio.

Bellissarius Constantinopolitanus vt pene antiquos romāos omni virtutis genere equauit ita scribentis iudicio militari virtute ac disciplina superauit. Cū ad recuperandā e gothorū manib; italiam a iustiniano missus esset, adeo ab omni maleficio milites cōtinuit vt cum iter facerēt q̄q; defessi ad decerpēdos fructus qui in via ab arboribus pēdebāt nunq; manū extēderint / neq; in pacatū locū pabularū frumentatūq; iuerint. Quæ res admirationem omnē aufert quod itali eius singulari continētia moti spretis his malis quæ ab hoste poterant pferre miro omniū consensu Bellissarij virtutem paruasq; eius copias Gothorū militudini in omne cupiditatum genus corrupte ante posuerint.

¶ De Pisanis.

Pigoris etiam plena fuit pisanorum disciplina qua salutis anno ducētesimo nonagesimo supra millesimo sunt / cum e duabus turribus quibus labronensem portum tuebantur / genuenses alteram a fundamentis subruissent & eius casu atq; ruina in mare oppressi essent.

qui in ea in presidio erant. Nam qui in altera erant similem perspicientes imminere casum defecta quoque ipsorum magna in parte turri genuesum se fidei crediderunt. Qua re pisani audita eorum fortunas populati liberos coniugesque ipsorum in carcere macerarunt: & quotquot ex ipsis qui in presidio erant in potestatem habere potuerunt, suspensis ceruices fregerunt. obiecerunt enim si tanto opere ijs cara erat vita debuissent auendarum illarum turrium provincia abstinere. Quam si alij maiore predicti adimo suscepissent, fortasse per id tempus quo turris postrema casum differebat aut aduersa tempestate pulsus inde genuesibus aut misso pisani presidio effici potuissent/ ne tanto detrimento atque dedecore patria afficeretur.

¶ De Genuensibus.

Non minus Sæuere disciplinā Genuenses exercuere quo tempore vrbs eorum ciuilibus armis inter Guelfos Gibellinosque diuisa contendebat. Eo enim tempore Guelfi qui rerum potiebantur septem viros qui phareā turrim totā pene a fundamentis subuersam Gibellinis dediderant: ab vrbe ceu saxa per hæc tormenta quibus sub manigorum nomine prior ætas utebatur in hostes emiserunt.

¶ De eisdem.

Prisca genuenses diligētissimi militaris disciplinæ custodes Langrancum barborinum maritimarum copiarum ducē sub eo nomine quia admiratus vulgo dicitur/ cū septem et viginti triremium prefectis euersis ante domibus magno auri pondere ac præterea exilio multarunt quod in sicilia a Venetis quatuor ac viginti triremibus cum ipse septem & viginti haberet / nullo ante temptato proelio in terram descendens fuit separatus. persuasum enim habuerunt genuesum virtutem propter solam admirati prefectorumque ignauiam Venetæ classis cessisse. adeo illa ætate etiā minima criminis suspitio magni apud genuenses habebatur. Itaque minime mirum videri debet si postea pisanos venetosque simul præterea Ciprium hispaniensemque reges alios quoque multos ingenti virtute sæpius vicerint fuderintque.

¶ De Bernardono vascono florentinarum copiarum duce.

Suerum se quoque Bernardonus vasco florentinarum copiarum aduersus pisanos dux in tuenda militari disciplina ostendit. Edixerat enim ne incertam pisani agri partem pabulatū populatūque iretur: quod ei in magnæ rei gerendæ quā designauerat subsidium parci volebat. Itaque cum intellexisset Batholomeum pratensem ordinum ductorē qui vir manu promptus & bello clarus habebatur imperium neglexisse/ comprehendendi nullaque eius habita ratione securi statim percuti iussit.

¶ De Tamburlano.

Quam se quoque Seuerum in militari disciplina Tamburlan⁹ gessit: id quod inter cetera semel cum exercitum per minorem Asiam duceret quæ nunc turchia dicitur visum est. Nam cum ei lasciuia abunda mulier se obtulisset quærens ab eius milite nullo dato precio coctam parumque casei erepta esse, statim consistere iussit exercitum: atque inde agmen ordinatim incedere ut mulieri facultas esset eum agnoscendi/qui vim fecerat. Agnito igitur rex perpectus se presente aperiri corpus iussit/ in cuius stomacho lac quod mulieri eripuerat fuit inuentum: cui supplicio mulier designata erat nisi eius rei qua se spoliata quæsta erat signa fuissent inuenta. hac enim seueritate assequebatur/ ut copiam quas habebat in mensas, cum tutus ad castra omnibus esset accessus/ omni comensu semper abundaret.

¶ De Venetis.

Non caruisse seueritate illa quoque dici potest pena qua Veneti Nicolaum Canalem affecerunt/ quod Venetæ classis dux cum Maumethus turcarum rex Eubo eam insulam oppugnaret, præ ignorantia obsessis opem non tulisset. Reuersum enim perpetuo exilio dānarunt. inutilem eum ciuem ducentes/ qui pluris vitam quam Christi religionem patriæque honorem atque tam multorum aliorum conciuum salutem fecisset. Res profecto vrbe illa digna/ cuius imperium tam multos annos in Italia incolume mansit.

¶ De Iure triumphandi.

¶ Caput tertium.



POST MILITAREM DISCIPLINAM triumphandi rationem utpote excellentis operis premium aggrediemur hæc autem posteaquam romanam rem a libero statui tyrannidis speciem imperatores redegerunt, & plura per libidinem quam ratione geri cepit/ sæpius atque in diuersos modos variata atque interrupta est: ut multis romanis exemplis ostendetur: quibus haud ab re erit etiam recentiorum temporum quædam subiungere.

¶ De M. Valerio. & M. Horatio. consulibus.



Malum profecto minus videri debet/ si etate nostra in qua corruptis moribus viuatur. plus ambitioni quam legibus dari præsepe inuenimus quam quidem in romana re publica (quæ ab initio moderatioris plenos homines habuit) legimus idem etiam factum fuisse. Nam cum Valerius consul equorum gentem bello deuicisset & M. Horatius eius collega Sabinos, negante eis triumphum senatu penes quem honoris illius dandi ius erat, quia nimium populares habebantur, a populo eum petentes id quod antea nunquam factum erat/ non solum non permittente senatu sed penitus in eius contemptum ambo triumpharunt. Veterem igitur morem per

senatum eiusmodi honorem obtinenti tum senatus parua æquitatis ratio tum ipsorum consulum ambitiosa mens euertit. cōtigitq; vt sæpe i eiusmodi rebus solet vt huius contentionis vtraq; pars infamiam ferret. Senatus videlicet antiqui honoris amissi & consules quod eius rei auctores fuissent cui totis viribus obistere debebant.

¶ De C. Mario consule.



Vanto melius humanam cupiditatem Marius frenauit qui cū consul theutones bello vicisset: romam vocatus triumphū distulit: conspiciatus patriam aduentantibus cimbris in periculo versari. Catulo igitur collegæ iunctus apud Vercellas eos fudit. & cū ob geminatam victoriam duplex triumphus offerretur vno tantum contentus voluit vt collega simul triumpharet.

¶ De Cornelio balbo Gaditano.



Non permisit romanus senatus etiā in peregrino homine præmio suo virtutem carere vt eo exemplo ciuium animi ad eam magis accēderentur. Cornelio enim balbo Gaditano ethiopiis atq; garamantis bello superatis cū ciuitatis iure vt triumphans quoq; urbem iniret nouo exemplo concessit.

¶ De Gn. Pompeio.



N. Pompeius cum Syllanis temporibus Domitium in Africa superasset nondum neq; cōsul neq; senator sed tantū ro. eques per importunitatem a Sylla triūphum extorsit. & cum non satis sibi duceret curru urbē inire quem quatuor insignes equi traherent pro equis elephantos adhibuisset nisi portarum urbis angustiae per quas iunctæ belluæ ingredi non poterant hoc agere volenti obstitissent: adeo insuetarum rerum ambitio homines interdum obcecat & gloriæ cupiditate omnes ducuntur. quæ ita iudicium confūdīt vt maior pars cum in sui estimationem venit plerunq; opinione fallatur ante alios autem id magis generosiores inuadit mentes & longius a ratione q̄ alios aufert. Quæ res & si sæpe magnas secum traxit calamitatis id tamen eam interdum tolerabilem facit quod per sæpe comes ei virtus aliqua insignis est p̄ quā ingens alicuius gestæ rei conscientia hominem efficit.

¶ De M. Antonio triumuiro.



Et si Pompeio nō minus virtutis magnitudo iuuenili ætati coniuncta q̄ syllana indulgentia triumphū quem meritis erat impartiuit: id pernicioso tamen exemplo actum putatur vt plus amiciciæ quā legibus tribueretur. Rerum enim summa postea ad pauciores redacta deteriores etiam effectus peperit Si quidem Antonius triumviratu orientem sortitus cum a parthico bello rediret fortasse syllano exemplo motus vt pro lege voluptatem haberet: & sicut in Pompeio et

tem Sylla / ita sibi ipse locum dispensaret / non Romæ quæ orbis caput & domina erat / sed nouo more Alexandria magna exercitus indignatione triumphauit.

¶ De Tiberio Cæsare.

Eodem abusu Tiberius Cæsar viuente adhuc Vitrico augusto (quâque nec res in Rhetis atque Vindelicis geste neque etas triumphum mereretur) omnia ouationis nomine triumphalia habuit ornamenta. nam cum mos esset ut ouantes urbem laureati quidem sed pedibus inirent / ipse curru inuectus nullo veri triumphii honore nisi nomine caruit. primusque huiusmodi ouationis auctor fuit

¶ De eodem.

Quod insolenter in ouatione sibi sumere visus est illud correxit cum decretum a senatu triumphum propter deuictos domitosque Illirios distulit vitrico atque vrbe tota propter varrianam cladem consternata. prudenter enim plus habere apud sevirium publicum dolorem quam priuatum suum honorem atque leticiam ostendit.

¶ De Septimio Seuerio imper.

Septimius Seuerus deuictis partis triumphum recusauit: nam cum vehementer podagra laboraret / triumphalis currus agitationem ac tedium vitare quam sequi triumphalis pompæ cupidinem maluit: fortasse Vespasiani memoria commonitus: qui cum de Iudeis triumpharet fastidio longi apparatus tantæque agitationis affectus / ea se merito perpeti tedia dixit / quia iam senio confectus triumphalis pompæ vanitatem appetisset.

¶ De Helio hadriano imper.



Non longe maiori temperantis animi laude triumphum Adrianus renuit quam illi de quibus dictum est non appetiuerunt. Nam cum senatus populusque romanus vellet ut sicuti Traiano in principatu successerat ita etiam quia Traianus morte interceptus triumphum de victis parthis ducere nequiverat, ipse pro eo triumpharet. effecit ut pro Traiano Traiani effigies triumpharet. æquius enim duxit & moderationi suæ conuenientius curare ut bonos Traiano debitus eius statuae ipso mortuo deferretur / quam se eos ferre honores qui pro alienis rebus decernebantur. Cæterum quo maior in iam dictis principibus fuit modestia eo insolentiores fuisse videbuntur qui nunc sequuntur.


¶ De Aureliano imperatore.




Aurelianus Augustus in alijs rebus temperatissimo habitus animo plus triumphalis honoris quam equum esset ardore incensus contra mores legesque de tetrico viro senatorio ciue romano: quem in oriente vicerat & de zenobia triumphare voluit. huius hono

ris nimio studio maculatis alijs permultis quæ gloriose ac magna virtute gesserat quem enim honestum triumphandi pretextum habere potuit? ob ea que aduersus ciuem ro. atq; feminam gessisset. Cæterum hoc etiam eius cupiditatem magis detexit quod non contentus leges triumphandi parum seruasse in ijs contra quos bellum gesserat, urbem iniuit curru non quem equi vt mos erat, sed quem cerui traxerunt. Sed hoc si sequentibus conferatur iam tollerabile poterit videri.


¶ De. C. Caligula impera.

aius Caligula iuuenilibus ænis nimiaq; felicitate abstractis cui non raro coniuncta insolentia inuenitur: cum valido exercitu in germaniam profectus non modo non cæso sed ne viso quidem hoste circūactis legionibus machinisq; omnibus qua parte oceanus terram alluit, milites omnes conchas atq; illa quæ in litt^o mare euomit colligere iussit: dicens se ac palatio ea digna esse spolia: & de rebus illis tanq̃ deuicto spoliatoq; oceano magna pompa insanientis poti⁹ q̃ triumphantis more laureatus urbem iniuit.

¶ De Nerone imper.

on minore quocq; dedecore suo magnoq; populi romani dolore Nero pluribus in locis de musica arte triumphauit. Nam cū ex græcia rediret, vbi assidue inter citharistas cātoreq; de musica certauerat: quorum multi vt principi blandirentur superatos se dicebant. Neapolim inire curru voluit quem albi traherent equi: magna murorum diruta parte vt triumphantes hieronicas imitaretur. Idem cum Antijs quoq; atq; albe factum esset: postremo urbem romam purpurea veste amictus stellis aureis conspersa coronatusq; intrauit maioris circi fornice qui pretereunti impedimento futurus videbatur ad terram prostrato: atq; inde per velabrum ad Apollinis templum perrexit: tanq̃ ad numē quod musice arti preesse putatur: nulla habita ratione qd̃ ita imperij maiestatem ac solemnem triumphandi pompam tam vane victorie titulo macularet: sed relictis tandem insolentium principum exemplis ad moderatiora transeamus.

¶ Recentiora De Constantio imperatore.

Vanq̃ non tam aperta esset vanitatis tamen plurimum habuit causa qua mortuo Maxentio Constantius augustus triūphanis urbem romam iniuit. hostis enim Maxentius non externus: sed ciuis romanus fuit: neq; a Constantio sed per seditionem a suis celsus q̃q̃ Constantius putetur eo pretextu vsus vt cum tūc primū urbem esset initurus per eam speciem romanis opulentum ostentaret exercitum.

¶ De Bellisario.

Molestiorē se æquiorēq; in eo appetendo honorē Iustinianus augustus ostendit: cum p Bellissarium ducē suum superatis persis Vandalorumq; rege Vildemore siue bilimere atq; recepta Africa non solū nō occupauit duos illos triumphos sed illi concessit qui sudore ac sanguine suo rebus foeliciter gestis eos meruerat. Ita q; quantum legendo inueni postremus fuit Bellissarius qui sub imperatoribus post augustum triumphauit.

¶ De Castricio Castrocane lucensium tyranno.

Dosteāq; Italiam Gothi iam inuaseraut atq; nutate ro. imperio romani quoq; vt triumphis ita etiā vincendo finem fecerant abiectus fuit simul cū virtute etiam mos eius per publicū honorem colendā. Itaq; barbari in quorū potestate italica res venerat nullum iam triumphali honore dignabantur. hunc autē honorem vt multa alia ad militarem virtutem ptinētia ceu longe postliminio in italiā reuocauit Castricius Lucensium princeps pisis pistorio magna q; ethruriæ p te armis pta / cū ad altū passum florentini populī copias capto Raimūdo Cardona earum duce fudisset: veteri enim more quātum fieri potuit reuocato triumphali curru urbem Lucam iniuit salutis anno trecentesimo vigesimo sexto supra mille.

¶ De Alphunso seniore Siciliæ & Aragonum rege.

Alphunsus senior Siciliæ atq; Aragonum rex pari virtute Neapolim urbem triumphali curru est inuectus vigesimo anno postq; multo labore magnisq; periculis susceptum bellum in neapolitano regno omnibus in potestatem redactis absoluit.

¶ De Francisco Sfortia Mediolanensi duce

Caeterum meo quidē iudicio multo plus laudis meritis est Franciscus Sfortia / cum Mediolanensium totiusq; pene lombardiæ parto imperio urbem Mediolanum esset initurus, paratū enī cum triumphali honore auratum currum reuuit: dicēs eiusmodi ornamenta imperatoribus deberi: eodem enim facto victoria illa quæ rara hominibus contingit, & hostes & insolētis animi affectus qui plerunq; victoriarum sunt comites superauit. Nam rebus foeliciter gestis triumphum mereri haud paucis comune fuit: cæterum honore illo quē meritis esset & paratum haberet præ modestia non vti / fortasse vnus ipsius Francisci Sfortiæ aut si plurium certe p paucorū aliorum fuit.

¶ De Censoria nota.

¶ Caput quartum.



QUOSTVDIOPRISCI IN VRBE ROMA homines a milite omnia militari disciplinae debita exigebant eodem in pace operam dabāt/ut illeſa ciuilis disciplina ſeruaretur: duosq; huic rei ac ſiſ mul nonnullis alijs cenſores preſecerunt. Hi enim malos mores peruerſosq; ritus nimium que in diſtibus luxum/quin etiam ipſa immodeſta verba ſe uera animaduerſione corrigebant: quam cenſoriam appellabant notam: verum poſtea q̃ publice res in vnius arbitrium ceſſerunt huius officiij parte vt multorum aliorū ab imperatoribus occupata/& ſi tantum vt cenſores rebus modum non adhibuerunt/quēdam tamen memoratu non indigna egerunt eorū pauca quēdam ceterum haud penitenda additis nonnullis quē alij geſſere hic commemorabimus.

¶ De. M. Catone ſeniore.

QUAM ſeuera fuit ſenioris Catonis cenſura illud oſtendit quod maniliū virum nobiliſſimum ſenatu mouit: quia interdū vxorem præſente filia deoſculatus erat: hoc enim verbo vſus eſt dum eum repræhenderet: ſe a ſua nunquam niſi cum tonaret præ timore complexum eſſe. Quam ex cultos ciuium mores per ea tēpora fuiſſe credere debemus: cum hæc tam parua animaduerſiōe tamē digna cenſerent,

¶ De. P. Scipione Naſica. & M. Pompi-
lio cenſoribus.

N Scipio naſica. & M. Pompilius cum equites atq; eorum equos recenſerent/a quodam equite petierunt: quam obrem cum ipſe pingui nitidoq; corpore eſſet/equum haberet macilentum atq; ſtrigoſum: qui cum reſpondiſſet equum a Statio ſeruo curari ſe autem ipſum ſui curam habere: intemperantis verbi inſolentia magis q̃ facto ipſo cenſores moti/inter ærarios eum retulerunt: atq; adempto equo ſuffragij iure in publicis rebus priuarunt. Indignum enim aliſ quo populi romani honore putarunt qui tam impudenter cenſoribus reſpondiſſet.

¶ Preclarum cenſuræ exemplum.

A Deo quodam tempore romani veteres in bonis moribus retinendis ſeueros ſe geſſerunt vt aduocatum quendam nimis alte coram cenſoribus oſcitantem /parum abſuerit quin graui multa damnarent. niſi iureiurando affirmāſſet ſe eius modi grauioris oſcitatonis morbo laborare.

¶ De. M. Attilio regulo. & P. Curio philone cenſore.

Seuera quoque M. Attili reguli & P. Curij philonis censure fuit/ cum duo milia iuuenum romanorum inter ærarios retulerunt iu- reque suffragij in publicis rebus priuarunt. quia Hannibale bel- lo italiam premente quadriennium sine legitima causa non militarunt. In- dignos enim in suffragijs publico honore duxerunt eos quibus sanguis suus quam patria carior fuisset.

¶ De Fulvio Flacco.

Rigidum censure exemplum Fulvius Flaccus in censura osten- dit fratre fulvio senatu moto. quod legionem in qua tunc tri- bunus militauerat sine consulis iussu dimisisset.

¶ De censoria nota in Sabaconem.

Marius magno labore præturam assecutus cum accusaretur lar- gitione eam obtinuisse: atque inter cōiecturas illud adduceretur quod Sabaconis minister Cassius intra sedilia cōsiliij ire visus erat: Sabacon de eo interrogatus excusauit a se Cassium accersitum ut ex cantarulo quem secum habebat biberet. quem ei postea statim re- misit. Is igitur a censoribus fuit notatus. nam siue largitione usus id ne- garet ob priuariū siue verum esset eū ob id solum ut biberet Cassium vo- casse, ob intemperantiam nota dignum censuerunt: quod publico in loco ubi munus publicum gereretur bibere non erubuisset.

¶ De Claudio Nerone imperatore censore.

Claudius inter multa quæ inepte in censura & propterea reticenda gessit, utcumque rem vnam memoratu dignam egit. Nam cum apud eum accusatus esset iuuenis romanns tanquam ob dissolutos mores nota di- gnus, & is citatus cum patre ad eum profectus esset/ qui principi filium bonum ac virtute perditū affirmabat: nulla alia expectata re eum Clau- dius iudicio liberauit: affirmans illum domi suā habere censorem. pru- denter enim ostendit nulli maiorem quam patri curam de filio esse debere: posseque urbem publicam carere censure si omnes domi suæ censores esse vellēt

¶ De Vespasiano imperatore.

Memorandum quoque Vespasiani augusti verbum fuit apud quem utpote ad censorem quidam Senatori in verborum cōtentiōe accusabatur maledixisse. Respondit enim senatori non debere maledici. ceterum pro maledicto referre maledictū licere. Sapienter enim declarauit non minus indecenter senatorem maledicendo aliorum pro- teruam loquacitatem irritare quam alios non lacessitos senatoriā despectui dignitatem habere.

¶ De domiciano imperatore.

Domitianus Augustus principibus plerumque mos est in alios ob ea crimina seuius animaduvertere quæ ipsi frequenter admittunt cum censure munus suscepisset/ ciuem romanum questurę fun-

¶ Cum honore senatu mouit qđ choreis ac mimicis gesticulatiōibus nimum daret operam Impudicas quoq; palā mulieres succedendi in legatis iure atq; ī publicū lecticæ vsu priuauit: arbitratus eas quæ gentis ipsius vnde essent ortæ ac priuatum suum publicumq; honorem cōtempnisset/ non debere vllius publici honoris aut priuati commodi partem habere.

¶ Iterum de Domitiano.

Dem quoq; equitem romanū iudiciij honore priuauit quia vxorem quam vt adulteram repudiauerat in conjugalem thalamū recepisset. Sed iam finis censoriæ notæ ponatur: & ad publicæ existimationis maiestatem quæ veneratione digna est veniamus

¶ De maiestate.

Caput quintum.

SICVT OPES regnaq; sæpius fortunę beneficio & nullo virtutis merito cōcessa homines interdum in venerationem adducunt: multis q̄ alioquin pudenda esset īfoelicitatisymbra latentib⁹: ita sepius per virtutem eiusmodi honor verius firmitusq; paratur. hūc nos honore ceu diuinam verandemq; rem maiestatem aut existimationem nuncupabimus: eorumq; nōnulla ponemus exempla qui plus eiusmodi sibi maiestatem excellēti virtute pepererunt: quam permulti homines regesq; per opum magnitudinem ac potentiam non tulerunt.

¶ De Themistocle.

Omnem iter homines laudem ea excedere putari debet quę ceu ita extorquente virtute ab hostis ore proficiscit⁹/ quia suspitione prorsus carere videtur. id quod atheniensi Themistocli cōtiguit. quę virtus partæq; ingentes victoriæ in eam nominis existimationem extulerunt/ vt patria pulsus cum ad barbaros se recipere cogeretur/ Xerxes persarum rex gręci nominis acerbissimus hostis singulari eū honore læticiaq; exceperit: sæpiusq; vt traditum est/ iter suos dixerit: videri sibi foelicem se esse qđ ei fortuna Themistoclem amicū dedisset. cuius rei tāta eū læticia cōperat/ vt sæpe noctu experrectus ministros rogaret an secū Themistocles esset. huiusmodi autem verbis cōgruentia addidit facta. vrbes enim opesq; ingentes ei dono dedit. O venerandā maiestatem maioriq; laude q̄ vt mediocri possit cuiusq; efferri facundia/ dignā Tātū tāq; superbū regem pluris exulem hominē (quē hostē habuerat) q̄ tanti regni fastigium tantasq; opes quātas possidebat ob vnā virtutē facere quæ Themistoclis animū secuta erat victorijs ingētibus ornata. Adhuc

Rem p̄sicco sāguine pene madebat. ¶ De Platōe philosopho. Euerfus ex Sicilia Plato cum in olimpiam peruenisset/ populi qui ludorū gratia eo cōuenerant vt eius aduentū itellegerūt relictis ludis ad eum excipendum omnes cucurrerunt eū ceu

diuinum hominē e cœlo missum veneranter atq; admiratione capti spectantes. Quod si quis grecorum vanitatem olimpiorum ludorumq; studia consideraue- rit / contraq; q̄ paruis natalibus Plato esset ortus intelliget quanti eiusmodi esset honor faciendus quem greci nunq̄ ante pricipi ulli aut regi exhibuerant.

¶ De Philippemene megalopolitano.

Non minora virtutis premia nec minorem i homine maiestatem ostēdit id quod nemeis ludis Philippemeni megalopolitano greci prestituerunt: posteaq; apud Mantineam nobilem illam victoriam consecutus fuit. Lustrato enim illic exercitu cum cytharistę p̄multi cantoresq; interessent: canente hos versus pylade: per hunc ducem græciæ vrbes libertate omnes ornatae fuerunt: conuersi omnes populi in Philippemenem maximo ac leticię pleno clamore eius virtuti hos conuenire versus testati sunt.

¶ De aristotele philosopho.

Quanti etiā aristotelis doctrinæ maiestas facienda? cū Philippus Macedonum rex vir prudentissimus nato Alexādro ad eū scripserit: non tam se suscepto filio lætari q̄ quod Aristotelis natus ætate ab eo posset ita erudiri / vt dignus macedonico regno euaderet maiore spe in eius Institutione posita quam vel in regno vel in cæteris qui tunc viuerent philosophis.

¶ De Photione Atheniense.

Photioni integritas atq; iusticia eā peperit maiestatem quam victorie atq; doctrinę ijs dedere de quibus est scriptum Nā quoties ab atheniensi populo cum exercitibus aut classibus dux mitteretur / ab amicis ciuitatibus foederatisq; a pertis urbium portis libere cum militibus excipiebatur: atq; non vt atheniensis sed tanq̄ ipsarum urbium ciuis ab omnibus conspiciebatur cum longe secus alio cum exercitu aut classe aduentante egeretur. Clausis em̄ portis ac portibus cæthenatis armati tanq̄ non amicos expectarent sed ceu insidiarum plenos hostes arcere oporteret omnes pro muris excubabant.

¶ De Zenone Cittieo philosopho.

Quæ regna? aut quæ victorię? vel quę doctrina tantum maiestatis in homine aliquo posuit. quantū integritas bonitasq; Zenoni Cittieo cyprio philosopho peperit? apud eum enim dum Athenis moratus ē ciues portarum urbis clauēs posuerunt tutiore: eas esse loco q̄ quouis in templo putantes. Certius illi quis peregrino communem salutem quā ulli conciuuium suorum credentes: cuius virtutem vt populus atheniensis quanti a se facta esset testaretur aurea statuta corona insigni donauit.

¶ De Pyrrho epirotharum rege.

Interdum res ita fortuna sortitur vt cum virtute aspectum quoq; eū coniungat a quo mira proficiscitur gratia hominemq; eū in quo hæc conueniunt etiam hostibus verendum faciat. Id in C. Mario apud minturnas ostensum est. In Pyrrho quoq; epirhotarum rege palam contigit. cum agros ingressus suis cedentibus de fenestra dimissis saxis ad terram prostratus fuit tum enim humi iacens a Zotipo inuentus cum vt caput admiraret galeam ei Zotipus detraxisset / parum abfuit quin inuiolatus ab eo relinq̄retur / adeo Pyrrhi conspectu p̄terit⁹ est. Cæterum facinoris horrorem vincente auaritia Zotipus ob premiū quod inde sperabat ad demetendum caput reuersus, adeo verenter operi manum apposuit vt vultum conspiciere non auderet, sed cicis ictibus gladio collum & pro collo interdum os ipsum percutiens vix tandem ad imere reliquo corpori caput poterit. Neq; profecto mirum videri debet vt Pyrrhi regis excellens virtus intrepidusq; animus, que etiam in mortuo corpore videbantur præfulgere, a se zotipi vilem cupiditatem vtpote a regis virtute prorsus alienam iniecto horrore repellerent.

¶ De Alexandro magno.

Dosteaq; Antonio Cleopatraq; in ægypto diuictis August⁹ Alexandriam ingressus est: id quod primum in eayrbe optauit cōspicere, Alexandri magni corpus fuit. quod non verborum solum sed etiam coronæ prosecutus honore totum floribus conspersit: rogatusq; an ptholomeorū ægypti regum inspicere corpora vellet, respondit reges se & non mortuos videre voluisse: graui testimonio ostendens inter eos reges vnum esse Alexandrū / qui virtute ac fama viueret. Laus profecto quæ sine alio teste Alexandri maiestatem testaretur. cum ab orbis terrarum principe profecta in quo prudentia esset adulatione atq; errore putari debet charuisse.

¶ De pelopida Thebano.

Perte tunc ostensum fuit quantum venerationis secum iſferant penes quos prudētia atq; iusticię cultus est: cū bello inter se decertantes Ptholomeus atq; Alexander macedonum reges spre-
tis multis vicinis regibus solum te o Pelopida controuersiarum suarum arbitrum fecerunt: pluris bonitatem tuam quam regna viresq; aliorum facientes, Tuum enim solum verbum plus ad frenanda in duorum prepotentium regum cupiditatem valuit: qui vicini atq; hostes armati erant: q̄ magni exercitus vires efficissent. Nam nullo stricto gladio nullo effuso sanguine pacem q̄ tu dixisti seruauerunt.

¶ De Numa pompilio romano rege.

Quod fidē duo reges pelopidæ habuerūt virtutis ei⁹ ac maiestatis magnum argumentum fuit. sed non minus illud est quod Numę populus roman⁹ habuit: cum per legatos eum vt romam re gnatum veniret vocauit: Id autem haud sine difficultate impetratum cum esset / populum romanum Numa adeo audiendum dicto semper habuit vt sub ipso nulla vnq̃ seditio mota fuerit / nullosq̃ is corporis cus todes habuerit: urbem autem quæ Marte orta martialibusq̃ rebus au cta erat / ijsq̃ etiam alebatur nominis sui maiestate atq̃ virtute ad reli gionem ante actæ vitæ prorsus contrariam traxit. Quod igitur maioris vnquam maiestatis exemplum aut huic par inueniemus? scilicet pere grinum hominem i priuato ortum educatumq̃ statu precibus ad id vo cari ad quod nonnulli consules senatoresq̃ cum ascendere armis ques iuissent nequiverunt: aut saltem sine armis aut suspitione non retinuerūt hoc non vires Numę non ingenij sagacitas aut opes sed virtutes foelix pfecto maiestas peperit.

¶ De Gn. Pompeio magno.

Maximam quoq̃ Gn. Pompeij magni maiestatem penes popu lum ro. arbitrari debemus fuisse: vel ob id solum quod in comi tio ostensum est cū congregato populo vt mitridatico bello præ tor crearetur Roscius obstraret: monito populo vt alium elige ret ac comitem ei Pompeium daret digito eum designans: vt qui audiē di facultatem in tumultu non habebant digito qui designabatur intelli gerent. Nam tunc arbitratus Pompei maiestatem ledi populus si comes fieret / indignatione vniuersus est motus sublatoq̃ i eā magnitudinē cla more vt supuolantes corui in populum attoniti caderēt / nō antea cōitijs discessit q̃ vni Pompeio prætura & quicquid ipso dictate expeditione vi dertur necessarium esse decerneretur.

¶ De M. Antonino philosopho.

Egitur Antoninum philosophum propter doctrinam virtutē q̃ in eam venisse existimatiouem maiestatemq̃ / vt eo impe rante ferrent palam homines Platonis impletum esse verbum quo dicebat tunc orbem terrarum foeliciter habiturum cū cōti gisset vt philosophi rerū potirētur. ob id igitur ipso mortuo velut incest⁹ atq̃ sacrilegus est habitus ciuis qui domi eius non habuisset imaginem dignum ducentes vt aut metallo aut saltem pictura eius virtutis serua rent memoriam cuius vita natura diuturniorem passa non erat: id quod in contrarium ante de Caio Nerone: ac Domitiano visum erat: quo rum memoriam extinguere propter sceleratam nefandamq̃ vitam que siuerunt.

¶ De Tito Liuiο patauino.

A Gadibus hominem Romam venisse Hieronymus scribit vnius Liuij videndi studio: cū facundię eius fama ipsum traxisset maiori admiratiōe Liuium intuitus qui populi romani res gestas scripsisset: q̄ urbem illam quę res ipsas ediderat: multis admiratione captis/ quod in vrbe orbis terrarum principe in qua innumera bilia erāt quę spectare homines cupere possent/ aliud esset quod hic Gaditanus plus q̄ urbem ipsam cernere desideraret. Fortasse enim is putauit ex Liuij aspectu melius se veterem romanam frugalitatem / fidem / sinceritatem / atq; integritatem: & his virtutibus ferocium ciuium ad iunctos animos lacteo eloquentiæ fonte expressos / q̄ ex statuis aut ædificiorum magnitudine comprehensurum.

¶ Recentiora De Apollonio tianeō philosopho.

AD recentiora maiestatis exempla transeuntes vnde melius q̄ ab Apollonio Tianeō philosopho ordiemur? Nam excellēti doctrina sua ac singularis innocentiae fama quanq̄ adhuc sileret nondum peractio pictagoreorum quinquēnio multas Asiæ inter se decertantes vrbes solis nutibus ad pacem redegit. Id præcipue aspēdij egit (quæ vrbs in pamphilia est) nā cum illic propter annonæ caritatem inopes contra opulentiores tumultuarentur/ nutu inopes repressi: ditibusq; persuasit vt erga tenues largos se præberent. quibus ex rebus aucta eius veneratio etsi inops nudisq; pedibus iter faceret: nō solū apud Asię vrbes apud quas ceu numen colebatur, verumetiam a babilonijs indiq; regibus magnis honoribus exceptus fuit: & omni necessaria re adiutus: tantum enim venerationis maiestatisq; secum fert doctrina ingens innocentiae vite coniuncta vt vbi ne notum quidem se arbitratur illic summo in honore haberetur.

¶ De Ambrosio Mediolanensi episcopo.

Cum in gallia Arbogastes comes esset: & post longa bella multasq; de hostibus victorias pacē iniuisset: in cœna cū galliæ principibus rogatus est ab eis an Ambrosium nouisset: qui cum & nos se se atq; ab eo amari respōdisset: subiunxerunt principes qui id petierāt: haud igitur mirum est si nos bello vicisti / qui ambrosij amicitia vteris Nā si stare solem iuberet/ dicto is audientem esset habiturus solem: partas igitur de nobis victorias non amplius Arbogastes tibi nō romani imperij viribus nō romanorum exercituum virtuti sed Ambrosij vnius sanctitati tribuimus. adeo in ingentem apud omnes maiestatem sanctitatis quam virtute atq; sapientia parauerat: Ambrosium fama extulerunt.

¶ De moyse ægyptio heremita.

Non minor etiam apud saracenos habita est Moisis ægyptij heremita maiestas quā illi virtus & morum sc̄titas pepit. Nam Mainam saracenorum reginam præpotētē ab idolatrico cultu

ac Christi fidem perduxit. Valentiniano enim imperatori scripsit si Moïsem egyptium heremitam & non alium ad eam episcopum ac fidei doctorem mitteret ad christianam religionem se transituram esse: peruasa sibi sine illo non bene se hoc opus impleturam.

¶ De Benedicto abbate Cassinate.

Maiestatem quam in Moïse Maina regina reuerita est Totila quoque gothorum rex in Benedicto coluit: fama enim illius impulsus ad eum in cassinatem montem profectus est videndum / et si tunc ipsum suscepta aduersus urbem romam expeditio occupatum habebat, ut igitur in eius conspectum venit / & solus sederet senio & squalore obsitus abbas / Tamen ut eum intuitus est quod adhuc longe ab eo esset ianitis ac barbarus rex quem impij romani magnitudo non mouebat / senis & inopis abbatis existimatio mouit. ad terram enim condidit humi utroque nixus genu / sanctoque homini ceu eius conspectu indignus appropinquare non audebat. neque abbatis hortationibus ante se mouit quam abbas ad eum profectus manu sua ipsum leuauit. potuit enim homunculi virtus ad ferocis regis ferendam potentiam id efficere quod nulla humana potentia ut prestare Totila vellet regi alicui nedum priuato homini effecisset. Tali igitur experimento edocemur longe plus virtutum morumque sanctimoniam sepe quam arma efficere.

¶ De Paulino Nolano episcopo.

Hoc ipsum in Paulino quoque Nolano episcopo ostensum est. Nam in Valentiniani tertij imperatoris morte a Genserico vandalarum rege cum Nolanis ciuibus permultis captiuus in Africam perductus / ob conspectus venerationem mansuetosque mores atque ingentem virtutem dignus habitus fuit qui non solum liberaretur verum etiam ut reliqui Nolani captiui cum eo datis nauibus atque in multos menses com meatu sine ulla precio in patriam remitterentur.

¶ De Epiphanio Papiensi episcopo.

Magna etiam visa fuit Epiphanijs papienesis episcopi maiestas cum a Theodorico gothorum rege ad gundauarum burgundionum regem qui vastata liguria cum ingenti praeda ac captiuorum manu redibat / missus magnam auri vim ad redimendos captiuos secum ferret. Nam preter quam quod paruo auro multos redemit / in ea virtutis atque sanctitatis opinione habitus est ut sex milia sine precio impetraret. Itaque apud hunc atque Paulinum non minus existimatio in quam propter singularem vitae innocentiam atque virtutem venerant quam apud Pyrrhum Fabricij militaris virtus valuit.

¶ De Petro moroneo heremita.

Accante apoſtolica ſede iam ſecundo anno per Nicolai quarti pontificis mortem propter graues Cardinalium in eligendo ſucceſſore contentiones vnanimis tandem conuenerunt cardinales vt Petrum moroneum heremitam pontificem crearent: arbitrari illum vnum ad tantam dirimendam contentionum lapſæq; in deterius eccleſiæ corrigendos mores remedium eſſe poſſe. boni enim illius viri ſanctitatis opinio inopiaq; humili conſociata ſpiritu plus valuit quam verſuta eorum doctrina opesq; qui locum quem ipſe non querebat inuadere moliebantur. Electus igitur a ſacro ſenatu ſecularibusq; multis principibus in equorum urbem Aquilam exceptus vetulus heremita aſinæ inſidens horrida amictus veſte omnes in admirationem venerationeq; ſimul haud aliter permouit quam ſi redemptorem hieroſolymam palmarum die ineuntem viderent. humilis enim illius veſtis atq; peruilis animalis quod ſenex inſederat imperium cardinalium fulgens purpura candidiq; equorum greges ſubierunt: virtutem ceu celitus miſſam quæ ſub tam humili latebat habitu adorantes. huic enim humilitati deus hoc ceu prærogatiue munus conceſſit: vt qui ei aduerſantur eamq; fugiunt in alijs ipſam adorare cogantur.

¶ De Bernardo abbate claualleni.

Inſciſſura quam chriſtiane eccleſie contentiones ille iniecerant quibus inter ſe de pontificatu decertabant Innocentius ſecundus ac Petrus Leo ciuis romanus qui Anacletum ſe nominauit cum innocentius ſe in galliam recepiſſet vt ſaluti ſue conſuleret, vbi romæ multisq; alijs gentibus inuiſus: adeo vt iam gallorum quoq; ſtudia erga innocentium nutarent. Bernardus claualleniſis abbas qui in gallia ſacras habebat conciones, Innocentij partes tanq; veri pontificis ſuſcepit. Itaq; Galli eius virtutem doctrinamq; tanti fecerunt vt nullo alio facto iudicio Bernardi ſententiam in deligendo ex pontificibus altero ſecuturos ſe affirmarint. Nam etſi ſecularium principatum ea res non parum intererat, atq; vrbis Roma cum ingentibus prouincijs viriq; doctiſſimi permulti pro altera parte ſtarent. Galli tamen vni bernardo plures tribuentes Innocentium pontificem acceperunt.

¶ De Franciſco qui Paule dicebatur heremita.

In eandem pene exiſtimationem venit Franciſcus paulæ heremita vir natione calaber cum a tertio decimo anno vſq; ad ſexageſimum heremiticam egieſſet vitam: obſonio nullo cibos ſuos moliente. Quam obrem miſſis a Ludouico vndecimo gallorum rege ad Ferdinandum ſeniorum neapolitanum regem oratoribus qui precibus multis hoc peterent vix tandem Syxto quarto pontifice ita iubente adduci Franciſcus potuit.

it/ut in galliam ad Ludouicum se cōferret: a quo per omnē regum quo
iter habuit præmissis sacris ceu si cardinalis cū legationis honore illuc
tenderet exceptus fuit/ q̄q̄ litterarū expers esset ab eo rege eiusq̄ filio
Carolo octauo consilijs de magnis rebus exhibebatur: sentētiaq̄ eius p̄
ferebatur. Alexandroq̄ Sexto pontifice hoc prebente principis quintę
regulæ factus fuit quæ postea ab eo nomen accepit.

¶ De Symoneto Camer
tino heremita.

ARdebat longo bello Italia decertātibus iter se Francisco Sfor
tia Mediolanensi duce ac Veneto Senatu quorū discordias cō
ponere cum multi christiani principes frustra temptassent Sy
monetus Camertinus heremita suscepto negotio, qđ propter vitæ boni
tatē nullo precio putabatur adduci posset magis ad alteram inclinaret
partem ad pacem ambos redigit: quæ ei postea cognomētum peperit.

¶ De Balduino tertio hiero
solymarum rege.

DOst tam multa religiosorum hominum exempla secularia/nō
nulla addituri a Balduino tertio hierosolymarum rege quinto
rem ordiemur. Nam septē & viginti natus annos cum mortē
obiit sine vllis liberis/ & a barnūte hierosolymas efferretur quod in eay
be sepeliri voluerat/non eius regionis solū christiani homines lachrimis
ipsius mortem prosecuti sunt qui vndiq̄ spectandi gratia ad viam qua
ferebatur concurrebant/verumetiam multi crucæ doloris ob eam mortē
socios se præbuere. quā etiam cum Noradinum damascenorum Sultha
num quidam monerent in ea morte occasionem offerri christianos ho
mines qui in Syria degebant dum rege carerent atq̄ in dolore versaren
tur/opprimendi: Mortui regis virtute motus Noradinus respondit: nul
lo modo se assensurum vt christiani vexarentur / donec iusto dolore de
functum bonum regem suum prosequerentur. quem eius modi esse di
cebat vt ei similis in orbe reliquus nullus esset. O admirandæ virtutis vi
res in tenera ætate iam maturæ quæ hostem quoq̄ ad regem illū laudā
dum verendumq̄ etiam in morte coegisti: quæ odium quod motū bel
lum alebat quæ diuersæ religionis studia quæ solent plerunq̄ implaca
bilia esse superasti. Onunq̄ reticenda barbari hominis in colenda virtute
bonitas: cum militatem auaritiā dum funeris/ ceremoniæ peragerentur
a preparata præda continuisti.

¶ De lagula Lituorum principe.

DArī etiam reuerentia eadē virtutis opinio polonos christianos
populos rege carentes compulit/ alius regionis quam ipsi co
lebant postpositis quorum in propinquo multos habebāt/gē

tis suæ regnum ad lagulam idolorum cultorem Lituaniæ principem de
ferre: qui postea in sacro fonte per baptismum regeneratus vlatissai no-
men accepit. adeo omnes ille nationes iustum eum & humano ingenio
esse nullaq; regia carere virtute putabant.

¶ De Francisco Sfortia principe insigni.

Franciscus Sfortia inter Italos principes clarissimus adeo gra-
to venerandoq; fuit aspectu tantumq; nomen ei virtus etiam
inter hostes pepererat / vt maiestatis plenum dicere possimus
fuisse. hosti quoq; formidolosus / quod raro coniunctum inuenitur apud
eundem venerationis habebat plurimum Id eo bello quod Mediolanē-
si populo mouerat quo postea ad ducatum euectus fuit / apud briuium ī
amnis abduæ ripa clare apparuit: nam cum vt opem ferret castellis quib-
usdam repentino hostium incurſu laborantibus progrediendi studio a-
perto capite inter hostes perlatus esset ab eis genu humi posito adora-
tus deosculandæq; manus studio omnibus ad eū accurrentibus cōmunis
omnium militū parens nouusq; mars salutatus fuit. Quid em̄ aliud
hostibus circumſpectum te Franciscę tunc defendit q̄ maiestas nominis
tui? quę vt te mirarentur ac venerarentur omnes eos compulit ad quos
te contulisti Nēpe multo maius id in te fuit q̄ in Scipione cū in latrones
incidit. quod illi vt spectarent Sipionem ad eum iuerant hi correptis ar-
mis castella Frāncisci Sfortiæ inuasērant vt adimerent.

¶ De eodem.

Aud mirum fuit si Gregarij milites huius principii maiestate
compulsivim in eo abstinuerint imo potius eū coluerint. Quip-
pe antea omnes Itali principes iusticia īsigni esse ac virtute sin-
gulari iudicauerāt. nam cū graue bellum in Italia gereretur & ipse vene-
tarum copiarum dux esset. Veneti ac Philippus Mediolanensis dux cū
foederatis suis controuersiarum arbitrum fecerunt Franciscum non mi-
nus illius fidei credentes q̄ ātea sæpe militari eius virtuti fecissent. eius
igitur iudicio pars vtraq; stetit: & ipse omnium Italicorum principum
militaris dux creatus initæ etiam pacis custos atq; conseruator quod an-
te nemini aut rarissimis contigit / declaratus fuit.

¶ LIBRI SECVNDI FINIS

¶ INCIPIT LIBER TERTIVS.

¶ DE INDOLE

CAPVT PRIMVM



betur.

XPERIMENTO CERNITVR arbores quarum ea est natura vt bonos fructus ferant, cū flores emittunt plerūq; bonæ frugis signa ostendere: homines quoq; qui ad magnā virtutem euasuri sunt sæpe in tenera ætate quales futuri sint præ se ferunt. ea præsignificatio Indoles dicta ē de ea scripturi ab Alexandro qui magnus est dictus primordia sumem⁹ vt hic ei atq; alijs in rebus locum illum tribuamus qui virtuti ipsius de-

¶ De Alexandro magno.



Quoniam Philippo regi equus insigni capite qui idcirco Bucefalæ nomine nūcupabatur perductus esset, neq; inueniretur qui ob nimiam eius ferocitatem insidere equo atq; eum regere posset. Alexander filius adhuc puer casu tūc ad patrē profectus magnis precibus vix ab eo impetrauit vt in eum ascēderet: idq; cum non sine magna arte atq; consilio fecisset, currentisq; peritissime frena moderaretur: ridentibus alijs prudentiæ plenus pater aliud in hoc spectans p̄ læticia excussis lachrimis iā aptū qui regere regnū posset filiū iudicauit.

¶ De eodem.



Quoniam manifeste etiā puer futuram animi sui magnitudinē declarauit. Nā cū puerulo in litterario ludo victoria quam pater Philippus pepererat narraretur suspirās dixit. si pater omnia vicisset nihil sibi superfuturū. cui cū astantes respondissent ipsi si hæc omnia parari, dixit parui se ducere quod late regnaret quādo parandæ gloriæ materia eripitur. Iam in ea ætate orientales victorias animo visus est concipere.

¶ De C. Martio Coriolano.



Caius Marrius adhuc adolescēs eo bello quod postremo Tarquinii regno pulsus cum latinis qui restituere eum in regno conabant aduersus romanos gessit, cum vidisset ciuem romanū ab hoste superatum de salute laborare, accurrens eum audacia seruauit hostemq; a quo magis premebatur interemit. Quamobrem a dictatore ciuica corona donatus eum honorem in tenera ætate tulit / quem raro senes virtute prestantes assequuntur. hoc enim adolescētiae suæ flores eius fructus ostendit signa qui postea adultior ætate Coriolani cognomen ei peperit.

¶ De Alcibiade Atheniensi.

In prima etate Coriolanus armis quam fortis atq; audax futurus esset ostendit. Longe etiam minori etate Alcibiades astutus ingenium cum audacia simul declarauit. Nam cum puer in via cum æqualibus suis luderet superueniente plastro obuiam bubulco factus cum frustra precibus impetrare temptasset ut plastrum sisteret quod eius ludi ratio quæ coepta erat perficeretur posteaque illius transitu fore vidit ut ludus perturbaretur in terram se ante boues strauit: monito bubulco ut si vellet per eius corpus transiret. hoc astu atq; audacia non sine magna altantium admiratione bubulcum continuit donec ludi incoepta ratio esset profecta. Hoc enim facto ostendit quantum crescente magis etate ac corporis viribus audaciam ingenijque vires & astum esset aucturus quæ tantæ in eo fuerunt ut postea per quoddam tempus Athenæ ab eo regerentur.

¶ De eodem.

Non minus hoc quod sequitur futuram in Alcibiade animi magnitudinem atq; argutiam declarauit. Nam ad magistrum ludi ut grammaticam disceret missus, rogato magistro an homeri operis aliquid haberet volumen cum is respondisset non habere: indignatione motus quod docere grammaticam professus homerica non haberet opera in vultu magistrum pugno percussit: profectusque ad alium ludi magistrum cum idem petisset: & magister habere se bonum & a se castigatum volumen respondisset: Subridens tunc ei inquit & tu qui Homeri castigatorem te dicis ad erudiendos pueros ludum aperis. argute in altero ignorantiam iactantiam in altero reprehensione profectus.

¶ De Cyro persarum rege

Cyrus adhuc puerulus cum inter pastores incognitus aleretur & in ludis quos pueri exercere solent ut plurimum rex crearetur: eos qui errassent verberibus seuerè castigabat. Astiagi medorum regi a pastoribus ob eam rem accusatus cum a rege reprehenderetur haud se in tam tenera etate vilibusque panis regio occultare animo: respondit regibus conuenire ut peccantes corrigerent / sequi id ceu pastorum regem fecisse. Quam ob rem ab auo Astiage cognitus cum putaret ficto regno somnii quo perterritus nepotem exponi iusserat vires euanuisse / eum inter pastores verum & non fictum regem vidit.

¶ De M. Aurelio Claudio

Flauio imper.

Claudius Flavius postea virtute imperium peperit cum adhuc tener & priuatus cum quodam luctaretur statura se maiore & is apprehendere eum in baltheo debere per baltheo testes apprehendit.

pudore doloreq; simul permotus Flavius silentio dolorem premens pugno facie illius strenue percussa, sanguine dentibusq; quos loco suo dimouerat guttur totum oppleuit: nulla periculi habita ratione quod subibat, cū coram imperatore Decio res gereretur: & enim ea re ostendit qualis aduersus Gothos aliosq; barbaros futurus esset a quibus imperiū erat liberaturus.

¶ De Herode primo iudeorum rege.



Erodes primus ab Antipatre galilee pfectus, cū nondum annum quintū decimū excederet & preter communē illi⁹ etatis morē relictis ludis se armis dedisset/latronum ducē Ezechiam occidit qui magna manu Syriam īfestabat. eo enim principio declaruit (si ei crudelitas non obijceretur, facile pene omnibus iudeorū regibus posse anteponi.

¶ De Samuele propheta.



Samuel adolescentulus nondum duodecim excedēs annū cū apud Heli sacerdotem educaretur/virtute annos superāte dignus habitus est vt sepius cum eo deus loqueretur/munusq; futura preuidendi monendiq; quod alij vix longo senio assequēbātur/ in tā tenera etate consequeretur: illa etate ostendens quam matura ī eo virtus esset futuraa& per eam non indignum fore vt diutissime israeleticū populum gubernaret ac pene p arbitrio iudeorum regno regibusq; vteretur.

¶ Recentiora De Origene adamantio.



Indolis exemplum Origenes adamantius inter recentiorum temporum homines haud leue ostendit/ cum patris propter christianam fidem ī carcere custodiebatur/ ob teneram etatē in martyrio esse comes non posset (Neq; enim Septimum decimum ānum superabat) & diligēter a matre obseruabatur: patri scripsit ne propter filiorum charitatem a recta fide erga deum auerteretur. iā ea etate ostēdens qualem eum & quam intrepidum preconē christiana religio esset habitura.

¶ De Theoderico Ostrogothorum rege.



Theodericus Theodemerī filius cum adhuc puerulus esset manifestam indolem ostendit eius virtutis qua Herulos Odoacrū q; italia pulsus erat eamq; suo atq; ostrogothorum imperio subacturus. A grācia īscio patre profectus paruo comitatu Sarmathas (qui nunc rosseorum ac polonorum pars esse dicuntur) inuasit: ab eisq; ī patriam cum ingenti praeda secum comitibus icolumem recepit.

¶ De Grimoaldo Longobardorum rege.

Crimoaldi Longobardi egregia indoles non patitur silentio se preteriri. Nam cum adhuc admodum puer a Cacano auarorum rege cum alijs Longobardis qui forumiuli incolebant propter datam fidem ad mortem deduceretur, ut barbaricam perfidiam cognouit in ipso cædis tumultu inde se fuga cum duobus fratribus abripuit. verum postea sequente hoste cum puero ad fugam vires ut alijs non sufficerent ab equite comprehensus iterum ad mortem ducebatur. Cæterum ipse ferro quo cinctus erat quod haud magnam in ætate esse poterat, illum ipsum a quo ducebatur nihil minus quam a puero id timens occidit: ac fratres collectus in tuta se loca recepit. Incredibili hac audacia ostendens quo animo quoque ingenio ad parandum regendumque Longobardorum regnum esset futurus.

¶ De Balduino tertio hierosolymarum rege.

Magna etiam idoles illa fuit quam in puericia (neque enim quiritum decimum superabat annum) Balduino tertio hierosolymarum rege visa est. Nam cum ad eum tentax turca perfectus esset, propter discordias quas cum fratre suo Damasci Sulthano habebat (tribuere enim nimium cuiusdam militari duci suo putabatur) isque urbem irsam Balduino in Arabia (quam nunc buferet appellant) obtulisset. Item arcem Seleam quam in eadem regione magni momenti habebatur, si haud disparem rem ei Balduinus in iudea daret contra omnium opinionem Balduinus negotium suscepit quadriduumque cum exercitu perfectus cum in via pene semper cum hoste pugnaret: ut birsæ urbi appropinquatum est inuenit ciuitatem sulthano deditioem fecisse. Itaque infectis quorum causa tantum viget erat emensus, cum amissa reditus spe qui dum eum hortarentur ut cruce accepta, in qua mundi salus perederat, in castris enim eam habebat cum duobus comitibus itineris peritis velocibus equis fuga se inde abriperet, dixit male se cum suis mortem oppetere quam deseruisse exercitum videri. Itineri igitur se credens non sine magnis incommodis cum turcæ siccas herbas ac pruna succendissent, iussis episcopis descendere ac dei veniam poscere, vento in contrarium flante incendio liberatus, in Syriam incolumis regressus est: aperte ostendens qui vir is futurus esset cum adhuc puer tale facinus edidisset.

¶ De Fortitudine.

Caput secundum.

¶ De L. Sylla.

FORTITUDO VIRTUS profecto insignis cum simul quam animo infidet corporis quoque robur coniunctum habet. Cæterum feritas potius quam fortitudo ducenda est cum a valido corpore abesse animi virtus ista inuenitur cui piculorum cum ratione contempe est. Hæc

tanq̃ fructus flori suo propinquus post indolem de se mentiōem fieri pe-
tit. In ea igitur ostendemus qui in periculis constantes in prælijs fortes
morem quæ gloriam ob publica cōmoda secum traheret minime expa-
uerunt. Inter hos a L. Sylla vtpote a militari duce qui fortissimus habit⁹
est primordium faciemus. Is cum in Orchomeno fulam aciem suam ab
Archelao Mitridatis duce videret/ex equo confestim descendens signo
arrepto in medios irripuit hostes/exclamās hic hic milites rōani morivo
lo. Sed vos cū rogabimini vbi ducem vestrum amiseritis/mementote pe-
tentibus respōdere in Orchomeno:hac ipsius voce moti milites ad ordi-
nes regressi/reditegrata pugna victores iam hostes in fugam verterunt.

¶ De M. Sergio.



Rbs roma omniū virtutū atq; viciorum inexhaustus fons/cæ-
terum militaris fortitudinis vera parens, eius mirum exem-
plū in M. Sergio ciue suo nobis prebebit: qui cū ante semel tã-
tum in bello fuisset amissa in prælio dextera aliam ferro con-
fecit quaterq; in p̃lio ita decertauit vt sub eo duo confoderētur equi:& cū
iam āplius viginti acceptis vulneribus vix pedibus consisteret / peneq;
manuum vsum amisisset. Cremonā tamen atq; Placentiam obsidione li-
berauit:duosq; hostiles exercitus in fugam conuertit:plusq; aduersus de-
bilitata vulneribus membra sua q̃ cum hoste pugnando:omnes qui eum
viderent in admirationem mouebat:vt pedibus illis qui vix incedendi
vsum ei prestabant:& manibus quæ vt cibum ori possent inferre non nisi
magno labore sufficebant,non solum sæpe dimicaret verumetiam de fe-
rocissimis hostibus victorias reportaret.

¶ De Manlio capitolino.



Miranda Manlij quoq; capitolini fortitudo fuit/ qui nōdum
expleto decimo septimo āno duo spolia de hostibus retulit pri-
musq; inter romanos corona murali donatus ciuicas sex & sep-
tem ac triginta militaria dona per virtutem affecutus/tres ac
triginta cicatrices in aduerso corpore ostendebat: vulnereq; in humero
& simul altero in coxa accepto. P. Seruiliū magistrum equitum in præ-
lio iam ab hostibus circumuentum liberauit. Infuper captum pene a gal-
lis capitolium defendit.

¶ De L. Glaucō.



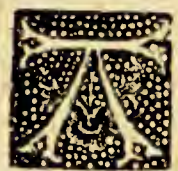
Mali prælio quo metellus hasdrubalq; decertauere. L. Glauc⁹
eques romanus cum Hasdrubalis nauem appræhendisset nula-
lis vulneribus absterreri potuit/vt eam desereret quo ad amif-
sis ambabus manibus cum naue etiam manus reliquit. Sed iā
animi fortitudinem transeamus.

¶ De Octauio consule.



Agnam animi fortitudinem ciuili bello Octavius cōsul ostendit: cum urbē Romā Cinna Marioq; ineuntibus ab amicis atq; aruspibus suafus vt abiret/ respondit se cum cōsulatum gereret patriam nisi cum vita non relicturum. Itaq; cum consularē sellam cum consularibus ornamentis conscendisset, quanq; tunc quoq; essent qui fuga sibi vt hortarentur optimo equo ad fugam oblato ipseq; Censorinum a longe venientem videret, quē ad se perdendū misum esse sciebat: nunq; aut loco aut vultu imutatus est. sed intrepidus eodem loco manens leuiente Censorino caput amisit.

¶ De Alexandro magno.



Alexandri magni fortitudo paruaq; salutis suæ ratio habita cum adeunda erāt pericula/etiam in gregario milite mira videri potuit: nedum in tanto rege pro cuius salute totus decertat exercitus. Cæterum in eo res illa vehementer laudanda: quod cum ceteris rebus agēdis principem se preberet in serēdis prēlijs in postremo agmine non maneret. Id quod in Nisa vrbe oppugnanda non obscure ostendit. Nam cum milites suos in traiciendum amnem quo ab vna parte vrbs eingebatur segniores videret ipsius amnis altitudine territos ipse scuto suo inixus quod pectori subiecit primus fluuium tranauit. In india aliā quoq; urbem oppugnare adortus primus scalis appositis i vrbis muros euasit: in quibus cum effractis scalis cum duobus tantum remansisset comitibus, quanq; multis acceptis vulneribus nunq; de se hostibus dēdendo verbum fecit: sed vt erat confossus a muris saltu ad suos se recepit.

¶ De Pirrho epirhotarum rege



Quam generoso etiam animo Pyrrhus epirhotarū rex fuit: qui cum i Sicilia ericem arcem munitissimam oppugnaret, prim^o scalis in muros conscendere voluit. vbi hostiū a quibus premebatur/ alijs occisis/ alijs cōspectus sui atrocitate territis, vi primus in muros euasit, illicq; tam diu solus hostium vim sustinuit quo ad milites qui deorsum erant receptis animis/ ac stimulatē præterea ob ea quæ regem egisse viderant pudore, omnes impetu facto muros conscēderunt

¶ De eodem,



Pyrro egregiæ animi atq; corporis vires de fortitudine dicentē iterum de eo facere mentionem cogunt. & pulcherrimi eius facinoris quod ex Sicilia in Italiam reuersurus impetu a magno mamertinorum exercitu facto edidit. Nam cum inter primos pugnans vulnus accepisset/ atq; ad illud deligandum secessisset vt intellexit ob eam rem cuctos hostium animos atq; ex eis ceteris alijs validiorem quendam nominatim se vocantem in plium rediit: vbi inuento eo qui in certamen puccabat manū cū ipso conseruit gladioq; ita

in caput eum percussit: ut statim moreretur. Qua re Mamertinorum exercitus adeo perterritus est uti de postea pacatum iter habuerit.

¶ De Philopemene megalopolitano.

QUoniam Philopemenes Megalopolitanus in castris cum Antigono macedonum rege esset, in eo bello quod is aduersus Cleomenem spartharum regem gerebat nimio pugnae ardore non expectato signo primus qui in hostes irrueret feriretque fuit. Itaque dum proelium continuaret utramque coxam sagitta perfossus cum veluti vinctus (euelli enim sagitta non poterat) remaneret: altera coxarum in partem contrariam extensa, sagittam in duas partes effregit atque ita eam conuulsi. Eo igitur vulnere nihilo inualidior factus redintegrata pugna tantum animi fauorisque suis iiecit, ut eo die Philopemenis virtute Antigonus proelii victor remaneret.

De Gedeone Israelis iudice.

OMISSURI miram virtutem Davidis qua gigantem Goliath perdidit: item ea quae in Sansone fuisse leguntur: simulque in Athleta Diodeme ceu quae aut diuinitus facta aut fabulosa sint nonnulla fortitudinis exempla referemus quae in viris hebreis extitit: Gedeonemque primum referemus Israelis iudicem: qui cum caeteri iudei virtutem atque animum amisissent arabum atque amalechitarum exercitus magnitudine coteriti (Impetu enim facto gentes ille iudeam omnem vastabant) ex omni iudeorum numero solos trecenos delegit: atque eo tantum comitatu noctu hostes in ipsis castris inuasit. coniectaque omni eorum multitudine in fugam ex ipsis centum milia occidit: a reliquis iudeis incede solum fugientium adiutus. Hic igitur gratia fileat quae Spartharum Leonidam fortitudinis omnibus anteponit. Tanto enim numero Gedeon non minorem exercitum inuasit de eoque caesis centum milibus victoriam peperit quando Leonidas cum munitissimum insideret locum pugnas persarum sustinuit regem ac postremo cum omnibus suis occubuit. In eo Gedeoni tantum par quod pro publica salute periculum mortemque non extimuit. In caeteris longe inferior & dispar.


¶ De Dauide Iudeorum rege.

INter multa Davidis iudeorum regis admiranda fortitudinis facinora illud vnum narrasse contenti erimus, quod aduersus Hamonitas Syrosque edidit: quos longe inferior numero adortus cum ipse inter primos fortiter dimicaret Amonitharum ducem Cadam qui Sabachus dicebatur / virum fortissimum manu sua obtruncauit. In hoc. M. Marcello haud dissimilis cum Viridomaro Gallorum rege iter empto spolia opima retulit.

¶ De Saule Iudeorum rege.

QUoniam in fortitudinis parte sit quantum ab hoste superatum liberum tamen seruare animum / potiusque aut mortem sibi ipsi consciscere aut hostili telo confossum vitam effundere quam hosti animum subicere: nonnulla de ea re ex varijs gentibus exempla ponemus. vt omni genti omni tempore ac modo semper integrum esse intelligatur (modo animi paucitas non obstat) se a seruitute liberare: nullumque cathene genus tam validum esse quæ inuitum generosi animi spiritum coercere valeat. Id inter alios iudeorum rex Saul ostendit: qui quamuis non ignoraret ad certam se mortem proficisci / vt ei a Phitonissa predictum fuerat tamen totam noctem iter continuauit vt proelio cum suis interesset: in quo cum omnia prestitisset quæ a rege non prudenti solum verum etiam fortiter expectanda erant tandem vt suos in fugam conuersos vidit vna cum suis illic opetere mortem quam fugere maluit.

¶ De Iuda Machabeo.

udas Machabeus cum ab Antiocho cum duobus hominum milibus rebellasset, eumque bachides cum duobus equitum milibus ac triginta milibus peditum persequeretur præ timore multis iudeorum abeuntibus, solus cum octingentis viris remansit qui cum hortarentur eum vt inde abiret, ingenti respondit animo: emori malle quam vt eius fugientis terga hostes inspicerent. proelio igitur iitovna cum suis in eo campo vbi certauerat vitam amisit.

¶ De Eleazaro fratre Iude Machabei.

Non minus fortitudinis eius frater Eleazarus cognomento mauronius eo proelio ostendit quod aduersus Antiochum eupatorem Syriæ regem commissum fuit in eo conspicatus elephantem super alios ornatus magnitudine insignem, antiochum eo vehi existimauit. Itaque in vna re & proelii & belli finem fore ratus si antiochum oppresisset impetu in hostes facto ad illum ipsum elephantem quem designauerat penetrauit: atque sub eius ventrem cum se immisisset paruo gladio intestina elephantis effodit: qui supra Eleazarum corruens mole sua eum oppressit totumque contudit: ita vt audacis facinoris læticiam sentire non posset.

¶ De quibusdam Iudeis Iottapatenis & alijs.

Et si qui sibi ipsi mortem consciscunt a philosopho inter fortes numerandi non videantur, idque inter alios multos etiam sancti non minus quam doctus vir Augusti censeat: omnes enim genus illam mortis veluti fugam atque rerum aduersarum impatientiam appellat: veluti eam qua heretici donatiste in Africa ne se catholicæ fidei crederent ne dum ad mortem magistratibus se offererent verum ipsi sibi mortem conscisciebant. quæ res impetus atque rabies potius quam fortitudo vocari debet tamen

quia quosdam ex ijs in fortium numero historici posuere, quod vite cōtēptores fuisse videntur: de nonnullis hic scribemus. de quibus liberum lestoribus iudiciū relictū sumus: quod ut ab Augustino scriptum est. deus miraculo volūtariā querēdā mortem approbauerit. id enim egisse vidētur ne pudicitiam amitterēt. Vnum igitur ex his exēplū a Iosepho auspiciābimur: qui cum post Iotapatæ captiuitatem se cum quadraginta iudeis in speluncis abdidisset: ante se mutuis cōfodere vulneribusque hosti dedere omnes maluerūt. vnusque Iosephus cū solo comite ex eo numero non sine magna industria euasit.

¶ De Iudacilio Asculano.

Iudacilius Iudacilius militaris dux eo bello quod socij aduersus populum romanum gessere. Nam cum sciret a Pompeio Asculum urbem patriam suam obsideri, urbem ingressus sed non tanto numero tueri eam posset quia ab Asculanis parum adiutus fuerat: egredi vrbe ut salutē suā consulere neglexit. Cæterum occisis prius aduersæ factionis ciuibz qui dum urbem ingrederetur seruari eius ordinem prohibuerant: pyraque ingenti lignorum in medio congesta templo in ea cum amicis cenauit: atque postea hausto veneno succensaque pira sibi patriæque per hunc modum malorum finem inuenit. Inuictō enim animo se ab hostibus quibus solos reliquit cineres liberauit.

¶ De Astapacensibus.

Non plus etiam romano exercitui quem Martius. P. Scipionis auspicio ad eos duxerat Astapaceni in hispania reliquerunt: idque ita egerunt ut citra controuersiam virorum fortium nomen lausque eis adimi non posset. Nam si vna cum opibus patriam combusserunt, si uxores filiosque interemerunt, saltem hoc assecuti sunt quod multi perire atque ignauiae suspicionem relinquere noluerunt. Ferocibus enim animis Astapaceni tractandisque armis apti romanum hostem aptis portis inuaserunt: qui quamque militari industria atque armorum usu numeroque superior esset animi tamen fortitudine longe inferior extitit. Itaque vix tandem Astapacenum populum delere potuit. sed quid delectare dico? si quidem pugnando inferiorem numero opprimere, id vitam non ordinem atque constantiam animorum adimere dici debet: neque enim ex toto illo populo ullus qui in aciem prodierit aut ordinem aut locum deseruisse aut dimicandi quam vincendi finem fecisse aut vnquam retro aspexisse inuentus est. a romana enim multitudine circumuerti in vestigio suo ut in proelio erant stantes corruerunt cum in vrbe illo ipso tempore cōspecta aduersa pugna qui in acie ferre arma etate aut sexu prohibiti erant mutuis se vulneribus cedentes urbem cum ijs que in ea remanserant succederent.

¶ De Latrone Arabe

Nonnunquam in generoso sanguine seruitutis indignatis cōiūctam habere visa est ceu promptitudinem quādam ad mortem. quę gloriam aliquam secum traheret. sed in obscuro homine haud sepe hoc esse contigit. Admiranda tamen supra modū ea fuit promptitudo quam arabs quidam latrocinio vitam agens ostēdit. Nam cum huius generis hominum multitudo ingens inaccessibiles montiū speluncas insideret infestaq; regionem faceret, Herodes iudeorum rex coacto exercitu allatisq; bellicis machinis expugnationem adortus est. Itaq; cum multis occisis pars eorum deditiōem fecisset. quidam inter ipsos maior natu Herode ad colloquium vocato magnoverborum conuicio eum persecutus, & si sibi suisq; vitam atq; libertatem videbat offerri si Herodis fidei se credidisset, in antri ore constitit. illicq; septem filios quos habebat occidit deorsumq; ad Herodem atq; eius exercitum & post eos vxorem seq; ipsum mortuos deiecit. Admirandam pfecto animi fortitudinem & regio q; latrones statu digniorem: Catoniq; Vticēsi laudibus preferēda: si tā forte magnūq; facinus antea cōvite quę latrocinio infamis fuerat scelere non maculasset.

¶ De Eleazaro iudeo.

Non minus animi Eleazarus iudeus ostendit: qui cum diu contra romanos hierosolymis arma tulisset: post captas hierosolymas in arcem Mesade cum noningentis iudeis se recepit. In ea obsessus a Sabino flauio romano præfecto, cum iā ita euersi essent muri vt parua sui tuendi spes restaret: minime vel fuga sibi consulere vel pacem ab hoste vt multi eiusmodi in statu egerunt, petere temptauit. Sed animi ac fortitudinis plena oratione confirmatis sociorum animis eos demum in hanc sententiam secum traxit, vt forte decem eligerēt a quibus omnes vna cum liberis atq; vxoribus occiderentur. Itaq; re peracta illi ipsi decem succensa arcene quid prædæ ad hostem perueniret, integra ab incendio ea tantū quæ victui parata erant seruauere: vt vera virtus & non fames intelligeretur ea fuisse quæ ad tam efferatum consiliū eos perduxerat. post hæc igitur ipsi quoq; decem ad id facinus relictī mutuis se vulneribus trucidarunt. neq; ex tanti numero vullus superfuit præter foeminam vnam quæ audita illius deliberationis atrocitate in subterraneos cuniculos cum quinque puerulis se recepit. illic q; dum res perageretur latuit: a qua postea vt res gesta erat intellectum fuit.

¶ De Gallogrecis.

Simili nescio desperationē dicam an animi fortitudinem gallogrecorum exercitus in grecia vltus est. Nam cum ab auspiciis commonerētur multum esse sanguinem effundendum, foreq;

vt eorū deleretur exercitus q̄q̄ retro tuta in loca recipere se poterāt īco-
lumes, tamen liberis atq; vxoribus occisis proelio decertare cū ātigono
Macedonū rege atq; pugnādo occumbere omnes maluerunt q̄ seruata
salute timoris signa hosti reliquisse.

¶ De Zantijs

Antij asiaticus populus cum viderent Brutum occupata eo-
rū vrbe aduersus Octauū arma parare, indignatiōe simul atq;
despatione moti sūptis armis diu cōtra acriter resistērūt: quo-
rū motibus & si postea publico edicto ignoscebatur, tamē omnibus truz-
cidatis ita vt vltra quinquagita fœminas in ea nullus supesset, vrbe incē-
dere q̄ p̄cario videri vitam obtinuisse maluerunt.

¶ De Buthe persa.

Buthes pla thraciæ p̄fectus a Cymone atheniēsium duce ī vrbe
eione obsessus, cum vt idem facerēt alijs qui vna secum obside
bātur persuauisset: incensa prius vrbe ne ad hostes ex ea victo-
ria cōmodum vllum perueniret: vna cū obsessis omnibus mor-
tem sibi consciuit.

¶ De Ariarathe capadocum rege.

Ariarathes capadocię rex cum a perdica obsideretur, ne ex victoria
aliquo commodo perdica augeretur se suosq; vrbe incensa intere-
mit cinere tantum ruinisq; hosti relictis.

¶ De Cleomene Lacedemonum rege atq; eius cōitibus.

Clam mira etiam fuit Cleomenie lacedemonum regis animi for-
titudō: cum regno pulsus ab Antigono Macedonū rege ad ptho-
lomeum egypti regem ceu ad amicum profugit: fretus ad reci-
piendum regnum quod amiserat opem ab eo se habiturum. Ce-
terum nulla ope adiutus verum vt captius in custodia habitus cum tre-
decim solis comitibus remansit. Mira igitur arte custodia lapsus cum
hipitha comitum vnus cui lēsa Ischia vires corporis erant imminute vt
quamq̄ ad effringēda vnde effugerant loca suffecissent, consequi tamē
euntes vltra nequiret: orauit ne eius causa tam magnum facinus omit-
teretur, & ne in hostium manus perueniret rex eum occideret. sed non
propter hoc a rege Cleomene destitutus est. quin potius deiecto ex quo
quem primum habuerunt obuium illi hipitham imposuerunt: atq; per
vrbem discurrentes duos ptholomeos regioes p̄fectos qui magna ma-
nu se opposuerant obruncarunt. Tum frustra ad libertatem diu voca-
tis ciuib; cum viderēt tandem sibi in ptholomei potestatem esse rede-
undum: demandata Pantheo cura qui postremus moriturorū erat futu-
rus, vt quos nondum plane mortuos videret ad obeundam celeriter
mortem iuaret: mutuis se vulneribus interemerunt. Is autē diligēter
que demādata erāt curatis iuxta Cleomenē regē sedens pectus ipse si

bi gladio traiecit.

¶ De Cleomenis filio.

Nimi virtutem qua Cleomenes rex peditus fuit illa sequetur quam ipsius quoque filius ostendit: ut quos natura simulque virtus & exempli similitudo coniunxit, hic a me non separentur. Nam cum ex patris suae lachrimis patris mortem suspicaret nulla re dicta a summo ædium culmine se præcipitem demisit egitque ea re ut omnes Cleomenis filium fuisse intelligerent. cui si tantum foelicis ætatis quantum animi fortuna concessisset, non minus quam pater se Lacedæmonis dignum regem ostendisset.

¶ De Adolescente Lacedæmonio.

Fortitudinis exempla quæ in puerili ætate tanto plus laudis merentur quanto rariora atque difficiliora sunt cogunt ne miramur alterius Lacedæmonij adolescentis animi virtutem præteream. Nam cum domino cui seruiebat in cæteris diligenter promptamque operam pacienter nauaret, iussus metallam ferre: in eo vno seruilis genere propter rei obscenitatem / amissæ libertatis reuocata memoria / parere recusauit: qua re cum dominum indignatum aspiceret in hæc erumpens verba: disce alias emere: ab altioribus ædium fenestris se præcipitauit.

¶ De Euticho Lacedæmonio.

Fortitudo quam lacedæmoniorum animis natura infudisse visa est me ab eorum exemplis abire non patitur. Nam quo tempore Leonidas Spartanus ad Thermopilas persarum expectabat exercitum atque propter oculorum valitudinem Aristodemum Eutichumque ab exercitu patriam redire iussisset: in via Eutichum reditus poenituit dedecorisque sibi ratus cum aliis proeliando non mori ad exercitum rediit: qui plus aurium usu quam oculis audutus cum ceptum iam proelium animaduertisset miro animi vigore incensus cum secus in via pedibus offenderet a seruo in proelium deduci iussit. ubi cum ciuem ab hoste non discerneret ut poterat cum alijs lacedæmonijs pugnando interiit.

¶ De P. Furio.

Acontemptu vite qui Sparphanis magnus fuit ad romanorum fortitudinem quæ temperantior fuit transibimus. P. Furius fratris Titi Quintij consulibus legatus cum aduersus quorum gentem pugnaret. & cum paucis ab eorum multitudine circumuentus hortantes eos audiret ut abiectis armis ipsorum misericordia vitam seruaret sprete hostium promissis mori pugnando maluit. ne pluris ignauam vitam quam honestam mortem fecisse videretur.

¶ De Sabino ro. equite.

Erox Lacedemoniorū animus in romanis pectoribus Sabini equitis romani memoriam mihi reuocat. Nam cum ei Claudius cæsar impunitatem polliceretur: quod cum Caligulæ percussoribus interfuisse eius cædi putabatur: posteaquē alios qui cædi interfuerant occisos esse cognouit, spreta impunitate quæ offerebatur ut fortis vir vereque romanus eodem pugione quo Caligulam occiderat ne in Claudij potestatem veniret, seipsum interemit.

¶ De ro. equite in exercitu

Ottonis imperatoris.

Inter clara fortitudinis exempla quæ posuimus inusitata insignisque virtus romani equitis locum sibi deposcit. Nam post primum prælium quo apud bebricum Vitellij Ottonisque exercitus dimicauere, cum Ottonem milites eius ut iterum certamen temptaret hortarentur, neque sibi ipsi deesset cum magis non seruatis ordinibus quam virtutis paucitati tribuerent quod primo proelio reiecti fuissent: unus ante alios constitit: & dixit Scito Cæsar nos omnes ut te tueamur ita facere paratos: hocque dum diceret pectore pugione traiecto mortuus corruit. hic qui fortior animus, quæ uel maior virtus inueniri posset? ut non ignominiosæ mortis metu neque alia necessitate compellus verum solū ut aduersam pugnam excusaret & suam comitumque virtutē testaretur: tam fortiter aliquis manu sua in se ipsum sauiet.

¶ De Ottone imperatore.

Hortasse huius militis exemplo motus Otta imperator mortē sibi ipsi consciscere ausus est: multis in ambiguo relictis utrumque carceris metu an principatus amissionem metuens vel patriæ casum miseratus quam ciuilia arma perdebat cum adhuc aduersus hostē vires sufficerent, & preterea ingentia auxilia expectaret: mortem quæ non sine gloria videbatur fore omnium aliarum rerum spei anteposuit.

¶ De Ingenuo imperatore.

Ingenuus quoque romanis legionibus in Panonnia aduersus Galienū augusti ignauiam imperator creatus: cum infortunata pugna superatus esset: neque nisi cum imperio uiuere constituisset audacter se ut Otto interemit.

¶ De Decebalo Dacarum rege.

Dacarum rex Decebalus ingentis animi vir secundo proelio Marci Vulpij Traiani augusti viribus ita attritus ut amplius spes non superesset: nec hosti lætiores faceret victoriam, si captus uinctusque in triumpho victorem antecederet, sibi ipsi vitam ademit.

¶ De Saturnino tyranno.

AB ijs qui vi sibi illata voluntariam mortem obierunt ad eos trāsituri in quibus animi corporisq; fortitudo coniuncta fuit, Ante alios Saturninum commemorabimus qui ægypto ab exercitu creatus fuit impator. Hunc legimus cū humni pedibus ac manibus a tergo innixus coelo supinus ventrē ostenderet, magnam incudē i qua ferramenta cuderentur valide per longum spacium pectore sustinuisse quod corporis robur in gerulo potius aut athleta q̃ in imperatore laudā dum foret si animi fortitudine caruisset.

¶ De Maximino patre
Imperatore

Maximinus pater qui cum Maximino filio postea imperavit cū adhuc priuatus in adolescentia ludos spectaret a Septimio severo augusto natalicio gethæ die editos, a Sæuero ludendi potestatem petijt: cui quod priuatus erat cum ludendi cum equite negata esset facultas: permissum fuit vt cum gregariis luctaretur. Ex horum numero sexdecim ad terram prostratis, partoq; premio quod victori paratum erat: cū Seuerus etiam grauiori in re virtutem eius experiri vellet adhibitum inter eos qui pedibus officium equo insidenti prestabant, lōgo cursu magnisq; circuitibus equum priusq; Maximinum defatigauit: ad eumq; nō sine admiratione cōuersus petijt: an adhuc luctari vellet: q nulla lassitudine ostensa cum adhuc luctandi conditionem accepisset: septem equites validos viros prostrauit: neq; vero hæc sola fortitudinis exempla edidit. nam sæpius onustum plaustrum solus loco mouit equoq; dentes pugno elisit. propter quæ Milo a nonnullis etiam Hercules aut Atheus appellabatur.

¶ De A. Iunio Valente.

Ad mirationis plenum fuisse legimus robur in A. Iunio Valente qui sub Augusto centurionis locum tenuit: vtribus enim onustum plaustrum solus dum deponeretur onus sustinebat currumq; magna equorum vi tractum manibus in contrarium reuocabat. quæ fortitudinis exempla cum multis alijs illius monumento insculpta fuere.

¶ De Abisai hebreo.

Quam ingens etiam animi corporisq; robur in Abisai hebreo fuit: q cum iter faciens Leonis qui in fossam conciderat rugitum sentiret solo fuste armatus in fossam intrepidus descendit: statimq; maioris audacię opusq̃ quod de Hercule perhibetur leonem occidit. Si quidem maius fuit Abisai in arcto aduersus Valentem feram forte inuentam feliciter rem gerere, q̃ Herculi spacioso i campo preparatam claua vel vincere vel interimere.

¶ De Lyfimacho Macedonum rege.

Lysimachus adhuc priuatus ab Alexandro magno in conclaue vna cum Leone feritatis immensæ inclusus, minime vt plerique quanq̃ sciret morti se expositum animo concidit. Cæterum clamide in caput belluæ coniecta statimq; gutture ea veste circumuoluto feram tam diu tenuit quoad eam oppressit. Quod facinus quamq̃ necessitas expressisse videtur, magnæ tamen audatiæ magnarūq; virium fuisse putatur quam rem Alexander ne irremuneratam omitteret, Lysimachum vita donauit effecitq; vt seruatus i Macedonico regno succedere posset.

¶ De Aurelio Valerio probo.

Non est etiam omittenda inter vetera fortitudinis exēpla Probi virtus qui anteq̃ ad imperium eueheretur in Africa proconsularadionem fortissimum virum singulari certamine interemit/prosequutumq; honore sepeliuit animi egregia virtute corporis robori cōiūcta res profecto cuius temporum nostrorum principes ac duces militares suppūdere debeat. neq; enim singularia certamina tantum sed ipsa quoq; prelia quibus iusta acie decertatur præ ignauia deuiant: intentiq; ad regna victoriasq; aliorum sudore sanguineq; prandas armati ceu spectatores alienæ vitutis se prebent.

¶ De Andragatio comite.

Anteq̃ recētiora fortitudinis exempla in his qui proprii sanguinis prodigi censentur fuisse Andragatium comitem commemorabimus. Is enī statim vt intellexit Maximum tyrannum quem is principem sequebatur ingenti victoria a Theodosio superatum in trepido animo in mare se deiecit atq; submersit. Maluit enim moriendo maximum sequi quā Theodosio magna ab eo assequutus seruire ea parte quam semel susceperat relicta.

¶ De Arbogaste.

Arem animi fortitudinem Arbogastes ostendit cum Fugenio vt ipse optabat ad tyrannidem aduersus Theodosium euecto. Nam in certamine vt ad hostes inclinare victoriam vidit, ensē quem hostium sanguine cruentauerat pectori suo condidit, vt ita se seruitutis fœditate liberaret.

¶ De Theselide argiua.

Animi robur quo rarius in foemineo sexu inuenitur (& enim haud parum ei sexus infirmitas obstat) tanto plus vbi inuentum est admirationis laudisq; meretur. Fortissimis igitur viris de quibus scriptum est Theselidem argiuam foemineā subiungimus. Hæc cū argos q̃ ei patria erat viris orbata esset alias foemineas ad capiē

da arma hortata, virtute patriam a cleomene Spartharum rege qui eam valido exercitu oppugnabat defendit.

¶ Recentiora de Ioanna virgine gallica.



T veterum exempla Theselis argiua animi sui vigore clausit, ita recentiorum caput ac princeps apud nos erit virgo gallica Ioanna nomine quam puellam vocauerunt. Nam vt argiuorū urbē viris orbatā Theselis defendit, ita Ioāna multo maiori admiratione non tutata est solum: verū etiā ex brithannorū manib⁹ recepit galliam diu ante a brithannis oppressam. Regnante enim Carolo sexto: cum Parhisiōrum urbem magnamq; gallici regni partem brithanni possiderent. Ioanna Iacobo darco patre orta inope pastore in Lothoringorū pago qui Damprenium dicitur: cum nondum quintumdecimum annū superasset, propter admirandas visiones fatidica putabatur. A Carolo igitur Lothoringorum principe ad Robertum baudicurtum in vallicore militarem gallorum ducem: & ab ipso ad septimum Carolum regem in galia designatum missa fuit. Huic cum large victoriā polliceretur, nō ante fides habita fuit quam experiendo in multis que futura prædicebat, verax inuenta est. ita fidem indepta delatam tandem gallici exercitus summam atq; imperium suscepit. Armata igitur atq; ingenti equo insidens cum voce gestuq; a vero militari duce non abesset, ingēti animo aurelianorum urbem arcta obsidione ab eis oppressam liberauit: vbi pugnādo vulnus in humero accepit: nec vero armorum fragor effususq; in prelio sanguis & seua mortis genera quibus cadere in prelio pugnantes intuebatur, virginis animum terruerunt: sed ceu efferata animo & ducis & militis munia impleuit. Inde exercitū ad Troiam perducto, urbem eam contra omnium sententiā adorta cepit: Carolumq; septimum qui designatus rex erat diademate vt moris erat Remis insigniri vt regem iussit. salutisq; anno quadringentesimo vigesimo nono supra mille cum parhisiōrū urbē oppugnaret, iter prios milites ī muros ascendit. neq; quāq; crure sagitta traiecto ab incepto destitit: tantumq; formidinis de se brithannorum animis iniecit: vt quemadmodum ante brithannorum conspectum galli non sustinebant ita postea puellam brithanni ferre nō possent.

¶ De Vallasca virgine bohema.

Vallasca virgo bohema quam libussa tertia bohemorum dux virtute femina insignis aluit: tanto studio dominæ mores imitari studuit: vt ea defuncta cuiuspiam amplius seruire dedignata amazonum lemniadumq; exemplo permultas bohemas mulieres ad perdendos viros impulerit: arreptisq; armis vt imperium sibi eius gentis vēdicaret: primis laum bohemorum ducem in vifegradī arce que munitissima erat obsedit. Quam rem vt supra vires suas difficillē aiaduertit

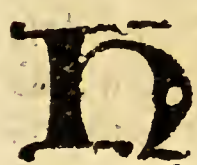
haud longe loco munitissimo oppidum statim condidit / quod dieuizon nuncupauit. id vero illius gentis lingua virginem significat. Non multo vero post plio cum boemis commisso vera virtute eos vicit atq; in fugā compulit occisis manu sua in eo plio septem viris que cum virtute inuicta putaretur a Primislao prodita vna cum alijs que cum ipsa erant fortiter pugnando non ante libertatem quam vitam amisit.

De maria puteolana virgine fortissima.



Alascae exemplum illud non indecore sequetur quod Franciscus petrarcha i epistolis scribit se vidisse scilicet puteolis haud longe a Neapoli virginem Mariam nomine abiecta muliebri veste propter seditiones quibus ea regio erat infesta / virilem amictum armaq; induisse : belli adeo studiosam vt quocunq; in loco cū hoste manus conferendæ essent prima proelium iniret postremaq; neq; id nisi editis ante clavis facinoribus acceptisq; multis vulneribus ex acie se reciperet : viribus ingens hæc virgo in militari exercitatione sudem ferream iaculando alios viros / id quod se presente sepius factum Petrarca testatur / corporis robore superabat : ita vt omnes in sui admiratione cōuerteret. Sed longe illud in ea preclarius quod assidue inter viros versata in armis agens in summa viuendi libertate / incolumem pudicitiae laudē seruauit decus pfecto non rarum modo verum etiā prorsus admirandum vt ex eo hoste quem natura humanis precordijs in viridi ætate infixit / secumq; mortales in ea ætate plerunq; ferunt / aduersus quem nec clypeo ne hasta pugnari potest & qui de mortalibus victoriā pene semp reportat ipsa victrix triumphum referret.

¶ De Vrsina Taurella Guastallæ comite.



Aud dissimile virtute apud oppidum Guastallam Vrsina Guidonis primi Taurelli coniunx cū itelligeret bello a Venetis moto viro absente Guastallā Venetorum armis oppugnari arma virili aīo iduit : factoque in hostes ipetu oppidū multis hostiū atq; inter eos aliquot manu sua occisis egregie defendit.

¶ De Montisfortis comite femina egregia.



Ortuo sine liberis Morinorum duce (quos posterior ætas viciato nomine p brithannis brithones nūcupat) Ioānes Montisfortis comes vt heres in ducatu successit : initaq; societate cum Eduardo tertio brithanniæ rege qui etiā gallici regni titulū sibi asciscebat i Nānetensi vrbe ciuib; id pmittētibus a militibus Philippi Valesii gallorum regis capt⁹ / atq; ad Parisiorū vrbē vbi periit pduct⁹ ē. Itaq; cū Ioānes bleensis comes agnatiōis iure brithonū ad se ptiere ducātū duceret / eiusq; possessionē tēptaret : Montisfortis cōes Ioānis q a gallis capt⁹ dolo fuerat cōiūx armis itrepide arreptis terra mariq; bleensi cōiti obstitit : neq; ate

destitit quam eo in proelio occiso filiis suis liberum brithonum ducatum reliquit.

¶ De Magarita regina dacarum
Noruegiæ & Suetiæ.

Mari virtute Margarita Vuoldimari Suetiæ regis filia Aquini Noruegiæ regis vxor. horum regnorum propter patris coniugisq; item Daciæ propter Olai filij mortem heres cū ei Albertus monopolensis dux bellum intulisset: haud secus q̃ si i patris ac viri regnorum hereditatem quoq; eorum cepisset, comparato exercitu armata ipsa aduersus Albertum profecta proelio eum vicit cœpitq; romanoq; more de capto triumphauit.

¶ De Orieta Auria Genuensi insigni foemina.

Oretur Orieta auria genuensis foemina ne inter eas quæ virtute clarum nomen habere pretereatur. Nam cū tempore Gatalusij Mittilenis in lesbo rerum potiebantur, profecto amurathi turcarum regis ingens classis vt insulam occuparet, molagum oppidum oppugnare cepisset: vbi lucas Orietæ coniunx magistratum gerebat, sola ipsa tribus comitibus non vt mulier verū ceu fortissimus vir sumptis armis non modo pugnando pericula omnia subiit, verum hortandis quoq; qui iam attoniti de deditiōe consilia inibant sapiens ducis munia impleuit: agendoq; atq; hortando ita effecit vt turcas ab oppido multis occisis ingentiq; eorum dedecore repelleret.

¶ De Marulla Stalimena virgine.

Quod de Orieta scripsimus cogit me ne Marullæ quoq; virtutem preteream. Nam bello Venetis a Maumetho turcarum rege moto cū classis ingens Mitellenas adortæ esset, Coccinūq; oppidum in ea oppugnare cepisset: virgo Marulla nomine virtutē supra omnem credulitatem prestitit: eruptione enim facta cum in turcas oppidani acriter pugnarent. Marulla vt patrē inter pugnantes occubuisset cōspexit, coccinorumq; aciem ad fugam spectare: nō lacrimis aut foemineo vlulatu proprio dolori communiq; saluti occurrit, sed veluti muliebri abiecto sexu patrisq; assumpta virtute ante alios paterno clipeo gladioq; armata in primā acie prodijt: vbi acriter pugnando hostes qui iam se oppidū irrupturos sperabāt vera virtute a muris repulit. cum eam sequeretur Coccinus populus quem subpudiit armis arreptis eam virginem efficere quæ antea populus totus ausus non erat. cæterum quoniā octo exempla iustitæ virtutis in foemineo sexu in tuendis oppugnandisq; vrbib⁹ satis sufficere videntur: vt permultos viros quib⁹ natura rerumq; vsus in armis plus prestitit ignauie sue pudeat, ad aliorum exempla transibimus.

¶ De Ioanne Zisca bohemo.



Ira profecto res videri potest in femineo sexu cui imbecillitatem natura coniunxit, tantum roboris atque animi inuentum esse: sed longe plus admirationis Ioannes Zisca bohemus troscouienfis bene consideranti habere videbitur: qui post Vincislai domini sui mortem cum iam altero oculo captus esset quem in prelio amiserat: hereticorum husitanorum qui tunc esse ceperant ducem se prebuit. edificataque Tabro vrbe admodum munita, eorumque societate que tabroritica nuncupabatur instituta bohemie partem maiorem imperata facere coegit. Dum autem Rabi castellum oppugnaret vulnus accepit quo altero quoque supererat oculo orbatus est: & quod prorsus amisso lumine ita ut aliena manu cibum capere eum oporteret, tamen exercitum ducebat: bisque Sigismundo imperatore qui boemie regnum hereditario iure repetebat superato, eorum exercitum qui cruce signati aduersus parum fideles arma ferebant in fugam compulit. Ortavero cum reliquis boemie proceribus pragensique populo discordia ab aduersariis qui numero plus poterant pulsus fuit. Itaque alienorum oculorum usu propriaque industria adiutus ubi se in eum locum quem animo rebus gerendis designauerat perductum intellexit: nactus rei bene gerende occasionem in hostes se conuertit: eorum cetero numero Pragam urbem obsedit: & quo ad superstes vita fuit Boemie rerum potius est. cum cecus non regeret modo videntes verum ingentes quoque de hostibus victorias reportaret: ut qui amissi in eo prorsus luminis incommoda atque alias ex parte rerum quas cecus gessit magnitudinem pensitare voluerit, tantum Hannibali Sertorioque altero tantum oculo capti seum sit prepositurus quantum ipsi propter lumen ei qui prorsus cecus erat preponendi viderentur. Hac enim gloria que ingens ac rara est decessit: quod dum vixit maximis preliis victor nunquam ab hoste superatus fuit: qui non minus cum natura certasse putari debet quam senior Marius aut Sceua. Nam quamquam grandes natu multisque vulneribus debilitati essent hominis tamen speciem seruabant a quibus tantum Ioannes Zisca ob cecitatem abfuit, quantum a viuente mortuus. neque enim inter videntes cecus alius quam mortuus appellari potest.

¶ De Ioanne decimo boemorum rege



In minis amissi difficultas Ioannem quoque decimum boemorum regem non retinuit quo minus & cecus & senio consecutus philippo Valesio gallorum regi pro affinitatis iure aduersus brithannos opem ferret: qui in prelio in medio hostes cum se intulisset quod lumine captus atque senex deletis apud Execi gallorum castris inter preliantes occubuit.

¶ De Clodoueo gallorum rege.

Quantum etiā laudibus ornāda est clodouei gallorum regis virtus vigorq; quem in pictionibus aduersus visigothos ostēdita Vasconū vrbibus quas incolebant aduersus eum profectos: nā & proelio ingēti eos fudit/et regem eorum Alaricum inter primos dimicans manu sua occidit.

¶ De Clotario secundo gallorum rege.

Silentio quoq; Clotarius secundus gallorum rex pretereundus nō est. nā cum iam senior in Austrasiam se cōtulisset, Dagoberto filio aduersus Saxones germanicam gentem opem laturus cum Saxonum ducē Bertaldū castris suis appropinquare intuitus esset/ vt fortasse diligentius castrorum formā inspiceret: ipse quoq; solus eum insecutus cum aliquantisper pugnatum esset manu sua interemit.

¶ De Ferdinando Consallo castulonis comite.

Inter tanta regum exempla animi vigor nō imerito locum Cōsallo Ferdinando Castulonis comiti (q̄q̄ fortuna minor esset) virtute tamē minime dispari vendicabit. nam cum aduersus celtiberos quos Nauarrenses præsens ætas appellat/ in prima acie pugnaret & infesta hasta in Sanctium nauarrensem regem currēs incidisset ad terram mortuum prostrauit: vnoq; ictu atq; vnius morte bellum confecit.

¶ De Heracleo imperatore.

Singulare quoq; Heraclei imperatoris & animi & corporis robur fuit nō occidendis tantum manu sua ingētibus feris vtpote Leonēs atq; elephantes sunt/ id quod persæpe spectāte populo egit/ verum etiam aduersus hostes ipsos: quod satis aperte testatur facinus in perfide magna virtute gestum cum singulari certamine prouocatus solus persarum ducem interemit.

¶ De Gotifredo boliono Lothoringiæ duce.

Qvis etiam tacitus sine reprehensione Gotifredi bolioni Eustachioq; fratris audaciam fortitudinemq; prætereat. Nam in hierosolymarum expugnatione laboris atq; periculi plena in qua vtrinq; obsessi atq; obsidentes plurimum sanguinis effuderunt primi in muros euaserunt / ponte iacto a lignea turri quam ipsi muris ad mouerant: viam enim militibus virtute sua ad capiendam urbem vt prestantes duces ipsi strauerunt: nulla ad eam inueniendam rem militū industria ysi.

¶ De Balduino primo hierosolymarum rege.



Ari animo balduinus eorum frater cui hierosolymarum obtigerat regnum: cum illud defenderet neque ultra ducentos sexaginta equites peditesque noningentos christianos haberet, Caliphæ exercitum in iudea prelio fudit: in quo equitum nouem milia et viginti milia peditum erant: quo in prelio quinque equitum milia ex hostili exercitu desiderata fuerunt.

¶ De Teia Ostrogothorum rege in Italia.



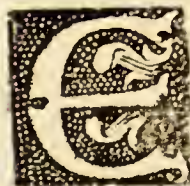
Vanta etiam laude digna fuit Teie Ostrogothorum regis animi fortitudo ac virtus. nam cum apud Nuceriā aduersus Narsetis copias pugnaret, perfollo sagittis clypeo ita ut eo commode amplius uti non posset atque eo in pugna impediretur, non modo ob id locum in acie non deseruit: sed ne retro quidem aspexit: clara tantum voce ministrorum vnum iussit integrum clypeum ad se perferre. Itaque dum clypeum mutat lætali accepto vulnere in vestigio ubi erat immobilis manens in hostem pectore ut erat verso mortuus corruit.

¶ De Gulielmo Condifaluo Gallicie comite.



On iniuria urbs roma Atilium & grecia cynegirum fortiter pugnassee: & propterea laude dignos commemorat id quod ab eis præstitum est cum nullo morbo laborarent: propter quam rem maiore gloria cumulandus erit Gulielmus Gondifalvus gallicie comes: qui cum diu legionem urbem in hispania defecisset, & muris ab hoste perfolis honestæ salutis consulere posset, quod graui morbo affectus ferre arma prohibebatur: maluit in ea urbe mori: quam susceptam eius tuendæ curam omittere. Itaque arma indutus cum inualido corpe vix ad incessum vires sufficerent, ferri se ad locum iussit ubi plus erat periculi: illicque iacens (neque enim consistendi facultas erat) inuictus animo hostium telis confossus parata fama qua semper nomen eius viuet vitam amisit.

¶ De equite Castulonensi.



O prelio quo Vrrachæ Castulonensis reginæ exercitus aduersus aldelphensum aragonium ipsius virum decertauit: cum vltimum agmen Gometius comes signis suis clauderet: & inclinata ad aragonios victoria hostes iam ad vltimi agminis castulonensium signa penetrassent: eques qui vexillum ferebat diu magna virtute signum defendit. & quæ ambe manus ab hoste ut relinquere signum cogeretur obtruncate essent, brachijs vexillum amplexus oleaque inclamans (id enim principis eius erat insignis nomen) non ante vexillum quam vitam amisit.

¶ De Gulielmo episcopo Aretino.



Ertamine illo quo Eloquentinus populus apud campaldinum aretinorum copias fudit: cum guilielmo aretino episcopo nonnulli suaderent ut salutis sue consuleret, quod tuendi aretinos spes nulla su-

perisset: petijt an recepi ex proelio aretini possent. & cum negaretur fieri posse vt amplius se ex acie reciperent: dixit se cum eis mori male quam sine eis incolumem vitam seruare. Itaq; in prelium reuersus inter medios hostes irruit: & fortiter pugnat cum alijs suis in campo mortuus corruit.

¶ De Simone Montis fortis comite.

Non minore animo fortuna tamen magis fauente Simon montis fortis comes cruce signatorum dux aduersus albigenses hereticos in urbe murello, cum non amplius secum haberet militum quam ducetos ac sexaginta equites peditesque quingentos a magno Aragonij regis exercitu vna cum cohortibus sancti egidij & Fuxi obsessi repente in obsidentes eruptione facta tanto impetu irruit, vt paruo tempore palantes in fugam compulerit ac decem & septem milia ex eis occiderit: non plusquam octo de suorum numero desideratis.

¶ De pagano Auria.

Eortem profecto inuictique animi virum paganus Auria se ostendit cum in oriente trium & quadraginta triremium genuensium dux quo tempore inter genuenses ac venetos bellum gerebatur, cum sciret hostium classem iunctis grecis accathellanis decem supra centum triremium numerum impleuisse, atque aduersum se omnes eos iter habere minime territus est neque fugae alicuius consilium iniuit. Sed potius industria magno quem habebat animo addita ne nisi a fronte pugnare cogeretur, ad tracium bosforum qua in euxinum mare itur (id autem nunc sancti Georgij brachiū appellant) se recepit in loco diem noctemque totam ab hostium classe grauiter oppugnatus cum ventus quoque aduersus esset omnibus ijs superatis difficultatibus, Pancratium Iustinianū venete & pontium cathellane classiū duces occidit. captoque magno triremium hostiliū numero victoriā vt sudoris sanguinisque ita gloriæ quoque ingētis plena potitus est. Nūc quia de genuensibus dicere orsi sumus nonnulla alia de eis ponere pergemus.

¶ De Iano Fulgoso genuensium duce.

Quoniam pro me veritas stet haud deterrebore quod nimius mihi metum affectus ab ignatis harum rerum fortasse obijci possit, ne gentiliū meorum preclare res gestas eorumque virtutem commemorem: praesertim cum ad te fili Petre scribam: domesticarum enim rerum exempla quae cum vel laudem vel vituperationem merentur plusquam alia siue ad audendum siue vt animos pudor subeat habere momenti solent. Si quidem ijs neque ad virtutem vehementiores sunt aculei neque vt a vicijs cohibeantur homines grauiora frena inueniuntur. Ianus Fulgosus cum sex fratribus patruelibus inter quos auus tuus pa-


rēs meus erat cū patrio honore patriaq; ipsa careret: vt pmulta ei? egro-
gia facinora omittā quib? quadrienniū hostes vexauit, oīm rerū premē-
te necessitate cū pterea virtus quoq; stimularer/ & si satis norat Bernabā
Adurnū aduersæ factiōis p̄cipē/ qui cū ducis titulo genuæ rerū potieba-
tur, preter sexcentos aragonij Alphunsi milites magno alio militari nu-
mero septū esse intrepidus vna triremi salutis anno septimo ac quadra-
gesimo supra mille quadringētosq; genuā nauigauit: nocteq; intēpesta
cū quinq; atq; octuaginta fortissimis viris vrbē ingressus nō añ destitit/
q̄ ad palatiū puenit. Illic p̄toriū ipsum p̄lio adortus cū pene oēs vulne-
ribus cōfecti essent, inter quos erat auus tuus crure atq; facie ipsa saucie-
us, paucitate incōmodisq; virtute atq; animo superatis: ducatum genuē
sem & quod maius fuit immortalis gloriæ famā ex eo proelio retulit.

De Petro Fulgoso duce genuen.


Uererer ne paterna laus a filio p̄fecta propter isitā a natura pie-
tatē ab historica veritate discessisse putaretur: & p̄pterea ma-
nū a scribendo contraherē, nisi ita mihi indecorum esset veras
patris mei laudes omittere quā infecta mētiendo commemorare velle
Sed hunc mihi scrupulū ademit q; eius virtus p̄ Italiam nequaq; obscu-
ra fuit: & permulti veniunt qui de p̄re ex fide me scripsisse & nihil supra
verū aiori dedisse testari poterūt. Quamobrem eū loco illo non fraudā-
bimus quem ipse virtute sibi iter fortiū virorū exempla peperit. Is cum
in patria principatū obtineret Aragonij Alphunsi regis Sicilię armis at-
q; potentia pressus, Carolo septimo gallorū regi eius quē ipse hostem ha-
bebat hosti vrbē atq; imperio cessit. Ceterum cum Caroli ministri p̄mis-
sa non prestarent iusto necessariq; dolore compulsus bellū ei nullo ma-
iore militum numero intulit q̄ galli essent qui rerum in vrbē potiebātur
Miro igitur animi vigore atq; industria per muros vrbem ingressus est
salutis anno quinquagesimo nono supra mille qudringētosq; pridie idus
Martia sybi cum militum quos secū duxerat p̄fecti imperata non fecis-
sent: solutis militum ordinibus atq; ipsis in fugā cōuersis: Petrus (ita enī
vocabatur parēs meus) quia retrocedere difficile indecorumq; putabat/
duobus solis comitatus viris a quibus haud multo post desertus fuit, ar-
matus atq; equo insidēs infesta hasta inter medios hostes viā strauit: &
porta q̄ vaccarū dicitur/ veteres vrbis muros ingressus nullo obsistere au-
so solus vrbis longitudinē currendo emensus est. tum portā quam sancti
Andree dicūt p̄tergressus ad vltimos vrbis muros puenit: vbi nisi clau-
sam offendisset portā q̄ in ea vrbis parte erat procul dubio incolumis ad
suos se recepisset: facinus eo gloriosius q̄ in Aselio equite romano cū tau-
ream apud Capuam persequeretur atq; per hostium vrbis portas ad su-
os se recepit: quo facilius Aselio fuit nemine insequente apta egredi por-
ta: Petro autem quē vndiq; hostium tela laxaq; de fenestris missa petes

bant, vt ingenti animo cepta fortiter perficeret, non hostium arma non ipsius atq; equi defatigatio ac vulnera sed sola q̄ clausa erat porta obsti- tit Itaq; retro in urbē cōuersus cum hortantium ad deditiōem nullum audiret: multis vulneribus ipse cū equo cōfossus: cū i medijs hostibus cor- ruisset exanime corpus hosti reliquit: Ceterum creator i spiritum quem acceperat liberum reddidit.


¶ De Galeacio pardassino equite Siculo.

 Vm finis eorum exemplorum quæ de fortitudine eduntur ap- propinquet: paucis de Galeacio Bardassino equite Siculo cu- ius animi ac corporis robur insigne fuit/perstringemus Nā præ- ter alia ingentia facinora cum Alphunsus senior neapolitanus rex Plumbinum obsideret: ita in tusco littore cōtra insulam Iluam oppi- dum vocatur, conspiciatus tres hostium equites cum multis alijs vrbe egressos ad se venire qui a suis longe aberat/vltro ad eos accessit: atq; eo- rum vnum gladij capulo in galea percussum attonitum ad terram pro- strauit: alium brachijs vinctum ab ephippio extraxit longeq; abstulit. tertium fugientem ad portas vsq; insequutus est: qui persæpe vt viri- um suarum periculum faceret totus armis tectus ephippio inter coxas accepto ingentem equum crinibus ap̄hensis saltu conscendit: statim q; nullis firmato vinculis ephippio equū ad cursum ad egit coxarum ac- cursum firmitatē pro cingulis vsus: qui vbi non in Italia modo verum per totum christianum orbem aliquem virtute ac viribus insignem no- rat esse, illuc profectus singulari certamine prouocabat: ex quibus victori- am spoliaq; semper retulit.

¶ De Sordello vicecomite Mantuano.

 Ordellus quoq; mantuanus qui salutis octuagesimo nono supra mille cētumq; natus est, in varijs exterisq; regionibus de tribus ac viginti equitibus fortissimis viris cum singulari certamine cum eis dimicasset victoriam retulisse inuentus est. In his ma- xime eius enituit virtus cum in parhissorum vrbe vno die cum tribus videlicet Iachelino Leopardoq; brithānis demumq; cum Frassato Bur- gundione pugnavit: tantum enim animi ac corporis robore Aselium tor- quatum Coruinum atq; alium quemcunq; ciuem romanum superauit. quanto vnitas trium viginti numero minor est. & triplicis certaminis perpeffus vno die laborem vnus tantum certaminis laudem debet an- teire.

¶ De Betto bissoli: & Guidone assiano florētinis.

 Nter priuatorum equitum egregia facinora duos florētinos cō- numerabimus: cū Cardinalis gebenensis Gregorij pōtificis le- gatus urbem Bononiā obsideret, atq; in exercitu brithannorū

brithonumq; magnum numerū haberet: quo tempore eam urbē populus florentinus desēdebat: duo brithones virtute atq; animo īgentes accepta fide Bononiam ingressi quæsierūt si illic aliquis esset prestāti virtute vir qui singulari certamine pugnare vellet conditionē acceperūt Betrus bissolis & Guido Assianus dieq; ad proelium constituta cū legatus egrediundi florentinis militibus potestatem fecisset inter castra urbēq; ipsā pugnatum est Bissolis primus brithonem quo cū pugnabat ad terrā prostravit: & cum ad occidendū eum ab equo descendisset superatum hostem petēti legato dono dedit. Guido brithoq; alter cū se infestis hastis ambo ad terrā ab equo strauissent, tandē victoria penes Guidonē mansit: qui similiter superatū hostem cū perdere posset cardinali cōdonauit.

¶ De Ioanne Germano comite Sembergensi.

Nuper quoq; eo bello quod Sigismundus Austrasianus dux ab tridento Venetis intulit, quorum copias Robertus Sanseuerinus vir bellica virtute insigni regebat: cū Ioannes germanus Sembergensis comes prouocaret si quis ī Venetis castris esset qui singulari certamine dimicare vellet/pugnādī munus Antonius Maria Roberti filius suscepit. Itaq; vt manus conseruerūt equi vitio Antonius Maria inter septi cancellos illatus cum equo corruit, ab equo quoq; descēdēte comite cū etiam Antonius Maria ab equo se explicuisset: posteaq; ī cassū aliquantisper mucronibus pugnatum est, lacertorum mutuo nexu se colligarunt: vbi cum super Anthoniū Mariam germanus se demisisset Antonius Maria duobus acceptis vulneribus hosti deditionem fecit: a Germanoq; victore ob virtutem muneribus dati, ad patrem habitus fortuna non virtute inferior rediit.

¶ De Petro Daubussone rhodiorum equitū principe.

Quia singularia certamina de quibus est scriptū victorib; haud magno sanguine constiterunt, minore etiam periculo qd vno tantum deditionis verbo obtinere salutem poterāt fortasse quoad animi fortitudinem minus ea virtutis habuisse homines censere poterunt. Quam ob rem opere precium putauimus vnum subiungere certamen in quo tantum periculi exhaustum est tantarumq; viriū opus fuit: vt non solum singulæ eius partes singularem virtutem id habuisse testetur. Sed etiam quia res ipsa temporibus nostris gesta est certissimam habeat fidem. Cum Maumethes turcarum rex rhodum ætate nostra validissimo exercitu petiisset, atq; insula potitus arcta obsidione urbem premeret, tormentorum vi ita quassatis muris vt nullo labore ī eos per ruinas hostes conscenderent, iam in summos muros tutcarū ingens numerus peruenerat. In tā graui periculo rhodios illa res iuuabat qd intrinse-

cus urbis situs admodum depressus erat turcæque qui per ruinas in eam irruere nitebantur, nisi in preceptis se ac manifestum mittere periculum vellent, vni tantum lapideis schalis quibus in muros rhodij conscendebant, descendere cogebantur: cum eo in loco periculi summa versaretur Petrus Daubuffon natione gallus rhodiæ religionis princeps tuendum sibi eum desumpsit secum duobus nepotibus ac quatuor alijs militibus adhibitis. Is illic tantis viribus tantoque animi robore pugnauit: ut quamquam e comitibus per plures alijs suffectis occidissent, & ipse quinque acceptis vulneribus perfossa fractaque haberet arma, turcarum tamen nullum ea in urbem penetrare permiserit, sed ingenti repulso cede soluere obsidionem coegerit: ea in scalis tuendis edita animi & corporis viribus quam Cocles oratius romæ aduersus ethruscos dum sublicius pons rescinderetur prestitit: tanto maiore virtutis laude quanto maiorem sustinuit hostium vim neque enim turcis imanitate ethrusci fuerunt conferendi.

¶ De Seniore brachio perusino.

H Inem facturus exemplis eram quæ de fortitudine scribenda mihi sumpseram: atque ad ea transiturus quæ insignem aliquam patientiam præ se tulerunt. Cæterum brachius senior perusinus militaris dux occurrit iniuriam sibi fieri querens, quod cum & prudentis & fortis militaris ducis omnium iudicio laudem tulerit fortium virorum exempla nulla ipsius mentione facta claudere velim: egregiusque facinoris me admonuit quod in piceno apud contratam arcem aduersus Bonifacium pontificem patrauit. nam cum præsidio centum tantum equitum profectus ut situm molendini inspiceret quod manu munire decreuerat, ab hostibus qui exploratum profectionem eius miserant septingentis equitibus duce Angelo pergulano impetus in eum factus fuit. Itaque cum venientes Brachius a longe intueretur, ita ut recipiendi sui temporis satis esset, consistere ne metu retrocessisse videretur atque cum eis decertare decreuit. Cum autem extractum in noctem ipsam certamen tenebris diremptum esset: non modo integras ex prelio copias ipsas quas habebat Brachius recepit verum etiam ita hostes perterruit ut militum ipsorum populorumque qui in hostili parte erant magna pars deditioem fecerit adeoque atrox in prelium fuit ut Spinta Brachianus miles centum ac quinquaginta: Item Mecha septuaginta vulnera acceperint.

¶ De Patientia

¶ Caput tertium



QUAM INTER tormenta vis illa animi qua per virtutem dolores perferuntur vera magnaque fortitudinis pars aut primaria potius filia dici debet: hanc ipsam quæ patientia nuncupatur fortitudini veluti matrē filiam subnectemus. & quæ ex ea patientis quidem sed non adeo ingentis animi signa ut ex libera fortitudine proficisci non soleant palam tamē est eā non minus propterea excellentium animorum pectora incolere: quēadmodum multorum exemplis ostendetur. ¶ De Agesilao Atheniensi.

QUAM Themistoclis frater Agesilaus quo tempore ingenti exercitu Xerxes ad euertendam græciā veniebat ut per exploratore in hostiū castra proficisceretur munus suscepisset / conspecto in castris homine per se amictu aspectuque ante alios insigni arbitratus Xersem esse posseque fieri ut morte eius patriæ salutem seruaret, sensū homini appropinquas eū interemit. Itaque comprehensus atque ad Xersem perductus qui ea ipsa hora sacrificabat nullo aut vultu aut voce dolorē perferētis edito signo ignibus quibus in ara sacrificabatur dexteram iniecit totamque combussit. Cū autē tanta patientia Xerxes obstupuisset: fertur ei Agesilaus dixisse tales Atheniensium animos esse: atque ut in ea re maiorem faceret fidē paratū se obtulit si permetteretur aliam quoque manum ignibus inicere, quod Xerxes prohibuit tanta virtute motus: & abeundi Agesilao vna cū supplicij remissione facultatem permisit. ¶ De Larmarochaga Indo.

QUAM Aior quoque patientia illa fuit quam auctore Nicholao Damasceno in geographia sua Strabo posuit. Nam indorum regis legatū ad Augustū scribit cū demandatū sibi munus a poro rege suo foeliciter expleuisset / neque ultra vexationem vllā perferre vellet / indorū more seipsū combussisse vultu in ridentis specie semper seruato.

¶ De septem fratribus Machabeis.

APUD Priscos iudeos in omni etate sexuque ceu a natura insita genti illi patientia fuit quemadmodum multis exemplis ostendi potest ac presertim cū Antiochus epiphanes iudeos ad idolorū culturā trahere conaretur. Nam cū Machabeā cum septem filiis comprehendisset, neque promissis aut minis in sententiam suam deducere eam posset: filiorū primo sartaginebus ignes feruenti oleo plenas ostendit comminatus se in illas eum proiecturū nisi quod ab eo petebat effecisset. Cum autem constantiorem quā antea cōspiceret / abscissa lingua detruncatisque digitis capiti cutem ademit ita ut carne os detectū maneret: quibus tormentis cū minime flecteretur tandem feruenti oleo semiviuum torruit. Cum autem arbitraretur matrem fratresque tormentorum acerbitate ter

ritos in sententiam suam venturos esse: vt denuo colere idola vellent rogauit: multo ad negandū prōptiores eos inuenit qui nō modo de idolis imperata facere recusabant verum Antiocho ipsi numinū eius stultitiæ plenam legem improperebant: illam ipsumq; cū eius tormentis despicientes. Itaq; cum eos vno tantum superstitite occidisset, postremus cū matre non minus fortis est inuentus: neq; fratrum territus tormentis neq; ijs victus quæ postea in corpore suo pertulit: haud aliter q̃ duo Zenones item Anaxarchus Theodorusq; philosophi cū matre patientia insignis: tanto autem eorum patientia his maior quanto magis mirum videri debet in tenera ætate pueros matrēq; duplici pietatis erga suos ac propriorum malorū tormento nō victos esse, imo ne lachrimulā quidē aut suspirium in his malis emisisse: quorum cōspectus aut etiā sola cogitatio etiā hostem si modo homo erat cōmouere debebat. patientia igitur hæc admiranda omnino fidem excederet nisi ad multis verisq; auctoribus ederetur.

¶ De matre Hyrcani iudeorum principis.

A Vm Ptholomeus p̃ perfidiam socerū Symonem pontificem & iudeorum principem occidisset, captaq; socru duobusq; liberis cū eis se in draconis arcem recepisset Hyrcanus Symonis filius qui Ptholomei sororis viri vim effugerat, firmato patris impio dū vlcisci acceptas iniurias nititur Ptholomeum ī arce in quam se receperat obsedit. & iā eo redegerat vt ī arcto res constituta videretur. Cæterū Ptholomeus primo sceleri nouam crudelitātē adiungens dū ab hostibus oppugnatur, in muris socrum suā Hyrcani matrem seuissimis tormētis discruciare cōepit. Mulierem autē non sexus imbecilitas non senii mouit quin clara voce filium oraret, ne oppugnatione propter ipsius tormēta auerteretur: quæ ita patienter in senili corpore ferebat vt ea non sentire videretur. Cæterum plus in Hyrcano filio materna pietas q̃ vlciscendī iustus dolor cū posset, egit vt ab oppugnatione desisteret fretus ita matris tormēto se finē facturū. Cæterū Ptholomeus soluta obsidione effugiēdi īde viā nectus matre fratribusq; Hircani occisis ī philadelphiā ad Zenonē se recepit.

¶ De quibusdā iudeis q̃ Zelote nūcupati sunt.

A Ltima iudeorū rebellione qua ciuitas eorum a romanis delata fuit inter se ea gens societatem iniuit quam Zelotarum idest amatorū atq; obseruantium legis nuncupabant: primariū iter eos erat institutum vt vnum deum dominum agnoscerent. Ex hac gente quæ preter euersas hierosolymas miserranda multa in ægypto pertulerat, cum magnus propter nouas seditiones motus captus numerus esset, nulla tormētorū vi vnq̃ adduci potuit vt Cæsarem dominū suū appellare vellet. Idolorū enim cultū ceu terram nephādāq; rem romanis obstinate impropere

bat: magnificis verbis intrepidusq; vultu nihili se tormenta facere ostēdebat. adeo autem huius rei tenax propositum penes omnes fuit vt nedū firmat ætas verum muliebris quoq; sexus ac pueri inter tormenta ipsa constanter perseverantes ridentium speciem semper prebuerint.

¶ De Iudeo Iotapatenō.

Hoc bello quo deletas fuisse hierolymas dictum est, cū vrbs Iotapata obsidione premeretur. captus a romanis militibus illius vrbs ciuis cum a Vespasiano de obsessorum statu rogaretur adhibitis inter tormenta ignibus, nunq̃ compelli potuit vt aliquid fateri vellet: quin ridentis facie in ipsis tormentis mortem cuius comminatione romani eū terri posse putabant /contemnere ante non destitit/ q̃ in crucē sublatus vitam amisit. Nunc a iudeis ad romanos græcosq; transeamus.

¶ De C. Mario ro. consule.

Marius Marius romanus consul cum varicosus esset atq; vt curaretur ex cruribus alterum secundum medico porrexisset: non modo non vinculis vllis vt mos est vinciri /q̃ a quo neq; teneri se passus est: sed ne verbo quidē aut gemitu aliquo plus dolorē patientis signa edidit q̃ si vel sectio in alieno corpore fieret vel ipse sensu omnino careret. Cæterum posteaq̃ alterius cruris adoriri curationem medicus temptauit /ei Marius dixit cum egritudo quam patiebatur deformitatis tantū damna secū ferret /haud operæ dignū esse precī vt eius rei gratia tā grauem cruciatum perferret. Quo verbo grauiter quidem dum crus secaretur se affectum fuisse declarauit: Sed animi prudentia ferēdoq; dolorem dissimulasse facinus profecto illius virtute atq; animi magnitudine dignū qui ante tam multa gloriose gesserat.

¶ De Adolescente Lacedemonio.

Ne grauiter pro inuicta virtute tua. C. Mari feras si statim post te inter patientia exempla puer nulla sublimi fortuna insignis ceu tibi i hac re par ponatur. Nam cum victorias regnaq; ingētia tradere fortuna possit in cuius manu eiusmodi res esse putatur /virtutem animiq; patientiam cuiuscunq; ætatis ac fortunæ homines nancisci possunt: nec minus sæpe in abiecta fortuna tenerisq; annis q̃ in magno genere atq; in diadema consularibus p̃virgis hæc quæ laudis plenæ sunt animi dotes inueniuntur. Quare cum promiscue omnibus ad has virtutes conscendere liceat. quod patientia parari potest Lacedemonio adolescenti nō negabis. Nam cum pro patriæ more furto leonis catulum subripuisset quem veste tectū auferebat /fera quæ vt in arcto contineretur ferre nō poterat adolescentis vterum coxasq; dentibus atq; vnguibus lacerauit. nec tamen adolecens vllius doloris signa ostendit: quoad domum leonis catulum deportauit.

¶ De Lena meretrice.

Ira profecto adolescentis Lacedemonij patientia fuit cum etas tam tenera esset: sed & sexus cui virtutem natura coniunxit & patria disciplina etatis supplere defectum potuit. Itaque longe magis admirandum est tantundem plusque etiam & virtutis & patientiae in foemina atque meretrice inuentum esse. Imbecilitas enim sexus & anteaetate vitae turpido ab omni fortitudinis atque patientiae actu auertere eam debere videbatur. huius admirationis exemplum Lena meretrix erit quae consiliorum Armodij atque Aristogitonis qui in hipparchi tyranni vitam conspirauerat conscia, diu disquisitione habita cum acerbè torqueretur nihil unquam eorum quae norat fateri voluit. Sed non minor patientia in hoc fuit quod sequitur.

¶ De Epicuri liberta.

Liberta Epicuri nomine cum forte in noticiam venisset pisonianae conspirationis aduersus Neronem / audentior constanterque supra foemineum sexum non satis habuit tantae rei noticiam habuisse se inter participes quoque annumerari voluit puteolos igitur in campaniam profecta miris modis operam dedit ut profectum naualium volusium in coniurationis partem traheret. Caeterum is longe vilior quam muliercula rem omnem Neroni detexit. Quam ob rem varijs grauissimisque cruciatibus torta Epicuri, quam volusius coram quae ab ea accepisset testaretur, nunquam adduci potuit ut confessione sua rem ullam aperiret: sed cum iam tortores defatigasset & lacere corpore ingrata habere vitam se ipsam laqueo suspendit. In fragili enim sexu quae nullius doctrinae robur amarat plus in esse virtutis atque potentiae ostendit quam veterum philosophorum permulti fecerunt.

¶ De Quintilia mima.

Sed Quintiliae quoque mima virtus patientiaeque non minor quam Epicuridis fuit, quamquam feliciorem exitum nata est. nam licet theatralibus ludis usque ad id tempus enutrita, ab omni virtute atque potentia longe videtur abesse debere: tamen a diuidio accusata quod Pompilij sanatoris animi ac consiliorum aduersus principem Calligulam conscia esset / ignorare se eam rem semper dixit dum ad tormentorum locum duceretur / coniuratorum vni qui aderat dum transiret pedem pede suo calcans innuit ut bono animo esset quod eum nominatura non eat: atque inter tormenta in hac sententia fortiter prestans / tandem ut quae per iniuriam hos cruciatus pertulisset liberata fuit: permultis ad lenienda mala quae pertulerat collatis muneribus. Ceterum ne prisca homines soli patientiae laude insignes

putentur fuisse recentiorum hominum nonnulla exempla ponemus.

¶ Recentiora De Barbara virgine nichomediensi.

Quanq̃ patientiæ exempla que scripta sunt recte consideranti propter multa magnaq; quæ eis sunt/miranda videri debeant tamen diligentius ea intuentes inuenient tormenta ipsa minorem malorum partem fuisse quæ laturi videbantur: neq; enim dubium erat si coniurationes quarum crimine accusabantur fassi essent, crudeli eos morte affectum iri. Quanto igitur maiori laude dignos censere debemus qui longe minori ætate nec minus debili sexu voluntarie propter iusticiã tanta maioraq; etiam maiori patientia pertulerunt: leto vultu grauiusq; verbis ea nihili esse facienda ostendentes: cū in eorū manu: esset si idolis sacrificare vellent quibus eorum maiores assueuerant, non modo ea deuotare tormēta verū etiā ingentia munera non sine magna laude inter suos consequi: fieri hæc non potuisse videntur & profecto grauiora duraq; fuerunt: & tamē in antiquis martyribus tanta multitudo eius modi hominum inuenitur vt prius ipse scribendo deficere valeam q̃ vel minima eorum pars a me recenseatur: pretermisissis igitur quæ mira patientiæ laude inter crudelia innumeraq; tormenta apostoli tulerunt, vt pote quæ naturæ vim propter recentem Christi agnitionem transgressa sunt: ex matyrū numero nō excellentiora quæq; notabimus sed ea tantum quæ prima nobis se offerent sequemur. Qui enim audiores omnia noscendi erunt/his ab historia petendi ea facultas erit: quemadmodū autem in his quæ proxime commemorauimus patientiā i foemineo sexu descripsimus, eodem sexu recentiora scribentes initium Barbara virgine dioscori Nichomediensis: filia faciemus Hęc cum tenella adhuc christianum nomen induisset, a parte ad Martium pretorem deducta neq; promissis neq; minis vnq̃ mota est. Itaq; cum diu grauius plagis cæsa esset, neq; id tormenti genus curare videretur pedibus appensa iterū cedi cœpit: tunc quoq; immobilis in sententia prestans per brachia appensa fuit: & ne tum quidem quanq̃ ardentibus lampadibus pedes atq; latera ei adurerent a sãcto pposito discessit Demū defectis yberibus cū neq; etiā tunc ea tormenta curaret, sed patrem grauissimis ac prudentibus increparet verbis, eum in tantam compulit rabiem vt manu sua Barbaram interimeret patientia profecto minime foeminea: atq; tantum Sceuolæ præponenda quantum muliebris molities a virili robore puellarisq; ætas a militaribus prædurisq; annis superatur: præterq̃ quod ipse Sceuola vt grauiora euicaret mala ignibus manum iniecit: Barbarę causa patiundī sola voluntas fuit.

¶ De Chaterina virgine Alexandrina



Va etiam patientia fuit Catherina Alexadrina virgo: quæ leto vultu patienterq; seua flagella præacutis septas gladijs rotas/deniq; mortē ipsam pertulit: virorum ipsorumq; philosophorum deuicta in tenera virginaliq; etate patientia.

¶ De Agatha Catinensi virgine.



Non minus miranda Agathe Catinensis virginis patientia fuit cuius nomē ob id solum quia christiana ferebatur esse tanq; maleficæ mulieris apud Quintianum Catinensem pretorem cum delatum esset spretis promissis minisq; ac plagis atq; fidiculis neglectis, cum insup a pectore defecta essent vbera, atq; ex pedum platis deraisa cute super tegularum fragmēta incedere cogeretur: intrepido vultu verbisq; ceu eam tormenta non attingerent defessis tortoribus ipsa tamen inuicta mortem in carcere obiit.

¶ De Eulalia virgine hispana emeritensi.

DEfficiet me dies/nec labori sufficiam/si omnia foeminarum patientiæ exempla in christiana religiōe scribere voluero. Itaq; modū eis positur⁹ q; si religionis cultus absit fidē nullam inueniant: Eulalia solum virginem hispanam emerita vrbe ortam ponemus. Hæc omnibus cruciatibus grauius q; vllus vnq; pro Christi nomine tora cum tertium decimum annum non impleret mirum dictu, ne verbo quidem aut vlla lachrimula donec animam efflauit mutati animi aut doloris signa nunq; ostendit.

¶ De Petro Diocletiani Augusti cubiculario ministro.

Diocletian⁹ Augustus acerbus christianorum psecutor cū sciret Petrū vnū e cubicularijs ministris suis christianę religioni iniuriatum esse, dum ab ea deducere ipsum studet plūbeis flagellis cedi & deinde præacutis clauis dilaniari iussit. Cū aut inter hæc tormenta læto pstaret vultu aceto saleq; totū perfundi ac deductū vt erat nud⁹ in ferrea crate distendi iussit, vbi lentis ignibus aduri ceptus est: vt tormenti diuturnitas seuius dolorē acueret. Cæterū ne ita quidem vict⁹ quo vultu fuit / cum inchoaretur tormenta hoc sibi ipsi constans & vitæ & tormentis finem fecit.

¶ De duobus Iuuenibus anthiochenis.

DVorum antiochenorum Iuuenum miranda patientia quæ lōge romanum Seuolam prætergressa est, iniuriā pateretur si eā silētio præterirem. Nam cum eorum nomē imperante Diocletiano quod christiani essent delatū esset. & ppter ea Diocletian⁹ custodiri eos iussisset blāda oratione diu temptatum est vt ad colenda Idola descenderent. Ceterū cū incassum laborare, & patis tormentis ante aras vt sacrificarent/Diocletianus eos statui iussisset, cōcordibus aīs responderē

patientia suæ periculum se facere paratos ne quis confideret tormentorum magnitudine posse eos a christiana fide deduci. quod cum dixissent: abo manus sacrificij ignibus iecerunt: nulloque doloris osteso sensu tam diu in eis manus tenuerunt quo ad vrendo desiccata carne nuda ossa reliquerunt. O non mira iam solum sed prorsus diuinitus data in ferendis duris constantia: quam digna esvt non in celo solum premia feras: sed etiam in hoc saeculo scriptorem nanciscaris: cuius facundia tantæ virtutis magnitudo vt gesta est representari possit.

¶ De Ioanne boneto Veronensi.

Becentior sed non minus insignis Iohannis boneti Veronensis patientia fuit: cum ab Ecelino quæ a romano oppido nuncupabatur Veronæ ac Tarvisinæ machiæ principe: qui omnes crudelitatem ceu nouus phalaris ætate sua anteibat, ad prætorē pataviū Ansedinū ipsius crudelitatis ministrum missus esset: diu promissis primo allectus: deinde tormentis discruciat: vt initæ in tyrannū cōiurationis quosdā nominaret: quos ipse insontes norat. ne forte doloris magnitudo ad ea dicenda cogeret quæ ipse sponte sua nunquam passurus erat in ipsius prætoris conspectu sibi ipsi dentibus linguam abscidit. atque haud multo post inter tormenta defecit: quæadmodum eius pater Thōasinus eadem de causa ante defecerat.

¶ De Bardilone Vincentio.

Quadam in parte bardilonis quoque Vincentini patientia haud dissimilis fuit: qui cum aduersæ factionis accusationibus quæ falsæ erant præmeretur: & propterea magistratui in custodiā traditus esset: & disquisitione habita torqueretur cum tormentis putaret adduci posse vt falsa fateretur & ita perdi posset. prius verbis se excusauit ne dolore vinci posse crederetur: deinde dentibus linguam abscidit: sanguinemque inde largius manante Anaxarchum imitatus perijt.

¶ De Iohanne atque Hieronimo husbohemis.

Patientia quæ virtus alioquin est insignis ob malos comites quibus nonnunquam adhesisse inuenitur: interdum mutata appellatione in obstinationis nomen transit. hæc in Iohanne atque Hieronymo husbohemis contigit qui sacerdotij honore insignes neque indocti ad Cōstantiense cōciliū iuerunt vt rationibus heresim eam tuerentur quæ husitana appellata est de ecclesiasticorum paupie & redemptoris corpore libutraque specie sumendo Illic multis argumentis re tractata cum eos catholici cōuicissent in custodiā missi sunt. vbi cum in puerile opinionis sententiā perstarent ad locum in quo cremandis extructa erat pira deducti Iohannes aliquanto antequam Hieronymus cum eos neque amicorum preces neque tormenti ipsius præparata species flecteret postea succensa fuit pira clara voce psalmos abo decantantes consumpti sunt christianis martyribus nisi quod

causa dñpar videbatur patientia similes.

¶ De duabus boemis mulieribus.

IN Bohemia post Vincislai regis mortē cū husitana hæresis regionem quemadmodū incultos ortos malignæ herbę cito infecisset: Gallus quidam ratione picardus nouæ hæresis scelus in eā intulit. Is Adami noīe inter sectatores vsurpato cū adoptiuū se dei filiū appellaret: atq; redigere gentē ad primos hominum ritus vellet. instituit vt nudi degerent ac p̄miscuus feminarum vsus esset. cuius turpitudinis magnitudinē abominatus Ioānes Zisca qui eo tēpore magna ex pte boemorum genti imperitabat: q̄q; husitana hæresē laboraret gentē hanc q̄ lysmitij amnis insulā incolebat adortus omnē occidiōe deuoluit. supstitibus tantum feminis duabus quod eas grauidas esse inuenerat. hę autem cum neq; ante neq; post ptum discedere a sceleritate disciplinæ instituto vellent. & p̄pterea supplicio succēssæ p̄rę ignibus iniectę afficerēt carnīa modulātes nūq̄ donec eas vita defecit canere desinuerēt.

¶ De Margarita Tridentina & alijs hereticis albigesijs.

DAREM quoq; obstinationi coniunctam Nouariæ patientiā ostēdit tridentina mulier Margarita nomine fratris Dulcini hæresis archę cōiūx cui⁹ heresis haud multū ab ea abhorrebat de qua nuper dictum est eā sectam cum ingentē traxisset numerū crudeliter cōburi maluit q̄ scelus quod p̄fitebatur deferere id quod in Bonifacij octauī pontificatu actum fuit. eodem quoq; modo salutis anno ducentesimo ac decimo supra mille in Ampitanis capto Minerbia oppido quod gentem eam albigesium hæresis teneret / populi qui cruce signati aduersus ipsos aliosq; male de fide sentientes expeditionem susceperant optione omnibus seruandæ salutis ficta si ad catholicam fidem reuerterentur centū octuaginta illic inuenti sunt qui comburi q̄ erroris penitere maluerunt. Idem quatuor et septuaginta contigit ex eiusdem sectæ hominibus obsidione capto oppido in regione Genesi. nam cum potestas eis facta esset euitandi supplicij si abnegare heresim vellent: hilari vultu preparatam supplicio suo piram que iam succensa erat canentes conscenderunt.

¶ De Georgio cella nouariensi.

ETate nostra Georgio cella nouariensis ciuis cū Bononiæ hæreseos conuictus esset: eumq; nec promissa nec mine a proposito deducerent: vt viuus cōbureretur damnatus fuit: non vt ceteri quibus i eo mortis genere opera datur vt laqueo appensi ad minuendos cruciatus scelerius emoriantur: sed in summa pira sine laqueo vllō constitutus veste seuo delibuta amictus est: vt tormenti aucto terrore facilius a fero proposito reuocaretur. verum cum in sententia perstaret, vt ac penitentiam quoq; regressus relinqueretur in ima pira prius conie-

aus ignis ita eam sensim succendebat vt adhuc spaciū permultum Georgio ad salutem retinendam si eum peniteret daretur. Cæterum quæ periculum magis augebatur eo obstinatius in heresi permanens & carmina semper decantans paulatim donec pars vlla superfuit combustus est.

¶ De Hieronymo olgiato Mediolanensi ciue.



Væ hæcenus scripta sunt a nobis exempla ea aut legēdo aut ab ijs qui viderunt audiendo ad noticiam nostram puenerūt: vñus in hoc virtus genere nunc in mentem nobis venit quod certo a nobis visum possumus affirmare: vt ex hoc quod ipsi vidimus, quo patientiæ laude maius nihil posse esse videtur: eorum quæ non vidim⁹ certior fiat ac magis confirmetur fides. Hieronymus olgiatus ciuis Mediolanensis ex quatuor vnus fuit qui Galeacium Sfortiam Mediolanensē ducem occiderūt: hic captus atq; in custodia acerbè discruciat⁹ vt eius cedis conscios detegeret, & si secundum ad vigesimū annum nondum excedebat effigiæ moliq; corpore virgini quā viro similior, neq; armis assuetus vnde in hominum animis vigor roburq; comparatur funi quo torquebatur appensus ceu si tribunali insideret: procul ab omni dolore clara voce intrepid⁹ animo & suum & comitum facinus commendās nullum vnq; pœnitentię signum ostendit. intermissis inde tormentis soluta oratione carminibusq; suas & sociorum laudes descripsit. demū ad locum vbi excarnificaretur deductus, Carolum Francionumq; comites qui prę timore exanimati videbantur cohortatus carnifices orauit: vt a se prius inchoarent vt eius exemplo comites patientiam discerent. Nudus igitur in disco protensus cruribus brachijsq; ad disci pedes deligatis cum eos qui astabant preparatæ mortis species atq; horror auerteret ipse speciosis verbis atq; intrepida voce peractum facinus extollens ne quā se quod tunc instabat seuum mortis genus curare ostendit. A summo igitur humerovsq; ad medium pectus lanij falce diuisus nec verbis nec voce mutata vitam simul cum catholica ad deū oratione finiuit. O admiranda patientia. o virtus priscis illis in quibus tantū animi robur fuit ante ferēda si alio in facinore eius experimētū facere cōtigisset. Iniq; profecto fortuna egisse videtur cū tāto animi ac corporis robore ornatū virum non eo contulit vbi aduersus catholicæ fidei hostes ostenderet quanta christiani hominis pectori virtus insideret. nunc iniectis in principem suum manibus quid Hieronymus egisse dici potest? nisi in Galeacij morte italicam pacem turbasse? & tantorum malorum quæ postea mors illa in Italia atq; Europa euersis vrbis ac regnis secū traxit, quorum nullum adhuc finem intueri licet causa fuisse?

¶ De ijs qui hūili fortuna orti clarū sibi nomē vēdicarūt. Caput. iiii.



IRTVS CVI VT INVIDIA ITA etiā ple-
runq; fama comes esse solet, vt se nullis contiz-
neri vinculis ostendat, non semper nobilitatem
aut opes sequitur: sed veluti toti humanæ amica
naturæ eam quærentes amplectitur: persæpeq;
ad eos profecta qui humili loco orti sunt claros
facit, atq; in ora hominum euehit: spemq; mini-
me ingratam facit esse omnibus integrum & dū
fruuntur vita & posteaq; mori contingit famam
laudemq; vt infamiam quoq; dedecus prout ra-
tio vitæ fuerit comparare. quorundam igitur exēplis ostendemus igno-
bili fortuna ortos famam ingentem obtinuisse.

¶ De P. Virgilio marone poeta.



Virgilio Maroni quod pater vt victum pararet figulinam exercu-
erit aut etiā vt quidā alij operarius esset, nō obstitit quin iter eos
qui obscuro orti loco grāde nomen compararunt principatum
excellēti fama nō teneat: quod ei nomen & doctrine magnitus-
do & carminis excellentia inter poetas peperit.

¶ De Q. Horatio Flacco & Statio Papinio poetis.



Horatium quoq; flaccum lyrici carminis venustas & statium pa-
pinium thebais ac siluæ ad grande nomen pertulere. neq; ob-
stitit qd libertinus parens vtriq; dicatur fuisse.

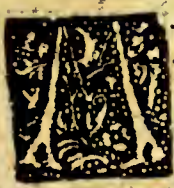
¶ De Eschine oratore.

Eschinis fama maior est q; vt vlli⁹ testimonio egeat, & tamē certis au-
ctoribus traditū est Athenis natū patre inopī abiectoque in tātū vt
publice lucāitas venūdaret.

¶ De Theophrasto philosopho.

Quantū tyrtamus Eschine dicendi præstantia minor nō esset, qui
tanq; diuinitus datum loquendi genus haberet. Theophrastus po-
stea fuit appellatus: tamē nihilo sanguinis genere nobilior fuit: nā si illi
fartor parens fuit Fulio theophrastum genuit.

¶ De Menedemo atheniense philosopho.



Menedemo philosopho Athenis ob igētis virtutis ac doctrine me-
ritū qd raro alijs contingit posite fuerunt statuę atq; in eo ma-
ior virtutis q; natalicium habita ratio est. patre enī ortus est qui
mechanicum opus cōsuendis tentorijs conficiebat.

¶ De Alpheno varrone Cremonensi.



Non minore fama romę atq; in Italia Alphenus Varro Cremo-
nēsis q; Menedem⁹ Atēis fuit: cuius mētio his quoq; tēporibus
iter claros iureconsultos non sine honore seruatur: q; Cremonę

adolescens tonstrinam exercuerit .a qua profectus paruo tēpore sub Sulpitio ad tantam ciuilis disciplinæ scientiam peruenit vt Romæ cōsul factus fuerit. & mortuus qđ raris contingit de publico sepulturæ honorem assecutus sit.

¶ De Pythagora philosopho.

Pythagoras philosophus qđ ob doctrinæ magnitudinem non minus famę qđ superiores obtineret. & ob id ei⁹ sectæ princeps fuerit quam postea italicam nominauerunt: tamen quantum legendo deprehēditur honestiore loco qđ illi natus non est. & enim Nexarchus pater eius ī tenui fortuna annularius scupltor fuit. Sed iam relictis qui per doctrinā excelluerunt: ad eos transeamus qui aut partis regnis aut insigni militari virtute magnum nomen adepti sunt.

¶ De Hyphicrate Atheniensi.

Hyphicrates Atheniensis vir militari scientia ad modū insignis postea qđ lacedemonios proelio deuicit, atq; Epaminudæ feros animos retudit, in eam existimationem venit vt persarum rex Arthaxerxes ægypto arma illaturus ducem eum quæsierit: minimeq; barbarus rex regni magnitudine plurimum elatus, indignū sibi duxit græcæ se virtuti subicere: & tamen tanti viri nequaquā in incerto est patrem suturem fuisse.

¶ De Eumene Cardiano.

Eumenes quoq; Cardianus inter Alexandri magni successores annumeratus virtute atq; prudentia nullo eorum inferior, adeo inope abiectiq; patre in peloponesso natus est vt se familiamq; vecturis quas curru prestabat aleret.

¶ De Viriato Lusitano.

Quam ingens victoriā cursū egregiorumq; facinorum fama fuit in Viriato Lusitano ī hispania? Nam cum romanis quatuordecim continuos annos bellum gessit exercitibus ducibusq; eorum victis atq; etiam captis. In priuata enim fortuna hoc annorum spacio populi illius potentiæ restitit/ cui Carthaginis/ cui Antiochi/ cui Tigranis ac Mitridatis totius deniq; terrarum orbis immensæ vires atq; opes non suffecerant: maioraq; enim prestitisset nisi a suis proditum cū maiora moliretur mors intercepisset & tamen parentes eius ipm q; pastoritiā exercuisse ferūt: quibus initijs venator ac postea latro factus militari virtute eo euasit vt in hispania quia inde ortū suū duxerat alius nullus maiore fama res gesserit.

¶ De Arsace parthorum rege.

Arsaces qui post Alexandrum magnum barbarorum primus ī parthia regnauit a quo postea parthorū reges arlacides sicut romę q; post augustum imperarunt augusti sunt cognominati

In quam famam? quantumq; regnū ascēdit? cuius primæ originis ob ni-
miam humilitatem noticia nulla habetur: nisi qđ premente inopía pri-
mam ætatem latrocinijs exercuit: a quo vitę genere audacię cōiūctavir-
tus in amplissimi regni imperium ingensq; nomen eum euexit.

¶ De Ptholomeo Syriæ atq; ægypti rege

Ptholomeus primus Lagi filius fuit Lagus autem sub Philippo
macedonum rege inter equites annumeratus est, nullo alio ho-
nore maior. At Ptholomeus sublimiore gradu apud Alexādrū
militavit. In cuius morte Syriæ atq; ægypti regnū sibi vendicavit. a quo
qui secuti sunt reges per longum tempus Ptholomei nomen ceu peculia-
re tenuerunt.

¶ De Agathocle Syracusano rege.

Iongevilius Agathoclis parentis fortuna fuit. nec tamen pater-
næ obscuritatis filium puduit. qui qđ pene tota potitus Sicilia
quā figulinam pater exercuerat, in conuiuijs inter aurea vasa
fictilia quoq; adhibebat: vt eodē tempore et paternæ obscuritatis et ma-
gnitudinis in quam ipse euaserat species representaretur.

¶ De Dauide iudeorum rege.

Daud excellentiores putari oues quas David paterq; eius Iesse
atq; maiores pauerūt q̄ Agathoclis fictilia possunt. & tamen vt
hic Syracusis atq; in magna Siciliæ parte regnavit, ita ille meli-
ore fortuna partū totius Iudeæ regnum possedit tanta morum sanctita-
te ac sapientia tanto animi atq; corporis robore vt post eū iudea verum
regē nullum habuisse putetur qui ex dauidis stirpe nō descenderit: hoc
quoq; tempore per terrarum orbem vt sapiens sanctusq; ac fortitudine
clarus habetur: cuius psalmi dum per omnem terram diuinas laudes re-
sonant qualis & quam deo gratus vates esset ostendunt.

¶ De Vespasiano augusto.

Vespasiani qui ad romanum imperium virtute conscendit ac duos
filios qui in imperio successerunt reliquit, maiores rheate orti sunt
& vixerunt. Inter eos Titus petronius centurionis ordinē. Sabinusq; fi-
lius primipili honorem non excessit. primipili igitur honos magnus
ad romanum imperium conscensus fuit: sed maior etiam fuit eius qui se-
quitur.

¶ De .P. Helio pertinace imper.

Omnis fatetur hystoria pertinacem qui virtute ad romanum im-
perium sibi viam astruxit, etiam anteq̄ ad imperiū conscēderet
virtute atq; sapientia inter eos qui mirandi sunt annumerādū
fuisse: neq; tamen eius virtuti ignobilitas obstitit: & em̄ pater eius Heli-
us successus libertino patre atq; eodē mercatore ortus interdū mechani-

cum opus in liguria exercuit: quo minus ipse ab obscura stirpe ad imperij culmen eueheretur. laudi quippe sibi generis obscuritatem ducēs paternam officinam marmore exornauit vt eo ornatu clarius appareret quā vili ex loco tanta virtus emerisset,

¶ De Aureliano imper.

ORbi terrarū toti perspecta fuit insignis Aureliani virtus ac fama & tamen eius patria propter ignobilitatem adhuc in occulto manet. Quidam in Sirmio nonnulli in Mēsia alij in Dacia ortum esse dicunt. & quemadmodum de patria eius discordes sunt scriptores ita omnes eius maiorumque humilitatem affirmant.

¶ De C. Aurelio Valerio Diocletiano imper.

Diocletianus qui in ingenti animo concessum ab exercitu senatuique romanum imperiū diu rexit clarissimisque victorijs illustrauit: adeo abiecto humilique loco ortus est vt patrem eius quidā notarium alij libertum fuisse tradiderint.

¶ De Maximo qui pupienus dictus est imper.

Ar quoque originis obscuritas Maximum pupienum per virtutem vna cum balbino eo deduxit vt ipsum senatus populusque romanus aduersus Maximinos imperatorem delegerit: & em ferrario fabro ortum fuisse quidam dicunt alij fabro qui plaustra conficeret tradiderunt.

¶ De M. Iul. Licinio imper.

In hilo clariore ortu Licinius ad augustale culmen ascendit: propter virtutem bellicę gerendę scientiam Galerio maximo augusto comes datus. Is in Dacia puer patrem admodū inopem in aratione cultuque agrorum iuuuit. Cæterum postea rustico opere in militare munus conuerso quatuordecim annos imperatorium sceptrū miserando tamen fine rexit.

¶ De Bonoso imper.

Bonosus imperator non modo ciuis romanus non fuit sed peregrino sanguine in brithannia natus patre inope ac magistro ludi litterarij ad augustale solium euectus est verū iam tandē vetera omittentes ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora de Petro apostolo & Ioanne euangelista.

Piscatores piscatorumque filij fuerūt Petrus apostolus ac Ioānes Euāgelista, tantūque his initijs postea diuinę gratiæ virtutisque affecuti sūt: vt nominis sui sanctimonięque magnitudine totū terrarū orbē repleuerint: quorū memoria iā post tot secula apud christianos omnes ceu qui in coelestiū numero primarijs locis a deo recepti creduntur, sūma in veneratione est: cui seculariū regnorū maiestas quāque prin-

cipes alios emineat, subicere se minime pro indecoro ducit Quī etiā tē plū honores adoratiōesq; quibus humana potētia atq; adulatio regū atq; imperatorū quosdā profecuta est, longe excellentiores atq; in plures gētes sparsas apostolis singularis ipsorum virt⁹ ac sanctitas peperit: quādo quidē cōmunis fidelū omnium consensus apostolorum successorib⁹ omnium quæ in humanis rebus excellētia habentur maiestatem concessit.

¶ De Maumethe sceleratæ legis auctore.

MIrū profecto videtur ex diuersis valdeq; contrarijs causis similes puenire effectus. Nā veritas continētia ceteraq; virtutes Petrū atq; Ioannem apostolos in eā gloriā de qua diximus extulerunt. At mendacium libido ceteraq; scelera ne fideles ac iustos exercēdi materia de esset in non minorem venerationē ac famā maumethem euexerunt. Is in Arabia ex arabe patre ortus vectigales cāellos agebat: vbi arte atq; pfidia in eam magnitudinem cōscendit, vt rex creatus propheta etiā putaretur: mortuus quoq; in eā existimationē venit / vt dimidium terrarū orbē ac multo plus in sceleratam disciplinā traxerit: vitæ quidē turpitudine, cæterum sagaci vafroq; ingenio parata tāta gloria fama q; quantā innuberabiles philosophi pphetæq; virtutē ac sciētia, ac martyres christiani sparso sanguine magna in parte non obtinuerunt. Maumethi enī id quod herostrato contingit. nam Diane ephesiæ templum succendit vt apud posteros diurnū sibi nomē cōpararet. Maumethes quoq; sceleratæ agēdo docendoq; cum fama diuinos quoq; in terris apud sectatores suos affecutus est honores.

¶ De Lamusio longobardorum rege.

MEloribus artibus sed non minore fortuna ad regium solium magnūq; nomen Lamusius tertius longobardorum rex ascēdit: qui a matre quæ publice questum faciebat cum alijs fratribus tunc cū ipso ortis in fossam proiectus vbi aqua stagnabat (quæ longobardorum lingua lama nuncupatur, forte in ea ab Agelmundo longobardorum rege conspectus est, atq; hasta quam is manu tenebat tactus quia infans eam apprehendit & tenuit, Agelmundus illius tam teneri vigore permotus nutrirī infantulum iussit: atq; a Lama in qua eum primoviderat Lamusiū nominauit. Is hoc initio Lamusius adeo virtute excelluit vt Agelmundo in regno succederet: atq; eius stirps magna gloriavsq; ad Alboinum in longobardis regnaret.

¶ De Primislao tertio bohemos rege.

Non minus famæ iter bohemos sibi peperit Primislaus qui iopi atq; rustico patre dū araret sicuti rōæ Cincinato cōtigat, a boeis ad ducatū vocat⁹ libisse ipsorū duci vir datus est: id au

tē equi augurio ducta boemorum gēs egit: quod infrenatus recta ad pri-
missaum supra aratrum manducātē equus cucurrit: ea re impletum ar-
bitrata quod ei predictū erat scilicet apud boemos regnaturum qui su-
per ferream mensā manducabat: eius adeo foelix principatus fuit vt pra-
gā urbem muro cingeret, permultasq; leges quibus boemi vixerunt con-
deret: ea autem viri illius apud boemos reuerētia fuit vt in primario tē-
plo ligneas soleas quibus arās utebatur diutissime seruarint: easq; ceu sa-
crā rem nouis regibus dū diademate ornarētur prēferret. Vbi autē cum
ad ducatum vocatus fuit arās ē inuētus tēplum cōditum est: accoleq; pa-
gi illius in quo ipse agebat omni onere imunes facti fuerunt.

¶ De Tamburlano persarum rege



Amburlan⁹ quē auorum nostrorū etas armis iusticiaq; priscis i-
principibus equalē, regni autē atq; exercitus magnitudine Xer-
se maiore nedū parē vidit, quātum p̄cipi potuit a Scithis ortus
est, non regia stirpe aut īsigni aliquo stēmate sed patrem extre-
ma inopia pastore habuit: inter pastores ipse nutritus & puerilibus ludis
a pastoribus rex creatus, astu nouaq; industria eos vt iure iurādo impera-
ta se facturos pollicerentur impulit. Pecora igitur venūdare eos atq; vt
a tā inopi vita se vindicarēt arma equosq; cōparare iussit. Hoc numero
(ad quingentos enī puenerāt, quasdā mercatorum societates quę per
eas regiones magno numero præsidiij gratia cōmeare solent & vulgo ca-
rauane dicūt, armis deuicit: atq; in partienda preda adeo se inter comi-
tes iustū liberalēq; pręstitit, vt mutatae conditionis pastores nō modo
nō peniteret sed fide amoreq; enixius ei deuincirentur. Ad cōpescendā
prædonū audaciā cum mille equitibus dux in eius regiōis fines vbi hæc
aduersus mercatores gesta erāt, a persarum rege missus, cū a latronum
duce in colloquium vocatus esset/latronis arte verbisq; delinitus ex ho-
ste comes ei factus est. Interim iter persarum regē fratreq; eius orta con-
trouersia, fratris causam latronum duces susceperunt: cui postq; regnum
asseruere maiori exercitus parte ab eo īpetrata dū cum eo fingunt in ex-
teris gentibus imperiū parare velle, cōpulsis ad rebellandū populis bre-
ui se qui ante latronū princeps erat persarum regē fecit. Quod autem Is-
chia debilitatus erat, eius nomini temir (quod scitharum lingua femur
significat, lang persæ addiderunt: quod verbum prisca lingua Ischia de-
bilitatum ostēdit cōiunctisq; ā bobus verbis temir lang nūcupatus fuit: a
nobis autem verbo ob linguarum dissimilitudinem viciato pro temirlāg
Tāburlanus ē dictus. Hic persico regno Armeniam Syriā babylonēq;
atq; ingētes alias gētes addidit: urbemq; mercantam ābitu maximo cō-
didit: sibi ingenti parta fama omnibusq; quamuis puo infeliciq; ortis
loco spe facta vt corporis animiq; virtute atq; industria ad quēuis ingen

tia regna imperiaq; euadere possint.

¶ De Abdelmonio africæ siue vt nunc dicitur barbarie rege

Abdelmonio qui se totius africæ regē fecit parens dicitur fuisse figulus cæterum a falsis prophetis maumethanæ legis eum sibi populorum fauorem conciliavit, vt pulso vero rege regium nomen inuaderet: atq; rex creatus africæ magnam quoq; hispaniæ partem adderet. Sed iā barbaros omittamus & de Italis scribere adoriamur

¶ De Sfortia armorum duce insigni.

Sfortia autem a Mutio Attendulo aspicabimur qui Cotiniola tenui vico vt tūc erat inter Fauētiam rauenamq; vrbes ortus Sfortia ipse nuncupatus Sfortianæ genti primum nomē dedit. Is Ioannem patrem cuius nondum obscura memoria est inopem cotiniolæ ac colam habuit agrorum cultorem: ipse autem Mutius castra secutus prima militiæ rudimenta inter lixas calonesq; posuit: virtutēq; ad eum conscendit locum vt Ioannæ quæ postrema ad egauēs generis Neapoli regnauit, omnium militariū copiarū dux esse & magni conestabilis honorem cum ea gesserit: multorum populorum in eo regno imperiū assecutus. Moriens autem Francisco filio qui postea Mediolanensem ducatum indeptus est ingentem exercitum reliquit nō sine magna fama & Sfortiæ factionis nomine cui complurium regum atq; imperatorum affinitas coniuncta fuit.

¶ De Nicolao picinino & ipso militari duce percelebri.

Nicolai picinini perusini ciuis parens Ianius fuit cuius nomē ob ignobilitatem in obliuione sepultum est tam tenui viliq; principio ortus Nicolaus virtute in immensum auctus ingentes exercitus per Italiam ductauit: multis atq; insignibus proelijs victoria potitus: vnde fama nomini suo parua Macello in vrbe patria nō minus honoris q̃ romæ Terentius Varro contulit.

¶ De Francisco Carmaniola

Icininus a perusino Macello ad insigne nomen euasit, a pascendis quoq; porcis non minus grande assecutus est Franciscus Carmaniola ingentibus editis facinoribus: vniuersarū Philippi ducis Mediolanēsis copiarū omnium dux creatus: nec vero minus pace clarus dū urbem Genuam singulari moderationis laude rexit igēs sibi nomen peperit adeo vt inuidorum delationibus Philippo sine exercitu discedere coactus primi militaris ducis apud Venetos vltro delatū honorē acceperit. Tāta vero in eo se virtute atq; prudētia gessit: vt cū Carmaniola a Philippo duce secundæ etiā fortunæ atq; victoriæ ad Venetos transisse videretur, hacq; insigni laude mortuus est quod partis ingentis

tibus victorijs nullus vnq̃ exercitus cui ipse præfuerit aduersæ fortunæ damna pertulit longeque eo per fraudem sublato plura veneti amiserunt quam ipse: cui licet serius decedere a vita contingeret omnino tamē moriendum erat.

¶ De Blasio Axareto genuensi ciue.

Inter tam multa insignia eorum exempla qui ab humili loco ad magnum fortunæ gradum ascenderunt: haud per iniuriam annumerabitur Blasius quoque axaretus genuensis ciuis. Is enim aurifice patre ortus & ipse i tabellionum ordinem ascitus: quod vna tantum triremi pyratarum triremem ceperat tantum sibi nominis comparauit ut classi suæ genuenses aduersus Alphunsum Siciliae regem præfecerint. Quo tempore archa obsidione is Gaietam urbem premebat. Nauali igitur proelio Blasius regem ipsum vna cum Ioanne fratre Nauarræ & ipso rege magnoque aliorum principū atque equitum numero deuicit ac captos secum duxit. Itaque a philippo ut eius virtuti honos haberetur in vicecomitum gentem adoptatus cum alijs quoque expeditionibus prefectus victoriam retulisset, per omnem italiam celeberrimus est factus. Huius igitur ortus ex argentario operario quem in vrbe genua nobilis fortunæ locum dici potest habuisse? Quæ vero duobus vno proelio captis ingentibus regibus cum magna procerū manu dici potest victoria maior? aut dignior de qua homines cum laude loquerentur? Profecto & ortus ignobilitatē magnam omnes fatebuntur & huius victoriæ gloriam nulli eorum cedere qui gloria plurimū insignes fuerūt: nam si non armis sed dolo Iugurtha capto Marius adeo gloriatus est ut armis cum Sylla decertarit quia Iugurthæ capti gloriam sibi vendicabat: Si persa quoque rege deleto qui alioquin inter ignauos annumerandus erat paulus emilius propter laudis cupidinē in eam sui obliuionem venit ut duorum filiorum funera sine dolore significatione preteriret quanto Blasij gloria maior censerī debet qui Paulo Marioque fortuna inferior duos reges persa atque Iugurtha maiores non dolo sed vera virtute vna cum multis principibus cepit: hoc quidem solo fortasse Mario atque Paulo minor videri poterit quod illi partis victorijs triumphorum honos exhibebatur. Blasius quod captiuos reges duci philippo qui genuensi imperio potiebatur & non patriæ tradidit, tantæ victoriæ fulgorem alicuius perfidiæ nota maculasse putatus est.

¶ De Ioanne vigesimo secundo pontifice maximo.

A secularibus viris ad ecclesiasticos transituri Ioannem vigesimum secundum pontificē commemorabimus: quod is ad pontificatum virtute atque doctrina conscendit: in quo mores non per lu-

xum ac desidiā corruptit, sed veri pontificis sustinendo personam Ludouici bauari imperatoris efferatū animū atq; superbiam armis atq; animi vigore contudit. Cui rei cum multa alia per virtutem preclare gesta addidisset, a vita discedens ecclesiasticū imperiū opibus atq; existimatione longe maius q̄ acceperat reliquit. & tamen pro explorato habetur patrē ei natione gallū ranta inopia fortunæq; humilitate fuisse vt cerdonica arte vitam tueretur.

¶ De Nicolao quinto. & Sixto.
quarto pont. max.



Aetate nostra sarranenſis ciuis Thomas qui poſtea ſub Nicolai quinti nomine pontifex maximus fuit, cuius mater oua pullosq; vendebat, & Franciſcus ruuerus minorum fratrum ordinem profeſſus ſauonenſis ciuis qui & ipſe pontificatū ſub Sixti quarti nuncupatione adeptus eſt, patre ortus qui ſemper nauticam exercuit multis in ſacro ſenatu preteritis qui in magnis opibus principū ſanguine nati erant, Ambo ſola virtute doctrinaq; adiuti ad apoſtolatus apicē per tēporis interualla aſcenderūt: magnaq; laude ac fama clauē tenuerunt: vrbe roma ita ædificiis exornata, vt eorū temporibus depoſito ſenio ad iuuentæ honorem reſtitui videretur: neq; vlla in parte vel Nicolai maternorū ouorum vel Sixti patris remorum non modo nō ſubpudere ſed longe magis tam obſcuræ originis vilitate cui ingēs coniūcta fuit virtus, quam multorum aliorum pontificum magnis natalibus ſine virtute videatur gloriari debere.

¶ De Campano in omniſariam doctrinæ genere præſtantis.



Dionnes Antonius interamnēſis epiſcopus omniſcriptorū genere nulli ætate noſtra ſecundus, vt pote qui priſcorum in dicēdo laudem ſi non ſuperauit eis minime pudendus æquare ſaltē viſus eſt Cauellis campaniæ pago vnde ei campano cognomentum fuit ortus eſt: atq; in eo puer paſtoriciam vt ante pater atq; eius maiores exercuit. O quāta in his virtus laude virtus digna eſt qui non opibus nō generis nobilitate adiuti ipſi ignobilitatis nubem qua tecti latebant diſcuſſerunt, & virtute ceu face prelata ſe orbi manifeſtos oſtenderūt, Cōtra tanto ijs magis culpandi qui non modo nullam præſtant operam vt eos propria aliqua latus virtusq; illuſtret: ſed ſcelere atq; ignauia relictū virtute opibusq; maiorum ſplendorem obſcūcant. De ijs ceu de foeda re vt adoleſcentes eorum exemplo ab ignauia ſcelereq; deterreantur quædam pauca ſubiungemus exempla.

¶ De ijs qui clariſ orti parentibus degenerarunt

Caput quintum.
m. iiij

¶ De Chtesippo Cabrie atheniensis filio.



CABRIE ATHENIENSIS qui magnis virtutibus magnisque victorijs apud athenienses excelluit, & qui multo foelicior fuisset si nullis precreatis liberis a vita discessisset, filius fuit chtesippus adeo a paternavirtute degener ut persæpe Photionē eius tutorē virum alioquin patientissimum vecordia Chtesippi dicere coegerit: ea quę ob Chtesippi stolidam mentem perferebat ad referendā cumulate pro acceptis a Cabria meritis gratiā abūde sufficere.

¶ De Gersa & Eliezer Moisi filijs.



MAm nota est Moisis gloria ac virtutis magnitudo ut indicari nō egeat: & tamen qui olim pastor hebreum populum dura cervicibus sedicionibusque insignem rexit: magnisque contentionibus perpetuum sacerdotium fratri ac successoribus reliquit? nonne Eliezer & Gersam filios iuxta legem ex se ortos in dignitatis successione preterijt? & enim in eis neque ingenium neque ullum intuitus est virtutis genus quod tanto posset oneri sufficere: atque ob eam rem in hebreorum historia de eis nisi perexigua, ut de abiectis mos est, mentio est facta.

¶ De C. Caligula imperatore germanici filio.



CVantum Germanicus animi vigore prudentia atque morum honestate præstitit, tantum eius filius Caligula animi ignavia libidinibus atque stultitia ab eo degeneravit. quem quāvis ad romanum imperium fortuna euexerit, permulti tamen germanici virtutem in privati hominis fortuna quā Caligulae in tanto scelere imperium maluissent. his additur quod defunctum germanicum non romanus tantum populus amicæque gentes sed barbari quoque lachrimis ceu communem parentem prosecuti sunt: at filius Caligula ob eius scelera nedum lachrimis aut alio insigni honore / sed ne publica quidem sepultura dignus est iudicatus.

¶ De Commodio imper. M. Antonini philosophi filio.



MArcus Antoninus philosophus qui romę imperavit omnium virtutū singulare exemplum Commodum filium imperij & nō virtutum heredē habuit: atque ob eam rem non sine magno dolore magnum persæpe suū desiderium reliquit. & enim Marci bonitate in filij Commodi maliciā mutata / clementiaque in atrocissimā crudelitatis carnificinā, cum ferendo ro. populus esset defessus Commodum interire coactus est: cū iam palam in urbe ferretur Commodum non Mar

ci sed Lanistæ ac Gladiatoris filiū fuisse. Neq; enim fieri posse putabāt vt e tanta Marci virtute tātorū scelerū labes prodiret: neq; Marci glorię aliud magis defuisse q̃ vt filijs orbus vitam finiret, videbatur.

¶ De Licinio galieno imper. P. Cornelij licinij
Valeriani filio.



Alerianus augustus virtutis magnitudiue inter clarissimos principes commemorandus erat si virtuti par in eo felicitas fuisset hoc patre ortus est Galienus adeo propter sceleratos mores patri dissimilis: vt propter insignem impudiciam atq; secordiam non paternos tantum militares duces ab imperio rebellare compulerit, verum etiam egerit vt Zenobia atq; victoria imbeciles mulieres (quod antea nunquam viliū fuerat, asciscere sibi imperij habenas auderent. Itaq; quod ingens atq; pacatum a Valeriano patre imperium acceperat ipse imminutum atq; lacerum miserandum in modum reliquit.

¶ De Carino imperatore Cari filio.



Carus qui Probo augusto æque animi bonis vt in imperio successerat, & qui animo ingēti finibus auctis singulari sanctitate populos rexerat, Carinum filium imperij successorem habuit, moribus adeo patri dissimilem vt prorsus simile nihil haberet Fuit Carus animo magno nulliusq; rei magisquam iusticię moderatio nis atq; continentię cultor: At contra Carinus impudicus iniustus animoq; prorsus efferato: adeo vt pater cum eius subpuderet de successore ei creando atq; etiam ad minuenda publica mala de adimenda ei cum cæsarea dignitate vita cogitaret: effecissetq; nisi iniqua nimis fortuna hęc animo agitantem Carum repentina morte intercepisset.

¶ De filijs Samuelis prophete.

¶ Quod Carus ob sceleratam Carini filij vitam agere decreuerat in romano imperio Samuel propheta qui iudici a in Israel habebat ob filiorum scelera peregit. nam cum propter grandem eius ætatem filij populum regerent rapinisq; dilaniarent, Saulem primum ac nouum regem in Israel constituit: ne filiorum auaricia & scelus (id quod iam agebat) ipsius iusticiam ac bonitatem macularet: adeo per dissimiles filios ex fulgenti sole tetra nubes prodisse videbatur: id quod in recentioribus quoq; nonnullis intueri licet: e quibus pauca quædam exempla subiciemus.

¶ Recentiora de Henrico imperatore Henrici secundi filio.

ORbi satis sine alio teste patet Henricum secundum iustitiæ pietatis atq; catholica fidei cultorē fuisse. Nā prudentia atq; auctoritate sua scismata cōpressit atq; ecclesiā sēp tutatus est. Henricum tamen tertium reliquit a paternis virtutibus prius degenerē. In signi enī crudelitate notus nō modovt pater nō cōpressit sed malignitate sua concitasse aluisseq; scismata putatus est: ob quē crimina tādē augustalis culminis maiestate priuatus est.

¶ De Vincislao Cæsare boemiæ rege Caroli quarti filio.



Carolus quartus boemiæ rex magnis virtutibus ad imperiū vocatus catholicæ fidei cultor animi plen⁹ atq; doctrinæ habitus est. Itaq; non pacatū sclū tenuit imperiū verumetiam virtute sua obtinuit vt romanorum rex Vincislaus filius creatus paterni imperij successor designaretur. Sed cū pro virtute venerē voluptatesq; amplexus paternos mores deseruisset, & mortuo patre non esset qui virtute sua filij errata tegeret, ob scelus atq; ignauiam nō modo patri in imperio non successit sed etiam ea quam iam assecutus erat dignitate vt idignus est priuatus.

¶ De Noradino Damasceno sulthano Saladini filio.



Aque Noradinum propria ignauia ab imperio deiecit quod ei patris Saladini virtus pepererat Damasci enim regnum ei Saladinus reliquerat, vnde ob ignauiam a populis exactus est Saphadino patruo ei suffecto. Adeo autem a paterna virtute degenerauit: quod vbi Saladinus auctum regnum moriēs optimiq; principis quantum infidelium vllus ante eum vnquam nomen reliquit: ita hic amisso per ignauiam patrimonio eo redactus est vt fratrum misericordia vitam tueretur: atq; ita cum ignauissimi hominis dedecore moreretur.

¶ De Ioanne vicecomite primi ducis Io. Galeatii filio.

Nimo ingenti liberaliq; atq; omni virtutis genere ornatus quē in magno principe desiderari poterat habuit Ioannes Galeatius qui Mediolanēsis ducatus titulum primus indeptus est. Suis carus atq; hostibus formidolosus magnā Italię partē possedit quam ingēti virtute ac gloria parauerat: adeovt multis christianorum populorum regibus superior potiusq; par putaretur: inter filios quos reliquit vnus Ioannes nomine ei i ducatu successit, phalaride ipso crudelior & in omni virtutis genere a patre deo alienus vt acerbus hostis ei videre. Quod virtute sudoreq; pater pepererat Is amēs ridēdo magna i parte amisit: suisq; demū iuisus atq; cōtēptui factus ab eis occisus est: ali⁹ Gabriel sine matrimonio nat⁹ haud amētia dispar amissis pīs quas possidebat genuē securi palā percussus est. Horum duorum calamitosi exitus amissas in patris morte

proius esse eius virtutes ostendebāt nisi terti⁹ eius filius Philippus ceu inter mortuas ducatu potitus aliqua in parte excitasset.

¶ De Francisci Sfortiæ filijs.

SOceri vestigia secutus Frāciscus Sfortia qui ei in Mediolanensi ducatu armis successit, oī virtutis genere inter christianos principes plurimū excelluit: neq; vero Traiano humanitate cessit, aut Alexādro, p fortunæ suæ captu liberalitate inferior habitus est a tanta virtute filij degenerasse putantur/ quod natu maior Galeatius ābitio sior esse ferebatur & in libidinē haud parum propensus, id quod tamen ætas neq; enim secūdum ac vigesimū annum excedebat cum ad ducātū conscendit excusare potest. Addunt præterea nequaq; animi vigore eū elatē menti respondisse: sed vt minimis successibus efferebatur aduersis etiā effeminate nimis cedebat. In philippo qui secūdus fuit si corpulentie quam in iuuēta præ se tulit par ingenium fuisset de eius vecordia cōcitari rumores dicēdi minorem materiam præbuisent. Sequitur Ludouicus (nam pter Ascanium qui magnum se virum quanq; aduersa esset fortuna ostendit & Sfortiam legitime ortū cuius quanta esset virt⁹ apparere nō potuit quia cū armis redire ab exilio in patriam moliretur fata hominē interceperunt: alios cōmemorare nihil refert) de Ludouico igitur grauior aliquanto fama manauit. nam religionis atq; iusticie cui⁹ nos cultorē vidimus institutionem fingi ab eo ad continendos facili⁹ infide populos ij ferebant qui in casibus suis sub ipso remedia nō tulerunt elati quoq; animi (id quod nimis fortunę successib⁹ accidere solet) & auaritię infamia laborauit: quorū postremū ministrorum culpe ex toto ascribi posset qui sub eius nomie diuinis humanisq; rebus turbatis omnia in priuatam vtilitatē suam retulerant/ nisi ipsius hoc crimen propriū esset. Nam in administrādo ducatu dū primū honoris titulū vt acciperet persuaderi sibi passus est / pecunię publicę pfectis ad id pecuniā necessariā pollicentibus nimis temere in se atq; in populos ius omne pmisit. Libidinum quoq; intemperantia id ei contigisse putarunt qui moli fractoq; eū animo in aduersis rebus esse viderūt: vtcūq; ea fuerint illud inficias iri non potest/ partū armis a patre imperium quod in singulari oīm beniuolentia ac charitate vsq; ad mortē possedit ipse motis a Ludouico. xij. galorum rege armis cum numero militum superior esset sexto decimo die amisit. Ceterum ne viuentes fortasse ledantur manum contrahamus: & iam ad eos transeam⁹ qui fortuna illustri in vestibis atq; alijs rebus cōmunem morem dum licere sibi omnia putant transgressi sunt.

¶ De ijs qui patrię consuetudinem in vestibis & alijs ornamentis excefferunt.

¶ Caput sextum.



PROPRIAE VIRTUTIS cōfidentia atq; im-
mensis fortunæ successibus interdum homines
compelluntur vt in vestibus alijsq; ornamentis
patriæ morumq; ei⁹ obliti plus sibi q̃ per bonos
mores licet indulgeāt. Aliquot igitur exempla
illustrium virorum cōmemoraturi sumus / qui
eiusmodi in rebus sibi frena laxarunt. Neq; ve-
ro Neronem attingemus quod in citharistarū
habitu icesserit sibiq; ea forma poni statuas vo-
luerit: nec Caligulam scribemus q̃ foeminea veste vteretur: nec enim di-
gni sunt qui inter illustris fortunæ principes enumerentur: cum scelerū
caligine in obliuione se demerserint. verum de his tantum dicemus qui
maiori ex parre aut virtutis aut victoriarum magnitudine hanc sibi licen-
tiam vendicarunt.

¶ De Alexandro magno.

Acedonum rex Alexander supatis persis abiecta macedoni-
ca modestia vestem patriam persicis ornamētis mutauit: qua-
re Macedonū animos a se auertit: quib⁹ non macedonū arma
de persis sed persarum dilicæ de Alexandro triumphare videbantur:
etsi ob id re sæpe ostendit cum patria veste macedonicam quoq; milita-
rem virtutem non exuisse. Nam post eam mutationem de hostibus mul-
tas magnasq; victorias sæpius peperit.

¶ De Gn. Domitio Aenobarbo.



GN. Domitius ænobarb⁹ deuictis Aruernis ahobrogibusq; quos
hæc tempora Delphinēses & Sabaudiēses appellant, noua atq;
inuisitata facie elephanto vectus inter legiones ceu triumphās
per totam Italiam ad urbem romam profectus est.

¶ De M. Antonio triumuiro.



Mon minus insolenter se gessit in triumuiратu. M. Antonius qui
post partas ingentes victorias summamq; dignitatem arden-
te terraum orbe ciuili bello Athenis greca veste utebatur, ocio
susq; deambulabat: deinde ea leuitate motus q̃ ei a natura erat
insita, preter omnem romanum morem / & ipse & filij quos ex Cleopa-
tra genuerat in aureo throno sederunt: & quia stirps eius ab Hercule di-
cebatur manasse / super arma leonis pellem induit.

¶ De Sex. Pompeio.



Pari quoq; modo Sex. Pompeius magni pompeij filius multis
nauali bello potitus victorijs aduersus Octauium magis vêtis q̃
alia re adiutus, paludamēto ceruleo vsus est Marini enī & cele-
stis coloris esse fertur: cū gestare purpureū romanus mos esset.

¶ De Zenobia palmirensium regina.

z Enobia palmirensium regina cum desertū in oriente imperiū galieni augusti ignauia ipsa tueretur, sumpto a virtute p̄clarisq; facinoribus suis animo quotiēs alloqui exercitū volebat armata virilem induebat vestem: atq; eo more quo cæteri cæsares atq; augusti romani se ostendebat. Quinetiam vt vestem imperatoriam ita etiam nomen vsurpabat.

¶ De Elio Adriano imperatore.

Non minus in Elio Adriano ambitionis fuit: cum vt noua specie vteretur primus inter romanos cæsares barbarorum regū more barbam nutriuit: vt ita ab alijs qui ante eum fuerant differre videretur.

¶ De Aureliano imperatore.

AEquae ac Zenobia confidētis animi signa Aurelianus imperator reliquit. qui multis partis victorijs aduersus barbaros atq; tyrannos cum triennio totum pacasset imperium quod vix expeditus hō peragrarē posse videbatur augustorū primus regio diademate vtī voluit: cum vsq; ad id tēpus alij īperatores quibus modestia īerat haud a ceteris disparem habuissent habitum nisi quod soli cū magistratibus purpura vtebantur.

¶ De Ca. Aurelio valerio diocletiano impera.

Diocletianus quoq; cum pacatis in oriente rebus imperij fines p̄tulisset, impulsus victoriarū successu/ qui plerūq; insolentiā parere solet, primus inter augustos post ignauum atq; eūdem vanissimum Caligulam veste atq; calciamēto gēmato vtī cœpit, atq; ante alios instituit vt romani eius pedes deoscularentur.

¶ De Dauide iudeorum rege.

Iudeorum reges ab alijs iudeis solo nomine discerni mos erat. ceterū posteaq; Dauid amonitas bello superauit, urbemq; eorū munitissimam nomine rabath vi cepit, diadema assecutus quo eorum rex vtebatur quod magni erat precij/ gestare incepit: vt insigni diademate non venerabilior solum magisq; cōspiciuus in posterum esset. verum vt simul quoq; ingentis victoriæ recordatio repeteretur.

¶ De Aristobolo iudeorum rege.

Aristobolus quoq; cum patri hircano in iudeorum pontificatu atq; principatu successisset: deuictis itureis circūcisq; quia Dauid hostile diadema vsurpare cœpit, ita ipse primus assamoneorum machabeorum anno vno & octuaginta tribusq; mensibus post quadringentos a prima babiloniorum captiuitate, iudaicum principatum in regni nomen conuertit: gentiq; suæ diadematis insigni restituto primus illud capiti suo imposuit/ atq; pontifex & rex appellatus est.

¶ Recentiora de Gratiano imperatore.

ORatianus augustus parta ingēti victoria in gallia aduersus germanos haud longe ab Argētina vrbe, cum per charos haberet milites quosdā alani generis armisq; alano more vteretur, magna romanarum legionum indignatiōe equo quoq; atq; amictu vt ceteri alani cœpit vti. Qua re Maximo qui ab eo rebellarat dese faciliore victoriam fecit. ¶ De Leonegildo hispaniarum rege.

INter recentiores etiam Leonegildus gothus hispaniarum rex ptis ingentibus victorijs ac multis gētibus subactis fortasse ex fortunæ successu quo persepe in vitia virt⁹ delabitur, regio diademate primus vti cepit: cum ante id tempus alij gothorū reges nō alia re magis q̄ noīe cæteris gentis suę hominibus dignoscerentur.

¶ De Carolo Caluo imper. ac gallorum rege.

DARI insolentia animi Carolus Caluus gallorum rex posteaq; regno iperitoris nomē addidit, deposito amictu quo ceteri gallorum augusti ante eū vsi erant/ græca veste ppetuoq; diademate ornatus incessit: capite orientaliū regum more inuoluto.

¶ De Ludouico vndecimo gallorum rege.

CONtra Ludouicus vndecim⁹ gallorū rex Caroli septimi fili⁹ gloria regnoq; atq; iprimis liberalitate q̄tū vllus superiorū regū ingēs multis victorijs clarus, cū alij reges auro sericoq; amicirent lana aut bombyce induebatur: a sinūq; pro equo nōnunq; in vsum adhibebat: & quo p̄ciosiore veste vt fulgerēt alij curauerant ipse vt viliore amictus inspiceretur operā dabat. fortasse ob eā causam vt cū inter xpianos reges oīm maximus liberalissimusq; haberetur qui viderent eū habitus humilitatē mirarent. ¶ De Alphunso secūdo neapolitano rege.

ALphunus aragonius patre Ferdinando priō ortus posteaq; turcas deuicit a quibus magno Italie piculo Hidruns vrbs in extrema Calabriae ora occupata fuerat armat⁹ falcato ense in turcarum morem fortasse vt nobilis victorię memoriā excitaret, p̄sepe vtebatur. Ceterū hui⁹ generis exempla tandē omittamus & ad ea transeamus qui sui ipsius ingentem fiduciam habuerunt.

¶ De sui ipsius Confidentia.

¶ Caput septimum.



VI IPSIVS CONFIDENTIA si a militari egregia virtute aut ab emendatissimis moribus aut ab ingenti doctrina proficiscatur vt plurimū foelicem nanciscitur euentū. id quod contra euenit cum cōfidentie immodica audatie magnitudo aut impudens iactantie studium causa est sicuti sequentibus exemplis ostendetur.

¶ De Cleone Atheniensi.

AUm Athenis in republica administranda perpetuas cōtentio-
nes Cleon atq; Nicias exercerēt: quorū Nicias peritissim⁹ rei
militaris dux habebatur: contigit vt grēcis proelio ab athenien-
sium exercitu superatis, quadringenti lacedemones se in statiram insulā
reciperēt. eos in potestatem suam redigere atheniēses plurimum cupie-
bant. & propterea in insula ab atheniensium copijs obsidebantur. sed cū
potiri insula quanq̃ magnis laboribus defunctos atheniēses / hiems seu a-
simulq; loci situs egregie munitus ac præterea obsessorū singularis virt⁹
non pateretur, hac de re Nicias Cleonq; sæpius contenderunt. Itaq; qđ
ea res voto nō responderet, culpa Niciæ quia dux rei gerende fuerat as-
scribebatur. adeo autē inter ipsos contentio exarsit: vt Cleon si filius ex
peditionis munus ei demāderetur se breui foeliciter finiturū offerret. de
creta igitur ei prouincia: tantū fiduciæ Cleon præ se tulit vt athenis abi-
ens dixerit intra viginti dies se lacedemonios qui obsidebantur aut occi-
surum aut in potestatem viuos habiturum. huius fiduciæ fortuna quoq;
aspirauit: vt qđ Nicias militaris dux præstantissimus perdifficile censue-
rat / Cleon intra designatum tempus foeliciter conficeret: virtute em̃ vi-
cta temporis ac loci difficultate simul hostiū qui obsidebantur fractis vi-
ribus parte eorum cæsa alios captiuos Cleon Athenas perduxit.

¶ De Agesilao Lacedemo-
niorum rege.

Agedemoniorum rex Agesilaus ipse quoq; in prima iuuēta cū
non sine ingenti græcorum omnium trepidatione grauis fama
manaret persas ingenti exercitu ī grēciam traiekturos, ciuibus
suis paruo exercitu obtulit se non defensurū modo patriam sed
in Asiā quoq; traiekturum, atq; inde de persis aut victoriā aut honestā
pacem reportaturū. huius animi fiducia freti lacedemōes decem milia
armatorum ei dederūt quibus copijs Agesilaus in Asiā profectus proe-
lio persas deuicit: ac deinde a ciuibus suis in patriam reuocatus integras
copias letus victorq; domum reduxit.

¶ De Alexandro magno.

Ingentem animi fiduciam Alexander ostendit cum antequā
in Asiā transiret immunitates redditusq; ingentes in Mace-
donia donaret: cum autem perdica amicorum vnus ei diceret /
omnia dando quid sibi retineret: respondit spem bonaq; persa-
rum: admirabili fiducia ostendens se quod adhuc ī potestate hostiū erat
ceu rē ppriā ducere: ea permoti spe Macedones pretis muneribus quæ
tūc Alexāder representabat sola ipa spe cū ipso contenti manserūt: longe
pluris eam quæ nondum venerat quam præsentiā munera facientes.

¶ De Autelio Valerio Probo imper.

Probus quoque imperator non minorem sui ipsius fiduciam ostendit cum captis Ptholomaida Coptaque urbibus/ Narsetis persarum regis oratoribus qui cum ingentibus donis ad se missi erant, dixit ut regi suo referrent mirari probum quod e tantis rebus quæ cum iam captis Probi futuræ erant ipsque bene usus esset tam parvam ad ipsum partem misisset: qua animi confidentia per se moti præ formidine pacis pecierunt: qui usque ad eam horam bellum romanis inferre ausi erant.

¶ Iterum de Probo.

Quanta etiam laude digna fuit eius confidentia: cum per domito oriente toto dixit confidere se brevi efficere posse ut romanum imperium milite amplius non egeret. Sanctitatis profecto plenum verbum. Quid enim aliud hoc esse poterat? nisi pace iusticiaque ita omnia moderari, ut ultra nec bellum nec belli suspitio esset futura: quia omnes sorte sua contenti essent mansuri: opus profecto tanto ceteri excellentius rebus magisque laudandum quanto illius imperij magnitudo omnem alium principatum excedebat. Neque vero ab animi vanitate atque iactantia proficisci vox illa videri poterat: cum nihil temere sibi Probus unquam arrogare videretur: et enim virtutis eius experimento in oriente facto iam in puerbium venerat, ita Probi sapientia in oriente res compositas esse ut illic nemus quidem immodestam vocem edere audiretur.

¶ De Antigono macedonum rege.

Quoniam Antigonus Macedonum rex cum classe apud Andrum esset & militum unus hortaretur, ut inde abiret quia hostium classis navium numero maior appropinquare dicebatur. ut qui ingentis animi plenus erat Antigonus respondit: & me pro quanto navium numero censes? Hoc enim modo animi sui vigore æqualem se hostium multitudini ostendit se posse.

¶ Iterum de Antigono.

Quæ hactenus de animorum confidentia scripsimus omnia ad militarem virtutem pertinuerunt. Nunc ea quæ sequuntur ex parte vite sinceritatem ac morum temperantiam testabuntur. virtus profecto nec minus rara nec propterea paucioris facienda. huius exemplum Antigonus quoque de quo diximus prebebit. nam cum ad regiam dignitatem recens ascendisset, et haud obscure populi eam rem queri dicerentur, virtutum suarum conscientia fretus in populorum conspectu diadema sceptrumque deposuit. palamque monuit, si alium quempiam se regno digniorem invenirent ad eum ex arbitrio diadema sceptrumque deferrent. Commemorat autem istis rebus quas magna virtute gloriaque gesserat. ita huius animi fiducia populos movit ut ultro omnes ad capescendum denuo regnum horta-

rentur ac magnis precibus peterent quod ipse constanter renuit, nisi ante de seditionis auctoribus supplicium sumeretur.

¶ De .M. Catone.

Minorem sui confidentiā senior Cato in censura petēda aduersus competitores ostendit: cum altiore cōscendens locum palam dixit romanos mores se uero medico nō autē moli egere: atq; ob hanc rem illos qui animi morbo laborarent: quia eis notus esset, ipsius censurā deuitare suffragiaq; ad competitores deferre ne esset, qui ipsorum errata corrigeret. Itaq; si populo romano virtus cure esset odioq; vitia prosequeretur atq; romanos mores ad priscam frugalitatem restitui vellet, Valerio Flacco sibiq; censuram deferrent: hac oratione moto populo cum alijs prelatus esset, censuram assecutus tāta integritate administravit ut ei in foro populus romanus statuā poneret: addito titulo qui testabatur Catonem censorē statuæ illius honorem meritū esse quod solutos romanos mores prudentia sua ad priscam frugalitatem atq; virtutem restituisset.

¶ De .L. Sylla dictatore.

Lucius Sylla dictator post multos ciues patria exactos / sparsūq; ciuilibus bellis sanguinē / deposita dictatura cū in forodeambularet, interrogatus quomodo tā multis crudeliter atq; auaře perpetratis rebus a tā sublimi loco ubi imperabat iterū ad priuatā vitam redire ausus esse respondit Si necesse esset omnium quæ in dictatura gessisset se rationem redditurum. Quo verbo fortasse innuit, crudelitatem rapinaq; ceu medicinam ad coercēdum seditiosū auarūq; populum necessarias fuisse, ut in grauib; morbis contingere solet: persæpe enim insulsis cibis gustuiq; humano prorsus pharmacis, nonnunq; etiā sectione ignibusq; medentium ars malle valentibus afferre opem: quærit quæ omnia molestia plerunq; interdum etiam doloris plena sunt: & tamen sine his recepti ac retineri salus non potest.

¶ De Epaminunda Thebano.

Emoranda quoq; est Epaminundæ Thebani confidentia in qua multo plus q̃ in Sylla temperamēti fuit: qui ab ciuib; suis aduersus Lacedemonios in peloponessū missus q̃q; sciret apud Thebanos capitale esse prætura prefixo tempore non cedere tamen perspicies eo bello Thebanos superatū iri si finito præturæ tempore expeditio alijs demandaretur: præteritorū facinorū suorum conscientia fretus collegis persuasit ut adhuc quadrimestre tempus in imperio quod solis prætoribus dabatur perseuerarēt. quo tempore bello Lacedemonios deuicit: & Thebas reuersus collegas monuit si accusarētur qd tempore quo per leges debebant imperium non tradidissent, ipsi vni culpam omnem assignarent: Id quod ab eis cum actum esset, ipse i iudiciū vocatus nō ne

gavit legem se transgressum esse mortēq; mereti. Quod si vt morte mulctaretur volebant, illud petebat vt saltem tumulo inscriberet: Epaminūdam morte mulctatū esse quia thebanos apud Leuctram superare Spartiatus coegisset: quorum ora ante id tempus Thebanus nullus inspicere ausus erat: horū verborum confidentia omnium confessionem extorsit / vere ab Epaminunda patria victoriam ipsiq; gloriam & salutem partā fuisse.

¶ De viro Lacedemonio.

Quiusdam Lacedemonij minime spernenda fuit cōfidentia qui cum in clipeo pictam (vt vera videretur) muscam ferret, atq; ei diceretur insigne nimis paruum id esse neq; ab hostibus visū iri respondit se ita hosti appropinquaturum quod longe maior quam esset ei musca videretur.

¶ De M. Antonino philosopho imper.

Plus rationis. M. Antonini philosophi imperatoris confidentia secum habuit: cum periniquo animo ferre se ostenderet qd Auidius Cassius qui rebellauerat deinde proelio erat victus occisus fuisset: Nam quodā ex ijs qui astabant dicente: si Auidio vincere contigisset quid is fecisset? statim magna animi fiducia respondit: non ita nos cum dijs homib; gerimus vt Auidius vnq; bello vincere nos deberet fiduciæ profecto ingentis verbum sed non maior tamen q̄ illius virtus & morum sanctitas requireret.

¶ Iterum De eodem.

Naud minorem tunc quoq; confidentiam ostendit cū virtute atq; innocentia sua fretus vt bonitatis sue periculum faceret, sol⁹ Eleusinae cereris templum ingressus est, quod non sine periculo nisi ab innoxijs adibatur. Neroni profecto consciētia longe dispar fuit qui cum se parricidam meminisset eo templo abstinuit.

¶ De Verito & Malorige legatis germanis frisijs.

Mperante Nerone cum orta esset iter germanos controuersia, germani quidam legati frisijs romam venerunt, & Theatrum ingressi vt populi ro. magnitudinem inspicerent: mirati eius in sedendo ordinem, nonnullos minime romanaveste amictos inter senatores sedere animaduenterunt: & cum qui essent illi petissent: vt intellexerunt vrbium quæ fide ac virtute alias antecedeabant legatos esse: propria virtute ac fide freti quoq; sessum inter senatores iuerunt: dicētes nationem nullam eis notam esse cui ob militarem virtutem ac fidem locus ille magis quam ipsis deberetur & ob id a senatu leta fronte accepti, romani ciues creati fuerunt.

¶ De C. Fabrico.

CAius fabricius ab omni leuitate atq; iactantia alien⁹ que virtutis sue fiducia esset ostēdit: cū legatus ad Pyrrhū missus ab eo rogatus est: vt inter duces atq; amicos suos primū vellet accipere locum: ei enī in aurem respondit, non hoc Pyrrhe ere tua fieri posset. nā qui nūc virtutē tuam mirati te suscipiunt teq; amant accolūt cum me experti essent a me potius q̃ a te regi cuperent. Tantūq; eius viri existimatio apud Pyrrhum potuit: vt non modo verbū illud patiēter ferret sed vt verū quoq; probans illi vni captiuos quorum causa iuerat dono dederit. Sed iā ab ea confidentia que a propria virtute aut rebus bello gestis p̃ficiscitur, ad eam quæ a doctrina quæ illi propinqua est virtus trāseamus..

¶ De Neuiō poeta.

Magnam Neuius quoq; poeta doctrinæ eloquiūq; fiduciam ostēdit: cum tumulo suo iussit a se confectum epigramma hoc poni.

Si in mortalibus fas foret

Mortalem aliquem lugere: Musæ

Næuium nunc lugerent

Poetam: post cuius mortem par non erit

Romæ: neq; sciatur neq; vltra curetur

Latinum eloquium. Sed insolescat

Iudiciū fortasse de se ipso arrogās nisi a doctioribus quoq; non minorē doctrinæ laudem acciperet.

¶ De P. Ouidio nasone poeta.

Vidius quoq; ingenio excellēti poeta pacta methamorphosi sua doctrinæ sue magnitudine fretus, nōne operis finē carminibus illis clausit? que ostendūt pactum ab ipso op⁹ esse immortalis famę dū terrarum orbis staret duraturum: cui⁹ iudicio euēt⁹ quoq; felicitas satis hactenus visa est respondere.

¶ De Menardo poeta Comico.

Ratione iocoq; non caruit fiducia q̃ Menander quoq; ostēdit: cum prelato philemoni qui in theatralib⁹ cōcertationibus fauore ambituq; vt victor declararetur, sepius obtinuerat, subridēs dixit heus Philemō? quēso dic mihi sine ambage nūquid nō erubescis cum me superas? Comico nobili ac suauiverbo suā Philemonisq; doctrinā artesq; simul quibus ille vicebat cū aduersarium iudicē faceret ostendens.

¶ De Chrisippo philosopho.

Pari quoq; modo Chrisippus philosophus doctrina sua fretus amico petēti cui⁹ doctrinę filiū traderet, sibi ip̃i daret respōdit Nā si alium se doctiorem sciret esse ad illum audiendū ea ip̃i

sa hora se profecturum affirmabat. Neq̃ vero ad arrogantiã id ei debet ascribi, sed rectũ de se ipso iudicium putari: etenĩ etate sua solus sapiẽs habitus est, cum cæteri sola doctrinæ umbra dicerentur.

¶ De Asclepiade prusiensi medico.

Non minor quoq̃ Asclepiadis fiducia in medendi arte fuit: cum diceret ne medicus fuisse diceretur si ynq̃ in vita aduersa valitudine laboraret: in qua re foelix vsq̃ ad septuagesimum fuit annus: mortuus mœu e scalis fallente vestigio forte corruisset.

¶ De Zeusi pictore.

Agnam quoq̃ artis suæ fiduciã Zeusis pictor ostendit, cũ athletæ quẽ pinxerat, in quo sibi ipsi satisfecisse videbatur carmen in scripsit in hãc sententiã. opus scilicet illud esse cui facilius præclari possent inuidere pictores q̃ quicq̃ imitari: sed omisso veteribꝫ iam ab alia transeamus.

¶ Recentiora de Egda rus brithannorum rege.

Inter recentiora in quibus fiducia insignis visa est, Egda rus brithannorum rex primus a nobis scribetur. nam cum reges omnes qui ei parebant in conuiuium adhibuisset, eiq̃ esset relatum Rinandum scotorum regem (cum eum statura pusillum inspexisset cũ alijs, dixisse non mediocriter se mirari qđ ipse alijsq̃ reges viri fortes procerosq̃ corpore tã paruo homini subiectos se esse paterentur: Nulla prorsus re dicta venatũ deduxit eum dataq̃ opera vt solus cum eo ab alijs disiunctus esset, Rinando alterum e duobus gladijs quos secũ tulerat obtulit: dixitq̃ fortitudinis eius periculum facere velle, vt sciret an verbis in eo facta responderent: Qua re Rinandus vehementer territus errori veniã petens tãdem eam impetrauit: cum ei Egda rus generoso facto singulariq̃ virtutis suę fiducia ostendisset virtute se & non sorte electum regnare: ei vt hoc experiri posset potestate facta.

¶ De Guilielmo Normandiæ duce.

Ingens etiam militaris peritiæ confidentia illa fuit q̃ præse tulit Guilielmus Normandiæ dux cũ in brithaniã aduersus Heraldũ eius insulæ regẽ exercitũ traiesisset. Nã detectis captisq̃ hostiũ exploratoribꝫ sua exercitusq̃ sui virtute fretꝫ deduci eos per tota castra iussit & omnia eis ostendi: deinde cibo recreatos cũ muneribus ad suos remitti: neq̃ vero multo post haud leuiter temereq̃ se expeditionẽ suscepisse ostendẽs proelio adortus brithãnos vicit Heraldumq̃ occidit: & primus Normã dorũ illius insulæ regno potitus est: haud mutata virtute quẽ vt insulã descendit in eo perspecta est: etenim vt exercitu ostenderet in solavirtute spem ponendam illicq̃ aut vincendum aut moriendũ esse: naues quibus venerat statim omnes incendit.

¶ De Genuensibus ac Pisanis.

Potentia virtutisq; suae Genuenses quoq; ac Pisani plurimum fide re ostenderunt graui bello quod inter se salutis anno ducētesimo sexagesimo secundo post mille gesserunt. Nā cum vtriq; in alterorū urbē sub aliarum rerum pretextu inspecturos qui apparatus fierent misisset, vtriq; libere in urbe sua ijs pmiserunt omnia inspicere & a suis inspecta scribere: adeo vterq; potentie militariq; virtute suae fidebat quarum rerum cōfidentia diu incerta victoria paribusq; damnis bellum acriter continuarunt.

¶ De Blasio Axereto Genuensi.

In signis quoq; ea fuit fiducia q̄ Blasius Axeretus genuensis classis p̄fectus aduersus Alphunsum regē caietā obsidētē ostendit. Nā cū ad eum ab Alphunso legatus esset missus qui sub pretextu indicendi genuensibus belli classē genuensem diligenter inspiceret: ei Blasius mandauit vt regi suo omnes eas genuensis populi naues preciosis mercibus quae in oriente mittebantur onustas esse referret, & propterea si victoria potiretur, sciret predam se ingentem de genuensibus acturum. Fiducia p̄fecto ingens hominis noui & qui ante non naualem rem sed tabellioniam exercuisset, minore nauium numero paucioribus militibus duorum magnorum regum multorumq; principum rerum maritimarum peritorum eo verbo auariciam accendere aut indignatione irā augere. Ceterum victoria q̄ de eis peperit audacē eum ac prudentem & non iactatorem fuisse ostendit.

¶ De Ioanne Zisca boemo.

Um Ioannes Zisca boemus q̄q; lumine captus multas de hostibus victorias peperisset, huiusmodi heresim excitasset, in aduersam valitudinē incidit. Itaq; populi qui ei parebāt p̄niquo animo eū casum ferētes ceu euersā cōmunē salutē deplorabāt ab eoq; petebāt, quid illis si vt verebātur mortē obiret, faciendū cēseret. O inuictū animū animiq; vigorē nullā vnq; obliuione praetereundū. multis proelijs in cecitate victor euaserat, mortuus quoq; ex bellis se victoriam deportaturum rebatur: populis igitur respondit vt sui mortui corpus excoxiarent, atq; tympanū ex pelle facerent: pollicitus si ad illius tympani pulsum pariter eius nomē inuocarent, hostes ei nunq; repugnatos cu ius dictum cū populi abominarentur exercitus pars duces sibi nō ppetuos vt ipsum sed ad tempus delegit. pars autem cū omnes post Ziscā velut ignauos spernerent & propterea eorum tederet, orphani ab eo tempore appellati fuerunt.

¶ De Gregorio Sexto pontifice Maximo.

Gregorius sextus pōtifex maximus cū æger in vitę discrimine versaretur sciretq; de ipsius acta vita cardinales male sentire, idq; habitis inter se colloquijs eos ostendisse animi sui cōscientia fretus accersitos ad se cardinales de ijs q̄ dixerāt vehementer increpuit: & cū efficacissimis ratiōibus omnē rerū a se gestarum suspicionem purgasset: vt omīa de se exploratiora essent hoc addidit/ vt defuncti corpus in feretro ante valuas ædis sancti Petri statuerēt easq; ante diligēter clauderent Quod si numine corpus sine humana ope in templum introduceretur, male de ipso cogitata emendarēt. Sin autem extra templum corpus remansisset/ sacra sepultura indignum cēserent. Eo mortuo cum conditio quam posuerat seruaretur/ omnibus admiratiōe captis magna vëtorū vi reſeratis templi foribus in templo iacere Gregorij corpus fuit inuentum. Fiducia profecto Gregorij cōsciētię ingens/ & quæ ne temere iudicemus retrahere nos debeat: ostendit em̄ tantū ab humano iudicio differre diuinū/ quanto diuinum humano occultius atq; iustius est.

De Marcellino Anthonitano ep̄o.

Hic etiam admirāda Marcellini anthonitani ep̄i cōfidētia cū vrbe ingenti incēdio correpta/ extingendo igni remedia nō inuenirentur, ipse enī pedib⁹ captus contra incendiij vim deſerri se iussit/ vitæ suæ meritorū fiducia fret⁹: cū icēdēdi vsum amississet. Itaq; cum eo appropinquante sedatum esset incendiū prorsusq; extingueretur: cōfidentia eius in laudem conuersa est: quę si de extingendo incēdio secus cessisset/ temeritas atq; stulticia re ab euentu nomen sortiente putata esset.

De Ioanne vigesimo quarto pontifice Maximo.

Exemplis quæ de sui ipsius cōfidētia scribere cepimus Baldeſar Coſſa finem imponet: qui Bononia vbi aliquot tempus magna diligentia litteris operam nauarat cum Romam proficisceretur, rogatus quamobrem Romam tenderet/ vt se pontificem faceret (neq; id ioco) respondit: atq; haud diu post ab Alexādro qui to ad Cardinalatus honorem euectus in pontificatu ei sub Ioannis vigesimi quarti nomine successit



De Constantia. Caput octauum

E CONSTANTIA QVAE singularis virtus inter animi leuitatem obstinationemq; media est/ aliquot exempla scripturi primordia ab iuniore Catone sumemus.

De Catone iuniore.

Unior Cato qui postea ab vrbe vbi mortuus est vticensis cognomentum accepit, omnis etiam priuatæ quæ suspecta esse posset potentiae ceu a natura editus hostis: nedum apertorū tyrannorum grauis persecutor fuit. Itaq; cum verba faceret aduersus ciuilem occultaq; tyrannidem in quam Crassus pompeiusq; ac Cæsar sub triumpho nominis inuaserant, Trebonij tribunipl. iussu/lictor eum a suggestu in quem verba facturus ascenderat detraxit: cum ob id loqui non desineret / foro ab eodem pulsus fuit. Sed cum constanter tunc quoq; in triumpho potentiam inueheretur, Tribunus in carcerem duci iussit & cum ne tunc quidem fileret multitudinis concursu de lictorum manu liberatus est.

¶ De C. Mario.

Aij quoq; Marij miranda ea fuit constantia qua aduersus Cottæ consulis voluntatem ferre legem de ambitu voluit prohibiturus nequis largitione magistratum consequi posset. Nam quia in ea re conatus sui effectum tulit, quanq; ei non senatus modo consulq; cotta, verumetiam Metellus tribunus se opposuerant, ex constanti animo ingentem laudem assecutus est.

¶ De eodem.

Is autem vt clarior esset ipsius constantia in eodem tribunatu in quo de ambitu legem tulerat, aduersante populo frumentariam legem ferri constanter vetuit: popularem impetum minime veritus: cum incompositæ plebi veluti de manu panem extorqueret magno sui discrimine videretur. Constanter enim in vtraq; lege altera ferenda altera reiicienda, quia ita e re. publi. videbatur esse, se gessit.

¶ De Pomponio equite romano.

Militarem quoq; Constantiā haud sine laude Pomponius eques ro. ostendit qui in Luculli exercitu contra Mitridatem militabat. Nam cum vulneribus confectus ac simul in mitridatis manu captiuus a rege interrogaretur, si curatis vulneribus liberaretur amicus ne ei futurus esset: intrepide respondit: fore se si ipse quoq; ro. populi amicus foret. Audacia proculdubio ingens & animi robur romano viro dignum.

¶ De Senatu populoq; romano.

Miram etiam constantiam senatus populusq; romanus ostendit Annibale cum exercitu pro portis vrbis romanæ manente. Nā quanq; summo in discrimine rei romanæ summa versaretur tamen nunq; a capua exercitus suos reuocauit: & ob id cum Annibalem spes fefellisset, Campani desperatis rebus deditiōem coacti fecerunt.

¶ De Plantio laterano

Plantius lateranus pisonianæ coniurationis aduersus Neronem particeps cum vt mortē obiret a Tutio tribuno qui eiusdē coniurationis

conscijs erat deduceretur. non modo eum non detexit verum ne verbum quidem dixit, aut aliquid innuit, vnde Tutius in suspicionem venire posset.

¶ De Magistona Eliense & eius comitibus.

Quod natura foemineum sexum inconstantem ac timidum fecisse videtur/Magistone Eliensis animi constantia magnitudoque merito suo alias foeminas laudibus superabit. Hæc cum ab Aristotimo immani tyranno vna cum filiis multisque alijs foeminis in carcere obseruaretur ipsiusque & aliarum mulierum viri pariterque a tyranno patria pulsi armis eam libertatemque simul repeterent. fretus posse exules ad pacem redigere tyrannus si vxores filiosque eorum id per litteras petissent, carcerem ingressus mulieres captiuas ut de pace scriberent humanis verbis hortatus est. Omnes autem ad Magistonam conuersæ respondendi curam ei detulerunt. Magistona vero minime tyranni presentia mota non solum quod petebat negauit sed ne assurrexit: quidem aut alio honore tyrannum dignata est, pariterque idem ceteræ mulieres fecerunt. Qua re adeo commotus est Aristotimus ut statim in carcere Magistonæ filium ad occidendum perquiri iuberet. Sed ne hoc quidem Magistonam mouit ut sententiam mutaret: verum ipsa manu apprehensum filium his tradidit qui tyranni iussu eum querebant. quæque vero ita tyranni ira ob hæc succenderetur ut vix qui manu sua eam interimeret temperare sibi posset efficere tamē nequit ut Magistonam comitesque propositi poeniteret: atque vel vnum verbum ut cupiebat scriberent. cum plus apud eas induta semel constantia quam carcer tyrannique minæ valerent.

¶ De Onia iudeo.

Infoelix quidem quamquam haud indigna laude Constantia Oniæ iudei fuit qui ab omnibus vir sanctus & qui a deo multa impetraret habebatur. Itaque cum inter Hircanum atque Aristobolum alexandri iudeorum regis filios de regni successione grauis orta esset contentio, atque ab Hircano templum quod in Aristoboli manu erat & sacerdotes obsiderentur, ab ijs qui Hircani partes sequebantur captus est Onias qui ne alteri partium adhiberet latebat, ab eis autem ad templum deductus, cum precibus ac minis vrgeretur ut rogando infestum Aristobolo deum redderet: ipse immobilis contra nitēbatur. Itaque cum illi vrgeret ut ageret non desineret ipse autem de sententia non flecteretur: ne se eorum contentionibus immisceret, clare ut audire omnes possent deum dixit se rogare / ne vllam ipsarum partium aduersus alteram (quod vtraque populus eius esset) audiret. Itaque ab Hircani fautoribus statim fuit occisus.

¶ De Prexaspe persæ.

Alm perſarum rex Cambiſes falſis ſuſpitionibns motus per Prexaſpem occidi Smerdem fratrem ſuum iuſſiſſet : & eo tēpore alium Smerdem magnum longe bellum gerentem inuenti cōtigillet, qui regis fratri occiſo perſimilis videbatur: Is hāc ſimilitudinis occaſionem nactus finxit eum ſe eſſe qui occiſus erat : atq; ita populorū fauore regnum occupauit. Cæterū cū huius fictionis ſuborta poſtea ſuſpicio eſſet, & iam perſarum populi id ſe aduertere parumq; probare oſtenderent falſo Smerdi viſum eſt hanc debitationem ex animis populorū pelli poſſe ſi Prexaſpes palam affirmaret ſe nō Smerdem regis fratrem vt iuſſus a Cambiſe erat ſed alium pro eo occidiſſe Smerdemq; verū eū eſſe qui regnaret. Deductus igitur ad regem Prexaſpes cū negandi ſublatam facultatem videret, promiſit ſe quod petebatur facturum. In foro igitur congregato perſarum magno numero Prexaſpes in altam cōſcendit turrim vt ita facilius ab omnibus audiretur. primaq; Cyri ſtirpe reſpetita dixit, ſe a Cambiſe iuſſum fratrem ei⁹ Smerdem manu ſua itere miſſe: magūq; falſum Smerdem regnare / a quo vt falſa teſtaretur in eū locū erat deductus & propterea eos hortabatur vt a medorum tyrannide atq; a falſo Smerde perſæ ſe liberarent: finitaq; oratione percipitem ſe a turri mittens voluntaria morte vera ſe dixiſſe teſtari voluit.

¶ De Iacobo iuſto redemptoris Chriſti fratre.

Conſtantia ac mortis ſimilitudo facit vt poſt Prexaſpem de Iacobo iuſto domini fratre ſcribamus. Nam cū Ananias iudeorū pontifex periniquo animo ferret chriſtianorum augeri numerum arbitratus eſt ſi Iacobus (cuius vitæ ſanctitas apud omnes nota omnibuſq; probata erat) adduci poſſet vt Chriſti fidem reprobareret, omnes eius auctoritatem ſecuturos eſſe. Cum autē precibus ac minis fruſtravt id Iacobus ageret laboratum eſſet, ſupra templi pinaculū perductus fuit vt niſi ab eo loco populis quę de Chriſto eius lex cōtinebat tanq̃ falſa diſſuaderet, inde preceps deturbaretur: fretus eſt em̃ Ananias periculi preſentis magnitudine territum Iacobum qđ vſq; ad eam horam negarat fortatte facturum. Sed ne ob id quidem Iacobus ſententia motus eſt locutusq; contraria ideſt Chriſtum vere dei filium fidemq; eius verā ſanctam atq; iuſtam eſſe: indignatis iudeis eorum impulſu ide deiectus vir ſanctus verba ſimul cum vita finiuit.

¶ Recentiora de Geſualdo longobardo.

Dari conſtantia inter recentiores Geſualdus longobardus vſus eſt cū a Romualdo beneuentano duce (beneuenti a Cōſtantio iperatore obſeſſo) clam miſſus ad Grimoaldum longobardorū regem ipſius Romualdi patrem rogatū vt filio opem ferret cū ipſo atq;

auxiliario exercitu beneuentum reuerteretur a Grimoaldo enim iussus clam ante ire ad Romualdum atq; opem quam pater ferebat nunciare aduersa eum fortuna in hostes tulit: ab eo de propinquis auxiliariis bus copiis hostes certiores facti spectare eo ceperunt, vt ad pacem Romualdum traherent: arbitratiq; se id melioribus conditionibus facturos si auxiliorum spem Romualdo ademissent, Gesualdum monitum ante vt in eam sententiam loqueretur ad Beneuenti muros deduxerunt. Cæterum ipse ex fide omnia obsessis narrauit, breuiq; affuturum cum valido exercitu Grimoaldum affirmauit. Qua re indignati hostes statim Gesualdum occiderunt: & postera die motis castris obsidionem soluerunt.

¶ De populo romano.

Magna etiam illa populi constantia fuit cum a gothis quamquam iam in greciam Bellisarius esset reuocatus rebellauit obsessus enim in vrbe a Totila gothorum rege in aggeribus murorum alijsq; per urbem Romam desertis locis diligenter frumenta seminauit: eaq; constanter vsq; ad maturitatem expectauit. Itaq; hac constantia feros gothorum animos pene contudit. Nunc ad sacerdotalem constantiam transeamus, vt ex ea sacerdotum nostri temporis leuitatatem agnoscamus.

¶ De Martino primo pontifice max.

Inperantibus adhuc Romæ augustis Constantius tertius imperator neq; promissis neq; minis adducere Martinum primum pontificem maximum potuit / vt monothelitanam heresim confirmaret: qui cum neq; ab olimpio exarcho positis eius vitæ insidijs flecteretur: & tandem a Caliope exarcho captus esset, maluit in exilio amisso cum patria etiam pontificatu emori q̃ de hæresi illa iustum mutare propositum.

¶ De Constantino patriarcha constantinopolitano.

Constantinus quoq; patriarcha constantinopolitanus constantia animiq; immobili Robore fuit, cū a Constantino quinto imperatore, vt maginorum heresi assentiretur apud quos i honore idolatriam haberi putabat nūq̃ vt id facere vellet adduci potuit: quia explosa a catholica fide eorū sententiam sciebat. Itaq; plagis a seuo imperatore cesus. item in custodia habitus ac tandem morte affectus nunq̃ sententiam mutare voluit.

¶ De Ignatio constantinopolitano patriarcha.

In eadem vrbe parem Ignauius dignitatem cum obtineret parem quoq; constantiam ostendit vt Michaelis impatoris filium decebat: prius enim in exiliū ire sustinuit q̃ vt Vardā alterius Michaelis Amora

ti imperatoris patrum anathemate solueret, quo eum innodarat qđ die
missa coniuge quam habebat in eius locum nurum duxisset.

¶ De Vigilio primo & Siluerio pontificibus max.

OMnem priscorum romanorum Vigilius primus pontifex max.
cōstantiā superauit. Nā si prisci illi romani furentē populum
aduersosq; magistratus altercando cōstanter sustinuerūt, Vigi-
lius ro. plebi atq; impatori ī cuius manu ipsius vita erat tuendæ iusticiæ
grati sēper obstitit. Is igitur a Iustiniano īperatore atq; Theodora augu-
sta eius cōiuge monitus vt Antemiū hæreticū extra ecclesię gremium
ab Agapito Siluerioq; summis pontificibus positū christianorū commu-
nioni restitueret, minime Silueri exemplo territus est: qui qđ eam rem
agere noluerat in exilium pulsus mortem obierat: Se igitur id facturum
constanter negauit. Quam obrem Iustiniani īperio captus cū romæ ī
æde sanctę Cecilię sacrificaret, atq; in tiberi parue cimbe impositus insa-
na eum plebe fustibus saxisq; exagitante Constantinopolim fuit perdu-
ctus: vbi cum in Sanctę Sophiæ templum cum pontificali honore pro-
fectus esset, quia restituere Anthemium coram Iustiniano audacter ne-
gauit celsus atq; contumelijs omnibus ab eo eiusq; coniuge Theodora af-
fectus: cum inter tot mala illesam animi libertatem seruasset: tandem a
Iustiniano liberatus est.

¶ De Adriano primo pontifice maximo.

ROmana ecclesia a Pipino gallorum rege multis cōmodis atq;
honoribus aucta hec quoq; acceperat quod a longobardorum
potentiā eā defenderat, Carlomano Caroli fratre mortuo Ber-
tha eius coniunx malis suisoribus impulsā ad Longobardorum regem
se recepit: quem cum haud lateret gallorum vires si per seditionem di-
uiderentur debiliores fore, ab Adriano primo pontifice Maximo peti-
it vt Berthę filium oblato diademate gallis regē constitueret: quod cum
prudēs pontifex negasset, ei furiata mente Desiderius bellum intulit: &
tamen neq; illata arma neq; occupata emilię vię loca (quę nunc sub ro-
mandiolę nomine censentur) aliaq; permulta pontificem vt a proposito
discederet mouere potuerunt.

¶ De Gregorio Septimo
pontifice maximo.

Constātissim⁹ quoq; habitus est Gregorius septim⁹ pōtifex: qui
qđ Henricū terciū imperatorem propter aperta nimis symonię
crimina pro pastoralī officio reprehēdebat, grauib⁹ ab eo iniuri-
js affectus est. Itaq; iniuriarum magnitudine cōpulsus Hēricū
Gregori⁹ vt hēreticū imperij honore priuauit. Cum autē Henricus solui
ecclesiastica censura non emendatione vite sed armis quęreret aliū crea-

re pontificem enix⁹ / capta vrbe Roma obsidere Gregorium cœpit : quæ mala cum Gregorius pateretur nunq̃ tamen a iusto proposito dimoueri potuit : cui q̃similes se recentiores pontifices gerant causis non p̃ dei honore / sed p̃ priuatis commodis sæpe susceptis, qui in eo constantes sunt / vnde spes ostenditur ipsi norunt ipsi fateantur.

¶ De Signino Senonensi archiepiscopo.

Non minori quoq̃ laude digna est Signini Senonensis archiepiscopi constantia : dū ei assentiri recusat quā alij fecerant ep̃i : scilicet Arnulphi Remensis archiepiscopi a dignitate quam sustinebat depositioni : Arnulphus enim natura tantum patruus erat Lotharij gallorum regis qui postremus ex Caroli magni stirpe regnauit : quem cum regno spoliasset Vgo Capet⁹ stirpem quoq̃ illam totam magni Caroli tollere nitebatur. Senonensem igitur antistitem minis trahere in sententiam conabatur / vt exauctorationis assensorem se præberet : quod ille recusans cum publice Vgonem reprehenderet triennij exiliū perpeti q̃ assentiri maluit.

¶ De Theone heremita.

Appropinquante exitu eorum exemplorum quæ de Constantia edere constituimus : admiranda Theonis ægyptij heremite in ea re virtus se preteriri non patitur, cui Hieronymus verus scriptor testimonium perhibet eum triginta annos cellula inclusum non alio q̃ crudo cibo semper vixisse. neq̃ vllius alloquio per id tempus vnq̃ ne cum ipso quidem Hieronymo nisi per litteras vsum : constantia proculdubio admiratione digna : vt vnus vir inuentus sit qui triginta annos a loquendo temperare potuerit : cum etate nostra nō sine labore vix vllus inueniatur / qui secretum in cuius communicatione interdum de vita agitur / vix diem vnā cellare possit : cum in reliquis loquēdi facultate ei non sit interdictum.

¶ De Paterno Scoto monacho.

Paterni Scoti monachi obstinationē potius q̃ Constantiam appellarem : cum vndebrunæ quæ in germania est / flagrante vrbe tota omnes fugerent ipse constanter maneret / ne p̃ter longi tēporis institutum cella sua egrederetur : verum eius sanctitas obstare videbatur : etenim imperij Henrici tertij anno secūdo sep̃ius vrbis illius incendium cum predixisset, profecto id deuitare poterat nisi deo ita volente : cuius consilia abyssus multa sunt, satius duxisset in cella permanendi propositum non violare.

LICRI TERTII FINIS.

LIBER QVARTVS DE ANIMI MODERATIONE.
CAPVT PRIMVM.



MTER ANIMI ANGVSTIAS ABIECTIO nemq; atq; alia ex parte superbiā & honorū cupiditatē media est insignis virtus quæ modestiæ nomen sibi vindicat. De hac haud iniuria exempla q̄dam edituri sumus non modo vt eum ordinem sequamur quem Valer⁹ obseruauit / verumetiā quia res ipsa cognitu digna est & ad compescendas cupiditates vtilitatis plurimum allatura : in his autem non tam temporum ordinem quibus res ipsæ gestæ fuerūt / q̄ vt inter se magis congruere videbuntur in ipsorum exemplorum serie obseruabimus. his vero exemplis haud obscure perspicietur omnes opes oia imperia / animorum moderatiōe superari : qua homines paruo cōtenti fiūt, opulēti autē & qui magnis imperijs potiūtur tutiores sunt magisq; amantur, sibi alijsq; minus incōmodi minusq; turbulēti. Quod si temporis nostri pontificum atq; principum pectora non opum atq; regnorū augendorū cupidine sed hac insigni virtute fragrarēt / quietius maioriq; rerū decore in toto terrarū orbe homines agerent : & prisca ætas illa quæ magis ob virtutū q̄ opum magnitudinē aurea esse ferebatur, quæ vna cum modestia propter hominum scelus iā diu a mortalibus exulat, ceu lōgo postliminio reuocata in terrarū orbem reuenteretur : etenī quis inficias ibit / quæ armis aut doctrina parata sunt / si ab ijs modestia absit (nisi supra verū blandiri nobis velimus) non honores aut vera bona / sed latrocinia ambicioforumq; pectorum astus appellari debere?

De Tito Largio & Clelio consulibus.

SEnatus populūq; romanus cum ei propter externa bella ciuilesq; motus necessariū videretur dictatorem dicere Tito Largio Clelioq; consulibus quorum virtuti fidebat. alterum ipsorum dictatorem dicendi minus demandauit. O ingentem tēperati animi modestiam : quod contentionis alij suscepissent vt ipsis hic honor demandaretur, id totum inter eos cōsumptum est vt ipsum honorem collega acciperet : biduoq; consumpto in tam honesta mutuo transfereundi in collegam honoris concertatione, vix tandem senatus ac collegæ precibus victus dictaturam Titus Largius suscepit, semper affirmans eo honore Cleliū se digniorem esse : cui non minus laudis / ac gloriæ hæc tanta animi moderatio atq; temperantia peperit / q̄ si primus in vrbe dictaturam obtinuisset.

De Aristide Atheniensi.

Non minus etiam laudanda Aristidis atheniensis animi moderatio fuit cum ipse Miltiadesq; inter decem prætores aduersus Darium creati essent nam cum propter ducum multitudinem expeditionem illam corruere animaduerneret, per vices eñ ad singulos imperandi manus transibat, vt ei fors imperandi contigit partes suas in Miltiadem militaris artis peritissimum transtulit: atq; exemplo suo alijs vt idem facerent auctor fuit. hac eñ animi moderatiõe sibi præturam ademit vt patriæ victoriam quæ de Dario optabatur traderet.

¶ De Othane persa.

Othanes persa coniuratorū aduersus magos falsumq; Smerdē primus cum egregio perpetrato facinore diu frustra laborasset/ vt socijs persuaderet, vt nullo vltra creato rege persidem patriā liberam relinquerent: posteaq; vidit eos omnino ad creandum regem inclinare: cum eis ita conuenit: vt quo ad se neq; domini neq; serui conditionem subiret. nam vt regiæ dignitatis honore se priuabat ita seruitutem quoq; non induere volebat Vere profecto generosi moderatiq; animi inditium cum prorsus inter se duo aduersa seruitutem atq; regnum æque abhorreret.

¶ De Scipione Africano primo.

Ingentem modestiam primus qui e Cornelia gente Africani nomen assecutus est ostendit, cum in hispania post deuictum Asdrubalem ab omnibus hispanis rex salutatus est. Declinato eñ superbo regis nomine hispanos grauissimis verbis vt in populi romani fide permanerent hortatus est.

¶ De .L. Sylla dictatore.

Maior quoq; .L. Syllæ modestia fuit/ cum magnis laboribus magnisq; periculis partam in patria dictaturam atq; principatū nulla necessitate compulsus postea deposuit. Nam cū ad priuatam vitam reuersus nullo preteritarū rerum stimulante metu romæ in foro deambulare, ab immodesto adolescente minis contumelijsq; vexatus ne sibi nihil tēperans eum prosequeretur: Sylla submissa voce altatibus dixit: faciet huius adolenscentis immodestia quod in posterū alius nullus dictaturam deponet Nam non sine admiratione cōspexere romani .L. Syllam a quo in dictatura duo equitū ro. milia ac præter eos sexcenti a quo decem cōsules occisi fuerant a quo tot patria pulsi tot sepulturæ honore prohibiti palam tanta animi moderatione immodestū adolescentem ferre: cuius animi impotentia antea urbem totam non tulerat. hac igitur animi moderatione tantum laudis reportatur quantum antea ob nimiam iram superbiamq; criminationis incurrerat.

¶ De Simili præfecto palatii.

Rebus verbisque ingentem animi moderationem Similis ostendit: cum deposita palatina præfectura sub Adriano cæsare / quæ dignitas augustorum magnitudini proxima erat, moriens ordinauit ut tumulo inscriberetur. Hic similis iacet cuius etas multorum fuit annorum / & tamen ex eis septem solum vixit: ænorum enim in ambitioso magistratu multitudinem in mortis sorte computauit, solos paucos quos in priuato ocio degit ad vitam referens: quemadmodum recte estimantibus verum esse inuenietur.

¶ De Germanico Cæsare.

Moderatissimo animo Germanicus cæsar fuit Caligule imperatoris pater. Nam cum post augusti mortem exercitus imperatorem creare eum vellet (Tiberij enim crudelitatem abhorrebat) priuatam agere vitam contentus magna vi ne id ageret obstitit.

¶ De Triario materno.

Triarium maternum post Commodi imperatoris mortem quia pertinax senior: & propterea tanto oneri parum idoneus videbatur, exercitus creare imperatorem volebat, retinentibus eum militibus & electioni hortatibus assentiri relicta veste quam milites apprehenderant nudus ab eis profugit. Extolant nunc Fabium homines Africanumque aut Metellum qui triumpho aut consulatu qui pauci temporis honor erat: & qui haud magnam vtilitatem secum trahebat aliqua animi moderatiõe abstinerint: & hos de quibus scripsimus aut etiam scripturi sumus: qui ro. imperij culmen (perpetuus enim honos erat: & in eo rerum summa continebatur) cum ultro offerretur non acceperunt, sine laude in obliuionis silentio pretereant.

¶ De Salustio palatii præfecto.

Quam occiso in persica pugna Iuliano ro. imperium ad iter regnum venisset / magnis precibus egit vniuersus exercitus apud Salustium palatinam præfecturam sustinentem / qui non diligens solum verum etiam audacis animi vir erat / ut imperij honorem suscipere vellet. Sed frustra laboratum est. Salustio parum prosperam valitudinem seniumque excusante: quæ res exercitum mouit ut Iouinianum ferret qui nulla publica auctoritate eum honorem usurpauit.

¶ De Caio Valerio Aurelio diocletiano imper.

Inter alia qui moderato animo extiterunt principum exempla primas partes (nisi nos iudicium fallit) Diocletianus obtinere debet: qui virtute partem imperium cum multis annos rexisset / ingentique animo tuere / ut senio grauari se sensit: ne ipsius infirmitate imperium euertere / in eorum manu deposuit qui se iuniores erant / ac magis prospera valitudine

utebantur: se autem apud Salonas urbē in priuati hominis statū contulit vbi cum multos egisset annos hortantibus Maximiano atq; Galerio vt imperiū resumeret, rescripsit si herbarum ordinē quas ipse in orto suo seuerat viderēt/nūq̃ ipsos de resumēdo imperio mentionē ei facturos. Nā cū inter rarissimos fuerit qui bene imperare scirēt sapiēterq; priuatā agent vitā multos in ancipiti cōstituit. Qua re maiore is se ostēderit: acqui-
rendo ne ac regēdo imperio, a nullo spōte sua deponēdo. lōge enim plus se imperium egere q̃ se imperio ostendit.

¶ De Lidiade megalopolitano.



Idiades diu megalopolis patrie vrbis possessio iperio nulla necessitate impulsus ad priuati hominis statū se cōtulit: lōge pluris priuatū ociū faciens q̃ vrbis in qua natus erat principatum

¶ De Constantio Cloro imperatore.

Plenū quoq; modestia se Constantius ostendit: qui cū Galerio Maximianoq; post depositum a Diocletiano imperiū imperator creatus, cū forte ei ad regēdū Italia Africaq; ac Gallia obtigissent, relictis alijs duabus regionibus collegis suis, ipse sola Gallia cōtentus fuit: atq; in ea adeo modeste se sepe gessit: vt cōuiuia celebraturus alienis vasis ea ornare cogere: adeo ab alieno cōtinētes restrictasq; atq; largiēdo largas neq; id sine ratione habuit manus.

¶ De Agide Lacedemoniorum rege.



Am moderato animo fuit Agis quoq; Lacedemoniorū rex vt cū opibus atq; delitijs quēadmodū pleriq; regū agere solēt superare alios posset, nō solum augendi fortunas suas desiderio abstinuit, verū renouatis quoq; Licurgi legibus voluit vt inter omnes fortune equaretur: & vt a se huius rei exēplum proficiſceretur omnes opes suas in cōmune transtulit, atq; alijs Lacedemonijs se opibus æquauit.

¶ De Xenocrita Cumea.

Des profecto singularis videri debet ea animorū modestia de qua excellentiū virorum exempla nonnulla posuimus: ceterū longe pluris faciēda est cū in foemineo sexu (cui natura opum bonorūq; cupiditatē indidit) non minus q̃ in viris reperiri contingit. Huius rei Xenocrita Cumea nobile prestitit documētū cuius opera cū Aristotimus qui vir eius erat & Cumas tyrannide premebat occisus fuisset vellētq; eā ciues honore cōmodisq; cumulare qd ipsa ob patrie charitatē & marito a quo diligebatur & principatu se priuasset: pre modestia animi omnibus quę offerebātur spretis solū Aristotimi viri sui corpus ad sepeliendum voluit.

¶ De Aretaphila Cyrenea.

ARetaphila Cyrenea Nichostrati tyranni coniunx ab eo singulariter armata, vt patriæ charitas in qua tyrannidem Nichostratus seue nimis exercebat, i viri comparisonem venit, duplici experimento ostendit nihil esse i humanis post deum quod patriæ præponi debeat. Nam & Nichostrati fratrem Leandrum magno cōsilio impulit vt Nichostratum occideret: & cū se Leander fratre immitiorem gereret, & quod de eo occidendo egerat non patriæ charitate sed auaritia egisse palam fecisset, eadem Arethaphila cōsilio suo effecit vt Leander quoq; occideretur: liberæq; Cyrenæ eius morte remanerent. Cū autem eius opera duobus liberate immanibus tyrannis Cyrenæ iter ea quibus Arethaphilæ virtutem honore prosequi decreuerant, principem eam publicorum cōsiliorum atq; omnis publicæ administrationis facere vellet, ipsa omnibus spretis se in sacrarum virginum conuentū contulit atq; inter eas humana ambitione molestiaq; procul vitam egit.

¶ De Alexandro Seuerō imper.

Eminæ ambitioni Leuitatiq; puerorum ætas satis construere videtur. Nam qd muliebris præter rationem sexus appetit id in pueris annorum infirmitas frenare non nouit. Hoc igitur facit vt satis Alexandrum Seuerū mirari nequeamus qui vix annos sexdecim natus cū a senatu imperator creatus, ob virtutis magnitudinem patriæ quoq; parentis & magni cognomine decoraretur, nunq in animum vt hos acciperet honores iduxit. oportere enim aiebat vt res geste maturiorq; ætas ea noia pararent noia igitur q alij ad honestandam fortunam omnibus studijs asciscere sibi laborarūt ipse adolescens adhuc oblata singulari animi moderatione nō admisit: sed ne coniugem quidē preciosioribus vti gemmis q ceteræ romanæ ciues permisit: & si quæ dono datæ erāt eas vel vendi iussit vel templis donauit. Affirmabat enim minime se velle vt a coniuge sua pomparum atq; profusionum exempla proficiscerentur. I nunc & vestes Neronis tecum reputa rheticulosq; aureos atq; his adde coniugis eius popeæ gemmatas vestes iumenta quoq; argento auroq; calceata. Preterea Caligulæ calceos margaritis contextos infinitaq; alia prisorum temporum nostrorūq; detestandæ profusionis ornamenta. Atq; his Alexandri ætatem quæ pubertatem nondū excesserat atq; imperij magnitudinem confer. Concides profecto huius tam raræ moderationis admiratione captus quam alijs quoq; permultis rebus ostendit.

¶ Item de eodem.

ETenim adeo senatū legesq; in honore habuit, vt se pene æqualem alijs faceret: quod cum ei a matre atq; coniuge obijceretur dicereturq; ab eo augustalis maiestas ad imum atq; in ordinē nimis redacta: is respōdit tutiorem se duraturam que magis eam fecisse

Nec enim amor minus viriū dabat q̄ alij armis timoriq̄ concessissent nec minus quietis illi ob modestiam suam q̄ ijs qui cōtra sentirent angustiarum & molestiæ ex insolentia prouenit.

¶ De L. Murena.

Quanq̄ animi modratio satis in gloriæ cupiditate frenenda ostendatur, non minoris tamen facienda est dum vltionis cupiditate accēsa propter iniuriarum indignitatem ira cohibetur. Quamobrem de hac animorum moderatione exempla quædam scripturi a. L. Murena primordia sumemus. Is enim. M. Catonem obiecto corpore suo a Metelli armis tribuni pl. in eum irati protexit: quīs anno ante a Catone ambitus atq̄ Largitionis accusatus magno ī discrimine salutis versaretur, nisi eloquentiæ pater Cicero eum defendisset. Nam quanq̄ aliorū opera vlcisci se posse inimicum videbat, patriæ tamen charitatem acceptarum iniuriarum dolori prætulit: hostemq̄ quod multo gloriosius censetur laborantem seruauit.

¶ De Augusto.

Oderatissimum quoq̄ Augustus se ostendit cum lata lege qua iudicandi de adulterijs forma statuebatur, apud eū adolescēs perpetrati cum Iulia filia adulterij accusaretur, Indignatiōis enim dolorisq̄ magnitudine compulsus manu sua cedere adolescentem coepit cū autem is contra exclamaret violari ab Augusto legem quam de adulterijs sanxerat, repente eius ira concidit adolescentemq̄ dimisit: atq̄ eo die præ dolore cibo abstinuit: adeo grauitè a se erratum duxit cū legem quam conciderat ipse violasset. nam q̄q̄ legibus præesset, æquum tamen ducebat non minus se q̄ alios legibus parere.

¶ De Tiberio Cæsare.

Vitrici exemplum priuignus Tiberius Cæsar secutus cum rhodi Diogenem grammaticum sabbatis tantum diebus disputantē/extra ordinem de alia re q̄ proposita erat iterogasset, Diogenes vt ad se primo die reuerteretur Tiberio respondit: cum autem postea Diogenes ad imperantem Romam venisset nullo acerbiorè facto dicto ve Diogenem vltus est Tiberius nisi quod per seruum respondit vt post septimum annum rediret.

¶ De Adriano imper.

Alius Adrianus imperator quo die ad imperij culmen euectus ē cuidam quo cum gaues exercebat inimicicias & propterea noui imperij magnitudine is vehemēter territus erat, palam dixit euasisti: eo enim verbo singulariq̄ animi moderatione ostendit minime conuenire cum publicam induisset personam priuatas amplius vlcisci inimicicias velle.

¶ De Dauide iudeorum rege.

MAior etiā animi moderatio i Dauide fuit cū adhuc priuatā age-
ret vitā: eūq; iudeorū rex Saul ifeste nimis vt pderet perfeqre-
tur. Nā cum in antro lateret, eandēq; speluncā forte Saul vt vēs-
tris onus deponeret, illic Dauidē esse ignorās solus esset ingres-
sus, Dauid cū pdere eū hostēq; vlcisci & simul regē se facere posset, ma-
gna se animi moderatiōe cōtinuit. Suspenso enī gradu cū regi appropin-
quasset regiē vestis partē abscidit: vt eo signo ostēderet se perdendi regis
occasionem nactum, eayti noluisse.

¶ De Diogene Stoico.

ID tēperamenti atq; moderationis quod interdū mortaliū ani-
mis natura largit̃, studijs quoq; ac philosophia nōnūq; parari
videf: id pfacete Diogenes philosophus romæ testatū reliquit
Nā cum de Cōstātia atq; patiētia disputaret, Lētulus roman⁹ adolescēs
parū modestus cum buccā adhibita cura vehemēter salua ipleuisset, eā
totā in os Diogenis expuit: quo facto minime mutato vultu aut pposito
Diogenes absterfa facie ridēs dixit: in posterū affirmare te buccā habere
potero: quibus verbis ostēdit se quē de constantia atq; patiētia verbis dis-
cerebat animo etiam sentire.

¶ De Socrate philosopho.

Non minus moderatū facetūq; se Socrates philosophus atheni-
ensis ostēdit. Nā cum insolēs atq; immodestus iuuenis pugno
faciē eius pcussisset, nihil aliud egit dixitq; nisi sibi permole-
stum esse quod nesciretur quando cum galea domo egredien-
dum esset.

¶ De Aristide Atheniensi.

ARistides atheniēsis nullo crimine iūmīcorū tātū iuidia i exili-
um pulsus ostracismi gratia nō vt pleriq; fecisset aduers⁹ patri-
am i gratosq; ciues idignatus i blasphemīā vllā prupit, sed cū
athēnas egrederetur omnibus audientibus deos rogauit vt ea
felicitate patriā suā cōplecteretur ne vnq; Aristidē meminisse oporteret

¶ De Pithaco Mitileneo.

Singularē quoq; animi moderationē Pithacus Mitileneus osten-
dit, cū misso ad eum a cumeis ciuib⁹ in vinculis eo qui Tirreū
eius filium occiderat vt arbitrato suo filij mortem vlcisceretur
statim eum liberauit. pœnitentię enim veniam misericordiamq; prefer-
ri debere dixit.

¶ De Stephano leuita & iacobo iusto.

INter alia moderati animi exēpla quę ptebere nobis innumera-
bilīa Christi discipulorū atq; martyrū numerus potest Stepha-

num leuitam atq; Iacobum iustum solos cōmemorabimus: quorū alter lapidibus cesus/alter e templi pinaculo in præceps deturbatus, vsq; ad extremū spiritum pro persecutoribus orare deū ipsorum crudelitate sub ignorantia nomine excusata non destitit: adeo tēperato animo vt plagarum mortisq; dolor nunq; eos ad odium iramve accēderit, Christum magistrum suum imitatos.

¶ Recentiora De Vēcislao boemiæ dūce.

Recentioribus moderati animi exēplis nō iniuria principū Vēcilla⁹ Boemiæ dux faciet. etenim nō p̄sentiū solum sed priscorum quoq; hoīm hac animi equitate iudicio nostro primarius cēseri debet qui tanto philosophorū moderationē quanto alios philosophi/ hac ipsa animi virtute trāsgressus est. Architæq; aut Platonis Stasyp̄pi ve modestia si huic cōferatur iocus ludibriūq; ac veluti pueriles ludi intra viriles actiōes videbūtur. nā mortuo patre dux Boemiæ creatus cū sciret Boleslaum fratrem vitæ suæ insidias tēdere, nunq; eū a facinore nisi verbis deterrere voluit: cū ei declararet q̄ iniuste ip̄m odio p̄sequitur quibus verbis cū prauum Boleslai ingenium non flecteretur: ac summo mane a tēplo redeuntē Vencislaū Boleslaus offendisset/ in eū cum aliquot comitibus impetum fecit. nemine accurrere auso, q; Boleslaus inter eos qui vim moliebantur primū se ostentarat atq; fratri vulnus itulerat Quo in loco Vencislaus human⁹ quidem vir cæterū minime ignau⁹ magna vi se ī Boleslaū immittēs ad terram prostrauit gladiūq; ademit quem cū manu teneret atq; iniquo fratri p̄fidia exprobraret, & quid in eū posset ostenderet: ensē ei postea restituit: illud monens malle se vt frater deo sanguinis rationē redderet q̄ ipse si in fratrem man⁹ iniiceret, fraternæ necis causam apud deum dicere cogeretur: neq; vero hac in se fratris mansuetudine perfidus frater a scelere deterri⁹ est. sed Vencislaum crudelem in modum occidit.

¶ De Boemundo Normando.

Boemūdu Normādu qui sub crucis signo ad syriacā expeditionē cū Gotifredo boliono se contulit/ dū urbem Antiochiam ipse p̄multiq; alij principes obsiderēt. a Pyrriho qui Antiochię plurimum poterat monitus de dedenda vrbe ea cōditione vt ipse p̄cipatū eius sumeret (etenī ob singularē animi virtutē ac corporis robur eū vnice diligebat) Boemūdu conditionem ante non accepit/ quā re exercitus ducibus narrata eorum cōsensu princeps creatus est.

¶ De Vraia gotho ac Ludouico Turingiæ langrauiō.



Vis in barbaro tantā animi modestiā inueniri posse crederet q̄ tā Vraia goth⁹ ostēdit: nā post Vitigem gothorū regem patrum bello captū quē Bellissari⁹ Cōstātinopoli captiuū miserat,

cū ad variā ob singulares virtutes gothi regnū deferrent minime assenti-
rivoluit: affirmabat enī q̄q̄ captivus esset vitigis patruus, tamē quia legi-
timus gothorū rex esset, locū eius dum vīveret quia iniuste id fieret, oc-
cupaturū nō esse. Itaq; cū gothi sine rege manere nollēt, Idnaldū pro eo
regē crearūt. Pius quoq; pōtifex scribit etate sua Ludouicū Turingiē lā-
graviū ad imperatoriā maiestātē electū virū armis clarū iusticiāq;
insignem cum litteras nescire excusaret, rē imperio pernecessariam, ele-
ctione de se facta vti noluisse,

¶ De Bellissario patricio.

HActa de Gothis mētio in mentē mihi reuocat haud dissimile
ceterū excellentius etiā Bellissarij factū. nā cum haud longe
gothi abessēt vt a bellissario armis victi viderētur, anteq̄ pro-
sus arma ponerent vehemēter gothi apud eū egerunt vt qui ipsos Iusti-
niani auspicio armis persequeretur Italiē se regē facere vellet: polliciti sī
id agere voluisset se sine contentione cū eo imperata facturos: adeo pro-
pter immensas virtutes eū amabāt: Iustiniani autē auaritiā abhorrebant
Is cū ābiguis verbis annuisse videretur dicto audiētes aliquot tēpus go-
thos habuit: Rauēnaq; atq; vitigi potitus est. Cæterū posteaq; ob eius rei
suspicionē ab Italia Iustinianus eum reuocauit, ipse statī parere constitu-
it: q̄q̄ etiā inuito iustinianū manere potuisset: gothi vero cū intelligerent
profectionē eū parare Papiē Ildoaldū regē crearunt: qui statī ad Bellissa-
rium missit qui offerret sī ipse italicum regnum suscipere vellet se ad eū
iturum & regno quod a gothis delatum habebat ei cessurum: quam rē
tunc Bellissarius aperte abnuī se facturum. maiore enim industria atq;
arte vsus est ob animi tēperatiā in recusando quod ipse armis ac virtu-
te sua pepererat, q̄ multi potirentur egerunt: quanq̄ in eum ingratis se
ob auaritiā iustinianus habuerit. parumq; æquus tantę virtutis estima-
tor visus fuit.

¶ De Carlomano Franconiæ principē.

Romissum regnum recipere Bellissarius recusauit fortasse fidē
datam secutus aut periculo deterritus: sed Carlomanus Papi-
ni frater eius partis quietus princeps, quē de Franconia cū fra-
tre diuisa ei obtigerat, īgenti animo cæterum moderato & qui
secularē vanitatē cōtēneret, vt vere philosophus religiōisq; cultor relicto
fratri regno, Soracte se apud vrbē Romā habitatū cōtulit: & inde ad Cassi-
natem montem vbi sub Benedicti disciplina vixit.

¶ De Iuone brithāniæ rege & Gelulfo.

Similiter Iuobrihannorū rex vxoris Ethelburgæ hortatu reli-
cto regno romā pfectus heremiticā duxit vitā. Id qd Gelulf⁹
quoq; post eū egit relicto Egeberto fratri patrueli regno: eru-

bescant nunc ætatis nostræ docti viri de huiusmodi viris silendo (qui profecto numinum instar sunt scriptis) suis quosdam philosophos non sine admiratione laudibus efferre quod viles casulas aut agros virtutis gratia reliquerint. Nam his scriptoribus ea quæ præsens fert ætas priscis compatavilia duci debere videntur. At meo quidem iudicio contra esse duco: quia efficaciora virtutis studia in præsentibus videantur, & longe plus recentia lectorem quam vetera mouere solent.

¶ De Stratiqua boemo.

Quod in duobus de quibus nuper dictum est ob insignem modestiam laudari satis non potest, in Stratiqua quoque Boemo Boleslai secundum boemiæ ducis fratre parem meretur laudem. Is cum se monachum fecisset pragensis pontificatus renuit, cum ei ceu digniori ab Edilberto illius urbis episcopo esset oblatus: & ut christianum cultum augeret in summa inopia ad prusianos idolatras profectus dum predicando ad Christi fidem eos deducere conatur, ab eis crudelem in modum occisus est.

¶ De Auenir & Iosaphat indorum regibus.

Modestiam commemoratio quæ de Stratiqua a nobis facta est duorum indorum regum memoriam apud me excitat. Hi fuerunt Auenir filiusque eius Iosaphat. anno enim christianæ salutis octuagesimo supra trecentos quemadmodum Damascenus Ioannes scripsit, relictis regnis heremiticam vitam vixerunt, plus ea animorum quiete contenti (quantum in magna inopia) quam opibus atque molestiis quas regna trahere secum solent.

¶ De Ioanne Armeniæ rege.

Vis Ioannem Armeniæ regem nisi impius pretereat? moderatumque ipsius animum silere possit? Nam Clemente quinto pontifice relicto Leoni nepoti regno heremum solus incolere potius quam regno uti maluit. Cum autem postea turcæ Armeniam infestarent maleque Leo eam tueretur, a populis regnum sumere coactus magno animo diu defendit: ostendens neque animi paucitate neque inertia impulsus antea se regnum reliquisse neque postea ambitione aut leuitate resumpsisse.

¶ De Amurato turcarum rege.

Non solum inter nostri temporis christianos homines hæc animi modestia verum in turcis quoque a catholica fide alienis inuenta est. Id Amuratus turcarum rex testatur, cum Maumetho filio adolescentulo sub Calibassæ tutela regnum viuens reliquit, seque ad heremiticam contulit vitam quantum postea populorum precibus arma resumere coactus sit: ut eos qui Ioannis vaiuodæ armis infestabatur defenderet. Itaque graui ac periculoso proelio cum eum vicisset paulopost naturæ concessit eodem Maumeto filio regni successore relicto. His autem exem

plis satis clare ostenditur quanta sit quietis moderatorumq; animorum iocunditas quandoquidem & priscis & recentioribus temporibus ingentibus animis magnaq; rerum gerendarum gloria insignes viri inveniuntur quietem magnis imperijs regnisq; prætulisse: præsertim Amuratus de quo dictum est qui antea Ladislaum Poloniæ atq; panoniæ regē proelio victum occiderat: ac deinde Vaiuodam potentia virtuteq; clarissimū armis intra fines suos illata clade compulit: quæ aperte testatur in eo animi robur sapientiamq; fuisse: neq; ignavia aut stulticia sed consilio potius tanto regno cessisse.

¶ De Imberto delfine viennensi.

Magna quoq; Imberti viennensis delfini (huius enim honoris nomine priscorum allobrogum pars a recentioribus vocitatur) animi moderatio fuit. vendito enim delfinatu Philippo valesio sexto gallorū regi. post quem gallorum regum primogeniti Viennæ delfini vocari ceperūt distributa in pauperes pecunia salutis anno trecentesimo ac quadagesimo nono supra mille Lugduni prædicatorum religioni se dicavit. Sed ne in hac re principum solum mentio fiat, ad sacerdotes transeamus in quibus q; rarior est modestia animi cum inuenitur laude dignior a magis miranda est.

¶ De Ambrosio Mediolanensi epō.

Quantum perfidie ambitionisq; recentior ætas in quibusdam sacerdotalis ordinis habuit, contra in eo tantum modestiæ fideiq; superioribus temporibus inerat. his enim virtutibus honores opesq; atq; auctoritatem quibus sacerdotio insignes nunc fungi perspicimus peperūt. Inter bonos illos priscorū temporum Ambrosius romanus patricius erat qui eum mediolanensem præfecturam gereret videretq; a populo Mediolanensi ad se deferri episcopatum, abiectiore vitæ genere contentus sequenti nocte Mediolano profugit. Cæterū a populo retractus coactusq; episcopatū assumere ea integritate virtuteq; administravit: vt postea ei memoria ceu sanctissimi hominis mediolanenses ciues semper coluerint.

¶ De Benedicto tertio pontifice.

Eadem modestia usus est Benedictus tertius pōtifex maximus qui post Leonē cū ad pōtificatum vocaretur diu lachrimis restit dum se tanto honore indignum diceret. Sed tandē eū honorem assumere coactus ita gessit vt electionis auctores nunq; pœniteret.

¶ De Nicolao primo pontifice maximo.

Benedicto Nicolaus primus vt i pōtificatu ita i animi quoq; moderatione successit. Nā cum ad pontificatum se electum intelligeret, clam ab vrbe Roma profugit: magnoq; labore a romanis

inuentus, maiore vt collatum accipere pontificatum vellet, cogi vix potuit: atq; haud minus in hoc laboratum q̃ his temporibus pleriq; soleant qui ad sacerdotij apicem sibi malis artibus viam astruunt.

¶ De Gregorio primo pontifice.

Post Pelagij pontificis mortem Gregorius primus cum sciret a romanis ei se electum successorem (etenim temporibus illis pontificum electio parum valida erat nisi eam qui tunc imperabat confirmaret, statim ad Mauritium augustū Constantinopolim scripsit, ne electioni de se factæ assentiri vellet. Cæterum a romanis nuncio cum litteris intercepto Mauricius populi precibus eum confirmavit.

¶ De Leone nono pontifice max.

Similiter post Damasi mortē cū missis populus ro. legatis ad Hericum secundum imperatorem peteret vt arbitrato suo hominem idoneum ad pontificatum eligeret: & is Baunonem tulensem episcopum elegisset: atq; cum pontificijs insignibus eū Romam mitteret, in via Bauno in Ildebrandum incidit, a quo monitus qd erraret pontificalem sumere habitū priusq̃ a romano clero esset electus: statim præ modestia habitum pontificum & cum eo honorem quoq; quē ante gerebat abiecit. & nouæ electionis discrimen romæ subiit qui q̃q̃ peregrino habitu Romam profectus esset a clero tamen populoq; electus sub Leonis noni nuncupatione fuit.

¶ De Petro Damiano atq; Andrea ordinē minorū profitente.


Inter clara pontificum exempla locū sibi virtute sua duo Cardinales vendicabunt: & facinoris excellētia dignitatem quæ in personis minor erat æquabit. Nam Petrus Damianus qui Cardinalatus honore insignis hostiensis episcopus titulum gerebat, pontifice Gregorio septimo Cardinalatus dignitati atq; eius pompæ longe maiori animo quam pleriq; eam parare nitantur renunciauit: atq; in heremum se transtulit: sapienter intuitus quot labores malaq; cardinalatus purpura tegat. contraq; quantum quietis atq; bonæ spei heremus polliceatur. Andreas quoq; minorem ordinem professus modestiæ plenus ingēti animo cardinalatum abnuī quem ei patruus Alexander quartus offerebat.

¶ De Celestino pontifice max.

Petrus Moroneus vt omnes alios pontifices modestia superauit ita prostremus pene in clericali ordine inuenitur qui magnus modestiæ cultor esset. In eo enim clericalis cacteris bonitas fecisse videtur, qd accensę lucernæ lumen consueuit. scilicet vt deficiente materia atq; propinquo luminis fine supra cōsuetū flammam in maius effundat. Nam mortuo Nicolao quarto cū iā biennium interregnū continuaret sacer senatus, quod discors de noui pontificis electione contende

bat: demum Petrum ipsum Moroneum omnibus suffragiis elegit. Cū autem diu laboratum esset ut is delatum acciperet honorē omni pōpa quā tum fieri poterat seruare heremiticæ vitæ quā antea degebat formā nitebatur: tandemq; pontificias curas fastūq; abhorrens, nulla necessitate compulsus quin potius multis cōtra nitentibus atq; ne id ageret obtestantibus, post quintum mensem pontificatum solemnī ritu seruato in cardinalium manu deposuit: heremiticāq; vitam atq; habitum resumpsit.

¶ De Hylarione palestino.

loria quæ sanctorum animis non minus quam auaritia officit: imo longe grauius vexat quo occultioribus modis eos apprehendit: si deuiteretur non minorem laudem quam auaricię fuga secūfert: nā cum persæpe ita virtuti gloriæ cupiditas coniuncta inueniatur, ut vix discerni vitium possit magno ingenio magnaq; prudentia opus est ut discerni colligiq; virtutis fructus nō admixtis inanibus gloriæ frondibus valeat. Huius diligentie quæ ad gloriæ euitationem necessaria est, clarum Hilario palestinus exemplum proposuit: qui relicta patria in ægyptū vbi olim Antonius abbas erat cū se contulisset, post aliquot tempus in patriā rediit: vbi cum mentis suæ quietem concurrentium ad ipsum hominem multitudine impediri videret iterum in ægyptū profectus est. Hic quoq; haud diu mansit cum ob virtutis magnitudinē in honore haberi se atq; colivideret. Itaq; ut id gloriæ deuicaret clam in Siciliam traiecit. vbi nullo alio adiumento vitā trahebat nisi quantū pauca ligna quæ orando defessus a monte in urbem vendenda ferebat subministrare poterant cum illic quoq; cognitus in honore haberi ceptus esset, ad urbem epidaurum in Dalmatiam se contulit ut illic occultior esset verum ceu sol qui quanq; signa mutet mortalibus tamen semper fulget cum illic quoq; nosci cōpisset: eūq; homines sequeretur, gloriam fugiēs quæ non secus ac pestis bonorum animos inficere solet, in cyprum nauigauit: vbi cum ea mentis tranquillitate quam cupiebat degere non posset, desertum quendam illius insule montē conscendit vbi & fugiendi et viuendi finem fecit. his erroribus actus dūtaxat ut id fugeret qd pleriq; inter mortales adipisci laborant gloriam videlicet et magnam famā: quæ quo ipse lōgius abibat illa instantius sequebatur, quanq; vero sepe fallax soleat esse tunc vera ceu tuba multiplici ore hilario de virtutū tuarū magnitudine populis reuelabat: quæ tu præ modestia tegere laborabas. et enim diuinitus hoc fieri videtur ut gloria propter deum eam fugientib; aut dū viuūt aut saltem post fata cumulatior referatur. Secus autē hos q; famæ nimium appetentes sunt, multis experimentis cognitum est & in vita & in morte obscuros mansisse. Sed iam tempus est ut ab ecclesiasticis ad sæculares hoies redeamus. ¶ De Iacobo Tepolo patricio veneto.

A Ortuo Ioanne dandulo venetiarū duce cum vniuers⁹ populus ei
 successorē Iacobū Tepolum nominaret, reijceretq; quicunq; prę
 ter eum nominatus esset: ipse prę animi modestia clā nauē cōscē
 dit atq; in Africā nauigauit: vbi secretus tā diu māsit quoad cer
 tior factus fuit Petrum gradicum ducem creatum fuisse. Cæterum quorū
 niam frequens in ea vrbe modestia fuit, alia quoq; de Venetis ciuibus
 subiungemus.

¶ De Ioanne patriciaco qui Baduerius dictus est venetiarum duce
M Odestiā quoq; animi singulārē Ioānes particiatus venetorum dux
 ostēdit: qui sexto anno post initum ducatum cum nihil eum vrgez
 ret, spōte sua deposito honore ad priuatā redijt vitā. cui cum Petrus Can
 dianus successisset atq; proelio cum sclauis cōmisso occisus esset: cogente
 populo denuo Ioānes ducatum resumpsit: atq; in eo sex tantum menses
 cōmoratus cum dum ciuiles quasdam sediciones componeret denuo
 domum suam in priuatam abiit vitam.

¶ De Petro vrseolo venetorum duce.

Q Uod antea Ioānes Baduerius fecerat/ nō multo post egit Petr⁹ quo
 q; vrseolus qui ducatus sui anno secundo deposito honore relictis
 cum patriā vxore liberisq; vt maiore aī quiete viueret deoq; magis vaca
 ret, noctu clā venetijs abiit: simulq; cum Romualdo heremita in galliā
 vt solitarius viueret profectus est.

¶ De Raphaele Adurno genuensium duce.

N Onge ab historiæ fide abesse debet vt qui scribēdi munus susci
 pit aliquo animi affectu ductus veritatem vel omittat vel offul
 cet. Hanc igitur legē secutus egregium Raphaelis Adurni ge
 nuensis ducis facinus quo singulārē animi modestiā ostēdit mi
 nime pteribo. Nā hortātibus ciuibus quibus patriæ libertas curę esse vi
 debatur vt p̄cipatu cedere vellet/ asserebāt enī si ita fieret sublato facti
 onis metu cōcordes fore ciuium animos atq; in cōmunē libertatē cōspi
 raturos, spōte nullisq; armis coactus ducalē dignitatē deposuit: atq; ab
 vniuerso populo in priuatas edes suas deductus omni laudis atq; hono
 ris genere cumulatus fuit. Ceterū q̄q; res ipsa vt optabatur vrbis liberta
 tē nō peperit ipse tamē pvirili suauit libera esse posset effecit. Spoliare eī
 se honore quē gerebat vt libertati locū daret nō recusauit: atq; honestē fa
 mę gloria q̄ eterna erit ducatū pmutauit: quē aut mors aut ali⁹ cas⁹ sicu
 ti in humanis reb⁹ cōtingit vt semper retinere posset passurus nō erat.

¶ De Alberto Bauarię duce.

M Oderati etiā animi exemplū qđ silentio pteriri nō debeat Al
 berti Bauarię ducis fuit. Nā cū ingēs ad eū legatio totius Boe
 mię populorū noie pfecta esset/ ostēderetq; mortuo iporū rege

Alberto austrio qui Ladislaum infantem filiū in cunis reliquerat, quia tamdiu expectare infantis grandiorē aetatem populi nolebāt / ipsum oībus suffragiis ab oībus populis regem electū esse: ipse ingēti moderatoq; animo renuit: ac multis sanctae faciendaeq; in hanc sententiā dictis populos vt regem suum paruum expectare vellent hortatus est. O animū vere excellentem & laudibus omnibus celebrandum, qui meo quidē iudicio dum oblatum spreuit regnum nō minor fuisse q̄ Alexander appetendo censerī debet. illud quidē haud dubium erit honestiorem sanctiorēq; Alexandro fuisse.

¶ De Federico Marchione brandeburgensi.

DAr quoq; brandeburgensis Federici modestia fuit: cum vacante Poloniae regno in Vladislai morte p legatos ad regnum accersitus vtpote qui inter eos nutritus plurimū diligeretur, accipere abnuī: hortatus populos vt Cazimirū Lituaniae ducē defuncti regis fratrem quia id equius erat regem acciperent.

¶ De Alphunso rege Siciliae.

Ide quibus scriptū est ambitioē abstinuerūt. at Siciliae rex Alphunsus (vt Architas) furentē in medio cursu irā temperauit: in qua non minus laudis modestia q̄ in frenanda glorie cupiditate meretur. Nā cum Pyrrhū pocilatorē suū iussisset Gaspari vni ex eius aula quo cū graues inimicitias Pyrrhus gerebat, patera quā manu ferebat ppinare, Pyrrhusq; imperiū geminātū nō paruisset: haud iniuria Alphunsus ira succensus Pyrrhū stricto gladio insecutus vt in eū seuiret / statim vt allecutus est cum vulnus iam inferre pararet, ire statim frena contraxit: abiectoq; gladio prae modestia in Pyrrhū seuiendi sibi potestatem ademit: & si neq; vltiōis neq; castigationis respectus vllus erat qui eum mouere deberet.

¶ De Ludouico duodecimo gallorum rege.

Vllus quoq; timor Ludouicū duodecimū gallorum regem continuit: vt quo die Carolo octauo vxoris suae fratri in regno successus fuit, ministrorum suorum vni quem percharum habebat morem non gereret. Nam ob rei faelicitatem publicari ac dono sibi dari fortunas petenti aurelianensis ciuis qui in Ludouicū ipsum hostili animo semper fuisse putabatur: id quidem negauit atq; alia maiora pollicitus est. Quid enim ad tantum sublatus regnū iam vereretur / ne inimicum priuatum hominem pro arbitratu suo vlcisceretur? Modestiae igitur sola cura id nō concedēdi causa fuit responsi enī genus ita esse testatum reliquit: cum dixit iniquum proculdubio videri gallorum regem velle aurelianensis ciuis iniurias vlcisci: quin illud etiā magis a modestia hoc profectum esse declarauit, quod repente ac p̄ter expectationē

in tantâ fortunâ euectus oîm iniuriarû inemor oēs eôs qui Carolo parue-
rât locis suis in honore apud se renuit: ita vt excepta regis persona quæ
mutata erat nihil i Caroli aula mutatû ex cõsueta specie videre mirûq;
oîbus esset Ludouico eos regi stipatores esse/ qui olim captiuû ex plio du-
xerant: & eidem in honore illos astare qui vt in custodia tã diu seruare
cõsuluerant: atq; ipsos qui in carcere eû asseruarât / ea vult⁹ læticia hisq;
animis quibus Carolo operâ dederant inseruire illi/ quæ añ vt hostem ca-
ptiuum habuerant.

¶ De Ioanne Gualberto equite florentino.

SI Architæ Tarëtino q; in ira abstinerit villicû cedere quia ma-
le agros coluerat: si pariter Platoni q; iratus seruo alteri castiga-
tionē mandarit: tantû peperit laudis quãta Valerius eos magni-
ficis verbis cumulauit: Quanto illis anteponemus maioribusq; etiam ef-
feremus laudibus modestiæ/ plenum Ioannis Gualberti florentini equi-
tis facinus! Nã cû ex agro in vrbem magno hominû numero comitatan-
te rediret, eiq; forte obuius esset is a quo haud multo ante frater/ quæ so-
lum habebat, fuerat occisus neq; diuertere posset: Ioãnes iam gladium
vt fraternâ necem vlisceretur strinxerat: sed cum humi prostratus fra-
ternæ necis auctor vt sibi ob Christi crucifixi reuerentiã parceretur ora-
ret: singulari modestia Ioannes iram cõpescuit: atq; illû gladiûq; quem
vliscenda iniuriæ grã strinxerat/ in templû quod primû offendit dedu-
xit: & crucifixi imagini quã in eo vidit vtrunq; p̃sentauit. Mira res sed
tamẽ vera narratur scilicet Christi imaginẽ cernentibus oîbus qui aderât
demisso capite aperta signa dedisse omisæ gratia sua vltiõis munus ac-
ceptum atq; gratû habere. Quod factum ita Ioãnis quoq; animû pupu-
git vt relicta patria relictis fortunis & seculari vita princeps condendæ
cõgregationis q̃ sub vmbrosæ vallis nomine censetur phibeatur fuisse:
Imago aut quæ hoc fecisse dicitur postea singulari veneratione in sancti
Miniati fano haud longe ab vrbe florentia asseruata est.

¶ De ijs qui cum inimici aut etiam
hostes essent/ nō amicitia mō sed eti-
am affinitate se deuinxerunt.

¶ Caput secundum.

AVD INCONGRVE Iuxta EOS qui mo-
derato animo fuerû tanq̃ ramos in arbore sua, eos
ponemus qui ex inimicis amici facti sunt/ aut etiã
reconciliatam amicitiam affinitate sanxerunt.

¶ De Gn. Pompeio. & M. Crasso.

AVm consulatum Gn. Pompeius. & M. Crassus parum amico in-
ter se animo gessissent, fertur consulatu ad finem tendẽte Sex.
Aurelius in senatu ybi ambo erât consules dixisse i somnis se a

Ioue monitum vt cōsulibus reuelleret priusq̃ consulatu abirēt positis si multatibus mutuā beniuolentiā redintegrarent. Quo audito Crassus q̃quā natu maior primus cōsurgēs Pōpeio dextrā porrexit: haud indecorū sibi ducens & si senior erat a se prius Pompeium ad copulandū amorē vocari: cū eum senatus quanq̃ in prima adhuc iuuenta magni cognomine honestasset, ac deinde cū per ætatē senator nundū esse posset decretis duobus triumphis insignē reddidisset. Cui contra cū Pompeius mutuā ostendisset voluntatem conciliatam ea hora amicitiam quoad vixerunt incolumen seruauerunt.

¶ De Cymone & Pericle Atheniensibus.

Magnæ inter Cymonem periclemque athenienses inimiciæ fuerūt adeo vt periclis opera Cymō in exilium pelleretur: conciliatoque deum inter eos amore Periclis opera Cymon restitutus classi que in Cyprus mitteretur præfectis fuit.

¶ De Massinissa Numidarum rege atque Scipione.

Romanorum ab initio Massinissa q̃ postea numidarum regnum adeptus est acerbissimus hostis vt omniq̃ ope quantum in eo fuit aduersus Scipionem Carthaginienses iuuat. Sed demū Scipiois virtute allectus studia mutauit, atque a Carthaginensibus ad romanos amorē ita cōuertit vt Massinissa fideliorē nullū romanū inuenērīt. i. amore autē Massinissa dū vixit p̃stitit & vt ita esse palā fieret moriēs senatum romanum Scipionemque liberis suis tutores reliquit.

¶ De Vespasiano & Licinio Mutiano.

Inter Vespasianum cū adhuc priuatam ageret vitam, Liciniūque Mutianū vt iter pares plerunq̃ solet, inimiciæ haud mediocres erāt. Ceterum cum postea Vitellius imperium laceraret Vespasiano aduersus iudeos bellum gerente, Mutianus qui egypto atque Syriæ præerat primus fuit qui imperatorem Vespasianū salutaret atque Syriacos orientisq̃ exercitus in Vespasiani partes traheret. In eaq̃ beniuolētia atque fide cū vixit Mutianus p̃stitit: Contra quoque Vespasianus Mutiani insolentiā vt inter amicos pars est pertulit ac texit.

¶ Recentiora De alphunso castulonēsi alioque Alphunso legionensī regibus.

Non minores quoque inimiciæ inter duos Alphūsos castulonēsem legionēsq̃ reges fuere. sed heleonore castulonē. regiē opera finitē affinitatē secū traxerunt: quod legionensis Alphunsi alterius Alphunsi gener factus est.

O De Veremundo Castulolensī & Garfia Nauarre regibus. Raues etiā inimiciās iter se diu gessere Veremūdus Castulonēsis Garfiaque tremulus nauarræ reges ceterū cū sarracēorū armis

Veremudus infestaretur, vt primum ab eo ad ferendam opē Garſias vocatus est/ poſitis ſtatim inimicicijs belli partem ſuſcepit: factiq; eo bello amici ſocij; mutuū dum vixerunt amorem ſeruauere.

¶ De Roberto Guiſcardo Apulie duce
& Nicolao ſecundo pontifice.



Pulīæ dux Robertus Normandus quia quædā eccleſiaſticae diſcionis loca occupabat, a Nicolao ſecundo pōtifice iudicatus hoſtis/ factuſq; extra fidelium numerū/ ab eodem pōtifice tandē non eccleſiæ ſolū reſtitutus verū titulo quoq; Apulīæ atq; Calabriæ ducis inſignis factus, feudiq; iure eccleſiæ addiſtus ſepi⁹ in bello Nicolao ipſi atq; eius ſucceſſoribus ingentem opem tulit.

¶ De Carolo ſexto gallorū/ & Ricardo brithānorū regibus.



Raues inter ſe Carolus ſextus gallorū atq; Richardus ſecund⁹ brithānorū reges inimicicias ac bella geſſerunt: & tamē in colloquiū deducti ita abiere vt nō amicicia ſolū verum affinitate quoq; Yſabella Caroli filia in matrimoniū Ricardo collocata iūgerentur.

¶ De Renato Lothoringiæ & barri duce/ atq; Antonio validi montis comite.



Non minus quoq; odijs inter ſe decertauerūt Renat⁹ adegauē ſis Barri atq; Lothoringiæ dux/ qui poſtea regni Siciliæ titulum vſurpauit, & Antonius validi mōtis comes adeo vt cum Renatus validū montē obſideret/ ab Antonio ipſius loci comite burgundionib; ſuſus diuionem captus eo p̄lio fuerit perductus: vbi Philippi burgundiæ ducis opera ambo poſitis inimicicijs ad mutuam beniuolentiā cōciliati/ affinitatē quoq; ducis filia in matrimoniū comitis filio locata iūxerint: auctoq; indies amore cū ducis ſtirps deficeret / Renatus ex nouo matrimonio natus materni aui magna ex parte heres fuerit.

¶ De Carolo Aurelianenſi: & Philippo burgundiæ ducibus.



Qvam graui cruentoq; inter ſe bello diſſiderēt duo inſignes duces Aurelianenſis Carolus/ & burgundus philippus toti galliæ his quoq; tēporibus notū eſt: etenim huius belli cauſa magna eius ps ferro igne vaſtata eſt/ magnuſq; in eo viroꝝ numerus occubuit cū hec inter ipſos odia arderēt: etenim in pariſijs aurelianenſis Caroli pater/ patris Philippi ducis burgundiæ opera ceſus fuerat: & dum Carolus patris mortem vlcisci querit, Philippi quoq; pater interficitur expleta vtrinq; ira ambo mutuā amicitiam affinitatemq; inierūt. philippi burgundiæ ducis nepte in matrimonium aurelianenſi duci locata.

¶ De Ludouico gallorum rege/ atq; Heduardo plantagineti brithanniæ rege.

Etate quoq; nostra hostes inter se fuere Ludouicus vndecimus gallorum atq; Heduardus plantaginetus brithannorum reges Cum autem Heduardus cum valido exercitu in galliam traieciisset priusquam proelium committeretur in colloquium reges venire: atq; inde cōciliata amicicia atq; affinitate ambo retro in patriā cessere. Heduardi filia Ludouici filio qui pene infans erat, in matrimonium promissa.

¶ De Ludouico Gōzaga Mautue principe, & Bernaboue vicecōite
Rauī olīm bello obsedit atq; pressit urbē Mantuā Bernabos vice comes cū in ea Ludouicus Gonzaga rerū potiretur: tādēq; iter eos nō pax tātū iūta fuit verū affinitas quoq; cōciliata/Bernabouis nepte i matrimoniu Vgolino Ludouici nepoti locata accipitris auis ānuo censu constituto pro vrbe regio q̄ is restituere Bernaboui debebat a Feltrino patruo armis retentam.

¶ De Galeatio vicecomite. & Actio estensi Ferrariæ domino.

Dem inter Galeatium vicecomitem Mathei filiū & Actium estensē ferrariæ principē ante cōtigerat. Nā cum crudelē in modum odia inter ipsos arderent, armatiq; ambo in agro cremonē si ad abduā amnē infestis exercitibus cōuenissēt, inita pace atq; affinitate inimicicias posuerūt: Galeatio in matrimoniu ab Actio sorore Beatrice data, q̄ mortuo Nino priore viro gallurē iudice (ea enim potestas insignis in gallia erat) Alberti Scoti filio qui Placentiam obtinebat, pmissa fuerat. Itaq; cum postea Alberti Scoti operauit p̄latū sibi Galeatiū vlsceretur/Galeatius cum Mattheo alijsq; vicecomitibus patria pulsus esset, magna fide ab Actio exceptus eum qui tanto casui necessaria prestaret promptum habuit.

¶ De Lotho pisano & Oberto Spinola.

In mutuis grauibsq; iter se odijs genuēles atq; pisani decertauere cū p̄sas Vgolin⁹ comes Genuā autē duo Oberti Auria & Spinola gubernarent. Itaq; cū salutis anno ducētesimo atq; octuagesimo quarto supra mille deleta pisanorū ingētī classe Lothus Vgolini comitis filius i p̄lio capt⁹ quadrienniu in genuēsīū potestate fuisset. eo tēpore gibellina factio p̄sis Lothi parētē atq; fratres obsessos fame cōfecit. Cæterū cū postea initā pisani cum genuēsibus pacem violasse Lothus e carcere mittitur, atq; a genuensibus ciuitate donat⁹ & Oberti Spinolæ gener factus, ab hostibus salutē honoresq; affecutus est. cum a ciuibus suis fratres eius miserum in modum periissent.

¶ De Sfortia Attendulo. & Pandulfello Alopo.

Verunt similiter graues inter Sfortiam Attendulū inimicitiae cū Ioannæ secūdæ Neapoli regnantis copiarū miliitiarū dux esset.

& Pandulfellum ab eadem Ioanna plusq̃ pudiciæ ratio pateretur amatum. Itaq; cum apud reginā plus ob amorem posset Pādulfellus Neapolisfortia custodiri iussus est. Ceterū postea aduentante Iacobo rege cōmunis timor ex inimicicijs amorem inter vtrunq; peperit: collocataq; Catherina sorore in matrimonium cum Sfortia pandulfellus beniuolentiā affinitate confirmavit: egitq; vt Sfortia magnus in neapolitano regno Conestabilis (ea post regiam maior potestas erat) crearetur.

¶ De Petro Fulgoso genuensi duce. & Ioanne philippo flisco.

Quæ grauiores cruentæq; magis inimiciciæ fuerunt quam iter Petrum Fulgosum genuensem ducem ac Ioannem philippū Fliscum: Septennium durauere tanto animorum odio vt nullum petrus hostem haberet quem statim Ioannes philippus i Petri iniuriā beniuolentia non complecteretur: tantumq; sanguinis atq; aurī hæc odia exhaustere, vt quibus videre ea tempora contigit horrore pene exanimarentur: & tamen posteaq; Alphunsi regis potentia peste insuper conflictatus deserere Petrus principatum coactus fuit, Ioannes philippus in eum amorem cum ab eo redijt vt nunq̃ postea nisi cōmunē mensam lectumq; haberent: & tam acriter Ioannes philippus ad recuperandam Petri dignitatem decertauit vt pro ea vitam amiserit.

¶ De Alphunso rege Siciliæ ac philippo Mediolanensi duce.

Ingo tempore Alphunsus quoq; Siciliæ rex & Philippus mediolanensis dux graues inter se inimicicias gessere: & tamen posteaq; apud Caietam captus Alphunsus per Philippum libertatem obtinuit, Is inter ambos amor conciliatus est vt postea non minus laborarit Philippus ad restituendum in regno Alphunsum q̃ antea vt inde eum pelleret egerat. pariter quoq; Alphunsus ab eo tempore ceu parentem Philippum coluit, hostesq; eius amicosq; omnes & pecunia & militibus non aliter q̃ si eum Philipo stipendia faceret promptissime vt res poscebat vel offendit vel iuuat.

¶ De Hercule Ferrariensi duce & federico Gonzaga Mantuæ marchione.

Atroces quoq; inimicicias inter se exercuerunt Hercules Estensis ac Federicus gonzaga mantuanus marchio propter Nicolai estensis mortem (quia Ferrariensis ducatus competitor ad eū adnitebatur) ab Hercule occisi: Federico enim arcta affinitate iunctus erat: adeo autē inter ambos exerserunt odia vt cum vterq; cū populo florentino stipēdia faceret in iisdem castris in ethruria prelio inter vtriusq; milites exorto summā rerum nisi qd Alphunsus hostis aberat, pene i extremū discrimen adduxerint: & tamen haud multo post cōciliata inter ābos amicia Hercules Ylabellā filiā Francisko federici filio cōiugē dedit.

De Abstinentia atq; Continentia.

Caput Tertium.



ES. IAM EXIGIT vt ad continētiam abstinentiamq; transeamus: in quibus virtutib⁹ magna sūt ad humanas cupiditates cohibendas frena: tanto autem in principibus laudis plus merētur, quāto q̃ cum sola ipsorum voluntas explere appetitum possit, miræ magis eiusmodi virtutes si eas habuerint videri solent. Quod si in virtutis neglectū hec frena cupiditatibus laxarint principes eo cæteris perniciosiores sunt, quanto alios potentia etiā māgis antecellunt: per sæpe enim principum exempla populi sequuntur: atq; vt vel solutis moribus vel frenatis cupiditatibus vixerunt quia ita publicos mortes vel iuuant vel lædunt, aut laudem aut reprehensionē merentur.

De Senatu ac populo romano.



Nter hos primus a nobis ponetur populus romanus: cuius plerumq; gesta omnifariam singularem abstinentiam animiq; magnitudinem ostenderunt: eo autem pluris hæc virtus facienda est quo rarior in publicarum rerum administratione inuenitur: præsertim vbi graua premunt bella in quibus per sæpe verecundia necessitas vincit: præsertim quod vbi plures in commune consulunt maior numerus eo plerumq; inclinatur vbi vtilitatis spes maior q̃ honesti ratio effulget. Erat senatus populusq; romanus tū longo ac graui Hānibalis bello tum ijs quoq; quibus nunq̃ satis victæ hispaniæ præterea galli greciq; exercere vires romanas non intermittebant, a deo pressus vt q̃q̃ animo inuictus viribus tamen defesso proximus esset. Quo tempore non sine magna animorum sollicitudine (neq; enim propter hostis potentiam quem exitum res habitura esset satis perspicui poterat, contra Antiochū Syriæ atq; Asiæ regem sumere arma coactus est: Itaq; cum ægypti rex Ptholomeus præter magnam vim frumenti mille auri atq; totidem argenti pondo ei offerret: Philippus quoq; Macedonum rex milites auxiliares pecuniam & frumenta, senatus populusq; ro. verbis grauissimis cū gratias egisset, nullo re accepta a Philippo hoc solum accepturum se dixit vt romanis ducibus aduersus Antiochum eam opem quæ ipsi videre tur ferret vbi re aliqua eis opus esse contingeret. Massinissæ quoq; regis oratoribus qui quingenta frumenti modiorum milia ducenta ac quinquaginta ordeï præterea equos quingentos elephantosq; viginti offerrebant responsum fuit senatum populumq; ro. frumentum dumtaxat venale accepturum. At Carthaginensium legatis post eos de quibus dictū est cum ingentes commeatus classemq; offerrent atq; insuper tributum

multorum annorum qui nondum lapsi erant (O animorum ingentium re-
sponsum) dici iusserunt nihil senatum ac po. to. a Carthaginensibus nisi
quod pacto tenerentur velle.

¶ De Philopemene megalopolitano.

Quantam æstimare debemus Philopemenis megalopolitani conti-
nentiã fuisse? cum cupientibus lacedemonijs aliquo insigni mune-
re p acceptis ei beneficijs gratiã referre, oratores q ad eũ cũ centũvigin-
ti talentis missi erant perspecta eius vitæ abstinencia nunq̃ dedanda ei
hac pecunia hiscere ausi sunt. Caterum data Timoleo vt pote qui ei fa-
miliaris erat huiusmodi cura, ne ipse quidem prima aut secunda vice
verbũ ei facere ausus est. Sed tandem tecti verbis cum ei lacedemoniorũ
animum ostēdisset, turbatus est grauiter Philopemenes: Lacedemonem
q̃ profectus in senatu Lacedemonios grauiter increpuit quod amicum
quem sine vlla impensa habebant coemere pecunia temptarent. his quę
ei iusserant offerri non minore molestia se affectum ostendens q̃ pleriq̃
soleant si eis nihil tribuatur.

¶ De Epaminunda Thebano.

Epaminundæ fama virtuteq̃ motus Arthaxerxes persarum rex
cum sibi eum facere amicum cuperet, hoc munus cũ pecunia si-
mul diomedunti dedit, qui de hac re Epaminundã compella-
re non ausus quinq̃ talenta iuueni cuidam Epaminundæ familiari vt ip-
se cum eo hoc munere fungeretur dedit. Epaminundas autem vix audi-
tis primis illius iuuenis verbis Diomeduntē vocari iussit, dixitq̃ secũ
pecunia opus non esse. quoniam si de bona re apud Thebanos eius ope-
ra desideraretur? semper eã sine præmio facturū esset: qđ si mala foret
totius orbis aurum vt ab ipso obtineretur non effecturũ Qua re vehemẽs-
ter territus Diomeduntes ab Epaminunda petijt ab eo vt cũ p̃sidio mit-
teretur. cui Epaminundas libẽter assensus est. ne si forte pecunia erepta
foret suspicionem a se acceptę relinqueret. Thebanũ quoq̃ iuuenem cui
quinq̃ talenta Diomeduntes dederat accepta restituere iussit

¶ De Phocione Atheniensĩ.

Insignis quoq̃ abstinencia fuit responsumq̃ ingenij ac bonitã-
tis plenum quo Phocion atheniẽsis cum Alexandri oratorib⁹
ṽsus est qui cũ centum auri talenta ad eum, tulissent priusq̃ ali-
quid ab eis diceretur, petijt quãobrem athenas ad se solum munus defer-
rent: qui cum respondissent id ab Alexandro agi quod solum bonũ iustũ
q̃ athenis ipsum esse iudicabat dixit finite eũ me esse videriq̃ quem rex
vester iudicat & aurum vestrum ad eum referte.

¶ Item de Phocione.

Similem etiam abstinentiam ostendit cum Menili qui athenis antipatri prefectus erat munera respuit. dixit enim cū Antipater Alexandro maiori non esset neq; honestior dandi causa nisi sibi cur accipere deberet videri: qđ cū Menilus filio ea dare munera vellet, Phocion respondit filium si patri similis foret neq; illis neq; alijs muneribus opus habiturum. verum si dissimilis solutos haberet mores ei neq; antipatri munera neq; longe maiora suffectura. Quamobrem nō iniuria antipater dicere solebat, se de duobus amicis quos athenis habebat neq; demadē vnq̄ explere, neq; Phocionem vt acciperet adduceret potuisse.

¶ Item de eodem.

Anto autem ad abnuenda munera promptior quanto ad accipienda multi praeſto esse solent: cū Arpalus ab Alexandro Athenas fugiens pecunia eum conciliare amicum vellet, septuaginta talentis quae ad eum Arpalus miserat, renunciari ei iussit nisi pecunia Athenienses corrumpere abstinere inde ad eum graue malum peruenturum fore.

¶ De Agesilao Spartharum rege.

Agesilao Lacedemoniorum regi qui in summa rerū inopiaverat: cum a titraustis grādis pecunia oblata esset si ab eorū damnis abstinere, respondit Lacedemonios longe maius ducere exercitus suos q̄ ducem locupletare.

¶ De eodem.

Difficulter auaricia vincitur/longe difficilius animi libido & ueneris intemperantia. In solo enim animo auaritia sedem continet/venus autem & animum & corpus simul occupat: illa cupiditati laxatis habenis paratur, hec nobiscum simul oritur. Quamobrem quanto hostis fortior atq; homini familiarior est quia difficilius vincitur tanto etiam pluri facienda victoria est hac potitus est Agesilaus cū Magabatem persam formosissimum puerum iuxta sparthanum morem diligeret. nam cum eum Magabates pro persarum consuetudine deosculari vellet cubito eum Agesilaus auertit, qua re cum indignatum puerum esse animaduertisset, per iocum astantem quēdam monuit vt iterum ad temptanda oscula puerum impelleret. In quo cum certior fieri puer vellet ne si Agesilaum inuitaret iterum reijceretur: respondit Agesilaus ne vnum quidem se osculum accepturum licet ditiozem se formosiozem q; mortaliū omnium facturū esset atq; omnia quae intueretur in aurum ei conuersurus.

¶ De Antiocho tertio Asiae rege.

Non minore continētia rex Asiae Antiochus epheso statim abiit, ne amore captus cū formosissimay iugine q̄ dianę sacerdos erat patriare

incestum cogeretur. prudenter enim proelio abstinendum cum eo hoste duxit: qui vix neq; id nisi fugiendo vincitur.

¶ De Iuliano imperatore.

Continentissimus quoq; Iulianus impator fuit qui mortua coniuge Helena q̄q̄ iuuenis ad modum multos annos in celibatu sine ullo veneris cōmerito egisse creditur: captaq; ī perfide vrbe malica in qua formosæ permulte mulieres erant, non modo nullā abusus est verum vt continentior esset ipsarum quoq; conspectum deuittauit.

¶ De Iosepho patriarcha.

Alia profecto continētia exempla omnia superat id quod tu Iosephe insignis adolescens egisti: cum in ægypto seruus in prima ætate cui difficulter resistitur, immoderatos dominæ complexus renuisti: quæ formosa formosum te ī tenera ætate deperibat adeo vt foeminei pudoris oblita flens oransq; te ad stuprum cōpellaret: compefcuit enim in te iuuenilē ardorē audaciāq; seruili timori addidit virtus in teneris annis tuis veluti p̄coces fructus in nouæ arboris ramo prematura neq; ad scelus descēdere passa est: cōtra autē libidine incensa mulier pariterq; in rabiem ob denegatos complexus versa cum pro armore odium suscepisset, vt occidereris falsis criminibus enixa est. Quamorbem quanto continentia tua blandicijs malisq; propositis grauius oppugnata ī magna te pericula deduxit eo maiores ei laudes debentur.

¶ De Gn. Pompeio magno.

Continentissimum se quoq; Pompeius ostendit cum superato Mitridatæ rege ponti captisq; permultis quæ forma insignes erant eius concubinis, rem cum nulla habere voluit: quin potius cum nobili genere ortas intelligeret cognatis illesas restitui iussit: quāq; iure belli arbitrato suo de eis statuere posset. hac enim continentia qd se ipsum superauit nō minus q̄ Mitridate deuicto laudis reportauit.

¶ De Valerio Diocletiano imper.

Diocetianus imperator cum bello vxorem filiasq; Narsei persarum regis cœpisset, magna earum pudiciā diligentia incolumen seruauit: ea autem continentia non minus magnum sibi apud hostes q̄ armis nomen peperit: quæ res persas mouit vt quod ante de ro. imperio occuparent restituerent: atq; in romanis pluris virtutem q̄ arma facientes ab eis pacem peterent.

¶ De Monima Milesia.



Monima Milesia. Vomuliebrē sexum omni iure præcipuæq; re venerea fragilior rem natura effecit quam virilem eo laudādē magis quæ in eo sexu viros continentia superasse inueniuntur. Inter has enumerari Monima Milesia debet quæ quanq̄ haud magnis natalibus orta esset

cum eam Armenię rex Mitridentes ingenti pecunia atq; pmissis i vene-
rem sollicitaret, assentiri nunq̃ voluit nisi eam vxorem atq; reginæ soliū
Mitridentes duceret Quippe castū pectus aduersus duos ingentes hostes
auariciam ac venerem pudicia protexit: quę duo mala nō imbecilis solū
mulieris animū sed viros quoq; ipsos atq; philosophos Sed quid dico: re-
gina ipsumq; terrarum orbem expugnare potuissent.

¶ De Hieronis Siracusani coniuge
item de bilia duellij ro. vxore.

Qua debemus credere continentia fuisse Hieronis siracusani coniugis
gem: cum querenti viro quod fetere ei animam nunq̃ dixisset, &
idcirco ab alijs non sine dedecore de eo monitus esset respōdit arbitratā
se alijs viris idem odoris esse. quo etiam respōsi genere bilia cum duellio
viro ysa dicitur, qui primus in vrbe roma naualem duxit triumphum.

¶ De Zenobia palmirensium regina.

Zenobia palmirensium regina præterq̃ quod ab omni alio vene-
ris genere se contineret, cubitum cum viro nō redibat nisi ex
muliebribus signis se grauidam non esse animaduerneret. Post
mortem autem viri diu bella gerendo inter milites sanctissime sine vlla
infamia vixit. Grandis profecto res atq; idcirco vehementer laudanda/
vt ab eo se contineret quod in coniugio permissum erat. liberaq; iter mi-
litares solutis moribus viros viuens in alicuius infamię labem non incur-
reret: quam continentię laudem temporibus nostris sacrę virgines tot
frenis/tot oculis/murisq; custoditę perraro assecuntur.

¶ De Catone Iuniore.

Quanq̃ libidini frena ponere durum videatur haud expertes tamen
laudis cenferi debent qui alios quoq; humanos affectus aut ob vir-
tutem solam aut vt exemplum alijs darent cohibere potuerunt: quem-
admodum Cato iunior fecit qui cum per libię feruidas harenas: iter face-
ret, & propter solis ardores laboremq; totus exercitus siti grauiter labo-
raret. porrecta ei galea aquę plena a milite quam solam vix inuenerat
vt tolerantiam suam ostenderet neq; sitientibus alijs solus sitim exple-
ret, in exercitus conspectu aquam a galea in terram effudit: vt qui potu-
ora militum explere nō poterat oculis atq; exemplo suo expleret: idq; as-
secutus est vt aqua quę hausta vix vnus idq; fortasse egre sitim sedas-
set, ea sparsa sitim facilius omnes perferrent.

¶ De Alexandro magno.

Alexander cum Dariū persarum regem proelio victum perse-
queretur, grauiter siti vexatus incidit in quosdam e suis iumē-
ta aquis onusta agentes: e quibus vnus sitienti in galea aquā cū
porrexisset, Alexander priusq̃ gustaret petijt quonā eā ferrent: & respon-

dente eo ad filios se ferre qui etiā si morerentur diu superuivente Alexandro copia liberorum ei defutura non esset: Alexander cū manu iā teneret galeā vt biberet dixit nolle se bibendo aliorū augere sitim: atq; aq; illi a quo acceperat restituit. Exptus sitim solis ardore atq; animi corporiq; labore partam facile huius abstinētiæ magnitudinem itelliget: qd secus in ocio assuetus est qui cum oriētem solem nunq; sobri viderint semperq; eis vino stomachus nanscet abstinētiæ vires nullas sentire possunt.

¶ De Dauide iudeorum rege.

QUoniam palestinī Dauidem iudeorum regem obsiderent, isq; orandi gratia in arcem conscendisset, hostilem exercitum intuitus / atq; ex re vna in aliam / vt humani ingenij moris est cogitando transiens aquis bethleē q; prope portam erant permultum laudatis / chariores eas si tunc vti posse contingeret q; magnam auri vim se habiturum dixit. Quod cum Eleazarus Eusebius & Semeia viri fortes audaces q; intellixissent per medios profecti hostes eius aquæ vasculum nō sine ingenti periculo attulerunt. Dauid autem q; multum eam desiderasset / quia magno periculo allatam sciebat & propterea humani sanguinis instar eam haberet potu abstīnuit: deoq; eam pro trium salute qui ipsam tulerant obtulit.

¶ De Origene adamantio.

INter continentiae exempla a nobis Origenes adamantius ponetur. Nam p̄ter continuas vigilias. Ieiunia calores frigora q; ferebat nudis pedibus vna tantum tunica tectus cum nec carne nec vino vnq; vesceretur vitam in graui voluntariaq; inopia ducens non satis duxit corpus ab omni venerea labe mundum seruare, vt suspicionē quoq; careret nec minus famā q; corpus sine labe teneret sectis genitalibus membris eupuchum se fecit.

¶ De quosdam iuvene ægyptio.

ET si Origenis continentia ingens videatur, nullū tamen de se tā grāde fecit periculum q; iuuenis quidam ægyptius quem Hieronymus fidelis testis imperante Valeriano quia christianus erat captum scripsit: & cum Valerianus facilius rebus venereis ob etatis incentiua quam alijs tormentis ac catholica fide se abducturum confideret, etenim oīs vnus extra matrimoniū christiano homini interdicta est, in amenissimis ortis nudum in lecto floribus atq; omni odoramentorum genere instructo moliter deligasset, lateri eius formosam mulierem ipsam quoq; nudā addidit: quæ frequenti amplexu cum iuuenem foueret, suauia quoq; ad corrumpendum iuuenis animum immodestissimi impingeret: haud longe aberat adolescens quin i Venerem ipsius solueretur corpus carne (quā q; constanter prestaret animus) veneris tam acres stimulos vix iam fe-

rente. Itaq; iuuenis cum id agnosceret neq; aliud superesset remediū / admiratiōis plenā laudeq; sup oīa q̄ vlli vnq̄ egerint philosophi digniō rem vt veneris ardorē cōpesceret, viā iniuit: dentib⁹ enī linguā abscidit eiusq; rei dolore affectum totū corpus libidinē qua iā mouebatur extinxit maioribusq; virib⁹ huic animi morbo quā Zenocrates philosophus & ebrius & senex restitit. Nā ppter vinū seniūq; factus somni quā veneris audior tuto cum phryne meretrice atheniēsi salua pudicitia cubare potuit.

¶ Recentiora de Totila gothorum rege in Italia.

Ingentem animi continentia Totilas in Italia ostrogothorum rex ostendit: cū bello aduersus romanos suscepto & si eorum rebellionē grauiter exacerbatus erat, in campania cumas urbem cepisset. Nam cum in ea permultas nobili genere mulieres romanas offendisset, seruata singulari diligentia earum pudicitia parentibus propi quisq; eas restituit.

¶ De Henrico primo impera.

DRusi germanici ornatissimis verbis continentia Valerius laudauit q̄ conjugalem fidem nunq̄ violasset quē res pfecto pro merito in ea p̄sertim ætate quē solutos mores habebat laudari satis non potest. At Henrici primi imperatoris Rinegundeq; auguste cōiugis virtutem in eo genere / quibus vnq̄ p̄conijs satis efferre poterimus: Iuuenes enim principesq; atq; natiōe germani (quæ omnia ad venerem vrentes secum aculeos ferunt) non modo omni alia venere abstinerunt / sed inuiolatum quoq; virginitatis florem seruauerunt: quod fortasse apud plerosq; fide careret / nisi miraculorū magnitudo (neq; enī aut falli / aut fallere diuinum iudiciū ac testimonium solet) verā de vtri usq; virginitate famam esse testaretur. Sed quid illa miramur cum hac quoq; ætate in vrbe Bononia duo ferantur esse nobili genere orti / quibus abunde opes suppetūt matrimonio in adolescentiē florē coniuncti, qui iam decimum & octauum annum in eodem thalamo eodemq; lecto virginitatem illæsam custodiunt.

¶ De Almarico panōnnio.

Almaricus quoq; panōnius Stephani filius qui xpianorū primus apud pānonas regnauit, nō minorē cōtinētiē laudē meruit: cū iuuenis cū coniuge agens / idest ignē inter nutrimenta ac fomites tenens, nescium veneris se incolumi virginitate seruauit.

¶ De Alphunso secundo legionis hispanien. rege qui castus cognominatus est.

Similis etiam ex parte Alphunsi cōtinētia legionen. regis fuit. Nam nō solum omni alia venere abstinuit / verum etiam cum vxore castitatem seruauit. Amō egyptius adhuc adolescens a

parentibus uxorem ducere coactus, posteaq̃ cum ipsa lectum iniit, ei persuavit vt incolumen virginitatē seruare vellet: ipsa in hanc sententia deducta decem & octo annos cum eo vixit spretis his commodis ac voluptatibus quas coniugiū pmittit. Sola enim animi sui cōstātia libidini frenā posuit. q̃ vix fugiendo in paruis momentis nedum in tanta re homines vincere possunt.

¶ De Luchino viualdo genuense.

Satis patet veneris appetitiā amorēq̃ & si inter se pp̃qua sint ac similitudinē habeāt, differre tamen re q̃ ipsa dislūgi: et ei exercendæ veneris cupidi hoīes esse possunt, & tamē nō amabūt: q̃q̃ amor quoq̃ persepe sine veneris desiderio sit. notē quoq̃ amborum vires tū simul esse contingit. siquidē singulis vix aut morte aut senio vel etiam impotētia nonnūq̃ etiam seruanda pudiciā pposito resistitur. Quamobrem si hæc duo separata difficulter vincūtur, de cōiūctis lōge difficilior victoria parari solet: maioriq̃ laude digni iuuenes sūt qui ne ab ijs vincantē assequi possūt. Inter hos Luchinum Viualdum genuensē commemorabimus: qui iuuenis in magnis operibus cum genuensē foeminā matrimonio locatā deperiret, & ipsa amorī assentiri recusaret nō desinebat tamē i amore p̃sistere. Itaq̃ cum casus tulisset vt ppter bella quibus tūc mare infestum erat, in sardinia huius mulieris vir caperetur, ipsa quē ob eam rem in egestatem cōiecta nō habebat vnde sibi filiisq̃ alimenta pberet, vltima necessitate premente cum amoris Luchini ei i mētem venisset, misit qui eum ad colloquiū inuitarent, pfectusq̃ ad eā Luchinus cum venisse tempus arbitraret vt amata potiri posset: mulier pedibus eius puoluta manantibus lachrimis dixit: mētem quidem sibi sepe fuisse vt inuiolatā cōiugi fidem seruaret. sed extrema inopia pressā victāq̃ paruulorū pietate liberorum quos fame iā cōfectos videbat, cogit vt suam filiorūq̃ vitam eius misericordiā commendaret. quibus verbis auditis Luchinus amore in pietatē virtutēq̃ cōuerso, ne manu quidem mulierē contigit: sed statim domum reuersus omnia vxori cōmunicauit: atq̃ p eam ne mulieris fama macularetur pecuniam & cetera ad vitum necessaria misit: neq̃ vltra ei in mentem venit vt eam aliter q̃ sororem diligeret.

¶ De Sordello Vicecomite Mantuano goiti accola.

Aud dissimilis Sordelli Mātuanī insignis equitis cōtinētia fuit erga Beatrici Ecelini romanēsis sororē qui tyrānus late rerū in taruīfina marchia potiebatur. Nā ab ea nec precibus nec lachrimis neq̃ forma aut amore quo illa furebat vici se tulit: quī in secretū quoq̃ locū inuitatus cū a muliere p̃cib⁹ minē adderet omnia spreuit ne erga eius fratres a quib⁹ amāter Veronē exceptus erat ingras

tus videretur: tunc quoq; cum illa a fratribus pfuga in virili veste Mātuanam eū psecuta est, nō ante quod ab ea optabat effecit: q̄ Ecelinus frater vt ipsa ei nuberet cōtētus fuit: cum illius flāmis ac dignitati formæ honestatem opponeret. pl^o veræ laudis ex hoc occulto periculosoq; proelio q̄ tribus & viginti perduellionibus affecutus: ex quibus varijs in locis victoriam reportarat.

¶ De Ildeunda virgine germanica & alijs.

Vere cōtinētem fuisse Mātuanum Sordellū dicere debem⁹ sed vir semelq; tantū continentiae suę documētū dedit: At Ildegū da virgo germanica in qua ob sexum nataleq; solū minus viriū ad cohibēdā venerem debere videbatur nō semel sed lōgo tēpo re continentiae suę periculum fecit: hęc nuce orta (quod oppidum haud longe a Colonia vrbe in rheni ripa positum est) multis agitata casibus post permulta quę non sinæ ingenti admiratione ei acciderant, anno salutis centesimo octuagesimoq; octauo supra mille in puerili habitu monasticam disciplinam sibi in abbatiā quæ prope Vormatiam urbem Scouania dicitur. In ea diu incognita vixit cum Iosephi nomine appellaretur: inter viros singulari continentia ac sanctitate semper versata vsq; ad eam diem qua decessit: ne tunc quidem mulier esse cognita fuisset, nisi dum lauaretur detecto corpore sexus patuisset. Hoc quoq; Euphrosina Alexandrina puella Smaragdi nomine sexum mētita. item Marina sub Marini appellatione in monachorum contentu egisse a sacris scriptoribus perhibentur.

¶ De Francisco Sfortia Mediolanensi duce.

Franciscus Sfortia princeps illustrissimus qui multarum virtutum etate nostra singulare exemplum fuit cum Florentini populi copiarum dux esset, vi capto casanova oppido quidā milites insigni forma puellā captiuam ducebāt clamātem vt ad primarium ducem deduceretur: ad eum pducta interrogante Francisco Sfortia quā obrem ad se venire cupiisset, respōdit vt eius voluntari obsequeretur modo incolumē eam a militum iniuria seruaret: cum & forma insignis videretur & etatis flos ipse esset parum se erraturum Franciscus putauit si uolente ea potiretur. Itaq; in lectum eam noctu secum adhibuit. & cū appropinquare atq; eam complecti vellet, puella lachrimarū plena ad virginis dei matris imaginem cōuersa q̄ lecto e more affixam Frāncisc⁹ singulari veneratione colebat, rogauit vt p illius quæ in tabella erat venerationem item p famam quæ de ipsius bonitate apud omnes erat, ne eam virginitatis honore priuaret sed marito intactā potius restitueret qui cū alijs captiuis in vinculis custodiebatur. Adeo ingens Francisci continentia fuit: vt q̄q; & formosam & puellam in bello captam nudam prope se i

lecto sciret, pudiciæ eius cōspecto studio statim lecto p̄siluerit, maneq̃ accersito ad se viro eā publice restituerit adiurās nihil cū ea sibi fuisse Scipionē in pari facto nō solū imitatus est, sed etiā q̃ in etatem minus bene moratam puenisset, iudicio meo superauit. p̄sertim cum illud accedat q̃ cum nobili orta genere esset quæ ad Scipionē pducta fuit: Scipioq̃ in vrbe liberaviueret, fortasse exviolata mulieris pudiciæ censuræ iudiciū expectare potuisset. At in Francisco nihil prorsus erat q̃ eum ab explenda cupiditate, si abesset naturæ bonitas, obyllam metus suspicionem continere deberet.

¶ De Pambo monacho.



Veneris cōtinentia iam ad auri abstinentiam transeūdum est. in qua re nō minus auari q̃ in venere libidinosi laborāt: ex eorum numero qui p̄pter virtutem deumq̃ auro ipso opib⁹ abstinerūt, qui numerus satis late patet, tribus tantū cōtenti erimus. Primū scribemus Pambū ægyptiū monachū. hic cū sportellas texeret vt iuxta monachorū morē labore suo parto pane vesceretur, meliana Romę patricio stēmate nata quę tūc in ægypto agebat, quadrigēta argētī pōdo dedit: q̃ pecuniam cum pābus vix aspexisset, iussit monachū p̄ se stātem vicinis monasterijs quorū inopia nota esset diuidere: nihilq̃ p̄ ipsi⁹ monasterio retinere: neq̃ enī minus q̃ Curius aut Fabius abstinens fuit vtroq̃ quidem longe pauperior erat.

¶ De Clemente quarto pontifice.



Nexplebilis habendi sitis imēsaq̃ cupiditas quæ in quibusdā sacerdotibus nostri tēporis visa est, ecclesiasticis opib⁹ quę dei atq̃ pauperū sunt filios in immensē locupletādī difficiliorē miraq̃ magis Clementis quarti abstinentiā faciet. Is i agro Narbonēsi ortus iure cōsultis ad Petri apostoli soliū cōscēdit. ad eū iā pōtificem cū duę filiæ quas ante ex matrimonio susceperat venissēt, fretæ illius opera se matrimonia nō ex pristina fortuna sed ex pontificatus magnitudine cōsecuturas: neq̃ ipsarū neq̃ aliorū cognatorū p̄cib⁹ adduci Clemēs vnq̃ potuit vt rē vllam ex pōtificatus bonis aut redditibus daret: quorū postulatis sēper respōdit pōtificibus rō. filios nō esse, neq̃ eis licereq̃ suum nō esset p̄p̄inquis dare: & p̄pterea cōtentas debere esse si fortunas quas ante pōtificatū habebat omnes eis reliquisset: quibus opibus cum cōditionē i matrimonio ex sentētia sua nō inuenirēt, ambę sacrarū virgīnū pudiciā matrimonio posuerūt: Nepotē quoq̃ e tribus canonicatibus quos habebat duos dimittere coegit. Rara p̄fecto abstinentia sed tamen q̃ plurimū laudetur haud indigna: filiarum lachrimis in tam sublimi fortuna id non imptiri quod p̄multi non modo filiis verum cynedīs quoq̃ ac meretricibus mimisq̃ largissime donant. Nam filiis non the-

ſauri ſolum dantur verum principatus quoq; ac regna deſignantur & vt ea aſſequi valeant ipſi qui a deo pacis cuſtodes relictſi ſunt bello terrarum orbem inflāmare non verentur. Nec vero ſacerdotia tantum ſingulariter filiorum aut nepotum vni conferuntur, ſed cum cardinalatus honore qđ permultorum epiſcorum eſſe deberet certatim vni accumulatur.

¶ De Tamburlano tartarorum qui Scythæ dicti ſunt ac perſarum rege.

IN ſigne quoq; exēplum abſtinentiæ perſarum & pene totius orientis rex Tamburlanus oſtendit Nam quodam tempore cum iter per Syriam faceret obtulit ſe ei arator qui tūc ingens vas aureæ monetæ arādo impegerat Cum autem omnes qui cum rege erant regis aurum illud eſſe dicerent, quoniam inuenti qui occultantur theſauri ſici putantur: iuſſit rex agricolam ad ſe monetam deferre, qui iam omni ſpe retinendi inuenti auri deciderat: inſpecta moneta rex ab aſtantibus petijt putarēt ne patris ſui imaginem eſſe quam pecunia impreſſam habebat: cui cum reſpondiſſent romanorum principum effigiem eſſe rex dixit. Si ergo hæc pecunia maiorum meorum non fuit aratori eam relinquamus ad quem deus eā detulit. Abſtinentia proſecto ſingularis & quæ in permultis principum noſtrorum optanda ſit: neq; enim contenti ſūt inuentos ſibi rape theſauros verum quotidie illa quoq; rapiunt quæ priuatorum multo labore ac ſanguine parta ad coniuges liberosq; eorum alendos neceſſaria ſunt.

¶ De Genuenſibus.

A Deo priſcæ romanorū abſtinentiæ de q̃ antea itervetera exempla mentio facta fuit perſimilis vna eſt qua olim genua vrbs mihi patria uſa eſt, vt me admoēat ne hic inter recentia eius facere mentionem omittam. Anno ſalutis ducentefimo quinquageſimo octauo ſupra mille cum in Syria propter priuatas contentiones quibus nulla adhibita fuerāt remedia inter genuenſes venetoſq; graue bellum ortum eſſet non ſine genuenſium detrimento quod eodem tempore Piſani quoq; hoſtes erāt, lucenſis ciuitas inſignes oratores Genuam miſit qui marcharum (ponderis id genus eſt) auri duo milia genuenſibus dono offerrent: rogātes ne minus genuenſes ſed animos mittentium munus iſpicerent, eoq; interim auro vterentur genuenſes dum Lucenſes aliam quoq; pecuniam pararent. Summa ea minime in tanta rerū neceſſitate contēnenda erat, & tamē ingenti genuenſes animo veluti palma quæ cōtra onus nititur, hilari vultu lucentium tunc acceptum munus poſtridie integrum oratoribus reſtituerunt: atq; vt ad grauiores caſus Lucenſes eā pecuniam ſeruare vellent, hortati ſunt.

¶ De Alphunſo ſeniore Siciliae rege.

Nullius virtutis memorabile exemplū proponitur / in quo Alphūsus senior Siciliæ rex partes suas sibi non vendicet. Is cum Iacobi Caudolæ copias quæ ex parte vulturū amnem traiecerant reiecisset, illicq; inclinato iam sole cōsistere decreuit / vt prohibere Caudolā posset si iterum traicere exercitum temptare vellet. Sed quod repente illuc Alphunsus iuerat / sub dīo manere in armis exercitum nulla ad vescendum re parata oportuit. Alphūso autem cum miles panem cum rafano & paruo caseo in tali casu munus ingēs misisset / laudato militis animo munus accipere recusauit: dicens parum conuenire vt ieiuno exercitu ex vlla re vesceretur.

¶ Priscæ abstinētiæ cum ea quæ recentium temporum est comparatio.

Non sine magna laude admirationeq; Diogenē philosophum Valerius scribit austere / & in magna rerū tenuitate vixisse: alij quoq; scriptores aliorum temporū philosophos pene ad iactantiā abstinētiæ modestiq; preconijis efferūt. Quod aut eiussmodi hoies nacti sunt singulari eloquētiā præditos laudatores qui ex culto dicendi genere eos illustrarent / idcirco posteris digni de quib; scribere vñ sunt. his scriptoribus quia recētiore ætas caruit sepulto cū plerisq; alijs bonis etiā litterarum cultu / q̄q; singulis philosophis qui cōtinentiæ famā affecuti sunt / innumerabiles habuerim; mares foeminasq; qui eos nō illo tantū virtutis genere quibus illi laudātur / sed p multis alijs lōge vicerint: tñ qui scribendo memoriā eorum in tanto tēporis cursu seruaret nullum habuerint in obliuione latent. A priscis scriptoribus Xenocrates Sophoclesq; laudantur / item socrates ac Plato continentiaq; eorū magnitudo carminibus decantatur: & tamen pleriq; vxorē duxerūt ac pleraq; alia fortunæ bona possederūt: qui etsi in delicijs nō vixerūt rerum tamē necessarium commodis non caruerunt. Nos autem silentio Ioānem baptistam præterimus / similiter Ioannem euangelistam / Iacobumq; domini fratrem / cæterosq; apostolos vt alios omittā infinitos qui ī summa inopia austeritateq; vitā traxerūt: qui nedū se ab illicita venere cōtinuerunt / sed virginitatis quoq; candorem illæsum seruarūt: Catherinæ quoq; ac Luciae / item margaretæ Euphrasie & Agnetis atq; aliarum innumerabiliū virginum vita quid aliud q̄ perpetuum atq; ingens aduersus vicia mundūq; certamē fuit? Paulus primus heremita Cariotis & aquatātum vixit / & solis palmarum folijs corpus a nuditate defendit. Antonius ordeaceo pane neq; eo nisi quarto quoq; die vescebat. Philtrio bis tantum in ebdomadæ pultæ atq; aqua alebatur. eadem abstinētia nō ipsi solū / sed infinitus pene numerus herbis radicibusq; crudis ceu feræ p siluas nutriti / omni mundana cupiditate superata, assidue cū vicijs atq;

quæ aduersus carnem proeliantes celestes potiusq̃ humanos possederunt animos, Dominico Francisco Benedicto atq; Hieronymo & Origeni non satis erat omni veneris commertio abstinere vt ex animis omnes quoq; radices euellerēt vnde veneris aliqua posset oriri cogitatio, præter vitæ in cibis austeritatem nudis pedibus frigora caloresq; ferendo in vltima rerum inopia quā sponte subibant, p̃ niues p̃ saxa spinasq; domitis laceratisq; corporibus omnē veneris scintillam prorsus extinxerunt. Sed hos transeamus: apud quem veterum scriptorum vnq̃ iter philosophos austeritatis genus aliquod lectum fuit Stillitis egypti simile: aut etiam permultis quæ etate nostra medijs parietibus incluse mulieres vitā agūt? Itaq; si temporibus nostris id facundia inueniretur qd̃ veteres habuerūt qui dicendo recentiorum hominum virtutem atq; abstinentiam illustrarent, proculdubio veluti solis iubar minores stellas ita priscorum philosophorum laudē recentiorum virtus offuscaret. Quin potius crebra nostrorum exempla admirationem sui videntur substulisse, vt ætatis credatur esse magis q̃ virtutis calcare omnia vitæ commoda & voluptatem ponere in contemptu voluptatum. Quæ res scriptoribus laborem ademit tanq̃ superuacuum: Quoniam per se lucem esset adepta publicam & aliunde non exigeret testimonium: cum sit testatissima ac iam i hereditatem multis quasi per manum tradita. Huius rei nō leue argumentum ex ijs paucis accipi potest quæ ante diximus, quibus nemo philosophorū veterum alicuius sani hominis iudicio comparandus videbitur. quæ pauca nos ne volumē in immensum cresceret delegimus: omissis tanq̃ rem notissimam multis virginibus virisq; sacris quos etas nostra tulit: qui vt his conferri non possint de quibus diximus philosophos tamen longe superare inueniuntur.

De Paupertate

Caput Quartum.



Vnde NEGAVERIT INOPIAM Voluntariam matrem plurimarum esse virtutum, sicuti aduerso palam est ex opibus rerūq; affluentia ingentia mala oriri quemadmodum autē grauis paupertas est ijs qui eam inuiti inciderant, ita letam foelicēq; eā ducunt qui abiecta opū cupiditate libenter eā complectuntur. Ita verum esse Christus redemptor noster qui sola sapiētia fuit nobis ostendit, in seipso enim exēplum nobis p̃posuit quæ ad virtutem recta nos via ducere pos-

set. Nam cum hortaretur vt opes deuitarēt palam fecit voluntariam paupertatem multis virtutibus solidum esse fundamentū. Fieri enim nō potest vt cū ea simul ambitio venus atq; auaritia maneant, quæ tria ceu

pestis humanas inficiūt atq; prius obruūt mētes: adeo autem Christi⁹ ī opie studios⁹ fuit vt diceret aues ferasq; nidos & foueas habere ī quas se reciperēt: Solū autē hominis filium nihil habere quod suū esset vbi reclinare caput posset: Hanc autem doctrinā discipulis cum reliquisset quāq; a nouis christianis ad eos ingētes thesauri in cōmunē vsū deferrentur tamē paupertatē secuti doctorum bonorū non possessores sed dispensatores esse maluerūt. Quamobrem de hac vera pauperie quē lōge arctior q; vlli⁹ vnq; romani fuit quēdā dicturus ex innumerabilibus quē volēti occurrerent pauca recentiorum hominum exempla minus vulgata attingere decretum est. Si prius nonnulla priscorum hominū fuerunt posuerimus.

¶ De Lisandro Lacedemonio.



Rimus inter eos a nobis scribe⁹ Lisander Lacedemoni⁹ q; multorū exercitū sparthanorū dux fuit, & Athenas urbē potētissimā Lacedemōijs parere cōegit. Is moriēs nullā argēti dragmā reliquit. quā cū eius generi nō inuenirēt vnde vxores dotē assequerētur dimittere eas decreuerant nisi magistratus vt eas retinerent proposita graui pena cōegissent.

¶ De Epaminunda thebano



Imiliter Thebanus ciuis Epaminūdas cuius virtute egregijsq; facinorib⁹ nullus audiendo satis expleri posset, ī tāta rerū inopia decessit: vt domi eius vnū tm ferreū spiculū neq; p̄terea alia res vlla necessaria sit īuenta. Itaq; cum e suo nihil haberet vnde funus duceretur publica immensa tumultus est.

¶ De Aristide atheniensi.



Ristides atheniensis qui domi forisq; atheniēsem rempu. diu ex sentētia sua rexit, adeo rerum omnium inops mortuus est: vt cū non inueniretur e suo vnde ī sepulturā impēsa fieret, de publico elatus sit. ex ijs intueri satis potest athenas thebasq; ac Spartham foelices fuisse ingentibusq; victorijs potitas dum hac cōtinentia ciues rectores habuerūt Cōtraq; ī seruitutē redactas euersasq; fuisse cum plusq; virtuti auro (quod ferro nocentius est metallum) operam dederunt. nam ferrum & corpora & domos tollit/ aurum autem p̄ter corpora domosq; cum eis famam quoq; & deum ipsum adimit/ cum virtutem pellat & secum vicia trahat.

¶ De Leuino.



Euinus quem romani consulē habuerūt & qui chorintho urbe armis potitus ē cui⁹ spolijs nō vrbs Roma solum sed pene tota Italia exornata fuit/ tam pauca de Chorintī atq; aliarū vrbū quas deuicit praeda sibi retinuit/ vt a senatu cum ipse non ha-

beret/filia eius de publico dotem acceperit.

¶ Recentiora De Philippo balearidum regis filio.

Amporibus nostris Philippus balearidū regis filius multorū sacerdotiorum quę possidebat cura deposita eo se volens redēgit vt vno adiutore contentus viueret: atq; ex inopia eam voluptatem cupiens quam alij ex magnarum opum vlu consequuntur, ab eo tempore victum mendicauit.

¶ De Alexio Romano patricio.

Quam fuit paupertatis studiosus atq; cultor Alexius quoq; romanus patricius euphemiani viri ditissimi filius: qui vt expeditius virtutē deūq; coleret/atq; assequeretur patriā pentibusq; relictis opes ceu pestē deuitauit. Romā postea reuersus ī patris domū incognitus sub mendici specie se recepit: in tātaq; rerū tenuitate / quod vitæ supererat egit: vt vix nuditate vilibus pānis tecta sub scalis haud secus ac canis ageret/diogene ipso inopiæ magnitudine superato.

¶ De Antonio ægyptio.

Monne paupertatis amator Antonius ægyptius fuit: qui a patre in magnis opibus relictus bona quę acceperat pro Christi nomine dispersit, monachorumq; multorum rector in tanta rerū inopia decessit: vt testamento nihil præter melotem paliumq; Athanasio Serapioni alteram melotem / & discipulis qui eū sepeliuerūt cistitium reliquerit.

¶ De Palestino hilarione.

Non minus q̄ Antonius opum spreter fuit Hilario / neq; plura moriens testamento reliquit. Discipulis enim euangeliorum librum quem ipse scripserat cum palio trito & cuculla nihilo meliore reliquit. O vere coelestes animos qui ea spreuistis quę tāto opere alij appetunt: quibus si alij mortales essent similes / plus pacis & felicitatis orbis haberet: iterumq; aurea rediret ætas quam auri nimium studiosi pepulerunt.

¶ De Elisabetha Andreæ secundi panoniæ regis filia.

Elisabetha Andreæ secundi panonię regis filia atq; vxor Ludouici Turingię Lantgrauij (id in germania dignitatis nomē est) post viri mortem a populis ceu p̄diga principatu deiecta est. oīa enī q̄ habebat pauperibus impartiebatur: Itaq; exul ad tantam rerū inopiā redacta fuit/vt veste vario panno sarta tegeretur, colorq; ac lana victum pararet, spretis omnibus quę post illum casum ei a patre alijsq; popinquis offerebantur: atq; Cornelia pauperior facta est quę si valuisset longe ditior esse poterat.

¶ De Alexandro & Melchitilde Scotiæ regis filiis.

DArpene fuit Alexādrī Scotiē regis filij iopiē studiū atq; amor qui sororis Melchitildis hortatu a patris regno atq; opib⁹ ceu a peste in galliam simul cum ea profugit. Illic ouium religiosi conuentus pastor factus omnē vitam egit nulliusq; ad mortē notus.



¶ De Pudore.

¶ Caput Quintum.

VDOR VTILE verumq; ad omnia vitia frenum atq; insolentiae iactantieq; acerbis hostis qui vera ratione honorem famamq; & ex aduerso infamiae dedecus atq; tenebras metitur, cogit me ne eius mentionem silendo prætereā. primordiaq; exemplorum in ea a populo rosumam: quemadmodum ipse quoq; in reliquo terrarum orbe primas partes obtinuit.

¶ De Populo romano.

APpius Claudius Sabinus acerbis atq; perpetu⁹ insolentiae ro. po. hostis cum seipsum occidere malluisset q̄ a tribunis citat⁹ adesse. A propinquis in forum delatus vt iuxta veterem morem honoraretur funus, sepulture honore a tribunis prohibebatur. Cum autem subpuderet populū ro. vt tanti ciuis corpus cuius virtute atq; victorijs imperij fines aucti erant/ funeris honore fraudaretur: voluit vt cōtra tribunorum decretum/ sicuti virtuti eius par erat/ honorifice efferretur: frequensq; non minus prompte funus celebrauit / q̄ ante dum viueret accusationi eius affuerat.

¶ Iterum de populo romano.

QUam Romam Paulus Aemilius parta de perseuictoria rediisset quia parum large premiā militibus diuiserat / in comitijs vbi de eius triumpho agebatur / ita aduersum habuit populum / vt a prima tribu idq; Sergij galbæ opera/ honor ille ei negaretur. Quam rē cum. M. Seruilius animaduertisset virtutis pauliq; amicus in eminentem locum conscendit: atq; inde cum virtutem Pauli resq; ab eo gestas commemorasset/ veluti indignabundus addidit velle se ex eminenti loco conspiciere / cui tam a recto sensu mens auersa esset / vt suffragio suo Pauli virtuti atq; victorijs debitum negaret honorem: hac Seruiliij oratione cum tot⁹ populus pudore suffusus esset, nihil prorsus in contrariū luctatus omnibus suffragijs triumphum / ira honesto pudori cedēte Paulo Aemilio decreuit.

¶ De Aemilio consule/ ac Cornelio lentulo.

DEletis canensi praelio romanis exercitibus/ vbi plusq; arma romanos fuga defendit, inter eos qui p̄lio viui excessere Cornelius lentulus Aemiliū consule vulnere confectum extra viā p̄-

spexit: qui quā hostes insequerentur plus pudore quā mortis metu motus prope Aemilium ab equo descendit/atque eum Aemilio obtulit, obtestatus multis verbis ne morte sua grauiorem populo ro.eam cladem facere vellet, etenim se iuuenem aiebat corporis robore adiutum pedibus salutem inuenturum. Quod si alterutri moriendū esset/ referre ad reipublicæ salutem vt ipse potius quā consul moreretur. O contentione vere romanis animis dignam: puduit Aemilium alterius ciuis morte suā seruare vitam: prorsusque recusās equū iuuenem/ vt in tutū se locum recipet hortatus mādāta magni momenti quæ ad senatum populūque ro. pferret dedit, nec multo post ab hostibus oppressus fuit.

¶ De Romano equite.

Reginus a triumviris proscriptus atque hostis iudicatus erat: capitale autem sine vlla veniē spe habebatur si quis proscriptum hospicio iuuaret aut cum posset non caperet. & contra proscriptorum percussori ingens premium propositum: mutato habitu is igitur fugam moliens asinum frondosis fascibus onustū agebat iamque ad vrbis portas vt egrederetur peruenerat cum illic a milite cognit⁹ est: qui alias sub eo militauerat: in eum non modo militem puduit manus iniicere verum vt ducem suum sicuti olim fuerat salutauit: fugiendi que inde viam dedit. plus enim apud militem sanctus pudor quā mortis metus aut premiorum spes valuit.

¶ De Octauio Consule.

Pudorem quoque non sine magna laude ciuili bello Octauius consul ostendit: nam cum ei suaderetur vt seruos ad pileum vocaret armaretque: quod ciues quibus seruiebant eos liberaturi erant, & illis in bello aduersus Mariū vteretur: respondit nunquā ipsius animum laturū esse vt seruos ea ciuitate donaret a qua Gaium Marium depulisset qui a Theutonibus Cimbrisque eam liberauerat. O pudorem sanctissimū cui inter arma ciuiliaque bella locus patuit: vbi nec fidei nec pietati locus esse solet, sed in oē crudelitatis perfidiæ iræ atque auaricię genus frena laxatur. Quid enī prestare tibi magis potuit consul romanus: cum maiorem tui quā proprij necessitas rationem habere voluit.

¶ De Panthite Lacedemonio.

Quantæ sint veri pudoris vires Panthites quoque Lacedemonius ostendit. Is cum in trecentorum numero esset/ qui cum Leonida aduersus persas thermopilarum saltum insederant: a Leonida in thessaliam cū litteris missus cum alijs qui in thermopilis pro patria pugnando occubuerant/ esse non potuit. cum postea eum ceteri ciues de spectui haberent/ arbitrari non in thessaliam a Leonida missum/ sed præ ignauia ex proelio fugisse quā & vere & honeste excusari posset tamen p

pudore cū dedecus sustinere nō posset ultro se ipsum suspendit.

N Aud longe dissimilis pudor pennium posthumū militarem præfectum in Brithannia imperante Nerone impulit vt gladio suo se ipsum traieceret: posteaq̃ Suetoniū paulinū aduersus brithannos egregia facinora atq; victorias intellexit. Nam cum sub eo militaret contra militarem ordinē præ ignauia imperium detractarat. Itaq; cum a suis reprehenderetur q̃ tantæ gloriæ occasionem amississet pudore victus ferre dolorem non potuit.

¶ De vxore Panthei Lacedemonij.

Cluisse se pudorē nō sine magna laude oñdit Pāthei Lacedemonij vxor. nā virū secuta in egyptū quo is cū Cleomene se receperat, post viri mortē cū Ptholomeus ipsā quoq; cū ceteris Lacedemonijs mulieribus quę illic erāt occidi iussisset: priusq̃ occideret vestē diligenter pedibus obuoluit omnemq; aliam corporis partem texit: nudo iugulo relicto vt honeste cadens pudorem quem per omnem vitā seruauerat inuiolatum relinqueret.

¶ De Olympia Alexandri magni matre.

Olympia quoq; Alexandri magni mater cum eam Cassander interim iussisset, diligenter cauit ne cadens in morte aliquam corporis partem detegeret, quæ celanda pro matronali pudore videretur.

¶ Recentiora De Alexandrina virgine ægyptia.

Nter recentia pudoris exempla orationem Alexandrina virgo ægyptia auspicabitur: quemadmodum in externis apud Valerium Spurina ichoauit. nam cum aspectu decoro esset veteri tumulto se inclusit. illicq; duodecim continuos egit annos per paruum foramen cibo ceterisq; necessarijs acceptis: rogata autem quōbre his tenebris se damnaſſet: respōdit cognouisse se sui amore iuuenem exarsisse: & ne ei vltra aut alteri huiusmodi flammis animum incenderet. tumuli carcerem pro remedio delegisse: quæ tanto Spurine pudorem superauit quanto ipsius sexus fragilior erat: duodecimq; annos in tumulto perseuerauit: vix autem temporis momentum Spurina dum faciei decorem deformauit doloris molestiam. sensit.

¶ De abbatisſa & monachis in agri.

Ertasse Spurine factō similis videbitur q̃ abbatisſa cum virginibus suis in agri egit: cum salutis anno ducentesimo nonagesimo primo supra millevrbe a Saracenis capta cum plus vneris vim sacre mulieres q̃ mortem vererentur, ipse sibi nasos defecerunt: arbitrate fieri posse vt hac deformitate ab iniuriā tute forent: idq; eas minime fellit. nam vt ita affectas saraceni perspexerunt nulla redicta omnes interemerunt.

¶ De Michaelē imper. Constantinopolitano.

A Foemineo pudore ad virilem transeundū est: atq; in eo rariora tantum attingemus. Michael Constantinopolitanus imperator cum in bello victor semper extitisset: quia contigit vt semel proelio a bulgaris qui veteri nomine inter Scithas cēsentur esse vinceretur, prae pudore imperium deposuit: & quod vite superfuit / religioſae semper in solitudine tranſegit.

¶ De Almanſore Arabum rege in hispania.

Mirus quoq; Almanſoris pudor fuit / qui Arabū in hispania agētium rex erat. Nam cum ante de christianis victoriā semper reportasset: postremo a Garſia Caſtulonensi comite (nondum enim comitatus in regium nomen tranſierat) atq; veremundo legionis hispanienſis rege bello superatus / cōspectu arabum atq; alloquio humano omniq; cibo abſtinuit: atq; ita cito confectus est.

¶ De Gothifredo bolliono Lothoringiae duce.

Goc pudore ne afficeretur Gothifredus bollionus dum imperatoris iudicio cum agnato quodam suo de Lothoringij ducatus parte quam ille petebat proelio decertaret: vsq; ad capulū ensem cōfregerat: quod cōſpicati principes / qui aſtabāt cū ne vinceretur metuerent, compositionis mentionem intulerunt. Cæterum ipse obaudiens omnibus viribus nixus ita capulo hostem contudit vt attutum humi proſterneret. Itaq; ipse ex equo delapsus hosti ademit gladium: principesq; compellens a quibus ad res componendas fracto gladio inuitabantur, dixit tunc cum proelio hostem vicisset / posse se sine de decore ad paciſcendum descendere.

¶ De ipso quoq; iam hierosolymarum rege.

Odestiae laudisq; immensę plenus is pudor fuit / quo idem Gothifred⁹ vsus est: cū a toto exercitu qui ad hierosolymitanam expeditionem profectus erat / rex salutatus fuit. aureo enī diademate recusauit ornari. q̄ iniquum esse diceret seruum mortalemq; hominem. ac peccatorem auro gemmisq; confectam coronam eo in loco gestare vbi Christus dei filius qui cœlum & terram condidit / vt a nobis culpam auferret / acutissimis spinis ad contumeliam confectū diadema tulit.

¶ De Ioanne altauilla.

Quib; eloquentiae viribus satis ex merito pudor laudari potest: qui i Ioanne Altauilla perspect⁹ est cum Ferdinandus iunior rex neapolitanus apud seminariam vicum in Lucania a Berardo Stuardo albigniaci domino qui Caroli octauī gallorum regis vicarius inferiorem illius regni partem regebat, proelio superatus est: nam fugienti Ferdinādo ita lasso equo / vt vltra eum vix ferret: Ioannes Altauilla vt eum con-

spexit suum integris viribus obtulit: quem cum Ferdinandus præ pudore recusaret, enixe monuit Ioannes vt acciperet q̃ sibi similes permulti essent. cæterum ipsi qui cum eo essent regem solum ipsum Ferdinandū haberēt. Itaq; Ferdinandus accepto equo haud longe illinc p̃fect⁹ erat cum aduenientes galli Ioannem interemerunt. O singularem virtutem pudoremq; silentio nunq̃ prætereundum: quibus enim laudibus Ioānes satis efferri poterit? q̃ in ipso fugæ & quasi præsentis mortis terrore omnibus attonitis pudori tantum apud se locum relinqueret? sp̃ned⁹ quoq; is pudor non est quem fugiens Ferdinandus ostendit: cum tam periculoso tempore equum statim non accepit: sed aliquantisper vitæ pudorem præposuit.

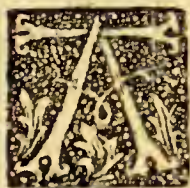


De Coniugali charitate

Caput sextum

FATEOR MINORES meas in scribendo vires esse quam vt ex merito cōiugalis amoris laudes p̃sequi possim: & pro rei dignitate ipsius magnitudinem referre. Quis enim non eximius tantæ rei copiam dicendi parem afferat? & tamen quia ordo ita exigit quædam ea de re exempla scribemus. Nam quæ nos in culto stillo nō assequemur rei ipsius excellentia per se in lucem proferet.

De Cyampo Thessalo. & Aemilio Sybaritide.



Ardens Cyampi thessali & Aemilij Sybaritani amor fuit vterq; enim venationis studiosus q̃q̃ diuersis locis temporibusq; eundem tamen incurrit casum fatumq;: atq; ex eo argumentum ingens mutui amoris ostēditur. nam cum eos nimium suspiciose coniuges vtrq; in ipsas siluas secutæ essent, atq; illic inter prunos dumeta q; laterēt, ad easq; propter frondium motum ceu ad feras excitati canes accurrissent, prius canum dentibus dilaniatę occisæq; fuerūt q̃ earū viri mulieres atq; multo minus cōiuges esse vidissent. Cum autem amborū erga vxores mutuus esset amor, doloris vterq; impatiens sibi ipsi manu sua mortē consciuit. Cum tanti amoris in maritis perrara sint exempla de vxorum charitate scribemus.

De Panthea vxore abra datae.

Immensus Panthæ erga abra datam virum amor fuit. Nam cum is in Cyri exercitu aduersus babilonios militaret cesus in prelio ab hostibus postea quam ab vxore iuxta gentis morem deploratus ornatuq; fuit: neq; aliud iam funeri nisi vt sepeliretur sup̃esset, supra mortui viri corpus se peremit.

¶ De Phila Demetrii regis coniuge,

Philæ erga Demetriū regē vitū suū insignis amor aī quoq; magnitudinē cōiūctam habuit. nā cū eū accepisset proelio victū in cassādrīā amissis regnīs se recepisse: neq; ferre posset regno priuatū videre quem regē victorijsq; insignē amasset: ingenti compulsa amore veneno se ipsam extinxit.

¶ De Ligarij romani coniuge.

Dvrāte triumvirorum lege qua par pena proscriptis proposita erat atq; ijs qui proscriptos recepissent: cuius metu permulti viros fratres parentes & filios prodiderunt. Ligarius proscriptorum vnus fuit: quem diu coniūx eius ac serua sola secretum Romę tenuerunt verum. tandem a serua deductus, ab ijs qui eiusmodi curam gerebant interemptus fuit. vxor autem amore stimolata virum cum adduceretur obseruatis vestigijs secuta sedis eius ministros orabat vt se quoq; perderent, quod ipsa etiam per legem mori debeat quia proscriptum virum domi tenuerat. Inter has voces vsq; ad trium viros peruenit. Ceterum cum audire eam nemo vellet domum reuersa cibo abstinuit: atq; in magno merore & fame & lachrimis simul confecta est.

¶ De Paulina vxore Senecę.

Avm senecę Nero generis mortis arbitriū obtulisset: ipseq; desectis venis delegisset vt in balneo cū sanguine simul etiā vitā effunderet: Paulia ei⁹ vxor cōiugali amore cōpulsa (q; Seneca repugnaret) mori tamē ipsa quoq; decreuerat, vt nō minus ī morte q̄ dū vixerat viro fidissima comes esset. Ceterū cū rē Nero presciuisset misit qui sanguinē sisteret atq; eā invita retineret. Itaq; cū iā multum esset sanguinis effusum, palida semper mansit: atq; invultu pudici amoris sui signa semper retinuit.

¶ De Triara. L. Vitellij coniuge.

Triara. L. Vitelli coniūx Auli Vitellij īperatoris fratris nō sec⁹ atq; Mithridatē hispicratea virū armata ciuili bello q; aduersus Vespasianū vitelliani gesserit secuta est. ac nocte quā vir Taracinā magno militum numero egressus est, ipsa inter strictos gladios audēdo agēdoq; dū hinc illicq; manu sua hostes obtrūcat, nulli se comilitonū virtute īferiorē ostēdit: adeo audaci animo muliebri pect⁹ maritalis amoris flamma repleuerat.

¶ De Annia romana.

Aec coniugalis flamma Anniaē romanę prudētiam inspirauit cum hortati vt vidua iuuenis formosaq; iterum nuberet respōdit: nolle si bonum coniugē vt primum habere contigisset, per

petua ne eum amitteret molestia torqueri, quod si contra in malum inci-
disset virum nimium graue semper habituram illud malum quod nulla
necessitate cogente sibi ipsa peperisset.

¶ De Valeria romana.

DEr simile quoque Valeria maior messallarum fratrum soror quā
q̄ alijs verbis responsum fertur in pari causa dedisse: dixit enī
Seruiū qui eius vir fuerat etsi alijs mortuus videretur, apud
se tamen adhuc viuere.

¶ De vxore Stratonis Sidoniæ principis.

MAgnum quoque veri coniugalis amoris experimentum illud fu-
it quod Stratonis Sydoniæ principis vxor edidit cum vrbe a p-
fis obsessa, verita est ne in hostiū potestatem vir veniret id autē
etiam morte si fieri posset deuitare decreuerat. Itaque cum iam accepisset
hostes urbem ingressos esse atque haud longe abesse vt viro eius potirent
adempto ei gladio manu sua ipsum occidit: corpusque eius quantum pro
tēpore potuit decenter exornauit: cui postea super incumbens ipsa gla-
dio se ipsam traiecit vt eadem in morte viro quā viuens charitate comes
esset. vna enim re simul & coniugalis charitatis & animi sui magnitudi-
nem atque insuper honoris quoque curam (cum ne viui i hostium manibus
indigna paterentur prouidit, palam testata est.

¶ De piscatoris vxore.

Non minus etiam magnum coniugalis amoris illud signum fu-
it: quod Plinius in epistola narrat in piscatoris coniuge quę cum
viro insulam Larij lacus incolebat. Nam cum piscator leſa ha-
beret pudibūda egritudine quę molestiæ plena curari posse
non videbatur: vxor cum diu a viro quem ægritudinis subpudebat hoc
pitijſſet tandem impetrauit vt morbi locum inspicere posset: pollicita se
libere quid de morbo sentiret postea deſturā. pſpectū locū vt curari non
posse animaduertit, amoris animique simul plena ex fide omnia quę sen-
tiebat viro narrauit. hortataque ne semper in tanto cruciatu vitam ageret
vt cum vita morbi quoque dolorē finire vellet: cum ipse ei ānuisset, arctissi-
mis vinculis se cum viro simul colligauit: atque ita de rupe ambo in lacum
precipites missi simul interierunt.

¶ De Arria romani Senatoris coniuge.

Ingentem erga virum petum amorem Arria ostendit. Nam cum pe-
tus in scriboniana coniuratione nominatus atque in Illirico captus
Romam perferretur, ipsa precibus lachrimis atque muneribus diu contē-
dit vt simul duceretur: nā peto in naui opam suam præstare cupiebat: quod
cum frustra temptasset parua celoce nauem qua pet⁹ vehebatur ad urbē
vsque secuta est: vbi a propinquis diligenter custodita quod nimio amore

ne se occideret verebatur: cum aliam rationem nullam inuenisset/ erecta impetu facto caput in murū impegit: & cum inde ab astantibus reuocata quod optabat non efficisset gladio pectus transegit atq; non minus animo fortis q̄ amoris plena eductum gladium itrepida viro porrexit affir mansvultus quod fecerat nihil dolore: vt exemplo ipse quoq; animaretur: atq; in hæc verba dum virum hortatur mirabunda corruit.

¶ Recentiora De Pandoeri persæ coniuge.

Non est ætas nostra insignibus exemplis coniugalis amoris fraudata: & ob id vnum Arriæ romanæ persimile scribemus. A Iacob persarum rege qui ysson cassani filius fuit rebellauerat militarium ducum vnus nomine Pandoerus. hic formosissimam habebat coniugem quæ sextum decimum non excedebat annum, a qua ardentius diligebatur. Ab ea diu rogatus Pandoerus ne cum hoste confligeret: cum assentiri coniugi nollet petijt vxor vt ante proelium saltem eam occideret ne post eum viueret. id quoq; cum negasset: proelium iniit in quo victus occisusq; fuit: & vxor eius ab hostibus capta militarium ducū vni a rege data est. Cum is eam in matrimonium ducere vellet ipsa diu resistit: & cū ad extremum vim parari cerneret: sumpto i ea re ad deliberandum tempore in parua sedula cum scripsisset, nunq̄ ferent homines Pandoeri vxorem diu post eum vixisse: gladio se traiecit virū moriens se cuta posteaq̄ aduersante fato viuum non potuerat.

¶ De Cecilia barbadica veneta.

Idem fecit tēporibus nostris Cecilia barbadica veneta: quæ mortuo viro Philippo vendramino in tam pertinaci se dolore immerfit: vt nec monitis nec precibus propinquorū ad vespendum aliquo modo impelli posset. Nullo igitur vnq̄ responso dato mortua est. Nunc etiam ad virorum amorem transeamus.

¶ De Dominico Gatalusio Lesbio principe.

Singulari etiam memoria dignus est amor quem Dominicus Gatalusius qui Lesbii rerum potiebatur, erga vxorem ostendit: quæ cum in lepram incidisset, vir minime veritus ac contagione infici posse aut aspectus horrore auerti (& enim illuies magis q̄ viuum corpus videri poterat, neq; tetro odore quem vlcera mittebant, nūq̄ aut mēsa aut lecto comuni eam prohibuit. Coniugalis enim charitas apud eum contagionis timorem tetrumq; conspectum odoremq; i securitatem ac voluptatem verterat: quod eam iuxta dei verbum eandem carnem secū esse arbitrabatur.

¶ De Neapolitani regni quodam accola.

Resistere nequeo quin agricola Lentiscoleñ i neopolitano regno
 ortus humili fortuna se quoq; magnis viris vbi de cōiugali cha-
 ritate agitur inserat: is cum iuxta mare agrum coleret vxorq;
 ab eo aliquantisper disiuncta a pyratibus mauris qui in littus predatum de-
 scenderant capta esset: statim vt vxorem non apparere trirememq; py-
 raticam haud longe anchoras secisse conspexit: arbitratus id quod erat
 in eayxorem esse ad triremem statim adnatauit. atq; eius gubernatore
 vocato dixit se idcirco venisse quod sequi vxorem statuerat Minime bar-
 barie illa territus nationis fideiq; christianæ inimica, neq; ingenti mise-
 ria qua remigio addicti laborant, omnium horum immemori coniuga-
 lis amor eum fecerat Qām rem cum mauri non sine ingenti admiratio-
 ne audiuiſſent (permultos enim eius regionis accolae viderant prius per-
 peti mortem quam illam miseriam male) atq; eam postea per ordinē Tu-
 netensi regi narraſſent, tanta hominis charitate motus rex & virū & vxo-
 rem liberos esse iussit. atq; inter regiē custodiæ milites virum adoptauit.

¶ De Amicitia

Caput septimum.



VAM VENERABILE SANCTVMq; ami-
 citiæ nomen resq; ipsa sit & quanti verus amicus
 fieri debeat permultis experimentis cognosci po-
 test. verum quam rara & sæpe nō intellecta sit so-
 la aduersæ fortunę facies ostendit. nam quemad-
 modum igne aurum excoquitur & per eum quod
 reprobum est detegitur & purū perfectius fit. ita
 leuis temporib⁹ amicitia quę vera est declaratur
 cuius in eo vis precipua est vt vera nisi inter bo-
 nos esse non possit. Nam in alijs rem nomenq; permutat quemadmodū
 multis exemplis ostendetur.

¶ De Epaminunda & pelopida thebanis.

Addeo inter Epaminundam atq; pelopidā thebanos arcta fuit
 amicitiae necessitudo vt cum ambo in eo proelio essent apud
 Mantineam quod lacedemonij thebani sociiq; eorum aduer-
 sus archades cōmiserunt: & iam inclināte thebana acie humi vulneribus
 confossus pelopidas iaceret, quanq̃ omnes mortuum putarēt esse epami-
 nundas tamen vt non erat pectore brachioq; saucius deferere eum noluit.
 it, donec a Lacedemonijs lata ope vna cū pelopida tutū se in locū recepit.
 Quantum igitur credendum est epaminundam adnixurum fuisse si pe-
 lopidam viuum credidisset: cum pro defuncto corpore tāta fide amoreq;
 non sine vitæ discrimine saucius depugnauit.

¶ De Lucilio & Bruto ciuib⁹ romanis.



Quod pro pelopida epaminundas fecit: ob id fortasse mirum minus videri potest quod in prelio fortes viri honoris & glorie gratia maximus se periculis obijciunt: neque in eis tam certa mors est ut euadendi quoque spes aliqua non supersit. Itaque pluris illud faciendum videtur quod Lucilius ut brutum a morte redimeret in se suscepit ultimo enim prelio quod in philippicis campis commissum fuit Brutum fugientem barbari equites antoniani grauius iniequebantur: quod conspicatus Lucilius dum Brutum se fingit esse, insequentes tam diu remotus est ut Brutus ab eis longe abesset. Capto igitur Lucilio Antonius ad quem is perducebatur ob viam se leticie plenus Brutum esse arbitratus prebebat. Cum autem Antonio Lucilius iam ita propinquus esset ut inuicem audiri possent, magna voce exclamauit Antonij ne unquam Brutum vinctum expecta ego cum hos Brutum insequi equites cernerem, Brutum me finxit ut is fugiendi tempus haberet: & ita ad te perductus sum eo animo ut quecumque in me statueris perferam: qua re attonitus Antonius tantae amicitiae reuerentia Lucilium seruauit atque in amicorum numero habuit.

¶ De Caleno romano & Varrore philosopho.



Votempore triumvirorum proscriptio durabat proposita iis graui pena qui proscriptos re aliqua iuuissent aut ut non accusassent. Contraque propositis is qui accusassent ingentibus premijs, cum inter proscriptos Varro philosophus esset Caleni peramicus eum domi sue Calenus aliquod tempus celauit: in quam domum cum persepe Antonius spaciatum se conferret nunquam territus est aut animum mutauit Calenus: etsi assidue vel animaduerti vel premia dari prout edictum aut violassent homines aut ei paruissent cernebat.

¶ De Augusto & Arrio philosopho.

Ingens amicitie exemplum Augustus ostendit cum deuicta Cleopatra in aegypto Alexandriam urbem cepit: Alexandrino enim populo qui in theatro conuenerat tribus de causis ignosci a se dixit: primam affirmans urbis esse pulchritudinem: secundam autem Alexandri amorem qui eius urbis conditor fuerat. tertiam vero suum esse in Arrium philosophum amorem quem amicum habebat: manu eum designans ut a populo cognosceretur: neque enim in eum minus humane se gessit quam erga ephestionem Alexander: id quod Valerius magni se facere ostendit.

¶ De Demetrio Antigoni regis Asiae filio & Mithridate.

Res illa quoque qua Demetrius erga Mithridatem amicum & comitem usus est non mediocris amicitiae argumentum fuit. Nam cum a pa-

tre Antigono accepisset se somnis monitum statuisset Mithridatem occidere: quæ iureiurando pater eum astringisset ne cui eam rem aperiret, pluris amicitiam quam sacramenti religionem aut paternum imperium fecit. Spaciatum enim e more cum Mithridate profectus aliquantisperque ab alijs secedens, hasta quam manu tenebat in terra descripsit Euge Mithridates quam rem is ut prudens cum vidisset nocte proxima profugit in Capadociam: ubi ipse posterique eius postea diu regnarunt.

¶ De Ionata Sauli iudeorum regis filio.

Naud dissimili ratione in amicitia Sauli iudeorum regis filius Ionata erga Dauidem amicum & comitem usus est. nam cum rescuisset iureiurando adactus patri statutum esse Dauidem occidere, hasta in harena scripsit ut fugeret: & si norat non obscure Dauidem idcirco patri Saulo suspectum esse quod Dauid ad iudeorum regnum aspirabat, etenim regni respectus apud eum amicitiae cessit.

¶ De quodam ministro Sauli iudeorum regis.

DE Saulo nuper facta mentione monet ne præteream unam rem quam veri amoris testimonium ministrorum vnus erga Saulum gessit eo proelio quo victus Saul interiit. Nam cum ab hostibus circumdatum se Saul videret atque vulneribus confectum, ne viuis eorum potestatem veniret, ministerium qui prope astabat magnis precibus orauit ut eum interimeret. quod cum minister ob pietatem in dominum reculasset. Saul ut id ipse augeret temptauit. Sed propter vulnera deficientibus viribus cum ipse non posset id ab alio petere coactus est quod cum impetrasset: idque minister qui operam suam in eo negarat vidisset, in seipsum manum conuertit quam domino prestare noluerat. & qui domino mortem inferre noluit, ut amorem fidemque suam testaretur mortis eius comes ultro esse voluit.

¶ De publico Catieno philotino.

ET gratam & amicum publicus Catienus philotinus erga patronum suum se ostendit a quo bonorum omnium heres relictus erat: viuum enim se rogo iniecit in quo patroni corpus iuxta precorum morem ardebat: cum eoque ita emori voluit, ut quorum animos singulari amicitia vita coniunxerat, corpora in morte non disiungerentur.

¶ De quibusdam equitibus

M. Othonis imper.

EXempli magna similitudo temporum ordinem peruertens cogit ne preclarum amicitiae faciens quorundam. M. Othonis militum præteream. hi posteaque Othonem mortuum viderunt, facie eius item manibus pedibusque deosculatis seipsos supra illius corpus iteremerunt. O instimabiles amicitiae vires: quales sine ulla comodi spe ad

vitam relinquendam cogat: cuius seruandæ gratia tãtis laboribus ac curis homines conficiuntur / quod ad eam viuentium pars maior rebus omnibus anteponit.

¶ De M. Vlpio Traiano imper. & Surra.

Q Vicunq; diligenter veterum recentiumq; principum suspitiones atq; multorum in eo numero mortes inspexerit, quas aut propinqui / aut qui putabantur amici procurarunt / proculdubio neq; sine admiratione iudicabit / q̃ alte cum adhuc priuatam vterq; vitam ageret iter. M. Vlpium Traianum imperatorem ac Surram amicitia radices iecerat: nam cum mane Traiano significatum esset Surram in ipsum conspirare, vespere eius diei non inuitatus ad eum Traianus cum duobus solis comitibus cenatum se contulit: radiq; ab eius tonsore voluit: atq; oculos ab ei⁹ medico inspicere eidem postea cum denuo de cōspiratione affirmaretur: ridens respondit se nullo modo vt crederet / adduci posse: quod eodie periculum ipsius rei fecerat / ita vt Surra si voluisset id quo insimulabatur agere posset. Itaq; in amicitia firmus perstitit: nec multo post tribunatum Surrae detulit: & cum vt mos erat ei ensẽm traderet / eumq; non vagina tectum / sed stricturn porrigeret, Surra dixit vt acciperet ensẽm / si bene imperium regeret tuendi eius gratia occidendi autem si male imperaret.

¶ De Diocletiano & Maximiano herculeio imper.

Experimenta nō rara solū verū pene vnica verę amicitie ea fuerunt q̃ inter se Diocletianus & herculeius cæsares ediderunt. Diocletianus enī solus in augustali solio Herculeium neq; eū natiōnis suæ virum imperij pticipẽ elegit. ad quẽ locum eorū nullus qui ante ipsum imperarunt p̃ter admodū paucos neq; fratres neq; filios vnq; vocarant: & ij quidem qui vocasse inueniuntur ex toto vocatos sibi non æquarunt. Hi autē in eo concordēs semper vixerunt: quod non modo in alijs hominum gradibus sed in ipsis quoq; filiis cū parentibus discordiam serere / ac cruentos edere effectus consuevit. Herculeius autem iam imperij dulcedinẽ expertus (O inestimabilis amicitie vires, sola comitis admiratione motus / ex tãto fastigio ad priuatā fortunam reuersus In eo comiti quiete assensus / i quo ne filio quidẽ postea qui romę ei in pte / nec Constantino genero qui similiter in gallia successerant / ne cū vitæ quidẽ discrimine ac morte assentiri voluit. Plus enī Diocletianā amicitiam vir alioquĩ ferus atq; armis assuetus / q̃ romanū imperium aut imperandi cupidinẽ rem in humanis rebus potentissimā aut deniq; vitam ipsam fecit: ex quibus rebus haud falso iudicari potest hãc firmiorẽ earū oĩm amicitiam fuisse de quibus vnq; scriptū sciatur. Nam cum propter priuatas opes q̃ interdum pusillæ quoq; sunt / non lites solū inter se sere-

re inueniatur etiam arctissimi propinquitatis gradus, verum ad cædes quoque ipsas prorumpere: hi duo imperium quod maiorem potiorēque orbis terrarum partem continuit, per concordiam possederunt: in cuius primordiis ob vnam parvamque romam imperij cupidie gemini fratres fraterno se sanguine macularunt.

¶ Recentiora De quodam equite Garfiæ nauarrensis regis.

Dositis quorūdam veterum de amicicia exemplis manum ad recentiora extensuri duobus sed ijs quidem insignibus contenti erimus. Cum in hispania inter se bello decertarent Ferdinandus legionensis atque Garfias nauarrensis reges: Garfiasque superbus audaxque nimium seue regni sui procures habebat / in magno eorum odio versabatur: Idque cum animaduerneret vnus militum eius qui puerum Garfiam aluerat, arbitratus si praelium committeretur / Garfiam a suis desertum iri: vt qui ex fide eum diligeret, re detecta quam intellexerat Garfias suasit vt praelio abstineret. Cæterum Garfias immodici spiritus amicorum æque atque inimicorum contemptor / decertare praelio cum hoste decreuit. Quam rem conspiciens is qui vt dictum est contra suaserat. in hæc verba prorupit. Quantum aduertere possum tibi statutum esse video / vt omnino moriaris: cui rei posteaque aliud afferre opis nequeo, id saltem enitar ne te vel mortuum vel victum videam. Itaque galeam atque toracem exutus ac solo gladio hastaque armatus in hostium aciem ingenti animo irrupit: vbi ipse haud multo post cæsus & Garfias a suis vt ipse monuerat desertus fuit.

¶ De Sanctulo sacerdote Nursino.

Sanctius quam Damon pithiasque pictagorei amiciciae viculum Sanctulus sacerdos Nursinus in diacono ostendit. Captus enim a longobardis diaconus haud paruo in discrimine versabatur. pro quo penes longobardos adeo Sanctuli efficax opera fuit: vt ipso vadem se prebente ea nocte custodiendus ei diaconus daretur. Acceptum autem apud se Sanctulus vt fugeret hortatus est. Diaconi autem tanta erat bonitas / vt vix Sanctulus id ab eo magnis precibus impetraret. Itaque cum postea dies illuxisset captiuusque non appareret / indignati longobardi comprehendere Sanctulum iusserunt / vt capite mulceretur: a quo mortis genere ob id solum seruatus est / quod dum id ageretur Longobardi miraculo territi sunt.

¶ De Liberalitate.

¶ Caput octauum.



DOST AMICICIAM cuius sanctitas iter mor-
tales omnia superat, quid conuenientius scribi
a nobis potest q̄ de liberalitate? quæ non tam in
munerum magnitudine quam in dandi modo
rationeq; consistit. etenim si mensura desit quæ
ei debetur, interdum in prodigalitatis viciū trā-
sit. Idcirco eum tātum liberalem vocabimus qui
iuxta fortunæ suæ vires erga bonos propter ho-
nestas tantum causas largum se prebet. hīc aua-
ritia inde prodigalitate deuittata. Nam si horum alteri adheferit de īsigni
virtute in perniciosum viciū corruet.

¶ De Alexandro magno.

CRaui iniuria affici videretur Alexander cognomento magnus
cum omnes liberalitate antecesserit, si alteri in huius virtutis
commemoratione primæ partes darentur. Quamobrem ne eū
honore suo fraudemus ab vno ipsius liberalitatis genere sermo
nem ordiemur. Eum perillus rogarat vt se ad parandam filiæ dotem iu-
uaret, cui cum Alexander quinquaginta dari talenta iussisset: & perillus
decem sibi satis esse dixisset. Alexander respondit q̄q̄ tibi qui ea accep-
turus es decem satis sint, mihi a quo dantur ea non sufficiunt. Magno
enim liberaliq; animo non tā honesti amici necessitatem q̄ fortunæ suæ
vires metiri voluit.

¶ De eodem.

CUm idem dispensatori mandasset vt Anaxarco philosopho da-
ret quantū poposcisset, petiisset autem postea cētū talenta: veri-
tus dispensator tantā summā dare nisi id ante regi significasset
& ppter ea ei Anaxarchi postulatū declarasset: respondit Ale-
xāder Anaxarcum nosse eum se habere amicum qui hāc summā & lōge
etiam maiorem dare & posset & vellet.

¶ De eodem.

Equeo in his quæ ad liberalitatem ptinēt ab Alexandri exem-
plis secedere: adeo ingēs scribēti eorū numer⁹ se offert: & tamē
vt alijs quoq; locus detur vñ adhuc posuisse cōtenti erimus.
Superato Dario cū ī itinere videret Alexāder macedonē ago-
sonē qui mulū defessū auro onustū agebat, a mulo in humeros suos sarcī
nā trāstulisse verētē q̄a Alexādrī aurū illud erat, ne eo amisso ipse quoq;
vitā pderet. & tamē ipsū quoq; agasonē sub onere q̄ ingēs erat deficiētē
vltra p̄gredi nō posse agasoni vicinior fact⁹ dixit: vt tibi hīc labor minus
grauis sit in tabernaculum tuū hoc aurū deferēs, quia iā hac hora tuum
esse iubeo. O liberalitatē immēsā pluris q̄ aurī ī tātam agasonē facere.

¶ De Ptholomeo Philadelpho ægypti rege.

Nontantum populorum rex sed tamen non minus liberalis fuit Ptholomeus Philadelphus ægyptius rex. Nam quod iudeorum legem in græciā ex hebraica lingua transferri per Eleazarum sacerdotum principem curauerat, ut huius operæ gratiam interpreti referret, ultra ingentē vī auri duo hierosolymarum templo datam iudeorum quoque gentis captiuos omnes per totam ægyptum cōquisitos sub prioribus regibus bello captos (quantū cētum milium numerū æquarent) pecunia sua a dominis omnes redemit ac libertate donauit / ut sine populorum iactura (quod non ab omnibus regibus fit) ipsius liberalitas excerneretur Magnum profecto liberalitatis argumentum & Ptholomeo rege dignum & si tanta res in longe quoque potentiore plusquā ingens videri debuit.

¶ De Demetrio rege.

In tanto opere Valerius Flaminī liberalitatem laudauit, quod a Philippi armis liberata græciavno edicto omnibus græciæ vrbibus cum consul esset & non dominus, veterem libertatem restituit. quanto magis Antigonus & post eum Demetrius filius efferēdi laudibus sunt: qui seua Cassandri tyrannide liberatis athenis quantū ab atheniensi populo inuitati athenas inire tamen nunquā voluerunt plusquā in potestatem reductis omnibus munitis locis eos populo atheniensi restituerunt affirmantes se athenas nisi liberas non ingressuros. Cum autem non deessent qui Demetrium monerent ut sibi athenas retineret: respondit semper putasse beniuolentiam verum firmumque regnorum fundamentum O re vocēque tanto dignā rege. & quæ omnia de liberalitate scripta exempla superaret. Nam si alij pecuniam profuderunt, vidimus ea sæpe homines vsos ut principatus regnaque vel pararent vel parta augerent ac confirmarent. verum potentissima eademque clarissima vrbe cum potire ris Demetri retinereque eam posses, liberam faciendo & populi arbitrio remittendo longe omnium qui liberalitate insigne nomē adepti sunt largitatem excessisse videris.

¶ De Plateensi populo.

Ersæpe non minus odij atque bellorum inter vicinas vrbes de finibus oritur quam inter magnos reges propter regna ipsa proelia feruntur. Idcirco insignis ducendo est liberalitas qua plateensis populus magna agri sui parte atheniensibus data vsus est. Nam bello quod toti græciæ Xerxes intulerat, cum Aristidi qui græcorum omnium nomine consulerat delphicum respondisset oraculum, ut in sacris eleusinae cereri campis dimicarent, neque alibi locus esset vllus cereri eleusine nisi in atheniensi agro sacer: nemini dubium erat quin iuxta oraculum in atheniensem agrum redeundū foret: quod si fieret gerendi bel

li rationibus vehementer id aduersari putabatur. Itaq; cum consilio ier-
ti omnes manerent, dicerentq; aut oraculo aut militaribus cōsilijs in qui-
bus communis salutis spes posita erat deesse oportere. Plateenses qui ce-
teris populis viciniore athenis erant in quorum agro græcorum tūc ca-
stra erant: ne ab eo loco exercitus cederet qui rebus fœliciter gerendis op-
protunus videbatur: & vt simul oraculo satisficeret, quod agri intervrbem
suam Athenasq; possidebant atheniensibus donarunt. In quo cū & græ-
corum castris & ad pugnandum satis esset spacij idq; dono atheniensium
esset factum, & propterea eleusinae Cereri sacrum dici iam deberet ege-
runt plateenses vt cum oraculo militare quoq; consilium congrueret: atq;
ita penes græcos eius proelii victoria maneret Huius rei gratia Alexan-
der non liberalis solum ipse verum etiam liberalium amator & studiosus
cum Platearum vibem muro nudatam ostendisset: pecunia sua muro se-
psit in liberalitatis premium quō Plateenses vniuersam afficerant græ-
ciam.

¶ De Troezenijs.

Eodem bello magnam liberalitatem Troezenij ostenderunt: cū
monitis oraculo Atheniensibus vt communem salutem muris
ligneis tuerentur: iuxta Themistoclis sapiens cōsiliū omnes
qui arma ferre poterant relictā vrbe naues conscenderunt: mulieribus se-
nibusq; cum omni imbelli ætate Troezenam missis: quia troezenio po-
pulo letæ omnes suscepti gratis necessariarum omnium rerum impensa
adiuti sunt publico confecto decreto vt Atheniensibus fructus omnibus
in locis qui eis viderentur sine præcio sumere liceret.

¶ De Massiliensibus.

Naud dissimili liberalitate erga romanos vsi sunt Massilienses
cum audita clade qua romanos galli affecerant publico fune-
re mortuos romanos prosecuti aurum quoq; ro. populo miserūt
vt facilius se a gallis redimerent quod cum Massilienses egerint nondū
aliqua societate aut fœdere romanis coniuncti, proculdubio & amoris &
liberalitatis laudes ferre maiores debent.

¶ De Neapolitanis.

Non minus etiam Neapolitani populi erga romanos comme-
moranda liberalitas est: cum durante adhuc Annibalis bello.
Mar. Attilio & Geminio seruilio Musitano consulibus romam
quadraginta aureas pateras magni ponderis per legatos munus populo
ro. miserunt, omnesq; alias fortunas suas obtulerunt: cæterum non minor
populi romani grauitas atq; abstinentia fuit: qui minima lance ex mune-
re accepta alias ingentibus actis gratijs restituit: quanq̃ diuturno bello
impenfarumq; magnitudine pressus in magna rerum necessitate con-
iectus esset.

¶ De Pythio Lydo

Digna quæ commemoretur leberalitatis contentio est quam inter se Xerxes persarum rex ac Pythius Lydus exercuerūt: quo tempore Xerxes in græciam cum decies centū milium & septingentis milibus hominum proficiscebatur: quem Pythius Lydus diem integram impensa sua cum toto exercitu aluit. & præterea regi ipsi ingentem pecuniam obtulit quam rem superbus rex miratus quæ Lydi Pythij conditio esset interrogauit: atque ubi accepit virum priuatū quidem sed in magnis opibus esse: & alias Dario patri eius vitæ platanumque auream dono dedisse, præter cœnam qua totum eius exercitum exceperat: conuersus ad Lydum Xerxes petijt quantam haberet pecuniam: cui cum Lydus respondisset duo milia habere argenti talenta, aureaque darica quadringenta milia septemque tantum huic deesse numero milia: quæ libenter omnia ei dono dabat quod ad bellum proficiscenti magno thesauro opus esse duceret: Xerxes admiratione captus respondit. magno michi decori foret ut tu qui me cum innumero exercitu tam large hospitaliterque accepisti, insuper hospitalitati pecuniam quoque adderes. verum ne te lateat penes gratæ liberalitatem tuam collocatam esse tibi ipsi retinebis quæ mihi obtulisti: & ut numerus quadringentorum milium daricorum impleatur. volo septem milia quæ deesse dixisti ex thesauris meis capias: & tu perge liberalitatem excercere quoniam ipsius te nunquam penitebit

¶ De Cimone Atheniense.

Cimon Atheniensis bello aduersus barbaros gesto patris immensis opibus agros suos sæpibus ac muris nudauit, ut omnibus integrum esset quod volebant ex eis capere cuicumque inopi qui in eius domum diuertisset assidue potus cibique dabatur: & cum e domo in publicum egrederetur magno nobilium iuuenum numero septus erat qui pulchris nouisque vestibus amicti si in probos viros cæterum tritis vestibus tectos incidissent cum eis vestes suas commutabant. Idem per vias euntes secreto saculos pecunia plenos gestabant, egentibusque omnibus nummos impartiebant: modo hi non indigni hac ope viderentur. hoc modo cum bene partis opibus Cymon vteretur, Leotinus Gorgias Cimonem dixit opes parasse ut vteretur usumque esse ut ex eis sibi honorem pararet.

¶ De T. Pomponio attico patricio romano.



Era Pomponij attici patricij romani liberalitas fuit: qui Bruto cassioque in bello aduersus augustum conferre cum reliquis patricijs nihil voluit: verum postea quæ Roma pulsus fuit Brutus, dono misit ei sesterciorum centum milia: & totidem in epyro præberi ei curauit: contra pene omnium consuetudinem Brutum dum foelix

fuit nihil iuuit: verum posteaq̃ pulsus aduersa laborare fortuna coepit lar-
ge opem tulit.

¶ De Tullo hostilio rege romano.

Tullus hostilius e septem romanis regibus vnus quod egroru
caeteri reges in vsum suum seruabant, publice pauperibus di-
uisit multorum regum moribus dissimilis, qui quod pauperu
est sibi vlturpare consueuerunt.

¶ De Porsenna ethruscorum rege.

Quam multi reges fuerunt qui de suo populis suis largi rentur?
sed qui hostibus dono darent rarissime inuenti sunt. huius li-
beralitatis Porsenna ethruscorum rex exemplum fuit. Nam
cum inita cu romanis pace castra ab vrbe Roma moueret/ militibus im-
perauit ne praeter arma aliquid secum ferrent: verum omnia alia in ta-
bernaculis relinquerent, quod ea romanis dono dabat.

De. T. Vespasiano imperatore.

Ne inter liberalitatis exempla Iulium caesarem aut Augustum
commemorem/ id me retinet: quod quis ingetia dederint/ id
egerunt vel ambitione moti vel vt muneribus occupata pla-
bis mente, facilius publica libertatem perderent: neq̃ enim vera dici li-
beralitas debet illa/ quae alijs rapta suis largitur/ aut vt imensa parentur
mediocria donat. Nam congiaria / publicae coenae aut Ludi quos alij im-
peratores ediderunt q̃q̃ magno constarent tamen si imensis principu
ipsorum opibus collata essent/ aut minimae res aut certe non grandes iu-
dicarentur: vt aureliani factu testari potest: qui sine praecio romae toti po-
pulo panem oleum & suillam carnem diuisit. Hos igitur omnes omittis-
mus vt Titum Vespasianum imperatorem comemoremus: qui meo qui-
dem iudicio liberalitate alios antecessisse videtur. Nam pecunia sua in-
cendia restituit/ & quae in vrbe roma/ & quae in veseuo eius temporibus
facta fuerunt idq̃ non parandi imperij gratia egit, quod rebus pacatis
sine hoste impetrabat. Sed quia liberali benignoq̃ ingenio ad iuuandu
humanu genus inuitabatur: semel quoq̃ in caena quaestus est diem illa
se perdidisse/ quia nulli ea die beneficium contulerat.

¶ De Nerua Cocceio imper.

Conferre me ad recentiorum qui liberales fuerunt exēpla parā-
te senior Cocceius Nerua in hac postrema parte inter priscos li-
beralitate insignes se mihi obtulit. Nam commemorauit se de-
crepita pene aetate (quae auri solet auidior esse) his mensibus quibus ipe-
rauit egenoru vsum decies ac quinquies centum milia aureorum num-
mum summam dispensasse: praefectis senatoribus vt agros ad eorum su-
stentationē coemerent/ atq̃ ijs diuiderent quos ob inopiam ope dignos

animaduenteret. in quos usus ipsa quoque aurea vasa aliaque imperatoria ornamenta adhibuit. vir profecto principatu dignus: & qui populorum non dominum sed patrem se exhiberet ostendens.

¶ Recentiora De Pipino gal-

lorum rege.

QUoniam recentiora tempora non minus insignes liberalitate viros quam priusca tulerit: ingratus mihi viderer nisi de eis pro ingenij mei captu scriberem: principiumque a Pipino ordier gallorum rege in quo inter per multas virtutes liberalitas plurimum enituit. Is Gregorij tertij pontificis precibus/bis in Italiam cum ingenti exercitu impensa grandi pecunia descendit aduersus longobardos: quibus cum Rauennam exarchatumque ademisset (hec enim Longobardorum dignitas erat) atque in ea æmiliae viæ pars sub romandiola nomine designata ferrariaque continebatur item quicquid inter Ariminum placentiamque comprehensum est. spreto magno auri pondere quod Constantinus imperator offerebat/si ei cuius ea loca ante fuerant restituerentur. pontifici atque catholice ecclesie omnia dono dare maluit.

¶ De Carolo magno gal-

lorum rege.

Non minus liberalem se quam Pipinus pater Carolus magnus ostendit: qui ut Adrianum pontificem aduersus Desiderij Longobardorum regis arma tueretur, bis in Italiam descendit: domitaque Longobardorum rabie/dono data a Pipino patre confirmauit eisque Parmam Mantuam ac Lucas & cum eis haud continendam ethruæ partem addidit/quæ omnia si voluisset retinere sibi poterat.

¶ De Richardo brithanniæ rege.

QUoniam Ricardi brithannici regis munus ijs quæ Pipinus Carolusque dederunt æquari non possit, animo tamen haud minus liberalis esse visus est: nam cum mire apparato conuiuio animaduertisset duos ex equitibus suis attentius quædam mirari vasa aurea/ & vna sermones serere ad eos accessit/petijtque quibus de rebus vna loquerentur: qui cum respondissent inter se locutos quod satis se opulentos fore putarent contentique viderentur si duo tantum ex eorum vasorum numero haberent: subridens rex dixit ne ob id contenti esse desinerent. se enim ea ipsa hora dono vasa dare/ quæ in ipsorum manu ponti iussit: verum quod sculpturæ in eis excellens erat opus, neque sine tantæ artis iniuria deleri posse videbantur, in medio conuiuio inspicere eorum produs iussit: & pro vasis duodecim aureorum nummum milia (tanti enim esse censebantur) ambobus representauit.

¶ De eodem.

Natalicijs Christi saluatoris diebus cum idē rex auro gemmisq; sacrum ædem quam in palatio habebat pro more exornasset: atq; aquensis episcopus Bonifacij pōtificis legatus mane in ea sacrificium peregisset: dum is pontificias exueret vestes ex aræ ornamentis nihil moueri rex iussit: apprehensoq; postea humane per manum legato cum ad aram accessisset, dixit æquum non videri ea die pontificium legatum i aliena veste ornamentisq; sacrificare: & propterea quæcunq; tunc in ea æde essent ei dono se dare.

¶ De Nicolao patrensi.

Inter tot regię liberalitatis exempla haud indignus est vir in priuata ortus fortuna cui locus fiat. Nam pro ipsius captu neq; pauciora neq; in re minus laudanda q̄ quicuis de quibus scripsimus regum impedit: hic Nicolaus nomine patris in peloponesso honestis opibus ortus cū accepisset ciuem quendam patrēsem inopia pressum tres filias iam maturas viro, quod dare dotem nullam poterat, prostituere constituisse: pilas auro confecit eius summæ singulę dotem vnius earum puellarum cōficerent: primisq; tenebris solus suspenso gradu ne exaudiretur ædibus illius ciuis appropinquauit, ac per fenestram pilas iniecit: eas cum pater ac filiæ collegissent rati adeo munus illud missum, pulsa egestate ex animis quoq; mali consilij cogitationes pepulerunt.

¶ De Paulino nolano episcopo.

Quoniam precipue inter alia crimina quibus mortales additi sunt ambitione venere atq; auaricia quidem sacerdotalis ordinis horum temporum homines laborare soleant mira res videbitur quā Paulinus fecit qui postea ad Nolanam ecclesiam fuit assumptus. ita enim liberales omnes virtutis magnitudine antecedit, sicuti lumine sol alias vincit stellas. Nam si illi de quibus scripsimus multa donarunt, ea dederunt quibus plurimum habundabant: neq; illis datis vlla tamē res eis deerat. Id longe secus in Paulino fuit. Nam bona omnia quæ in patria habebat (aquitanus enim fuit, pauperibus cum dedisset) nolam cum coniuge Tiresia venit ea pauperie vt pene victum mendicaret: postea autem q̄ ad episcopatum conscendit: & Vandali Genserico rege ex Aphrica ingenti classe profecti, urbem romam ac oram totam illam populati sunt: cū aliam rationem nullam haberet qua viduæ nolane filium tunc a Vandalis captum redimeret in Aphricam se contulit: illicq; vt capitulum iuuenē matri redimeret, seruitutem in se subiit: euangelicum posterum imitatus qui pro ouibus suis animam ponit: cum contra temporibus nostris persæpe ouium pastores in grege, suos luporum vice fungantur.

¶ De Serapione ægyptio monacho

EXempli similitudo annectere Paulino Serapionē ægyptium monachum cogit. qui inopibus cum vestes ac deniq; euangeliorum librū quem solum habebat dedisset; incidit in mulierem viduam quæ famæ cum liberis paruis grauitè laborabat: cum nihil ei superesset quod vltra donaret, precio libertatem suam vendidit atq; illud viduę mulierī dedit.

¶ De Martino turonensi episcopo.

Martini turonensis episcopi adeo in pauperes omnes quos norat liberalitas & prompta & ingens fuit: vt cum in iuuenta militaret, & vrbis ambianorum portam egressus adhuc cathecuminus in nudum mendicantem incidisset, quia alterius rei quam daret facultas nulla erat: stricto gladio clamidem qua erat amictus diuisit: atq; altera parte nudi corpus vt poterat contexit: episcopus postea factus non contentus in egenos dispensare annuos possessionem redditus, nō dimidias vt ante in clamide egerat opes, sed totas vix trita sibi relicta veste dedit.

¶ De Apollinari Alexandrino patriarcha.

A Sacerdotali solio ita virtus omnis iam aliquot tempus propter quorundam malos mores exulare videtur, vt rarior phænice sit si quis in eo ordine liberalitate insignis inueniatur. Cū autem inuenire quēpiam contingit, eo enixus quo rarior est laudari mereatur. Inter hos cum Alexandrinus patriarcha apollinaris locū sibi pepere rit: miram hac in parte eius liberalitatem scribemus. fuit enim eius temporibus Alexandrinus ciuis Macharius noīe qui ī magnis opibus a patre relictus paruo tempore iuuentē mala secutus, omnib⁹ consumptis ad inopiam redactus est: quæ idcirco ei infestior erat, quod mendicitatē erubescibat. Hoc cū Apollinaris rescisset, arbitratus id quod erat. s. Macharium vt aliquid elemosinę nomine acciperet præ pudore nunq̃ adductū iri nouum inuentum vt eū iuuaret excogitauit. Finxit enim in antiquis alexandrinę ecclesię scripturis vetus instrumentum esse inuentum, quo ostendebatur superioribus temporibus alexādrinam ecclesiam cōtracto nexu quinquaginta auri libras annuas eius patri debuisse: atq; ea arte instrumentum erat confectum vt quamuis tunc patriarchę opera factum esset multorum annorum senium præ se ferret. De huius instrumenti inuentione cum palam patriarcha fecisset, idq; se præ animi consciētia reuellaret Machario velle dixisset, ad se eum accersuit: orauitq; vt reuenta quam nullus ita fore sperabat vellet vnus anni pensione contentus præ reliqua summa ecclesiam liberare. Hoc contentus cū esset Macharius re presentari ei quinquaginta auri libras iussit. Huius enim inuenti modestia & Macharij pudorem & suam largitionem texit ea ad dādum industria vsus qua pleriq; honore Apollinari similes in extorquenda ab alijs per iniuriam pecunia dies ac noctes ytuntur.

¶ De Archebio ægyptio monacho atq; heremita.

SI duo de quibus diximus pontifices pecuniam vestesq; donarunt & si in eo genere liberalitatis laude fraudandi non videntur: nihilominus ob largitionem eis nihil defuit. & idcirco in hoc virtutis genere Archebius ægyptius monachus eis est antefendus qui cum heremum in ægypto incoletet / cellulam quam sibi iam quinquagenarius ipse edificauerat Ioanni Cassiano monacho qui illuc ab extera regione se contulerat cum omni suppellectile dono dedit: sub eo nomine quod cuiusq; monacho contigisset illuc venire / eam daturus esset. Cæterum vt cella Cassiano cessit, statim aliam edificare cœpit. quam similiter aduenienti peregrino monacho dedit: tertioq; idē repetijt. Tecum igitur reputata lector quod inopi heremitæ hæc totiens dandi remanere poterat: & comparatum ei macedonem Alexandrum avarum iudicabis.

¶ De Alexandro quinto pontifice.

ADeo liberalis pontifex Alexander quintus fuit multis in virtute preditos homines insigniaq; opera impensis, vt persæpe amicis familiariter narrare soleret: se olim ditem episcopū fuisse (nouariensi enim ecclesia potitus erat) postea cardinalem factum eguisse: atq; deinde pontificatu ornatum ad mendicitatē pene redactum esse. O foelicem virum qui virtute fortunaq; inter mortales tam sublimem nactus honorem eo bene vti quod perraro contingit sciuit: cum amicos atq; bonam famam opibus vtiliores honestioresq; / atq; minus animi laboribus obnoxias q̄ aurum in quo omnia in contrarium inueniuntur esse duxisti.

¶ De Luciano auria genuensi ciue.

Illud quoq; quod admodum generoso animo Lucianus auria egit cum genuensi classi præfectus aduersus venetos in illirico bellum gereret minime prætereūdum est. Nam cum a genua stipendium nō mitteretur, & iam classis rerum omnium inopia laboraret: quanq̄ ipse neq; rem propriam gereret / neq; pyratiam exercere vellet / vt ex raptis vnde quaq; classem aleret: eo quoq; quod postremum relinqui videbatur & si iuste poterat vti noluit vt imperfecto bello cū classe domum rediret. ingentis igitur animi vir ac vere liberalis ipensa omni pecunia quam e suo habebat argenteaq; suppellectile inter naues diuisa vt ea se nauales socij sustentarent, cum eorum vnus pecuniam peteret, neq; iam vltra quod daret aliquid superesset: a baltheo ornamentū argenteum quod pendebat abscidit atq; ei dedit. Quod non precij gratia verū propter rē ipsam (plura enim daturus videbatur si plura habuisset) magni est faciendum.

De Alphunso seniore Siciliae rege,

Sine se liberalibus viris finem imponi Alphunsus senior Siciliæ rex queritur. cum sui tēporis liberales principes antecesserit: cuius liberaliter gesta si complecti omnia voluero, hac re sola volumen complebitur. Itaq; vnum tantum ipsius factum cōmemorasse contenti erimus. Gestare in digitis annulos ingentis præcij Alphunsus consueuerat, & ne laudādis manibus gemmis officeretur, loturus annulis digitos exuebat seruandosq; ministris qui opportunius se offerrent dare solbat. Cuidam igitur semel cum annulos tradidisset, qui oblitum regem arbitrabatur, & propterea in vsum suum eos verterat, Alphunsus rem dissimulauit: atq; p̄ eis alios induit annulos: consuetumq; morem seruauit. Itaq; post aliquot dies Loturo Alphunso cum idem astaret qui primos habuerat & non restituerat, manum porrexit tanq̄ a rege annulos vt olī egerat accepturus. Alphunsus autem retracta ad se manu in aurem summissa voce ei dixit. hos obseruandos tibi annulos dabo si prius alios quos dedi restitueris. Liberali profecto rege humanoq; atq; animo ingenti p̄dito digna vox, quæ maiori laude q̄ stili mei vires ferēt efferenda videatur. Sed cum Alphunso Francisci s̄f Borisij estensis ac Nicolai quinti ingentes liberalitates vna ac eadem ætas admirata est. De Sixto. iiii. versiculus ille notissimus est. Mirra caue: instituit dicere sum quod eram.

LIBRI QVARTI FINIS.

LIBER QVINTVS INCIPIT.

DE BONITATE ATq; CLEMENTIA.
CAPVT PRIMVM.

HUMANITAS ATq; CLEMENTIA QVAE mortale hoīm genus magna in parte a feris distinguit, in oī hoīm ordine laudem suā meretur. Sed in regibus atq; alijs qui rerum potiuntur eo clarior atq; excellentior est, quo etiam pluribus prodesse potest. Idem enim irē atq; crudelitati eorum contingit quę plus virium minusq; ad compescendum ferociæ habens plus etiam q̄ priuatorum iracundia pernicioei malorumq; solet afferre. Hęc clementię atq; humanitatis insignis virtus Cæsarem deinde Augustum ac postea Antoninos pium ac Philosophum plusq; alia preclare ab eis gesta quę proculdubio ingentia fuerunt vt pro numinibus colerentur effecit. huius igitur principes omnes cultores esse eamq; amplecti oporteret. Nullis enim exercitiis nullo

munimenti genere coguntur populi vt principum ac regum dicta magis ex animo audiāt aut libentius eos colant: Neq; vero ipsorum corporibus fidelior sanctiorq; custodia q̄ hęc humanitas clementiaq; inuenitur hoc priscis hoc recentioribus temporibus exempla quęvnde quaq; se offerunt testari possunt. Nam qui clementes fuere maxima ex parte vltq; ad seros annos tuto vixerunt, contra autē q̄ superbia crudelitatemq; in uisus se fecerunt, aut a militibus aut a populis suis cæsi superbiam ac crudelitatis penas luerunt. Itaq; cum satis ex merito hęc laudari virtus nequeat, stilum ad commemoranda que in ea excellenter gesta fuerunt cōuertemus.

¶ De Furio Camillo.

Et humanum & clementem profecto multum se Furius Camillus ostendit cum capta Veientium vrbe ab arce conspicaretur a romano exercitu eam diripi. Nam quanq̄ sciret veientes populo ro. graues fuisse hostes tamen ex his humanos repensans casus lacrimas continere non potuit.

¶ De Gn. Pompeio.

Adversus hostem populo ro. nō minus grauem humanitate singulari Gn. Pompeius usus est. Audita enim Mitridatis morte qui desperatis rebus sibi ipsi vim intulerat quanq̄ sciret eū obstinato nimis animo contra populum ro. gessisse bellum, permultaq; eum hominum milia per id tempus inermia sine causa crudelem in modum occidisse, tamen plus miserando eius casum motus militariq; disciplina quę sine modestia nomine suo indigna est, quam his quę permulta hostiliter Mitridates gesserat inhonoratum relinquere corpus eius noluit: sed iussit vt regia pompa in regum sepulchris conderetur.

¶ De Augusto.

Manum persæpe Augustus se ostendit: sed tum maxime cū deambularet cum Diomede liberto suo: effractis enim caueis aper proruperat, rectaq; ad Augustum tendere videbatur, Itaq; libertus in quo formidinis q̄ prudentiæ plus erat apprehenso Augusto se post eum textit Ea re (periculi enim permultum habuit, & fortasse haud paucos ad vlciscendum libertum impulisset) augustus neq; iræ neq; commoti animi aliqua signa ostendit. prudenter enim aduertit eos qui pusillo corde sunt vbi de vita agitur omnis rationis iudicium amittere.

¶ Item De Augusto.

Adeo autem clementi ingenio augustus fuit vt sibi similes amicos omnes optaret. Id patuit cū eo apd Polionē cenante seruus cristalinum vas confregisset. Nam domini iussu murenarū pa

bulo damnatus in viuarium perferabatur, qui cum ducentium manus effugisset se augusti pedibus prouoluit id vnum petens vt alio mortis genere periret. Augustus vt mortis causam genusq; intellexit solui seruum iussit virgulaq; omnia polionis cristalina pfregit, viuariaq; euertit se enim causam dixit adimere Polionivelle ne in animi perturbationem incideret, aut ob eiusmodi causam in posterum seruum aliquem tam crudeliter perderet: qui cuiuscunq; esset generis i hoc ipso quod homo erat pluris q̄ omnia quæ terrarum orbis haberet vasa faciendus erat.

¶ De eodem.

Neq; vero qui i aliena iniuria q̄q; parua flecti se ad humanitatē ostendit, in ijs quæ contra seipsum patrari inuenerat etsi gra-
uia erant inclementem se prebuit Nam cum post triumphatū apud eum Cinna Gn. Pompeij nepos accusaretur in gallia insidias eius vitæ tetendisse, vxoris Liviæ quæ haud imprudens fuit suasu Cinnam solum i cubiculum acciuit, eiq; omnia patefecit quæ de hac re acceperat. Quare Cinna perterritus, cum neq; deprecaretur crimen neq; negaret. Augustus humanissime omne odium remisit: atq; in sequentem annum consulem designatum in familiarium amicorū numero habuit. O diuinā prorsus clementiam: ei qui vitæ insidias tetendisset honores illos impar tiri qui vix illis prestandi essent qui periculo pro tuenda dantis salute vi tam obiecissent.

¶ Item De Augusto.

Quoniam idem pari clementia obrectatorum malignitatem perfer-
ret atq; ei patientiā Tiberius carperet / hortat^r vt ex eis aliquot vlscisceretur: respondit satis sibi esse nequis eum plusq; dicto lædere posset.

¶ De Arthaxerxes primo persarum rege.


Exmpli similitudo prætiriri non patiatur quod persarum rex arthaxerxes alcidi sapsoni a quo vbiq; carpi solebat dixit. Nā cū aliter vlci sci hoīem p maledictis nollet ei iussit renunciari: licere ipsi regem arbitratu suo criminari, sed similiter regi quoq; intergum esse & dicere & statuere i eum quæ ipsi collibuiissent. Eode menim verbo & eo quidem humano alcidis temeritatem & potentiam atq; clementiam suā ostendit

¶ De Philippo Macedonum rege.


Eadem humanitate vsus est Philipp⁹ rex erga Nicanorem macedonem qui omnibus in locis quantum poterat Philippum criminabatur. Nā cū Sinycit⁹ aliq; Philippi amici suaderent vt i eum rex animaduerneret, recusauit illud Philippus dicens haud malum esse virum Nicanorem sibi persuasum esse. Cum igitur iopiam eius nosset dono ei pecuniam misit: post quod factum cum a Sinycitho monere-

tur Nicanorem non criminari vt ante sed regem laudibus efferre: Philip-
pus Sinycitho fertur dixisse. Nunquid non vides in manu nostra esse vt
quæ volumus a populis de nobis audiamus.

¶ De Agrippa iudeorum rege.


 Vm in cæsarea moraretur Agrippa iudeorum rex, rescijt hie-
rosolymis se publice a Simone iudeo criminatum tanq̃ iudaicæ
legis esset euerfor. Itaq; cum simonem in theatrum spectante
populo vocasset, assidereq; sibi hoïem iussisset: Interrogauit in
quo iudaicam legem violaret / & vt id palam loqueretur monuit. Simon
regis iram veritus se ad eius abiecit pedes veniamq; errori petijt. Eum
igitur supplicem manu sua rex sustulit: neq; veniam modo pro crimine
petenti dedit verum muneribus quoq; affectum domum remisit. Sapi-
ens profecto nedum clemens Agrippæ factum: quo enim pacto melius &
sibi bonitatis nomē comparare, & detractorem a maledicentia reuocare
potuit? Sed non ita omnes se principes gerunt: adeo enim in deterius la-
buntur res vt eos plerunq; grauitur vlciscantur qui ius fieri petunt & il-
latas iurias quæruntur. Quod fortasse cōtingit quia iuxta vetus adagiū
nemo acrius quam si verum obijciatur solet commoueri: & quod etiam
superius commemoratorum regum virtus innocēsq; vita freta animi cō-
scientia eiusmodi male dicentia nihil mouebatur.

¶ De Augusto.


 Vgusti humanitatis igens iterum me ad eius exempla reuocat
cogitq; vt præterea quæ ante de ipso scripsimus humanitatem
quoq; ostendamus, qua Alexandria. M. Antonium hostem p-
secutus est. Nam cum gladium vidisset quo se ipsum Antonius pereme-
rat secessit, Lachrimisq; acceptum ex eius morte dolorem expressit: atq;
regio honore ipsum Cleopatramq; simul tumulari iussit.

¶ De M. Aurelio Claudio

secundo imper.

 Vmanum quoq; se prestitit Claudius secūdus imperator erga
aureolum tyrannum qui in Illirico augustalem dignitatem no-
menq; vsurpauerat. In proelio enim cæsum sepulchri honore
dignatus est iuxta pontem quem ab ipso aureolum nuncupa-
uit epigrammaq; addidit: quo ostendebat cupere vt adhuc viueret, mo-
do id aduersus rempu. nō esset. Quam humanū igitur aduersum amicos
credere debemus fuisse qui hosti mortuo hunc rerum verborumq; ho-
norem habuerit.

¶ De Dario persarum rege.

 Prsarū rex Darius cū ei caput hystiei Myllesij quem hostem iudica-
uerat allatum esset: non quemadmodum principū fortasse permul-

ti agerent, ad alios terrendos siue etiam insolentia elatus cōtumelia aut dedecore affecit, sed statim lauare & honorifice sepeliri iussit.

¶ De Cleomene Lacedemonio rege.

LAcedemoniæ rex Cleomenes cum acheorum exercitū superasset, magnūq; hostiū munerū interemisset, omnia ad sepulturā petita corpora libenter concessit. Inter alia autem cū inuentū Lydiadis corpus esset qui olim Magalopoli tyrannidē exercuerat & sponte sua liberatis Megalopolitanis ad priuatam vitam redierat purpurea veste tectum corona quoq; exornauit: magnūq; apparatu a suisq; ad Megalopolis portas deferri iussit: ne is patria sepulture honore careret qui illi libertatem donarat.

¶ De Dromichete getarum rege.

EA humanitatis signa quibus in mortuos uti homines solēt quia piculo carere videntur, fortasse plus ad iactantiam accedere q̄ ad clementiam videntur. Sed quæ uiuis belloq; superatis hostibus tribuuntur iracūdia & ea quæ victorias sequi solet insolentia deuicta / futurorum quoq; periculorum aut etiam eorum quæ iam præterita sunt spreto respectu, non possunt nisi uera atq; ingentia dici: quemadmodum Dromichetes getarum rex egit: quo tempore regē Lysimachum qui nulla laceffit in iuriā ultro arma intulerat / proelio deuictum cœpit. nam quanquam barbarus ferox & inops magnas in eum irarum ausa haberet, tamē deposita illati belli iracūdia familiariter (ut alij ostentare opes solent) ipse suam populorumq; suorum pauperiem ostendit: atq; ea se valde contentum uiuere affirmans ipsum liberauit: & ex rerum copia quam dixit habebat muneribus affecit: datę quoq; libertati ac muneribus consilium addidit / ne in posterum cum his bellum Lysimachus gereret quibus deuictis nihil esset fortunarum quod lucri facere posset: quin potius eiusmodi hominibus amicis uteretur: eodem enim facto audacem se prudentemq; ac humanitatis cultorem sed auaricię quoq; atq; suberbię non minus quam hostium domitorem esse ostendit.

¶ De Vespasiano imper.

Vespasianus quoq; Augustus humanitatis clementiaq; singularis est. nam q̄q; Vitelius Sabinum eius fratrem occiderat & filium ut occideret acerbè persecutus erat, tamen postea q̄ urbem attigit Vitelij filiam magna cura ingentiq; collata dote ac muneribus nuptui dedit.


¶ De Tito imperatore.

D Atris humanitatem imitatus est filius Titus: ad se enim accersitis duobus patricij ordinis viris qui affectare imperium dicebantur, modeste eos coarguit: docens fato imperia & non ingenio aut vlla alia industria dari: q; si quid cuperent eos id vt peterent hortabatur: quia libenter assensurus esset: ambos quoq; cenæ secum adhibuit: idq; qui alterius eorum matri renunciarent celeriter misit. ne cum detectam coniurationem intelligeret/verita filij vitam in discrimine versari sibi ipsi mortem conscisceret. postero quoq; die in theatro assidere sibi vtruncq; iussit: & vt ipse oblata gladiatorum tela inspexit ea vtriscq; inspicenda porrexit. Itaq; cum hac ingenti humanitate amandum se omnibus præberet: minime mirum videri debet si is populi ro. iudicio humani generis deliciæ appellaretur.

¶ De Cocceio Nerua imper.

D Ar quoq; clementiæ erga Crassum Calpurniū impatoris Neruæ exemplum fuit, cum eius vitæ insidias tetendisset: clementia vere dei potiusq; hominum: vt tam sublimi fortunæ gradu collocatus tantæ iniuriæ veniam daret: & munere suo fruendā ei relinqueret vitam qui ipsi per insidias salutem eripere temptasset.

¶ De. M. Antonino philosopho imperatore.

 **Q** Mnes clemētia atq; humanitate. M. Antoninus philosophus imperator lōge superauit: id inter cætera in auidio Cassio eiusq; familia cū ab eo in ægypto rebellasset / clare ostensum ē. Nā cū senatus acerbè Auidiū propinquosq; eius psequeretur Antoninus p eis tanq; amici forent deprecatorē se semp exhibuit. In quo qm̄ p difficile mihi foret verbis meis eā partē orationis exprimere quā ad senatū habuit: hic eam vt apertius bonitas agnoscatut totidem verbis ponem⁹. Quod autem ad cassianam rebellionem pertinet: obtestor vos patres conscripti vt deposiia censurę vestrę seueritate vestram meamq; clementiam seruetis: neq; per senatū aliquis occidatur: nec similiter in senatorem animaduertatur: nullius patricij sanguis effundatur: relegati redeant: & exulibus bona sua restituantur: atq; vtinā multos qui interēpti fuerunt ad vitam reuocare possem. Nunq̄ in imperatore proprij doloris vltionem probauī quæ quanq; persæpe iustissima sit, plerisq; tamē semper acerbavidetur. Quamobrem Auidij cassij liberis generoq; eius atq; vxori veniam dabit. Sed quid veniam dico? quando quidem nullus eorum errauit. Viuant igitur sciantq; tutos se sub Marco viuere: viuant in sui patrimonij parte vestibus auro atq; argento vtantur: neq; opulenti modo veruētā tuti sint: tuto se ac libere ad omnia cōferre loca possint vt per totum terrarum orbē in populorum conspectum vestræ meeq; cle-

mentia verum atq; certissimū exēplum præ se ferāt, neq; tamen hæc patres conscripti magna est clementia vt rebellū liberis atq; vxorib⁹ ignoscatur. peto igitur vt omnes senatores equitesq; romanos q; infimulati sunt mortis pena exilioq; itē formidine odio infamia iniuriaq; liberetis date hoc presentibus meis temporibus: vt in his coniurationibus quæ ad tyrannidē initæ sunt: eorum tantum qui in tumultu ipso cēsi sunt mors asserat. neq; vltra pena progrediatur. Hæc oratio adeo senatui populoq; ro. placuit vt Marci clementiam miri laudibus efferrent.

¶ De Pertinace imper.

Simili clementia Pertinax imperator erga Falconem imperiū affectantem vsus est: cuius vitæ fortunisq; vim yllam inferri nūq; voluit.

¶ De Flauio Iuliano imper.

Nsignis quoq; clementia Iuliani imperatoris illa fuit q; Antiochie ostendit: cū a colligatoribus apud eū accusat⁹ esset Tallassus qui sub Cōstantino minister a secretis fuerat. Nā cū galli Cæsaris qui Iuliani frater fuerat mortis cōscius fuisse diceret, faceto verbo respondit equū esse cū hac in maior re ipsius q; collitigantiū cū Tallasso iniuria esset, sibi quoq; prius satisfieret & cum hoc dixisset: præfecto imperauit ne in Tallassi causa aliud ageretur: nisi prius secum in gratiā eum rediisse intellexisset. Ita enim cauere voluit vt non modo ipsi⁹ maliuolentia Tallassus nō læderetur verum ne ipsius quidē odij opinio apud alios aliquo modo detrimentum afferret.

¶ De Pisistrato atheniensī tyranno

Tot humanis clementibusq; romanorū principum exēplis ad quēdam græca ac barbara transibimus Pisistrati atheniensis tyranni vxorē publice cōuicio iuuenes quidā incesserant: qui cum postridie errorē suum agnouissēt, & præformidine pfusis lachrimis veniam a Pisistrato peterent, ipse nequaquā ad irā aut vltionem animo permotus respondit in posterum modestiores estote: q; vxor mea si cut vos arbitramini hesternā die domum egressa non fuerit: verbo ī quo non minus prudentiæ q; humanitatis fuit iuuenum errorem & illatū vxori dedecus texit.

¶ De Mitridate ponti rege.

Vmanum generosūq; Mitridatis regis factū quousus est cum Thoridoracem gallatam qui in ipsum conspirauerat occidi iussisset. Nam verentibus omnibus eum sepelire, adolescentula īsignis quæ eum deperibat vt sepeliret corpus exornauit. cum autem ab ea Mitridates (deducta enim ad ipsum fuerat) intellixisset amore captā

illud egisse, non modo eius quem amauerat corpus illi ad sepulturam concessit. verum vt funus quoq; exornaret pecuniam impendit. Longe em̄ pluris hoc veri amoris humaniq; ingenij signum i puella quam illatam sibi ab Thoridorace iniuriam fecit.

¶ De Iazate adiabenorum rege.

DArthorum rex arthabanus principū regni sui cōiuratione pressus, minime se in eo posse tuto manere arbitrabatur: & cum vires vt principes ad officiū cogeret ei deessent, ad Iazatem adiabenorum regem & si ei notus non erat conferre se decreuit. Itaq; dum ad eum tendit incidit in ipsum per regnum obequitantem vt eū vidit ab equo statim descendit: expositoq; casu suo rogauit vt ope se ad repetēdum regnum iuuaret. cum Iazates eū agnouisset, ipse quoq; i terram ab equo descendit coactumq; arthabanum in equum conscendere pedibus eum prosequi volebat: quod ætas ipsius præteritaq; fortuna plusq; præsens necessitas apud se valeret. Deductum igitur in regnū amice arthabauum solatus est: & ceu parentem semper in honore habuit. Sumptis deniq; armis in regnum quoq; restituit.

¶ De Pericle atheniensi.

PEriclis quoq; atheniensis humanitas ac clemētia insignis fuit qui cū longe tempore athenas arbitrato suo in multis ciuiū contentionibus rexisset, & iam haud longe abesset vt moreretur nec vires modo verū etiā sensus pene eū defecissent, cōtigitt vt inter amicos qui in lecto iacenti astabant, de eius victorijs atq; eloquentia q̄ in eo mira fuit mentio haberetur eaq; ceu admiratione capti laudibus efferret. Hæc autem cum ipse audiret, apertis oculis aliquantisper nixus vt loqueretur mirari se dixit quod victorias eloquentiamq; in eo laudarent: q̄ earum rerum partem fortuna sibi vēdicabat: ipsos quidem potius laudare debere, quod cum longo tēpore athenas rexisset, nemo ipsius causa lugubrem vestem vnq̄ induerat. Sed cum de priscis satis multa scripserimus tempus est vt iam ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora De Totila gothorum rege.

QUam Totilas in Italia gothorum rex urbem Romam recepisset quæ in primo Bellisarij aduētū a gothis ad eum defecerat, accusata est Rusticiana primi Theodorici qui gothos in Italiam traixerat statuas euertisse. Quam ob causam cū iratus in rusticianā animaduertere Totilas decreuisset: posteaq; Boetij coniugem & Simachi sororē amborum fortunavirtuteq; insignium virorū fuisse intellexit q̄ falsis criminum suspicionibus a Theodorico interfecti fuerāt: adeo apud ferū barbarumq; regem ratio valuit, ob iustum mulieris nobilissime dolorem: vt iram qua percitus erat in clementiam verteret.

¶ De Iustiniano primo imper.

Slaudandus Totilas est quod Rusticianę clementer crimen remisit quod ipsa iusto compulsa dolore incurrit. longe magis laudanda videtur clementia qua Iustinianus in vitigem gothorum regem per. ro. acerbum hostem usus est cum a Bellisario captiu⁹ Constantinopolim missus fuit: quoniam non ut hostem captiuumque sed ut amicum habuit. Patricia enim dignitate decoratum magne eum prouincię persis finitimę prefecit: vbi honoris et opum plenus aliquod tempus vixit.

¶ De Iunipertho ariperthi filio.
Longobardorum rege.

Oratam profecto in Iuniperthi animo ariperthi longobardorum regis filij clementia sedem iuenit, cum proelio victum Alchuinum longobardum qui tridenti ducalem honorem gerebat: Nam ab ipso atque ab eius patre rebellauerat: quanquā illud pater grauer ferret non liberauit modo: verumetiam ne sine principatu viueret pro tridento brixiam dedit.

¶ De Roderico biuaro qui cid nuncupatus est hispano equite

Rodericus biuarus hispanus & humanitate & animo excellens coacta satis grandi manu ex amicorum propinquorumque numero præter eos quos ipse pecunia sua coducere potuerat, ut mauris qui hispaniæ partem bethicam occubabant bellum inferret: dum ad mauros tendit & iam finibus regni Petri aragonij regis appropinquasset. a Petro armis ac bello petitus est. Dum ingenti animo illatam vim a se propulsat, in proelio regem coepit: ab eoque quanquā ob acceptam iniuriam haud inique id posset, neque regni partem neque pecuniam vllam exegit sed libere cum dimisisset ad mauros ut ceperat iter continuauit.

¶ De Ferdinando Legionis hispanien. rege.

Ene eadem clementia cum Alphūso Lusitaniæ rege Ferdinā dus Legionensis rex usus est. Nam cum eius arma repelleret (multa enim de ipsius regno occupauerat, in plio captum atque effracta coxa debilitatum præterquod curari diligenter iussit, mensæ quoque honorem ei semper communem fecit: ac coxa libertatum nulla prorsus earum rerum quas offerebat accepta, ijs dumtaxat quæ occupauerat receptis dimisit. Clementia profecto etiā Gn. Pompeio ac Paulo æmilio qua in Tigranem alter alter autem erga regem persam usus est præferenda.

¶ De Alphunso yndecimo Castulon. rege.

Non hominis aut etiam regis fuisse sed prorsus diuina putari clementia debet qua Castulonensis rex uisus est cum algaziram uerbis a mauris possessam obsideret Ad eum enim Maurus quidam ceu sceuolayt ipsum iteraret perfectus cum captus esset atq; habet adquisitione fateretur eius rei gratia iuisse, ut per patria diisq; suis uictam offerret: nouis amictu uestib; data insuper pecunia multis contra suadentibus cum perfidio incolumem ad belmarin regem misit cui maurus ille parebat Is autem quam barbarus non minus tamen Alphunso humanus diu acer bawoce increpitum q; tanti animi regem occidere temptasset, statim ne penam euaderet interfici iussit.

¶ De Sixto secundo pontifice.

Inter tot regum clementiae insignia exempla haud indecore se Sixti secundi pont. uirtus offert: qui apud Valentinianum iuniorem imperatorem & Placidam eius matrem a basso patricio maximis criminibus accusatus, posteaque innocentiam suam purgauit: multis precibus lachrimisq; egit ne bassus in exilium mitteretur: in quo cum frustra laborasset: & post aliquod tempus bassi mortui corpus romam deportatum esse, Sixtus non modo honoris gratia funeri & sepulturae uoluit interesse, sed manibus quoque suis eum tumulauit: se eius uere esse imitatore docens, dum honorem pro iniuria accepta retulit: cuius uicarium se gerebat.

¶ De Lamba auria genuensi.

Humanitas quoque insignis in Lambae auriae facta fuit. qui sub admirati nomine (dignitas enim ea est maritima) cum praefectus ingenti genuensi classi maiorem uenatorum uicisset: dum captiuas triremes caesosque qui in mare e more periciebantur recederet: ut Andreæ Landuli qui uenete classis primarius dux praefuerat corpus inuenit: non tulit ut cum alijs in mare gregatim periceretur: sed ad Curzulam delatum insigni funere tumulauit: ipseque cum nauium praefectis omnibus adesse uoluit. q; eo magis etiam mirandum fuit quia ipse in eo proelio filium amiserat quem gregatim proijci cum alijs iussit.

¶ De Ferdinando Consallo Castulonensi comite.

Quanta Ferdinandi quoque Consalli castulonensi comitis humanitas fuit: Nam cum decertaret cum pictonum ac tolosanorum comitibus qui nauarrēnsibus quibus cum ipse graue bellum gerebat, auxilio uenerant: manu sua obtruncato Tolosano comite posteaque ei arma atque alia spolia detraxit, ne minor in eo humanitas quam bellica uirtus apparet, occisi corpus aureo panno texit: & Tolosani qui eo bello capti erant redeundi ad suos potestate facta collataque in uaticum pecunia dedit: nulla re ab eis exacta nisi ut iuuarent principis sui corpus quod eis tradebat se tolosam cum toto comitatu perlaturos.

¶ De Vgucione Fagiola Pisarum ac Luce principe.

Similiter Vgucio fagiola cognomento egit qui pisas ac Lucę rerum potiebatur: cum oppidum montecatini obsidione premeret: at inde eum pellere Roberti gallorum regis florentinorum foederati ac Florentinę copię tentarent. Nam quę in proelio filiū Franciscum insignem virtute iuuenem Vgucio amisisset, tamen deletis hostium copijs dum mortuos recenseret, iuuentis corporibus Petri qui tēpestę cognomentum ferebat, Roberti regis fratris & Caroli eiusdē regis nepotis ea cum filio Pisas detulit: magnoque pro eorum funere tumulauit plus enim mortuorum dignitati quā proprio dolori vir ingentis animi indulgere voluit.

¶ De Turismundo Gepidarum rege.

Sic erga mortuos ij de quibus scriptum est clementes se prebuerunt, quanquā ex eo non paruam Laudem meriti sunt, non videtur tamē eorum tāti facienda virtus quanti eorum qui in parī causa non minus humane erga viuētes egerunt: quo aduersus eos ultio atque ira explere magis dolorem haud æquā læso honore videtur: quemadmodum Turismundo gepidarum regi contigit. Nam cum ad eum se recepisset Alboinus Andonij Longobardorum regis filius ut ipsius manu equestrem honorem atque ornamenta acciperet, quæ barbarorum more fas accipere nisi regis & eius quidem externi manu non erat, eum & dignitate militari & muneribus / mensæque honore dum mansit apud eum prosequutus est. Neque vero eum latebat Alboini manu in proelio Turismundum filium eodem quo ipse erat nomine interfectum. acerbissimis enim verbis in suos inuectus est qui eum interire volebant.

¶ De Thoma Fulgoso Genuę duce.

Um longe plusquā alia moueant domestica exempla præclarum cui tui Petre cui volumen inscripti cuius refert nomen, facinus tibi commemorabo: ut cum eius tibi referre nomen contingat virtutum quoque imitator existas: hostes urbem genuam irruerant quos cum virtute nouaque arte auus tuus perligasset, atque iter captiuos Raphael Adurnus cum filio qui aduersæ factionis princeps erat. Item Orlandus Fliscus Ioannis Philippi frater numerarentur, cum quibus erat Ludouicus quoque Fulgosus cum multis eius factionis viris / verentibus omnibus ne quid durius in eorum vitam statueretur: auus tuus ut erat armatus omnes data dextera bono esse animo iussit: atque omnes aut equis aut pecunia donatos eadem ipsa hora liberauit: qui quanquā prudenti vir ingenio præditus non ignoraret sublatis ex aduersa factione principibus quietius se in posterum regnaturum. Tamen clementię nomen magna

sua laude securitati suæ anteponendum dixit.

¶ De Alphunso aragonio Siciliae rege.

A Vi tui facta mentione Alphunsi regis humanitatem prætere-
am me admonet. Nam cum urbem Gaietam obsideret. Gaie-
tani ut in eiusmodi casibus nonnunquam fieri contingit commeas-
tibus parcere cupientes imbellem ætatem mœnibus exege-
rant: qui senum mulierum atq; puerorum numerus cum ab hoste minis
laxisque ad urbem repelleretur, neque eos Gaietani recipere vellent: inter
duos hostes miseri mortales constituti planctu & lachrimis omnia reple-
bant. quam rem postea Alphunso exploratores retulerunt, omnibus qui
in exercitu erant suadetibus / ut hæc ætas in urbem repelleretur quoniã
non ipsorum culpa sed Gaietanorum obstinatione quorum sanguis ipsi erant
in eam necessitatem compulsi essent, ipse insigni rex pietati contra om-
nium sententiam recipere eos constituit: affirmans malle se regno depel-
li quã tot præsertim innocentium hominum cum seruare eos posset mortis at-
tulisse causam videri. Itaque ad se vocatos omnes cum ante vnde aleren-
tur dedisset: quo vellent se recipiendi potestatem fecit.

¶ De Saladino.

B Ei similitudo hic me cogit inter Alphunsi exempla memorabi-
le humanitatis facinus interficere quo captis hierosolymis Sa-
ladinus usus est. Nam cum eius pedibus christianorum militum
qui in proelio occiderant lachrimis oppletæ vxores obuoluerentur / peten-
tes ut pacto promissa pecunia nihil prorsus habentibus remitteretur: non
blando solum alloquio lenire earum dolorem nixus est, verum & pactam
remisit pecuniam: & præterea tam large e suo eas donauit ut haberent:
quomodo se in christianæ ditionis loca recipere possent. Tecum lector
cõsidera quã auare crudeliterque in christianos aduersæ religiõis populi bella
gerere soleant. Itẽ alia ex parte in eos multorum christianæ religionis popu-
lorum feror animos quos partim religionis diuersitas partim etiam armorum
ipsorum atq; diuturni belli cõsuetudo alit, & ita facilius quãti hæc Saladi-
ni humanitas sit facienda cognosces. Nunc ad Alphunsum redeamus.

¶ Item De Alphunso.

M Os erat Alphunso quocumque in loco eucharistiam ferri perspe-
xisset relicto equo quo ferebatur, pedibus eam prosequi in lo-
cum quo perferebatur. Dum hoc peragit / contigit semel in ve-
tulæ domum ingredi sanguinis fluxu laborantis. Cum autem certior fa-
ctus esset eiusmodi morbo plurimum Iaspidem conferre, misit statim qui
vnum quem habebat perferret: ipseque mulieris manui eum inseruit. bre-
ui autem liberata anus cum post aliquot tempus ad alphunsum venisset
gratias pro accepto beneficio actura, excusauit si iaspidem non retulisset /

ne ei daretur vicio quia sinistro casu eum amiserat. Cum autem qui astabant grauius eam increpassent: subridens Albunus mater inquit mea ij qui valitudinis suæ nullam rationem habent mirantur si tu vt valere possis iaspidem retinuisti. O humanitatem insignem: regem clarissimū cum vetula tam humane vrbaneq; se gerere.

¶ Iterum de eodem.

A T Macedonem rex philippus erga Nicanorem ita Alphūsus erga Ioannem fortem militem suum humane se gessit. Nam regi Ioannes infestus factus propter cuiusdam arcis præfecturam quam ademerat, omnem Italiam pererrabat vt vbi eius hostes inuenisset illic eius nomini detraheret. Tandem egestate premente ad Alphunsum redire coactus est. Rex autem longe in seruanda humanitatē q̄ Ioannes in prudentia diligentior, nō modo nulla ex parte Ioannis maledicentiam vlcisci cogitauit sed data pecunia eius necessitatem subleuauit.

De Eodem.

E Xigua illius fortuna qui Alphunsum maledicētia leserat fortasse eum mouit ne dignum duceret quē pro illata iniuria vlcisceretur: & propterea eius clementiam minorem q̄ re ipsa fuit videri facit. Sed quid i eam dici poterit qua vsus est erga Antoniū Caudolam andegauensis factionis fautorem atq; ipsius Alphunsi pertinacē hostem? cum postremus omnium Neapoli vrbe iam capta i bello adhuc contra Alphunsum perstaret. Eo enim prælio victor Alphunus cum locis omnibus quē is possidebat potitus esset, non modo nō induxit in animum aliquid in eum grauius statuere sed etiam paternum ei principatum reliquit: atq; ex bonis quæ mouebantur quæ permulta esse videbat q̄q̄ longo bello exhaustus esset, & propter odiū Antonius videretur vix indignus esse, nihil prorsus præter cristalinum calicem quo biberet accepit.

¶ De Philippo Maria Mediolanensi duce.

I rum profecto videri non debet si Alphunus tanta clementia preditus hoc ab immortali deo affecutus fuit vt pari insignes bonitate hostes haberet equum enim fuit vt humani ingenij bonitatisq; suæ ceu optima ex arbore non in suauem fructum colligeret, neq; iracundum atq; superbum supercilium subiret, qui se tam humane gerebat quemadmodum ei contigit, cum apud Gaietam nauali prælio victus in Philippi mediolanensis ducis potestatem venit: etenim non ceu captiuus ab eo habitus est sed festis ludis conuiujsq; honoratus sine præcio dimissus est qui se ingenti pondere libenter redemisset.

¶ De Renato Lothoringiæ duce.

Dostremum tantorū humanitatis & clementiæ exemplorū locum ceu in principum agmine claudet Renatus Lothoringie dux: qui principatu suo omnibus incensis a Carolo postremo burgundiæ duce pulsus postea heluetiorum fœderatorum ope adiutus eum ipsum a quo tã multa tulerat prælio vicit & interemit. Is haud paruo labore Caroli corpus in conferta cætorum multitudine inuentum nō vt fortasse se aliquid ad explendam iram laniauit aut aliquo ludibrio habuit, sed ceu prudenti animo insigniq; virtute princeps ad nautium opus pidum in sancti Georgij fanum detulit, cum omni aula sua eum honoris gratia atratis vestibibus profecutus tanto sacerdotum facumq; numero adhibito quantus tūc inueniri potuit Signa eī doloris omnia edidit dū hostem grauiissimum efferret qui in ipsum omnesq; alios superbus atq; immanis fuerat: non aliter ac si verum parentem suum extulisset.

¶ De Grátis

Caput secundum



HUMANITATI ATQ; CLEMENTIÆ haud aliter q̃ matri non iniuria se gratitudo cōiungit, in omni amicicia ad eam seruandam vinculum maxime necessarium. huius gratitudinis præclara facinora eo excellentiora videbuntur quo illa quæ p ingratitudinē fiunt detestabilia magis & perniciofa sunt: quæ si cum gratitudine conferantur tenebris ipsis collatum lumen clarissimum videbitur.

¶ De Celtis hispaniensibus.

Celtæ qui in hispania degunt se erga gentis suæ feminas gratos ostenderunt ciuili bello quo inter se decertabant, memores eī earum oratione lachrimisq; se depositis simultatibus in gratiā rediisse, statuerunt vt in posterum omnibus consilijs suis feminæ interessent: & quicquid inter eos contentionis oriretur fœminarū iudicio dirimeretur. Inter fœdera quoq; quæ cum Hanibale inierunt scribi voluerūt vt si celtæ cuiuspiam carthagenenses iniuriam ī hispania fecissent ea res a Carthagenensibus iudicibus dijudicaretur. Contra autem si carthagenenses celta læsisset iudicium penes celticas fœminas foret. hoc enim honore fœminarum suarum prudentiam prosequi voluerunt.

¶ De Syracusanis.

Non minor Syracusanorum quoq; erga Thimoleontem chorinthisum gratitudo fuit: cuius opera Dionysij secundi tyrannide liberati fuerunt. Nam cum postea Syracusis quod superaret ætatis peregisset (et enim yscq; ad vltimam decrepitam viuere ei contigit) nihil quod publicā

rem attingeret per id rempus Syracusani decreuerunt nisi prius in consilium perlato Thimoleonte eius sententiam perquisiuisent a qua discedere nefas erat. Cum autem Thimoleon decessit candidatus populus Syracusanus coronatusque eum extulit, laudes eius in magna lachrymarum vi decantans publico edicto declarata funeris impensa ut quanti ea constitisset omnes intelligerent, in medio foro sepultus est sepulchri area magna porticu circum septa quæ a Thimoleontis nomine vocata est in quo loco quotannis ludi in Thimoleontis memoriam edebantur.

¶ De Plateensibus.

Plateenses in agro suo quod in eo commissum a grecis aduersus persas proelium fuerat quotannis in grecorum memoriam qui illic pro communi libertate occubuerat, solemnibus pompis sacras peragebant.

¶ De Sicionijs

Rati quoque Sicionij erga aratum fuerunt qui eos tyrannide liberarat. Defunctum enim extra Sicionis fines coronatus populis ingenti pompa decantatis in eius laudem carminibus Sycionem intulit, mirique operis & impensæ sepulchro ab ipsius appellato nomine eum honorauit. quotannisque illic diem arati natalis sacrificijs ludisque apparatis celebrauit, & si quem eius gentis illic esse contingeret eo die ut honoris gratia alios ante iret cogebat.

¶ De Alcibiade Atheniensi.

Acere se in eum Alcibiades gratum ostendit qui eius amore captus omnibus quæ habebat diuenditis munus ei centum stateres tulerat. Nam posteaque simul cenarunt Alcibiades restituto munere monuit ut postridie mane eum in foro conueniret: ubi cum Atheniensium vectigalia subhastarentur, quæ societas quædam conducere quotannis consueuerat ea conditione ut presentis anni vectigalis solutio insequentem transiret annum, amicum monuit ut summam quæ oblata erat augeret: quod cum esset actum, publicanorumque societas id agere ferens a magistratu peteret ut qui summam auxerat ad satisfaciendum cogeretur: audita re qui auxerat fugam meditabatur: Sed Alcibiades eum retinuit atque pro eo sponduit. Publicani autem ne in maius summa augeretur, hunc alcibiadis opera retraxerunt: datoque talento ut ab auctione desineret impetrarunt. alcibiades igitur pulchre erga amicum & amatorem gratus plusquam ipse daturus fuisset, ut per se assequeretur effecit: atque ut gratus esset in amicum, plus ingenio usus est quam pro se ipso fecisset.

¶ De Atheniensibus

Superius facta de Atheniensibus mentio exigit vt illud quoq; addamus quod erga Aristidis liberos grate ipsorum ciuitas egit. Eorum enim memor quæ Aristides pro atheniensiū salute persarum bello egerat, honeste dotatas e publico Aristidis filias ex publico palatio ad maritorum ædes deduxit. Lysimachoq; filio centum argenti minas & totidem agri iugera quadragitaq; dragmas in singulos dies vnde viueret contulit.

¶ De Arthaxerse persarum rege.

Arthaxerxi xerxis filio persarum regi cum per regnum obequitarer e more munera populi offerebāt. rusticus autem quidā transeunte ea rege habere se nihil quod daret cernens statim ad proximum amnem se contulit vnde impletis aqua manibus ambabus alios qui cū muneribus antecesserāt currendo consecutus regi aquā obtulit. eo amoris argumento motus rex mille daricos & cum eis tantarum aureum rustico quia gratitudine vinci se nolebat dono dedit.

¶ De eodem

Adem etiam gratitudine vsus est cum inopem militem dītauit: quod ei ex aquæ vtre potum prebuerat: quo die aduersus Cyrum fratrem decertauit & prælio defessus magno animi corporisq; estu torquebatur.

¶ De Demetrio Asiæ atq; Ptholomeo ægypti regibus.

Oratis se animis esse mutuo Demetrius asiæ atq; Ptholomeo ægypti reges ostenderūt & si inter se bella gererent. Nam cum Demetrium Ptholomeus prælio victum etiam impedimētis spoliasset, regium tentorium cum alijs opibus captiuisq; charioribus Demetrio remisit dicens inter ipsos de gloria non de opibus certamē esse. ei Demetrius cum gratis egisset dixit: deum se magno opere orare vt cito parem ei referre gratiam p accepto munere posset. nec multo post cum aduersus Demetrium Ptholomeus Cilem copiarum suarum ducem misisset. Demetrius prælio victum atq; captum Ptholomeo cum omni aliorū captiuorum manu dono remisit.

¶ De Philippo Macedonum rege.

Macedonum rex Philippus cum subhastationis quorūdam captiuorum spectator esset veste supra genua collecta sedebat. cū autem captiuorum vnus rogaret vt eum liberare Philippus vellet quia amici eius fuerat filius: petiit Philippus vt nomen resprimeret: cui cum captiuus ipsi soli id se dicturum respondisset: vicinior factus hoc vnum dixit, vestem rex quam supra Genua collegisti demitte. neq; em̄ ita sedendo decorem seruas. quo verbo audito Philippus statim vestem demisit, & vt amicæ admonitionis gratus esset captiuum

statim vt amicum liberauit.

¶ De Iosue iudeorum iudice.



Vm Iosue iudeorum iudex (ea enim suprema dignitas erat) urbem hiericōtem in potestatem redegit: & ita a deo iussus non urbem solum euertisset sed accolas quoque omnes peremisset: nō cananeam tamen foeminam solum verum omnes quoque alios quos ipsa domi receperat incolumes seruauit. Missos enim a Iosue exploratores quos hiericōtis rex vt perderet insectabatur domi cananea texerat ita vt regis iram euaderet. Neque vero Iosue satis duxit cananeā seruare, agros quoque vnde viueret ac pecuniam large dedit: quā a deo iussus erat omnes quos in hiericōte inuenisset occidere neque enim crimen a se admitti arbitratus est, si vt ī tali regratus esset diuinum imperium transgressus videretur, in quo non peccasse eum res ipsa ostendit. si quidem deus qui voluntatis suae transgressores grauiter castigare solebat, In Iosue nihil animaduertit.

¶ De Agrippa iudeorum rege

Actam de iudeis mentionem haud iniuria Agrippæ regis gratitudo sequetur, qui in priuata fortuna cum romæ esset, & cum propter falsas suspitiones Tiberius catherenis ante palatium ad arborem vinciri iussisset vt inde in carcerem duceretur: in eo loco propter solis ardorē animique molestiam magna siti torquebatur: ea cum pretereuntem Taumastem vidisset Caij seruum aquæ prægelidæ vas ferentem orauit vt bibere se sineret quod ille cum amanter fecisset, dixit Agrippa se pro ipsa re gratiam aliquando ei relaturum. Haud multo post igitur Tiberio Caius in principatu successit, a quo Agrippa qui in eius contemptum captus fuerat liberatus: atque in iudea rex constitutus fuit: qui tunc a Caio impetravit vt eius precibus Taumastes liberaretur. Itaque postea suorum numero acceptum regni procuratorem fecit: moriensque testamēto cauit vt vxor ac liberi eodem apud se loco taumastem retinerent. Quæ res exemplo satis esse potest omnibus inseruiendum quantum fieri potest semper esse præsertim his qui magno orti sanguine aduersa fortuna premi conspiciuntur: persepe enim contingit vt ob paruam rem gratiæ cum magno fenore referantur.

¶ De Romano Senatu.



Væ de gratitudine exempla hactenus a nobis posita sunt a grecis aut barbaris sumpsimus. Itaque iam tempus exigit vt de romanis dicamus: atque ab eorum senatu ordientes ipsius in Oratium coclitem declarem gratitudinem. Nam cum vnus irruentibus ad urbem ethrucis postennæque ipsi obstitisset, dum subličius pons rescinderetur, ponteque effracto incolumis postea armatusque ad suos tiberim tran-

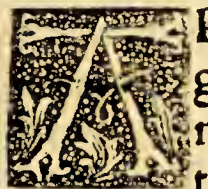
nasset, senatus decreto romani oēs vnius diei cibaria domū Oratio pertulerunt: et insuper dono ei senatus dedit quantū agri vno die circum arare posset. Gratitude profecto honor ingens ea ætate quæ licet opum indiga esset. (Quas qui contempsit his non videt indigere) castos tamen quod maius erat habebat mores: in qua pro sola gloria ampliandisq; finibus dimicabatur. Itaq; minime mirum fuit si postea pro tam grata gente plurimi se periculis ac morti obiecerunt.

¶ De eodem.



Non minus etiam se gratos prestiterunt romani aduersus latinos quos cum Paulo ante hostes essent in amicitiam ac societatem receperunt. Nam cum volsorum legatos ad se missos ut a romanorum societate auerterentur latini cepissent, ac catenis vinctos romam misissent, opem in eo bello & si minime requisiti fuerant offerentes. Romani sex hominum milia latini nominis quos captiuos habebant carcere liberarunt: omnesq; nouis amictos vestibus domum ope quæ offerebatur ad grauiores casus reseruata remiserunt.

¶ De Largio ciue romano.



Publicis ad priuatorum exempla transeuntes non minore dignum laude hoc quod sequitur ponemus: cum largius ciuis romanus in triumphali proscriptione nominatus esset forte inuentus a militibus qui eam provinciam obeuntes alium insequerentur, præ misericordia ab eis dimissus est: qui cum nondum ab eis longe abisset animaduertit ab alijs militibus qui proscriptos ipsi quoq; disquirebant se detectum. Cum autem videret se nullo modo eorum posse manum euadere: in ea animi perturbatione in qua de salutis periculo torquebatur memor accepti a prioribus militibus officij qui eum dimiserant sanguine suo postea aliter non poterat gratum se eis prestare voluit. Itaq; ad eos reuersus dixit velle se ut ad ipsos potius capitis sui premium perueniret quia quantū in eis fuerat eum liberarant: quod ad illos qui sine ulla misericordie specie ipsum insectabantur. O seuam nimium fortunam. cur hunc potissimum inter triumphalium non creasti? ut ab eo triumphalium ipsorum quiuis exilio multaretur. ita enim tantæ gratitudini conueniens videbantur fore.

¶ De Alexandro magno.



Deo insignis quibusdam gratitudinis virtus visa est ut ea non tantum erga homines. Sed in bruta quoq; animalia vteretur: quæ admodum Alexander erga bucephalam equum suum egit ipsius nominis vrbe eo in loco condita ubi sub eo confossus fuit quem conspicuo quoq; sepulchro decorauit quod non leuitate compulsus egit sicut permulti principes qui peruerse oia agentes in aues atq; alia animalia hac pietate

tevtuntur, præterita sine vlllo honore amicorū memoria: nam vt hic vt in equū gratus fuit. ita erga amicorū p multos inter eos qui grati fuerūt pri mos honores primaq; partes ferre voluit.

¶ De Atheniensibus.



VT Alexander erga bucephalā grato se animo pstitit, ita athenienses cū mulis qui magno labore ad heccatompylon ferēda materia opus fecerant. ab eo enim tempore omni labore immunes fecerunt pmittentes vt soluti passim vbi vellent depascerentur.

¶ De Xantippo atheniensi.



Xon minus erga canem suum Xantippus atheniensis gratus exitit quia maria pernatans vsq; in Salaminam eum secutus fuerat: quo tempore adueniente in grēciam Xerse maior græciæ pars in eam se insulam recepit. Nam ne tanto amorī ingratus foret mortuo cane in salaminæ arce sepulchrum ei condidit quod diu cynotaphium appellarunt.

¶ De Populo Romano.

Neq; vero singulares tantum inuenti sunt homines vel priuati vel princeps qui erga irrationalia quoq; animalia animi gratitudinem exercerent: sed ipsum quoq; populum romanum non puduit perpetuo gratitudinis honore anseres prosequi quod dormientibus vigilibus cum galli iam in summū capitolium perrepissent, clāgore romanos milites excitarunt. Statuit enim vt in eo loco posterum magnus anserum numerus publica impensa aleretur: ad eamq; rem cēsores inter tot publica onera publicanos primo obligarent. Ne autem minus se seuerum q̄ gratum populus idem preberet: ipso die quo hoc contigerat in loco designato quotannis aliquot viuos canes suspendebant. quod ipsi quibus maxime inuigilandum fuerat anseribus vigilantibus dormierant.

¶ De eodem.



Mperante Tiberio cæsare populus ro. coruū sepeliuit ferentibus feretum duobus ethiopibus seruis pcinēte tibicine ac musiciscū prius eū qui coruū occiderat lapidibus obruisset. hoc autem egit quia hæc auis nominatī mane Drusum ac Germanicum cēsaes ac multos præterea alios postremoq; totū populum salutabat. huius igit honoris vltionisq; exemplo patet quantum laudis gratitudo mereatur quæ in homines exercetur cum erga irrationale animal victor gentium populus ea vti voluerit.

¶ De Cane. T. Sabini.

QUoniam de hominum in bestias gratitudine scripserimus, haud ab re fuerit etiam brutorum in homines ostensam declarare: vt homines

qui ingratitude laborant tãto plus pudeat / cũ sibi cui ratione vti concessũ est videant id deesse q̃ in brutis quæ ratione carent p̃multi scriptores fuisse tradiderunt: & quotidie aliquo exẽplo p̃spici potest. Primus autem a nobis ponetur. T. Sabini canis qm̃ eius fides mira fuit. is enĩ dominum in carcere nunq̃ deseruit: eoq̃ postea ad scalas gemonias deducto in gementium morem latrando semper domino astitit mirantibusq̃ hominibus panem qui oblatus erat non manducans ori domini adinouebat qui posteaq̃ in Tiberim proiectus fuit: in amnem secutus dominum vt poterat ex aqua caput eius elleuabat quem viuere adhuc arbitrabat: quibus enim potuit modis gratias referre enixus est quod ab eo enutritus & dilectus esset.

¶ De Cane Iasonis Licij.

Iasonis Licij canis posteaq̃ dominum suum conspexit mortuum esse omni cibo abstinuit: vt ei superuiueret a quo dum viueret singulariter amatus fuerat. eo enim modo quo ipsum natura permisit gratum se in dominum pro illius in se beniuolentia testari voluit: cui⁹ exẽplo ostẽditur q̃ scelerati faciant ij qui illos qui bene de ipsis meriti sunt male habent aut etiam perdunt.

¶ De canibus Lisimachi regis & Hieronis.

Non minus etiam se gratos ostendere Durides canis in regẽ Lisimachum & alius in Hieronem. Nam cũ dominis p̃chari fuissent: vt eorum amorĩ responderent / in ipsorum dominorum rogos se iniecerunt: vt dominos in morte nō desererent a quibus cum viuerent nunq̃ discedebant.

¶ De alio Cane.

Scribit Ambrosius in examerone canem domini corpus noctu a milite in antiochia occisi semper custodiuisse iuxta vt poterat gementẽ. ad quẽ spectandum quia res miravidebatur cũ postri die multi cõuenissent, atq̃ i eis is esset qui eã cẽdẽ patrarat quia ignotũ se cẽdẽ noctu peracta arbitrabatur, a cane dentibus cõphensus cũ insup̃ latratu vrgeretur, & ipse p̃e animi cõscientia plurimũ pturbare suspitionẽ p̃petrate cedis fecit. Itaq̃ captus a magistratu cõfessione criminis ex torta mulctatus est.

¶ In omni animantium genere homini exempla ostendunt vt ipse quoq̃ ad eam virtutem ardentius accendi possit. In equum Antiochi regis Cẽtaretrus Gallata cũ regem in proelio occidisset cõscendit. quo factovisus est equ⁹ sentire tergo suo domini hostẽ insidere. Itaq̃ dentibus app̃hẽso freno ita vt nulla iam ratione habenis regi posset ad altissimũ saxũ citato cursu contendit. atq̃ ab eo se insidentemq̃ simul hostẽ p̃ecipitavit: sua domini sui mortem vltus.

¶ De Aquila & virgine quadam sextia.

In urbe Sexto nutrita a virgine aquila ut educationis gratiam referret aues quas captabat ad virginem deferrebat: & cum postea virgo decessisset, eodem rogo quo illa ardebat ultro in eam deuolans cum virgine combusta est.

¶ De Aspide atque ægyptio.

Aspis in ægypto in domo pauperis enutrita illic peperit: & cum unius filiorum morsu interemptum hospitis filium vidisset, hæc serpens filios suos omnes occidit, neque ultra in ea domo conspecta est. O admiranda dei virtus. Aspis fera erga hospitem suum gratiam se etiam filiorum morte ostendere voluit: & homo qui rationale animal est, aspide præpe longe crudelior hominem & hospitem perdet.

¶ De panthera.

Eritate insigni inter bruta omnes pantheram putant. & tamen a Demetrio phisico traditum est cum in fossam pantheræ catuli cecidissent matrem in celebrem viam profectam cum hominem conspiciatam esset qui philenis philosophi patres fuit leniter, ut poterat mordicus apprehensa eius veste ad locum in quem catuli conciderant deduxisse: & quamquam vir ille haud leui timore tenebatur tamen qui aliter non poterat ad locum puenisse: ubi statim causam agnouit quæ feram ut eum illuc deduceret impulerat. Itaque ei catulos ab fossa eduxit. cuius meriti ut gratiam referret, per totum illud iter hominem prosecuta ab alijs eum feris hostibusque defendit.

¶ De Elephanto.

Um Pyrrhus urbem agros irrupisset elephas inter alios vnus victoriae cognomento in urbis porta magistrum a quo regebatur mortuum persensit cuius rei dolore percitus sine discrimine amicos hostesque virgendo inter hostes progressus prius non destitit quam magistri corpus adinuenit. Captum autem per oscula ac dentibus retro in tutum ab hostibus eum retulit. & militem non pudebit in hostium potestate interdum domini corpus deferere: cum bellua ingenio fera tanto labore periculoque suo magistrum redimere voluerit.

¶ De Leone & Andruodo seruo & alijs animalibus.

Apion Polyhistor graecus vir doctissimus scribit quemadmodum Agellius in noctibus suis refert, mirum in modum Leonem quemdam gratum extitisse erga seruum nomine Andruodum, quem ipse ad bestias damnatum vidisse affirmat. Is andruodus cum Leone in theatro positus quia morti damnatus erat, pro timore pene exanimis iacebat: cui Leo appropinquans magna totius populi admiratione manus & crura labere & cauda quantum poterat blandiri coepit: qua re miser andruodus resum

pto animo cum ex hoc Leonē agnouisset: ipse quoque Leoni cepit blandiri. Itaque cum admiratione capti omnes essent a Cæsare ut andruodo ignosceretur petierūt. Annuit Cæsar, deductumque ad se andruodū rogauit quæ huius rei causa fuisset: cui andruodus in hæc verba respondit. Gubernante african domino meo nimis verberibus ab eo pfugere coactus in africæ deserta me cōtulī: ibique forte in quoddā antrum me recepi. haud multo post Leo quoque in eādē speluncā venit/qui querula voce pede se debilitatū ostendebat: vnde perterritus pene cōcidi. Sed tandem a leone cōspectus qui pede sublato querulus ad me venit/ & si vehementer terrore mouebar: cū alia mihi consulere ratione nō possem necessitatē in qua cōstitutus eram in virtutē audaciamque conuertī: manu feræ pedem apprehendi: atque conspiciatus in eo confixam grandem spinā ut melius potui a pede euulsi. Itaque ab eo die fera ex venatiōe sua partem meliorem mihi semper impartita est. Ego autem triennium cum ea morat⁹ nō alio cibo nisi quem leo afferebat vixi: eum in sole quia ignis copia nulla erat/ decoquens. Sed cum hæc vita grauis mihi videretur, profecto in venationem leone spelunca egressus haud longe abij/cum captus ad dominum quē ante habebam perductus fui: qui me ad bestias damnauit: & nunc ab hoc leone agnitus ex signis eum ipsum esse aduerto / quo cum in antro ut dictum est triennium vixi. His auditis populus romanus a Cæsare serui liberationem impetrauit: & simul ut cum libertate Leo quoque ei munus daretur. quem seruus dum per urbem ductaret lucrum ad vitam sustinendam adiutorem habuit. huius leonis exemplum adducere nos facilius in sententiā potest ut credamus sanctum Hieronymum ad onera ferenda parentem habuisse Leonem. quem pede debilitatum veluti hic de quo diximus ipse curauerat. Item ut Machario ægyptio hæremi tæ leena cuius catulos oculis captos cæcitate damno liberarat, quemadmodum Ruffinus scripsit/pecudum ferarumque aliarum ut inde indumentata conficeret pelles detulisse.

¶ Similiter in expeditiōe quam pro Christi nomine Gothifredus bolionus suscepit/Golfred⁹ turriger audaci animo eques cum in iudea venatum iuisset audito leonis rugitu appropinquans colligatum a serpente cōspexit: atque educto gladio serpentē occidit. per eum modum liberato leone Golfredus feram pro eo beneficio adeo erga se gratam inuenit/ut de posita feritate semper eū in venatione in canis morem sequeretur. & cū is a Syria discederet nautæque in nauem accipere belluā recusarent, natādo rugiēdoque tādīu enatatis aquis sequeretur ut postea defessam cū redire vellet vires deficerent ac mergeretur. Libet hic in ingratos inuehi quorū scelus quis excusare posset: cum imanes quoque feræ gratitudinis exemplā pponant, nam si leo aquila equus ac canis item panthera elephas atque

aspis grati in eos existere laborarunt a quibus accipere beneficium contingit/pudeat vos quibus natura cum ratione clemētiam quoq; atq; humanitatem indidit per crudelitatem ingratos vos exhibere. Repellere fortasse iniuriam aut hostem vlcisci quibusdam haud incōgruum videatur. sed eum ledere a quo beneficiū acceperis præterq̃ quod omnes humanæ naturæ terminos transgreditur, etiam feras ipsas quibus vt sæuiant ipsarum ingenium dedit crudelitate atq; ingratitudie superat: adeo q; horrendum hoc scelus videtur, vt vix in feris esse conspiciatur quas natura ratione priuauit.

¶ Recentiora De Fla. Valerio Marciano imper.



D recentiora gratitudinis exempla transitori Flauium Valerium Marcianum primum citabimus. nam cum adhuc in priuata fortuna eques in Licia a Taciano & Iulio fratribus apud quos hospitio susceptus erat grauius laborans ingentia beneficia accepisset: & inde profecturus mutua quoq; pecunia adiutus esset (hec enī reuerentia in eū moti prestiterant quod dormienti per estatem in agro aquilam in aere leniter se mouentem patentibus alis solem auertere viderant, vt ad imperium euectus est omnibus postpositis Lycios ipsos fratres vocari iussit alteroq; illyrico/ altero Constantinopoli præfecto datis alijs quoq; muneribus non vt pleriq; solent in tam sublimem euectus gradum beneficiorum quæ in parua fortuna acceperat oblitū se ostendit: præclaro enī exemplo per eum omnibus in mentem reuocatur, persepe collata etiam in humilis fortunæ homines beneficia ob fortunæ varietatem plurimū gratiæ beneficiorum autoribus conferre.

¶ De Admirato turcarum natione arabe.



Non minor quoq; ingratitudo fuit Admirati turcarum arabis. Nam cum Balduinus hierosolymarum rex eum in arabia prælio fudisset & captam coniugem cum alijs multis (quia vicino partu grauius habentem ne grauius lederetur vir in itinere reliquerat) in optimo lecto tentorijs circūclusit/ seruis quoq; atq; oīa alia re necessaria adiutam insuper prostragula veste cuius eo in loco copia nulla erat clamide sua coopuit: atq; admirato eam illeso pudore restituit. Itaq; contigit postea Balduino vt a turcis acie victus in urbem rammā immunis tam se reciperet. ad eum ergo idem admiratus noctu profectus plus accepti beneficij q̃ ob religiōis aduersitatē odijs aut etiam prædæ quā sperare posset memor, periculi magnitudinem quæ eminebat aperuit. ostendit enī postridie mane turcas impetū facere in eum cōstituisse. a quo periculo si se sequeretur incolumē seruaturū eum obtulit: cui cū oblatis vsurum se Balduinus respondisset: fidem gratitudinemq; simul pro ijs quæ ante ipse prestiterat in turca expertus est.

¶ De Caloiane constantinopolitano impe.

Quoniam postrema hæc tempora nostra gratitudinis exemplis non careant eorum nonnulla notabimus. A caloiane autem constantinopolitano imperatore ordiemur qui principatu a catacunze no delect⁹ peræ commorabatur. a Francisco autem cattalusio ciue genuê se qui forte in orientem cum duabus triremibus iuerat adiutus cū imperium recuperasset, in eo restitutus pluris acceptum a Francisco beneficū q̄ eius fortunam fecit Nam cum eo sororem in matrimonio collocauit: atq; in dotem Lesbion aliasq; insulas in ea regione dedit: ita ut iā inter orientis principes nō obscuros Caloiani gratitudine nominari Franciscus posset.

¶ De Genuensibus.

Rætereunda nō est ingens gratitudo qua genuenses Petrū fulgorem proauum tuum prosequuti fuerunt cum genuensis clas sis admiratus aduersus Cyprios inde parta victoria atq; in potestatem redacta vrbe Famaugusta in patriam redijt: nam præter prædæ partem quæ ei ceu admirato publico decreto obuenerat, decem quoq; aureorum nummum milia ciuitas addidit cum immunitate qua ipse ac liberi fruerentur: decreto quoq; edito ut in posterū quotannis omnes urbani magistratus in gratiæ victoriæ memoriam religioni minorū palliū perferrent. & qui ex Petri recta linea perferendo muneri interessent omnes post principem ciuitatis eo die anteirent. Mirum autem videri non debet si posteaq; esse desiuerunt qui tam grate magnorum facinorum auctores prosequerentur, perrari quoq; inueniantur qui ingentes victorias parere & sciant & velint.

¶ De Foroliuiensibus

Nsignis quoq; Foroliuiensibus populi erga Frānciscum Sfortiam gratitudo fuit: cum Eugenij quarti pontificis copiarū dux in insidias quas Sigismundo Malateste Foroliuienses tetenderant ipse incautus incidit. nam cum in ipsius populi manu esset ut sine ipsorum discrimine caperetur, non ut hostilium copiarum ducem torue conspexerūt sed ceu amico dextera data omnia amoris signa cum eo ediderunt. cuius rei causa fuit quod iussus arma Foroliuiensibus inferre id q̄ apostolici legati repugnarent, nisi indicto ante bello agere noluit villarumq; incendio abstinuit. quod magno documēto esse potest etiam hosti fidem seruandam esse: & damna nisi necessario populis inferri non debere.

¶ De Venetis.

Inter multos temporum nostrorum parum gratos principes cū Veneti gratitudinis immemores non videantur fuisse, æquum est eorum quoq; mentionem inserere in his præsertim quæ erant

ga milites egerunt qui contra Carolum octauum gallorum regem in par-
mensi agro apud forum nouum fortiter dimicarunt. nam cum Neapoli
parta victoria Carolum redeuntem Veneti ac simul Ludouicus Sfortia
Mediolanensis dux armis arcere finibus constituissent, Veneti Franciscus
Gonzagæ mantuano marchioni & stipendium & tituli dignitatem
auxerunt. Idem erga Bernardinum Fortebrachium egerunt quem in a-
cie postea pro mortuo relictum impensa publica curari iusserunt: neque ve-
ro erga ordinum ductores solum gratos se præstiterunt sed gregarios
quoque milites vulneribus debilitatos perpetuis salarijs aut datis magis-
tratibus aluerunt. vxoribus quoque ac liberis defunctorum in multorum
annorum usum collata pecunia parentum ac coniugum desiderium le-
nierunt: ita ut per id tempus venetorum nomen per Italiam magnis lau-
dibus celebraretur.

¶ De Ingratis

Caput tertium

¶ De Leonida erga agidem



VT CONTENTIONES QVIBVS Lacedæ-
moniorum ciuitas laborabat componerentur uti-
le putauerunt ciues ut Leonidas vnus Lacedæmo-
niorum regum (duo enim semper regnabant) in
exilium mitteretur. Cum autem Agefilaus in re-
gno susceptus ut Leonidas occideretur operam da-
ret, Agides alter rex obstitit: nec minus quam pro salu-
te sua totis animi ac corporis viribus in eo contē-
dit: verum postea ut nonnulla fortuna fert que loco sta-
re, nescit Leonida in pristinam fortunam restitutus omnium ab agidæ
acceptorum meritorum ita se immemorem prestitit: ut non prima solum
suffragia de agidæ regni honore deiciendo tulerit: verum crudelem quo-
que in modum vna cum matre eum in carcere stragulari iusserit: vir pro-
sus ingratus nesciusque cum ei vitam ademisset per quem ipse suam
seruauerat.


¶ De Ptholomeo Ceraunio erga Seleucum nicanor
rem Asiæ & Assyriæ regem.

Naud minor fuit ingratitudo quam usus est Ptholomeus cognomē
to Ceraunius erga Syriæ regem Seleucum quem nullo pudore
deterritus est ut manu sua occideret: quamquam a patre pulsus mi-
norem enim natum filium ut magis gubernando idoneum in regno suffe-
cerat, in Syria a Seleuco exceptus diu non sine magna impensa magno
in honore habitus esset.


¶ De Macaride boffori rege aduersus Mitridatem
patrem.

Quamquam erga omnes ingratitude crimen infandum sit / tamē ea qua in parentes filij vtuntur haud immerito non scelestā tantum sed scelus ipsum nominari debet. hoc crimine Macharides laborauit Mitridatis ponti regis filius. Nā cum a parēte omnia quæ cōmuniter a parentibus liberi solent beneficia accepisset: & insup boffori regno ab eodem honestatus esset: bello quod romani aduersus Mitridatē gesserunt / non modo patri auxilio non fuit sed omnibus in rebus vt hostem persecutus est. Verum cum postea Mitridates Macharidem vlcisci coactus esset / morte sibi ipsi procurata Macharides ingritudinē qua in patrem peccarat ipse vltus est.

¶ De Tiberio Cæsare erga Liuiam matrem.

ua ingratitude erga patrem Macharides peccauit tantorū in ipsum beneficiorum auctorem, eadem Tiberius cæsar erga Liuiam matrem vsus est / nihilominus de ipso q̄ de Macharide Mitridates esse benemeritam. Nam post augusti mortem semper eam depressit. decretosq; ei in morte a senatu honores / haud obscuro odio abnuī: eius amicos hostili animo persecutus: quāq; præterea quæ comuni naturæ iure matribus a filiis debentur ipse illius innumera sustineret officia. Liuiæ enim gratia Augustus Tiberium adoptarat & eiusdem opera ad imperium Tiberius conscenderat.

¶ De Syracusanis aduersus Dionem.

E q; tam mirum videri neq; tam abominabile potest si in vno hoc ingritudinis scelus inueniri contingit. Illud magis mirum detestandumq; prorsus cum tota ciuitas in id crimen incidit quemadmodum Syracusani fecerūt: qui dionis opera nō sine ingentibus eius periculis magnaq; īpenſa Dionysij tyrannide liberati non multo post vrbe eum pepulerunt. Illiq; mortis oblato proditoris falso crimine auctores fuerunt / qui eis libertatem cum vitæ suæ discrimine pepererat.

¶ De Atheniensibus erga regem Demetrium.

Non occiderunt quidem demetriū athenienses ipsius ope seua Cassandri tyrannide liberati / nam integrum ipsis nō erat in eius vitam seuire, sed contemptu cōtumeliosissimisq; verbis (quo tempore isa regibus hostibus ex eorum numero qui Alexādro successerunt superatus est) aperte ostenderunt quanta eorum crudelitas si data esset facultas futura fuisset. experimento vetus adagium confirmantes. quod penes quos ingens doctrina est apud eosdem ingētia etiā vitia æque ac virtutes inueniri solent.

¶ Iterum de Atheniensibus erga Thimotheum.

Idem non minus ingrate se in Thimotheum habuerunt cui⁹ virtute atq; opera atheniensium imperio subactæ multæ insulæ fuerant, cedentibusq; lacedemonijs maritimū imperiū populus atheniensis pepererat. Nam cum cōsiliariū mnestheo socero Thimotheum dedisset quem aduersus Samios classi præfecerat, & is populo mnestheum accusasset quod eius culpa Samo potitus non esset, Mnestheus autem in generum crimen reiceret: ingratus credulusq; nimium populus pro eo quod imperitię Mnesthei tempestati tribuendum erat, centum talentis Thimotheum multauit: & cum Thimoteus soluēdo nō esset in exilium ire oportuit: vbi haud multo post mortē obiit: atheniensesq; prauī iudiciij pœnitētia ducti cononī Thimothei filio multæ nouę partes remiserunt decima ad vrbis miros instaurādos assignata quos Thimothei pater Conon ex hostium præda construxerat.

¶ De Hebreis erga moïsem

Non minora moïses ī populum hebreum q̃ Licurci ī Lacedemonios merita fuerunt, quā estimantī longe maiora videbuntur: etenim ipsius opera misera egyptiorum seruitute liberatī fuerunt pharraonem fugientē siccis vestigijs mare rubrū traiecerāt mari demersos insequētes hostes viderant. Deniq; ne omnia cōmemorē eius manu diuinā legē acceperant, & tamen creberrimis seditionib⁹ motis hebrei seductorē eum prauūq; virū appellabant, & ne a lapidatione quidē in eo abstinuerunt.

¶ De Adago Syrię rege.

Qvis nesciat etiā Adagi Syrię regis ingratitudinem aduersus Achab Israelis regem? quo bis proelio captus atq; amice habitus ac libertatus post initā pacē: cum iniuriarum loco beneficia accepisset, iterū iudeis bellum intulit: atq; vt ostenderet quā ingrate Achab regis meritorum memoriam seruaret, milites suos iussit alijs in p̃lio quā tum possent parcere: vimq; in vnum Achab ad eum perdendum quē ad modum factum fuit vertere: hac gratia pro acceptis beneficijs rege optime merito relata.

¶ De Gn. Pompeio erga vxorem antistiam.

Magna quoq; Gn. Pompei erga vxorem Antistiam ingratitudo fuit. Nam cum Syllano bello eius pater quod pompeianus haberetur interemptus fuisset, eius filiæ Antistię sine legitima causa repudiū misit vt Aemiliam Syllæ priuignam duceret. Syllæ enim fauorem virtuti charitati Antistię atq; Soceri pro se sparso sanguini anteposuit.

¶ De Fuluij coniuge erga virum.

V Ambitio in Pompeio ingratitudinis causa extitit/ita q̄ Zelo tipa erat Fuluij vxor invirū p̄scriptum crudelis atq̄ ingrata fuit. nā cum ad eam Fuluius tanq̄ ad coniugē & p̄pterea vt rebatur sui amantē & fidelem (servam enim liberauerat & cōiugio dignatus erat) vt aliquo modo occultaretur se recipisset/mutatā animo atq̄ indignatā quod alterius fœminæ captum amore suspicabatur p̄ cōiuge hostem inuenit. Ab ea enim triū viris accusatus miserandum ī modū p̄iit. Hinc enim quantæ sint Zelotopiæ vires deprehendi potest: cū tantorum meritorum quanta hæc a Fulvio de serua vxor facta acceperat extincta recordatione ad huius ingratitudinis scelus impietateq̄ progressa est.

¶ De Augusto erga C. toranium.

Non fuit ingratitudinis expers Augustus: triū vir enim Toranum proscripsit qui patri eius in edilitati collega & ipsi pupillo optimus tutor fuerat.

¶ De C. Caligula imper.

A omnibus alijs in rebus imania horrorisq̄ plena Caligule principis scelera fuerunt, ita ingratitudinis quoq̄ crimine non alios modo mortales verum feras quoq̄ ipsas immanitate insignes superauit. id in eo precipuum erat quod omnes a quibus amabatur odio habebat. magis hoc patuit cum pro eius valitudine quæ in discrimine erat, quidam se depugnaturum nouisset: morbo enim liberatus vt votum soluere exigit: neq̄ abire campo nisi victorem passus est: omni arte enixus vt qui p̄ eius seruanda salute discrimini vitam obtulerat pro gratia mortem reportaret.

¶ De eodem.

Alium qui vitā p̄ eovouerat cū intelligeret ad mortē soluēdi gratia voti nequaq̄ properare vinctū pueris tradidit q̄ eū p̄ virbis vicos flagellatum ab aggere demum precipitarent. res p̄fecto nō solum impatore nequaq̄ digna, sed quæ ne in truculētissimo quidem carnifici cōmemorari vt de homine debeat: tanta ei seuitia meritis est vt mortales omnes amore in odium conuerso/ & ipsi & stirpi eius vitā adimerent atq̄ sepultura prohiberent.

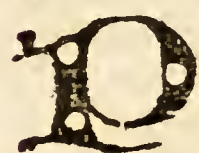
¶ De eodem.

Vius si singula ingratitudinis crimina exequar vt ī omni alio scelerū genere infinitū aggrediar opus. & p̄pterea vno tātū ad huc eius exemplo cōtenti prisci tēporis ingratitudinī finē faciemus. Caligulā si quis in testamēto heredē nominasset & postea feliciori fato superuiuere ei contigisset, quæstus se ab eiusmodi homine cōtemptu haberi percussores ei mittere consueuerat.

¶ Recentiora De Theodato gothorum rege erga
amalasuntham.

Heodatus gothus qui ethruriæ regebat populos regni participes & successor ab amalasuntha quæ in italia gothorū regiā erat Theodorico patre orta cum Athalaricus eius filius decessisset cooptatus: ut pro tanto beneficio insignem bonitate reginā pmereretur in insula in Vulfiniorum lacu in carcere eam condidit ac deinde strangulauit: ut eam morte afficeret per quam ipse regnum acceperat.

¶ De Alexio erga Isaac fratrem constantinopolitanum imp.



Ari ingratitudine erga fratrem Isaac imperatorem Constantinopolitanum a quo vnice diligebatur Alexius est usus. nā q̄q̄ a turcis culpa sua captus ab Isaac fratre statim magno auri pondere redemptus, dominum suum nedum fratrem tanti muneris auctorem vir perfidus ingratusq; oculis ac imperio simul priuauit.

¶ De Iustiniano primo imper.
erga bellisarium

Qvæ verba cuius ve eloquium satis vnq̄ pro rei indignitate Iustiniani primi imperatoris erga Bellisarium narrare ingratitudinem atq; pro merito scelus damnare possit. Nullius profecto magisq; Bellisarij ipsius. Nam cū a Iustiniano per inuidiam falsaq; crimina erutis oculis omnibus opibus spoliatus in publica via victum mendicaret aiebat nummū pusillum Bellisario date qui virtutem extulit atq; in imum inuidiā consecit his verbis prætergredientes omnes acerbæ Iustiniani crudelitatis atq; ingratitudinis commonebat. Tecum nunc lector considera & diligenter animo repensa. hinc Bellisari virtutem victos ab eo per fas gothos ac Vandalos horū populorū reges bello captos atq; ad Iustinianum missos: præterea recuperatas Siciliam Africam atq; Italiæ maiorem partē paruo militum numero minoreq; impensa. Item militarem disciplinam longo postliminio legibus suis restitutā: demumq; animi ipsius integritatē cum oblato italico regno abstinuit: atq; ad hæc addas affinitatem qua Iustiniano iunctus erat. Illinc autem ipsum luminibus captum atq; ad mendicitatem redactum: his malis ab eo affectum cui ipse tam multa quibus in humanis rebus maius nihil est contulerat. Ira profecto molestiaq; nimia (neq; hoc dubium) moueberis, & longe magisq; Bellisarius patientia ut alijs virtutibus insignis, dentibus in Iustinianum fremes: atq; ijs quæ meritis est malis si in manu tua foret eum afficeres.

¶ De Federico secundo imper.



Vi principes vnq̄ qui ve inter augustos numeratus tantis & tam magnis a ro. ecclesia meritis cumulatatus fuit q̄ Federicus. Huius pater Henricus quintus Siciliæ regna a Coelestino tertio assecutus

est deinde imperij diademate insignis factus. Moriens hunc Federicū filium in prima ætate sub ro. ecclesiæ tutela reliquit. Eum Innocentius tertius amanter vt filium aluit: ac post Innocentium Honorius tertius ro. imperij titulo decorauit: tantorum meritorum immemor Honorium successoresq; ac demum vniuersam catholicam ecclesiam hostili odio persecutus, eius omnium temporum hostes crudelitatis acerbitate superauit hocq; in ro. ecclesiam animo vir ingratiſſimus animam egit.

¶ De Rolando Petri Siciliae regis fratre & Comiola.

In classe quā Petrus Siciliae rex liparitanis auxilio aduersus Robertum neapolitanum regem misit cum alijs principibus magnisq; viris Rolandus erat Petri regis frater spurius qui deuicta a Roberto rege ea classe in captiuorum numero fuit. Cum autem vt in eiusmodi rebus contingere solet, captiuorum propinqui satagerent vt captiuitate suos liberarent. eius cladis indignatione motus rex petrus quia siculorum ignauia paruq; eorum animo amissa clas̃s videbatur Rolandum fratrem redimere neligebat. Itaq; miser carceris pedore tenebrisq; macerabatur. Contingit ea tempestate Messanæ adolescentē adhuc foemineam viduam esse senensem in magnis relictam opibus Comiolam nomine Torringam. quæ Rolandi audita calamitate visa sibi est videre a fortunaviā parari vt regij sanguinis virum sperare posset cum ipsa satis fortunarum haberet. Itaq; secreto missis qui Rolandi mentem explorarent, si huius puellæ pecunia e manibus hostium redemptus foret eam ducturus esset vxorem: vt compertum est eum tanq̃ celitus missi muneris loco rem hanc accepturum: matrimonio rite per procuratores stabilito, ipsum duabus auri vnciarum milibus mulier redemit. Reuersus in hunc modum Messanam Rolandus non modo de ipsa nuptiationem abnegauit, sed ne pro liberationis quidem officio mulieri gratias agere voluit præ se qui regio sanguine ortus erat ceu humili ortam loco ciuem despiciens: cuius si charitas defuisset in carcere vitam erat acturus. Comiola iusto compulsa dolore (nam & ingentē pecuniam impenderat) & sparsa de matrimonio fama si id infectum maneret eius nomini notam afferbat, ad ecclesiasticum tribunal Rolandum conuicit. Itaq; rem propinquis & amicis Rolandi improperantibus: tandem is persuaderi sibi passus est vt Comiolam duceret. In publico igitur conuentu sicuti in eiusmodi rebus mos est cum Rolandus arbitraretur se cum Comiola de nuptijs transacturum, Comiola vt Rolandi ingratitudini atq; ignauiae par erat commemoratis suis in eum meritis illiusq; in se, quod tam impudenter fidem violasset, ingenti ingratitudine palam dixit se pactiōi de nuptijs cum eo renunciare: neq; vt tam ignauo homini nuberet æquum ducere sed se pro nuptijs virginitatem opesq; suas dei seruitio dicare: Anis

mus profecto ingenua virgine dignus, vt Siculis tanto animo Rolandi ingrati tudinem ac simul cum pudica mente generosum etiam cor suum ostenderet.

¶ De Philippo Maria duce Mediolanensi.

Ingratitudine quoque Philippus dux Mediolanensis erga Beatricem coniugem non caruit. Nam cum adolescens esset & propter Ioannis fratris immanitatem magna paterni imperij parte amissa pars quæ superat magno in discrimine versaretur omnium egens Beatricem Facini Canis militarium copiarum suarum ducis uxorem ipsius Facini hortatu qui paulopost decessit in matrimonium duxit: quia & militum animos qui ei assueuerant & pecuniam qua Facinus abundabat cum nuptiis secum trahebat: eius igitur ope compositis rebus quia ætas longe desperat neque Philippo coniunx sed auia super inducta videbatur: vt se graui matrimonio liberaret Philippus turpitudinis insimulata tam clam vt aiunt iudicio tamen ante facto interemi iussit.



¶ De Venetis erga Franciscum foscaram ipsorum ducem.

Ilud quoque inter ingrati tudinis exempla commemorandum est quod a Venetis erga Franciscum foscaram ipsorum ducem patratum est: nam cum iuxta urbis morem perpetuum ducem eum creassent: usque ac prudenter & iuste diu rem venetam rexisset: paruoque tempore ipsius auspicijs Brixia Bergomum Crema & Rauenna imperio veneto parte essent: quartum atque octuagesimum ætatis suæ annum ducatus autem quartum & trigesimum agentem causati eius decrepitam rerum administrationi magno esse impedimento, abire magistratus honore coegerunt quæ iniuria præ doloris magnitudine ita hominem concussit, vt vix paucissimos dies superuiveret. itaque qui in tam longo senio diuturnitatem sibi in vita spondere non poterat erepta ob eam iniuriam pauci temporis vita magnam nomini veneto ingrati tudinis atque inuidiæ notam reliquit.

¶ De Genuensibus erga Thomam Fulgosum ipsorum ducem.

Non minori ingrati tudine genuenses vsi sunt aduersus Thomam Fulgosum ipsorum ducem virtute non minus quam Franciscus foscarius esset illustrem, & vt paucis ipsius merita atque genuensium ingrati tudo enarretur, satis erit hoc vnum dixisse: quod cum sediciosi quidam in urbe de eo pellendo mentionem intulissent: neque vllam iustam pellendi inuenirent causam: Thomæque in genuenses merita essent ingratia, verbum vsurparunt quod de Christo phariseos dixisse scriptum est. hic homo multa signa facit & nisi eum sustulerimus omnes eum sequentur. quam obrem cum iam Thomas propter virtutem atque bonitatem ab omnibus coleretur

urbisq; Genua floreret: veriti ne in ea perpetuo rerū potiretur armis gra-
uiq; impēsa nec sine urbis dedecore ac damno principatum quo Thomā
deiecerunt ad externos transtulerunt. Sed iā tandem ingratis ceu mate-
riæ quæ permolesta est finem faciamus: & ad filiorum charitatē erga pa-
rentes quæ gratior est transeamus.

¶ De Pietate erga parentes.

¶ Caput quartum.

¶ De Antigono Macedonum rege.



VM PRELIO CAPTUS a Seleuco Syriæ re-
ge Demetrius Asiæ atq; Macedoniae rex esset.
Antigonus filius regni quietus possessor regiam
purpuram lugubri veste mutauit: atq; inter cōti-
nuas lachrimas ad vicinos reges legatos oratum
misit vt p patris liberatione operā dare vellent
ipse quoq; ad Seleucū misit qui regnum se quoq;
q; ipsum obsidem pollicerentur si carcere patrē
liberaret: qui posteaq; rescivit patrem mortuum

esse ingentem classem instruxit vt ad accipiendum defuncti corpus pro-
ficisceretur. Cum autem nauigans patris corpus obuium habuisset a
Seleuco in Macedoniam remissum, tanto apparatu lachrimisq; illud ex-
cepit vt omnes in admirationē cōmiserationemq; simul cōuerteret. Sta-
bat Antigonus in puppi magnæ quinquere mis eius apparat⁹ gratia edī-
ficatæ/atra veste indutus mortuū parentē lachrimans: cuius in aurea vr-
na conditi inter vexilla ipse cōtinu⁹ spectator erat. Illi cantu alijsq; mu-
sicis modis defuncti regis virtus insigniaq; facinora decantabantur. ca-
nentium autem voces ad pietatem lamentabilesq; modos composita.
remiges quoq; remorum pulsum eo ordine ad dolorem exprimendum
temperabant: vt coryntho classe appropinquante ipsa quoq; saxa ad la-
chrimas mouerentur.

¶ De Arthaxerse persarum rege.

ARthaxerxes primus persarum rex Statirā coniugem ardēter di-
ligeat: quā etsi norat matris paritata fraude veneno extinctā
esse, tamen penes eū maritalem amorem materna pietas vicit
adeoq; matris iniuriā dissimulauit (q̄q; persepe contra fieri videatur) vt
nō modo de vlciscendo eius scelere nihil loqueretur. sed ne minimo qui-
dem nutu offensæ voluntatis ei signum dederit.

¶ De Alexandro Seuero imper.

Ersimilis erga matrē Mameā Alexādrī seueri charitas ac re-
uerentia fuit: qui nihil questus tulit vt propter muliebres con-
tētiones ambitiosorū animorum mater exulatū eius vxorem
mitteret in Aphricā quā pauloante ipse ab ea acceperat: ma-

iussu pene matris in regendo imperio quàm ipsius arbitrium esset.

¶ De Licofrone periandri corinthii tyranni filio.

Periander corinthius tyrannus occisa Melita coniuge susceptos ex ea filios ab Epidauro ubi apud maternum avum alebantur accersivit: cui nomen procles erat qui priusquam nepotes a se dimitteret seorsum vocatos monuit his verbis. Ignorare vos nolo Periandrum patrem vestrum sine ullo iure filiam meam parientem vestram Militam occidisse: nullamque rem ultra locutus pueros ad patrem dimisit ea verba quæ maior natus filius parvifecit altius in minoris natus pueri qui iam sextum decimum agebat annum nomine Licofronis animo tantam indignationem mouerunt: ut posteaquam corinthum peruenit, nec alloqueretur parentem nec appellanti responderet. Quamobrem domo pulsus a Periandro patre apud quosdam comites alebatur: cum nec ob id quidem sententiam mutaret Periander omnibus interdixit ne eum exciperent. Itaque cum ipsum iam excipere nullus auderet Licofron in foro locisque publicis diuersabatur ijs rebus tantum vitam egens quæ præ misericordia offerebatur. cum ne hoc quidem incommodo Licofron a proposito discederet: tandem a Periandro editum est ut sub capitis pena nemo eum alloqueretur neque revlla iuaret. Itaque triduum ieiunius Licofron mansit: & cum ad eum postea pater accessisset, & miseriæ in qua erat admonisset, spe facta si sententiam mutasset principatus se successorem eum relicturum: filius hæc pauca respondit: pecuniam pater incurristi quia contra edictum tuum me allocutus es: unde magis indignatus Periander Licofronem in Corcyram misit: & cum iam annosus morti se vicinum putaret accersiri Licofronem iussit ut ei Corinthium regnum dimitteret. arbitratus eum ingenio ac virtute alios antea ite fratres. Cæterum Licofron immobilis prestans aperte repondit sibi nunquam mentem dari posse ut in ea urbe maneret in qua is moraretur qui parentem suam peremisset. Itaque priusquam Corinthum attingeret hoc ingens Licofronis suæ in matrem charitatis exemplum fuit. sed non minus paterna quoque in eum indulgentiæ.

¶ De Opij ciuis romani filio.

Opius ciuis romanus a triumviris proscriptus cum nimio senio debilitatus esset: & filium haberet qui domi manere poterat: maluit filius cum vitæ suæ periculo patrem debilitatum morti quam domi parata fuisset eripere. Sublatum igitur in collum magno labore ab urbe tulit sub mendici specie latentem atque cum eo in Siciliam peruenit ubi Sex. Pompeius proscriptos omnes recipiebat. Tandem hac singulari in parentem charitate a po. ro. patriæ restitutus insuper ædilis quoque factus est. In eo magistratu cum bonis spoliato ad festos ludos edendos opes nullæ essent: ne is consueti honore careret theatrales artifices dono ei opas suas dederunt Lu

dorum apparatui necessarias. populus quoque romanus vniuersus priuatim in theatro tantum ei contulit vt non modo agendis excellenter ludis sufficeret, verum ex eo quoque quod sup̄fuit vehementer ditaretur: a po. ro. mirum in modum laudata ipsius in Opium patrē charitate.

¶ De Metelis patrē ac filio ciuibz romanis.

IN ciuilibus bellis quibus inter se Antonius atque Octauius decertaue-
runt quemadmodum sæpe euenit contigit vt fratres cum fratribz
& cum filiis parentes in diuersa acie concurrerent. Itaque postremo proe-
lio quo apud Actium Octauius Antonium deuicit cum captiui recense-
rentur sicuti mos erat Metellus ad Octauium deductus est: cuius quan-
tū facies propter anxietatem carceremque a consueta videretur mutata esse
a filio tamen Metello qui cum Octauio militabat agnitus fuit. Itaque la-
chrimabundus statim in patris amplexum cucurrit: deinde lachrimarū
plenus ad octauium conuersus dixit. hic tuus hostis mortem meritus est.
ego autem premio sum dignus quia tibi inseruiui: oro igitur te vt pro eo
munere quod mihi a te debetur hūc serues incolumem / & me pro eo oc-
cidas: ea pietate motus Octauius filio Metellum patrem quan-
tū infensis-
simus hostis esset dono dedit.

¶ De Arriani filio.

ARriani qui proscriptus erat filius cū minime eius proscrip-
tionis penæ addictus esset, & rem & pericula omnia spreuit / cum
arte patrem carcere eripuit & cum eo profugit. Quæ res quan-
tū fortasse haud magna peditis pietate filiis videbitur: tamen
nō omittenda mihi visa est quod permulti & priscis tēporibus & presen-
ti quoque ætate inuēti sunt qui non vitam modo suā sed ipsas quoque opes
quāq̄ tenues plurique paternam salutem fecerūt: & scelestiores alij ipsos pa-
rentes non opibus modo sed vita quoque priuarunt. Itaque eorū scelus for-
tasse de Arriani filio scriptum charitatis exēplum vt excellētius videas-
tur efficiet. Nūc veteribus omissis ad recentiores transeundum est.

¶ Recentiora de Rosimunda longobar-
dorum regina.

Alboinus longobardorū rex qui primus in Italiā venit: cū Ve-
ronæ iuxta immanem gentis morē in conuiuio solēni biberet
in calua Turismundi Gepidarū regis filij qui & ipse eodē vo-
cabatur nomine, vtpote clarioris hostis quem occidisset quāq̄ sciret eū Ro-
simundæ coniugis patrē fuisse: tamen quod fortasse vino incaluerat cal-
uam ad coniugem misit monens vt cum patre biberet. Rosimunda etsi
ante patrem in proelio cecidisse norat a longobardis cæsum eā tamen re
vt cōes casus hoies solent, perferebat. Cæterum ea propinatione certior
facta Alboini manu patrē interiisse, plus paterna charitate quā coniugalis

thalamī facibus mota patrē vlcisci & eius rei gratia virum regnumq; simul amittere decreuit. Cum autem e puellarum numero quas in obsequio habebat vnam ab equite Longobardo Himichildo nomie diligisciaret, egit vt vocat^r i obscurū cubiculū tāq; cū amata puella cubiturus secū is re minime detecta cōmiseretur: & vt postea quid ppetrasset eū nō lateret aperiri cubiculi fenestras iussit: interminataq; nisi Alboinū virū suū occideret se ppetrati flagitij eū accusaturū, adeo enixe institit vt is verbis minisq; victus noctu in lecto iacentē Alboinū occiderat. facinore autem ppetrato Rauenam ambo regno honore vitaq; paternæ necis vindictæ postposita profugerunt.

¶ De Alexio imperatore Constantinopolitano.



Vm Isaac Cōstantinopolitanus imperator ab Alexio fratre imperio luminibusq; simul priuatus esset: Isaacchi filius & ipse Alexius nomine Balduini atq; aliorum principum qui ea tempestate ad syriacam expeditionem pro Christi fide proficiscerantur ope adiutus armis imperium recuperauit: & quanquam eum omnes imperatorem salutarent eo nomine abstinuit: eductumq; e carcere patrem in consueto honore restituit: atq; imperatoriam dignitatem paternæ charitatī postposuit: quemadmodum pro fortuna sua hic quoq; qui sequitur egit.

¶ De Bernardo Carpio.

Alphunsi secundī Legionensis regis qui cognomēto castus dicebatur Vermena soror cū clam fratre comiti sandie saldanē nupsisset: atq; ex eo filium peperisset nomine Bernardum Carpiū, rex sororis matrimonio vehementer perturbatus eā inter virgines monasterio includit: comitem autem cui illa nupserat ppetuo carceri damnauit, natum autem ex eis filium amanter aluit: qui cum invirum magna peditum virtute euassisset, meritis atq; obsequio primum liberare patrē enixus vt id nō succedere conspexit, mauris cōiunct^r quid armis efficere posset tēptauit neq; vnq; viuente Alphunso destitit: neq; intermissa vnq; post eū ea opa cū Veremundo primo Ramiro primo & ordonio primo qui omnes eo ordine in legionensi regno successerunt. tandem regnante Alphunso tertio armis patrem recepit iā non decrepitum modo sed cecū quoq; tantū enim penes filium paternavaluit charitas vt neq; tēporis longitudo ei^r vinceret animum neq; aduersa religio quam Mauri colebant ab incepto eum absterret: sed aduersus tam multorum regum potentiam viribus longe inferior indefesso animo semper contendit donec voto potiret^r quæ res quanto rarior inter mortales inuenitur tanto plus laudis Bernardo comparauit.

¶ De quodam hispano toletano.

Inter tam multa insignium virorum charitatis erga parentes exempla vnum toletani hominis annectemus i quo q̄ fortune defuerat id rei magnitudo equauit. huius pater aurarius faber a Petro primo Castulonis rege ob falsas suspensiones morti damnatus erat: filius amore erga patrem compulsus lachrimis precibusq; agere non destitit vt seruato patre ipse pro eo occideretur. quod assecutus vitam amisit vt invita eum seruaret a quo ipse per genituram acceperat vitam: tanto omnibus alijs in hoc caritatis laude preferendus quanto alijs omnibus rebus vita charior est.

¶ De Pietate erga fratres

¶ Caput quintum



OST FILIORVM erga parentes charitatem haud immerito eam que esse inter fratres debet describemus etenim gradu proximior est: & propterea insignia quedam de ea ponemus exempla. Te autem Petre fili diligenter monitum velim: si inter mortales fidus amicus magni est faciendus thesauri sq; omnibus prehendus, longe magis estimandum eum esse qui frater est: quia nullum beniuolentie vinculum cum eo conferri

potest quod non delectus aut commodum sed natura ipsa conciliauit. diligenter igitur cauendum est ne qd natura tam arcte deuinxit sanctum q; in hominibus esse voluit id ambitione aut auaritia euertatur. huius igitur amoris magnitudo sequentibus exemplis ostendetur.

¶ De Antiocho qui accipiter cognominatus est.



ANTIOCHUS accipiter Syriae rex cum de regno cum fratre Seleuco contenderet atq; a gallogrecis proelio victum atq; cesum fuisse eum accepisset plus fraterno amore quam bello quod cum fratre gerebat motus, abiecta purpura omnibusq; regis ornamentis atrata inter lachrimas sumpsit vestem. nec multo post cum rescivisset falsum se de eius morte nuncium accepisse, pro eius salute in vniuerso regno sacra fieri & dijs immortalibus gratias agi festosq; ludos fieri iussit.

¶ De Eumene atq; attalo Asiae regibus.



ORta falsa fama Asiae regem Eumenem pro ei insidijs mortuum esse Attalus frater sumpto diademate uxorem eius in matrimonium duxit: sed cum postea Eumenes rediret Attalus autem obuiam profectus vt venientem exciperet, timoris expers non esset ob ea quae falsa inductus fama egerat: Eumenes minime se commotum ostendens summissa voce Attalo i aurem dixit: nolito alias uxorem ducere nisi an certo sciueris qui mortuus fuerit. Caeterum cum haud diu post moreretur

& si ex vxore filium procrearat fratri tamen Attalo vxorē regnūq; reliquit Attalus autē ne fraterna charitate vinceretur & si ex vxore multos postea procreauit liberos vñ tamen ab Eumene relictum in spē regni aluit: & vt aptū regendo vidit regno ei cessit diuq; post hoc priuatam egit vitam. Horum enim fratrum pietas aperte fraterna beniuolentia maius nihil esse ostendit: cum postpositis proprijs filijs regno inuicem liberaliter cesserint.

¶ De Pharnace rege Parthiæ.

Pharnaces Parthiæ rex fratri Mitridati & si minime liberis orbat⁹ erat moriens regnum reliquit.

¶ De L. Lucullo.

Vcus Lucullus senator ro. quanq; natus maior q; Marcus frater fraterna charitate compulsus præter cōsuetum romanorū morē nunq; magistratum petere voluit donec ad legitimā etatem petendi frater peruenisset: propter q; rem absentes ambos populus ro. ædiles creauit.

¶ De Catone iuniore.

Cum in Asia esset iunior Cato & fratrem Cepionem in Asiam venientem accepisset Thessaloniciæ graui affectum valitudine substitisse. & si hiems seuiebat neq; satis idoneam haberet nauem tamē vrgente fraterna pietate cum duobus solis comitibus mari hierno se tempore credidit & ad visendum fratrem perrexit. quem cum mortuum offendisset, non satis duxit ingentibus lachrimis fortasse plus q; philosopho homini equum esset prosequi funus ingenti apparatu atq; impensa procurauit: neq; eam impensam cum nepte in diuidenda hereditate computauit.

¶ De Thimoleonte Corinthio.

Ingentem fratri Thimoleon corinthius amorem ostēdit cum iusto aduersus argiuos proelio fratrem qui vulneribus confectus i terram ceciderat saltu transgressus clypeo suo protexit: & quā illic ipse quoq; permulta accepisset vulnera nunquam nisi i tutum locū fratre recepto se vestigia mouit: plurisq; illius se quam suam facere salutem ostendit.

¶ De vxore Ithaphernis persæ.

Inter tam multa paternæ charitatis exempla haud iniuria vnum e sororij annectemus: vt palam fiat in omni sexu hanc sanctam beniuolentiā locum sibi vindicare atq; laudem comparare. Persarum rex Darius ob quedā crimina Ithaphernem filiosq; atq; omnes ex eius gēte morti damnat. Ithaphernis vxor cū ad Darij palatium profecta plāctu lachrimisq; omnia replet Dariū ad cōmiserationē mouit. Itaq; mi

fit qui dicerent regē vitam ei dono dare vnius damnatorū quem maluisse. mulier fratrem petijt q̄ in damnatorū numero erat. Miratus Darius q̄ fratrē viro ac filijs prētulisset, causam ab ea petijt: quæ respōdit se cū patre careret fratrē si hūc amisset vltra sperare nō posse: sed cū adhuc viridi etate esset & virum inuenire & sperare liberos poterat. Quo responso motus Darius quia fraterna charitate ac prudentia plenū erat prēter fratrem mulieri maiore quoq; natu filium dedit.

¶ De Clitaco & fratre Capadocibus.

QUoniam Arbiatorigē capadocem regulū cum vxore liberisq; Augustus bello coepisset romāq; in triumphū duxisset, decreuit vt cū maiore natu filio pater occideretur. Quāobrē cum ministri ad hanc rē designati peterent quis ipsorum fratrum natu maior esset: vehementer inter se cōtendebant vtroq; maiore se esse asserente vt alterum fratrem morte sua seruaret: & cū diu in hunc modum pietate iter se cōtendissent vix tandē Clitacus matris precibus quę per eum facilius ali se posse videbat cessit tulitq; vt pro se minor tanq̄ natu maior moreretur. re postea ab Augusto intellecta non modo factū indoluit verum etiā illum qui superstes fu erat cum matre honeste habuit. Tantū reuerētię & bonę existimationis etiam inter ipsos hostes hoc fraterne charitatis sanctum nomen comparare solet.

¶ De P. Rutilio.

AD feruida magis fraterne charitatis exempla transeuntes. P. Rutiliū attingemus: qui quanq̄ leui affectus valitudine domi cubaret audita fratris repulsa in consulatus petitione, mortu⁹ inuentus est.

¶ De Ligarijs fratribus.

DVO Ligarij fratres in triumphali p̄scriptione nominati cū ambo eodem in loco laterent & somnus eos opprēssisset, alter eorū mortuus est inuentus: fugiēs alter vt alterū occisū esse accepit a ponte se in tiberim p̄cipitauit: adiutusq; a piscatoribus qui ppe eū locū erant arbitantes aut lapsum forte aut deiectū in amnē alterius opa fuisse, vehementer enixus est ne inde retraheretur: & cū ita inter eum piscatoresq; contenderetur superuenere qui proscriptorum disquisitionē procurabant ab ipsiq; vt optabat occisus fuit.

¶ De duobus alijs proscriptis.

NON minori duos p̄scriptos fratres inter se charitate fuisse Appianus scribit: quorū alter cum a militibus captus esset, alter qui se p̄scriptū ignorabat ad eos p̄fectus magnis p̄cibus orabat vt dimisso fratre se pro eo occiderent verum vt cognouerunt ipsū quoq; proscriptum esse vtrunq; interemerunt.

¶ De Iona hrebreo.

A Tam ardenti charitate ad remissio- rem aliquanto transitori Io-
næ hebrei mentionem faciem⁹: cui cū Agrippa iudeorum rex
pontificatum max. daturus esset accipe nunquam voluit: sed
magno studio precibusq; ingentibus eum fratri Mathiæ quem meliorem
se aptioremq; esse dicebat impetrauit.

¶ De Tito Vespasiano imper.

Q Vanta etiam Titus vespasianus imperator in Domitianū fra-
trem charitate fuit: nā quanq̃ sciret eum de se imoderate loqui
exercitusq; ad rebellionem sollicitasse, tamen ob id in minorem
eum existimatione non habuit neq; ab alijs haberi voluit. consortē eū ac
successorem imperij appellans: cum præterea seorsum ab alijs habitū nō
sine lachrimis ac magnis precibus obtestaretur vt in se eo amore esse vel-
let quo ipse eum prosequeretur, O charitatem fraternam profecto ingē-
tem: maiorem natu fratrem qui rerum potiebatur non modo tanta in fra-
tre perferre verum adeo quoq; clementer atq; humane cum eo agere.

¶ De Iazate adiabenorū rege.

I Azates adiabenorū rex q̃q̃ quatuor & viginti filiorum pater esset
vni tamen moriens Monobazo fratri regnum reliquit.

¶ Recentiora De Luiba gothorū rege in hispania.

L Viba gothorū rex in hispania secundo regni sui anno Lenos-
gildum fratrem heredem ac successorem regni cōstituit: & ali-
quod tempus ante obitum seruata sibi tantum narbonensi pro-
uincia reliquis regni partibus ei cessit.

¶ Ramiro primo qui decimus in hispania post
arabum aduentum regnauit.

R Onne Ramirus quoq; fratris sui Garfiæ amans fuit: cui cum in his-
paniæ regno iam ex parte de arabum manibus recepto, quia pri-
mogenitus erat vt mos est ante latus fuisset, sponte sua regni socium asci-
uit. cum plus apud eū regni cōicatione fraternus amor q̃ ambitio posset:
que nō fratrum modo sed pentis quoq; filiorū extinguere charitatē solet.

¶ De Eliduro qui Pius dictus est: bri-
thannorū rege.

A Larius fraternum amorem Elidurus brithannus ostendit ob q̃ re
Pij postea cognomētum adept⁹ est. & idcirco locū ei hic didimus
q̃q̃ ob temporum rationem inter priscos cōmemorandus fuisset
aliquanto enim Iulij cæsaris ætatem antecessit: sed qui rei similitudine
cū Ramiri exemplo coniūctionem magnā habet, itē quia nulli pene co-
gnita ei⁹ historia est iter recētiore ponere debere visus est. hic a brithannis
fratri Artagalo suffectus quē populi ob nimiam crudelitatem atq; auaritiā

regno pellere coacti fuerant, in silua venationi intētus ī ipsum fratrem incidit: quo afflictam fortunam laceravestis squalorq; satis testabatur: quē vt agnouit q̄q; sciret antea vi atq; arte enixum vt in regno restitueretur: tamen amanter complexus occulte in Aldeludum vrbem deduxit: vbi simulata ægritudine tanq̄ testamento suas atq; regni res ordinaturus regni procures ad se vocauit: & cum singulos priuatim alloqui velle ostēdisset: captis vt in cubiculum singuli ingrediebantur omnibus mortē interminabatur nisi fratri pepercissent: & assentirentur vt per ipsum in regno restitueretur: & cum omnes per hunc mundum in sentētiā deduxisset rem postea coram omnibus aperuit: atq; Artagalum in regnū restituit/ cui & iuste post paucos annos mortuo & cum ingenti gloria successit.

¶ De Cicho Ordelapho.

Ingens quoq; Cichi Ordelaphi foroliuiēsis fraternus amor fuit erga fratrem suum Scarpettam qui captiuus ī regis Roberti manu in castri cari arce custodiebatur, foroliuij quoq; vrbem idem rex obtinebat, quo tempore vinario vase latens Cichus curru in vrbem bubulco rem ignorante deductus est amicorumq; ope adiutus per hunc modum vrbe potitus magno auri pōdere fratrem redemit. atq; ei statim vrbis principatum restituit. Quantum ei Pinus frater dissimilis fuit: qui salutis anno quadringentesimo septuagesimo sexto post mille Cicho fratre principatu deiecto causa fuit vt Foroliuiensis res in externorum manus perueniret.

¶ De fratribus vitelijs.

Non minus memoranda rariorq; etiamq; inter vitelios fratres Ioannem Camillum Paulum, & Vitellotium Niccolao vitellio natos in Tifernate vrbe primario viro fraterna charitas fuit nā patris primo deīde eo mortuo illi ex fratribus qui inter eos nati maior erat dicto semper audientes fuerunt. Nam et si inter eos qui in Italia arma ferrent exercitusq; ductarent ob virtutis magnitudinem insignes habebantur magnisq; stipendijs conducebantur, tamen etiam ductis vxoribus patrum nomen assecuti, ne minima quidem inter se ambitione laborarunt: neq; prorsus vlla amoris offensio cum eis inter ipsos moriente in ætate proximiorē imperandi maiestas transferebantur. In cæteris nulla re inter se dispares erant adeo vt inter fratres par eis exemplum inueniri posse diffidam.

¶ De Charitate erga patriam. Caput sextum.



VM MVLTİ PROPTER PATRIE charitatem non opes modo verum vitam quoque ipsam profuderint: eiusmodique hominum laudibus fama nomenque efferatur: iure credendum est post deum mortales hanc unam habere cui maiorem nauare operam debeant. quod ut aptius ostendatur nonnulla de ea re exempla ponemus.

¶ De Licurgo Lacedemonio.



Licurgus ordinandis scribendisque legibus quibus Lacedemonij viuerent perfectus, cum eas diligenter scripsisset: populo ostendit sibi delphos eundem esse rerum gratia ad eas leges pertinere: & ne interea dum abesset incepta iam per leges turbarentur, populum iureiurando adiecit se contra leges ipsas non iturum quoad Delphis Licurgus redisset. perfectus igitur cum responsum ab Apolline accepisset leges ab ipso recte conditas esse: ne Lacedemonem ipso redeunte populus sacramento se solutum arbitraretur decreuit ante perpetuo a patria exulare quem redeundo salutem Lacedemoniorum quae legibus illis constabat in discrimine adducere. Itaque monitis lacedemonijs quae responsa ab oraculo accepisset, sibi ipsi ne in patriam rediret mortem conscivit. maiori charitate patriam quam vitam suam persecutus.

¶ De Ancharo Midæ regis Lidiorum filio.



VM regnante Mida apud phrigios ingenti hiatus terra apud urbem Celenas patuisset indeque vis aquarum quae ingens eruperat & aedes & mortales permultos absorpsisset: monitus est Midas rex oraculo si in eum hiatus res admodum preciosa demitteretur humum in consuetam faciem reuersuram. Cum autem demissis in eum locum gemmis auroque ad pristinum statum terra non rediret Ancharus Mide filius patriam quam salutis suae amantior, interpretatus oraculum in hac sententiam quod vite hominis conferri res nulla inter humanas possit prius patrem uxoremque complexus in eam voraginem ut Chalcisthenes in historia tradit equo insidens saltu se demisit.

¶ De Spartio & Bulide Lacedemonijs.

VM Lacedemonij Xerxis caduceatorem interemissent, grauique peste laborantes ob eam caedem morbo illo se affectos arbitrantur. existimarunt ipsorum malorum se finem nunquam habituros nisi prius pro caede violatoque iure gentium Xerxi satisfecissent. Itaque edixerunt si quis pro patria mori vellet is ad ephoros (ita eorum magistratum vocabatur) se conferret. Spartius bulidesque Lacedemonij oblatis se morituros in praesentem usque ad Xersem profecti sunt: & rem ordine narrantes propter quam

ad ipsum iuerat, ad corrigendam caduceatoris caedem violatumque ius gentium morituros se obtulerunt. eam rem plurimum miratus Xerxes non solum iniuriae satisfactionem cum vita dono eis dedit verum ingentibus quoque promissis apud se eos retinere contendit: cui uterque respondit in haec verba. Quam rem arbitraris o rex tanti apud nos esse posse ut a patria nos separet, cuius gratia tam longum iter emensi vitam ipsam effundere volumus.

¶ De quodam praenestino.

QUoniam iuniorem Marium civili bello Sylla superasset, in praenestinos seuire coepit & quo magis iram suam satiare interimi separati singulos iubebat: ex quorum numero unum tantum familiarem suum seruauerat. Demum mora & tamdiu spectandi fastidio affectus imperauit ut una omnes interimerentur. Imperio audito praenestinus cuius vitae parcebatur cum iam despiceret aliquem alium seruari posse, quod ante in diuturnitate perpetrandi supplicij fore non diffidebat: ira incensus ad Syllam conuertit, dixitque nullo modo per eum vivere velle qui ex toto patriae suae euersor esset: sequi in numerum morti destinatorum recepit.

¶ De C. Mario consule.

Syllae facta mentio secum C. Marij recordationem trahit. Ei cum aduersus Cimbrorum prouincia esset designata in somnis monitus est: de hostibus victoriam reportaturum si filiam Calpurniam sacrificasset: id egisse eum Dorotheus graecus libro tertio Italicarum rerum tradit. Cimbrorum quidem victorem euasisse nulli qui eius gesta legerit dubium est.

¶ De Erecteo.

QUoniam Erecteus graui bello cum Eumolpo contenderet: deorum responsis monitus est: victoria de hoste potiturum: si propriam filiam immolasset. patriae igitur charitate incensus uxori praxitheae rem communicauit: peractoque sacrificio victor euasit: se priusquam hoste superato, paternum enim in filiam animum charitatis in patriam magnitudine vicit.

¶ De matre Cleomenis regis sparthani.

Edus cum Ptholomeo egyptio rege Cleomenes sparthanus rex aduersus Antigonum Asiae regem atque acheos iniuerat: matremque ac filium mensurae cum eo fidei id est ipsum sine eo pacem cum hoste non facturum obsides dederat. Cum autem mater eius relcuisset Cleomeni pacem acheos honestissimis conditionibus offerre, scripsit ne propter vetulae corpus eam pacem omitteret: quam patriae honestam salutaremque duceret: maiore enim animo quam pro foeminae captiuitate vitam pro patria obtulit.

¶ De M. Bruto.

Dixæpe æque videtur graue acceptarum iniuriarum indigni-
tati ac ipsi vitæ cedere. Idcirco prætereundum minime vide-
tur. M. Bruti facinus. Nam cum Syllano bello Pompeius Mu-
tinæ Bruti patrem occidisset / & bello quod postea inter cæsare Pompeiū
q̄ ortum est videret Brut⁹ id Cæsarem eniti vt patriam opprimeret plu-
ris patriæ q̄ suam fecit iniuriam. Itaq; patriæ quod a Pompeio acceperat
iniuriarum cōdonauit: atq; in ipsius partes quem nunq̄ ad id tempus al-
loquio dignatus erat se contulit.

¶ De Cassio cherea tribuno.

Dixæ Brutus iniurias suas condonauit: at Cassius cherea vitā
ipsam cū neq; inde premiū speraret. neq; iniurijs compullus
aut vt alicui inferuaret eū animum induisset. Sola enim in pa-
triam charitas eum mouit / vt Caligulam qui eam crudelissime dilacera-
bat manu sua occideret: cuius rei nunq̄ adduci potuit vt pœniteret. & si
ob eam rem ipse morte effectus fuit.

¶ De P. Rutilio romano.

Alare Rutilius quoq; quāta ipsius in patriam charitas esset ostē-
dit. Nam cum exulem ipsū amicus moneret parari ciuile bellū
vnde reditum in patriam breui sperare posset: respondit ei qui
bus te incōmodis nunq̄ affeci? quod mihi maiori acerbitate reditum in
patriam q̄ inde profectus sim exoptare ostēdis. Ciuium enim meorum
quietem pluris q̄ reditum meum facio: maloq; vt exilij mei eos pudeat
quā vt propter reditum meū patria defleat. O vere romano homine di-
gnum verbum. in quo priscorum exemplorum sine facto ad recentiora
transibimus.

¶ Recentiora De Fla. Valerio zenone imper.

Constantinopolitanus imperator Zeno cum apud Chalcedo-
nem bellum gereret, vt accepit ab verrina socru fratrem basili-
cum imperatorem esse creatum: etsi permulti vt constantino-
polim rediret horarentur, spe data armis in imperium rediturum: quia
ea res permultis in vrbe molesta acciderat / sumptuosq; se pro eo arma
pollicebantur: patriæ charitate motus cuius quietem imperio potiore
ducebat respondit: nolle vt sui gratia inter ciues arma mouerentur: atq;
vt omnes suspitione liberaret in Isauriam se recepit: vnde haud multo
post depulso basilico populus eum reuocauit / atq; in impio restituit. Ra-
rum profecto exemplū & cui⁹ memoria celebretur dignū pluris patriæ
quietē q̄ imperium facere: quod a multis etiam vitæ præpositum fuit.

¶ De Farinata Vberto equite Florentino.

Scipionis facto haud dissimili fuit quod Farinata Vbert⁹ eques Flo-
rentinus egit: qui vna cum ceteris gibellinæ factionis vrbis recu-

perata administratione, de firmando ciuitatis statu in consilio erat. Missis ad foederatas ciuitates legatis quia imminere bello putabatur: multi in eam sententiam ibant, ut deserta vrbe quam propter guelfi nominis multitudinem diu se retenturos diffidebant, ciues omnes qui tunc in vrbe erant in propinquas eosdem maioresque etiam honores quam Florentiae habituri migrarent. Surgens igitur Farinata magna voce se nunquam passurum dixit ut se presente patria desereretur pro qua vitam effundere paratus erat atque in haec verba consilium dimisit, plusquam seipsum diligere a se patriam ostendens.

¶ De quodam saraceno.

Non minoris faciendum est ut quis pro patria certae morti se offerat quam ut pro ea vitam sibi adimat. quemadmodum in Syria saracenus quidam egit: quo tempore Gotifredus holionus ac comites eius pro Christi fide in Syriam traiecerunt. In medio enim foro tiriæ urbis principem Conradum Bonifacii Montisferrati marchionis filium occidit, statimque ipse quoque eodem in loco occisus est. Nam cum videret ob singularem Conradi virtutem magna saracenis inferri damna voluit moriendo patriae ac gentis suae legi tanta virtute praedictum hostem adimere. In hoc Sceuolæ ro. tanto preferendus quanto foelicius rem quam susceperat transegit.

¶ De alio Saraceno

Alius quoque saracenus eodem studio compulsus (Eduardum britannicum regem qui Ptholomaide aduersus Christi hostes christianis in presidio erat, secretum colloqui uab eo petens occidere temptauit. Sed Eduardus audacia periculum discussit. nam & si duo uulnera a Saraceno accepit ei tamen manus iniecit: vitam suam perempto Saraceno seruauit.

¶ Item De alio.

Darentum quoque nostrorum etate missus a Sulthano saracenus ut sub pretextu ferendarum litterarum Iacobum Lusignanum Cypri regem confoderet, arbitratus se eum interemisse humerum gladio traiecit: captusque atque acerbissimis tormentis discruciatu ingenti animo quia id se patriae prestitisse dicebat vitam egit.

¶ De quodam Mauro bethicæ incola.

Darem erga patriam temporibus nostris charitatē Maurus quidam in bethica ostendit. Nam cum Ferdinandus & Elisabeth castulonenses reges malicam urbem a Mauris in bethica possessam obsiderent, fretus quidem Maurus eius regionis incola se patriam eo bello liberaturum si regem reginamque bellum inferentes interimere potuisset: finxit se conditiones ferre quibus finire bellum posset: atque ita ad hi-

spanorum castravenit qui dū postea ad reges deduceretur ī tētorū ornatissimū cuiusdā hispani principis vocatus cū vxore cubātis & audire q̄ Maurus pferret cupientis ornamentorū specie deceptus regem & reginā putauit esse: & veluti nouus Sceuola in vtrunq; impetu facto q̄q; vulneribus eos affecisset tamē ministrorum interuentu prohibitus quod decreuerat explere nequiuit.

¶ De Foeliciano equite pannonio.

A Vdax quoq; anim⁹ atq; in patriā charitas singularis fuit feliciani equitis pānonij cū indignatus quod pānoniē regnū ad exteram gentem idest ad Carolū vmbertum Caroli maleonis galli filium peruenisset Carolū regē cū coniuge ac liberis occidere decreuit. Solemni igitur paschæ die quo mos erat vt reges liberiq; eorum vna vescerentur, rege vxoreq; Helisabertha Poloniæ regis filia vulneratis, cum Ludouicum Andreamq; eorum filios petere vellet: ab ijs qui astabant prohibitus occisusq; feri animi ob patrię charitatem cogitata explere nequiuit.

¶ De Symone Vignoso & quibusdam alijs genuensibus.

E Inem facturis exemplis duę de ciuium in patriam charitate hactenus narrata fuerūt: vnū virorum genuensiu quia cōis patriavnde nobiscū orti fuerunt hoc poscit, annectere decreui: neq; enim aut publicanis aut seruorū dominis aut etiam equestris ordinis hominibus de quibus maximus Valerius scripsit cedere videtur sed potius illa longe anteire. In vrbe Genua duce Ioanne morta cum instrueret classem necesse esset, neq; ad instruendam classem e publico pecunia vlla in promptu esset: edictum ppositum est. Si quis tunc priuata pecunia onus instruendæ classis subire vellet intra breue tempus ei pro impensa quæ facta foret ciuitatem satisfacturam. Ea re moti nouem & viginti ciues plebei quorū primarius Symon vignosus fuit singuli singulas triremes priuata pecunia instruxerunt. Cum autem postea per cicladas nauigarent in publicam expeditionem propter q̄ instructæ fuerant nō amplius necessariæ quia ea tempestate Chius insula a græcis tenebatur petere eam atq; in eius imperiū redire decreuerūt. eo quoq; tēpore ī orientem Viennensis delphinus tendebat: qui cum genuensem classem Chiū petere vellet intelligeret, Symoni denā aureorū milia annua & alijs triremium dominis triginta milia semel tantum obtulit ad resarciendam impensam quam in classem fecerant si ei vt insulam illam peteret permisissent. Quāq; omnibus ipsis integrum esset (neq; enim amplius ciuitatis nomine classis tenebatur) conditionem quę offerebatur accipere: tamen propter patriæ vtilitatem delphini postulata abnuerunt: & Chium pro-

fecti ipsi insulae urbis genue auspicio potiti sunt salutis anno trecentesimo quadragesimo sexto supra mille: atque insulae puentus sibi ad impensam quae fecerant resarciendam retinuerunt

¶ De Parentum indulgentia erga liberos. Caput sextum

¶ De Catone Seniore.



OST PATRIAE CHARITATEM quaedam aliae amoris species earumque exempla subiungenda sunt. Itaque a parentum in filios charitare quae amoris qui patriae debetur proximior est inchoabimus: catonemque seniore in hac re principem citabimus: cuius nunquam tantae neque tam multae fuerunt occupationes ut cum recens natus Cato filius lauandus esset omnia non relinqueret ut ipse lotioni semper interesset: cui posteaquam aetas ad discendum idonea fuit: nunquam alium quam se magistrum dare voluit: & cum ab amicis moneretur ut eam curam alicui erudito seruo traderet: respondit ferre se non posse ut seruum inspiceret filio aures diuelicantem: cum praeterea illud quoque spectaret ne cuiquam seruo filius litterariam institutionem deberet. Qua cura si nunc multi vterentur quam stulte aucupio & venationibus intenti in aues aut canes conferunt non tam saepe contingeret ut ex generosa arbore pro pruno arbutei fetus legerentur.

¶ De matre Antistiae Gnae Pompeij uxoris.

Atone feruidiorem se in Antistia amanda mater ostendit nam cum vidisset a Pompeio repudiatam filiam, & per ea emiliam ipsum duxisse se manu sua sibi mortem conscivit.

¶ De Blauo ac filio.

Blauus filiusque a triumviris proscripti fuerunt. Itaque cum abire in Siciliam decreuissent ad maritimam urbis partem seorsum profecti sunt ut minus suspecta eorum profectio haberetur. cum autem falso pater filium qui antecesserat accepisset in triumvirorum milites incidisse & ab eis cesum fuisse ad ipsos milites ultro se contulit atque ab eis ut interficeretur impetrauit.

¶ De Arantij coniuge.

Prospectus & ipse a triumviris Arantius cum petere Siciliam constituisset, uxoris iussu filium ipsum quoque proscriptum premisit: qui cum nauem concendisset atque aduersa tempestate actus neque procedere posset neque retro ad tertiam reuerti ita eum fato urgente fa-

me consumptus est. Quod cum mater intellexisset magis eam premente dolore quia eius consilij ipsa auctrix fuereat, haud multo post seipsam interemit.

¶ De Gordiano seniore imper.

Gordianus senior aphricæ proconsul a poenis atq; exercitu aduersus Maximinorum crudelitatem imperator creatus cum filium eodem quo ipse nomine contra Capelianum Maximinorum ducem misisset accepissetq; victum eum atq; caesum fuisse: præ mœoris magnitudine clam se in cubiculo suspendit.

¶ De Ptholoneo primo ægypti rege.

Ptholoneo persæpe perspecti sunt principes regesq; propter affectati principatus ac regni suspensionem filiorum morte non abstinuisse. hoc agit vt tanto magis mirum videatur Pthololomeum primum ægypti regem cum adhuc prospera valitudine vteretur, non solum regno cessisse minori natu filio verum tanquam cum eo stipendia faceret inter vigiles eius fuisse, maiore affectus gaudio quod regis pater quam quod ipse rex esset. Ab hac ingenti in filios charitate quoniam infinita exempla iam de sunt: ad patris in filios sæueritatem quæ rigidiora sunt exempla transeamus.

¶ De parentum sæueritate in filios.

¶ Caput Octauum.

¶ De Pausaniæ matre.



PAVSANIAS Lacedemonius cum peris aduersus patriam conspirasset, atq; ad urbem ab ephoris reuocatus animaduertisset illud agi vt comprehenderetur, in Paladis asyllum confugit: vnde cum religio esset vi eum deducere decreuerunt ephori in eo inclusum ad mortem famem compellere: quod eius mater cum intellexisset ipsa esse voluit quæ ante alios ad obstruendas templi fores materiam perferret. Hac enim sæueritate in filium pro patria vt voluit quam unicuique illum haberet & is præter multas virtutes quibus ornatus erat multas quoque insignes victorias peperisset.

¶ De Damatriona spartana.



Damatriona sparthana fuit quæ cum accepisset eum vili atq; ignauo animo esse domum reuersum manu sua occidit: ac græcis versibus sepulchro inscripsit Damatriona mater fuit quæ hic filium condidit: & quia timidum atq; ignauum matre ac Spartha patria indignum vidit eum ipsa occidit.

¶ De alia Lacedemonia Fœmina.

Lia erga filiū similiter seuerissima fuit sparthana fœmina: quæ ex proelio redeūtem filium cum interrogasset: quo in statu res patriæ versarentur: & is mortuos omnes respondisset, arreptā tegulā in filij caput ita impegit vt eo vulnere moreretur: dixit enim ergo te solū ad rē tam seuā tristemq; nuncium miserunt?

¶ De Talantia sparthana matre Pedareti.

Vm Spartham venissent Chij quidam exules apud ephoros Pedaretum gubernatorem accusantes, id vt mater eius Talantia intellexit: Chios ipsos ad se vocauit, diligenterq; audita eorum querimonia, cum haud iniuste queri arbitraretur: ipsa de filio statuere voluit, ad quem litteras in hæc verba scripsit. Aut te melius in Chij administratione gerito/aut isthic perpetuo maneto/neq; domū redeas. q; si spartam redieris non est q; vltra te victurū speres.

¶ De Tigraue rege armenia.

Fœminarum seueris exemplis / iam res poscit vt ad viros in eo genere transeamus. Tigranem igitur ponemus armeniorum regem qui in venatione collapsus equo cum humi iaceret presentesq; duo eius filij essent maiorem natu quia parentem non iuuit / & mortuū arbitratus eius diadema capiti suo cōposuit, statim vt a casu surrexit interemisse iussit: regnumq; minori natu filio tradidit / quia & patrē iuuit / & ex casu dolorem se accepisse ostendit.

¶ De Mitridate rege ponti.

Igranis mentio Mitridatis qui in ponto regnavit memoriā secum trahit, etenim ei socer fuit. Is cum aduersus bosphoranos & colchos qui ab eo rebellauerant exercitum duceret, colchi se imperata facturos ostenderunt si eis mitridatem filium principem dedisset. In ea re cum eis morem gessisset, positis armis colchi pacatos se prebuerunt. Cæterum haud multo post is filium Mitridatem sub alarum rerum prætextu vocatum ad se / quia eius opera defecisse bosphoranos & colchos putabat, cathenis aureis vinxit, & postremo mori coegit.

¶ De rege bysaltidis in thracia

Vm aduersus grecos innumerabilem exercitum Xerxes duceret: Bysaltidum populorum qui in thracia sunt rex cum nullo modo adduci posset vt eius imperata facere aut cum eo aduersus græcos militare vellet, intra montes in loca difficillima se recepit. quibus nisi longo tempore pelli non posset: his qui in regno remanserunt imperauit ne aduersus grecos militatum irent: sed filij spreto paterno imperio Xersem secuti sunt. Itaq; cū postea finito bello sex ex eis do-

num reuersi nihil ob eā rem impendere sibi a rege periculi putarent, ipse ob spretum imperium ira succensus omnibus seuerè erui oculos iussit.

¶ De Macheo Cartgaginenſi.

Carthaginenses detestandum patrię morem sicuti (conſueuerāt enim ducum suorum culpæ ascribere quæ aduersa fortuna contigissent) Macheum cum toto exercitu exilio mulctarant quia peste magna ex parte consumpto exercitu in Sicilia atq; Sardinia victus fuerat. hi autem in desperationem versi naues conscenderunt, & carthaginem profecti male de se merentem patriam obsidere ceperunt. contigit vt ea iter faceret Carthalo sacerdos Machei filius qui Tyro sacrorū causa reuertebatur. is a patre vocatus subsistere neglexit sed recta Carthaginem tetendit. id vt debebat religione motus patienter Macheus tulit: sed non multo post carthaginensium permisso Carthalo sacerdotali veste amictus atq; corona ornatus in castra ad visendum parentem venit. Indignatus Macheus tanto ornamento cum ante filium corripuisset quod in tam superbo habitu ad miserum parentem conciuēsque exules venisset, quippe qui ita eorum casibus insultare videbatur, in altissimā crucem sublatum mori coegit.

¶ De Saulo primo iudeorum rege.



Vm Saul primus iudeorū rex prelio palestinos insequeretur qui Ionathæ filij virtute in fugam conuersi erant: edicto prohibuit/ ne quis in exercitu cibo vsq; ad noctem vesceretur, vt sine intermissione omnes dum territi essent hostes persequerentur: cū autem Ionatha valde defessus forte oblatum sibi fauum mellis inuenisset/ paruamq; ex eo partem sumpsisset, id Saul vt fortibus resciret Ionatham comprehensum morte affecturus erat, nisi orto tumultu iudei eum e patris manibus eripuissent.

¶ De Herode Antipa iudeorum rege.



Onge crudelior nō modo magis securus Herodes primus fuit iudeorum rex qui falsis suspicionibus criminales Aristobolum atq; Alexandrum filios crudeliter in carcere enecari iussit vt ob eam rem non immerito Augustus diceret malle se Herodis porcū quam filium esse. Nam propter iudeorum legem sue non vesceretur, filios autem crudeliter occiderat.

¶ Recentiora De Lenogildo gothorum rege in hispania.



Enogildus gothorum rex in hispania arriana heresi laborabat eāq; veram fidem esse rebatur: cum autem sciisset hermogildum filium ex arriano catholicum effectum idq; vxoris Nigegundę chilperici gallo

lorum regis sororis, item Leandri hispalensis episcopi suasu egisse, arbitratu eum vehementer errasse, cum seuerè fidem suam tueri vellet crudelissima morte affecit.

¶ De Clothario gallorum rege.

Euerus in filium fuit Lenogildus: sed Clotharius gallorum rex seuius habitus est. Nam cum vasconibus aquitanisque crimum filium prefecisset: & is iuuentem feruido ingenio actus neque amicorum monita audiret, & patris potestatem atque imperium aspernaretur: & ob eam rem palam ab eo rebellasset: Clotharius pater aduersus eum cum ingenti exercitu profectus cedere usque in Morinos venetosque siue presentia nomina sunt in brithones filium coegit. illic demum victus captusque & una vxor ac liberi eius statim Clotharii iussu simul colligati in pastoralis casa viui spectante patre combusti sunt: cum eum neque paterna charitas neque innocentium nepotum tenera ætas quæ permultum tangere auorum corda solet vlla in parte commoueret.

¶ De Hirene Augusta imper.

Irene quoque Augusta Constantinopoli nimis seuerè acceptam a Constantino filio iniuriam vltima est. nam cum eam filius ab administratione imperii deiecisset in qua post Leonis quarti viri sui mortem simul cum filio perseuerauerat, contigit ut postea filius cum male rem publicam gereret a populo in vincula coniceretur, & Hirene mater in imperio restitueretur. Itaque in carcere manenti mater effodi oculos iussit ubi præ dolore is haud diu superuixit. hinc quæ sit feminae ambitionis impetus intelligi potest cum matrem eius oblitam pietatis quam ei natura erga liberos indidit, in vnicum filium ut tam crudeliter seueret impulit.

¶ De Deutera gallorum regina.

Vanto fragiliorem natura muliebrem sexum fecisse quam virorum tanto plus etiam alia ex parte suspicionis ei iniecisse videtur atque impetus: ut vel minima quæque vlcisci cupiat, & minus etiam ad cohibendam iram freno uti valeat. Id ante in Hirene perspectum/apertius etiam hic in Deutera regina ostendetur. hæc vidua cum esset Theodeberto gallorum regi nupsit: secumque formosissimam ex primo viro susceptam filiam duxit: suspicata Theodebertum ad hanc animum adiecisse: nulla adhibita curauit certior esse posset interim puellam fuisse: leuissimæque suspicioni qui tam potens esse consuevit maternus amor cessit.

¶ De Federico secundo imper.

Nonne immanis illa quoque seueritas fuit qua Federicus secundus imperator erga filium Henricum usus est? eum enim in carcere per-

remit: suspicatus sentire cum Gregorio pontifice quo cum Federicus ipse bellum non sine magna odij acerbitate gerebat.

¶ De Carolo Caluo gallorum rege atq; imper.

Carolus caluus gallorum rex atq; imperator luminibus filiū carlonem priuauit: quia iam ad diaconatum euectus abijcere ordines sacros atq; rebellionem spectare videbatur.

¶ De rege bulgarorum.

Iustior ea fuit seueritas qua in filium vsus est quidam bulgarorum rex: hæc autem gens est scythica quæ cum Constantino federe inito vtrasq; Danubij ripas insedit: Nam rex sacris christianæ legis initiatus relicto regno ei ex filiis qui natu maior erat in monasterium se condidit vbi austere viuendo deo inserviebat. Sed post aliquot tempus cum præter alia quæ in regni administratiōe perperam filius agebat, intellexisset eum ad pristinam decreuisse gentilitatem redire, abiecto religioso cultu arma resumpsit filiumq; regno oculisq; simul priuauit & cum postea minori natu filio in quo plus obsequij cernebatur regnum dedisset, ad monasterium vnde discesserat reuersus est.

¶ De Vssuncassano perfidis atq; armenie rege.

Quid satis etiā dici poterit de seueritate, sed quod dixi, parum est, potius enim de seuitia dicere debemus, qua Vssuncassanus perfidis ac armenie rex erga Masubeum filium vsus est: eum enim secum semper in vinculis duxit atq; ad extremū mori coegit: quia cum fratre ipsius Gurlumonech qui ab eo descuerat sensisse dicebatur. Nonne iure fatebimur in regibus ambitionis eas esse vires vt irritata omnes humanos vincat affectus: illud quoq; haud falso dicetur vere miseros eos esse parentes qui suorum morte supplicioq; regna stabilire quæsiuerunt, pariter etiā sceleratos esse filios q; violata parentali pietate vel leuitate ambiōe aut qd etiam sæpius contingit malis suavioribus in eam se trahi sententiam permittunt vt vel sola cogitationes i parentes peccare velint.

¶ De Antonio venereo veneto duce

Nonne seuerus aut potius immanis Antonius quoq; venereus venetus dux aduersus Ludouicum filium fuit: cum eum i carcere ad mortem adegit: quia amicæ indignatus noctu mariti eius valuis multa cornua affixit: vere seuisse dici potest. Sed aliquanto iustius quam id quod de persarum rege dictum est: illata enim in alium iniuria per iusticiam castigari poscit: Quam autem tu accepisti cuius est penes te vlciscendi potestas per clementiam vbi velis sine iusta alterius quærimonia eam temperare potes

¶ De Comite fuxi.

Quam durus immanisque comes fuxi (loci enim gallici nomen est) erga vnicum filium Vasconem nomine fuit? nam cum ei dotalem pecuniam celtiberorum qui nunc nauarren. dicuntur rex vxoris frater deberet, sororq; ad eam repetendam profecta nihil profecisset: verita ad virum propter eius iracundiam redire se apud fratrem continebat: Filio qui ad eam visendam a patris domo profectus erat rex dum eum dimittit posteaq; de comitis ingenio quædam locutus inique ipsum aduersus coniugem pueri ipsius matrem agere dixit, puluerem in paruo folle dedit/ ostēdens si ea pater vesceretur fore vt vxorem diligeret. Ita fore puer arbitratus ab illegittimo fratre quo cum de ea re verba fecerat apud patrem accusatus est, & pulueri venenū inesse experimento cognitum fuit. Quā obrem in vincula a patre coniectus morti damnabatur, nisi populi re intellecta ad principem cōuenissent veniamq; ætati in qua dolus non erat impetrassent. Cæterum durus pater contumelioso nomine proditionem filio semper exprobens turpi supplicio affecturum se eum comminabatur atq; in tetro carcere macerare pergebat. Qua immanitate filius in desperationem coniectus cum morte finire cōtumeliæ dolorē statuisset/ obstinato animo omni cibo abstinebat: a qua sententia vt deduceretur/ molliorem se eum pater ostendens quia blandiendo non proficiebat/ verberibus eum affecit: sed filius in sententia perstans interit: cum in galia Carolus sextus regnaret.

¶ De Symone vighoso genuensi.

Suerus quoq; erga filium Symō vighosus fuit cum ingentis genuensium classis præfectus in oriente Chium insulam genuensium imperio subegit. Eo tempore cū edixisset ne quis ex socijs naualibus vineam aut ortum accolarum eius insulæ peteret, penamq; virgarum edicto non parentibus proposuisset: Franciscum filium quem quidam Chij cum non nossent in vinea deprehensum ad præfectum ipsum deduxerant, virgis iuxta edictum nulla in parte seueritate remissa Symon cedi iussit. O seueram cæterum laude tamen dignam hominis iusticiam q̄ temporibus nostris insoleuisti? quis enim sit qui in eiusmodi re etiam seruum ne dum filium excusatum non velit? sed iam ab hac dura seueritate de parentibus qui in filios se moderate gesserunt scribamus.

¶ De Parentum in suspectos filios moderatione. Caput nonum.

¶ De Dario ciue romano.



legare satis habuit.

DAVID CIVIS romanus & si filium in manifesto crimine positum vitæ suæ insidiarum deprehenderat, ob eam rem tamen ei statim iratus non est. Sed tanquam eo tempore parenti in filium quæ vellet statuere fas esset Augustum atq; alios amicos in consilium adhibuit: qui cū damnarent oēs filium vt eum quem palam erat deliquisse, ipse filio quæ is patris id est eius cuius ipse erat sanguis ratione non habuerat ignoscere vouit: massiliamq; re-

¶ De Dauide iudeorum rege.

Doderatior quoq; David rex erga Absalonem filium fuit. Nam non contentus Absalon Amonem fratrem per prodicionē occidisse a patre rebellasse eū regno deiecisset vt magis iura paternæ pietatis a se neglecta ostenderet palam paternis concubinis abusus est. David tamē pater cum in eum exercitum educeret pl^{us} paternæ charitatis quā acceptarum a filio iniuriarum memor enixe ab omnibus militibus petebat ne in Absalonem filium sequerent & cū is casus in proelio esset fugiens inde David eum diu amare luxit.

¶ Recentiora De Foco andegauensi comite.

Non minus se mitem erga filium Gaufredum Focus andegauensis comes præbuit: Nam posteaquā viuens comitatus honorem ei tradidit armis postea laboreq; magno quia acerbe populis imperabat honore deiecit. in quo haud multo post eum restituit quia filius agnita culpa ad patrem venit iumentariaq; sella intergū recepta patris pedibus obuolutus veniam petijt: quæ cū pater pede ter calcasset improperās tandem victū esse: ei filius haud consternato animo respondit. A te pater fateor me victum quia cum pater sis æquū est. ceterum cū alijs omnib^{us} longe aliter sentio: quibus verbis se magni animi virū erga patrem humili corde verentem filium esse ostendit: id quod patrem magno opere ad ignoscendum mouit.

¶ De Carolo magno imper. ac Gallorum rege.

Non minus se mitem ingentiq; simul animo Carolus magnus ostendit neq; tamē truciorem foco se patrem esse cum iam secundo Pipini filij spurij coniuratio in eum detecta esset: nihilo enī iratior quia primo ignouisset parentem se magisq; regem ostendens. quem alius fortasse capitali pena mulcasset ipse nō vltra in eū animaduertit quā vt profiteri monachalem religionē cogeret: quæ pena eiusmodi fuit vt eius poenitere nunquam posset.

¶ De Ludouico cognomine Pio gallorum rege & imper.

Aroli magni filius Ludouicus patri in galliarū regno imperioꝝ qꝫ successor a Lothario filio non minus q̃ pater a Pipino læsus est. nā cū ab eo in carcere habitus esset quē ipse pro paterna charitate imperij consortem fecerat (id enim etiā grauius filij crimen redidit) postea procerum opera in honore restitutus Lothariū in ijs regnis q̃ ante dederat viuens cōfirmavit. a volente enī patre cum honore ea accepit quæ ipse per impietatem parare contenderat.

¶ De Carolo septimo gallorum rege.

Carolus septimus gallorum rex cum maiorem natu filium Ludouicum rebellem haberet (etenim paternis hostibus semper adhæserat) moriēs tamē quanq̃ minorem natu obsequētem haberet regni successionē non priuauit.

¶ De Blanca Vicecomite Mediolanensi duce.

Blanca Vicecomes Mediolanensis dux etsi a Galeacio filio ducatus administratione post viri Francisci Sfortiæ mortem priuata magnis quoqꝫ alijs in rebus graues ab eo iniurias tulerat: & alijs eam filij vehementer reuererentur: tamē cum Cremona vrbe dotali iure potiretur, quam si alijs liberis reliquisset grauius Galeatium vlcisci poterat: i morte oblita Galeatij iniuriarum ne inter filios discordiæ sererentur, testamento vrbis prouentus æquis partibus inter liberos diuisis, Galeatio vtpote maiori natu vrbis imperium reliquit. Nunc cum de moderatione erga filios scriptum sit: de ijs qui æquo animo filiorum mortes tulerunt iam aliqua tradamus

¶ De Parentū æquitate animi in ferenda filiorū morte.

¶ Caput Decimum.

¶ De M. Crasso.



MARCVS CRASSVS CVM filium quem vnū habebat proelio cum parthis inito occisum esse & ob id exercitum animo consternatum itelligeret, dissimulato dolore qui altius tamen in corde ipsius insederat quia senio cōfectus alium procreandi spem nullam habebat ingenti animo pro totum agmen profectus magna voce dicebat ne vnus militis iactura tanto opere cōmouerentur verū fortiter dimicantes & sui & patrie decoris

meminissent huius doloris vltione ipsi soli relicta.

¶ De M. Bibulo consule Romano.

Quanta patientia. M. Bibulus consul romanus cæsorū simul duorum filiorum nuncium tulit: profecto longe fortius quā insolentiam importuni ipsius collegæ Iulij Cæsaris. Nam partim pudore partim dolore quo collegæ iniurijs afficiebatur toto consulatu domimansit, eo excepto die quo de filiorum morte certior fuit factus. eo enim frequens in cuius munus suum obiuit. Indignum profecto se ostendens esse duobus acerbis illis casibus quorum alterum ob patriæ charitatem alterum propter propriam ipsius virtutem humanis superatis affectibus fortiter tulit.

¶ De Tiberio Cæsare.

Tiberius Cæsar magno animo magnoque iudicio in Drusi morte quem vñū habebat filium putatus est. nam cum haud magni momenti eum duceret quippe qui pluris virtutē quā sanguinē faciebat: a funere eius recta ad curiā ad publica munia obeunda ut ante solebat nullo doloris expresso signo perrexit.

¶ De M. Antonino philosopho imper.

Marcus Antoninus philosophus mortuo filio defecta post aurē vomica non modo dolorem ipse non ostendit verum attonitos quoque medicos solatus. prohibuit ne ultra quinque dies lugeretur & si alij e more diutius lugebantur: neque hoc funere tulit ut ludj Iouiales intermitterentur.

¶ De Dione Syracusano.

Non quoque quod longe maius est sermonē cum amicis in cubiculo coeptum non intermisit cum audito ingenti strepitu accepit filiū de fenestris collapsū mortuum esse. Nam cum mulieribus sepeliendi eius curam demandasset: ipse inceptum sermonem cōtinuauit nullo doloris edito signo.

¶ De Dauide iudeorum rege.

Maiore prudentia quam nec patientia minore David rex mortē tulit filij quem vñice non ob id solum diligebat quod filius erat verum etiam quod ex Bersabe quam singulariter amabat eum susceperat. Is donec in ægritudine filium viuere sciuit ieiunio lacrimisque operam dedit: & sacco indutus in cinere versabatur a deo. petens ut filius seruaretur. Mortuo autem filio cum nemo id regi nunciare auderet, quod ex his quæ viuente adhuc filio regem fecisse viderant coniciebant ex morte eius præ mœrore decessurum, ipse ex his quæ gerebantur atque astantium vultu cum suspicaretur filium decessisse eius rei certior fieri voluit. Itaque intellecta eius morte præter omnium opinionē ab humo surgens cineres excussit regiāque vestē indutus læto vultu ut epulæ af-

ferrentur imperavit. q̄ cum oēs mirarentur: dīxit donec spes superesse visa est precibus humiliterq; agendo vt filius superuiuetet a deo petere se non desiuisse: sed posteaq̄ intellexit mortuum esse & se tantæ virtutis esse non duceret vt precibus suis deus illū susdītaret, orandi atq; in squalore manendi irritum laborem putare: & cum deo collibitum esset vt is moreretur eius voluntati impium duceret conformare se nolle. ad q̄ accedebat q̄ luctus qui mortuis nihil prodest inter viuentes fastidium solum parit. hoc responso quo prudentius aliud inueniri non potuisset, omnibus satisfecit.

¶ De muliere sparthana.

Doloris abstinencia in filiorum morte q̄q̄ in omni sexu laudem mereretur fortasse in viris qui robustiores sunt & doctrina ac seueritate magis confirmantur minor in eo de quo scriptum est estimabitur q̄ in sparthana muliere quoniā eius sexū natura in cōtrarios affectus rapit. hæc cum quinq; liberos haberet in eo prelio quo haud lōge ab vrbe decertabatur venientem vnde quendam rogauit quo in statu lacedemoniarū rerū sūma versaretur: respōdente autē illo filios eius oēs interiisse mulier ad eū malo tuo fato hoc a te nō petij sed vt patria res se habeat rogavi: & cū is postea subiūxisset omnia bene cedere: mulier iā filiorum morte non dolore dīxit.

¶ De alia sparthana.

Similiter alia lacedemonia mulier vt itellexit in p̄lio filium esse cēsū monuit vt quēadmodū habebat eū sepelirēt: quoniā p̄ eo alium ad prelium missura erat.

¶ De Foelicitate ciue romana.

Quod de quinq; liberis Sparthana id de septem Foelicitas in vrbe Roma egit iperante Antonino vero: cū crudeliter p̄ catholica fide de morte affici eos videret: neq; ei vel lachrimas misit vnq̄ vel suspiria traxit, sed cōstanti animo hortatur vt fortiter eā mortē pferrent: & postea Xenophontis aut Anaxagoræ virtutē laudibus in immensum extollemus: q̄ mortuos liberos nō luxerūt: cū hæc nullo doctrinæ genere aut etiā sexus robore adiuta septem neq; dum morti damnerentur neq; postea inter tormenta crudeli morte in eius conspectu affectos, & quæ si voluisset eripere eos morti poterat prorsus non fleuerit Obsecro qui hæc lecturus es tecum pietatem maternam cogita: atq; alia in parte animo propone tot taliumq; filiorum corpora in matris conspectu per carnifices dilaniari: cui proculdubio & sanguis & viscera quotiens eos feriri videbat cōturbabantur: & ipsam superato naturali affectu quo maiorem esse nullum puto posse, siccis oculis ad ferenda tormenta filios vt fortes essent hortari: & sponte tua miram ac rarissimam hanc rem

fuisse iudicabis: quæ non laudibus solum efferri verumetiam perpetuæ memoriæ commendari debeat: omnia enim gentilium exempla virtutis magnitudine longe superant.

¶ De Blandina Lugdunensi.



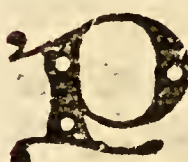
Is de quibus dictum est Blandinæ Lugdunensis patientia similis fuit in morte filij/ quem ad ferendam fortiter mortē hortata est Lugduni. Imperāte Antonino vero neq; vero diu morata post filium, eandem ob causam idest propter catholicam fidem ipsa quoq; interempta fuit.

¶ Recentiora De Lamba auria genuensi.



Ambas auria genuensis classis præfect⁹ dum in adriatico sinu cum venetis confliget, vbi magno eos prelio superavit: cum in medio prælij ardore ei nunciatum esset filium pugnando interfectum fuisse nullo alio doloris edito signo vt in certamine pergeret & ad victoriam eniterentur alios hortatus est. & quod ad filium pertineret in mare eum proijcerent, quod nullo nobiliore sepulchro tumulari posset, q̄ illic vbi pro patria pugnās parta a suis victoria mortem oppetisset.

¶ De Homulo iuriconsulto neapolitani regni accola.



Ari patientia Homulus iureconsultus neapolitani regni accola Xenophontē imitatus romæ cum in palatio causam ageret, nūciata filij morte neq; voce neq; vultu mutato, magna cōstātia pegit q̄ dicenda susceperat: postea ad clientes atq; aduersarios cōuersus orauit, vt æquo ferre animo vellent. dum vnā tantū horam paterno affectui opam daret: at his dictis in cubiculū in ipso palatio secessit. Nec plus q̄ horā moratus ad ea perficienda q̄ supererāt reuersus est: nulla in parte ab eo mutatus qui ante filij nuncium visus erat.

¶ De marzucco pisano.



Arzuccus pisanus iureconsultus & equestri dignitate insignis relicto seculo i fratrū minorū ordinē se recepit. In eius ordinis disciplina plus ad parandam moderationē ac patientiā animi q̄ p multi philosophi longissimis studiis pfecit. vnde cū sciret Farinatā filium a Betino caprariensi occisum fuisse, nō solum filij funeri sine lachrimis interfuit/ sed vt verius iuriā se remisisse intelligeretur, Betini filij p̄cussoris manū deosculatus est. Mirandum profecto patientiæ exemplū immensæq; virtutis vis religiōis cultu cōparata, q̄ bene cōgrueret vt faciendū scriptorē nacta quibus digna es laudibus effereris, vt omnes in tui admirationem conuersi imitatores etiā esse vellent.

¶ De Carolo octauo gallorum rege.

IN ea patientia ad quam religio Marzuccum in filij morte deduxit, prudentia quæ a natura insita erat Carolum octauum gallo-
rum regem confirmauit: egitq; ne in filij morte quem vnicum
& iam trimum habebat nequaquam animo perturbaretur: neq; aut vestem
mutaret aut festos ludos omitteret Nam filijs orbatu senatum ac popu-
los suos terrere noluit: ne parata ad repetendum neapolitanum regnum ar-
ma refrigerent Grauiſſimis igitur verbis lætoq; vultu deo gratias egit/
plus animi quam antea ad obeundam expeditionem ostendit: naturali tan-
tum prudentia adiutus, in eiusmodi re philosophos doctosq; permultos
quæq; adolescens iuuenis atq; in regio solio constitutus id quod plerosq; ti-
midiores facit, longe superauit.

LIBRI QVINTI FINIS.
INCIPIT LIBER SEXTVS.

DE PVDICICIA CAPVT PRIMVM.



SCRIPTVRVM DE PVDICICIA CUI IL-
la quoq; virtus quæ honestas diciſſe cõiuncta est/
vtraq; muliebris sexus ſingulare ornamentum
eius recensere laudes oporteret vt ex eo quod
sexum illum maxime venerabilem facit homi-
nes bona intelligerent eos manetia qui huic vir-
tuti operam darent. Sed de ea ſatius ſilere duxi
quam parce loqui. Quis eſt enim qui paucis ver-
bis exequi valeat vel minimam eorum partem
quæ tantę rei præconio debentur: ad exempla

igitur tranſibimus ex quibus id ipſum quod nũc omittitur facile proue-
niet: vt ſcilicet pudicitia laudes clariuſ per ea pateant quæ ſi nunc longa ora-
tione ſimul enarrare vellem.

De Alexandro magno ac Thimoclea thebana.

APtis ab Alexandro Thebis atq; eius vrbiſ præda exercitui conceſ-
ſa quidẽ eius militeſ tracheſ Thimocleæ nobiliſ fœminę domũ
ingreſſi bona omnia diripuerunt. ipſorum autem militum præfectuſ ea
nocte mulierem ad augendum maiore iniuriã eiꝯ cladẽ vt ſecum mi-
ſceretur coegit. Arbitratuſ autem ea re factã amicam petijt ſi conditu-
m domi aurũ haberet: ad quam rẽ illa tantæ iniuriæ minime oblitterata me-
moria, reſpondit in ſicco puteo auri vim magnam depoſuiſſe. In eũ aua-
ruſ hoſtiſ dũ diligenter intueretur ſine vllõ arbitro ne aliuſ in lucri partẽ
veniret Thimoclea pedibuſ ſublata in caput ad fundũ putei deiecit atq;
ſaxiſ illic obruit. Cũ rem comiteſ reſciuiſſent atq; Thimocleã ad Alexã

drum deduxissent. Alexander ut rem sicut gesta erat atque ei⁹ causam intellexit, non modo pro homicidio in mulierem non animaduertit sed restituta etiam bonis una cum liberis: quia motam iusto dolore arbitrabatur in super immunitate donauit.

¶ De L. Lucullo & Damone peripolita Cheroneo.

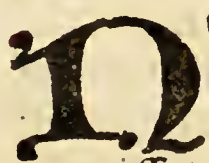
Damon peripolita insigni forma adolescens a romano qui Cheroneæ præerat ardenter amabatur. a quo cum persæpe inuenirem inuitatus minime assentiri voluisset, certior factus per æfem velle quia blandiendo non profecisset, vim inferre: adhibitis secum aliquot adolescentibus ut armis pudiciam tuerentur, ora fuligine tincti ne facile agnoscerentur prefectum in foro sacrificantem obtruncarunt. atque peracta cedæ vrbe excefferunt. Cheronei ciues romanorum iram veriti adolescentes illos morti damnarunt. cum postea sub id tempus consul Lucullus in Asiam tenderet, cheroneæ eius rei gratia substitit: reque ut erat intellecta adolescentes iudicauit iustæ ob turpem, iniuriam motos præfatum occidisse.

¶ De Pausania macedonico.



lli de quibus est dictum cædem patrarunt ut pudiciam tuerentur. qui autem sequuntur armis vsi sunt ut violatam pudiciam vlciscerentur. Eorum autem apud nos primus pausanias erit adolescens in quo ætatis florem egregia decoris species commendabat. Ei cum fide Attalus vim intulisset, atque primæ iniuriæ maiori alia addita deductum in conuiuium ijs qui cuperent abutendum permisisset, Ipse autem pro eo scelere apud philippum Macedoniæ regemque stus non modo remedium iniuriæ suæ nullum retulisset, sed cum risu dimissus contemptui haberetur, ita simul pudoreque succensus abiecta salutis ratione philippum occidit, eius sanguine arbitratus se stupri natam abiterfisse.

¶ De Ciane Syracusana virgine.



Non minus seue Ciane quoque Syracusanæ virgo violatæ ab ebrio patre pudicitiam vltæ est: etenim ex ea re cum graui peste Syracusæ laborarent, oraculaque respōdissent de scelerato sacrificandum esset, cum nemo intelligeret ad quem ea res pertineret, cianæ patrem capillis apprehensum ad aram traxit: illicque manu sua eum pro vltima mactauit atque super occisi corpus se quoque interemit.

¶ De Medulina virgine romana.



Edulina virgo romana in bachanalibus ab ebrio patre obscuro in loco vim passa, ut stupri auctorem agnosceret digito eius anulum detraxit: quem aliquandiu seruauit quoad maiuscula facta ex annuli signo patrem iniuriæ auctorem cognouit: Itaque

tunc denuo deprehensum ebriū capite tertis vt erat redimito ad fulguris arā traxit atq; illic multis cōspersum lachrimis tanq̃ pudicicię suę violatorem sacrificauit.

¶ De Papyrio volucre

Qua in parentē seuitia vrsa est Medulina eandē papyri⁹ volucer erga liberos exercuit. Nam cū filiā Camillā a roma uo fratre grauidam esse factā iuenisset/ misso ad filiam gladio quo se perimeret filio alterum vt idem faceret tradidit.

¶ De Symeone & Leui fratribus.

Quoniam Iacob patriarcha secundum eorum temporum morem cū liberis in Cananeā prope urbem sichimā venisset vbi tunc dies festus magno cōuentu celebrabatur: Dinę filię quę solauit quędam necessaria coemeret urbem ingressa erat, quia & forma i signi per benignoq; ingenio erat, inuita Sichem filius emor qui tunc sichime regnabat vim intulit. Quam rem cum emor rescuisset vehementer indoluit: egressusq; ad Iacob Dinam filio vxorem desponderi petijt. Cui rei Iacob assentiri veritus, neq; enim hebreorum legem emor colebat. & propterea affinitatem cum eo iungere lege prohibebatur: cum etiam propter illius vires aperte ei negare non auderet, ad deliberandum cum filiis tempus sumpsit. Eis igitur cum rem vt erat aperuisset, Simeon & Leui Dinę ex eodem vtero fratres iniuriam vlcisci decreuerunt. Itaq; noctu arreptis armis vna cum magna seruorum manu sichime muros transgressi cum vino epulisq; grauatos arcto omnes somno dormire inuenissent seruato muliebri sexu in lecto regem omnesq; alios obtruncarunt.

¶ De Absalone.

Absalon quoq; Amō fratrem crudeliter iteremit: quia imoderate Thamar cōmunē sororem deperibateiq; vim intulerat illius ei morte violatam in sorore pudiciciam vltus est, quod eadem matre secum nata erat.

¶ De vndecim tribubus Israel.

Eadem seueritate vndecim tribus israel violatę pudicicię i leuite cuiusdā vxore iniuriam vdicarūt. Nā cum is iter faceret cū vxore nox eum cōphendit itavt in vrbe Gabaa subsistere cogereetur ea autē vna vrbū erat ex tribu Benjamin. Illic violata eius vxor dolore pudoreq; simul tanti dedecoris oppressa est, atq; ea ipsa nocte vitā egit. vir autem corpus eius in duodecim diuisit partes & ad singulas tribus singulis missis partibus orauit vt illatum dedecus vlciscerentur. Cōgregatę vndeci tribus ad Gabaonitas miserūt vt auctores sceleris pena afficerēt q̃ neglecta vndeci tribuū legatione vltro vndecim ipsis tribubus

arma intulerunt atq; haud multo post manus conseruerunt. bisvndecim tribus a beniamitis acie superatę de suorum numero sex & triginta milia desiderarunt: & tamen tanta eos vlciscendę contribulis suę cupido accenderat vt denuo maioribus viribus bellum repararent. Itaq; cum in fugam beniamitas vertissent, occidione eam totam tribum deleuerunt: cum nulli sexui nulli ætati pepercissent, itavt e sex & viginti milibus (ad quem numerum beniamite ascendebant) soli sexcenti fuga salutem sibi pepererunt: Direptam autem Gabaam urbem postea succenderunt: decreto edito ne vndecim tribus in posterum cum eorum aliquo qui ex acie effugerant affinitatem iungerent. Hęc autem cum aduersus Gabaam egissent arma in galatidem transtulerunt. atq; illic Iabitas peremerunt quod iussi cum ipsis tribubus arma capere recusarant: morte dignos eos censentes qui violatam contribulis suę pudicitiam neglexissent.

¶ De Dimocle adolescente
atheniensi.

DImocles mira specie adolescens atheniensis cum eius amore Demetrius rex teneretur, nullo modo regis libidini morę gerere decreuerat. Contigit autem vt cum balnea forte ingressus esset ad ea haud multo post Demetrius quoq; veniret. Illic a Demetrio nudus vt erat apprehensus est. ab eius autem complexu diu luctatus euasit Ceterum cum tamen eius manus se diutius non euasurum cerneret, neq; alia ad effugiũ spes relinqueretur ingenti labro i quo ad balnei vsũ aque feruebant operculum detraxit: atq; nudus in illud se demisit. eo facto quanti pudicitiam faceret testatus. nam vt eam seruaret incolumen feruenti dolio immergere se atq; in eo emori non recusauit.

¶ De Sophronia romana.

Sophronia romana matrona nobilitate insigni quę Maxentio imperante præfecti vxor erat, cum a Maxentio vt secum in uenerem sentiret sollicitaretur, ita vt nisi volens Maxentio morem gereret vim imminere facile appareret, viro omnem rem enarrauit Cum præformidine virum sceleri animaduverteret assentiri, auro gemisq; se quam impense potuit excoluit: & cum eam a Maxentio missi viri expectarent, ipsa vna tm̃ comitata Ancilla cubiculum suum ingressa est vbi posteaq; longiore oratione se deo excusauit si ante statutam diem vitam relinqueret: cultello sibi ipsi mortem consciiuit. Lucretię romanę in eo ante ferenda. quod ipsa ne vel corpus vel animum quę duo insigni pudicię candore fulgebant labe aliqua inficeret manum sibi iniecit: illa vt lesam iam pudorem excusaret sanguinem cum vita effundere voluit.

¶ De quandam Thebana virgine.

Aptis euerfisq; a Nichatore thebis. is in thebanæ virginis flamas incidit: & muneris loco quod ab eo diligeretur accepturam arbitratus, tamen diu rogando nihil profecisset, virgo imminere vim verita cum in partem secessisset, aliud a se agi velle fingens mortem manu sua sibi consciuit.

¶ De quibusdam Sparthanis virginibus.

Hoc idem quinquaginta quoq; sparthanæ virgines fecerunt. Nam cum ad Messeniorum urbem sacrorum causa profectæ essent sicuti ex foedere permissum erat: messenij iuvenes in venerem eas sollicitabant: quorum vim vt effugerent incolumi pudiciæ vitam postponentes mortem oppetierunt.

¶ De duabus boetijs virginibus.

Insigne quoq; pudiciæ exemplum illud fuit quod duæ Leuctris scedaſo patre in Boetia ortæ virgines ediderunt: Nam cum absente patre duos iuvenes pro veteri hospicio domi excepisset ab ijs vim passæ eodem ferro die poltera ambe concordēs cum prima eo vſa alteri eius vſum concessisset se interemerunt: hoc testimonio declarantes & si corporibus vis allata erat animos tamē culpæ inſontes mansisse.

¶ De quibusdam antiochenis virginibus.

Imperante Diocletiano Augusto qui grauiter christianum nomen insectabatur mater cum duabus puellis comprehensa & plaustro imposita Diocletiani iussu antiochiam & illinc (quia christianæ ferebantur esse) ad prostitutarum locum deducebatur: vt demum nisi dijs quibus princeps volebat sacra peregiſſent omnes occiderentur: ipse vero cum neq; pudiciam violare neq; christiano nomini renunciare vellent, vt forte dum ducuntur ad amnem quendam peruenerunt: petierunt vt plaustro descendere liceret qui a nature necessitatibus satisfacere cogeantur. Illic cum aliquantisper a custodibus secessissent, in caput demissæ in amnem corpus aquis & animam innoxia creatori domino reddiderunt. Duæ quoq; ex eodem loco mari ob eandem causam cum antiochiam deducerentur e nauī desilientes immensæ sunt.

¶ De C. Iulio Cæsare.

ASeuitia quam hætenus aut in seruanda aut in vlciscenda pudicia scripsimus ad mitiorem vltionē quæ tamen non minus insignis est transibimus rerū similitudine magisq; temporū ordine seruato. C. Iulius cæsar vxori repudiū miserat quia domi ei⁹ P. Clodius foemineo habitu deprehensus erat & tamē postea citatus vt aduersus Clodiū ob violatas Cereris cerimōias quæ ei⁹ domi celebrabantur testimoniū diceret, negauit aliquid apud se de ea re compertū esse: cum

autem peteretur quamobrem vxorem dimisisset: respondit vxorem Cæsaris non crimine solū verumetiam criminis suspitione carcere oportere

¶ De Augusto.

Augustus quoque cuius post patrē haud imerito fit mentio, nulla tanta cura filias neptesque obseruare potuit vt eas ab adulterio compesceret: & quanquā ab earū viris rogaretur vt crimen cōdonaret, in insula pandataria eas includit: nullo eos vnquā aliō dignatus nomine quam vt vomicas & carcinomata appellaret: moriensque testamento prohibuit eas sepulchro suo inferri, tanquā illarum ossa piaculum corpori suo illatura essent.

¶ De M. F. Valerio Constantino max. imper.

Adeo seuerus in vlciscenda suorum impudiciā Constantinus fuit: quod apud se filium Crispum spurium iam virū ac militari virtute multis experimentis insignem a nouerca fausta accusatū tanquā eam stupri compellasset, statim fide accusationi habita polæ quæ in hiltia est, capite multari iussit. Cæterum post aliquot tempus cum re detecta cognouisset non a Crispo nouercam compellatam, sed a nouerca Crispum: & ab ea non præstiti assensus dolore atque accusatum, faustam quoque capite multauit. In his enim quæ duo in humanis affectibus plurimū possunt seuerissimum se ostendit.

¶ De Hierone Syracusano.

Quam seuerum se quoque in his quæ ad custodiendam pudiciā pertinent Hieron Syracusanus præstitit: qui Epicarmum cornicum poetam multauit, quod ipsius coniuge presente lasciuos versus recitauerat. voluit enim vt domi sue non cæteræ tantum corporis partes ab impudiciā custodirentur, sed ne aures quidem immodestam rem vllam audirent.

¶ De Marcia Varronis filia.

Non minus custodiendæ pudiciæ studiosā Marcia quoque Varronis filia se ostendit. Nam cum virginitatis candorem illæ seruaret, & sculpendi pingēdique arte insignis haberet, quia ea ætate imagines statuque plerumque nudæ fingeantur: ipsa præ pudore ne in viris pudibunda exprimeret, aut ob id imperfectum opus reliqueret effingenda virili figura semper abstinuit.

De Eugenia romana virgine.

Bes pene tragica nō quo ad scelus quidem se pro incommodatque persecutiōis magnitudine videri potest id quod Eugeniæ romane virgini contigit. Nam Philippi proconsulis Alexandrini filia cū a Commodō imperatore nimis ardentem diligeretur neque enim minus opibus quā forma excellebat, ym verita quæ appropinquare vide-

batur, monachi habitum ac nomen mentita profugit: in quo statu cum sub falso nomine occulta maneret, Aemiliana romana quæ magno orta genere religionis gratia in orientem profecta Alexandriæ morabatur, eam ardenter diligere coepit: & cum æque in consuetudinem alium nullum admitteret, quia in viri habitu erat Eugenia/ob inuidiam tanquam cum æmiliana adulteraret apud procensulem accusata necessitate ita premēte proconsuli se & foeminam & filiam eius esse detexit: statimque iudicio liberata ad virgines transiuit. Sed postea quia in christianos persecutio augebatur sub patris successoribus cum abnegare Christum nollet, ut ei cui inserebatur placeret occisionis mala pertulit. Sed iam ad recentiora transeamus quæ meo quidem iudicio minus excellere non videntur.

¶ Recentiora De Phithomena virgine alexandrina.

Pudicitia quam precipuo candore insignis habeatur minime tamen seruilis quoque pectora incolere perhorrescit. Quipe quæ cupientem eam neminem aspernantur. Ita esse experimento docuit Phithomena Alexandrina virgo quæ romani ciuis serua ab eo & propter formam & propter virtutem vehementer diligebatur: eam cum diu promissis minisque frustra oppugnasset dominus, tandem amore in odium conuerso ad iudices eam ceu christianam detulit. Cum autem propter hoc puella de sententia non moueretur/seruenti pici immersa hoc tormento vitam agere quam pudicitiam violare maluit. Pudicitiam profecto mirandam quis enim facile credat in ætatis flore seruam proposita morte/ & ut grauior esset publice inter grauissima tormenta/ cum alia in parte libertas opesque si annueret ostenderentur omnibus resistere? ne dum vel parua in re assentiri velle? Quam multæ nostrorum temporum virgines prorsus erubescerent si hæc de te scripta legerent? legendopensitare vellent? quarum permultæ conspiciuntur quotidie non modo ubi vel periculum vel minæ immineant obistere nolle, sed vltro parentibus relictis spreto familiarum in quibus ortæ sunt decore acrius impudicitiam sequi/ quam hæc ne impudica esset omnia quæ in vita sunt formidolosa subire.

¶ De Anastasia nobili foemina Constantinopolitana.

Constanter Phithomena pudicitiam suam defendit: sed non minus indignabundam Anastasia se ne suam macularet ostendit. Nam cum eam Theodora augusta suspicata a Iustiniano augusto viro suo diligere acerbo verbo carpsisset: ut vero experimento declararet se ea in re Iustiniano non respondere, Alexandriam profugit/atque illic inter sacras virgines latuit: ubi postea Theodoræ audita morte & se impensius quam antea a iustiniano Theodoræ iugo liberato diligere audiret, verita

ne tandem vis inferretur eum declinavit amorem quem permultæ magno studio sequi voluissent. Itaque viriles amicta vestes ad extrema egypti deserta aufugit. vbi Anastasij tanquam vir esset nonine sumpto diu aulere ac sancte vixit.

¶ De Dugna aquileiensi.

Quoniam Attila hunnorum rex aquileiam urbem oppugnaret, Dugna in ea urbe nobilitate atque pudicitia insignis quæ barbaros iam urbem irrumpere videbat: quos acceperat in diripiendis urbibus crudeliter auareque rem gerere neque a mulierum pudicitia iniuriam abstinere: ne eam vim incurreret/ cum domum in amnis ripa positam haberet a fenestris in eum se precipitem misit. Cæterum quoniam satis de his scriptum est quæ ingenti seueritate pudicitiam tueari voluerunt: iam de illis scribamus qui acerbe violatum hunc pudorem vlti sunt.

¶ De Iuliano gotho comite septensi.

Quoniam Rodericus gothorum postremus qui in hispania regnauit Iachabæ Iuliani comitis filie quam in aula penes reginam habebat vim intulisset: puellæ pater adeo grauiter eam iniuria n tulit vt clam in Africam traiceret: quo tempore in ea burga lemus miramoraclenus rerum potiebatur: quem vt in hispaniam ad delendam gothorum gentem traiceret inuitauit: is vero inuitantis consilium secutus cum duce muza copias ingentes in hispaniam misisset, salutis anno septingentesimo quartodecimo / crudelius in gothos Iulianus ipse quam Mauri desuij: omnibus in rebus filie pudicitia cui vis illata fuerat/semper commemorata.

¶ De Ioanne rata Caserte comite

Simili indignatione compulsus Ioannes rata Caserte comes postea quam rescijt violatam vxoris pudicitiam a Manfredi Siciliae rege iniuriam vltus est. Nam cum Carolus primus a pontifice romæ non neapolitani Siciliaeque regnorum iure inuestitus Manfredi arma inferret, Ioannes rata Manfredi copiarum dux quem Manfredus rem prorsus quam cum eius vxore habuerat ignorare arbitrabatur, vt iniuriam vlcisceretur non solum ad hostes transiit verum viam quoque intra regni fines eis aperuit: cuius rei causa mortuus Manfredus scelæris sui primum violata Ioannis coniuge deinde quod tanta iniuria affecto rem suam credidisset penas quas debuit luit.

¶ De Nicolao estensi marchione Ferrariensi.

Non minus seuerus violatæ pudicitie vltor fuit Nicolaus estensis Ferrariensis marchio. Nam cum accepisset ygonem filium suum iuuenem forma virtuteque eximium parum pudice parisine nouer

cæ q̄ gente malatesta erat/consuescere: ne temere in tanta re fidem habuisse videretur noua arte operã dedit vt rē ipse inspiceret. Itaq; postea q̄ ita cercior factus est vt iã nō falli se credēdo sciret adeo p̄ tãto facinore excanduit vt abiectoviri patrisq; affectu quo maxime mortales mouentur coniectos in vincula ambos capite haud multo post cū omnibus conscijs multauit.

¶ De Ioanne Malatesta.

MInus in vxore impudicavltionē Ioānes malatesta distulit quæ Francisca nomine polenta gente orta erat: Eā ei in complexu Pauli malatestę fratris sui dephensam gladio eo ipso momēto vna cum adultero transiit.

¶ De Ludouico Senachallo Normandiæ.

Lari seueritate Ludouicus Normandię Seneschallus (id in gallia honoris nomen est vt accepit cum ioanne Lauerno domus suę gubernatore Carlotam vxorē eodē in lecto simul misceri stricto gladio locum ingressus in quo iacebāt, primo impetu adulterū deinde vxorē occidit: nihil prorsus motus q̄ illa cōmunes complexa liberos inter lachrimas erroriveniã peteret nec q̄ Ludouici vndecimi gallorum regis soror esset: quoniam rex ipse qui frater erat non minus q̄ vit ipse seuerē Carlotæ p̄ crimine infensus se minimam quidem p̄ eius nece offensionem se accepisse ostendit.

¶ De Philippo gallorum rege.

Philippus gallorum rex cognomento pulcher non minus se in nurus suas seuerē q̄ Nicolaus Estensis atq; alij de quibus est dictum in vxores gessit: huic tres filij erant Ludouicus nauarrensis rex Carolus Marchię & Philippus pictonū comites maioris natuyxor fuit Margarita borbonēsis ducis filia Secūdi Blāca burgūdię comite patre orta cuius ē filia fuit Ioāna quę postremo filiorū nupserrat. Cū igitur Philippus pulcher has minus pudicę agere q̄ regias id est pudicas nurus equū erat in custodia obseruari iussit: ac criminū disquisitione habita pictonūq; comitis vxore crimine quia inocens erat facto iudicio liberata alias duas p̄petuo carceri addixit vt in eo misere vitā agerent Philippū autē atq; Gualterū andegauē. fratres qui adulteri erant adempto ab eorum tergo e corio suspendit.

¶ De Erkembaldo burbaienti.

Ert facinus ad vlciscendā pudiciā & pene Mario p̄simile Erkē baldus burbaientis vir nobilitate insignis ac præpotens in germania patrauit: qui cum graui alitudine laboraret & a cubiculo strepitum exaudiuisset quo resonare edes videbantur: eius rei petijt.

causam & cū tandē accepisset sororis suę filium vim cuidā domesticarū mulierum voluisse inferre vehementer indignatus ministris iperavit vt nepotem suspēderent q̃ cum ministri agere distulissent dissimulauit dolorem quo ad iuuenis arbitratus auunculum rei imemorem factum cubiculo coepit obseruari: Itaq; conspectum in cubiculū ad se vocauit: Lætamq; simulans assidere sibi iuuenē coegit: & altero brachio eum complexus altero gladio quem habebat clā eduxit ac iugulauit. In eo enim pudicię respectus ac studium affinitatis iura atq; affecti corporis vires superauit.

¶ De Bartholino Sistro papiensi



Vro sapiebat ingentes fundos Galeacius vicecomes iuxta papiensem arcem vt in eius ad venationem alere feras posset. Cum autem eo muro possessiones Bartholini sistri ciuis papiensis incommode diuiderentur, Bartholinus cum Galeatio quæstus & si optata non retulerat tamen aliquot dies rem patienter tulit. Ceterum cum postea indies damnum graui⁹ appareret quod diuisa possessio secum ferebat: ad Galeatium redijt qui in papiensi foro equo insidens subsisterat. cum autem speraret si publice rem ei narrasset fore vt ad respicienda damna quæ inferebat magis moueretur: ei appropinquauit ac modestè inter cætera dixit: si hoc ipsum incommodo afficeret, quid tādē tot filiabus quas iam nobiles habebat agendum foret? perinique autem ferens Galeatius huius querelis voluptarium locum impediri, iracundię plenus respondit: si nesciret quo alio eis modo consulere illas a prostitutarū cellas mitteret: quo verbo pudicus ciuis excanduit. etenim parua nimis vbi de pudicię agebatur eius a principe ratio haberi videbatur. Itaq; in furorem rabięq; versus pugionem quem ferebat strinxit: atq; arbitratus Galeatij pectus se petere in Zonæ fibulam gladij mucronē impegit qui inde delapsus coxam perfodit. Quæ res & si nō multo post Bartholinus occisus fuit satis tamē magno documento esse potest agendi loquendiq; modestiam in omnibus desideratur, principes ita decere: vt in eos permulti quod nullam ob aliam rem egissent verborū atrocitate perciti seuerint.

¶ De præfecto arcis nucerinæ.

Qvod nuper diximus de necessaria in principibus agendi loquendiq; modestia Nucerinę quoq; arcis præfectus in Nicolao Bartholomeoq; trincijs fulginatum dominis quibus ipse seruiebat ostēdit: Nā cum animaduertisset Nicolaum sæpe Nuceriam venientem vxori suę vim intulisse, ad edendam venationē eum cum fratribus inuitauit nocteq; proxima cum labore defessi graui somno capti essent, duos ipsorū fratrum in lecto peremit: atq; ad libertatem populum vocauit. verū cū

Cōradus tertius frater re itellecta brachij qui perusia rerum potiebatur opem implorasset atq; illuc aduolasset p̄fectus spe diutius retinēde ar-
cis adempta a turri vxorē p̄cipitauit cui ipse a Cōradi militibus confoss⁹
haud diu superuixit.

¶ De Petro Temacoldo

P Ari crudelitate Socinum vistarinum rei laudensis dominum
vltus est Petrus Temacoldus: neq; eum mouit quod Socinus
Ludouici bauari imperatoris vicarium se gereret. In carcere ei
pedore fameq; eum conficere non erubuit, quanquam a molē
dino ad honestam fortunam ab eo esset euectus. Seuiendi autem in So-
cinum ea fuit causa quod eius propinquæ quæ haud in magnis erat opi-
bus Socinus viciū intulerat. Ab hoc igitur initio rem laudensem inua-
sit: cuius imperio vti simulq; invistarinam gentem seuire non destitit.
quoad ipse ab Actio Vicecomite qui Mediolani rerum potiebatur laude
pulsus fuit.

¶ De Opicio laudensi qui vergusius dicebatur.

A Ctij auo Mattheo Vicecomiti quia galeaci⁹ eius filius cū placē-
tinā p̄fecturā gereret Blāchine vxoris opicij Landēsis qui ver-
gusius cognominabatur pudiciā viciare tēptauerat: opici⁹ nō
sine ingēti omniū Matthei rerum piculo aduersam factionem secutus.
vrbē placētiā ademit: diu q; ea poti⁹ est: ad eo acerbe tulit eum quem ami-
cum putabat vxori viciū inferre voluisse.

¶ De Raimundo assain græco

R Emporibus quoq; nostris neapoli Federico aragonio regnante
Raimundus assain in grecia nobili ortus genere & si patria tur-
carum armis pulsus graui rerum inopia laborabat quantū viola-
tus pudicię decor eum mouisset ostendit: Nam publice in regio cubicu-
lo Bernardinū sanseuerinum bisignani principem apud quem viuebat
stricto gladio inuasit duoq; aduerso eius pectori vulnera infixit: q; is so-
rori quę apud eum alebatur vim intulerat. Cuius rei cū ad suppliciū duce-
retur nullavñ ductus est p̄nitentia. quin affirmavit cum principis fa-
miliaritate coniunctus esset: tuto vlciscendę iniurię magnas occasiones
habuisse sed eis vsum nō esse quia nobilitati insigni viro occultavltio for-
dida foret: & p̄pterea palam vlcisci hanc grauem iniuriā q̄ acceperat
coram rege ipso voluisse: neq; iam cum id egisset acerbam sibi mortem
putare.

¶ De Siculis.

Q Vanq; exēpla de quibus dixim⁹ satis palam faciāt nullis alijs
incōmodis eq; ad rebellionem populos impelli q̄ vbi apud
eos p̄ reges ac p̄cipes aut eorū magistrat⁹ ac milites pudici-

cia violatur: idque testatum reliquerit populus Romanus. qui Tarquinij superbum dominatum se agere ferre non ostendit nisi posteaque Lucretiæ vitium oblatum fuit neque decemviro- rum tyrannidem exuere prius cogitavit quam Appius Claudius virgini filiam violare temptavit: hoc tamen apertius etiam declaratur Siculorum presenti exemplo: Gallorum enim seu a libidine quam in Siculas mulieres effreni exercebant perciti Siculi in unum conuenere ut ad campanarum pullum quibus decantandas esse vespertinas orationes significari solet per omnem Siciliam gallos quicumque in ea erant obtruncarunt. tanta edita in eos seuitia, ut matrum utero vi diuulsos liberos humi alliderent, duabusque horis constat eo tempore octo Gallorum milia occisa fuisse: regni illius possessione Carolo primo adempta, in cuius locum Petrum Aragonium regem Siculi ad se vocarunt.

¶ De Francisca Manfreda.

Vdax quoque proculdubio Francisca Bentiuolæ facinus ob pudicitiae studium temporibus nostris fuit: Nam cum duos adhibuisset qui Galeotum Manfredum virum suum principem fauentinum necarent: intuita eum magnis viribus salutem defendere stricto pugione quo ipsa erat accincta manu sua eum virili magisque foemineo animo a duobus adiuta interemit. ad quod facinus eam læsæ pudicitiae desperatio compulit. Nam in vrbe fauentia affirmabatur Galeotum ante quam ipsa ei nuberet cum fauentina ciue matrimonium contraxisse: & re occultata honestiores postea nuptias cum ipsa secutum: quos rumores cum Galeotus nullo modo reprimeret / suspicionem rei veræ videbatur relinquare.

¶ De quadam foemina Esensi.

Aud dubium est quod in Esa (que in terre nouæ comitatu non longe a Nicea est in Narbonensi prouincia) mulier quedam parauit: noctu enim dormienti viro genitales partes abscidit: factum excusans quod cum ipsa viro fidem præstaret, ipsi quoque æquum esset eadem a viro seruari, & quia is conjugalem fidem violarat plecti debere ea corporis parte qua peccauerat arbitrabatur.

¶ De Francisco Gonzaga.

Non minus etiam seuerus vlciscendæ pudicitie vltor Franciscus Gonzaga fuit cum coniugi Agneti Bernabouis vicecomitis filie qui Mediolani rerum potiebatur caput adim iussit: quia eam manifeste in adulterio prehenderat.

¶ De Rodulfo Gonzaga.

Rodulfus quoque Gonzaga Federici Mantuani marchionis frater cum esset in castris uxorem parum pudice agere certior factus est. Itaque ipse profectus ad ea loca in quibus uxor cum adultero erat ambos manu sua occidit: cum ante uxoris faciem adulteri sanguine respersisset: non sine graui verborum contumelia, nulla quod nobilissima gente orta esset habita ratione. Quanquam autem & Italicorum & gallicorum principum nobiliumque hominum in hanc materiam permulta occurrant exempla, vnum tamen tantum in quo seuitia incredibilis fuit: adhuc ponere contenti erimus: ut iam finis rei permolestae fiat. Nam cum persaepe nimium suspitiosi viri & in quibus natura iracunda est terminos castigando transgrediantur, & grauius quam pro peccati magnitudine ad multam rapiantur, huiusmodi hominum facta ad feritatem magisquam ad vilius laudande rei decorem accedere iudicari debent.

¶ De Tifone de campo sancti petri.

TVo ergo nomine Tifonis facinus compellare debemus? pudicum ne an sceleratum dicemus? Rem in medio ponemus ut pro ingenij qualitate integrum lecturi habeant vel impium vel seuerum pudicitiae ultorem eum nominare. Is matrem Conizam cum in adulterio cum Aymone burgundione deprehendisset / hortante matris fratre Marsilio Carrariensi (heu seuum facinus) ambos occidit.

¶ De Othone quarto imperatore.

Ibet in fine tam multorum in quibus ad vlciscendum pudicitiam coniuncta seuitia fuit exemplum vnum ponere a quo & si seuitia abest, animi tamen virtus insignis in eo conspicitur. Cum otho quartus imperator Florentiae esset: & inter multas forma atque etatis flore insignes foeminas Gualdratam bertham ipse plurimum laudaret / puellae pater qui aderat Bellincionus nomine obtulit facturum se si ita ei ferret animus, ut deosculandae puellae copiam haberet. Quod cum puella audisset respondissetque nullius vni nisi eius qui vir suus foret suauium accepturam: Adeo modesto principi ea res placuit ut indignum duceret firie premio puellam ommittere. Itaque eam in matrimonium Guidoni germano locauit viro non armis solum atque virtute verum generis quoque nobilitate insigni & totam eam vallē quae sub Casentini nomine i aretino agro ceseet cum comitatus:

honore domo vtrisque dedit. A quibus postea familia manauit quæ comitum Guidorum nuncupata est.

¶ De ijs quæ libere vel facta vel dicta sunt.

¶ Caput secundum.



Nādictis factisque libertas quemadmodum laudem meretur si a libero animo perfecta ratione modoque non careat, Ita si eius causa sit animi malignitas aliqua aut parua loquendi consuetudo quemadmodum sæpe fieri solet, auctores non nunquam in exitium deducit: etsi etiam prima cum in malignos auditores incidit periculo non careat Cæterum cum eius satis certa norma dari nequeat, ad eorum exempla recurremus. quod per ea melius vires ipsius effectusque declarabuntur. Illud autem non omittendum est si in ijs aliqua in parte peccandum sit satius esse parum ista quam nimis attigendo peccare,

¶ De T. Quintio Flaminio consule.

Q Vintus Flaminius cum aduersus postremum Philippum Macedoniae regem bellum gereret, & in tractanda pace delictus ad colloquium locus esset, posteaque loco appropinquarunt. Philippus fraudem veritus obsides a Flaminio petijt affirmans romanis multos esse flaminios sed apud macedones vnum esse Philippum: ad quæ Flaminius statim respondit id ipsius Philippi culpa accidere qui amicos & propinquos omnes interemisset: romano id est libero verbo crudelitatem atque perfidiam Philippo impropertavit.

¶ De Paulo æmilio consule.

P Aulus æmilius consul aduersus persam macedoniae regem creatus cum mos esset in eiusmodi rebus populo romano gratias agere: ut suam in dicendo libertatem seruaret, virtute atque innocentia sua fretus ad populum dixit de duobus consulatibus quos erat adeptus primum se sui ipsius gratia petisse, hunc autem secundum ab ipso populo delatum suscepisse: huius igitur postremi causa gratia non agere. quin potius si quem se meliorem ad eam expeditionem populus inueniret eum eligeret. quia id ipse æquo animo esset laturus. verum si quid in eius virtute spei reposuisset sine verbis dicto ei audiens esset. Quod si populo statutum esset imperare malle / & non imperanti parere, sciret ludibrio omnibus romanorum expeditiones fore. Ita enim ea libertate animi populum romano, quæ virum quemcunque priuatum fecisse locutus est.

¶ De Gn. Pompeio.

Petebat Gn. Pompeius partis iam multis victorijs triumphū a L. Sylla dictatore sibi decerni: cum autem ætas & lex obstaret/ neq; enim adhuc senator aut consul creatus fuerat: Sylla pertinaciter contra reluctabatur. qua re minime motus pompeius se triūphū a populo impetraturum dixit. & cum ei relatum esset Syllam si id temptaret dixisse se ei aduersaturum: respondit neq; se ob eam rem ab incepto discessurum, cum plures nationes per terrarum orbem inuenirentur quę orientem q̃ quę cadentem solem venerarentur, eo enim mordaci dicto Syllæ senio iuventam suam preposuit atq; exacerbata his verbis dictatoris ira seuitiaq; qui multa romanorum virorum milia longe minorem ob causam occidi iusserat, extorsit vt Sylla exclamaret triumphet & ita potitus est triumpho Pompeius.

¶ De. C. Fabricio.

Cornelius Ruffinus vir rapax & avarus cæterum in bello animo i gens manuq; promptus cum bellum immineret in consulatu obtinendo. C. Fabricij opera adiutus est. viri ipsius quidem omni integritatis laude digni qui ob prauam vitam Ruffino semper aduersus fuerat. Cæterum eo tempore ob belli suspicionem quia ignauos desidesq; ipsius competitores videbat sententiam mutauerat. Quam rē Ruffinus miratus cum Fabricio impensæ gratias egisset, subridens ad eum aperte Fabricius. noli mirari Ruffine quia rapinis imminui malo q̃ vendi. commode enim acuteq; Ruffini rapacitatem & competitorum ignauiam taxauit: ostendit enim satius se ducere ab auaro consule eodemq; gnauo homine & rebus agendis idoneo rapinis vexari q̃ ijs ad consulatū euectis qui per ignauiam rem communem prodituri essent victum ab hostet venundari.

¶ De. C. Iulio. Cæsare.

Sedente pro tribunali. L. Sylla cum prætor esset atq; Cæsari adhuc priuato iratus diceret se officio suo vsurum: respondit Cæsar recte tuum appellas officium quod pecunia tua comparasti Neq; enim magistratus maiestate deterritus ē quin ei qua arte magistratum esse assecutus coram exprobraret.

¶ De Geminio ciue Romano.

Quoniam triumvir Antonius in asia degeret, atq; vna esset Cleopatra egypti regina cuius nutu Antonius eius amoribus nimium victus regebatur, per id tempus graues iter ipsum atq; Octauium controuersie exarserant. Amici igitur ab vrbe Roma ad Antonium in Asiam Geminium miserunt, vt omnia temptarentur per quę cum Octauio redintegrari communis amicicia posset atq; in mutuam concordiam rediretur. Cum autem Geminium Antonius in conuiuium excepisset præsentem Cleopatra

monuit vt mandata quæ habebat exponeret. Ad quem Geminius post salutem dictam, nulla aut ipsius amplitudinis aut Cleopatrar præsentis ratione habita, reliqua dixit Antoni quæ tibi dicere iussus sum cum sobrio & alio loco quâ vbi nunc sumus tractanda sunt. Sed vtcumq; rem vnam vel ebri⁹ dicere mihi posse videor. scilicet res tuas omnes bene successuras si Cleopatram in ægyptum dimiseris. paucis enim liberisq; verbis & Antonij ebrietatem & eius in Cleopatram immodicum amorem sapienter carpsit.

¶ De Subrio Flauio & Sulpitio aspero
tribunis militaribus.

Ualde profecto libera Subrij Flauij tribuni militaris oratio fuit quo tempore conuictus conscius se pisonianę conspirationis esse rogante Nerone quamobrem eius vitæ insidias tetendisset. respondit null⁹ vnquam erga te fide maior me fuit dum vt amari posses dignum te prestitisti. Sed posteaq; matris parricida fuisti vxoremq; tuam occidisti item auriga factus es & mimicam artem exercuisti vrbēq; ac patriam communem incendisti, mortalium omnium etiam odio dignum te fecisti. Sulpicius quoq; asper eadem dignitate qua Fluius & item pari culpa insimulatus, cum similiter qua re motus conspirasset rogaretur non minus libere cæterum paucioribus verbis respondit. Dixit enim se in Neronem conspirasse quia aliam rationē finiedorum eius imensorum scelerum non inueniebat. his verbis Nero magis consternatus est q̃ omnibus alijs quę in ea coniuratione continebatur. Neq; enim vera vt maior principum pars audire consueuerat. O miram in dicendo libertatem: O vere romanos animos coram eo atq; in eum qui terrarū orbis imperium obtineret & crudelitate immanes alios omnes anteiret non moueri animo, neq; minore in eum vti libertate cum in eius manu vincti essent, q̃ si ipsi imperantes vinctum eum coram quo dicebant habuissent.

¶ De Isidoro Cynico
philosopho.

Non minus quoq; libere Neronem Isidorus Cynicus allocutus est: cum ei magna voce palam dixit bene eum nauplij mala cantare & male bona sua curare.

¶ De quodam seruo bubulco.



Vidā bubulcus seru⁹ iā senio pene cōfectus cū assumpto ad imperium Vespasiano domino ppter nouæ fortunæ foelicitatem meritū se putaret quem dominus munere dignaretur: veniēti in vrbē Vespasiano se obtulit & libertate se donari petijt. Cū autem minime assentiri Vespasianū videret, continere se seruire pectus

nequiuit/quin vt poterat dominum vlcisceretur. magna enim voce exclamauit vero adagio dici/vulpem pilos non mores mutare. ita enim veteris domini auaritiā natura insitam exprobrauit.

¶ De Mimi Mordaci dicto.



Alde liberum mordaxq; Mimi cuiusdam aduersus Tiberium cæsarem verbum fuit/cum is Augusti hæres ab Augusto legata populo non impleret. Nam cum forte coram eo mortuus ad sepulturam efferretur Mimus sublata voce mortuo inclamauit: vt nomine suo referret Augusto nondum pro eius legatis populo romano satisfieri. Minime veritus hac libertate quæ ei exitiū attulit Tiberium hæredem cui⁹ ea erat culpa mordere. Inde enim factum est vt Tiberius Mimo, p^r eius pte satisfaceret: & postea interfici atq; ei dici iuberet/vt Augusto nunciatū iret / iā cœpta esse eius legata persolui: quo exemplo haud obscure ostenditur nō semper dicendi libertatem etiam in se vera tutam esse, diligenterq; pensitandum cui, quomodo, & quando atq; tibi loquaris.

¶ De alio Mimo & ipso mordaci.



Non minus liberum & mordax illud quoq; verbum fuit alteri⁹ mimi in triumphali pompa quam Galienus ignauissimus imperator ducebat. Nam cum nonnulli in persico vestitu comparuissent/ & mimus quidam eos studiosius contemplari videretur: fuerunt qui peterent quid sibi tanta illa cura quæreretur: quibus respondit mimus /inter hos persas Galieni se patrem quærere. Hoc enim verbo Galieni ignauiam carpsit: qui patrem iam diu apud persas captiuum armis ab hoste recipere non curaret: & nunc puerorum more de simulatis persis triumpharet.

¶ De duabus vetulis libere locutis.

Non minoris faciēda fuit macedonicæ vetulæ erga Demetriū regem libertas/ & alterius erga Adrianū Augustum quæ quāq; diuersis fuerint tēporibus tamē hic propter similitudinem coniunctim enarrantur. Indignatę enim quod loquendi petita potestate hi duo principes audiendi ocium sibi non esse respondissent: eis dixerunt/ergo reges non estote: Quod verbum cum eos acriter pupugisset in posterum cū alijs vterq; humaniorem felicioremq; se prebuit.

¶ De Homulio ciue romano.



Antonin⁹ pi⁹ singulari hūanitate princeps homulij ciuis romani edes ingressus cū porphiriticas colūnas vidisset petijt vnde homulius eas habuisset cui is respōdit in aliena domo hoīem

mutum surdumque esse oportere: libero enim verbo fortasse magis quam apud imperatorem æquum esset nimiam Antonini curam momordit.

¶ De Valerio asiatico.

AEsop. C. Caligula imperatore populus romanus in forum conuenit, arbitratum principem senatus opera interfectum esse: Itaque cum id grauiter quereretur Caligula largitionibus assuetus interfectorum nomina ut in eos eniaduerteret requirebat. Id conspicatus Valerius asiaticus senator honore quem gerebat non indignus, cum indignaretur vehementer moleste populum eam rem ferre factam esse: quam propter tyranni crudelitatem populum ipsum facere oportuisset: in eminentem locum conscendens clara voce populum increpuit, quod cædis auctores quæreret: subiunxitque magni muneris loco accepturum se fuisse si ipse huius rei auctor esse potuisset: quam libertatem ob viri reuerentiam populus equo animo tulit: nihil in eum motus: etsi haud multo post in omnes se uiuit qui in Caligula vitam conspirauerant

¶ De Frontone consule.

Fronto Ari libertate post Domitiani pessimi principis mortem de Cocceio Nerua principe optimo atque eodem patientissimoyt asiaticus ad populum Fronto consul locutus est. Nam cum videret nimium populo indulgeri permitti que ut in eius esset manu vel accusare vel occidere: quem Domitiani ministrum fuisse diceret: clara voce dixit. Malum esse sub principe viuere: qui nihil agi permetteret Sed longe deterius sub eo qui fieri nihil prohiberet: quod Nerua cum audiuiisset modum accusationibus imposuit.

¶ De Cymone atheniensi.

Cymon atheniensis haud minus libere neque minore suo periculo quam duo de quibus est dictum locutus est. Nam cum per totam urbem disseminatum esset a delphico oraculo responsum esse, unum athenis virum esse: qui aduerso omnibus alijs ciuibz animo esset, & cui presentium rerum administratio inuisa esset: populum aperte monuit ne quis esset querendo laboraret. Se enim eum libere fatebatur esse cui nihil eorum placeret quæ per id tempus in administranda republica gererentur: verbo enim & aperto & libero eius temporis administrationem carpsit.

¶ De Elpinice Cymonis sorore.

Elpinice Cymonis soror non sine magna indignatione erupit. Sunt perfectio ista floribus ac sertis digna pericle? qui nos tot præclaris viris or-

basti. neque hoc bello contra phenices aut medos suscepto sicut Cymon frater meus egit. Sed urbem atque insulam nobis beniuolentia propinquitatibusque coniunctam subegisti. Animo magisque virili ausa palam carpere qui gratia & arte omnium rerum moderamen athenis sibi vendicaret.

¶ De Damarato corinthio.

Quo tempore Philippus macedonum rex ortis discordis cum uxore ac filio dissidebat, ad eum visendi gratia profectus est Damaratus Corinthius: qui cum interrogatus esset / quam bene inter se græcie ciuitates conuenirent: facetissime ei respondit. magnæ profecto tibi curæ est Philippe / ut de grecorum concordia certior fias: si quidem haud iniuria id ad te pertinet posteaquam cum coniuge tua ac filio tam concorditer tantoque in amore viuis: quod facetum nec minus mordax verbum ita philippum pupugit ut postea cum uxore ac filio in gratiam rediret.

¶ De Demochare atheniensi.

Quoniam athenienses ad eundem Philippum in Macedoniam legatos misissent acerbum quidem sed occultum ipsorum hostem confecta legatione Philippus eos dimittens ut mos est. dicere coepit si quid aliud esset quod atheniensium gratia facere posset: neque ultra ad finiendam orationem pergebat: statim legatorum vnus Demochares ceteris audacior subiunxit, ut te suspendas: aperte ei verum fassus qui fide operam suam atheniensibus videbatur offerre. Quæ libertas magno ei malo constitisset. nisi eum plus ficta Philippi humanitas quam propria prudentia texisset. neque enim aliud Philippus egit nisi quod ad alios legatos conuersus dixit referte atheniensibus eum qui tam acerbum verbum minime indignatus audiuit longe eo qui verbum nihil laceffit pronunciauit modestiorē erga vos fuisse.

¶ De Dercilide sparthano.

Non minus libere Dercilides lacedemonius missus a sparthano populo ad regem Pyrium legatus egit. Nam cum eum Pyrius grauius verbis irgeret ut lacedemonij Cleonimū regem quem pepulerant in regnū reciperēt nulla illius dignitatis ratione habita respondit. Si deus es nobis minime timendum a te ducimus: nam cum iustam habeamus causam deus qui iustus est nihil aduersus nos molietur quibus tu si non deus sed homo es, melior profecto non es: & propterea tanto opere nobis formidandum non est.

¶ De Sameo phariseo.

Herodes adhuc priuatus cum apud Hircanum iudeorum pōtēficem ac regem a multis eius gentis nobilibus præpotentibus q̄ viris accusaretur, Hircanus qui eum diligebat monuit vt in iudiciū habita salutis ratione veniret. Itaq̄ ijs purpuratus & armatorū septus corona in iudicio constitit. Cum igitur eo conspecto territi iudices in ipsum hiscere nihil auderent, Sameus qui inter eos vir erat & prudēs & liber dixit. Tu Hircane rex vosq̄ iudices nī fallor nunq̄ in iudiciū capitis venire aliquem vidistis nisi squalidum & atra neq̄ ea nisi trita veste amictum. Quamobrem cum hic Herodem & nitida cute fulgētem & veste ornatum adesse videatis armisq̄ tectum dici non potest aliud enī tū velle, nisi vt vel armis iudiciū ad liberationem suā extorqueat vel si id nequiverit vt nos iudices occidar, Itaq̄ si hoc ei vos iudices per ignauā permittitis, ipse quidem quod reo in periculo conducere videtur egerit at vos mihi creditote haud multo post fore vt iudices omnes q̄ hic sedemus tuq̄ rex vna cum iudicibus ab Herode occidamini. Audax enim liberq̄ Sameus veritus non est coram Herode ea dicere quæ audiendo alij præformidine contremiscebant. Secutum est igitur vt breui Herodes regnum occuparet, & Samei verba quæ dixerat vera inuenirentur: solus autem Sameus e iudicum numero incolumis seruatus: est cui Herodes non modo ob virtutem pepercit / sed inter amicos etiā habere eum voluit.

¶ De Platone philosopho.

Diu in Sicilia commorat⁹ Plato quem Dionysius apud se tenuerat: cum tandem dimitteretur, ab eo ad cœnam vocatus est: atq̄ inter alia quæ cœnantes fabulabātur cū Dionysius diceret Nonne o Plato cum athenis eris cum alijs philosophis de nobis obloqueris? Ei Plato subridens respondit. nunq̄ philosophos qui athenis viuunt ita vacare aut de tam vili materia inter eos tractari posse vt loqui de Dionysio valeant. Acute enim sed modeste tamen vitam eius vt digna erat momordit.

¶ De Anthagora.

Non minore libertate argutiaq̄ Antagoras poeta Antigono regi respondit. Nam cum solus castra Antigonus perambulet & ad Anthagoræ tabernaculum venisset, conspīcatus congrum decoquere: vt faceto verbo poetam morderet dixit. putas ne Anthagora Homerum cum Iliadem scriberet congros decoxisse. Cui factus a tq̄ extēporaneus poeta. Nunquid & tu rex Antigone arbitraris Agamēnonem cum ea gereret quæ ab Homero scripta sunt, castra græca perambulasse querentem si quis congros aut aliam rem decoxisset? celeri enim acutoq̄ responso antigoni nimiam curam loquacitatemq̄ satis

apte repressit.

¶ De Laberio equite romano.

Quemadmodum etiam egit Laberius eques ro. mīmorū fabularumq; scriptor. Nam cū iam grandis natu a Iulio cæsare pene coactus saltaret & fabulas quas scripserat ipse ageret præter ætatem, id vt potuit vlcisci decreuit. personam igitur syri serui induit: & tanquā a domino apulasset fugientis speciem præbens clamauit. Quirites profecto libertatē amissimus. ficto eo sermone personaq; cæsaris tyrannidem haud obscure taxauit: quā ob causam postea laberius Cæsari nunq̃ gratus fuit.

¶ De Alio poeta græco.

Alberum Laberij verbum fuit, sed non minus græci poetæ cum Augusto factum: nam cum hic poeta Augusto sæpe versus dare consueuisset. neq; vnq̃ ab eo aliquid tulisset nisi quod postremo epigrammate tanq̃ in omnium satisfactionem donatus fuerat poeta egregie laudato Augusto appropinquauit: atq; ex pera sumptos nummos quosdam minimos in Augusti manu posuit: dixitq; nō hos quidem ex fortunæ tuæ amplitudine O Auguste dedi, sed quoniam maior copia non erat hæc qualiacunq; malui q̃ nihil dare: qua re omnibus in risum conuersis largissime ab Augusto pro omnibus remunerationē tulit.

¶ De quodam equite romano.

Ab equitis quoq; romani libero verbo tactus equo animo eius libertatem tulit. Nam cū censor Augustus eū reprehēdisset tāq̃ fortunas ac bona sua decoxisset, eo ipso tempore eques a se auctas fortunas esse ostendit. Item cum ab eodem carperetur tanq̃ de matrimonijs legem non seruasset: statim testibus quoq; crimen reiecit: ostenditq; non solum vxorem duxisse verum etiam ex ea trium liberorum patrē se factum. itaq; eques aliquantisper commotus his addidit O Cæsar alias cum de probis viris certiolem te fieri voles eius rei onus p̃bis quoq; & non maledicis dato Asperum profecto responsum sed liberum & equite ro. ad imperatorem eundemq; censorem dignum.

¶ De alio equite romano.

Non minus etiam liberum verbum factumq; alterius equitis fuit: qui cum aucupij peritia magnus haberetur, magnocq; labore vix noctuam cœpisset quę rure Augusto somnum molesto carmine rumpebat: ab Augusto laudatus, cum nō vltra mille denariorum summam dono tulisset, muneris exiguitate indignatus dixit: malo noctua viuat: atq; in hæc verba eam dimisit. Nulla eius quem offēdebat habita ratione.

¶ De Diogene Cynico philosopho.

Quam liberum etiam Diogenis Cynici philosophi verbum fuit qui captiuus in castra ad Philippum Macedonice regem deductus cum interrogaretur a rege quis nam esset. respondit se exploratorem esse ad ipsum profectum ut insatiabilem eius rapacitatem videret quam ob rem ea libertate dicendi victus. Philippus statim eum dimitti iussit.

¶ De Philode atheniensi.



Ost exempla de quibus scriptum est in quibus satis libertas apparuit non nulla alia libertatis omnino plena sed quibus ob infelicem eventum magno libertas constitit subiungemus. In proelio captus Philodes Atheniensium dux cum a Lysandro qui eum ceperat interrogaretur: quid is meritis esset qui de lacedemonijs tantum ut ei vicio dabatur oblocutus esset interritus respondit. O Lysander noli eum accusare. qui iudice careat. sed iam tandem aduersus Philodem id exequere quod ipse iam in te fecisset si tam tu in ipsius manu esses quam ipse in tua est. quamobrem eum Lysander occidi iussit.

¶ De Pelopida Thebano.

Non minus dicendo liber ceterum felicior Pelopidas Thebanus fuit Nam cum ab Alexandro Phereo captus haud admodum arcta custodia teneretur, per id tempus populos Alexandro subditos sollicitare non desinebat. monebatque breui Alexandrum penas daturum: quod cum Alexander rescivisset, misissetque qui Pelopidam monerent nisi linguam compesceret fore ut ei mortis causam afferret, nuncio respondit: ut Alexandro referret Pelopidam mirari quod tam diu distulisset, cum ipse adeo in eum hostili animo esset: ut si unquam euandendi facultas daretur ad dandas penas pro eis quae impie in populos suos nulla eorum culpa ederet ipsum coacturus esset nec longe res ea abijt quam Pelopide opera Alexander a suis interemptus fuit.

¶ Recentiora de Inario chalcedonensi episcopo.

Persaepe graues casus magnaeque calamitates in hominibus audaciam augment atque imperterritos reddunt: ceu qui satis securi videantur non posse in ipsis mala augeri atque eis morte finem imponi quemadmodum ante de Pelopida diximus: & nunc de Inario chalcedonensi episcopo scribemus. Ei propter ultimam decrepitam luminibus capto cum esset Constantinopoli nunciatum, Iulianum imperatorem in templo fortunae sacra facere: clara voce Iulianum apostatam compellauit. cui cum indignatus Iulianus respondisset: Gallileum (ita enim Christum appellare solebat) ei visum non restitutum: exclamauit ita ut ab omnibus audiretur. deo se pro coecitate gratias agere quod ita ei facultas Iulianum im-

pium imperatorem videndi erepta esset. quo verbo attonitus Iulianus loquendi cum Inario finem fecit.

¶ De Martino episcopo Turonensi.

Allocutorum similitudo ad Martinum turoneñ. episcopum atq; maximum ea tempestate galliam tyrannide prementē me transfert. maximus enim primo compulsa ad rebellionem britannia in qua imperatorium nomen usurpauerat, in galliam aduersus Gracianum traiecit: quo per fraudem occiso galliam maioremq; germaniæ partem nonnullaq; alia subegit: deinde pulso ab Italia Valentiniano vt de se bonam opinionem relinqueret Martinum ad coenam inuitauit sed sanctus liberq; episcopus ire recusauit affirmans se cum eo in epulis communem mensam nunquam habiturum qui duorum dominorum quos habebat alterum occidisset alterū impio pepulisset Itaq; añ vt iret adduci non potuit quam. Maximus scelus culpa in milites reiecta excusauit. quorum seditione vt imperaret coactum se dicebat in quo se pro viribus enixurum vt placarentur promittebat. O singularem libertatem quæ ab animi sinceritate morūq; sanctimonia proficiscebatur. quam temporum nostrorum episcopis necessaria fores vt malis principibus ea palam dici possent, quæ alij in minore fortuna positi dicere non audent.

¶ De Ambrosio

Mediolanensi episcopo.

Maiore etiam libertate cum Maximo vsus est Ambrosius mediolanensis episcopus cum a Valentiniano imperatore lagatus ad eum vsq; in treuerim urbem missus fuit ad fratris graciani ab eo occisi repetendum corpus. Nam publice in consilium deductus cum maximus assurrexisset vt osculo Ambrosium exciperet, ipse vestigio se ne cum vocaretur quidem mouit quin potius libere grauiusq; eū cum pro proditione cædeq; in Gratianum increpuisset, illic palam omnia in maximum reiecit quæ ad purgandum crimen ipse in mediū adducebat.

¶ De Agapito pontifice.

Vam grauis & q̄ liber Agapic⁹ quoq; pontifex maximus fuit: cum a Theodato qui in Italia gothorum rex erat Cōstantinopolim placādi Iustiniani gratia missus loquēdo deprehēdit Iustinianū euthichena heresi laborare, in qua re aliquādiu conatus de sententia Iustinianū dimouere, cū frustra laborasset sanctus pōtīfex veritate atq; consciētia fretus continere se nō potuit quin imperatori mentē suam aperiret: dixit enim ad Iustinianū christiāissimum iperatore rem venisse me arbitrabar sed quantum intueri possum ad Diocletianū

me venisse video.

¶ De Sabino & Siluano chtesipontinis.

Indignationis quoque magnitudo loquendi libertatem usurpat quemadmodum hic duorum exemplo ostendetur cum pace iniuncta cum persarum rege Iouinianus imperator quedam loca a romanis possessa & inter alia chtesipontem urbem persis concessisset presentemque urbem eam traderet. contra totis viribus quantum valebant nitentibus ciues. sed cum impedire rem non possent ceu muneris loco querebant ut eis permitteretur sese si possent defendere. quod cum a Iouiniano negaretur: & pene in desperationem ciues coniecti essent, inter eos Sabinus libere dixit. Constantius interdum a persis victus ita afflictus fuit fortuna ut eum viderim panem ab anu inopi petentem: & tamen nihil unquam de imperii finibus persis reliquit. Tu autem principatus tui initio chtesipontem urbem locaque propinqua quæ romani imperii clipeus & ceu repagulum aduersus hostes dici possunt & debent hostibus tradis. Inter hæc verba ciues cum e more coronam auream imperatori munus darent quam difficulter Iouinianus adduci potuit ut acciperet. Siluanus non minus Sabinum liber præmente animi impetu. ita te cæteri coronare possint dixit: eo verbo iouiniani ignauiam & animum ostendens.

¶ De Ioanne Capocio romano.

Dissidentibus inter se Othone quarto & Federico secundo imperatoribus cum innocentius tertius pontifex aperte fauisset Othoni primo deinde post aliquot tempus ad federicum studia sua conuertisset, videbatur multis pontifex harum discordiarum causas ferere. Itaque cum per quadagesimæ tempus innocentius e more conciones haberet: mirantibus omnibus eius in dicendo facundiam. Ioannes Capocius ciuis romæ. othoni deditissimus cum pontificem de concordia magno studio predicantem audiret: quia ab eo omnes has discordias ceu oblato fomite alii videbat, continere se quin erumperet non potuit. Surgens igitur non expectato pontificis orationis fine dixit. verba tua pater sancte dei sunt. ceterum facta quæ verbis longe contraria sunt diabolividentur esse neque in hoc clauum potestas neque arma quæ simul in pontificis manu erant hominum hunc quin libere loqueretur deterrere potuerunt.

¶ De Velano provincie in fratrum minorum ordine præfecto.

Nihil etiam plus pensi habuit Veleanus qui provinciam in ordine fratrum minorum regebat, inuehi in Ioannem vigesimum secundum pontificem cum ad oëauinionem deductus fuit: propterea quod in ecclesiasticis concionibus pontificem hereticum nominarat: quia eo tempore excitata illorum societate quæ fraterculi nuncupatis sunt pontifex improba-

bat. Ab eis enim dicebatur sacerdotes omnes apostatas esse qui apostolorum paupertatem non sequerentur. in concilio igitur ea omnia confirmavit quæ alibi dixisse accusabatur. denuoq; coram eum vere paupertatis apostolicæ ecclesiæq; euerforem vocauit & propterea eum hereticū atq; apostatam dici debere. Quamobrem velanus ductus in carcerem nunq̄ quæ ante dixerat ob id mutare voluit.

¶ De quodam episcopo & Gregorio
vndecimo pontifice.

G Vm iam septuaginta annos in gallia romani pontifices egissent cōtigit vt per id tempus Gregorius vndecimus ad pontificatū assumeretur is cum absente ab vrbe roma pōtifice videret magis incōmodis catholicā ecclesiā affici, & ob id ad repetendam urbem romā animum inclīnaret: forte euenit vt se pontifici ep̄s quidam offerret: quem cum Gregorius hortaretur ad petendam ecclesiam suam illicq; commorari, vt in ea dominicum gregem ei creditum gubernaret episcopus dicendus satis liber, ad ea / & tu sancte pater respondit: a quo mihi alijsq; bene agendi exemplum proponi debet / cur ab episcopatu tuo abes? qui propter absentia tuā permulta incommoda perfert: quo responso pontifex ad eam diem in petenda Italia anceps, quod eum patriæ amor galliarumq; respectus mouebat / romam petere decreuit: vbi postea haud multo post cum decessisset: causa fuit vt in posterum romæ pontifices remanerent.

¶ De Conuerso Cisterfienfi ordinis.

N On minus libere arguteq; vir religioni inter postremos Cisterfienfis ordinis addictus Cardinalē allocutus est q̄ ij de quibus dictū ē pontificē cōpellarent & ob id res ipsa nō indigna videtur de qua inter iā dictos mentio fiat. nā cum Henricus ad cardinalatū a Cisterfienfium ordine euectus a clemente pōtifice legatus in germaniam mitteretur vt aduersus Christi hostes crucem predicaret in comitatu aliquot habebat monachos. Itaq; cum iter faceret ab eis petijt vt aliquis eorum aliquid ad leuādum viæ fastidiū loqueretur. vnde audientiū animi fructum aliquem accipere possent: Monachi autem cū inter ipsos vnus esset ex eo numero qui quod ad sacros ordines non promouentur sed in monachorum seruitia ali solent / conuersi appellantur: nō sine difficultate eū impulerunt vt is esset qui tunc loquendi onus subiret. Ad cardinalem igitur subridēs se cōuertit & dixit. Cum mortui erimus id quod haud multo tēpore post erit, & ad paradisi valuas perducemur / Benedictus ordinis nostri primus parēs obui⁹ nobis erit vt in paradisum nos inducat. Cū is te domine intratum cōspiciet / quia ignorabit petet quis nā sis, & si e numero ipsius monachorum te esse responderis:

dicet manachorum non esse capitibus cornua gestare. Cæterum postquam multa ad hos ornatus excusandos dixeris ut certior de te fieri possit regni coelorum ianitori imperabit: ut tibi in terra extenso stomachum aperiat: & si herbis legumineque te pastum esse inuenerit monachum esse credat atque in paradysum inducat. Quod si delicatioribus cibis enutritum esse cognoscet sciat verum non esse monachum. Quid tunc domine mihi dicturi erimus? cum in has difficultates coniectos esse nos videbimus? O libertatem ingentem verbūque quod ab homine profectum qui in humili erat fortuna sapiens tamen & astutus: & quod longe plus in recessu relinqueres quam in fronte pollicereris.

¶ De bubulco germano.

Dene simili dicendi libertate usus est arator quidam senex in germania erga episcopum ducemque coloniensem cum iter armatus faceret & magnus armatorum numerus ut in germania mos erat eum prosequeretur. Magno enim risu arator solutus interrogatus est quæ tanti risu causa esset: arator autem cum negare se rem videret non posse respondit ridere se quod. Petrus apostolus clericalis ordinis princeps in tanta inopia mortuus esset ut posteros in eo ordine tanto opere locupletaret. Respondente autem episcopo se simul & ducem esse & episcopum, & eo tempore ut ducem armatum esse & cum armatis iter facere, & cum in templo esse contingit, illic ut episcopum agere, maiori etiam cachinno solui arator coepit: denuo igitur causam rogatus dixit. vellem equidem declarari mihi cum mortuum hunc ducem cuius personam geris in inferno esse contingeret quo putes episcopum esse iturum? Arguto enim liberoque responso ostendit quod stultum esset in eodem subiecto duas diuersæ professionis personas agere velle. & si in altera peccaret putare se in altera penas errati non sensurum.

¶ De Francisco aragonio ordinis minorum.

Iberum quoque & valde consideratum id quod ad virum iustum ac sanctimoniam insignem pertinet verbum illud fuit quod Franciscus aragonius minorum ordinem professus Sixto. iiii. pontifici qui ab eodem ordine ad pontificatum ascenderat respondit cum primum ad eum pontificem venerandum se contulisset. Ostendente enim ei pontifice nonnulla quæ præcij ingentis erant, dicentique frater mihi iam dicere ut Petrus apostolus, non possumus auro argentoque nos carere: respondit pater sancte ne tu quidem claudo dicere poterit Surge & liber factus ut ille dixit ambula. Hac dicendi libertate ostendens quemadmodum Petrum apostolum opibus superabat. ita ipse ab eo vitæ sanctitate vincebatur.

¶ De Dunstano archiepiscopo Cantuariensi.

QUoniam Dunstanus Cantuariensis archiepiscopus et elstanū brithanniae regem coronaturus esset, & peractis alijs cerimonijs postea capiti eius diadema imposuisset, clara voce ut audiri posset dixit, quia hoc regnum fratris tui sanguine morteque affectasti præterquam quod tota brithannia hoc factum grauer latura est, ne tu quidem ex eo lætum exitum feres. Nouo enim immani que regi crimen suum pallam improbare veritus non est.

¶ De Gerardo episcopo moriseno in pannonia.

Iberior etiam Gerardus episcopus morisenus in pannonia fuit cum requisitus ut Petrum Hungariæ regem diademate insigniret qui Stephano regi successit eius rei agendæ munus abnuuit. Improperauit enim crimen ingens quod perpetrarat cum quadraginta senatorij ordinis viros insignes consiliarios suos turpi morte affecit, adactis per media eorum corpora palo quod eius voluntati obtemperare nonlebant: quem cum postea ab alijs episcopis coronari inspiceret, pulpitum conscendit adhibitoque interprete qui pannonia lingua pronunciaret quæ ipse itala dicebat: denuo regi crimen suum exprobrauit tempusque ac viam mortis quæ breui eum maneret prædixit,

¶ De quodam hispano iuvene.

Administrationem Toletanam hispanus iuuenis ab Alphunso octauo Castulonensi rege poscebat / quem cum propter iuuenilem etatem rex reijceret: audax liberque iuuenis respondit. & tu princeps cum adhuc lacte infantem te nutrix aleret iam rex eras. & quotidie permulti in magnis muneribus apud te conspiciuntur qui pueri te cum alea ludebant. Me autem quia tecum non lusi existimas ætate ingenioque parum valere: quæ verba a libero profecta animo ita Alphunsum mouerunt ut muneribus ornatum ultra desiderare quod optabat non pateretur.

¶ De hyrogallo militari duce.

Mordax liberum atque simul facetum verbum fuit hiri militaris ducis in gallia Carolo septimo regnante. Nam ab exercitu ad regem missus cuius auspicijs Genuæ in Aquitannia aduersus brithannos bellum non sine gallorum detrimento gerebatur. Cunctante rege ut voluptatibus operam daret contra belli necessitatem in longum trahebatur. Itaque cum ei rex a quo necessaria ad alendum exercitum expeſtabat, voluptatum apparatus item ludos puellasque & conuiuia ostentaret ac peteret ab eo quod de eis sentiret: respondit hirus nunquam alium regem qui sua lætius quam ipse perderet vidisse: cuius verbi aculeo ob ocio voluptatibusque experectus rex confestim confici ea quorum causa hirus

venerat iussit.

¶ De Seueritate

Caput tertium.

UNTER crudelitatem que mortalibus odio esse debet & clementiam quam omnibus natura gratam atq; desiderabilem fecit, media consistit virtus seueritas nuncupata regendis imperijs ad modum necessaria, modo ad sanguinem id est ad seuitiam nimium ne declinet. De ea scripturus quædam exempla Valerij ordinem secutus a romanis in quibus plurima hæc virtus fuit incipiendum duxi.

¶ De Q. Sertorio.

Quintus Sertorius qui bellis ciuilibus vnus marianarum partium erat cum in castris tabernaculum suum satis propinquum seruis haberet qui a Mario liberati militabant quia nimis licenter opibus romanisq; mulieribus abutebantur imperatos eos ut pote qui vim non vererentur adortus quatuor ex eis milia occidit affirmans malle se illis militibus & si magno opere necessarij erant carere quam romanis illatas iniurias non vlcisci.

¶ De Themistocle
atheniensi.

Um legatos Xerxes ad græcie ciuitates misisset eas ad imperata facienda hortantes contigit ut vna cum eis esset græcus interpret Themistocles autem qui eo tempore athenis præturam gerebat interemere eum curauit: indignam rem arbitrat⁹ quod ad barbarorum arbitrium in grætiæ detrimentum græca vteretur lingua.

¶ De lacedæmonijs.

Sueri fuerunt erga Archilochum poetam Lacedæmonij. eum enim quamquam genere sparthan⁹ esset urbe pepulerunt quod carmen scriberat in quo ostendi videbatur. satius esse in proelio arma quam vitam amittere. Nam eo doctrine genere arbitrati sunt homines ignauie atque timiditatis plus habituros.

¶ De Philippo Macedonum rege.

Um Philippus Macedonum rex antipatri amici rogatu quendam in iudicium collegio adhibuisset eumq; postea barba capilloq; tincto inspexisset honorem quem dederat ademit. affirmavit enim nunquam eum fidelem constantemq; fore qui barbam capillumq; mentiretur.

¶ De Senatu romano.

EAdem seueritate erga Fuluium argentarium vsus est romanus Senatus: quod secundo bello punico a fenestris per meridiem in forum roseo serto coronatus spectare visus erat. Carceri enī per omne tempus eius belli damnauit: vt intempestiuum gaudium quo laborante patria vsus erat / carceris molestia corrigere-
tur.

¶ De Augusto.

Augustus & si humano ingenio erat seuerus tamen in Heros-
them ægypti procuratorem fuit. Nam quia coturnicē man-
ducarat quæ alias pugnando vincebat naui malo configi
eum iussit.

¶ De Tiberio Cæsare.

Tiberius cæsar quendam romanum quæstura priuauit quia vxo-
rem decimo die posteaq̃ eam duxerat repudiavit: sine fide atq̃
q̃ constantia esse eum arbitratus qui in re tanti momenti tam
paruo tempore vanum se variumq̃ ostendisset.

¶ De Galba hispaniæ proconsule.

OAlba qui postea impetravit eum in hispania pconsul esset qui-
busdam mensarijs p̃cidi manus iussit & mensē eorū affigi: quia
fraudulenter pecuniam tractare comperti erant.

¶ De Vespasiano augusto.

Seuerior Vespasianus imperator fuit qui romanum iuuenē ad-
eum p̃fectū vt pro data p̃fectura gratias ageret quia vnguē-
ta olebat non contentus manu reieciſſe contumeliam hoc ver-
bo ante p̃fatus scilicet mallem allium oboluiſſes litteras quoq̃ date p̃-
fecturę reuocauit: seuerio exemplo ostendens q̃ quemadmodum nobili
genere ortum iuuenem lauticia & terſi corporis cultusq̃ mūdicia decet
ita fœmineos cultus atq̃ odoramentaviro dedecori esse p̃sertim ei qui
aliorum regendorum curam sustineat: muliebres enim mūdicias in viro
leuitatis atq̃ impudicę vitę indicia esse aiebat.

¶ De septimio Seuerio legato romano

Roscto in Africam septimio legato obtulit se amicus & vt ante
consueuerat p̃re leticia eum amplexus est. ~~Et~~ re indignatus sep-
timius palā cēdi eū grauiter iussit: preconē magna voce eū mo-
nente ne ipse homo plebeius ī posterum tam stulte dignitatis
non habita ratione legatum romanum complecteretur. Illius enim p̃s-
cipij seueritate iam indicabat qualis futurus esset imperator.

¶ De Aurelio seuerio, Alexandro imperatore.

Alexāder seuerus imperator militem qui anū hospitam suam pulsauerat non cōtentus militia exauctorasse seruum atq; aurigam ipsius mulieris esse iussit: vt qui iniuriæ in eam auctor fuerat ipsius commodis atq; necessitatibus imposterum operam suam addictam haberet.

¶ Item de eodem.

Idem in ipsa via qua eius serui a palatio in villā migrare solebāt vnū ex ipsis cruci iussit affigi: quia centum aureos nūmos propter nauatam cuidam in aula sua operam acceperat.

¶ De eodem.

Similiter quia amicus eius Thurinus multa ad spem aut ad timorem referebat/mentitus tanq̃ ea a principe accepisset: & inde pecuniam haud paruam congerebat: publice fumo extincti iussit. præcone valenter clamante, fumo morere quia fumum vendi disti.

¶ Item De eodem.

Adeo autem in eo seuera fuere facta sicuti etiam nomen erat/ vt palam edici iusserit/ ne vllus qui in magistratu munera acciperet aut aliter aliena rapet corā eo appareret. Cōuictos enī huius sceleris capite mulctaturum se nulla hominis alicuius habita ratione denunciāuit. Quam longe ab huius temporis moribus hic princeps? Nunc enim eorum qui rerum potiuntur permulti inueniuntur operam dare, vt per huiusmodi largitiones aut rapinas ministri opes congerant quia eius lucri partem ab eis accipiunt.

¶ De Pescēnio nigro galliæ gubernatore.

Pescēnius quoq; niger cum galliā regeret imperante Septimio tribunum lapidari iussit. quia militum stipendia decimaret.

¶ De Aureliano imperatore.

Militis qui hospitam violarat Aurilianus imperator duabus magnis arboribus ad terram deflexis alligari crura iussit: qui redeuntibus vi sua in consuetum statum arboribus in duas partes discriptus est. Cæterum quoniam satis de veteribus est dictum iam ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora De Gulielmo Normandiæ duce.

Gulielmus Normandiæ dux qui Normandorum primus britanniæ regnum adeptus est cum in eam Insulam aduersus Heraldum traiecisset conspicatus Normadum militem in Heraldū adhuc seuire posteaq; sagitta ictus ad terram conciderat/ eum ignominie nota exauctorauit. vir enim bello clarus atq; virtute insignis

æque indecorum existimauit viuenti hosti terga dare / & iam mortuum aut ad terram delapsum ferire.

¶ De Senatu populoq; Constantinopolitano.

DE functo Heracleo constantinopolitano imperatore / imperij successore relicto filio constantino / Martina nouerca Heracleonisq; frater Pyrrhi olim patriarchæ consilio Constantinum veneno sustulerunt. Qua re palam facta Senatus populusq; constantinopolitanus id grauiter ferentes seuerissime vlti sunt. Nam præcisa Martinæ Augustæ lingua atq; defecto Heracleoni naso ambos in exilium miserunt. Pyrrhum autem facto in eum impetu a populo peremerunt creato imperatore Constantini filio. In ea autem re non minus perpetrati sceleris q̃ eorum in quos admissum erat crimen honoris quo olim potiebantur rationem habuerunt.

¶ De Constantino pontifice maximo.

INter tot seueritatis immensæ exempla pontifices quoq; nostræ religionis admittent: e quibus multi ita a priscorum moribus degenerarunt / vt nimium familiares facti iam in contemptum venerint. Haud igitur his fuit similis Constantinus pontifex. Nā Philip picum imperatorem qui Bardani dicebatur non contentus per litteras reprehendisse quod de catholica fide male sentiret, posteaq; monitus redire ad sanitatem neglexit nulla in eo imperatoriae maiestatis ratione habita ceu scismaticum extra catholicæ ecclesiæ gremium esse declarauit: nomenq; eius omnibus publicis reb; detrahi iussit: vt eius qui propter heresim indignum se fecisset qui alijs imperatoribus annumeraretur nomen quoq; in obliuione sepeliret. æque enī in eū inuectus est ac si nullo vnq; insignitus imperatorio honore priuati hominis statum non euasisset.

¶ De Innocentio primo pontifice.

EXtra communem fidelium gregem Innocētius quoq; primus pontifex Archadium Augustum atq; eius coniugem Eudoxam fecit atq; id palam declarauit. quod Chrysosthomus patriarchatus sui honore depulso Theophilum alexandrinum patriarcham suffecerant.

¶ De Nicolao primo pontifice maximo.

Non minus seuerus Nicolaus primus regem Lothariū Ludouici secundī imperatoris fratrem excommunicauit quod repudiata uxore terberga Gualdradam iustæ vxoris loco palam haberet: præterea Regnaldum treuirensis & Gontranum coloniensis ecclesiarum archiepiscopos quod operam suam in ea re presterant / dignitate qua fungebantur priuauit.

¶ De Gregorio septimo pontifice.

Gregorius etiam septimus pontifex Henricū tertium nō cōtentus anathemate multare / tādē īperatorij quoq; honoris dignitate priuauit: quia ecclesiastica sacerdotia venalia habebat & admonitū vt corrigi se pateretur durū inuenit: neq; vero ante anathematis vinculo liberauit aut ad pristinum honorē admisit q̄ per hiemem nudis pedibus in niue colloīdutus Zonā multas horas ad Canussiae oppidi portas in regiensi agro vbi tūc pontifex agebat / erroris sui veniā petijt vbi vix tandē Mathildis comitis foemine clarissimæ quę in ea regione late imperitabat & adelini allobrogū velut nunc dicimus Sabaudiae comitis victus precibus vt deosculari pedes posset eum admisit.

¶ De Alexandro tertio pontifice.

Alexander tertius pontifex Federicum enobarbum imperatorem quod scisma in ecclesia conciuerat excommunicauit: neq; anathemate soluit quā venetijs pro æde sancti Marci prius in terris pedes eius osculo veneratus est / ac criminis sui veniā petijt. Ne autem putentur pontifices in seculares tantum homines hac seueritate vti esse. De his iam scribemus quæ in ecclesiasticos acta seuerē fuerunt.

¶ De Leone quarto pontifice

Leo quartus pontifex maximus cardinalatus honore Anastasii tituli sancti Marcelli priuauit quia cōtra canones quinquēnium a parrochia sua abfuerit.

¶ De Urbano sexto pontifice.

Urbanus quoq; sextus pontifex maximus ductos maria Nuceria ad urbem Genuam septem cardinales qui clam cum Clemente conspirarant cum ipso de pontificatu contendente nulla mitiore pena dignatus est q̄ vt saccis seorsum inclusos ī mari demergeret.

¶ De Castricio Castrocane Lucesium domino.

Ab ecclesiastica seueritate ad secularem iterum redeūtes Castricij Castrocane Lucesium domini facinus seuerum enarrabim⁹. Cum sciret mēsarium prædiuitem solū vertisse / nec multo post parua pecunia cū creditoribus pacta mensam repetiisse atq; magnificas ædes edificare cœpisse inuicula coniecit: atq; vocatis edicto creditoribus pro tota summa satisfieri iussit. & quod vltra mēsariorum supfuit in publicū redegit. Appenso autē mēsariorum iuxta mensam in qua aduersus eos qui eius fidē secuti erant fraus commissa erat ceruices fregit. Neq; enim minus supplicio dignum esse arbitratus est q̄ illos qui ī viatores grassantur. Si quidem fallaces mēsariorum fraude eos circūueniunt qui eorum fide ducti pecuniam suam mēsariorum crediderunt: at grassatores non sine vitæ suæ

discrimine dispoliare eos nituntur qui nullam eis fidem habent. Quod si hac seueritate i nostri temporis fallaces mercatores animaduertetur quod fortasse carnifices supplicio non sufficerent rapacium tamen hominum scelus compesceretur: & boni mercatores iusti que homines tutius negotiationes suas ac maiore omnium vrbium commodo atque honore tractarent: si cuti nunc contra cum decore atque iactura quotidie multorum fortunas impudentium scelere qui ablato alieno vertere solum non erubescunt euertere videmus.

¶ De Senatu Veneto.

Marinus falerus venetæ vrbis dux deprehensus cum quibusdam plebeijs conspirasse ut ex duce cuius potestas modera mine finita est tyrannidem inuaderet coniectus in vincula a Senatu capite mulctatus est, ad platij scalas dirutisque ædibus iniusta eius nomini perpetua ignominia fuit. Si quidem in eo conclauis in quo omnium venetorum ducum effigies pinguntur, Marini tronum sedemque atro colore operuerunt inscriptione addita eum esse Marinum falerum cui propter crimen caput fuit ademptum.

¶ De populo Florentino.

Magna quoque seueritate usus est Florentinus populus salutis anno quadringentesimo septuagesimo octauo supra mille in eos qui turbare ciuitatis statum temptarunt. Inter quos cum Franciscus Saluiatus esse pisane ecclesiæ archiepiscopus quod per fraudem occupare palatium voluisse inuentus erat, ipsum ad eius palatii fenestras suspenderunt. Iacobumque pactium equestri honore magnisque opibus insignem ei ad easdem fenestras addiderunt: quia in coniuratorum numero esse deprehensus erat nec infami eius mortis genere contenti mortuum pueris ut per urbem ab asino traheretur tradiderunt: ac postea longo ludibrio affectum in pluviam arnum proiecerunt: publicatis quoque bonis ignominie grauiorem notam apposuerunt sanctione facta ut ea gens ex florentina vrbe deleberetur. item ut vicus qui a saluiata gente dictus erat in posterum alio nomine appellaretur honorem etiam receter excussi ignis sabbato sancto quem magno apparatu ea familia per urbem circumferebat, ut volentibus impartiretur ad priores is magistratus est lanificio prefectos transtulerunt. ut autem huius acerbæ seueritatis perpetuo memoria extaret: ad fenestras ubi appensi fuerunt illi in quos animaduertenter effigies eorum in eo statu in quo suspensi manserant pingi iusserunt.

¶ De Mathia hungariæ rege.

Exemplis que de seueritate ponenda diximus finem mathias Coruinus hungariæ rex imponet. Is tonsori suo quem pergratum habebat locupletaueratque labra ac nasum defecuit atque in lance fere-

ri iussit: quod is in regio cubiculo ministris aragonij cardinalis legativxor
ris sue fratris posteriores vestium partes per iocum mutilauerat: & ipse
rogatus eius facti causam exprimere ridens regi fassus erat: cui poene eū
rex damnauit: vt qui in maleficio ridebat semper exertis dentibus etiā
cum fleret ridere videretur.

¶ De ijs quæ grauiter dicta vel facta sunt. Caput quartū.



RAVITAS IN VERBIS rebusq; cum superbia
aut iactantia caret in omni hominum genere lau
datur: & tamen ijs præcipue qui in ampliore for
tuna constituti sunt congruere magis videtur. Eius
igitur nonnulla a nobis exempla scribentur ex
ijs quæ in eo genere clariora ad manum nobis ve
nerunt: atq; eam rem ab atheniensibus ordie
mur.

¶ De Atheniensibus.

BELICTUS in græcia a Xerse Mardonius cum ingenti exercitu vt
græcos ad imperata facienda cogeret optimum in ea re duxit
Si serere inter græcos discordiam posset. Itaq; ad Athenienses
scripsit si discedere ab aliorum græcorum societate vellent offerre se eo
rum urbem quam Xerxes incenderat pecunia sua restitutum græciq;
administrationem posteaquam subacta fuerit atheniensibus relicturū
Ea re audita Lacedemonij quia graui inopia pressos athenienses vide
bant, quod eorum urbem Xerxes direptam incenderat: veriti ne rerum
necessitate magis quam iudicio compulsi conditionem acciperent, lega
tos athenas miserunt qui populo offerrent, Si spartham coniuges libe
rosq; mittere athenienses vellent eis lacedemonios rerū omnium ad du
cendam vitam libeter gratis copiam facturos. Quibus athenienses respō
derunt non miratos se si persæ putassent auro athenienses adduci posse
vt aliquid præter dignitatem facerent quia pluris aurum quam mem
bra sua atq; ipsam vitam persæ facerēt Mirari quidem nec mediocriter
cōmoueri cum a lacedemonijs ea audiant quibus ostendi videtur ipsos
præsentem atheniensium necessitatem intueri: Sed nihil prorsus eorū
animi magnitudinem meminisse. Itaq; respondere Lacedemonijs lega
tos iusserunt athenienses quicquid auri intra terræ viscera cōditum est
& supra humum per totum terrarum orbem conspici potest eum græci
salute non collaturos esse. Persarum igitur litteris responderunt. dum eū
cursum sol tenebit quem tenuisse hætenus persæ viderant athenienses
bello persequi persas non desituros anteq; violata athenarum templa in

cenſasq; domos pro vrbis dignitate vlti fuerint.

¶ De Conone athenienſi.

Non minori grauitate vſus eſt cum perſis Conon cum ſuperas-
tis a Lyſandro athenienſibus coactus Pharnabazum adire ar-
thaxerſis perſarum regis generum ac ſatrapam vt eius opera
opem aduerſus Lacedemonios impetraret, ab eoq; miſſus ad xerſem vt
tiſaphernem ſatrapam tanq̃ ſuum atq; athenienſium hoſtem accuſaret
poſteaq; ad valuas regiarū ædium puenit: et miniſtros regios quis eſſet
docuit/ab eis monitus eſt/vt ſi xerſem alloqui vellet / morem perſicum
ſeruaret/ac ſe regi indinaret. Quid ſi facere nollet/quæ coram ſi ipſe loq̃-
retur/dicturus eſſet/scripta daret. Conon & ſi ſatis intelligeret ſe coram
loquentem melius rei ſuæ ſatiſſacturum, reſpōdit miniſtris ſibi nequaq;
graue vnq̃ futurum omni honore ac reuerentia perſarum regem proſe-
qui: Cæterum vereri ne patriæ dignitatem imminueret ſi cum miſſus eſ-
ſet eius vrbis legatus quæ ſemper imperare cōſueuiſſet/perſarum & nō
vrbis ſuæ morem ſeruafſet. Itaq; ſcripta ea quæ dicturus erat.

¶ De Themiftocle athenienſi.

Athenienſibus abire nos non patitur quæ in eavrbē frequen-
tiſſima fuit grauitas. Itaq; a Conone ad Themiftoclem tranſi-
bimus. qui cum ad mare deſcendiſſet vt occiſorum perſarum
ſtragē inſpiceret: cum paſſim humi cum mortuorū militū cor-
poribus ſparſos torques & armillas aureas videret/& ad amicum cōuer-
ſus dixit. tu qui Themiftocles non eſ iſta colige: grauiſſimo verbo oſten-
dens conditiones quibus hominum gradus diſcriminantur eas eſſe quę
faciant vt aliquid agere aut deceat aut non.

¶ De eodem.

Quam Symonides poeta prætoris Themiftoclis operam pro ami-
co in re iniqua peteret, reſpondit Themiftocles nec Symoni-
dem fore bonum poetam niſi meſuram modūq; in canendis
carminibus quæ ſcribebat curaret: neq; ſe bonum pretorem habitum iri
ſi legibus ac iuſticiæ alicuius gratiam præpoſuiſſet.

¶ De Lacedemonijs.

Grauitate Lacedemonij quoq; Philippo macedonum regi reſpō-
derunt cum re iniquam ab eis petiſſet. hoc enim reſponſo vſi
ſunt Lacedemonij Philippo regi. De eo quod ad nos ſcripſiſti
nonnulla alia vel excuſatione vel verbo addito.

De Syagro Lacedemoniorum legato.

Grauiſſimū etiam fuit reſponſum Syagri Lacedemoniorū lega-
ti cum vna cum athenienſibus quo tempore Xerſes exectabaſ
ad Gelonem tyrannum ſyraculanum miſſus fuit vt in eo bello

opem ab eo peteret. Nam cū Gelo offerret ducentas triremes duo equi-
tum & octo peditum milia ac preterea grandem pecuniam ac vim ma-
gnam frumenti si græci in eo bello ducem eum creare vellent. Syagrus
respondit non accipere se conditionem quia ad querendos milites & nō
ad sumendum ducem missus erat: pluris enim patriæ dignitatem quam
eum necessitatem in qua eos fortuna deprehenderat facere voluit.

¶ De Sene Lacedemonio.

QUoniam in sparthanorum consilio quidam vitæ parum probatæ cæ-
terū longa promptus sententiā suam apprime prudēter dixisset
quoniam maiorem senatus partem magno opere mouerat: & p-
pterea dictum erat: vt in eius verba decretum conscriberetur. Senex qui-
dam inter alios vehementer Senatum reprehendit quod ab illaudatæ vi-
tæ homine aliquo modo consilium cœpisse videri vellet: ostendens eius
modi rem vehementer grauitati lacedemonium aduersari. Sed cum om-
nes illius tamen sententiam laudarent: persuasit vt eadem ipsam rē quā
eloquens cæterum parum bonus dixerat. ab alio q̄q̄ non eque diserto bo-
no tamē viro dici iuberent & sub eius nomine Senatus consultum confice-
rent. Quamobrem ne vt monebantur grauitatis immemores fuisse vide-
rentur bono v̄si consilio auctoris nomen præterierunt.

¶ De Eumene Cardiane.

EUMENES Cardianus qui inter magni Alexandri successores an-
numeratus fuit, cum ab Antigono Asie rege ī norana arce in cā-
padocia obsideretur, de pace in colloquium cum Antigono ve-
nit. In eo ingenti seruataverborum grauitate nunq̄ de salute sua
mentionem fecit. Sed tanq̄ ipse Antigonom superasset restitui omnia po-
stulauit grauitatis suæ minime immemor & si præmente fortuna graui-
ter affectus erat.

¶ De Gallis.

MENTIO hic de Alexandro facta in memoriam me trahit grauis
cuiusdam responsi quod Gallorum legati qui in propinquo
agebāt ad petendam ipsius amiciciam profecti dederūt. Nam
cum ab eis causam timoris Alexander peteret propter quem
ipsius amiciciam eo tempore postularent: arbitrantī dicturos eius rei
præpotentes ipsius vires causam esse subridentes legati responderunt:
nihil aliud gallos metuere nisi ne in ipsorum caput celum rueret: & tamē
ingentis animi regum sicuti decebat amiciciam magni facere.

¶ De Romano senatu.

INGENTI grauitate romanus senatus vsus est cum vrbe a Coriola-
no atq; volsicis obsessa quanq̄ senatus consultum de pace con-
scripsisset, aperiri tamē nunq̄ voluit nisi prius romano agro vol-

Sci cum exercitu excessissent ne aliquando diceretur timore coactos fo-
manos pacem cum volskis fecisse.

¶ Item De Eodem Senatu.

Non minor etiam in eo grauitas habita fuit cum tertio die post
cannensem cladem Annibalis legatis qui accepta fide cum qui-
busdam captiuis venerant vt de redimendis ageretur, & sub eo
prætextu pacis mentionem inducerent. lictorem extra urbem
misit qui iuberet vt eo die romano agro cederent. Tam afflictæ fortuna
cui iam vix vltra resistere amplius poterat eiusmodi grauitatem austere
ostendit qui ex præsentis fortunæ ratione optare ne dum non fugere fa-
ctam de pace mentionem debebat.

¶ De Scipione Africano
maiore.

Um Scipio maior in Africam traiecisset, & carthaginenses bel-
lo defessi aliquod legatos ad eum de pace misissent dimisit eos
ita ne amplius redirent nisi Terentium senatorem romanum
quem captiuum habebant secum adduxissent. Deductum igitur
ab eis Terentium lateri suo assidere iussit: atq; ita Carthaginiensium
legatos audiuit: ac pacem quam petebant dedit: vsus enim quæ virum
romanum decebat grauitate egit vt Terentius eodem die carthaginen-
sium captiuus atq; pro tribunali sedens petita a Carthaginensibus pa-
cis arbiter esset.

¶ De P. Licinio consule.

Vbius Licinius consul cum aduersus persam macedoniæ re-
gem bellum gereret, quanq̃ primo proelio duo milia ac quin-
gentos equites amisisset, de pace a rege persa cōpellatus gra-
uitatem suam non omisit: dixitq; vt persa totum Macedoniæ
regnum omniaq; alia quæ possidebat romanis relinqueret / seq; eorum
arbitrio dederet: quibus rebus nihil maius a persa peti poterat, si eum
Licinius proelio deuictum penitus afflixisset: ostendere enim voluit Li-
cinius acceptum in proelio incommodum non animum ei sed equos ade-
misisse.

¶ De L. Cornelio Sylla.

Bellum gerente in Asia L. Sylla aduersus Mitridatē Romę C.
Marius in vxorē fortunas atq; amicos Syllę inuectus grauit̃er
oēs affecit: vt hac iniuria affectus Sylla redire romam posset in
colloquiū de pace cū archelao Mitridatis copiarū duce venit.
Hortatus aut Syllam Archelaus vt Romā ad vlciscendas iniurias reuer-
teret, regis sui nomie daturū se offerebat classem pecuniā ac milites mo-
do ei Asia aut ponto cederet: cui nō sine animi indignatiōe Sylla respō-

dit: & tu Archelae quamobrem non adducaris ut cum po. ro. amicitiam dneas & tibi Mitridatis regnum assumes. Itaque cum eiusmodi proditorem Archelaus abominaretur. rursum Sylla dixit. Tu qui Archelaus es capadox barbari regis seruus præcio coemptus ne tantum tibi regnum pares pudore deterreris ne vnq̃ regem tuū prodidisse dicaris mihi qui romani exercitus dux sum & L. Sylla audes proditionis me compellare veluti si is Archelaus non esses qui posteaq̃ paruo celoce ab vrbe Roma profugisti, centum viginti milia virorum bello amisisti? quæ verba posteaq̃ Archelaus audiuit pacem his conditionibus quas Sylla volebat accepit.

¶ Item De L. Cornelio Sylla.




Va grauitate Sylla cum seruosus erat, eandem maioremq̃ etiam cum Mitridate rege serui domino ostendit. Nam cū ad Syllam oratores redissent nunciantes regem Mitridatem ratam habere pacem quæ cum Archelao composita erat: in qua id non ui inducebatur quod Mitridates retinere Paphlagoniam volebat. Sylla quamq̃ magnis necessitatibus præmeretur, tamē non secus ac si apud eū omnia quietissima essent, animi magnitudine aduerse fortune superata necessitate grauitate se oratoribus commotum ostendit: dixitq̃ arbitratu essem Mitridatem omni alia contentum re mansurum fuisse si modo a me dextera ei relinqueretur qua scripsit ut tā multi romani ciues vno tempore trucidarentur: quod cum Mitridati a legatis relatum fuisset, in propinquum tutumq̃ locum se contulit ut in colloquium cum Sylla veniret. Illic cum mitridates ut mos est Syllæ dexterae suam iungere vellet, Sylla retro cessit dixitq̃ scire se prius velle vtrum hostis an amicus mitridates venisset. Cui mitridates cum longa oratione causam suam ut poterat defendens, cognatus esset persuadere ut Paphlagoniā ei dimitteret: ad eum Sylla. haud me latebat O mitridates te eloquentia plurimum valere. & tamen id in presentia magis etiam animaduerti: cum tot ac tam speciosis verbis causam tuam quæ iniquissima est persuasisti tibi æquā posse probare. sed quæso responde Accipis ne pacem cum Archelao faciam? Cui cum mitridates accipere se respondisset, Sylla eum amice complexum est.

¶ De Q. Sertorio.


Quest. L. Syllæ ex Asia discessum cum mitridates adhuc bellum romanis in hispania mouere vellet, ad Sertorium legatos misit qui ciuilibus bellis pulsus in hispania hiberiam nullo romani imperij permissu possidebat. pecuniam autem ac classes Sertorio obtulit si ut populi romani proconsul Asiam prouinciā ei concessisset: ceterum quāq̃ omnes quos super his sertorius in consilium adhibuerat suas

deret̄ vt q̄ mitridates offerebat accipe sertorius vellet. Arbitrabatur enī cū a patria exularet regis auxilia plurimū causæ eius collatura, præsertim cū a sertorio nihil daretur nisi vanū nomen eorū quæ ipse non haberet: sertorius quanq̄ eum necessitas præmeret tamē consuetam grauitatem non omisit dixitq̄ se nunq̄ ascensurum vt Asia a Mitridate in pacis cōditionibus accepta ipsius sertorij scriptura aut concessione Mitridati data videretur: etsi patria exul romanorum armis infestaretur, id tamē tantū apud se non esse vt mitridati Asiæ possessione cedendum duceret. se quidem contentum fore vt prouinciæ capadocia atq̄ Bithinia ei darentur: quod hæ iuris populi romani nō erant: his addebat non se cum hostibus decertare vt romanum imperium minueretur, sed vt illud potius pro viribus augeret: quoniam etiam salus atq̄ vita ipsa ijs postponenda sit quæ dedec⁹ secum traheret. Quæ Sertorij verba cum Mitridates accepisset, fertur astantibus dixisse. quid arbitramini facturum Sertorium fuisse si & domi & consul esset: cum exul atq̄ in extremo terrarum orbe positus etiam leges imponat & comminetur. Itaq̄ quas Sertori⁹ voluit conditiones accepit.

¶ Item De eodem.

 N conditionibus quas cum Mitridate aduersus romanos Sertorius iniuit misso in Asiam Mario prætore vt suo ac populi romani nomine eam prouinciam obtineret. cauit vt cum fascib⁹ Mitridatem Marius præcederet: donec in ea prouincia Mitridates maneret. neq̄ enim exilum aduersaq̄ res animum eius infregerant.

¶ De Eleazaro iudeo.

 Grauitatem non omisit Sertorius cum Mitridate: eius quoq̄ in vinculis Socrates non oblitus est, cum oratione Lysiae quod ipsius iudicio nimis hūiliter se demitteret vtivelle negauit. Grauior utroq̄ Eleazarus iudæ⁹ fuit cum Antiochus epiphanes Syriæ rex ad Idolatriam transferre iudeos temptans / cogere Eleazarum vt carne Suilla vesceretur enixus est: ad quam rem cum adduci nullo modo Eleazarus posset / ne vi quidē eius aperto ore: tandem ad mortem deducebatur. Id quod grauit̄ cum nonnulli qui eū amabant perferrent, seorsum deducto dixerunt: satis ad effugiendam mortem esse si vesci fingeret, q̄q̄ re ipsa nihil manducaret: quibus turbato vultu Eleazarus respondit ego ne qui iam nonagesimum excessi annum qui scriba qui nobili genere inter alios bebreos insignis habeor vt pusillum vitæ spacium mihi. prorem hac in re fingere incipiam: a qua multi qui nunc in iuuentute florere constanter in lege nostra perstant exemplo meo mori præuaricabunt.

Nolo igitur non modo hoc admittere crimen sed ne id quidem committere vt illud perpetrasse me homines suspicentur. Longe ei eam infamiam exemplumq; q; inde manare poterat amissa grauitate pluris fecit q; mortem eam enim p̄sentem intuebatur. si quidem statim post illud responsum occisus fuit.

¶ De iuniore Catone.

Pulsus ægypti regno Ptholomeus & opis petendæ gratia romā profectus e re sua fore putauit si cum iuniore Catone de causa sua loqueretur. Itaq; quod optabat Catoni significari iussit sperans re intellecta eum ad se venturum. Exonerabat ventrem Cato cum id accepit. Itaq; respondit si quid a se Ptholomeus vellet donum ad se veniret: ne tum quidem cum ad ipsum accessit obuiam se Cato præbuit sed pene ceu prorsus priuatæ fortunæ hominē excepit. Quare Ptholomeus vehementer turbatus: quod Catoni sub liberæ popularisq; vitæ nomine tantum inesset superbix posteaquam grauem eius sermonem audire cœpit. odium in admirationem conuertit. reprehendere enī eū cœpit Cato quod propter discordiā quæ ei cū popularibus suis esset Romani opis petendæ gratia ad eos venisset qui præ auariciæ magnitudine eum expilandi nullum finem facturi essent. Itaq; eum hortari vt eum suis reconciliare amorem vellet: seq; eius rei gratia in ægyptum vsq; profecturum offerre sequestremq; concordix fore. Catonis cōsiliū probabat atq; illud sequi constituerat. Ceterum postea in contrariarum sententiam aliorum suasu deductus diuersam ab ea q; Cato proposuerat viam inire cœpit: tardeq; eum penituit errati dum q; Cato suadebat omisit: quia experiendo longe melius q; alios rebus suis Catonem consulere palam perspexit.

¶ De Probo imperatore.

Rigido Catonis animo ad imperij culmen transibimus vbi seueritatis similitudo fuit: cum ab orientalibus exercitibus Valerius p̄bus imperator nec querens nec volens creat⁹ esset militibus qui eum elegerunt dixit Non est e re vestra imperium meū omittes neq; vt arbitror mecum conuenietis quoniam ego vt vobis blandiar adduci nūq; potero. Magna enim grauitatis suę commendatione rigiditatem seueramq; vitam suam ostendit.

¶ De Zenobia regina palmirensium.

Regina palmirensium Zenobia cum ab Aureliano augusto capta esset Aurelianus ab ea petijt qua re freta equare se romano impatori ausa esset. Ipsa quanquā captiua atq; in vltima fortuna cōstituta respondit: te qui vincere scis imperatorem agnosco: sed Galienum aureolam atq; alios eis similes nūquam imperatores duxi. Itaq; si

optatis meis fortuna respondisset imperij confors ac socia tibi esse volebā
Mira res profecto fuit foeminam captiuāq; de participando imperio cū
romano imperatore mentionē facere ausam esse. Nunc quia de priscis sa-
tis est dictum/ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora De Rollone
Normando.

Rollo normandus cum Caroli opera cognomento simplicis gal-
lorum regis qui imperatoris etiam appellatione insignis erat/
recens cum suis ad catholicam fidem esset perductus/Robertū
nomine nuncupatus neustrię ducatus iure (quā postea a se nor-
mandiā normandi vocitarunt) a Carolo vna cum regione brithannia dic-
ta quæ est in morinis in gillæ Caroli ipsius filiæ dotem donatus est.
Qui cum Roberto erant eum monuerunt morem exigere vt in eiusmodi
re deflexo genu pronus Carolo pedē deoscularetur. Sed cum is memi-
nisset sepe deuictos a se gallos esse. arbitrabatur profecto indecorū vt ipse
eorū regē tam venerāter adiret. Itaq; nequaquā pronus Carolo pedē cœpit
atq; ita eleuauit vt stans ipse cū alte in solio Carolus federet deosculari eū
minime deflexis genibus posset: quæ res egit vt nimium elatis pedibus
Carolus e solio supinus caderet.

¶ De Vgone Cæsariensi equite gallo.

Vgo cæsariensis gallus eques ab Almarico hierosolymarū rege
legatus ad Eladettum caliphā carrarū vrbis missus vt ad-
uersus caliphā baldacensem cum eo fedus iniret: cum e mo-
re data vtrinq; dextra res stabilienda esset: vt vidit Vgo caly-
phā non dignari eum dexteræ suę cōtactu, & idem Sulthanum Suar
& admiratos facere, ducentes caliphæ personam humanā excessisse cō-
ditionem, & ceu sacra fas non esse ab homine contingi / præsertim qui
diuersa coleret numina: denunciavit se infectis rebus inde inde abiturū
nisi calypha eo modo quo ipse Almarici regis nomie dextra data ac iu-
reiurando fœdus sanciret: Coactus igitur cum ita rerum necessitas vrgeret
Calypha dexteram Vgoni sed sericeo velatam panno porrexīt con-
tingere autē eam Vgo abnuīt nisi cum ipse nudā porrigeret dextram nu-
da etiam a Calypha porrigeretur. Itaq; Vgonis grauitas extorsit vt nus-
dam ipse quoq; dextram Calypha daret.

¶ De Georgio despoto Seruiæ.

Nequā Eleazaro de quo dixim⁹ dissimile illud fuit quod Ge-
orgius Seruię (ea mesia pars est) princeps ac dominus egit: q̄q̄
re ipsa a vera sapiētia magis aberrarit. Nam cum græcorū er-
rorem sequeretur i catholica fide / & regno suo a turcarum rege Maume
the pulsus esset/ad Ladislaum hungariæ regem in austriam se cōtulit/vt

opem ab eo peteret. Cum autem forte euenisset vt cū Ioanne capistrano qui ordinem minorum profitebatur atq; eo tempore aduersus Christi hostes in ea regione magna apud eos populos existimatione concionabatur, sermones per interpretem sereret, hortari Georgium Ioannes cœpit vt ad romanæ ecclesiæ dogma veniret, quia id non animæ solum verum mouendis quoq; vehementius hungaris vicinisq; gentibus ad opem ferendam plurimum esset collaturum: respondit haud decenter id agi posse vt cum iam nonagesimum attingeret annum neq; aliam induisset vnq̃ religiosam disciplinam nisi quæ ei a maioribus tradita esset, nunc quāquam infelix prudens tamen inter suos habitus mutato dogmate hac ætate leuis vanusq; iudicaretur: subiungensq; malle se regno priuatum laqueovitæ finire q̃ a paterna auorumq; suorum religione discedere, a colloquio secessit.

¶ De Sergio secundo pontifice maximo.

Ludouicus a patre Lothario qui imperatoris nomen habebat augustus creatus atq; imperij consors & socius nominatus, cū magnis viribus grandiq; apparatu urbem Romam peteret vt ei pōtificis manibus diadema impositum sanctus haberetur: a Sergio secundo pontifice ad sancti Petriualuas quæ argentearū nomē habet, quæ e more tunc pontificis iussu clausæ erant deductus est: cum autem manu sua eum pontifex teneret senio confectus intermisq; ac solus iuueni Ludouico nulla eius virium habita ratione omnibus audientibus hæc dixit Si Ludouice pacato animo venisti recludantur fores atq; ingredi templū tibi licebit, quod si alio venisti animo caue ne has fores contingas, quia vindex dei gladius in tuum tuorumq; caput seuiet. Cui cum humane Ludouicus de animo suo respondisset, reclusis foribus templum iniuit, atq; illic e more fuit coronatus.

¶ De Ildebrando qui postea pontifex Gregorius septimus fuit.


Non minus grauis Ildebrandus fuit qui ad pontificatū electus cum sciret consuetudinem esse per id tempus ne electus pontificatū iniret nisi ante ab imperatore cōfirmatus esset, ad Henricum tertium qui Augustus erat scripsit: vt a symonia abstineret: denunciāns se in pōtificatu confirmatum illud crimen si pergeret nō esse laturum. Res profecto graui pontifice digna. sed non minus grauis est quæ sequitur.

¶ De Rodulpho imperatore.

Hic Rodulphus asburgensis comes i Ottochari boemi regis aula magisterij domus honore insignis. Ottocharus autē alio nomine primislaus fuit dictus. hic Rodulphus virtute ad imperiū

sibi viam fecit. Itaq; cum ab Ottocharo qui iam ei propter imperij nomē subijceretur peteret vt secum fidei atq; obedientiæ sacramento adigere tur: indignatus Ottocharus ei parere cui iam ipse imperare consueuisset imperium neglexit. Rodolphus qui cum nomine animum quoq; imperatorium induerat ne ius suum amitteret armis id repetiturus venerat. Sed amicorum opera tandem Ottocharus persuaderi sibi passus est vt iuraret modo inter paucos ea res ageretur: quod subpudebat eum vt coram Rodulpho deflexo genu in adorantis specie conspiceretur. Rodolphus vt grauis vir & animi ingentis sed nec minore ingenio superbo regi annuit vt intra tentorium suum iuraret. Ad eum igitur postero die Ottocharus rem occultam esse arbitratus se contulit. Dum igitur in tentorium proficiscitur inspicit Rodolphum clamyde atq; diademate imperatorio ornatum in aureo trono principibus septum sedere. Itaq; stupore captus cum quid consilij iniret non videret, quia iam ad poenitentiam regressus non erat, deflexis genibus ad Rodulphi pedes iacuit: vbi dum scriba longis verbis iuramenti formulam recitaret, tentorij latera quæ ad eam rem per Rodolphum composita erant, cum ad terram corruissent: Rodolphū diademate insignem Germanis boemisque in trono sedentem Otthocarumq; ad eius pedes iacentem ostenderunt. Facto boemus rex vehementer indignatus cum postea in Rodolphū arma coepisset vitam amisit. Ostendere enim Rodolpho Ottocharo voluit pro fortuna animum habendum esse & qui olim cum ei pareret officio nō defuerat postea mutata fortuna alium quoq; induisse animum atq; sibi quoq; alium deberi honorem.

¶ De Zizimo Ottomano.

 Vi diligenter ituebitur quæ iam de grauiter rebus gestis scripta sunt, & hoc quod de Zizimo Ottomano scripturi sumus, hoc ipsum tanto alijs maius videbitur quanto hoc etiam plus est quod superiores cum liberi essent hic autem captiuus id gessit quod grauitatis nomen ac laudem tulit. Mortuo turcarum rege Maumetho Zizimi patre contentione orta cum maiore natu fratre Pazaita Zizimi armis pulsus in Petri Daubusonis potestatem venit cū hyerosolimitanorum equitum primarius rhodi rerum potiretur. ab ea potesta ad Innocentiū octauum pontificem Romam missus, & si aliud fingebatur, re tamē vera Pazaitis fratris arte atq; pecunia vt captiuus custodiebat. Dū igitur Romā perductus ad pontificē in consistoriū tendit (id sacri senatus nomē est) petijt ante qui mos esset pontificis adeundi. Itaq; ei neq; pedē neq; manū vt opinio erat sed humerū tantum deosculatus est. Cardinales autem solo complexu ne alia re dignatus inde discessit haud aliter seruata grauitate q̃ si quietus regni sui possessor esset.



CAVITATI IVSTICIAM ANnectemus virtutem profecto insignem: neque vero hanc aut leges aut id quod ad exercendas leges magistratus gerunt intelligimus. sed vim ipsam equi & honesti qua boni cauere solent ne alteri faciant quod sibi fieri nollent. cui semper pudor comes est qui continere ab omni re hominem solet: quæ etiam si lege permittatur aut in ea utilitatis species sit honestati tamen prorsus coniuncta non videtur.

De collegio tribunorum.

QUoniam Tullus hostilius Mancinus ædilis curulis maniliam meretricem ad populum accusasset, quod nocte prætereunti eius ædes saxum in ipsius caput demisisset, vulnusque ad faciendam accepta iniuriæ fidem ostendisset Manilia autem tribunos appellasset: dicens Mancinum post cœnæ tempus fortasse plus æquo potum ad ædes eius accessisse ut ingrederetur: & quia non admittebatur fores euertere molientem saxi a foribus esse repulsum: Tribuni maiori iusticiæ quam dignitatis ac magistratus Mancini aut etiam quam Maniliæ turpis vitæ habita ratione iudicarunt edilem iure ab eo loco depulsum fuisse, quem adire ipsi honeste non licebat: & propterea prohibuerunt Mancinam Manilium ad populum in iudicium trahere.

De Augusto.

AUGUSTUS iam rerum potitus cum accepisset a Cassio leuero veneficij rerum factum esse Nouium asprenatem amicissimum suum: veritus si pro Nouio in iudicio comparuisset ne ipsius præsentia iusticiæ officeret: & si comparere abstinuisset ne præiudicium amico faceret: tanquam de eo male sentiret: senatum consuluit quid nam sequi eum oporteret. Multorum igitur suasu ad iudicium profectus est ubi neque pro Asprenate neque in Cassium aliquid locutus eam rationem tenuit ut neque amiciciæ de esset neque iusticiam violasse putaretur. Ita igitur exemplum reliquit summæ moderationis plenum: ut scilicet amicorum quidem periculo subueniatur sed ita tamen ne aliorum iusticia oprimatur & si in alter utro peccandum sit debere homines præsertim qui publicam personam sustineant amiciciæ iusticiam anteferre.

De eodem.

ET si in triumphatu durus admodum habitus est, tamen in proscriptione cum eorum notaret nomina quos proscribere volebat equestri dignitate ornauit Titum iunium Philippomenem quod non

sine periculo patronum suum occultauerat. quanq̃ per triumviraes leges grauem incurrisset penam magis enim honestatem quam leges inspiciendas duxit.

¶ De populo romano.

Roscriptus atherius a seruo suo accusatus est qui triumvirali lege liberatus fortunas etiam patroni eadem lege cōsequebatur. Seruus igitur cū patroni filios despectui haberet & ipsi rei atrocitate presertim cum adhuc tenella ætas esset, territi lachrimantes silentq̃ eum sequerentur, veluti seuam nimis illam rē omnis populus abominatus est atq̃ ea triumviris declarata voluit vt ingratus seruus de nouo apud atherij filios ī seruitutem rediret, eisq̃ patris bona restituerentur. Inter tam multa proscriptionis infanda facinora ī quibus crudelitas quoq̃ ingens vndiq̃ oboriebatur, aliqua iusticiæ imago eiusmodi in rebus superuiuere adhuc ostendebatur: si quidem veteri prouerbio non insipienter dicitur, fieri non posse vt illic homines diutius viuant vbi omni ex parte iusticiæ respectus sit extinctus.

¶ Idem De eodem.

Eadem causa motus a triumviris petijt, vt ijs seruus libertate donatus premium quoq̃ acciperet qui ī spelunca ī qua eius latebat dominus ipsi loco se cōstituit vt p̃ ipso moreretur: & mortuus esset seruato domino nisi a conseruo detecta res fuisset: qui ob eā rem muneris loco quod ei triumvirali decreto debebatur cruci affixus fuit.

¶ De Nerua Cocceio imperatore.

Eodem modo Nerua quoq̃ Cocceius iusticiæ cultorem se ostendit statim vt Domitiano occiso ad imperij successionem vocatus fuit. Nā seruos oēs a quibus ipsorū dominus accusatos inuenit ceu ingratos perfidosq̃ iussit occidi: vt exemplum omnibus illius ordinis constitueret, ne ingratis eos accusarēt quorum seruitutis iure accerimi propugnatores esse debebant.

¶ De Vitelio imperatore.

Vitellius ī germania a militibus īperator creatus aduersus Galbam Romæ imperantem qui per id tempus ab Othone interfectus fuerat: cum postea Othonem in hebriacis campis superasset, inter Othonis scripta commentarium inuenit centum viginti viro- rum ab Othone premia poscentium quod Galbæ mortī ad eam procurādam interfuissent. q̃q̃ aut ipse inimicus Galbæ fuisset, iniquum tamē arbitratu est non modo eiusmodi hominibus premia dare sed ne perpeti quidem vt viuerent, cum principem suum precio occidissent. Quæsitos igitur diligenter omnes quos nactus est interemit.

¶ De Maximino imperatore.

E Adem iusticiavsus est Maximinus a quo oldroeni rebellauerāt & Titum siuevt Herodian⁹ ait Quartinum imperatorem elegerant. Nam comiti eius Macedonio qui Titum ipsum occidit & in castra Maximino caput ei⁹ tulit posteaq̃ lōga oratione gratias egit q̃ hostem romani imperij occidisset eum postea quia socium suum p̃ditione interemerat securi percuti iussit.

¶ De Aureliano imper.

Aurelianus imperator cum in Asia Tiamam urbē obsideret quia vi capere eam non poterat Heracleonis tiane ciuis qui i eayrbe opibus plurimū poterat opera in urbē admissus tulit vt a militibus Heracleon occideretur: quia ei⁹ qui patriam suam p̃didisset cōspectum ferre non poterat. & ne auaricia id egisse putaretur quia vir ditissimus Heracleon erat eius fortunas omnes liberis incolumes seruauit. Cum autem ad Manlium chilonem rem vt gesta erat scriberet ostēdit a se proditores diligi non posse. neq̃ alijs eum fidem vnquam seruaturum qui patriæ non seruasset.

¶ De Alexandro magno.

Alexander magnus haud in dissimile sibi quoq̃ p̃fidiam grauē esse ostendit. Nam postremo proelio quo persarum regem euerit cum Bessum cōpisset qui fugientem regem (q̃q̃ ei arcta affinitat p̃pinquus) occiderat: ab eo petijt q̃obrem id facinus p̃petrasset: respondētē autem id se vt ipsi rem gratam faceret egisse pedib⁹ eum de flexis ad terram duabus arboribus alligauit indeq̃ in pristinum statum redeuntibus arboribus in duas partes eum diuisit: illius perfidię ac sceleris munere ex rei qualitate adinuento.

¶ De Dauide iudæorum rege.

Eodem iusticię genere David erga Rechab & Banaa iudeos vs⁹ est: cum occiso Isboeth Saulis filio ad regnū aduersus Davidē aspirante facinus ei veluti rem p̃gratam nunciarunt. Nam & grauius eum calum indoluit: & statim p̃cussiores ipsos interemī iussit manusq̃ ac pedes eorum supra piscinam Hebron affixit.

¶ De Mitridate Europatre rege ponti.

In aliena iniuria iustū se p̃bere laudem meretur quo p̃conio satis pro merito extolli poterunt ij qui ne vitę quidem suę periculo adducti sunt vt iusticię terminos excedere vellent: p̃sertim cum in principatu constituti arma gererent: & non ingenio suo tantum verū etiā vsu immanitati assueuissent: ita egisse inuentus est Mitridates

Eupater ponticus rex, Nam cū bellum aduersus romanos gereret, Attilius romanus senator exilio multatus ad Mitridatem se contulerat tanq̃ illic tuto futurus: re autem vera sperabat si eum occidisset reditum se in patriam consecuturum. Sed re detecta mitridates Attilium consciosq̃ morte cum affecisset solis seruis ignouit, arbitratus vt regem equum de cuit seruitutis nexu coactus fortasse studio etiam ac beniuolentia in dominum omnibus in casibus fidem prestare voluisse.

¶ De Cinnamo parthorum rege.

QUoniam parthi ciuilibus discordijs regno Arthabanum regem deiecerant & is Iazate adiabenorū regis armis adiutus redire in regnum sathageret: parthi non modo propter imminens bellum verumetiam alijs rationibus moti cū depulsi Arthabani eos pœniteret, ad ipsum atq̃ Iazatem legatos miserunt monentes libenter se ab eis optata facturos. Sed cum depulso Arthabano ei Cinnamum in regno suffecissent, & ceu regi fideles se fore iurassent, a iureiurando discedere religio erat: quam rem cū Cinnamus intellexisset, Arthabano atq̃ Iazati scripsit vt venirent quoniam parthico regno Arthabano cessurus esset. Hi autem cum venirent Cinnamus regia veste diademateq̃ ornatus obuiā profectus est: & cū primū arthabano appropinquauit ab equo descendens ita loquutus est. Cum parthi te regno pepulissent arthabane atq̃ ad alium transferre ademptum tibi vellent, eorum rogatu illud accipi, sed posteaq̃ cognoui eis cordi esse vt te verum propriumq̃ ipsorum regem in regnum restituant: vnumq̃ illud obstare ne id inuito me ab eis agatur non modo eis non obstiti verum quemadmodum vides sponte mea neq̃ ob aliam rem vllam regnum tibi restituo: & cum hæc dixisset detractam capiti suo thiaram ipse arthabani capiti manu sua composuit. In eo enim iustum se præbuit / propter quod mortales non modo iusticiam deserunt, verum omni quoq̃ scelere manus nomenq̃ maculare non reformidant.

¶ De Arthaxerse Longimano persarum rege.

ARthaxerxes Longimanus persarum rex semel re iustissimam & omnibus exemplo futuram peregit. Nam cum Satibarises a cubiculo pergratus eius minister rem ab eo enixe peteret quā arthaxerxes iniustā esse perspiciebat: sciretq̃ inde ad Satibarsen Daricorum triginta milium munus peruenturum, perferre coram totidē quæstorem suum iussit eaq̃ Satibarsi dono dedit: monens hac summa data nihilo se pauperiorem fore. Cæterum si quod Satibarises petebat egisset minus se iustum habitum iri & re & verbo vere regio reges principesq̃ alios monens quanto plaris iusticiam q̃ amicos aut thesauros facere de-

beant. neq; eū largum ac liberalem dici posse qui alienum largiatur.

¶ De antiocho tertio asiæ rege.

ANtiochus tertius asiæ rex omnibus regni sui vrbibus scripsit si-
q; in litteris quæ eius nomine scriberentur esset q; legibus ad-
uersum videretur crederet ignaro se eiusmodi litteras scriptas
fuisse & ppter ea eis non parerent. Sanctissimum pfecto verbum & qd
iusto regi maxime cōueniat vt quemadmodū ipse populis præest ita ipsi
leges atq; equitatem præesse intelligatur.

¶ Recentiora De Gontrano bur-
gundionum rege.

DEr similis quibusdam de quibus diximus Gontrani burgun-
dionum regis iusticia fuit: qui cum bellum gereret adue rsus
Gondoaldum qui sub falso tanq; eius frater esset nomine occu-
pata burgundiæ parte regni titulum inuaserat Cū sagitario atq; mōnia-
lo episcopis quibus Gondoaldus ceu amicis plurimum utebatur Contra-
nus rationem iniuit qua Gondoaldus occideretur: quod cum fieret ipsos
quoq; episcopos quia ministri fuerant interim iussit. ne pessimum exē-
plum maneret vt aliquis prodere eum auderet quem semel dominum
agnouisset.

¶ De Sanctio tertio castulonensi rege cui desiderati-
cognomentum fuit.

QVam laudanda etiam Sanctij tertij Castulonensis regis iusticia fu-
it: cui is voluit vt fraternus amor & ipsa quoq; ambitio cederet pe-
culiare pncipum pene omnium crimen ac venenum. Nam cū delatorū
impulsu (qui ceu presentaneum venenum amicicias principumq; aulas
ac regna euertere solent) Ferdinandus secundus legionensis rex pontio
comiti minerba veteri paterno amico bellum intulisset, multa q; iam ad-
emisset: Sanctius re audita statim comparato ingenti exercitu aduersus
fratrem profectus est. Is autem minime talem casum veritus repentino
q; ac inexpectato hoste perterritus, in equum conscendens paucis comi-
tantibus in fratris castra prexit, seq; supremum ipsius ius agnoscere vel
le obtulit arbitrat? alia nulla ratione in tali casu suum se regnū seruare
posse. Sanctius autem vt iustus rex ac minime ipius frater spretis omni-
bus quæ obtulerat dixit nō idcirco se arma mouisset vel regni ei? posses-
sionem cuperet vel eum ditiōi suæ subigeret. sed id solum spectasse vt co-
miti pontio ablata restituerentur cum is communi parenti verus amicus
fisset fortemq; ei operam aduersus mauros præstitisset: quo facto retro
vnde venerat in fines suos se recepit.

¶ De Ferdinando rege
aragonio.

In signe quoque iter iusticie egregia facinora illud fuit quod Ferdinandus patrauit qui postea per creationem ad aragonium regnum conscendit. Hunc Henricus frater Castulonensis rex tutorem filio puero reliquit. Is autem regnum tanta iusticia rexit quod in magno castulonensium conuentu actum est ut ad ipsum hispaniensis regni titulus deferretur. Que honorem cum se accepturum ostendisset omnesque in locum rei agenda designatum conuenissent ipse ingentem clam yde regio more amictus in qua nepotem puerum occultum tenebat cum omnium sententiam postulasset, quae eiusmodi fuit ut ad ipsum hispaniarum regnum deferretur, repente nepotem paruum a clam yde extulit: & cum collo suo imposuisset exclamauit en castulonenses regem vestrum. cui restituto postea regno auctisque omnibus rebus ostendit quod in eum iustus fuisset.

¶ De Tancredo Normando.

Tancredus quoque Tancredus normandus fuit qui cum apud Boemundum patrum antiochie principem in Syria esset patruo eius in prelio ab infidelibus capto per patruo tres annos principatum rexit auctisque finibus auctoque thesauro grandi precio patruum redemit ei que omnia restituit: non minus in patruum ipse iustus quam Ferdinandus in nepotem fuerat.

¶ De Balduino Burgensi tertio hierosolymarum rege.

Balduinus quoque Balduinus tertius edidit cum mortuo Rogerio propter puerilem nimis gratiam Boemundi iunioris qui Rogerij nepos Boemundo seniore patre natus erat & ea tempestate in Apulia agebat ab antiochenis ciuibus datam antiocheni principatus administrationem suscepit. Nam non solum ingenti impendio piculoque principatum defendit verum etiam illius gratia a Turcis captus fuit: e quorum manibus bienio post magno auri pondere se redemit: & tamen cum ad eum Boemundus iunior repetendi principatus gratia venisset libere statim illum ei restituit quem a Rogerio patruo antea impetrare nequiuerat Admirandus profecto iusticie cultus in eo iustum se prebere in quo mortalium plerique ius violant & impietatem exercent.

¶ De Saladino Sulthano egypti.

Igna est profecto Saladini Sulthani egypti iusticia de qua mentio fiat: cum in oriente Syriaque ubi ea que super diximus iuste gesta esse narrantur Is humanum seuerumque ac simul iustum se ostendit. Seuerum quidem cum captos in prelio Guidonem Lusignanum

hierosolymarum regem & cum eo multos alios principes omnes humanissime habuit, excepto Raynaldo Castilioni qui antiochiæ principatū obtinebat: cui manu sua caput ademit quod contra induciarum fidem bellum ei intulerat. Humanum postea erga eos qui in arce Crah olim deserti petra nuncupata biennium obsidionem post amissas hierosolymas Syriamq; omnem sustinuerunt cum ultra fames resistere eos prohiberet non modo enim incolumes omnes seruauit verum filios quoq; atq; uxores in obsidione diuenditos vt vnde alerentur haberent redemit ac præterea ingentem pecuniam dono dedit & cum præsidio in christianorum populorum fines remisit: dignos arbitratus qui iuuarentur quia fidelem fortemq; operam præstiterant: omnes enim put vel scelus vel bonitas ac fideles aut pena aut munere dignos fecerat persecutus est.

¶ De Abenyuza Sulthano

Murochi.

Q Vanquam in parte longe diuersa ab ea in qua Saladinus illa gessit quæ scripsimus iustum tamē æque abenyuza Murochi rex se ostēdit. alphunsum duodecim hispaniarum regem magnis delatorum artibus Sanctius quartus eius filius regno pepulerat: atq; ita eius fortunam attenuauerat: vt diadema pro magna auri summa abenyuzæ mauro Murochi regi pignus dare cogeretur. abenyuza autem vt iustus atq; ingentis animi rex audita alphunsi necessitate non solum pecunia iuuit, verum magno quoq; exercitu ei opē tulit magnaq; in pte regni pecunia sua eum restituit. aiebat enim regibus indecorum esse vbi possent alios reges opera sua non subleuare, præsertim qui filiorum impietate regno pulsi inuenirentur. cum in his quæ ad parentes pertinent filij ad eos insequendos iustam habere causam nequeant: verbum vere regium & quod iusticiæ cultorem summo opere deceat. abenyuzæ igitur factum quis satis ex merito laudauerit? quem nec religionis diuersitas nec bellorum odia quæ diu inter ipsum alphunsumq; acerbè fuerant gesta retinuerunt quo minus eum pecunia militibusq; iuaret, ac corpus etiam ipsum dum mare traiecit, atq; in exteras gentes se contulit periculis ingentib; obijceret: vnde commodum nullum expectabat. In quo illud etiam non parua laude dignum est quod antequam arma moueret per legatos conciliare patri Sancium filium non omisit: id quod magis etiam mauri bonitatem testatur. Nam hoc bellum, quod nisi bonitate abenyuza moueretur alijs, rationib; haud incommodum habiturus videbatur finire quærebat: atq; in eo iusticiam q̄ commodum suum enixius pensitabat.

¶ De Conrado imperatore.



Vltus quoq; in eo Conradus imperator fuit cū in imperio Henrico successit: a quo Vincisslaus polloniæ dux olim proelio victus & imperio tributarius factus postea rebellauerat & regem se dixerat: huic cum Misias in regno atq; contumacia erga imperiū successisset, Conradus fratris opera coegerat eum deserta pollonia ad Vlticum boemię ducem confugere qui ea tempestate erga imperium hostilem animum gerebat. Vlticus igitur sprete hospitali fide Conrando si ipsius res componere vellet, obtulit se misiam captiuū ei in potestatem daturum: a quo scelere ita abhorruit iustus imperator vt statim misiam periculi in quo versabatur moneret: ea re in qua iusticię cultus insignis apparebat motus misias qui antea Conradi armis nunq; cesserat ad Conradum profectus diadema deposuit & consuetum tributum confirmauit.

¶ De Arnaldo Gerardo cathallano.

I Nter tam multa regum atq; principum insignia exempla arnaldo gerardo cathallano eum dabimus locum qui ei pro immensa ipsius iusticia debetur. Hic in naue sua oneraria cum Gulielmum auriam perferret, quo tempore pisani genuensesq; graui inter se bello dissidebant a pisanoꝝ nauibus captus quę genuensium tantum merces ac bona que rebāt, nec minis nec pmissis adduci vnq; potuit vt duo milia & quadringentos aureos nummos qui duplices appellantur detegere vellet, quam pecuniam dum ab hostibus oppugnaretur Gulielmus auria ei commendauerat: quia norat pisanos non in Cathallanorum sed solum in genuensium bona inuehi. Arnaldus igitur posteaq; eum pisani dimiserunt, secū eam pecuniam ac genuenses simul deferens vt primum i baleares peruenit, pecuniam tanto labore seruata consuli genuensium in balearibus p̄sentauit vt ipse eam Gulielmo restitueret. Facinus profecto nobilissimū & quod ætas nostra fallax plurimum notare debeat: in qua non pecuniā modo eius generis quę sine arbitro tradita esset verum depositam quoq; aut mutuo datam auarum hominum genus negare non erubescit: pro eo autem facto genuenses erga Arnaldum grati ciuitate multisq; alijs commodis scripto honorificis verbis diplomate eum donarunt.

¶ De Carolo comite Carolois Philippi burgundiæ ducis filio.

I Oannes dinus Ioannem Costanum burgundionem accusauit, conpellatum se ab eo dicens vt accepta grandi pecuniā venenum perferret quo Carolus Carolois comes de medio tolleretur. Is comes postea q; costanum securi percussit dinum quoq; ad se vocatum iterrogauit si Costanus pecuniam quam promiserat prestitisset eum ne accusatus fuisset? Cui dinus ne mentiretur fretus quoq; indultum iri palam fassus se eum

non detecturum. Quamobrem comes iussum dñum christiano more sacerdoti crimina sua fateri eadem hora ipsum quoque securi percussit. Iusta neque tarda mercede ei data duarum prodigionum quas & amico & domino suo simul patrarat.

¶ De fide publica atque priuata

Caput sextum.



PUBLICAM PRIVATAMque fidem non patietur solum iungi sibi iusticia verum etiam veluti membrum capiti suo per necessarium inuitabit & ceu porrecta manu ut sibi coniungatur & rogabit & anniteat. Sublata enim fide quid erit aut quo modo iusticia consistet? fides quoque sublata iusticia quid aliud nisi nomen esset inane? Quamobrem cum utramque natura coniunxerit a nobis minime disiungentur. huiusque fidei quedam a nobis ut ante de iusticia fecimus exempla commemorabuntur: ex quibus aperte deprehendetur fidei presidio imperia thesauros vitam denique non aliorum modo sed in primis ipsorum regum & principum custodiri hac fide per inducias atque oratores finem immanibus bellis imponi: per hanc parue papyri tutela aut etiam sine litteris consueta tessera ac simbolo inter medios hostes iter incolumes facere homines atque ab iniuria seruare: Itaque iure nostro affirmare possumus sublata ex terrarum orbe hac fidem, pacem atque hominum commerita bonaque alia omnia ex humano genere sublata iri mortalesque sine ea ferarum animos moresque in humanis corporibus seruatuos fuisse.

¶ De Iesu naue alio nomine Iosue
duce hebreorum.

QUAM Iesus naue filius alio nomine Iosue nuncupatus Moysi in israelis principatu successisset, atque in terram a deo promissam hebreos induxisset, & iuxta diuinum imperium cananeos omnes quos capere contingebat occideret: Gabaonitæ ipsi quoque Cananei qui loca prope hierosolymas incolebant territi ad eum legatos miserunt dicentes: quoniam longe a Cananeis abessent ad eum se ceu ad amicum missos ut cum ipso pacem ac foedus inirent: & ut regionis sue longinquitatem vero similem facerent, tritis vestibibus venerant: ea Iosue arbitratus vera esse pacem cum eis composuit ac foedus percussit atque utramque rem iureiurando sanxit. Detectum postea fuit eos longinquitatem mentitos & cananeos esse: Itaque & si sciret Iosue sibi a deo imperatum ne cuique cananeorum parceret, tamen cum ad iusiurandi vim animum adiecisset, atque fidei iamdudum

tæ honorem pensitaret, eam cæteris rebus preposuit. prersuasus sibi deo ante omnia cordi esse vt illæsa seruaretur fides sicuti experimento de præhensum est siquidem nihil plus de ea re quam de cæteris a deo re præhensus fuit.

¶ De Senatu romano & publico consule.

In ita pace a populo ro. cum Porfenna ethruscorū rege solutaq; obsidione Porfenna initæ pacis pignus obsides decem patriciorum filios vtriusq; sexus accepit. Facta autem virginibus balneandi copia, quia custodes honoris gratia secesserant, ipsæ traiecto amne pene omnes Romam abierunt. In eis Valerij consulis filia erat qui superato paternæ charitatis affectu senatui persuasit vt virgines ad Porfennam remitterentur & publica fides illæsa maneret.

¶ De Abydenis.

Darem saguntinis erga romanos fidem Albydeni erga regem attalum rhodiosq; foederatos suos seruauerunt. nam cū ab eis triremem & aliquot milites in vrbe præsidij gratia accipissent Oppressi a Philippo Macedonio rege Abydeni ita vt vltra se tuendi spes iam non superesset oratores ad Philippū de vrbe tradenda miserūt petentes vt incolumes seruarentur quos a foederatis subsidio missos in vrbe habebant: hoc cum eis Philippus negaret statuerunt potius seruata amicis fide emori q̃ eos qui auxilio venerāt sefellisse videri. Quāobrē omni auro qd̃ habebāt nauibus iposito reliquas opes in medium forum contulerūt et profecti ad eam muri partem quæ hostium vi diruta plus periculi habebat, illic iuuetus se hosti opposuit eo ordine vt si succubuissent hostisq; ipsis mortuis vrbe potiturus videretur, seniores incensis ijs quæ in foro posita erant ac nauibus quæ in portu aurum continebant demersis, reliquos omnes occiderent urbemq; inanem hosti relinquerent. In hanc igitur deliberationem inito prelio seniores vt acceperunt iuuentutem maiori ex parte cæsam, ad philippum dedendæ vrbis gratia miserunt. Quod cum pauci iuuenes qui proelio super fuerant intellexissent, occisis primo sacerdotibus qui iusiurandi principes fuerāt ne vrbs dederetur, deinde senioribus cum omni alio sexu demersis nauibus in portu urbem quoq; totam succenderunt. eam rem ob furoris magnitudinem philippus vehementer miratus ab oppugnatione abstinuit: edixitq; triduū abydenis cōcedi vt ex cōmodo suo se interimerent: fides profecto hæc & rara & cuius perpetuo memoria seruetur digna.

¶ De Sexto pompeio.

Memoranda quoq; Sexti pompeij qui magni filius erat fides fuit. Nā diu post patris mortē Cum Siciliæ sardineq; & aliarum insularum possessor esset factus, Et propter Cæsaris mortē triū
& ij

viris videretur ex quiete publica esse pacem cum eo inire data accepta-
 q; fide per legatos apud puteolos ad coenam se inuitarunt. & cum coena
 rum sors prima Sexto obtigisset. Octavius & Antonius apud eum in ip-
 sius triremi coenauerunt. Dum aut epulis opera intenderetur Menodo-
 rus pompeiane classis præfectus qui olim seruus eius fuerat misit qui in
 aurem Sexto dicerent: meminisse in triremi sua habere ea per quæ pa-
 ternam fratrisq; mortem vlcisci atq; isuper imperio toto potiri posset: &
 propterea nisi ipse id fieri nollet se ita classem ordinaturū vt ne vnus qui-
 dem eorum quos in triremi habebat euadere posset: Cui Pompeius res-
 ppondit nulla re dicta Menodorum potuisse id efficere qui nec promiser-
 rat nec iurarat, verum posteaq; illud ei significauerat nullo modo fidem
 quam dederat violari velle. Hoc responso fidem hosti datam sanguinis
 sui vltioni atq; imperio ipsi populi romani anteposuit. Cæterum quoni-
 am temporis longitudo interdum historiæ fidem incertam facit recen-
 tiora in medium adducemus.

¶ Recentiora De Petro
 assurij comite.



Alphunsus aragonius rex qui Vrracham Alphunsi sexij castu-
 lonensis regis filiam vxorem duxerat, cum ea quod parū pu-
 dice viueret diuortium fecit. Ad eā castulonensis regni per pa-
 tris mortem hæreditas obuenerat: & communi nomine eam
 cum viro possederat. Cæterum dimissa in paternum regnum cum se re-
 cepisset præfectos munitorum locorū ac minores populorum dominos
 qui Castulonensi regno fidem obstrictam habebant requisitū vt sibi so-
 li tanq; patris hæredi in posterum parerent. Petrus assurij comes castulo-
 nensis cum inito ab Vrracha matrimonio cum aragonio Alphūso in Al-
 phunsi manu iurasset/nūc a regina postulat⁹ inter has difficultates hāc
 vt vir iustus non sine vitæ suæ discrimine rationem iniuit qua vtriq; fi-
 dem datam seruaret: loca enim munita & alia quæ in manu sua habebat
 Vrrachæ dedit cū iure ei quæ patris erat hæres deberentur: vt vero ara-
 gonio quoq; Alphunso pro fide quam ei dederat satisfaceret, insigni co-
 mitum veste amictus mane ad eum profectus est cum omnis putpura-
 torum numerus adesset: & recte in colum accepta regi dixit: loca omnia
 quæ fidei meæ credita erant quia in Castulonensi regno posita reginæ
 Vrrachæ vtpote quæ mihi domina est, hereditario iure debebātur ab ea
 iussus tradidi. verū vt nosti cum eam duxisti vxorem tibi quoq; fidē pro
 eis locis sacramento obstrinxi. Itaq; pro ea tibi fide corpus meum ma-
 nusq; illas quæ iurauerunt tibi præsens assigno vt veluti eorum domin⁹
 in ipsa quod pro equitate ac iusticia tua duxeris statuere valeas. Quam
 rem cum rex omnesq; qui astabant non sine ingenti admiratione audi-

uissent. Petrus iuramento solutus est quoniam eum omnes pro vtriusq;
fidei nexu satisfecisse iudicarunt.

¶ De Alphunso Petro Gusmano.

Nsigne etiam fidei exemplum fuit illud quod alphunsus petr^{us}
Gusmanus egit q cū Tariffeyibi sanctij quarti Castulonensis re
gis nomine præfectus esset, atq; in ea arcta maurorum Ioannis
q; sanctij domini sui fratris hostisq; obsidione premeretur, nunq; aut p
cio aut precibus ad deditiōem faciendam flecti potuit. Cum autem Io
annes eius filium quo in obsequio utebatur ad muros deduxisset, fretus
filij periculo patrem motum iri non modoid pater neglexit vterumetiā
a muris gladium porrexit: dixitq; nolle vt ei modus ad occidendū filiū
deesset: quo autem vultu de muris ensem deiecit, eodem occidi filium ni
hil ab eo mutatus inspexit. Rarum fidei exemplum, sed non minus est
illud quod sequitur.

¶ De Marco Guterio hispano.

AUm graui longocq; bello alphunsus nonus Legionensis rex cum
Vrracha nouercha & fratre eius Didaco harro decertaret, pul
sis e regno ambobus arcem giuarram longa obsidione præssit
Arce præerat Didaci nomine Marchus guterius. qui aut mortuis aut p
fugis comitibus quos in arce habebat solus ad eam tuendam remanserat
loci munimento adiutus. Cæterum cum superatis alijs malis fames ho
minem ita confecisset, vt consistere āplius non posset: appensis collo suo
arcis clauibus in ipsa porta vt illic icolumi fide moreretur se prostrauerat
hostes mirati ab arce nectormētis qui ī presidio erant aliquid eniti nec
strepitum vllum exaudiri appositis scalaris in arcem ascenderunt, vbi pe
ne exanimem Marcum iacentem inuenerunt: quem stupore capti cum
ad Alphunsum tulissent, illic hortando alijsq; necessarijs a rebus vt ī vita
impense laboratum est: postea q̄ ita Marcus ad sese redijt vt loqui posset
indoluit plurimum quod emori ipsum ī ea arce non permisissent vt pror
sus fidem quam promiserat præstitisse videretur Dimissus igitur ab Al
phunso post paucos dies ad Didacum p̄ncipem suum perrexit qui nunc
in Africam se contulerat. Cum in eum vt singularis fidei virum laudes
ab omnibus congestæ essent quia Didacus dixerat, q̄q; Marcus egregiā
fidem præstitisset tamen arcem se suam optare in eo Marchus aliquid
desiderari putabat quod præstare vltra debuisset. Abiecta igitur omni vi
uendi spe ī extremæ fortunæ habitu ad Alphunsum reuersus est atq; vbi
eius canes stabulabantur habitatum se contulit Alphunsus intellecta re
ditus causa & quam ob rem ingratham habere se vitā Marcus ostenderet
præcibus lachrimisq; ipsius motus giuarræ arcem restituit Marcus rece
ptam paulopost confecto prius instrumento illius necessitatis in quam

erat cōiectus ne fidei eius vltra obijci aliquid posset, Alphunso quia reti nendi modum nullum esse instrumento declaratum erat eam reddidit longe plus perfidię suspitione q̃ ipsius mortis periculo motus quo facto triplicis iudicium rei in ambiguo relictum est. Fuerit ne hæc maior Mar ci fides, an Didaci erga eum ingratitudo, aut insignis in Alphunso ani mi nobilitas.

¶ De almenone arab e Tolletano rege.

Non inter christianos tantum magni fidem factam esse constat verum inter mauros quoq; atq; alias aduersę religionis natio nes: hoc ita esse Almenonis arabis exemplum satis ostendit. Cum enim Sanctius secundus Castulonensis Nauarrensisq; rex fratrem suum Alphunsum Legionis Lusitanicę regem cœpisset, & iuitum mo nasticam religionem profiteri coegisset. clam prius fide accepta ad Al menonem arabem tolletanum regem Alphunsum a monasterio profugit. Ab eo benigne exceptus cum ceu filius haberetur Sagi quibusdam no tis almenoni ostenderunt se deprehendere hunc alphunsum aliquan do maurorum imperij euerforem fore, & ob eam rem vt interimeret hor tabantur. Assentiri illa suadentibus maurus nunq̃ voluit. Sed iusiuran dum modo ab Alphunso cœpit dum viueret vim tolletano non illaturum. Cum haud multo post defuncto Sanctio ad Alphunsum ipsum non re gna modo quę ante habebat occupatore mortuo verumetiam quę fra tris erant hereditatio iure peruenirent, Almenoni denuo suatum est vt Alphunsum retineret quia tantorum regnorum dominus maximı auri pōdere redimı poterat. Sed Maurus i fide prestitit, dimissumq; in castu lonense regnū comitatu ingenti ac muneribus profecutus est quia norat Alphunsum a suis clam de fratris morte monitum (& si non deerant qui contra suaderent) abire ipso inconsulto noluisse. Qui igitur quatuor in gentia regna secum consideraueit cum magnis thesauris ad Alphūsum peruenisse: & preterea a natura insitum mauris aduersus hispanos odi um quę duo nō maurum modo hostem sed quemuis alium ab officio de ducere potuissent, Almenonem fidei maximum cultorem fuisse iudica bit: nec minus Alphunsum quod ob easdem causas non modo clam pro fugere non temptasset, Sed datam fidem prestitit: atq; vt almenonem aduersus cordubensem regem iuuaret tollerum se in eius potestatem cō tulerit. Sed nec cessit almenon cum alphunsi fidem secutus postea in ei^a castra profectus est.

¶ De populo romano.

Rebellauerat Transmundus Longobardus dux spoletanus a Luit prando longobardorum rege: Luitprandus igitur coacto ingenti ex

exercitu paucis diebus oia transemundo ademit. Is cum iam in vltimū discrimen se deductum videret fide a Gregorio pontifice ac Stephano patricio ro. populi ro. nomine accepta fore ipsum apud eos incolumen gale si arcem quę iuxta tiberim posita est populo tradidit. Luitprandus autem minis ingentibus Transemūdum dedi virum sibi subditum ac rebellem deposcebat: Romani obstare transemundo datam fidem aiebant. Indignatus igitur Luitprandus vastato agro urbē obsedit: diripuitq; oppida quaedam agri romani quæ ademerat: omnia tamen ferre romani q̄ datā violare fidem maluerunt.

¶ De Genuensibus.



Non est illa quoq; prætereunda fides quam diligētissime genuenses seruauerunt, quo tempore gibellina factio (ita enim appellabant) in vrbe rerū potita Obertū Auriam & alterū obertū spinulam capitaneos habebat Nam cū missi essent in exilium permulti guelfæ factionis ciues hī vt mos exulum est quibus in patriam reditus semper cordi est, ottoboni Flisci cardinalis opera qui sub Adriani nomine ad pontificatum euectus fuit Carolo primo neapolitano regi proposita magnorum commodorum spe persuaserunt se breui genuense imperium ei daturus si vna cum ipsis bellum genuensibus inferret. Carolus igitur imperij spem atq; auri cupiditatē secutus nulla foederis qd cum genuensibus habebat habita ratione, nullo prius indicto bello, vt belli mala aduersus genuenses maiore suo commodo auspicaretur genuenses mercatores cum mercibus quotquot in Sicilia atq; in Neapolitano regno erant comprehendi iussit. Siculi autem mercatores ac neapolitani regni item narbonensis prouinciæ accolæ veriti ne idē ipsi Genuę paterentur vndiq; vt poterant latebras quæritabant Quam rem cū genuensis populus intellexisset, statim edictum proposuit vt quicumq; in vrbe sua qui regi Carolo parerent inuenirentur, quadraginta dies in vrbe Genua inuiolati manerent, atq; intra id tempus rebus quas in vrbe Genua habebant ac corporibus suis tuto cōsulere possent voluerunt enim hosti qui in fidem violarat ipsi eam incolumen præstare.

¶ Item de genuensibus.

¶ Quo quoq; tempore quo inter genuenses venetosq; bellum gerebatur, atq; inducijs factis belli mala suspensa manebant: in quatuor genuensium triremes haud lōge a græcię littoribus quatuor venetæ irruerunt. Genuenses virtute suas tutati triremes venetas cœperunt: & cū calente adhuc proelij ardore simulq; indignatiōe qd inducijs illata essent arma, præterea vulnerum quę acceperant dolore cōpulsī se

uire haud iniuria in captos possent ipsorū iram induciarum fides lenire
& vt ad se solam respiceretur compulit. Itaq; solum triremium prefectū
retinuerunt alios cū triremibus diminuerūt Cū autem Messanam in Si-
ciliam peruenissent triemiū prefectum quem captiū habebant con-
suli veneto tradiderunt: vt is venetias eū mitteret vbi erroris sui penas
dare cogeretur.

¶ Item de Genuensibus.



Non minora etiam fidei experimenta dederunt erga venetos
cum post longum ac graue bellum quo inter ipsos tertio decer-
tatum fuerat, vbi auri atq; sanguinis vis imensa effusa est cum
occasio se obtulisset magno genuensium cōmodo rei feliciter
aduersus venetos gerendę fidem inita pauloante pace venetis datā cō-
modis doloriq; acceptorum in bello malorum anteposuerunt. Nam cre-
tenses veneti q; qui Cretam incolebant conspiratione facta a venetis de-
fecerant ac genuam legatos viros grauissimos miserant qui insulę dedi-
tionem facerent. Ea autem expeditio & si nullius periculi magniq; com-
modi futura videbatur minoremq; ob causam finitum pauloante bellū
aduersus venetos susceptum fuerat, tamen legatis responderunt: vehe-
menter dolore q; integra fide ob pacem cum venetis factam ea quę cre-
tenses offerebant accipere non possent: q̄q; a deo recens ea pax confecta
esset vt multi vūlnera quę eo bello acceperant nondum ad cicatricem p-
duxissent.

¶ De Vxorū fide erga maritos

¶ Caput septimum.

¶ De Chilonia Sparthana Cleombroti spartani regis vxore.



PUBLICA PRIVATAq; fide ad vxoriā erga
viros transitori Chiloniam atē alias commemo-
rabimus Hęc Cleombroti Spartani regis vxor
fuit ac Leonide filia qui item sparthan⁹ rex erat
Nam cum ciuilibus discordijs Cleombrotus vir
Leonidam eius patrem in exilium misisset a vi-
ro patris restitutionem impetrauit. Cum autem
mutata fortuna Cleombrotum postea Leonidas
ab vībe depulisset, Chilonia pari opera apud pa-
rentem pro viro vsa cum nihil proficere animaduertisset: & si foeliciter
apud parentem in patria agere poterat maluit cum viro eius exilij co-
mes esse.

¶ De vxore Panthei Lacedemonij.

DEpulso Cleomene spartharū rege ab Antigono macedonū rege cum is in egyptum ad Ptholomeū regē se recepisset ac pantheum sequi vxor vellet a parentibus prohibita magno studio seruabatur. Ceterum ipsa astu ingenti adinuento equo ad mare noctu se cōtulit atq; incognita nauem cōscēdens in egyptum ad virum peruenit amboq; illic vitam peregerunt.

¶ De Sarra vxore Habraæ.

Miranda quoq; fides atq; amor Sarrae erga maritum Habraam fuit: quæ cum se virumq; iam grandes natu orbos inspiceret. viro persuauit / vt cum ipsius ancilla agar concumberet temptaretq; si ex ea filios procreare posset. quod cum Habraam fecisset natuq; esset Hismael, non aliter ac filium ex se natum Sarra eum sustulit: nam præter aliarum morem prudens atq; viri sui amans foemina Zelotypiæ graui in mulieribus malo propagandæ viri sui stirpis respectum anteposuit.

¶ De Stratonica Deiotari galatarum regis vxore.

Stratonica quoq; Deiotari galatarum regis vxor cū aduersante valitudine cū viro filios se concipere nō posse videret ei psuasit vt liberis cum alia operā daret: ad eūq; deduxit electram cubicularem suā ministram moribus atq; forma insignem: ex qua Deiotatus aliquot filios pcreauit quos Stratonica post viri mortē amanter nō secus ac suos aluit atq; in regno succedere permisit.

¶ De Liuiā Augusti vxore.

Longe etiam maior Liuiæ erga Augustum virum fides atq; indulgentia fuit: quæ cum sciret Augustum puellis nōdū maturis oblectari clam magna diligentia pquisitas secreto ad eum deduci curabat: præ nimia fide amoreq; id marito concedens cuius gratia nonnullæ cū pellicem ferre non possent interdum viros pemerunt: atq; idcirco tanto magis laudanda quanto eius exempla rariora inueniuntur: anteponenda etiam Liuiæ tertie Aemiliæ fidei erga Scipionem virū quanto maius est rē ipsam sponte agere q̃ contra ipsius mentem ab alio factam perferre.

¶ De Octauia. M. Antonij vxore.

Quoniam Antonius Octauiam vxorem Romam remisisset, frater Augustus Octauiae suadebat ne in Antonij domo habitaret: coeptum enim iam inter eos bellum erat. ei igitur Octauia respondit se nunquam adduci posse vt in alia domo habitaret. Quamobrem eodem animo Antonij amicos quo antea vidit: & priuignos haud secus habuit ac si ex ipsa pcreati essent cōata quantū pmittebatur fratrem ab armis i Antonium

dimouere. Dedecere enim plurimū aiebat vt duoterrarum orbis guberna-
tores vnus quod alter sorori suæ amicā anteferret, alter autem nimio
erga amicam amore captus inter se bellum gererent.

¶ De Herodiade Herodis tetrarchæ
chæ vxore.



Ngentem quoq; fidem herodias viro Herodi tetrarchæ osten-
dit: cum ad urbem Romam cum eo profecta vt Agrippam fra-
trem accusaret, rem in cōtrarium cedere vidit. viro enim Lug-
dunum exulatum in galliam misso, etsi multum a fratre ac fra-
tris causa a Caligula Augusto rogata fuerat vt redire in patriā vellet pri-
cipatus parte quā vit obtinebat oblata, maluit relicta patriā in gallia cū
viro inopem vitā degere q̄ sine eo ingentes opes in patria possidere.

¶ De Archoria flacilla prisci vxore.



Isonianæ conspirationis conscius apud Neronē accusatus pri-
scus perpetuo exilio mulctat⁹ est. Archoria flacilla vxor cum
romæ in magnis opibus manere posset patriæ atq; opibus exi-
lium cum viro prætulit.

¶ De Gnatia Maximilla galli vxore.



Gnatia maximilla Flacillæ exemplum secuta omnibus relictis
virum gallum sequi voluit, ob eandem qua priscus conspiratio-
nem damnatum.

¶ Recentiora De Gisberti corre-
giensis vxore.



Ingulare quoq; fidei exemplū Gisberti Corregiensis vxor osten-
dit: cum propinquorum conspiratione & eorum quidem qui ip-
sius factionis erant, ab vrbis Parmæ imperio Gisbertus eiectus fu-
it/inter conspiratos autem cum vxoris frater Rolandus Roscius esset, &
sororem in tumultu rogaret vt populi impetum in domos suas declina-
re vellet, qui eiusmodi erat vt etiam fortem virum terrere posset: ipsa tor-
ua facie ad fratrem conuersa proditorem eum cōpellans respondit. Dis-
faxiat ne me profanem eius domus ingressu quæ in propinquum suum
adeo perfida fuit: neq; eo pane vescar/quem canes quoq; ob perfidiæ la-
bem etiā in ingenti fame deuitarēt: quin potius ad virum meū profectu-
ra sum/quem nuptiarum mearum pignore fefellisti: & coram eo me cō-
stitutam vt hanc tuam iniuriam in me ipsa vlciscar. Hæc cum dixisset nu-
dis pedib⁹ passiq; capillis ad castrum nouum vbi vir erat profecta eius
pedibus obuolui cœpit, & flens rogare vt ipsius morte acceptam a Rolā-
do fratre iniuriam vlcisceretur. Cæterum cum iam satis scriptum sit de
vxorum fide in viros: nunc de seruorum scribamus quæ multis rationi-
bus non minus laudanda est.



I VXORVM FIDES erga viros ingentē mere-
tur laudem, & digna est cuius exemplo mortales
plurimum moueantur: q̄ tamen res & natura ne-
xu & proprijs bonis multifariam indissolubilia
vincula sentit: q̄to pluris facienda erit si tāta aut
maior etiam in seruili genere inuenietur? Hæc ei
naturæ nulla ope iuuatur, sed maxime in contra-
rium tendit. Si quidem libertati nihil magis con-
trarium est quam seruitus, & nonnunquam ser-
uis commodum a domini morte nascitur. Idcirco

quo hæc seruilis fides rarior est atq; difficilior eo etiā pluris facienda &
laudanda magis. Quāobrē de ea quēdā scripturi exēpla inītiū sumem⁹
a Menenij seruo, ceu ab eo cui similis aut nullus aut paucissimi fuerunt.
Inter proscriptos Menenius erat: & cū eius domū circumseptam armato-
rum corona qui Menenium querebant seruus videret spreto omni p̄mio
quod propositum erat spretis periculis ac deniq; vita ipsavt domini vi-
tam seruaret lecticam vbi Menenius manere consueuerat ingressus fer-
ri se ab alijs seruīs iussit. Menenium eum esse milites arbitrati ipsum il-
lic occiderunt: & moriens cum milites fefellisset dominum seruauit qui
seruilem vestem amictus alia via cum multis quos eadem fortuna vrge-
bat in Siciliam ad Pompeium profugit.

¶ De alio proscripti seruo

Alius quoq; proscripti seruus ad mare profectus querēdē nauis
gratia qua dominum in Siciliam trajceret dū reuertitur do-
minum offendit letali vulnere a tribuno percussus qui proscrip-
torum cōquisitioni p̄erat adhuc spirare. Itaq; ad eum accessit dixitq;
domine aliquantisper morare & cum hoc dixisset tribunum interemit:
& super vtrunq; ipse quoq; gladio incubuit.

¶ De Herone triumviri. M. An-
tonij seruo.

In ultimo p̄celio quo ab actio Antoniana classis Alexādrīam p̄-
fugit cum Cleopatra intellexisset Antonium suspicari ipsius cul-
pa eam cladem acceptam esse: eius iram verita in sepulchra lo-
cum inexpugnabile se recepit misitq; qui Antonio nunciarent
eam esse mortuam: Antonius autem longe grauius Cleopatras com-
motus morte quæ leuiter de suspicionē sua nuncio crediderat, q̄ pro-

pter cladē: abiecto viuendī desiderio mori constituit: vocauit igitur clam heronem seruū suum quem ante polliceri coegerat / quando iussisset ipsum occisurum: iussitq; vt tūc eum occideret. At hero domini vitę q̄ suę studiosior arrepto gladio dum fingit Antonium ferire in seipsum gladium conuertit & se interemit.

¶ De L. Pisonis seruo.

Inchoante Vespasiani imperio Domitianus res vrbanas absente patre administrabat. Ab eo missi in aphricam milites vt. L. Pisonem interimerent/ eo tēpore aphricę proconsulatū gerentem, cū Chartaginē ingressi ad. L. Pisonis ædes venissent: vbi Piso esset petierunt: Pisonis seruus veste aspectuq; conspicuus cum rem quo tēdebat animaduerneret, vt dominum ab eorum visu seruaret seipsum pisonē esse mentitus est. occisus autem dominum tamen nō seruauit: quia re detecta Pisonem quoq; interemerunt.

¶ De Cluentij peligni seruo.

Cluentij peligni seruus cum videret dominum a suis comprehensum vt ad Pompeium deduceretur: fide animoq; in dominum singulari decreuit/ & dominū & simul a crudeli supplicio turpitudineq; liberare. Repente enim in medijs militibus eum & postea seipsum cum eo interemit.

¶ De Fimbrię seruo.

Idem Fimbrię seruus fecit: nam cum a legionibus suis Fimbria proditus esset: ab eo iussus vt turpi morte liberaret, ipsum seq; post eū interemit.

¶ De Micito Anasilai seruo.

A fidelibus seruis qui atrocita moliti sunt ad eque fideles sed minus truces trāsibimus. Anasilus messenius qui olim messanā in Sicilia condidit, & postea tyrannidem apud rheginos exercuit/ moriens filios in Miciti serui sui tutelā reliquit. Isaūt tanta fide bonitate atq; iusticia cōmēdatam sibi administrationem rexit, vt rhegini ciues haud indecorum sibi ducerent a seruo eque vt ante ab Anasilao domino regi. Cæterum posteaq; Anasilai liberi adoleuerunt, vrbis administrationem seruus eis tradidit: ipseq; pauca secum accepta pecunia olympiam habitatum se contulit.

¶ De quibusdam seruis matronę adrumentanę.

Qum adrumentum obsidione præmeretur, a matrona adrumentana Serui quidam in hostium castra profugerunt: vrbe autem postea ab hostibus capta serui quoq; profugi cum eis in vrbe ite-

ruerunt: statimque ad matronam cuius serui fuerant perfecti eam magna minati ceperunt: & cum durum seruitium vlciscivelle diceret tanquam hostes essent extravrbem in tutum ab hoste locum ea deduxerunt semperque ei fidem quam debebant presterunt.

¶ De patauinorum seruis

Quoniam Asinius polio acerbe patauinos urgeret ut pecuniam armaque presenteret & ob id omnes laterent: edicto seruis libertatem proposuit qui latentes dominos detegerent. Mira res profecto fuit seruum neminem inuentum qui non constanter eo modo propositam libertatem sperneret.

¶ De Cepionis seruo.

Accusatus Cepio quod in Augusti vitam conspirasset ad tiberim a seruo suo in corbe tectus & inde hostiam nocteque proxima prope Laurentum platus fuit. ab eo loco nauem conscendens contrariis ventis Cumas usque reiectus comite seruo Neapolim perrexit: ibique cum seruus eum addidisset a centurione qui eum persequabatur captus seruus ipse nec promissis nec minis sed ne tormento quidem adduci unquam potuit ut dominum ubi esset detegere vellet.

¶ De seruo. P. Cornelij Scipionis qui maior est dictus.

Publius Cornelius Scipio maior proelio aduersus Hannibalem grauius vulneratus a seruo in equo restitutus est: & cum ceteri eum destituisent ab illo ipso seruo in castra productus est.

¶ De Era & Carimonio Cleopatrae ancillis.

Intervirorum exempla quae de seruis tradidimus vnum de duabus ancillis addemus antequam finem in antiquis de hac re faciamus. Era & Carimonium reginae Cleopatrae ancille cum essent cum ea quando se interemit eamque regio ornatu composuissent Era pro dolore ad Cleopatrae pedes mortua concidit: Carimonium autem dum capiti coronam accommodat vigilum clamore excita cum nondum peregisset responsum ipsa quoque mortua est.

¶ Recentiora De duobus seruis Cozagiani persequere.

Inter fidei insignia recentiorum seruorum exempla hoc quoque scribemus de quo tamen nihil praeter auditum habemus. Cozagianus persona cum tenuis fortunae mercator in Indiam Cambargam urbem usque penetrasset, ab indo rege ad magnam fortunam sublatus est opesque ingentes apud eum conegit. Postremo apud regem (ut in aula mos est, per in

uidiam falsis criminibus accusatus ab eo morte affectus est. hic cum ad regem ingressus occideretur duos in exteriori conclavi seruos reliquerat: qui postea a rege in cubiculū vocati vt ab eis de domini pecunia certior fieret, statim vt iacentem humi herū mortuum viderunt, adeo eos in dominum charitas incendit/ vt sprete vita ambo vnanimis cultellis quos secum habebāt regem occiderent: atq; haud multo post ipsi quoq; interierint.

¶ De Franciono Ioannis Andreæ Lampugnani ministro.

QUanq̃ haftenus de seruis tantū scripserimus, hunc tamen liberæ conditionis ministrum addemus: qui quod in humili nat⁹ erat fortuna/ & quod inops vili præcio operam suā locabat, per multis seruis de quibus scriptum est inferior haberi poterat. Itaq; haud iniuria inter seruos annumerabitur a nobis. Hic Francoinus nomine Ioanni andræ Lampugnano seruiebat: qui cum patronum mane eius diei qua Galeatium Sfortiam Mediolanensem ducem occidit turbato vultu tumultuarie omnia gerere conspexisset, orando blādendoq; adeo instittit vt ad ea detegenda quæ animo moliebatur patronū expugnaret. Itaq; re intellecta in eius periculi parte esse voluit, minime territus mortis metu/ quæ impendere videbatur: neq; etiā præmio quod re detecta sperare poterat a fide in Ioannem andream reuocatus. Quartus igitur in eorum fuit numero qui tantum facinus adorirentur, paruo tantū pugione armatus in militari cohorte quæ galeacij corporis custodiam obibat. omnia enim pro nihilo duxit/ vt patrono fortē aliquā p̃stare operā posset. In hoc autem quia arbitror par aliud exemplum non inueniri posse de seruorum fide finem faciemus.

¶ De morum ac fortunæ mutatione.

¶ Caput nonum.



MORVM ATQ; FORTVNAE mutatio quam persæpe in multis videre contingit, quemadmodum ad bonam nos sp̃e erigere debet/ vt ex quocunq; etiam detestadæ vitæ genere fortunaq; letum cernere exitum possimus, ita etiam continere nos debet ne primordia rerum in quibus boni aliquid elucescit nimis cito laudemus: neq; præsentis fortunæ felicitati nimium fidamus: cum vtriusq; rei ingentes fieri mutationes videamus quæ res vt magis etiam appareat/ de ea veterū recentiorumq; exempla permulta hic annectemus.

¶ De Fabio Gurgite.

EAbius in vrbe roma nobilissimo genere ortus a prima ætate quam multis infecerat notis absumptis perditæ paternis opib⁹ gurgitis cognomētū sibi cōparauit. Cæterū postea relictis primæ ætatis libidinibus (id quod etiam nunc interdum fieri contingit) in eam temperantiam peruenit vt dignus haberetur cui populus ro. morū censuram crederet. Senex enim insigne se vtrutis ac modestiæ exemplum patriæ præstitit: cui iuuenis in venere gulaq³ nimius atram nubē obtenderat.

¶ De Augusto.

In triumviratu qui magistratus vndiq³ rapinas ac seuitiam spirabat nullus legitur Augusto acerbius in sanguinem atq³ fortunas ciuiū se uisisse. Nam durum se atq³ inexorabilem in multis præbuit ad quæ ceteri inclinabant: & falsis paruisc³ criminibus motus ciuiū sanguinē opesq³ auare crudeliterq³ nimis hauriebat. Ceterum posteaq³ solus rerum potius est nemo neq³ ante neq³ post illo vel humanitate maior vel bonitate legitur fuisse. neq³ enim contentus fuit illis pepercisse qui in eius vitā cōspirasse conuicti erant sed multos quoq³ ex eis affectos beneficijs vt amicus sibi conciliaret enixus est. Sed iam a mali ī bonum mutatione ad eā quæ contraria est transeamus.

¶ De Tiberio Cæsare.

Longe magis varia fuit Tiberij Cæsaris vita atq³ fortuna: qui ab Augusto socero atq³ eodem vitrico non sinæ vitæ periculo rhodum relegatus, haud multo post ad imperium conscendit. Humanum se ab initio atq³ ciuilis bonitatis studiosum ostendens omnem rerum administrationem consulibus permisit: ad id patientiæ perductus vt palam in senatu etiam perexiguæ existimatiōis senatores ei contradicerent. Cæterum cum ætate mutatis etiam moribus adeo crudelis suberbus atq³ immanis fuit vt mortuum populus romanus exclamauerit in Tiberim proijciendum esse. Hic igitur & fortunam & mores tam varios habuit vt ab extremo nulla mediocritatis ratione seruata ad aliud extremum transilierit.

¶ De C. Caligula.

Non minor etiam mutatio illa fuit quæ in C. Caligula imperatore visa est. Nam posteaquam ad imperium conscendit vt timore omnes liberaret factas aduersus fratres quos Tiberius occiderat accusationes publice combussit: & vt clarius humanitatis studium ostenderet legere chyrographum recusauit ad se missum quo iniuncta contra salutem eius conspiratio detegebatur: ob id vt dicebat ne aliquem supplicio afficere cogeretur: sorores quoq³ vt fratrem equum erat vehementer dilexit. Cæterū ficta eiusmodi virtus bonitasq³ haud lōge

abiit neq; diu ostensum ante ingenium prestitit. breui enim fratrem occidit. crudeliter sorores vrbe expulit i romanorum ciuium qui nobilitate fulgerent q̄q̄ Innocentium vitam atq; fortunas atrociter seuijt : adeo vt ijs qui eum ante norant Caligula ille non videretur quem ab initio alijs moribus ad principatum conscendisse viderant.

¶ De Nerone imperatore.

Q Vis Nerone in morum mutatione magis varius fuit? qui a prima ætate matris obseruantissimus vt qua bonitate esset clarius appareret perlatis ad eum litteris quibus damnati hominis supplicium mandabatur vt eis e more subscriberet, dixit quam vel le nescire litteras ne cuiusq; mortem madaſſe videret. vectigalia aliaq; grauius populis imposita onera diminuit. Senatoribus fortune casibus nulla sua culpa ad inopiam vergentibus de publico salaria constituit. Sed posteaq; ætas inualuit in matrem impius mortem eius procurauit, senatores clarosq; alios pmultos viros leuissimis de rebus interemit nec eo contentus tormentis interesse voluit: multas i se tanq; facte essent cōiurationes finxit vt seuiendi materiam haberet. Cum aut in prouintias procuratores mitteret præter generalem normam augendorum vectigalium, monebat seorsum scire ipsos quæ ipsius necessitas esset: tãdẽq; in diuites omnes ceu in hostes inuectus est virtutibus quas adolescens præ se ferebat in contraria longe q; maiora vicia conuersis: vt non homo sed infandum monstrum inter homines emerſisse videretur.

¶ De M. Ottone Siluio imperatore.

Illi de quibus est dictum semel tantum mores mutarunt. At Otto de quo sumus dicturi sæpius Nam a prima ætate impudiciæ nota laborauit & præterea iniustus habebatur. A Nerone in Lusitaniam missus eam singulari iusticiæ laude vt omnibus mirum videretur rexit Factus postea imperator ad primas libidines conuersus est Deniq; moriens adeo ab eo qui ante videbatur diuersum se ostendit, vt animi fortitudine Catonem Brutumq; superaret: breui vite sue cursu sæpius morum mutatione facta.

¶ De Domiciano imperatore.

Domicianus primis imperij inijs non abhorre modo videbatur vt humanus spargeretur sanguis, verum etiam ea loca tanq; molesta deuittabat in quibus cesis ad vespandum animabus eorum cruor manabat. Relictas quoq; hereditates repudiabat Sed vt alij de quibus diximus ex bono in pessimum conuersus, leuissimis de rebus nobilissimos viros permultos occidit bonaq; eorū publicauit: mortuorum bona inuasit qui vel vno teste probarentur dixisse velle bonorum suorum heredem principem esse: prorsus igitur a bonitate atq; ab

stinentia quam primis initijs ostenderet ad ingentem immanitatem atq; rapacitatem se transtulit.

¶ De Antonino Caracalla imperatore.

Vic persimilis Antoninus Caracalla fuit: qui in prima iuuentia si quē ad supplicium deducivisset oculos in aliā partē manantibus lachrimis auertebat: is postea mortuo patre immanis factus sine causa Antoninum gethā fratrem item senatores permultosq; alios crudeliter interemit.

¶ De Diogene Cynico philosopho.

Non minor quoq; ea fuit morum mutatio quam Diogenes Cynicus philosophus fecit: qui Synope ortus vrbe pontica ad ulte rine monete infamia notatus a patria pulsus fuit: Is postea athenis data philosophiē opera in tanto opes odio habuit vt nudus degeret atq; nauitico dolio pro domovsus a nullo vel pecuniam aliam rem acciperet.

¶ Recentiora De Saulo apostolo.

A Priscis exēplis mutatis moribus ac fortuna ad recentiora transituri Saulum Tarsensem primo commemorabimus. Quis ei tam crudeliter in oues lupo q̄ ipse in christiani nominis homines seuiuit p̄ viribus suis vsq; quaq; vbi inueniri p̄ Syriam eos cōtigit Nam id vsq; adeo enixe egit vt q̄q; ad modum adolescens ad lapidandum Stephanum leuitam cum eius p̄secutoribus conueniret. Mutatis postea moribus mutato etiam nomine eius fidei cuius fuerat accerrimus p̄secutor dux atq; p̄dicator extitit. & qui martyrum sanguinem sparsit dū christianam fidem impugnaret suum postea vt eā tueretur effudit. Nec minus studiosum se promptumq; Christi discipulum q̄ ante seu⁹ fuisset hostis ostendit.

¶ De Augustino aurelio episcopo hipponensi.

Vrelius quoq; Augustinus manichee heresis sectator catholicā fidem acerbē impugnauit: modica ortus fortuna sed ingenio tāto vt ei neq; ante neq; postea vllus videbatur posse p̄ferri. Is posteaq; Ambrosij opera ad catholicę fidei gremium se conuertit, mutatis moribus manicheorum ceterorumq; hereticorum dogmata impugnauit infregitq; ac tantum in christiana eruditione profecit vt e quatuor (quorū scripta ad alios nō catholica fide erudiēdos recepta sunt) vnus nec is quidem nisi clarissimus habeatur: nulla re minus q̄ hipponensi episcopatu notus.

¶ De Maria ægyptia.



Maria mulier ægyptia primam ætatē vulgato corpore vt foedis-
simum scortum egit: vino etiam plus æquo vasa: sed posteaq̃ pe-
titis hierosolymis antæ actæ vitæ eam penituit & alios mores
induit, profecta trans amnem Iordanem in deserta syriæ loca
ætate sua singulare virtutis ac presertim abstinentiæ atq̃ honestatis exē-
plum extitit: libidinum quibus adolescentiam macularat post mutationē
hostis tam seua q̃ ante per petulantiam ad alios in venerem rapiendos
pronam se præbuerat.

¶ De Pelagia Mima antiochena

Hic similis antiochena mima non modo corpus vulgauerat ve-
rum antiochiæ quoq̃ scenę ac theatro operā suā locabat. Hęc
postea mutato viuendi genere cum in deserta loca se contulisset,
libidines delitiasq̃ in vitę rigiditatem solidamq̃ virtutem commuta-
uit: ita vt abstinencia alijsq̃ virtutibus permultos monachos atq̃ heremi-
tas superaret, editisq̃ & dum vixit & postea q̃ mortem obiit miraculis i-
sanctarum numerum referri meruit.

¶ De Mutio latrone.

Mutius ægyptius latro ita in hominum corpora sicuti in animos Pe-
lagia seuiebat: alienis enim opibus inhiās vias obsidebat, atq̃ in
eos qui iter facerent grassabatur. postea autem quam cor eius de celo ta-
ctum fuit, & is viuendi studia mutauit: ad heremum profectus non mo-
do per virtutem plurimum profecit, verum sancti quoq̃ nomen conse-
cutus est.

¶ De Dauide latrone ægyptio:
& Moise ethiope

David quoq̃ ægyptius eque vt Mutius latrocinium exercuit atq̃
insuper Latronum dux fuit in thebaida superiore apud hermo-
polim. hic immutata similiter vita monachalem ordinem pro-
fessus ad singularem morum sanctitatem peruenit. Item quoq̃ Moises
ethiops egit cum monasticam vitam latrocinio permutauit.

¶ De Ptholomeo & herone heremitis.

Contra hęc quę scripsimus Ptholomeus ægyptius quindecim an-
nos in heremo commoratus est atq̃ vitam solo pane ac rore du-
cens orando tempora sua transigebat: sed postea ad priorem sce-
lestam vitam reuersus apostatauit. Hero quoq̃ Alexandrinus cū ma-
gnam temporis partem austere atq̃ cū virtute egisset, religione cū vir-
tute relicta ad secularem vitam vt inter scorta viueret conuersus est. cete-
rum illius etiā vitę poenitentia ductus ad heremum, denuo se recepit.

¶ De Gulielmo Giennæ duce & comite pictonensi.

Gulielmus Giennæ dux (ita enim i aquitanis vrbs nunc dicitur) cū in prima ætate seuus esset & multipliciter catholicam impugnaret ecclesiam tandem vitam moresq; mutauit. nam cum seculo renunciaffet hæremiticam egit vitam, thoracemq; quem olim aduersus ecclesiam induerat super nudo indutus macerandi corporis apud se instrumentum esse voluit: congregationem quoq; religiosorum hominum salutis anno centesimo ac quinquagesimo quinto supra mille instituit qui ab eo gulielmitæ appellati sunt.

¶ De Alphunso secundo neapolitano rege.

Est magna quoq; morum fortunæq; mutatio quam Alphunsus secundus neapolitanus rex fecit. nam simul cum iuuenta armis litterisq; relictis hortos vna cum vino epulisq; secutus est. Itaq; ex forti manuq; prompto ac militaris prudētiæ pleno egit vt foecos ac propter obesum corpus ad res gerendas ineptus postremo pene amens etiā haberetur. Amisso enim animi vigore ad primū Caroli octaui gallorum regis aduentum cum ijs in eum arma moueret, attonitus Ferdinando filio regnum tradidit: ac nauem cōscēdens in Siciliam terroris plenus profugit cum & hostis iuuenta quæ consilij plerunq; i digressa est, Item parum copiosa rei pecuniariæ ratio. Ita enim esse docebat corrogata in primo aduentu ab omnibus pecunia præterea hiems quæ venientem hostem adoriebatur satis magnam spem facere possent vt non resisteret modo sed in galliam ipsam illatum bellum transferret: id quod haud difficulter poterat cum affatim milites & pecuniā ei superessent Cæterū animo captus omnibus neglectis cū præciosa permulta præprope rans itē arma atq; innumerabiles equos præterea munitissima loca relinqueret qui in iuuenta inexpugnabiles arces deuicerat qui turcas ipsos magno labore expugnata hydrunto vrbe Italia depulerat nihil vltra quesisse videtur nisi vt se ac rationem aliqua indulgendi genio seruaret. Sed ne Sicilia quidē in quam se profugus recepit longo tempore ad seruandam vitā adiumento fuit. Siquidem illic nulla re minus quam hostiū armis oppressus sine regno in ea breui diem suum obiit manu vehementi cancro debilitatus. De Pyrrho epirhotarum rege cui i prima ætate armis ac bello par videbatur inclinata ætate non Dionysius quidem postremus Nam dei atq; religionis quāquam fortuna affectus nunq; se immemorē ostendit. sed tamē ab eo q in iuuenta fuerat tam dissimilis quam obscurum sidus soli comparatum factus.

¶ De Io. Iacobo Triultio Gallici
regni marescallo.

Quanq̃ mores vno tenore incolumes seruasse videatur Io. Iacobus Triultius in Gallico regno marescalli honore insignis, varie tamen eū fortuna habuit. Adeo vt quis de viuente scribēti pudor atq; assentationis suspitio difficilem materiam faciant, tamen propter rerum magnitudinem in quibus vitæ cursum hactenus trāsegit, sine iniuria præteriri videatur non posse in eorum numero, de quibus in varietate fortunæ mentionem facere cœpimus. in paucis enim enixius vires suas fortuna exercuisse videtur, si diligenter primordia eius cum medijs medijsq; cum postremis collata fuerint. Sub p̃ncipe nato honestior ortus cōtingere vix potuit, q̃ vt mediolani parentem nancisceretur Frācisco Sfortiæ / & ante & post indeptum ducatus honorem propter gentis nomen ac virtutem gratissimo: quam vt ab eodem principe ipse quoq; vehementer in prima ætate diligeretur. Sed nec minore gratia apud Galeacium fuit qui Francisco patri in regno successit, inter eius p̃cipuos sodales semper annumeratus. ad potentiam quoq; maiorem conscendit postea sub Bona Galeacij cōiuge. siquidem post Galeacij mortem in eorum ascitus fuit numerum qui primas in principatus administratione partes tenebant. Cæterum his successibus plurimum etiam addidit, posteaq; Mediolanē. ducatus moderatio ad Ludouicum Sfortiam Galeacij fratrem translata fuit: omnibus enim tam externis q̃ domesticis belis quæ Ludouicus dum nepotis personam sustineret gessit / magna ex parte primarios honores Triultius sustinuit. Id ostēsum fuit cum ijs qui ad venetos in parmensi agro defecerant illata arma fuerunt. Cum ferraria quam Veneti inuaseraut defenderetur. Cum motum ab eisdem bellum a Mediolanē. vrbis finibus In Brixianum atq; Veronensem agrū translatum fuit. Cum Innocentius octauus pontifex suscepta contra Ferdinā dum aragoniū arma omittere coactus fuit. Cum Bochalini tyrannide liberatam vrbē auximum Innocentio octauo atq; romanæ ecclesiæ ipse restituit. His rebus blandiri plurimum Triultio & tanq̃ indulgens in eū parens esse visā est fortuna: quæ haud multo post ceu nouerca facta cum erga eum Ludouici immutasset animum / nonne ea quæ citra mortē homini grauiissima sunt intulit? cum patriæ finibus ipsum cedere coegit: & illa cum aragonijs regibus Neapoli ad sustinendam vitam quærere quæ domi debere propter res bene gestas large ad agendam dignitatem expectare videbatur: sed haud longo tempore immorata his malis fortuna præstitit vt Triultium exilij sedes altius eueheret: & ab aragonijs regibus inter primarios militares duces creatus nihil de pristina fortuna dū res ipsorū stetit & tueri sua armis voluerūt desiderare posset. Quid post-

ea Carolo octauo gallorum rege Neapolitani regni possessore facto: nonne ab eo benigne exceptus pristinam fortunam incolumem seruauit: cui vnus ipse quoq; prestitit vt in galliam rediturus cum parua manu Italię longitudinem inter armatos populos hostilesq; exercitus calcaret: & hanc usq; idest in fines suos incolumem se reciperet. Idem etiam cū Ludouicus decimus secundus qui paulo post Carolo in galliarū regno successit repetere tanq; hæreditario iure debitū mediolan. ducatum armis decreuisset, nōne effecit vt quanq; viribus minime inferior Ludouic⁹ Sfortia sexto decimo die omnibus relictis in germaniam profugeret: atq; inde quinto mense post reuersus cum iam ducatus magnam partem recepisset/apud nouariam a suis proditus in regis potestatem veniret. Alia quoq; foelicitatem cum virtute testandam Triultius egit vt magis fortunę varietas ostenderetur: sed quia expeditionum alios habuit comites non est vt vnus decori ascribamus quod ad plurium laudem pertinere posse videtur. Illud quidem ipsius erit proprium quo magis quanta sit fortunę vis pateat / quod in patriam reuersus eorum possessor est factus quæ ab ijs parata fuerant quorum opera ipse patria caruerat. Quod autē de expeditionibus quas communiter a Triultio cum alijs confectas diximus ad heluetiorum motus id pertinet: quibus exprimendis etsi ipsius virtus enituit solius tamen decori ea res cedere non debet, cui Carolus de Ambasia intererat: qui magno nomine regis personā in Italia sustinebat: qui paucis annis post armis de Ioannis bentiuoli manu urbem Bononiam extorsit: ac Iulio secundo pontifici atq; Romanę ecclesię liberam restituit.

¶ De ijs qui ab humili Fortuna in grandem emerferunt.

¶ Caput decimum.



NON MINVS MIRA RES est atq; inconsuetata vt ab ignobili stirpe humiliq; fortuna ad magnam aliquis dignitatem magnumq; rerū statum conscendat q̄ vt mores sicut ante diximus in contrariū vertat. de hac igitur mutatione scribemus: vt hi qui in paruis opibus fortunę vicio aut maiorum suorum culpa inueniuntur ad spē excitentur: sciantq; fieri posse vt virtute laboreq; viam ad excellentiorē fortunā sibi astruāt.

¶ De Abertomio Sidonię rege.

A iij



Vius rei primum exemplum in Abarthomio ostēdetur: qui cū irrigare hortos Alexandro magno consueuisset / ab eo Sidoniæ rex constitutus est: vt facto Alexandri magnitudo testata maneret.

¶ De Seleuco Syriæ atq; Asiæ rege.

Hoc quoq; Seleucus testabitur qui inter Alexādrī successores annu-meratus est. Hic Asia Syriæq; ac multis alijs rebus potitus cum obsequitanti Alexandro pedibus officium præstare consueuisset, virtute in tam excellentem fortunam conscendit.

¶ De Spartaco gladiatore.



Dem ostendit Spartac⁹ thrax Romæ inter gladiatores ad edē dos ludos asseruatus. inde enim cum profugisset cum quatuor ac septuaginta alijs gladiatoribus / adeo vires auxit / vt confecto septuaginta milium virorum exercitu / triennium cum romanis bellum gesserit partis sæpius ingentibus victorijs qui demum ad eas vires atq; in eam exultimationem peruenit, vt solus Lucinius Crassus romanorum omnium illius tempestatis potentissimus idoneus haberetur qui ei resistere posset tantum enim sibi nomen armis comparauerat vt de seruo ac gladiatore gerendo bello par romanis factus videretur.

¶ De Opilio Macrino imperatore.



Non meliori fortunæ gradu ad longe maiorem Macrinus fortunam conscendit: quem seruum quidam putauerunt / sed liberatum postea lupanari operam suam locasse / relegatumq; non multo post in Aphricam causarum actorem factū esse: alijs gladiatorem fuisse aiunt / & postea in Aphricam munerū causa missum: vnde cunq; autem emerferit hoc liquet ex humili fortuna virtute atq; industria sua per Caracallem palatio præfectum ad imperium deinde conscendisse.

¶ De maximino.



Maximinus parem fortunam tulit. Micheæ gothi & ababæ alang filius in prima ætate sub parentibus pecora paut. arma postea secutus a romano exercitu ad augustale culmen euectus est.

¶ De Marciano tyranno.



D hunc honorem a sediciosis exercitibus in germania aduersus Galienum promot⁹ est marcianus quanq̃ triduum tantum post creationem vixerit: is in prima iuuenta ferrarius faber fuit, quod ei in contumeliā a percussore qui eū interemit obiectū est, cum diceret Marcianum ipsum ensem excudisse / quo occidebatur:

verum iam a liberis ad seruos transeamus.

¶ De Foelice ac pallante.

Quantum etiam Foelici atq; Pallanti Claudij Cēsaris seruis fortuna aspirauit: & ad quantam potentiam eos extulit? Pallas enim imperium regebat tanta existimatione vt offerente ei senatu cōsularia ornamenta ostenderit dignitati suæ indecorum ea accipere: opes autem ipsius adeo creuerunt: vt quærente Claudio inopia se laborare dictum fuerit vt a Pallante se adoptari curaret, quoniam ita diues futurus esset: neq; vero hæc ipsius fortune satis fuerunt consolatus præturæ atq; alij magistratus ipsius consilio atq; arbitrio dabantur. Foelix autem iudeæ gubernande præfectum in eum dignitatis sublimen gradum peruenit vt Agrippæ regis neptem vxorem duceret.

¶ De Cleandro.

Naud minorem gradum apud Commodum imperatorem Cleander habuit ipse quoq; seruus: is enim vnus imperatorio cubiculo præerat: atq; ipsius imperatoris custodię curam habebat. Quinetiam palatinę præfecture curam gerebat: in tantis opibus tantaq; existimatione vt putatus fuerit ad imperium aspirare. sed auaritia rapinisq; populo ro. inuisus factus cum ad mortem vocaretur, Cōmodus occidi eum cum filiis iussit: corporaq; ipsorum per urbem trahi. Ludi quibus in eos sepe fortuna vtitur qui in principum aulis nimia honorū cupidine incensi vltra quam fas est conscendere non verentur.

¶ De Hermia eunucho.

Hermia eunuchus trapeluntij ciuis seruus athenas profectus est vt studijs operam daret. audito igitur aliquot tempus Platone doctus euasit. Itaq; Asiam quę patria erat cum domino reuersus virtute sua patria urbis imperium sibi peperit. ab infima enim fortuna quę seruilis est debilitatoq; per euitationem sexu, in eum excellentem gradum industria quam per doctrinam parauerat euectus est. Sed postea finis miserabilis fuit. captus enim cum in colloquiū cum Menone rhodio venisset & ab eo persarum regi datus suspendio vitam finiuit Verum quoniam satis de veteribus scriptum est: iam tempus videtur vt ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora De Narsete eunucho

Quoniam de eunuchis mētionem facere cœpimus veluti de his quorū infima est fortuna nō modo propter seruitutis humilitate verum etiam ob debilitatē sexus qui facit vt nihilo meliores

eunuchi quæ fœmine dici possint In recentioribus enarrandis ab eunuchis non discedemus: ut quo humilior eorum fortuna est eo magis mirus ipsorum in tantam altitudinem conscensus videatur. primum autem Narsetem eunuchum ut virum admodum virtute insignem commemorabimus. is a Iustiniano imperatore ex muliebri seruitio sumptus secretis ac regie Gazæ præfectus deinde cum exarchatus honore in Italiam missus magna industria multisque preclare gestis gothicam barbariem poenitus Italia depulit: quam decem ac septem annos tanta prudentia iusticiaque rexit ut cum a Sophia Augusta Valerij Iustini secundi qui Iustiniano successerat coniuge per invidiam reuocatus esset Italia ab Augusta rebellare potius decreuerit quam illi parêdo perpeti ut Narsetes exarchatu cederet Ioannis autem tertij pontificis opera postea Iustino reconciliatus cōsul creatus fuit. per id tempus & romę & venetijs de manubijs atque hostium præda permulta templa cōdidit. Itaque qui eius victorias considerauerit ac simul tempus quo diu Italiã ad consulares fasces atque Italicū exarchatum ex tam infima fortuna naturaque euectus rexit, lōge maiori ad ea gerenda ætate quam illa vixit opus esse dicet: fortasseque si Scipiōe superior non videbitur illi eum æquando non errauerit.

¶ De Eutropio eunucho.



Dum fortuna sed dissimili vertute Eutropi⁹ eunuchus ab Archadio factus est consul: adeo in homine natura moribusque tam vili fortunavires suas ostendit. Nam si orientales populi seruituti assueti a servis reguntur, id quod nostra quoque ætate fieri videmus infusa a natura ignavia longusque usus facit ut res non tam noua & propterea non mira videatur. Sed quod romanus exercitus ingenioferus in quo par animi ac corporis inesse robur consuevit homini eunucho (si modo euiratus sexus hominis nomen recepit) paruerit quo res ipsa plus habuisse difficultatis videtur eo etiam magis est miranda. hoc igitur cogit ut huiusmodi hominum siue virtutem siue fortunam dicere malimus non ingentem solum verum maximam quoque fateamur fuisse.

¶ De Eurithrio eunucho.



Iam Eurithio eunucho contigit qui a Leone imperatore exarchus in Italiam missus fuit: ut semivir qui paulo ante culine seruierat tot tantosque regeret populos. Sed quoniã satis de eius modi diximus iam ad alios sublimiores nos conuertamus.

¶ De Eugenio Tyranno.

AVgenius tyrannus qui a Theodosio rebellare ausus est ante magister ludi fuerat. mox valentiniani a secretis scriba. postremo Augustum se compellare ausus est.

¶ De Fl. Val. Iustino.

Ionge minore fortuna post Anastasium ad imperium profiliit Iustinus primus: nepotemq; Iustinianum reliquit. Thrax enim ignobili loco ortus subulcus ob inopiam fuit: inde bubulcus factus postremo operam suam lignario sabro locauit.

¶ De Mauricio imperatore.

MAuricius qui ab initio notarius fuit deinde vigilum praefectus ram sub Iustino secundo gessit in oriente imperator creatus Tiberio socero successit, vigintiq; annos imperium rexit.

¶ De Theodosio tertio imperatore.

ASimili officio ad imperium Theodosius tertius in oriente conscendit publicanorum enim scriba fuit.

¶ De Basilio imperatore.

BAsilius qui olim abbatis minister fuerat a Michaele constantinopolitano imperatore in eam fortunae magnitudinem euectus est vt post imperatorem primus haberetur. Is demum domino per scelus occiso ad imperium in eius ascendit locum, non minus infamiae propter proditorem q̄ honoris propter augustale nomen affectus. In eo enim verum est inuentum vetus adagium quo ferunt homines ab infimo ad summum gradum raro nisi per magnam virtutē / aut grande nefas conscendere.

¶ De Maumethe auelanaginar arabe.

Msignis ab infima fortuna ad ingentem ascensus Maumethi auelanaginar arabis in hispania fuit regnante enim Alphunso legionensi rege adeo is fauentem habuit fortunam vt e bubulco a mauris ab bethicæ siue vt nunc ferunt granatae regnum fuerit euectus.

¶ De Roberto episcopo atrebatensi.

In sacerdotali quoq; ordine persæpe miranda hæc fortunæ incrementa conspiciuntur. ad eum igitur transibimus. In eo ordine Robertus fuit fabri ferrarij Carnotensis filius quem ipsius foelicitas ad atrebatensem tornacensemq; simul episcopatum euexit.

¶ De Ioanne ballua Cardinale

Similiter Ioannes bellua cardinalis in pictonibus Caligarij sartoris filius astu foelicitateq; simul in eam fortunam cum Ludouico vndecimo gallorum rege peruenit, vt regem vnus pro arbitrio regeret: & per eum se ad cardinalatum euexit: q̄q̄ postea deprehensus in re

gem conspirasse in vinculis diu habitus fuerit: ac demũ Sixti pōtificis opera liberat⁹ romā inops iuerit vbi eũ se gessit vt sub innocentio octauo postea mortuus ingentes reliquerit opes.

¶ De Gulielmo brissonetto cardinale.

A Simili gradu ad maiorē Gulielmus brissonettus turonēsis cū Carolo octauo Ludouici filio cōscēdit. Nā apud eũ ita gētē suā extulit vt in eius p̄pinquis quatuor galliē totius primarię publicę pecunię pcuratiōes ac quęsturę p̄multiq; alij magistratus inuenirentur: ita vt per ipsum eiusq; p̄pinquos omnis regia pecunia tractaret: cuius eas sibi suisq; quas volebat partes faciebat: eoq; puerilē Caroli etatem pduxit vt penes Carolum regis tamen esset nomen Ceterũ regendi fruendiq; regni potestatem arbitriumq; Gulielmus haberet: ob q̄ foelicitatem cardinalatus honore insignis factus insuper rhenensem episcopatum atq; titulum vnus e duodecim galliæ paribus accepit.

¶ De Ludouico patauino patriarcha.

S Imili fortuna Ludouicus patauinus vsus est q̄ chirurgus erat. cum ab Eugenio quarto in cardinaliũ numerũ receptus fuit: & Aquileiensis patriarchatus honore factus insignis opũ magnitudine & apparatus magnificentia excedere nedũ multos equare reges putatus est.

¶ De Petro Riario cardinale.

Etas nostra non sine admiratione Petrum Riariũ fauonensem vidit ordinem minorum profitentem: qui q̄q̄ non ignobili prorsus genere ortus iops tamen panem vt ordinis eius mos est mēdicabat. Eum Sixtus quartus (cui diu in ordine suo ministrarat) ad cardinalatum euexit: & præterea constantinopolitani quoq; patriarchatus honore decorauit. Is in tantis opibus tantaq; aureorum vasorum ædificiorum ac omnis generis vestium pompa tam prodige ne large dicamus vixit vt æquari multis regibus posset. Luculloq; potitus ac Xerxi q̄ Francisco aut Bernardino quorum ordinem profitebatur videretur conferendus atq; omnes qui eius originis noticiam haberēt in admirationem cōuerteret.

¶ De Hieronimo Riario immolæ ac foroliuij comite.

DEtri frater Hieronimus nomine nulla maiori fortuna q̄ frater cū honestiore se negotio exercere non posset in patriavili mercede publicanorum scriba fuit. is a Sixto pontifice actus ac foroliuij atq; imolę vrbium nonnullorūq; aliorū locorū p̄cipatu honestatus ad neapolitani quoq; regni conestabulatũ (qui post regem primus est honor) & militarium pontificis copiarū ducatum ascēdit. In cuius manu ita esse pontificis voluntas putabatur vt regum principūq; legati item maz

gni antistites pontificis aliqua in re assensum cupientes, prius Hieronymum adirent tanquam ad pontifices flectendam mentem pⁿecessarium: ne quod vero is solus fuit qui per Sixtum pontificem ab infima ad magnam fortunam creuerit: etenim haud paruus eorum numerus fuit quos propter sanguinis propinquitatem humillimo natos loco (ut alia minora taceam) comoda cardinalatus honore ducatus ac urbis romanae praefectura insignes reddidit.

¶ De Iacobo Cuerdo bituricensi.

QUam autem ab ecclesiasticis ad seculares transferimus Iacobum cuerum bituricensem ponemus qui inops minora mercimonia per propinquam patriae regionem venditabat. Idemque ob rerum tenuitatem mercibus suis non institoris modo nomen sed iumentum quoque officium praestabat verum is postea apud Carolum septimum in eam peruenit gratiam, ut principes ipsos opum magnitudine superaret. & quod maius putari debet, per eum Carolus regnum totum administraret.

¶ De Sulthanis aegypti.

Sed quam aliam magis mirandam ab humili sordidoque loco mutationem ad ingentem fortunam quam Sulthanorum esse dicemus eos enim videmus prius oportere seruos fuisse quam ad eum honorem conscendant manumque illam quae aureum tantorum regnorum sceptrum acceptura est, necesse est ante defricantis equis aut culinae immundis ministerijs deseruisse. Ex tam sordidis autem initijs in eum principatus sublimitatem afferuntur ut ceu numina a populis suis colantur eisque aegyptus tota item arabia iudea palestina mesopotamia denique Syria omnis pareat quorum singulae partes quondam magnorum regum sedes fuere.

¶ De humanis casibus ac fortunae varietate. ¶ Caput vndecimum.

¶ De marco et barbula.



DE VARIIS CASIBVS quae materia superiori coniuncta est scripturus a Marci praetoris ac barbulae mutatione quae peruaria fuit incipiemus Marcus cum id bruti partibus praetura gessisset hostis iudicatus est: & postea acie in Philippicis campis superato Bruto ut plerique alij captus fuit. Astu vero cum seruum se fingeret a barbula coeptus est qui cum in eo & prudentiam & ingenium animaduerneret esse, alijs cum seruis ac simul domui gubernandae praefecit. Sed cum indies re ipsa videret modestie atque

veræ urbanitatis plus in eo quàm communiter in seruis soleat esse: secreto cōpellatum efficacibus verbis urgere cœpit ut si in rebellium numero essent illud ne occultaret quoniam eius liberandi rationem initurus esset: Sed Marc⁹ risu discutere rē quærebat negans ex eo numero se sed vere seruū eē eos quoque quib⁹ añ seruuerat tēpusque quo venūdatus fuerat, ceu rē verā apposite narrabat. verū barbulam certiora hac de re argumenta eliceret dixit velle se Marcū Romā secū ducere, ratus si inter rebelles haberetur p̄ timore Romā ire recusaturū. Marcus autem nihilominus quam barbula ingeniosus affirmat libenter se iturum. Profectus igitur ad urbē cū barbula dum ad consulis valvas dominum moratur, a ciue romano agnitus est. qui barbulae ceu amico eum detexit. Is nulla mētionē de hoc cū Marco facta statim ad Agrippam profectus per eum ab Augusto impetrat ut Marco ignosceretur: atque eum postea ad Augustū deduxit a quo id amicorum numerum acceptus est. Non multo post barbula inter Antonij amicos post actiacam pugnam captus est atque incognitus a Marco emptus. Sed cum Marcus paulo post barbulam esse cognouisset, ab Augusto salutem eius impetrauit: horum casibus fortuna satis varietatem suam expressisse videtur: cum eum qui prætor fuerat seruū fecit nec multo post egit ut dominum cui prætor seruuerat Marcus seruū haberet.

¶ De Lepido & Balbino.

U Arij quoque & mirandi casus Lepidi atque Balbini fuerunt. nam Lepidus olim triumvirorum primus utpote qui potētor erat ius vite fortunarumque in romanos ciues habuerat. Sed postea ab Octauio triumviratu depulsus romam venire coactus est. Illic Balbinum rogare oportuit qui superiore anno proscriptus fuerat. Sed postea pace cum Pompeio facta romam reuersus consulatum obtinuerat. paruo enim tempore fortuna quæ Lepidum ad tantam potentiā extulerat eo deiecit ut rogare eum cogeretur qui Lepido rerū potēte vnus maxime infelix ipm rogabat: cuius etiā calamitas hoc magis augebatur quod Balbini seruis inuisus aditu ad Balbinū prohibebatur. Qui enim alijs audiendo se difficilē præbuerat apud alium sibi quoque restrictum ad res agendas aditum sensit.

¶ De Appio proscripto.

Um Appius proscriptum se a triumviris nosset, opes quas habebat seruis suis diuisit: & cum eis nauem conscendit ut in Siciliam traiceret. orta ingenti tempestate serui eum in Lembum demiserunt monentes illic a tempestate tutiorem fore & ipsi cum naue atque opibus abierunt. Sed ita per iusticiā agere deo qui tuti⁹ se in naui

futuros duxerunt, paulopost cum naui demersi sunt. appius autem quē serui in Lembum demiserat vt mergeretur in Siciliam ventorum vi incolumis perlatus est.

¶ De Vitelio imperatore.



Arij quoq; ac graues auli vitellij casus fuerunt. A Galba enim i germaniam ad regēdos exercitus missus i viaticum pecuniarū rationē nullam habebat nisi vxoris margaritas vendidisset que postea cum socru in parte alienarum ēdium habitauit. Ipse quoq; dum ab vrbe discederet vix a creditoribus explicare se potuit: ijs tamen ex tam humili fortuna ab exercitu in germania creatus imperator Romam venit augusti nomine salutatus. Cæterum fortuna quæ tam feliciter arridere his inijs visa est breui tantam felicitatem in miseriam luctumq; conuertit. Captum atq; vinctū Vespasiani militares duces per urbem traxerūt appposito gladij mucrone submento ne vultum obtegere ab iniuria posset cum cœno sordibusq; eum pueri incesserent: Cæsus per hunc modum, & ad scalas gemonias coniectus ad quas aliorum corpora *scalas* proijciebantur, quibus sepeliendi ius negatum erat. tã variam fortunæ vim habuit vt qui tam paruo tempore vtriusq; fortunę casus tam varie tã grauiter tulerint perpauco fuisse arbitrer.

¶ De Celfo tyranno



Imperante Galieno cum Celfus priuatam in Aphrica vitam ageret vbi tribunus aliquot tempus fuerat ob insignem iusticiam venerabilemq; aspectum passieni opera qui in Aphrica proconsul erat: itē Pomponiani qui fines libicos tenebat, ab exercitibus imperator creatus fuit. Sed cœptum hunc fauorem mutante fortuna Galienæ opera Galieni imperatoris propinque post septimum diē interfectus est. & corpus a Canibus deuoratum.

¶ De Maximiano herculeio.



Vam varia Maximiani quoq; herculei fortuna fuit: is Diocletiani opera iussuq; e priuato homine Augustus factus, non multo post Diocletiani suasu imperium deposuit, atq; ad pristinum vitæ gradum reuersus est. cum autem breui postea huius facti eum poenituisset, Diocletiani filium Maxentium spoliare regno quod eum maxēstius exercitui præfecerat conatus, vix militum effugere impetum potuit. In gallia quoq; quo se ad Constantinum generum contulerat, cum de præhensus esset pares tetendisse insidias, in fuga præhensus misere suspendio vitam finiuit.

¶ De Constantio Cloro Cæsare.

Meliorum quidem exitum sortita est sed non minus tamen ante varia fuit in Gallia Constantij pugna, qui magni Constantij parens fuit. Nam a germanis prelio victus atque in Lingones profugere coactus cum oppidani præ hostium metu aperire portas non auderent fune per muros in urbem receptus est: in quam magna pars eius copiarum se contulerat: cum eodem tempore aliæ quoque eius copię superuenissent eruptione in hostes facta eodem ipso die quo victus fuerat hostes deleuit: e quibus eo prelio sexaginta hominum milia desiderata fuerunt.

¶ De Zenobia Armeniæ regina.

ARomanis ad aliorum exempla transeuntcs Zenobiam radamisti Armeniæ regis uxorem annectemus quæ propter populorū rebellionem cum vna cum viro fugeret & in via pariendi dolore capta esset ita ut ultra progredi non posset virum rogauit ut eam occideret neque in hostium manus venire pateretur: vir post multas lachrimas uxorem amplexus ne dedecus pateretur apud hostes ferro iugulum eius petiit, & mortuam esse arbitratus in araxem fluuium qui prope erat proiecit: neque corpore hostes potirentur: sed postea a quibusdam inuenta pastoribus cum adhuc viuere perspiceretur ad Tiridatem mariti hostem per lata fuit.

¶ De Saulo iudeorum rege.

Inter hos fortunæ varios casus annumerari potest illud quoque quod Saulo iuniori contigit. Nam cum duas asellas amisisset, ad prophetam se contulit ut amissas inueniendi ab eo iudicium acciperet. Sed propheta Saulum iudeorum regem vñctione sanxit. Itaque qui rei vilitatem quam Saulus querebat (vix enim inter iumenta asino vilius aliud dici potest. & eius rei magnitudinem quam a propheta vñctus accepit: non modo non petitam sed ne optatam quidem considerauit: & varia & mira res esse profecto videbitur.

¶ De Hircano pontifice ac rege iudeorum.

Nonne etiā & varij & miserandi casus fuerunt Hircani iudeorum regis atque pontificis: qui a fratre Aristobolo pulsus & postea per Pompeiū recuperato regno cum omnibus quę ante possiderat eius possessionē quadraginta annos quiete retinuit. deinde a nepote antiocho Aristoboli filio atque parthis pulsus defectis auribus in parthiā captiuius ē deductus: cum autē tēpore lapsu postea Antigono herodes successisset & arte magnisque promissis iterū in iudeam perductus Hircanus post tantā calamitatem in priuata fortuna quieturum se speraret, propter falsas suspiciones ab Herode occisus fuit: in eoque assamoneorum regnum finem accepit. In quo fortuna visa est voluisse quam magnę varietates atque in-

constantia ipsius vires ostendere.

¶ De Sedechia qui etiam Ioachim dictus est quarto hierosolymarum rege.

Quam miserandi quoque casus fuerunt Malachie qui etiam Ioachim dictus est: cum opera Nabugodonosor caldeorum regis deiecto a iudaico regno Ioachim qui Ieconias quoque dictus fuit ipse nepotis loco successus est: cum nominis in Sedechiam permutatione. Sed cum vana spe inductus prestare pactum tributum negligeret, a Nabugodonosor rege magnis viribus obsessus, dum euasurum se arbitratur undecimo quo regnare ceperat anno cum uxore ac filiis captus omnes ante filios interemisse patriamque ac templum simul incendi cum vidisset: erutis oculis babilonem perductus. Illic cum coniuge in carcere inter homines lingua moribusque diuersos diem suum obiit.

¶ De persa macedoniæ rege.

Equaque foeliciores exitu vitam fortunamque terminauit Rex persa: qui a misso regno simulque ingentibus thesauris a paulo æmilio ductus in triumphum perpetuo carcere damnatus est: cuius cum vigiles tederet: somno ab eis prohibitus, eo tormento perijt: neque vero his malis ipsius fortuna contenta fuit. Sed filium eius Alexandrum in eam coniecit miseriam: ut notarium professus scribendo vitam duceret.

¶ De Adonibezech cananeorum rege.

Quid vero de Adonibezech cananeorum rege dicemus? qui in proelio a Iosue iudeorum iudice captus, amputatis manuum pedumque digitis: in hunc modum miserrime in vita seruatus est. Siquidem viuere is dici potest: qui eo modo habitus in longam potius mortem coniectus videbitur: passus enim fuit ea se morte septuaginta reges vicinarum urbium affecisse. Cum longo eos tempore veluti canes sub mensa ad pedes suos pauisset.

¶ De Demetrio Nicanore Syriæ rege.

Eorum de quibus diximus varij fuerunt casus: sed longe inconstantiores Demetrii eius cui Nicanoris cognomen fuit. Nam cum in proelio pater Demetrius soter Seleuchi filius aduersus Alexandrum balantem qui se Antiochi epiphanis filium ferebat: vitam cum Syriæ regno amisisset: & ob eam causam ipse in Cretam profugere coactus esset: inde amicorum ope adiutus Alexandro magnis viribus resistente parum profecisset nisi fortuna inexcogitato casu eum subleuasset. Nam cum Ptholomeus philometer cuius filiam Alexander duxerat: genero opem in eo bello magnis viribus ferret, detecta prodicione quam in eum Alexander moliebatur: mutata in Alexandrum voluntate

iniuriam vlcisci decreuit. Itaq; ereptam ex eius matrimonio filiam Demetrio Nicanori coniunxit: foedereq; inito cum in Alexandrum arma quæ ante pro eo habuerat conuertisset, Alexander in Arabiam pulsus illic est occisus relicto filio Antiocho quem Græci theon appellant qui Diodori apameni triphonis cognominati opera Demetrium in syria persecutus paruo tempore ut pater regno eum deiecit. Nicanor vero cum se in Siciliam recepisset seruante eum ad alios grauiores casus fortûa omisso syriaco bello a græcis quibusdam vocatus in parthiam se contulit: fretus parthica expeditione confecta facilius syriæ se recepturum esse regnum. Sed in contrarium res ei cessere quippe in prelio a parthis captus apud eos in carcere est asseruatus. Variante autem sæpius syriæ fortuna post Antiochi theonis ac Diodori mortem. item fratris Antiochi Sotheri qui in prelio a parthis cæsus fuerat, Nicanor a parthis liberatus est atq; in regno restitutus. In quo variante iterum fortuna haud diu mansit. Nam ab Alexandro Zebenna qui apud Ptholomeum philconem regem ægypti in magna gratia erat motis in eum armis superat⁹ pulsusq; cum se Ptholomaidem ad Cleopatram coniugem recedisset ab ea reiectus dum ceu attonitus inde abiret in fuga captus ac demum crudelissime interemptus fuit: cum inter hos varios casus Nicanoris finem ut præpe solet lachrimis fortuna terminasset.

¶ Recentiora De Romano constantinopolitano imperatore.



Præcis græcorum atq; barbarorum exemplis ad recentiora transgredi inter eos Romanum secundum qui Diogenes dictus fuit Constantinopolitanum imperatorem primo ponemus qui in bello a belsechi turca persarum rege captus deinde auro redemptus cum se tutiore putauit esse loco contemptus a suis ceu iners & excors luminibus simul atq; imperio priuatus est.

¶ De Iustiniano secundo imperatore.



Vanum quæ reuera tragica res magis quam historia Iustiniani secundi constantinopolitani imperatoris casus dici possint quorum recordatio mortalium mentes merore possit afficere, ne dum eas propter ipsius in seuiore semper casus varietatem miretur moueret tamen qui veri fuerunt, ut exemplo terreantur quorum insolentia propter nimiam felicitatem crescit. & qui in miseriam deuenerunt sperare posse discant haud ab re putamus esse eos enarrare. Iam decimum annum Iustinianus imperabat cum eo ipso tempore quo se in imperio firmiorem arbitrabatur, a Leontio patricio captus & imperium & nomen simul amisit. atq; in exilium chersonam quæ in ponto est missus fuit. Leontius tertio anno post male ademptum imperium pari sorte qua iustinia

nus & naso & imperio priuatus a Tiberio abſimaro quem punici exercitus per ſeditionem ad occupandum imperium iuuerant in carcere ita vt erat aſſeruatus eſt, Deiecto Leontio Tiberius imperium occupauit ſuſpitionum plenus vt eorum natura fert qui malis artibus in magnam fortunam conſcendunt. Is cum accepſſet iuuenem patricium Pphilippum Bardanium nomine in ſomnis vidiffe capiti ſuo aquilam inſidere, arbitratuſ ea re imperium portendi in exilium Cherſonam eum miſit: tollere quoq; e medio Iuſtinianum decreuerat, Cæterum Iuſtinianus re intellecta ex virtute compulſus opem ſibi parare, ad Caganum turcharum regem profugit: atq; eius ſorore in matrimonium accepta: cum eius quoq; opera cum trebelio bulgarorum qui inter ſcythas numerantur rege fedus iniuiſſet. magnis viribus ab vtroq; adiutus depulſo Tyberio imperium recuperauit: inuentumq; in carcere Leontium poſt longa tormenta publice interemit. & propter priora mala ſuſpicioſuſ vt Tyberius cum eū bello cœpiſſet ipſum quoq; occidit. Cum eodem modo perdere philippi cum vellet & cherſonam euertere quod i ea exulem ſe cōtemptum fuiſſe dicebat: contra multorum ſententiam qui ad humanitatem atq; clementiam eum hortabantur, magna claſſe cherſonam profeſtus a cherſonenſibus atq; philippico quos deſperatio ad rebellionem impulerat armis exceptus atq; inſuper ab exercitu proditus in fuga vna cum Tyberio filio captus fuit. Ambos philippicus exul vt erat ſecuri percuffit: qui de exule imperator factus nec multo poſt ab Anaſtaſio proditus & lumina & imperium amiſit. Gaudente fortuna ex Iuſtiniani caſu velut ex equo troiano non milites ſed alios caſus atq; calamitates creando: dum de imperatoribus exules atq; de exulibus rurſum imperatores facit atq; eoſdē ad grauiorem etiam q̃ ante haberent miſeriam deducit: in vtroq; foelicitatis ac miſeriam ſtatu quāte ſint eius vires & q̃ ipſa varia atq; ſeu a nihil in rebus humanis certi ac firmi reliquat oſtendere. huic autem Iuſtiniano cum exituum ſimilitudine vnus imperatoris ac duarum reginarū caſus reſpondeant eos ſubiungemus.

¶ De Andronico imperatore.

DViſus in exilium Andronicus a patruelle fratre Emanuele ſecundo imperatore ortis ſeditionibus ad turchas profugit Ceterum poſtea reuocatus ab eodem prouinciæ ponticæ præfeſtus eſt. Interim cum Emanuele deſuncto filium impuberē qui ſucceſſerat Alexius patruus regeret auaricia atq; crudelitate inſignis: vt eius aminiſtratione quæ omnibus iuiſa erat remediū daretur, Andronicus a populo vocatus eſt, qui conſtantinopolim profeſtus & pupillum & patruū occidit cum ipſorum ſtirpe ita vt vnus yſacius eā vim effugeret. Per hūc

modum Andronicus imperio potitus dum acerbe yfacium insequitur quia fuga parere sibi salutem desperaret coegit vt impar præter omnem rationem arma temptaret Quamobrem id quod omnium minime Andronicus verebatur & propterea paratos milites in vrbe nullos habebat, nocte Yfacius Constantinopolim ingressus populum ad arma exciuit, obfessoque in palatio blascherna Andronico paruo tempore locum expugnauit: atque Andronico manus iniecit: quem primum effusso oculo nudum in asino auersum constituit: asini cauda pro imperatorio sceptro data cum caput alij recte tanquam diademate cinxisset. Deductus autem per totam urbem Andronicus cum in hoc statu esset tandem furcis suspensus foedissime vitam amisit.

¶ De Iezabel regina samariæ: & brunichilda regina gallorum.



Mescribendo seorsum nequaquam ponentur Iezabel & brunichilda ambæ reginæ. Cum eas aduersa Fortuna quamquam diuersis temporibus grauium casuum atrocitate similes fecerit. Fuit Iazabel Ionabal tyri atque sydoniæ regis filia Acab autem coniunx qui in Samaria regnabat: ac Ioram mater: & tamen quæ foelix visa est esse ab Ieu milite duce suo qui ab ea rebellauerat, filio regnoque simul priuari se conspexit: & postea ab alta turri præcipitem demittitur: cum demum corpus eius equorum pedibus detritum esca canibus daretur: Ita vt cum Ieu conquiri corpus ad sepulturam iussisset nihil præter manum digitos fuerit inuentum. Fuit similiter bruneusch achatildi gothi hispaniarum regis filia Sigiberthi Mettensis regis vxor: quæ cum postea ex arriana catholicam se fecisset & mutato nomine Brunichilda diceretur haud multo post viro a fratre eius Chilperico gallorum rege occiso ipsa in exilium acta fuit: cum autem clam meroueo Chilperici filio nupsisset vt noua affinitas in eam Chilperici animum leniret comprehenso meroueo ab irato patre quia inuisas ei nuptias fecerat, denuo vidua facta est. quia meroueus cum patris iram ferre non posset, sibi ipsi manus iniecit. post autem aliquod tempus cum Childericum qui in regno Mettensi patri successerat accipisset mortuum esse magno labore affecutus est vt ad regendam nepotum Theodeberthi atque Theodorici infirmam etatem proficisci posset. Quibus liberisque eorum mortuis a Clotario secundo qui ad se vnum gallicarum rerum summam traxerat regno se priuari vidit: atque inde grauissimis criminibus falsa insimulatam miserandum immodum scrutari. Nam non contenta fortuna nudam nudo ac macilento equo imposuisse, atque per tota castra spectandam traduxisse egit vt pedibus ipsi equo alligata per saxa per vepres ac dumeta traheretur: dilaniataque crudeliter in modum corpus totum vitam ageret. Res profecto & mira & con-

miseratione digna: vt regum filia regum coniuges ac regum matres in eam calamitatem viuerent/ ad quam ne humili quidem fortuna ort⁹ nisi rarissime & grauib⁹ patrat⁹ facinoribus vllus vnq̃ peruenit.

¶ De Helisabetha & maria
hungariæ reginīs.

Similitudo casuum magis q̃ ordo temporum facit vt ijs de quibus est dictum reginīs duarum aliarum casus subnectam: etsi atrocitas aliquāto dispar fuit: ex eis enim cognoscetur (quanq̃ foemineus sexus multis rationibus a violentæ mortis ac vulnerum periculo abesse videatur) ad vtrunq̃ tamē fortunam novos aduenire modos & casus. Mortuo Ludouico hungariæ rege Maria eius filia regni hæres sub matris Helisabethæ tutela regebatur: rex q̃ & non regina gentis illius more nuncupabatur. Neapolitanus rex Carolus qui eo nomine postremus fuit Marię patruus a multis Vngarici regni proceribus vocatus cum ad eius regni fines cum valido exercitu venisset: etsi quo animo venerat (quīs ipse propinquitatis beniuolentiam prætenderet) reginas nō latebat, tamē quia resistendi facultas nulla erat exceptus fuit. primo sub gubernatoris illius regni nomine, deinde cum deteriora impendere videretur/ vt ipsarum reginarum postulatione hungariæ regno coronaret. Cum hæc non sine reginarum ingenti dolore fierent. etsi fortuna nūm ab inuitis extorquebat atq̃ ipse quanq̃ in priuatā iam fortunā redactę i arce tamen Budæ manerēt, sub aliarum rerum prætextu rex Carolus in inferiorem arcis partem vbi reginæ habitabant ab eis vocatus Elisabethæ regię cōsilio i caput letale vulnus accepit: ifusoq̃ vulnere veneno cū præterea in carcere conditus esset haud multo post animam egit infantibus Lancilao & iohanna secunda liberis Neapoli relictis. Ad hæc in Carolum patranda reginas pannonijs eques iuuerat qui gentis illi⁹ more dū iter fit armatus sub ducendæ vxoris prætextu ad eas iuerat: per eum igitur regine tota arce potitę pristinam fortunā recuperasse videbant. sublato enim hoste/ paruo negotio consilio atq̃ arte magis q̃ viribus in regni quod eis magno exercitu Carolus ademerat possessionē redierāt. Itaq̃ cū eo metu solutæ budā profectæ inuisere regni fines vellent/ Ioānes oruathbanus (id præfecturæ nomen est) multis barbaris comitat⁹ in eas impetū fecit: cū aut in earū conspectu omnibus qui Caroli neci interfuerant caput adēptū fuisset/ in tam foedo spectaculo in quo omnia sanguine maderant/ reginæ vt in ipsas quoq̃ crudeliter seuire expectabant. Sed tūc a vi temperatum est: & conuitijs ingentibus onerata ad arcem quæ i Ioannis potestate erat deductę fuerūt. illic ab Helisabetha iureiurādo multipliciter certior factus Ioannes filiam Mariam conspiracy in carolū factæ consciam nō fuisse eam in carcere asseruauit, helisabetham autem

id est matrem vulnere affectam dum primus in mulieres ipsas impetus fuit factus, noctu in flumen demersit. Neque vero hoc satis fortune visum est, ostendere enim in tanta calamitate voluit quantæ ipsius vires essent, Nam cum eo ipso tempore quo Carolus interemptus fuit reginæ Sigismundum marchionem brandiburgensem quod ei Maria desponsata fuerat vocauissent is iam ad regni fines venerat. Quāobrem territus Ioannes oruath cum Mariam reginam sacramento adegisset ut omnem iniuriā remitteret, ad virum eam dimisit. a quo ea igitur in arce quam tenebat obsessus captusque inter magnis cruciatibus mortem obiit. cum autem intra breue tempus Sigismundus ad imperium conscendisset, Maria quæ paulo ante de regno ac paulo post de vita magno in discrimine versata erat augustæ nomen indepta quam varij sint fortunæ casus & quam etiam in miseris rebus spes tamen haberi possit exemplo mortalibus extitit.

¶ De Adaleda Augusta.

Non minus varia Adaledæ fortuna fuit. Nam mortuo eius viro Lotario Italiæ reges a Berengario qui imperium occupauerat in carcere habita est in gardenfi arce: in qua aliquot tempus tamen Anguste vinxit ut rerum omnium inopia præmeretur. Inde cum clam Veronam profugisset in leardi episcopi domum: atque ab eo in villa sua occultata eius opera Ottoni primo nupsit recuperataque libertate simul cum imperio cum ex viro Ottonem secundum genuisset, ab eo Berengarios euerti & carceris sui graues penas sumi vidit.

¶ De Ottone secundo imperatore.

Magis exemplum filius sequetur Otto secundus qui ex Germania in Italiā profectus cum in Calabria aduersus grecos bellum gereret, ab Alexio atque Constantino imperatoribus prelio superatus est. Fugiens autem cum in parum nauem conscendisset, incognitus a piratis est captus atque in Siciliam perductus: illic præcio redemptus cum Romam redisset: intra paucos dies captos ipsos pyratas qui eum ceperant omnes suspendit.

¶ De Sanctio secundo castulonensi rege.

Magna quoque Sanctij castulonensis regis fortunæ varietas fuit. nam cum ingentibus copiis fratrem Garciam Gallitiæ atque Portugalliæ (Lusitaniæ enim portio est) regem obsidisset, is in rerum desperatione ab vrbe eruptione facta prelio Sanctium superauit ac cepit interim autem dum Garcias fugientes insequitur, Haluarus hauez Sanctium ab hoste recepit. & cum ei Rodericus biuar cognomento Cid se coniunxisset statim prælii mutata fortuna ambo ex victore Garciam captiui fecerunt. Inde cum se hoc fortunæ successu Sanctius in alium fra-

trem Alphunsum legionensem regem conuertisset / cōserta manu superatus est: per noctem autem collectis copiarum suarum reliquijs Sancti⁹ ex rerum desperatione ad temptandam fortunam compulsus fratrē Alphunsum ob victoriam secure nimis agētem. & propterea imperatū ad ortus fudit ac cœpit. Cæterum instaurato validius a legionensibus exercitu cum iterum pugnasset nouo proelio fusus Sanctius ducebatur capti⁹ uis nisi forte Cidus superueniens denuo ex hostium manibus eum recepiſſet: & cum legionensibus egisset vt contenti Alphunso qui ipſorum rex erat liberato Sanctiū libere dimitterent. Ita paruo temporis momēto Sanctius bis se dominum eorum inuenit a quibus ipse captus fuerat: quo experimento clare ostenditur nullius proelii quemq̃ victorem dici posse nisi posteaq̃ bellum finitum est.

¶ De Petro Castulonensi rege: & eius fratre Henrico.

Nonne etiam admodum varia Petri Castulonensis regis fortuna fuit: atq; Henrici eius fratris? Petrus alphunsi vndecimi filius magnis criminib⁹ populis iuiſus ab eis regno pulsus fuit: atq; Henricus eius frater nothus ei succēctus. Quāobrem premente fortuna Petrus Bononiam ad Valiæ principem Heduardi tertij brithannici regis filium se recepit. eius ope adiutus Henricum eiecit: qui in aragoniam se contulit vnde pri⁹ exul ad capiendū regnū a populis vocat⁹ venerat. Illic cū exul miserā traheret vitam egre ferentibus gallis Petrū brithannorum armis restitutum Bertrādus guelcluinus galliæ magnus cōnestabilis (ea enim post regem suprema dignitas est) Henrici causam suscepit. profectis iam inde brithānis Petrum in arce nentuella obsedit. Cum autem vltra resistere posse desperarat, duplex ab eo casu fama manauit: alij ferunt noctu accepta fide ad connestabilis tentorium venisse, alij profugum ab arce in hostium manus incidisse: vtcunq; res fuit cōstat cum in Connestabilis tētorio esset Henrici fratris manu qui tunc forte illic erat interemptum fuisse.

¶ De Radagaso gothorum rege.

ASecundis casibus ad infelices transitori miserandum gothorum regis Radagasi casum scribemus: qui cum in Italiam aduersus Honorium cum ducētis equitū milibus venisset a Stilicone consule inter Fesulanos montes obsessus: cum eius fugeret exercitus, ipse in Stiliconis potestātē venit: a quo catenis vinct⁹ & per omnē Italiam deductus turpiter interiit: omnibus admiratione captis cum eū captiuum atq; vinctum cernerent, ad cuius famam pauloante omnes p̃formidine contremuerant.

¶ De Conradino Germaniæ rege.

Conradini germanici regis haud multum a Radagasi casu dissimilis fortuna fuit. Is in Italiam aduersus Carolum primū neapolitanum Siciliaeque regem venit, cum ius sibi in illis esse regnis diceret. illic cum superatus ac mutata veste fuga sibi consulere vellet captus inusitato miserandoque in regem more In medio Neapolitano foro securi percussus carnificis manu caput amisit quod Germaniæ Siciliae atque Neapolis regnorum diademate ornari consuevit.

¶ De Gulielmo tertio Neapolis atque Siciliae rege.



Minus etiam varia atque miserranda ante fors fuerat Gulielmi tertij neapolitani Siciliaeque regis. Nam cum Gulielmus hoc nomine secundus in eis regnis sine liberis decessisset regnaque ad Tācredum hæreditario iure peruenissent aduersus pontificem pro feudo contumaciter agentem Celestinus tertius pontifex ex panormitano virginum monasterio Constantiam olim Rogerij regis filiam iam anum ad se acciuit, eamque matrimonio coniunxit cum henrico Federici ænobarbi filio: hinc graue cum Tācredo bellum est ortum. In quo cum ipse decessisset, Gulielmus tertius eius filius in regno successit. Cū eo henricus insidiosè pacem cum inuisset, fraude Gulielmum comprehendit, quem cum tribus sororibus vinctum in germaniā misit. Illic nō cōtentus eum luminibus priuasse vt spem quoque successionis adimeret genitales partes defecit. itaque gulielmus exemplum humanæ varietatis satis grāde reliquit. cū se ex ingenti rege cum sororibus ad eam gentem captiuū vidit deductum cuius linguam non norat. & defectis genitalibus non tolli solum propagandi nominis sui spem sed ad grauiorem etiam calamitatem reseruari prorsus extincta guiscarda gente ex qua olim permulti magni reges prodierant.

¶ De Francisco iuniore carrariensi patauino principe.

Recentior quā non minus seuus variusque francisci Carrariensis iunioris casus fuit: qui a Galeacio vicecomite patauino principatu deiectus patre eius in vinculis posito cum in germania aliena ope victum quereretur: mutatis rebus vt sæpe solet venetorum florentinorumque armis adiutus patauinū principatum recepit ei que etiam Veronam addidit. Qua felicitate non contentus cum pro more humani ingenij maiora etiam parare cuperet molitus Vincentiam Venetis adime re proelio superatus & captus vniuersa quæ possidebat amisit. deductusque Venetias cum duobus ex liberis quos habebat vna cum eis miserandum in modum strangulatus est salutis anno quadringentesimo & sexto supra mille.

¶ De Sarra columnensi.

NE tam multorum infeliciū casuum continuatio fastidiū moueat ad aliquanto feliciorem fortuuam q̄q̄ totam laboris plenam transibimus. Cum Bonifacius octauus Annaniavrbē in latīo ortus nimīū guelfo nomini addictus acerbē Iacobum Ioānemq̄ colūnenses cardinales ambos Item Sarram eorum fratrem insequeretur non contentus ecclesiasticis eos honoribus priuasse patrimonium etiam atq̄ alia bona quæ possidebant ademit. Itaq̄ cum vitæ suæ Sarra vehementer timeret diu per nemora errans furtim his cibis quos a pastoribus accipere poterat alebat, nemini ppter Bonifacij odiū ac vires se credere ausus. Squalore igitur confectus cum insuper promissa barba dimissiq̄ capilli totū obtegerent hominem effigiem p̄sus a consueta specie mutauerat: ac lacera veste tectus feræ potius q̄ homini similis videbatur huius vitæ iam propter longitudinē impatiens ad mare descendit vt videret si quomodo deinde ad tutiora loca abeūdi viā iuenire posset. illic a pyratis cathelanīs qui vt pecora inuictum raperent ad terram descenderāt, captus nō ausus sene Bonifacio pontifici venderetur detegere remigariam seruitutem patienter accepit. Cum postea pyratae cū triremibus Massiliā attigissent non ignarus Sarra inter Philippū gallorum regem cognomine pulchrum ac Bonifaciū pontificem graue odium atq̄ inimicicias esse clam se ei detexit: redemptusq̄ a pyratis i galliam ad Philippū perducitur qui cum i Italia mortuus putaretur, in eam cū pecunia missus est: iussitq̄ pauci quidam galli milites non simul sed seorsum sequi vt sub alio prætēxu Italiam petisse viderētur. Sarra igitur cū anagnī ciuib⁹ gibellinæ factionis. inīta conspiratione, scalis vrbem ingressus Bonifacium secure in patria agentē neq̄ aliquid minus q̄ Sarrae arma verentem coepit: ei primum thesauros omnes ademit. deinde reuerboq̄ non secus atq̄ in hostē inuectus vinctum ad vrbem Romam deduxit: vbi eum tiberi imersisse putatus est: q̄q̄ quidam scripserunt Sarram a vi in Bonifacium temperasse. Sed Bonifacium nimia indignatione propter hunc casum in furorē versum interiisse. Sed vt cunq̄ Bonifacius perierit, Non est quin in ipso atq̄ Sarra in vario casu fortuna quantæ sint eius vires ostenderit.

¶ De Castricio castrocane duce Lucensium.

Arii fuere eorum casus de quibus iam dictum est: sed Castricij castrocane interminellensis admirandus extitit. hic vrbē Luca pulsus per guelfam factionē in gallia atq̄ britannia aliquot tēpus militauit. Inde Lucam reuersus vbi rerū potiebatur Vgucio fagiolanus non Lucensium solum sed etiam Pisanorū princeps Vgucioni qui a gibellinæ factionis fautor Castrocane putabatur suspectus in vincula coniectus fuit. Cum autē Vgucio Nerio filio ordinasset minimis quibusdam criminibus Castricio

obiectis ut eum capite multaret, Nerius vero Pisas ad patrem scripsisset non posse id sine tumultu fieri propter amicorum quos Lucæ Castricius habebat multitudinem: Pisis Vgucio discedens ut huius rei gratia Lucā peteret vix ex urbis conspectu abierat cum populus Pisanus clausis portis arma arripuit, statimque de eo Lucensem populum certiores fecit. Lucenses quoque ex composito arma capiunt & urbis portas claudunt, ita paruo momento Pisis atque Luca Vgucio exclusus pulcherrimum principatum amisit. Cæterum a lucensibus per tumultum effracto carcere Castricius liberatus ut vir prestans & Vgucionis hostis a lucensibus princeps creatur: & a Ludouico bauaro imperatore titulum lucensium ducatus impetrat, cui haud longe post Pisas atque pistoriam urbes addidit. fortuna igitur rebus ut eius est mos varie mutatis principatum ademptum ei qui Castricius morti damnauerat, ad damnatum transtulit: & eum qui dominus fuerat in exilium egit.

¶ De Petro hungariæ rege.



Vitalicis exemplis egrediamur minuendi fastidij gratia ad pannonas redibimus. Illic Petrus qui rex erat cum a proceribus pulsus esset ab a in regno sufficitur. Petrus Henrici imperatoris ope adiutus ab a interempto regnum recuperavit: sed quo tempore firmiorem se in regno esse putauit, noua eum grauique calamitate fortuna circumuenit. Nam a principibus hungaricis clam vocato Andrea qui e regis stephani stirpe ortus ab hungaria pulsus per orbem terrarum inops errabat captus atque oculis priuatus in carcere haud diu post miserandum in modum periit. Sed ne Andree quidem foelix hæc ut videbatur fortuna perpetuam se prebuit. Nam cum filium admodum puerum diademate imposito regni successorem imo presentem possessorem facere vellet. Abella eius frater qui mortuo andrea ad regnum aspirabat, adeo grauius rem tulit ut illato bello eum prelio vicerit atque interemerit. Itaque partum post exilium pannonium regnum ei acerbæ mortis causa extitit. satisque aperte ostensum est in occulto manere ea quæ meliora sunt, per sæpeque ab hominibus mala sua optari.

¶ De Bella Secundo Ceco rege hungariæ.

Bellæ mira fortuna præter multa alia quæ diximus satis docere potest humano consilio aut nunquam aut perraro fata mutari: quæ res sæpe efficit ut prudentes parum videntes & precipitis consilij homines sapientes atque audaces videantur. Fuit bella in hungaria dux (quæ secunda a rege in hungaria potestas erat ipse cum a patre a Colomano hungariæ rege propinquo luminibus priuatus, quæque in eas tenebras

ac miseriam coniectus minime tamen animum cum lumine amiserat. Itaq³ in græciam profugit vt meliori se fortunę serualet. quæ non defuit. Nam mortuo Colomano eius filius Stephanus Bellam in patriam reuocauit: & cum sine liberis mortuus esset in regno Bella successit. Itaq³ cum annos nouem Cecus regnasset filium Geisam secundum successorem reliquit.

¶ De Mathia coruino hungariæ rege.

Erraro puerorum regna quietem atq³ iusticiam sortiuntur: sicuti inter alios in Ladislao Alberti filio perspectum fuit. Nam cum ad eum per mortem patris hungariæ boemięq³ regna præterea etiam Austrasię ducatus peruenissent, ipseq³ regi potius q³ alios regere dici posset, adeo creuere odia Inter Ioannis huniadis Vaiuodę hungarię gubernatoris filios atq³ Vtricum Cilię comitem Austrasię gubernatorem Ladislao affinitate coniunctum vt Cilię comes eorū opera in vrbe Albadum in templo esset occideretur: ob eam cēdem reuersus Budam rex comprehensis Vaiuodę filiis maiorem natu Ladislaum securi percussit: minorem natu Mathiam in custodia asseruauit. cum autē secum postea in boemiam eū deduxisset & sine liberis illic decessisset Georgius pogibratius illius regni gubernator a boemis ad regnum vocatus fuit. In pannonia quoq³ legitimus rex i Ladislai morte ereptus erat. Itaq³ cum intelligeret Georgius Mathiam & propter virtutis paternę memoriam & propter magnas propinquitates similiter a pannonijs electū regem multis ab eo promissis oneratus in pānoniam ad capescendum regnum dimittitur: vbi qui ante cathenis in custodia fuerat vinctus regio diamate decoratus fuit.

¶ De Iacobo Lusignano Cypri rege.

Atthie coruini casibus haud dissimilis Iacobi Lusignani fortuna fuit. Nā i Petri Cyprij regis adhuc pueri coronatione cū cōtrouersia inter venetos atq³ genuenses de procedendi forma esset orta atq³ Iacobi opera regis patris quidam genuensis nationis cessissent, Genuenses vt iniuriam vlsciscerentur missa in Cyprium ingenti classe præfecto admiratoq³ Petro Fulgoso Dominici ducis fratre urbem fama gustam per arcē ingressi sunt regine viduę opera quę cum filio male a Iacobo habebatur. Illic inter alios captus Iacobus ac Genuam perductus cum quibusdam alijs in turri pharea asseruatus est: in ea cū nouē mansisset anno mortuo demū petro rege sine liberis, quia iure hereditario regnū Iacobo debebatur a cyprijs populis ad regnū electus est: missi q³ Genuam ab eis legati Iacobum a genuensibus petierunt Genuenses autem accepta fama gustata magnumq³ pacti census nomine auri pond⁹

atq; alia quædā Cyprij Iacobum dedere: qui a genuensium duce ac magistratibus a turri in qua captiuus sine vlla libertatis spe degebat, ad nauem ingenti honore sub ymbella perductus est.

¶ De Argo Can.

Aud dissimili fortuna Argus tartarus cum arma in patruū cœpisset tangotdam idest tartarorum in perfide atq; armenia regem qui alio nomine Maumethes dicebatur / proelio superat⁹ ac captus cum ad mortem damnatus Torim in armeniam perduceretur incidit in principem tartarū olīm argi parentis ministrum a quo nocte proxima vi facta liberatus est: & tartarorum princeps salutat⁹ Torimq; vbi morti designatus erat / vt princeps est deductus. Coactis autem illic copijs in Maumethem inuectus eum interemit: atq; per hunc modum in ipso tartarorum regnū firmatum fuit: anno salutis ducētesimo octuagesimo quinto supra mille.

¶ De Melechuaser Sulthano ægyptio

Magnam quoq; similitudinem cum ijs habuere varij casus Melechuaser qui fratri Melechseraph ægypti regno ita volētib⁹ mamaluchis successit / salutis anno ducentesimo nonagesimo quinto supra mille. Nam cum propter teneram nimis ætatem gubernator ei gurboga tartarus esset datus qui alio nomine Melechadel dicebat⁹ regno spoliatus ab eo in carcere conditus fuit: vbi aliquot tempus infelicem duxit vitā. Sed quanq̃ Gurboga regno a lachmemeleh manser pulsus esset / tamen nunq̃ captiuitatis finem habuit nisi posteaq̃ Lachmes a suis cæsus fuit. Tunc per mamaluchos liberatus Melechuaser atq; in regno restitutus longum tempus regnavit.

¶ De Kazimiro poloniæ rege.

Azimirus quoq; alio nomie Carolus appellat⁹ adhuc puer post mortem Mesti regis poloniæ patris sui a regno in exilium pulsus in abbacia cluniaca monachali habitu sumpto septimo exilij anno cum minime amplius se in regnum putaret reuersurum, tunc apertam in regnum viam inuenit. Nam cum sine duce regnum discordijs esset agitat⁹ / & propterea dilaniaretur vicinorum præda factum cum tantis malis vnus ipsius reditu occurrī posse videretur a populis in regnum vocatus fuit: atq; a benedicto nono pontifice ei concessum / vt monachali habitu deposito regnum suscipere atq; vxorem ducere posset. Quod cum egisset liberos procreauit & regni successores reliquit.

¶ De Henrico quarto & Richardo secundo brithanniæ regibus.

Ariam valde fortuna se ostendit in Henrico quarto & Ricardo secundo ambobus brithannię regibus. Indignatio vehemens brithannos populos cœperat q̃ Ricardus cū Carolo sexto gallo rum rege pacē atq; affinitatē iunxerat: cū ante ipse ob eam suspitionem patrum ducē clofrestrensem interemisset: & filium Henrici derbitensem comitē fratrem patrue lē in parthifios relegasset, post autē aliquot annos cū Ricardus pata classe aduersus hīrlandenſes (batauorum enī populi sunt. nauigaturus esset Londiniensis primarius brithannię populus ad se Hē ricum vocauit: coniunctisq; viribus utriq; arma in Ricardū mouerunt cū omnes eū deseruissent in vrbe Fluic obsessus breui Henrici fidei se credi dit demum in Londinū vrbe deductus cum iudiciū de eo rite actum fuisset, indignus regno Ricardus iudicatus est: atq; corā eo ipsius magis tratus occisi. eo metu impulsus Ricardus regia veste atq; diademate or natus cū palā per contumeliam nothum se atq; sacerdotis filium appel lari audiret, Henrico regnum tradidit imposito ei manu sua regio orna tu quem ipse duos & viginti iā annos gesserat. Ita exauctoratus & in car cere conditus mortem obiuit. Henricus autem confirmatis cū gallo rum rege inducijs de exule rex ob eam ipsam causam factus est propter q̃ Ri cardus regno pulsus fuerat.

¶ De Henrico sexto bri thannię rege.

AVarijs casibus principum qui exitus fœlices habuerunt iterum ad infœlices reuertemur. scripturi enī sumus de Henrico sex to qui tēpestare nostra brithānicum regnū obtinuit. Is cū duos decimum annum non excederet patri Henrico quinto successit brithan nicis autem populis per discordiam ad arma compulsis ipse in proelio a varuichenſe comite captus fuit: sed haud longe post apud sanctum Al banum a regina Henrici coniuge amicisq; eius superato varuichenſe co mite captiuitatem exiit. Ceterum cum ad Londinum vrbe Henricus cum victore exercitu veniret Londiniēſi populo seditione agitato cui va ruichenſis ac marchię comites opem tulerunt iterum Henricus proelio supetatus capitur: regnum que ad marchię comitem postea Eduardū quartū nuncupatum defertur. Sed hoc non contenta fortuna post duode cimum annum quo Henricus carcere maceratus erat varuichēſis comes aduersus Eduardum amorem in odium conuertit coniunctoq; Georgio clarecenſi comite Eduardi fratre henricus liberatus atq; in regno restitu tus est. Eduardus autem in belgice gallię partem quæ nunc Flandria nū cupatur fuga se recepit vnde post sex menses in brithanniam cum exer citu reuersus henricum non solum regno depulit verum etiam cepit atq; in carcere interemit.

¶ De Moseyde tartarorum rege



X parte Moseydi quoque tartarorum regis magni taburlani nepotis casus similis fuit. Nam cum aduersus Vssancassanum persarum regem cum innumerabili exercitu profectus esset: quod ei in gerendo bello consilium deerat fusus ac captus atque ad Vssancassani pedes cum vxoribus deductus quarum ex gentis more magnū numerorū habebat primum diuidi eas vtictoribus deinde multis multis contumelijs affectum se captiū dedit zaibai chara qui ab ipso rebellauerat vidit a quo per dedecus negatus fuit.

¶ De Carolo simplice gallorum rege.

Nonne miserabilis quoque Caroli cognomento Simplicis gallorum regis fuit casus? cum partis multis victorijs egregieque rebus gestis herberti comitis viromādorū suāsu ac verbis peronam deduci se passus est vbi carcere conditus interiit.

¶ De Ludouico quarto gallorum rege.



Non minus varia sed exitu feliciore fortuna habita est ludouici quarti qui caroli filius fuit cum eo adhuc puero panoris plena mater post viri mortem in brithaniā ad patrem se contulerat cum Rodulfus burgūdio gallicum regnum occupasset: quo post aliquot annos defuncto cum galli principes Ludouicum reuocassent regnū recepit ac patrem vltus est. Sed haud multo post cum Normandi in bello captum in carcere asseruarent fortasse illic vitam amisisset nisi Lotharium filium obsidem pro his quæ ab eo Normandi petierant dedisset per eum modum carcere liberatus fuit.

¶ De Ludouico Comite Flandriæ.



Essepe contingit vt pliovincantur qui honestis conditionibus pacem abnuunt quemadmodum Ludouico Flandriæ comiti euennisse parentum nostrorū ætas vidit. Nam cum Gandauensem urbē quod ab eo rebellauerat longe ab ea positis castris obsideret in magnā populum Gandauensem rerum necessariarum egestatē coniecerat. Itaque cum missis oratoribus lachrimantes veniā errori suo peterent Ludouicus superbe respondit se id nunquam facturū nisi pedibus nudis abiectis exterioribus indumentis aperto capite extra urbē fune in collū accepto ad petendā veniā venirent. Tunc igitur cum id egissent se responsurū dicebat. Hoc responso commota ciuitas cum nullū iam nisi audendo remediū salutis suæ superesse putaret decreuit armis sumptis potius in acie cadere quam per hunc modū veniā petita ludibrio haberi. Egressi igitur ad eruptionē temptandā cum quinque milium numerū non excederent magnamque tormentorum vim in curribus & simul quatuor dierum cibaria secū de-

ferrent prius christiana confessione lustrati aduersus comitem qui in vrbe brugensi cum suis agebat agmen direxerunt: Cum haud longe ab eo abessent munitis iam castris in eos comes cum circiter triginta hominū militibus impetum fecit. Ipsi autem omnibus tormentis vno tempore ī comitis exercitum vsi & vna omnes castris egressi ingenti sublato clamore tanto animorum ardore in eum irruerūt vt temporis momento omnes eius copias funderent. Fugientes autem insecuti superueniente nocte cū eis Brugensē urbem ingressi sunt. nec multum abfuit quin comes ī ea clade caperetur: qui cum se in furnarij lecto abdidiſſet. p̄xima nocte urbē pedes egressus vix ad Insulam (eā urbs est) tutum in locum recipere se potuit. Cum autem post paruum tempus sine liberis decessiſſet gener ei⁹ Philippus burgundiæ dux vir socero longe temperari⁹ omnem eum motū atq; controuersiam com posuit.

¶ De Ioanne gallorum rege & Eduardu Vualensi principe Eduardi tertij britanni regis filio.

Memorāndus quoq; casus & ei persimilis quem de rege Iuba Valerius scribit salutis anno trecentesimo quinquagesimo sexto post mille nono Kalen. Octobres in pictonibus gallico populo contingit. Eduardus vualensis princeps vir magni animi magnæq; virtutis non maiore quam octo milium hominum numero in galliam penetrarat. Aduersus eum Ioannes gallorum rex ingenti exercitu profectus est, vt pote qui supra sexaginta hominum milia potioremq; gallorum principum partem secum duceret. Eduardus qui biduum sensim cedendo iam abire longius se non posse quin p̄lio decertaret videbat quia longe impar viribus erat obtulit capta se eo bello restitutum atq; inducias cum gallis in septimum annum confirmaturum: sed ob militū eius paucitatem superbe nimis elati galli oblata spreuerunt atq; in ipsa munimenta aduersus Eduardum impetum fecerunt. Erant autem munimenta sepe frequentibus prunis densa ducta extrinsecus fossa illic cū diu preliatū esset atq; id eo Eduardi milites magnum gallorū numerū sagittis eminus confixiſſent conspicati eos iam lassos rarosq; in acie ordines non seruare magno impetu in eos cum bibennibus abiecto arcu eruperunt: atq; in mediā potissimū aciem inuecti omnes in fugam vertērunt. Captus in eo proelio Ioannes rex fuit a Picardo exule nomine Dionysio Morbequo & principi datus. captus quoq; Philippus eius filius & principes alij p̄multi ostenderunt quæ sint fortunæ vires cū honestæ pacis conditiones respuuntur.

¶ De Ferdinando Castulonensi rege.

Ferdinandus Castulonensis item Siciliae atq; Aragoniae rex qui bethicę partē nunc granatam nūcupatam octingentos annos a mauris possessam perdomuit Cū barchinonem veluti ī speciem triumphivēisset felicissimus ab omnibus habebatur: & tamen illic variante res humanas fortuna parum abfuit quin vitam regnumq; simul amitteret. quidam enim Canemas nomine cathellanus qui iā diu atrabili laborare videbat gladio eū confodere conat⁹ collū ingēti vulnere petijt. neq; eius facti per omne tormentorum genus alia elici causa potuit nisi q; interempto Ferdinando regem se futurū sperabat, id q; sibi sepius ab Angelo nunciatū dicebat: a deo paruo momento regna consistūt vt sepe in vesani hominis manu eam posuisse fortunavideatur. Quod idcirco cōtingit vt fortunæ aut potius dei cui hoc fortunæ nomē seruit vires immente cognoscantur esse & nihil humana superbiavanius atq; incertius haberi.

¶ De Henrico Pomeraniæ duce.

Aetate nostra miserabilem in casum Henricus incidit qui olim Pomeraniæ ducatum obtinebat. ea autem regio polonis paret ad mare balticum sita quę pars recentiori nomine sterlingorū sinus dicitur. Nam cum Aquinus Nouergiae rex Olao filio impuberi testamento matrem Margaritam tutricem reliquit, & ante pubertatem filio decedente Margaritæ ipsi regnū: ipsa virtute insignis femina ac potius inter excellētes belli duces q̃ inter mulieres referenda aduersus Albertum naupolensem ducem armis regnum egregie defendit belloq; superatum hostem in triumphum duxit quæ postea mortuo Olao filio regni successorem Henricum constituit: quem Pomeraniæ ducem dixim⁹ qui ei vicinus erat: is cum in noruegia Suetia Datiaq; annos quīq; & quīquaginta regnasset quo tempore senium se per quietem traducturum arbitrabatur a Christophoro Bauariæ duce tam multarum prouintiarum regno pulsus est. Sola ei gothica insula cōcessa: sed postea mortuo Christophoro cui Carolus successit intra breue tempus ipsa quoq; pusilla insula vbi exulare magisq; regnare dici poterat Henrico adēpta est qui iam decrepitu in pomeraniā miserandum in modum redire coactus fuit neq; vero Carolo fortuna certior fuit. nam cum aduersus deum hominesq; impie se gereret Ioannis epī opera concitatis ad arma populis ipse quoq; in exilium in parua fluminis Vistelli insula pulsus fuit: id qua diem suum misere obiuit.

¶ De Ioanne decimo quarto pontifice.



D sacerdotalem quoq; ordinem conuertere orationem oportet: vt eorum status quem permulti avarietate tutū arbitrabantur intelligatur nō minus q̃ cæteras humanas res ī fortunę arbitrio eē

experimento ita esse Ioannes quartus decimus pontifex docuit: qui populo ro. ad arma per seditionem compulso invinculis habitus miserrime diem obiit vt quidam tradidere fame confectus.

¶ De Ioanne vigesimo tertio pontifice.

MAgis varia quidem fuit sed non tam seuum exitum Ioannis vigesimi tertij fortuna habuit qui post quartum indepti pontificatus annum cum esset in Constantiensi concilio damnationē suam confirmare deinde pontificatum deponere coactus cum fugam temptaret in insula rheni cui sancti Marci nomen est in carcere asseruatus est: atq; ab eo loco ad bauariæ ducem trāsmissus in urbē dalbergam illic triennium per ignominiam in rerum omnium necessitate peregit: coempta demum ab occultis amicis adiutus magno auri pondere fuga Florentiam petiit vbi Martinus quintus erat eius in pontificatu successor. Illic non sine omnium admiratione ac simul commiseratione quia in fugitiui hominis forma lachrimabundus humi genu nixus supplicare alijs cernebatur / cui principes reges impētorq; ipse non modo paruerant verumetiam pedes venerabundi consueuerant deosculari qui præterea multos ad Cardinalatus honorem euexerat qui tunc in eo consilio pontifici affidebant pontificatu priuatus ingentis muneris loco cardinalatum accepit.

¶ De Ioanne vitelio cardinale ac patriarcha.

DVobis pontificibus cardinalem vnum annectemus. Is fuit Ioannes vitelius paruo loco Corneti ciuitate ethrusca ortus .a prima ætate litteris operam dedit. postea mutatis animi studiis libros armis atq; equis mutauit. Stipendia cum tartalia (militaris is insignis dux fuit) prima fecit. eius quoq; præcibus a Martino quinto pontifice prothonotariatus honorem adeptus est. deinde ab Eugenio quarto in cardinalium numerum receptus ecclesiastico equitatu præerat. atq; per hanc potentiam aut vi aut alia arte Eugenio successurus putabatur aut fortasse viuente etiam pontificatu deiecturus. Sed fortuna quæ ad eam diem vehementer arriserat ei quem in tam sublimem locum extulerat terga dare cepit. nam cum armatus ecclesiasticum equitatum trans omnem tiberim duceret. per pontem qui arci sancti Angeli adhæret repente tensis cathenis ad pontis portam ita vt ultra p̄gredi p̄hiberetur cernentibus suis vulneratus ac captus intra arcem tractus est: eaq; nocte vt emori posset adiutus tū nud⁹ in publicū elatus ē vt per ludibrium a populo ro. spectaretur. Exemplum profecto memorabile ne nimium se homines læte fortunę credant sed ea tanq̄ que mutari in horas possit fruantur.

¶ De Corso Donato ciue florentino.

NE vllus hominum ordo pretereatur ad priuatos quoq; ciues descēdemus. Corsus donatus ciuis florentin⁹ & opibus & amicorum numero in patria plurimum poterat: ciuilibus discordiis in exilium pulsus Caroli sine terra opera quem pōtifex miserat/ vt vrbem Florentiam pacaret in patriam restitutus est. Illic nigræ parti adiūctus candidam eiecit. neq; nigrorū solum sed totius vrbis p̄iceps habebatur. adeo enim opes aliaq; omnia adiumenta auxerat vt ciuilem statū transcendisse videretur. p̄sertim posteaq; Vgutiois fagiolani pisani p̄cipis filiam duxit vxorem. Quamobrem populo in suspicionē venit tanq̃ tyrannidem in vrbe affectaret, furens igitur arma populus atq; libertatis vexillum cœpit/ & ad Corsi ædes profectus oppugnare eas cœpit: ipse autem frustra conatus se armis tueri/ cum in momēta singula augeri aduersum se populi arma eosq; qui pro se arma cœperant imminui videret clam in equum conscendit: & cum milites quidam insequerentur ipse aduerso casu ab equo delapsus cum pes ephypij retinaculis vinctus adhæsisset, collisus detritusq; in equi fuga vitam amisit/ illic sine vllō honore tumulatus. Cum alijs exemplis ostensum sit magno his stetisse qui nimium fortunæ crediderunt/ in hoc particulatim declaratur multo pl⁹ eos delirare qui populari gratia freti ad honores conscendere nitūtur cū plebis animis nihil incertius sit Nam quod cito eius opera homines cōsequūtur/ id longe celerius per ruinā & cladem adimitur.

¶ De Paulo Guinifio.



Aud foeliciorem finem sortit⁹ est Paulus Guinifius qui ex priuato ciue patriæ suæ lucæ factus tyrannus/ inter opulētissimos Italię principes nomen assecutus erat. Mirum enim in modū fortuna eum extulerat. & cum eius temporibus bello Italia arderet, is in summa pace ac rerū suarū quiete versabatur. triginta igit iam annos Lucæ rerum potitus cum liberos adultos haberet militari arte p̄dotos/ ad omnes fortunæ casus satis se munitū tutūq; arbitrabatur: cū repente a populo Florentino bellum est illatum. Sed cum subsidio ei Philippus Mediolanensis dux Franciscum Sfortiam misisset/ orta suspitiōe tanq̃ cum populo Florentino Paulus de vendēda ei Luca ageret, captus a Frācisco cum liberis ac fortunis Mediolanū missus fuit: vbi in arce modesti tetro carcere conditus misere vitam finiuit. Filij quoq; tandē liberati vitam per omnia extrema traxerunt: quod auri Venetijs a Paulo cū foelix esset vt ad grauiores casus subsidio foret depositum erat/ Veneti inuasērunt: quia quibusdam in rebus a Paulo violatā fidem esse criminabantur. ostensum est igitur finem solū in rebus humanis verum de foelicitate iudicium ferre: neq; quemquam consilio rebusq; eniti tātum posse quin illud leui momento possit fortuna subuertere

¶ De Alvaro Luna.

A Ciuili varietate ad aulas transibimus vt ita fortunæ casibus finem celerius faciamus. Alvarus Luna aragonius quanquam nobili ortus genere tamen quia minime legitimus erat in magna rerum inopia versabatur. Cæterum vir erat magna industria maiorq; animo præditus. his virtutibus apud Ioānem Castulonensem regem in eam gratiam conscendit vt non contentus eum rex ad maius a Iacobi magisterium atq; ad castulonensem connestabulatum euexisse, ab eo & se & regnum regi pateretur: vnus pecuniam publicā vnus arma tractabat vni etiā secreta omnia credebantur. ppter hæc tantū sibi contraxit inuidiæ vt eum patruelles regij regina ipsa filius quoq; regius graui odio insectarentur. Itaq; ob eam rē per factiones diuisum regnum grauius laborabat: sed tandē mutata fortuna rex Ioannes qui ad eā diē immobilis erga Aluarum manserat, expugnari se delatorum scelere permisit. tulitq; vt Alvarus comprehenderetur: atq; publice in valle olithana bonis publicatis interficeretur / ad tantam miseriam ex ingenti foelicitate deiectus.

¶ De Petro vinea.

E Vit Petrus vinea ciuis campanus obscuro natus loco ceterum doctrina atq; eloquentia quantum ætas illa tulit apprime insignis quem ob eam rem Federicus Secundus adeo dilexit vt archanorum suorum omnium participem faceret ac penes se omnium rerum moderationē haberet. Ceterum per inuidiam quæ in aula & oritur & nutrimenta habet: atq; virtutis perpetua est insectatrix Federico in suspicionem adductus tanq; cū pontifice sentiret, quo cum Federicus bellū gerebat luminibus est priuatus: cuius rei impatiens atq; ob id in furorē conuersus in sancto Miniato (quod ethurici oppidum est) sibi ipsi manū consciiuit.

¶ De Petro brochio. & Enguerrano.

I Nter omnes mortalium gradus quos versare fortuna consuevit nullus eo incertior minusq; stabilis habetur q; is qui a principū voluntate pendet: quorum beniuolentia veluti in femineo sexu vt leuib⁹ momētis persepe paratur ita etiā facile dilabit & in alios mutatur affectus. Id q̄q; ex ijs quæ iam fuerunt scripta satis pateat clarius etiā ex nonnullis alijs ostendetur. Primus in his erit Petrus brochius qui ex chirurgo per Philippum gallorū regē ingens factus honorē primum cū eo obtinuit inter eos qui regij cubiculi administratione insignes habeantur solusq; omnium rerū moderamen sustinebat. Tandem insimulatus q; regis archana detegeret publicatis ei⁹ fortunis suspēdiō vitā finiuit. Similiter Enguerrannus cū diu post Philippi mortem Philippū cognomine

pulchrum ita rexisset vt vnus ipsius arbitrio omnia in eo regno gererentur: a Carolo valetij comite pueri regis tutore paruis quibusdam & nulli momenti criminibus aspersus publice suspensus fuit. ex tam magno rerum fastigio in extremam calamitatem deturbatus.

¶ De Calir bassa.

Alcus Calir bassa cum Maumethe turcarum rege atq; eius patre q̄ Enguerranus cū Philippo conscenderat. Nam domi beliq; consilio armisq; poleret omnia penes Maumethem patrē q; eius moderamine suo gerebat. & tamen nulla legitima declarata causa siue q; eius magnitudo Maumethi suspecta esset. siue quod eius thesauris qui ingentes erant inhiaret, Maumethes mane vnus diei Calir strangulari iussit.

¶ De Petro Landoes brithonici vt nunc dicitur ducatus questore.



Vanto aularum fortuna citius solet in magnā homines interdū felicitatē euehere tanto etiam maiora non a principibus solum. ipsis verū etiam ab alijs secum pericula fert. Contingit enim saepius vt ab ijs qui penes principes plurimū possunt lōge plures legantur q̄ beneficium accipiant: quemadmodum Petrus Landoes inter alios exemplo esse potest: qui Calligarij sartoris filius non quæstor tantū sed principis sui ducis Francisci qui postremus fuit inuenetis & morinis quibus vt sepe dictum est nunc brithonum nomen est ceu dominus factus in eam apud omnes inuidiam venit vt ducis nepos orangie princeps atq; alij quidam brithonici procures in ipsum manus inicerent & suspendio interimerent.

¶ De Oliuerio Dama.



Moc quoq; ipsum Oliuerio damę contigit post Ludouici vndecimi gallorū regis mortem. Nam cum ei tonsor fuisset q̄q; natus in belgica parte galliæ cui Flandrię est nomen immensis cōgestis opibus in eam apud regem gratiam puenerat vt omnium cōsiliorum eius particeps p̄ multa quæ alios latebant ipse nota haberet. Magnisq; de rebus multas legationes obiret. Ceterum mortuo Ludouico qui filium ipsius Carolum adhuc impuberem regebant obiectis quibusdam criminibus eum vna cum fortunis omnibus damnarūt. Is igitur apud parhissiorum urbem vbi fuce extructę sunt suspensus miserabiliter vitam amisit.

¶ De Philippa Castinensi.



Nter varios virorum casus quos aula extulit atq; perdidit, veluti rem insuetam / & propterea quæ magis ad eam notandam mouere homines debeat / mulieris catinensis subiungemus exemplum. In quo quoniam magna regnorum fuit varietas, eiusq; ante hoc tēpus notitia fortasse ad paucos puenit haud ab re putauerim aliquanto pluribus verbis eius seriem enarrare. In Siciliam traiecerat Robertus dux Calabriae Caroli secundi neapolitani regis filius atq; in ea aduersus Federicum urbem panormum obsidebat: in castra Robertum virum Iolanta dux secuta erat. forteq; euenit vt pariendi necessitas eam vrgeret. Cum aliæ illic matrone non essent obstetricis officium diligenter præstitit catinensis mulier Philippa nomine quæ quondam piscatoris vxor lauando victum quæritabat. Illi post ea ortus puer alēdus est datus: qui etsi haud multo post decessit, philippa tamē in aula ad Iolantis seruitia mansit. præerat eo tempore Roberti Culinae Raimundus campan⁹, is seruum maurum emerat quem baptismatis caractere insignitum a nomine suo appellauit. Cum autem ipse ad maiorem esset fortunā euectus, curauit vt Raimundo mauro culinae præfectura traderetur. Inde campano Raimundo rex Philippam cōiugem dedit cum ante equestribus eum ornamentis donasset. Interim Iolanta decedit: & Robertus Sanctiam ducit vxorem: penes eam quoq; honesto loco Philippa remansit. Ei Robertus ad regnum euectus Ioannam primā ex filio Carolo Calabriae neptē duce regendā dedit, & Philippe virum domus adinistratio ni præfecit: cui in eo honore mortuo filius sufficitur, & cum is quoq; decessisset relicta Sanctia filia Robertus alius frater in eo honore succedit. Interim auo patreq; defunctis Ioanna prima regnum accepit / atq; Andree patrueli qui in pannonia erat nubuit. Cū in hoc statu res essent tanta fuit Philippæ foelicitas & industria vt filius ei⁹ Robertus a domus ad ministrandæ præfectura ad magni connestabulatus honorem conscenderet: & neptis Sanctia Morconi comiti in matrimonio collocaretur: ipsaq; arbitrato suo regni habenas moderaretur. Cæterum cū postea Andream Ioanna sustulisset, atq; ex pannonia profectus Ludouicus rex Ioannæ ad vlciscendam Andree fratris mortem arma intulisset, a principibus neapolitani regni Ludouici studiosis Philippa cum omnib⁹ suis capta est cum ipsa Andree mortem molita putaretur, habita per varia tormenta ei⁹ disquisitione oēs e Philippæ stirpe Philippa ipsa spectāte occisi sunt: & post eos ipsa quoq; inter omnium cōiucia candentibus forficibus totum dilaniata corpus viua tandem combusta est. Quam fortuna visa erat ex lotrice in eum sublimem gradum ad regendum ingens regnum euexisse vt quo altior eius fuisset fortuna grauior quoq; casus atq; ruina foret.

¶ De Ioannino Carazolo neapolitano.

Non min⁹ apud Ioannam secundam q̄ Philippa catinensis cū prima gratia valuit Ioāninus Carazolus roseus ignobili gente ortus. Nam qui nobiles putantur non roseorum sed Scirzorum cognomentum ferunt. hic cum in aula amanuensis esset / in eius flāmas Ioanna secunda icidit / ita vt perditissime eum deperiret : primum velino comitatu sub vxoriæ dotis nomine eum donauit , postea ad melphitensem quoq; ducatum atq; ad magnum connestabulatum extulit. Illum postea finem quē aula infida atq; inconstans præstare solet Ioanninus tulit . ab ea enim magnitudine ad quam turpis amor repente eū extulerat non minus q̄ ascenderat celeriter corruit . Nam eius imperio quæ tam multa propter amorem dederat crudeliter opibus honoribusq; spoliatus ac cæsus fuit.

¶ De Cicho Symoneta.

Eu agnē tam multorum qui in aula varie a fortunā habitī sunt claudet Cichus Symonetha quem nos ipsi vidimus qui alia pleraq; quę scripsimus apud bonos tamen tantum legimus. hic nō magnis honestis tamē natalibus ortus in Calabria Frācisī Sfortiæ Mediolanensis ducis / & post eum Galeaci filij consiliorum in moderando imperio particeps / ob fidem egregiam atq; longi seruitij merita & opibus & honoribus plurimū auctus erat : & quem locum apud Sfortianos principes patrem ac filium habuerat / Incolumem etiam apud filij coniugem illiusq; filium tuebatur atq; diutius obtinuisset , Nam & singulari prudentia præditus erat & in multorum beniuolentia versabatur : sed fortuna inuidit / quæ in humanis rebus firmi atq; diuturni nihil esse patitur : eum enim ceu scopulum inter Galeacij fratres ac coniugem obiecit : & quia Cichus vt viduæ ducis ac pupilli salutē consuleret Galeacij tres fratres cum Roberto Sanseuerinate quorum magnitudo animusq; iam formidolosus esse ceperat in exilium egerat Ludouicus ac Robertus armis in patriam reuersi cum res suas cum Galeacij coniuge composuissent / in Cichum foemina duce permittente seuerunt. direpta domo populatis possessionibus filiis per orbem terrarum sparsis ipsum demū post grauiā tormenta senio iam cōfectum , neq; de dominis quos habuerat neq; de populis aliqua in parte male moerentem in ticinensī arce securi percusserunt.

¶ De Ludouico Sfortia Mediolanensi duce.

Verer si Ludouicum Sfortiam omitterē de his scribens quos varie fortuna affecit atq; in graues coniecit casus , id odio ne dedisse viderer / qui ante omnia abesse ab historico debet. Nam

patrui scelere olī a genuensī prīcipatu, delectū ipse quoq; nouēsi oppido mevt patruo meo morē gereret profugere seminudum coegit Sed vt hęc in me egerit, erepta post aliquot annos restituit: nec minus iucunda fuerunt quæ postea amicus prestitit q̄ gratia, quæ hostis ante fecerat. Post Cichum igitur ei locum dabimus: quia non minus seue a fortuna habitus in ancipiti relinquit dulciora ne fuerint quæ secunda fortuna affecutus est, an acerbiora quæ omnibus honoribus quos optare poterat cum mulato ceu irata postremo inflixit. Pueritiam eius non commemorabimus in qua magnam idolem præ se ferebat: non parentes nisi quatenus ducibus patre auo ac proauo ortum cum postremo omnia amisit, ostendamus in grauiorem casum conijci non potuisse. Resecabimus igitur omnia in quibus nulla insignis in eo visa est fortuna fuisse. Ab exilio reuersus (nam mortuo Galeacio fratre cedere patrio solo coactus fuerat) nō exilio solū finē fecit verum suscepta etiam nepotis tutela diu mediolanensis rei moderamen sine controuersia obtinuit. In eo statu bello quo florētinus populus Sixti quarti pontificis ac Ferdinandi regis neapolitani armis præmebatur finem fecit. Idem Ferdinādum ipsum occupata a Turcis regni parte grandi pecunia iuuit. Robertum Sanseuerinatem i ad ministranda mediolanensī re honoris participem finibus expulit. Parmensis agris principes qui cum venetis sentiebant cum per altos debilitasset postea presens ipse debellauit Ferrariam contra venetorum arma defendit. Illatum mediolanensī agro a Venetis bellum in ipsorū viscera per magnos militares duces transtulit: ac deinde dandæ pacis penes eū honor fuit. Haud multo post iterum laborantem Ferdinandum principū suorum rebellione in regno armis asseruit: atq; ro. ecclesiæ opem tulit vt de Boccalini tyranni manibus vrbs Auximū eriperetur Genuā quæ sub duce Bona Galeacij coniuge defecerat vt imperium agnosceret compulit. Alexandri. vj. pontificis inopiam pontificatus initio (nam parando pontificatu omnium egens factus erat) gratuita pecunia atq; ea ingenti sustentauit. Carolo subaudiensī duci vt principatus sui proceres ad officium coegeret auxilio fuit. ac postea Ludouicum salutensem marchionē patria extorrem & cum eo alios proceres quia per inuidiam pulsos apparebat, i rebus suis restituit. Blancam neptem Maximiliano romanorum regi matrimonio iunxit. Venienti Carolo octauo gallorum regi ad neapolitanam expeditionem cum odia cū Arogonio Ferdinando atq; eius filio Alphunso intercederent & pecuniam & arma dedit, Redeuntem cōfecta expeditione quia suspectus erat factus vna cum Venetis prohibere cognatus ad tarrū amnem in parmensī agro nō sine suorum clade pugnavit: & cum ante hastam vrbem Aurelianensī duci eripere temptasset vt sibi i aperta suspitione a gallorum armis caueret, ipse Nouariam ami

fit ac demū confecta cum gallis pace recepit. Non contentus titulo regendæ nepotis rei fauentem fortunam habuit vt dux ipse a ro. rege crearetur. His rebus quid maius aut ipse optare aut fortuna prestare potuit & tamen omnia quæ in vita optare poterat assecutus ea momento pene amisit Mutata enim fortuna (quod dum ad recipiendas pisas florentinum populum veterem quidem amicum sed tunc nullo fœdere coniunctum iuuare contendit venetos fœderatos parum caute læserat) Ludouici. xij. gallorum regis & venetorum ipsorum bello diuersis partibus eodem tempore petitus partum patris virtute mediolanensem ducatum cum neq; milites neq; pecunia deesset Alexandro pontifice simul annittente intra sextum decimū diem (quia ita trahere fata videbantur) amisit. cum interim e tanto eorum numero quos ipse in periculo seruauerat nullus opem ferret: & domestici quos in magnam fortunam extulerat eum prodidissent. Sed hæc vt cunq; ferre poterat quia amisso principatu libertate tamen fruebatur Cæterum hanc quoq; amisit ex germania quinto mense post reuersus Cum Nouariam de gallorum manibus magna virtute recepisset. Heluetiorum enim atq; aliorum transalpinorum magna manu conducta cum plus apud eos hostium artes ac pecunia quam fides valuisset non modo desertus ab eis sed etiam ducibus gallis venundatus fuit. a quibus in galliam perductus non se solum atq; Ascanium fratrem captiuum sensit, sed insultantium quoq; inimicorum quorum ipse vitæ necesse potestatem habuerat in casu ipso contumelias ac iurgia coram pertulit. Cuius vt fortuna grauior fieret cum postea spes aliqua liberato Ascanio fulgere visa esset, romæ ad cumulandas erumnas decessisse eum audiuit exemplo humano generi semper futurus vt neq; nimia mortales optare velint & quā periculose spem i eorum ope reponant qui diuersam habent linguam diuersisq; moribus vtentes hoc etiam mali habeant quod in longinqua regione agentes vt velint raro in tempore opem ferre longinquitas permittit.

¶ De Helisabeta Aragonia.



Reprehendi opus nostrum magnopere posset si insignem varietate fortunæ foeminam quam præsentia tēpora tulerunt quis etiam nunc viuat præteriremus. hæc fuit helisabeta Aragonia cui quid maius ad honestandos natales dari potuit q̄ vt magnorum regū filia neptis atq; proneptis fratrem ac mox etiam patruū Neapolitani regni possessores videret: quam vt ipsa auunculi filio ætate forma atq; fortuna conspicuo vt pote qui in Mediolanensi ducatu patri successerat ad ipsa quoq; i ætatis flore nuberet Sed postea quæ acerbiora hostilem in eam induta animū fortuna infligere potuit: quā vt aui regnū

puella turcarum armis infestum in summo discrimine versari videret quam ut parentem foeminam omnibus animi bonis in celestium numero magis quam inter mortales referendam ante nubiles annos amitteret: quam ut nupta cum viro quamvis integra ætate essent ceu pupilli gravius quam sub tutore tenerentur: quam ut auo a gallorum rege Carolo octauo inferri arma videret: quam ut belli formidine e bona mente depulsum parentem a regno profugum & fratrem a patre successorem regni factum inimicorum armis eiectionem audiret: Grauiissima hæc fuerunt: sed quid? quod postea frater recuperato regno in ipso flore ætatis ereptus est: & patruus qui fratri successerat gallicis armis tunc regno depulsus est, cum rebus compositis se quietum regni possessorem fore putaret. Accedunt etiam miseranda magis fortunæ mala: quod viro orbata filium in paterni ducatus successione præteriri, & se ipsius iure priuari vidit: ac deinde sibi auunculi manu extorto Mediolanensi ducatu dotem adimi filium quoque ipsum in galliam apud exterarum gentes in custodiam duci. Minus quidem seua sunt quam postea ei contigerunt: si quidem in Neapolitanum regnum profecta barrensem ducatum alias quoque nonnullas vrbes indepta principatus formam aliquam retinere videtur. Sed præstinæ ac maiorum fortunæ si hæc conferantur non plus veterem restituisse dignitatis splendorem dici possunt quam solis fulgorem nocturnum atque exiguum sydus æquare

LIBRI SEXTI FINIS.

LIBER SEPTIMVS INCIPIT.

DE FELICITATE

CAPVT PRIMVM.

De Enoch & Helia.



XIGIT ORDO VT POST FORTVNAE varios casus in huius libri primordio de foelicitate scribamur: de qua minime mirum videri debet si tot insignia exempla quod alijs de rebus iam scriptis edidimus a nobis posita non fuerint. Nam cum inter mortales in hac communivita foelicitas non existat quomodo quod non inuenitur tanquam sit de scribi poterit: impositæ enim mortalibus a natura necessitates quibus permulte corporis molestiæ contunguntur, item auaritiæ ac libidinis ardor ac simul levis ambitionis & glorie aura quibus rebus plurimum hominum mentes perturbari solent ad quas res humanæ conditionis natura accedit non insatiabilis modo verum etiam irrequieta, hunc ipsum foelicitatis effectum ex viuientium societa

C iij

te auferunt. Nec vero Valerio crediderim. Q. Metellum inter felices annumeranti, quando quidem vis ei ab Catino Labeone tri. pl. illata quæ neq; publice neq; priuatim vnq; vltus est: præterea pater eius in extrema ætate Luminibus captus ne felix esse posset id est vt omni corporis & animi affectu atq; molestia careret effecit. Idem de Aglao quoq; Archadio dicemus: quem quanq; temperato fuisse animo fateri possimus tamē si in eo solo felicitas consisterat felices philosophi quidam item felices p multi christianæ religionis viri nominari possent quos tamen non idcirco ceteris feliciores plusq; aphros inter ethiopes candidos esse fatebimur nec vero apollinei oraculi attestatio me mouet: cum mentiandi pater in apolline locutus non patiatur vrvera quiveritatis est hostis dixisse credamus. Ab hoc quoq; numero Alexandrum Macedonem Cirumq; excludemus: neq; plus eos quam. C. Cæsarem aut Augustum inter felices admitteremus. nam ptæterq; quod ijs malis non caruerunt quæ omnib; mortalibus generatim inesse diximus, ipsorum pleriq; grauib; vitijs aut priuatis incommodis atq; indecoris rebus vehementer laborarunt. Cæterū cum vitæ felicitas in animi ac corporis quiete consistat quæ futuri alicuius mali timore expers sit, affirmabimus ob hanc rem in his solis felicitatem inueniri qui præcipuo dei munere mentem corpusq; sincerum atq; ab omni humanis affectus cōtagione illesum nullius mali formidine teriti melioraq; semper sperantes seruauerunt. Quod diuinū munus quantum hætenus consequi legendo potui/ nemini alteri concessum esse de præhendi nisi sanctis Enoch & Helix prophetis: quia putatur a deo cū adhuc viuerent, ad eas incolendas sedes deducti quarum felicitatem nimia cura sua primus hominum parens amisit in quibus sedibus nō modo molestia nulla sentitur quæ vel corpus vel mentem possit afficere, sed vna læticia eorum mentes capit cū certa melioribus semper fruendi spe, Idcirco hos ipsos duos interviuentes & non alios videmur posse solos cōnumerare felices.



¶ De sapienter dictis aut gestis.

¶ Caput secundum

ICVTI REM VERAM imitari vmbra solet ita felicitatem sapientia sequetur: cuius dicta factaq; scripturi ab Amasi ægyptio rege incipiem⁹ Is enim magna animi dexteritate dignitatem suam sine inuidia quod difficillimum est a cōtumelia atq; neglectu vindicauit.

¶ De Amasi rege ægypti.

Amasis ignobili ort⁹ familia ad ægypti regnum conscendit qui propterea cum se æq³ ac alios reges qui ante eum fuerant non haberi in honore cerneret statuam numini condidit ex quorundam vasorum auro in quibus ægyptij cum interdum regum conuiuijs adhiberentur exonerare ventrem atq³ euomere solebant. Quod numen cum postea ac ægyptijs reuerenter coleretur Amasis habita oratione eis ostendit statuam q³ colerent ex eo auro confectam esse in quo cum vasorū formā haberet omnes ventrem leuauerunt. q³ aurum quoniam nunc in numinis formam mutatum erat adorare ipsi minime aspernabantur Idē de se esse dicebat qui quanq³ cum in priuata fortuna esset abiectus videretur tamen cum postea ad regnum ascendisset dignus erat cui bonos atq³ reuerentia haberetur.

¶ Iterum de Amasi.

Non minns quoq³ sapiens fuit illius verbum erga Polycratē Sazmium tyrannum amicum suum. Nam cum audiret omnia illi prospere credere scripsit vt temptaret aliquo quoq³ incommodo affici: quia fieri nō poterat vt fortuna præter naturę suę cursum cōstans maneret. cuius consiliū cum sequi Polycrates constituisset in mare demisit magni præcij annulum. quem percharum habebat quod eo incommodo secundę fortunę tenorem iuxta Amasis consiliū interrūpi posse putabat. sed cum eum annulum breuī in pisce inuentum esse a se Amasim monuisset prudenter animaduertit amasis Polycratē ad grauiorem q³ vnius amissi annuli casum a fortuna reseruari. Itaq³ vt illius ruina minus doleret ad eum misit qui cōmune amicicię renunciaret: Polycratis autem exitus sapienter ab Amasi iudicatum fuisse ostendit: neq³ enim longe res abierunt cum per se illatis armis Polycratem regno delectum vitā quoq³ priuarunt.

¶ De Philippo Macedoniæ rege.

Similiverbo non sine prudentię laude Philippus Macedonū rex vsus est cum eodem die nuncium accepisset quadrigas suas in olympicis ludis alias cursu vicisse. Item parmenionem ducē suū hostes prælio fudisse ac præterea natum sibi filium esse Alexandrum veritus enim ne fortuna cum tot bona eodem tēpore cumulasset mutata grauioribus malis hanc felicitatem repensaret dixisse fertur. O fortuna celeriter potius aliquid parue molestię ad pensanda hæc tanta bona q³ differēdo maiora mala afferto.

¶ De quodam lacedemonio.

Neandem sententiam fuit verbum quoq³ cuiusdam Sparthani erga Diagoram Olympicis ludis: Nam cum victores Diagoras vidisset

set coronari filios atq; ex filia filioq; nepotes eaq; re multum lætaretur dixit. O Diagora nunc pulchrum moriendi tempus esset: magna enim prudentia ostendit fieri non posse vt tantus felicitatis cumulus alicuius rei infelicitate ante mortem non compensentur & tunc moriendum esse cum viuente plus vita delectat.

¶ De Themistocle Atheniensi.

Eorum dicta de quibus scriptum est plurimum prudentiæ credita sunt habuisse sed non minus sapiens Themistoclis factum fuit: cum ingrauescente fama de persarum ad petendam græciam apparatu athenis magistratum petendorum tempus appeteret. Nam cum Epicides electus fuisset vir lingua solum promptus ppter q̄ rem viri quibus aliquid existimationis inerat magistratum abnuebant ne ille eis collega daretur. Themistocles patriæ studiosus atq; i hoc quæ admodum in reliquis prudens Epicidem suadendo impulit vt magistratum renūciaret eo ipso tpe tantum ei largitus quantum eo anno si magistratum obuiisset consequi posse videbatur eo modo in quo & prudentiæ & quietis plurima ratio habita est, hominem tantæ rei tractandæ quanta impendebat ineptum non turbatis publicis ordinibus ab administratione dimouit viamq; alijs ad magistratum expeditioni magis idoneis patefecit.

¶ Iterum De Themistocle.

Minus quoq; prudentem se eo tempore ostendit cum duela græcorum classe ad Arthemesium vt cum persis cōfligeret quamquam & ipse dux atheniensium & nauium numerus quas athenienses in ea classe habebant maior esset tamen cum accessisset Euribiadem lacedæmoniarum triremium ducem velle cum eo de præcedendi ratione contendere sine vllaverborum controuersia locum ei primum concessit: affirmans eum primarium ducem habitum iri qui aduersus persas pugnando maiorem melioremq; operam nauasset neq; ei ex publica vtilitate putauit cum esset confligendum de eiusmodi re quæ minima erat contendere: si quidem tunc nulla alia re facilius q̄ hac contentione hostis victor euadere potuisset. Itaq; haud multo post deleta persarum classe partē victorię laus ac gloria penes solos Themistoclem atq; athenienses mansit.

¶ De Alcibiade atheniensi.

Alcibiades quoq; prudenter fecisse putatus est cū canis mire specioso quæ paulo ante magno p̄cio coemerat caudā penitus abscidit, ac passim ire pmisit. Nā cū ex amicorū numero factū quidam reprehendissent dixissentq; illud perperam actum esse. respondit noluisse se paruo illo errore materiam sui criminandi atheniensi.

bus clarē: vt dum de eo loqueretur de maioribus quæ pertinerent ad ipsum sileret: perspicaci enim ingenio animaduertere visus est difficulter fieri vt qui virtute aut dignitate alijs superemineat ita hominū linguas cōpescat quin aliqua in re male audiat & propterea enitendum esse dicebat vt populo de leuioribus rebus loquendi materia daretur.

¶ Iterum De Alcibiadæ.

Sapiens quoq; illud eius verbum habitum fuit cum missus in Siciliam cum exercitu paulo post ad iudiciū reuocatus esset. Nā cum in iudicio apparere nollet, & nōnulli eū monerent debere ipsum patrie fidere: respondit in his quibus hominis vita cōtineatur / se ne matri quidem crediturum / ne fortasse cum suffragiū suū datura esset errore ducta nigrum pro candido suffragium porrigeret.

¶ De Pyrrho epyrotharum rege.

Um Pyrrhus epyrotharum rex vouisset Palladi in Atheniensi arce rem sacram facere. Athenienses libere eum in urbem atq; arcē receperūt verum posteaq; vrbe egressus fuit Pyrrhus dixit: mirū in modum gratā extitisse fidē quam sibi athenienses habuissent. Cæterum si saperāt in postremū regi nemini portas aperturos esse: eo enim verbo ostendit non esse ex re liberæ ciuitatis in cuiusq; principis manu libertatem suam credere: cuius concilium non secuti athenienses cum postea Cassandrum quoq; in urbem accepissent magna atq; innumerabilia mala ex eo tulerunt re ipsa experientes a Pyrrho sapientissime monitos fuisse.

¶ De Cabria atheniensi.

Abitum quoq; singularis prudentiæ Cabriæ verbum fuit cum dixit magis timendum esse ceruorum exercitum cui Leo dux præsit q̃ Leonum qui ducem ceruum habeant: acute enim declarauit ducis vel vilitatē vel virtutem totius exercitus vilitati vel virtuti præponendam esse.

¶ De Pisistrato tyranno atheniensi.

Rudens Cabriæ verbum cæterum sapientius etiam pisistrati factum fuit quo tempore athenis tyrannidem exercebat. Nā cum similtas ei cum filijs orta esset, sciretq; ea re inimicos lætari, in magno ciuium cetu dixit se a filijs quædam exegisse quæ bona esse arbitrabatur, & cum duos vt patri obsequerentur inuenisset tandem ne cum eis sine amore viueret suam in filiorum voluntatem mutasse: ex quo omnes nosse volebat familiam suā concordem esse: sapienter enim præuidit persæpe ex inimicorum vultu veluti per speculum homines moneri posse quid in reb⁹ suis cogitare ac decernere debeant. Semperq; dānanda esse quæ inimicis placere videantur, & Sati⁹

multo esse suis subsequi quàm ob suorum indignationem id cum inimicis agere. cum plerumque his qui adultos habeant liberos necesse sit utrumque incidit.

¶ De Teompolo Lacedemoniorum rege.

QUoniam Theompompo Lacedemoniorum regi dictum esset eo tempore bene Lacedemonijs esse / quod bene regere reges didicissent. prudentissime is respondit id potius accidere / quod populi parere didicissent: eo enim verbo ostendit bonam popularium urbium administrationem non tam in principum regimine / quàm in populorum obediètia consistere: nam si populi in diuersum a principibus traherent difficillimum arbitrabatur esse ut principes bene regere possent.

¶ De Dionysio seniore tyranno Syracusano.

DIONYSIUS senior Syracusanus tyrannus cum filium reprehenderet / quod Syracusani cuiusdam ciuis uxori vi intulisset / atque inter alia diceret si unquam audiuisset a se rem similem facta fuisse. filius ex tempore respondit, id accidit quod nunquam patrem regem habuisti: ad quem pater ne tu quidem filij nisi hæc facere desueris filium unquam habebis qui regnum obtineat: cuius verbum res ipsa verum ostendit: nam cum Dionysio seniori filius successisset haud multo post ob prauam vitam Syracusis pulsus fuit.

¶ De Agefilao Lacedemoniorum rege.

QUoniam prudens quoque Agefilai Lacedemonij regis verbum fuit: aiebat enim non minus laudatoris inspiciendos esse mores quàm eius qui laudatur. nam eo verbo significare voluit perituro contingere ut aliquis quæ moribus suis contraria sint laudare velit. forsitanque et si aliter videretur / persepe ex laudationis ingenio posse eius quoque mores qui laudetur agnosci.

¶ De eodem.

QUoniam a quodam ei semel diceretur Agefilae scito te eam mihi rem promississe: ad regiam autem fidem pertinet non verba modo verum capitis quoque nutus seruare: atque huiusmodi verbis Agefilam urgeret ut promissa præstaret: quia res parum honesta videbatur: & propterea Agefilaus fidem in eo præstandam esse non putabat respondit. Scito tu quoque neminem a rege iniustam rem petere debere: acuto enim responso ostendit rem inhonestam quæ importunitate promissa aut concessa videatur laudabilius reuocari quàm ut constantiae fama paretur mala quàm promissa sint præstari. Sed iam ab huiusmodi exemplis ad philosophos transeundum est.

¶ De Aristippo philosopho.

Sapiens profecto Aristippi verbum fuit: cum naufragio facto in littus apud Rhodum nudus eiectus ob doctrinam inuenit non modo qui necessaria ad victum verum etiam qui vestes ipsi atque comitibus preberet: cum autem redeuntes domum quidam ex ipsis comitibus petissent si quid suis Aristippus mandare vellet. Respondit hoc tantum se mandare ut nomine suo cognatos monerent ut filiis opes eas pararent quas aduersa maris tempestas perdere non posset. Ostendit enim quod preciosa sit doctrina, in quam neque fortune neque tempestati aduersae seuiendi potestas esset.

¶ De Dyogene Cynico philosopho.

Salis atque acrimoniae plurimum habuit Dyogenes aduersus musicos dictum: quos mirari se dicebat quod cum tantum opere conuenientiae vocum impenderent ut mores prauos penitusque a ratione discordes ad rectam viuendi normam redigerent negligere penitus viderentur.

¶ De Chilone philosopho.

Non prudens solum verum diuinum quoque chilonis putatum est verbum quo dixit, nosse se ipsum quemque debere: atque idcirco apollini aureis litteris sacratum fuit. Nam qui se recte nosset animam atque corpus ut equum diligeret neque quod uni est in partem alteri preberet. Quod cum plerique perperam faciunt id nullius alterius culpe est ascribendum: nisi quod nos ipsos id est humanam compactionem agnoscere nolumus.

¶ De eodem.

Non minus etiam sapienter dixisse putatur cum monuit hominum bonitatem ita auro probari, quemadmodum aurum eo lapide per quem in bonitate discrimen inspicitur. Ostendit enim per multos qui alijs vicijs diu restiterint: opum auaritia per se a virtute deduci. & qui aduersus opes constans fuerit eum de ceteris vicijs facilius victoriam reportaturum.

¶ De Solone philosopho.

Nonne etiam sapientissima lex habita est quam Solon atheniensibus prefixit: ut diuisis per seditionem ciuibz capitali pena multaretur qui alteram partium non sequeretur: profundis enim sapientiae secretis docuit id iustissimum esse quod plerumque iniustum homines putant videlicet alicuius in seditione fouere partes. Nam si boni simul sentirent, fore eam partem aiebat victricem ad quam ipse se contulissent. Sed si vel timore vel ignauia ad neutram partem accedentes concertationis spectatores se preberent, per facile putabat fore ut durante seditione tota

ciuitas interiret.

¶ De Platone philosopho.

Plato philosophus sapienter auditores monebat, vt iratos se vel ebrios in speculo contemplarentur. Nam cum faciem suam furibundam per omnia phrenetico similem viderent, persuadebat sibi eo dedecore territos homines in posterum ab ira atq; ebrietate sibi temperaturos.

¶ De eodem.

Dicebat quoq; omnes qui perditæ amarent in alieno viuere corpore atq; in suo mortuos esse.

¶ De eodem.

Etiam differre doctum ab indocto dicebat quo bene valentem ab ægro videmus Mentis enim sanitatem ac lumen a doctrina persæpe, ab ignorantia autem egritudinem manifestis rationibus proficisci.

¶ De Cynea philosopho.



Cyneas philosophus Pyrrum epirotharum regem Italico bello imminere cerneret eiq; vehementer inherere, cum vt prudens periculis eam rem plenam putaret, fretus ingenij dexteritate posse Pyrrhum de sententia deduci oblata occasione solum alloquendi dixit. Nostri Pyrrhe romanos imperio præpotentes animo corporeq; pollere: multasq; feras gentes domuisse: si dii nobis tam fauentes essent vt victoria potiremur quid tibi ultra agendum putares? Respondente Pyrrho quod habita de romanis victoria totius Italiae imperium tractura secum esset: atq; ab Italia se postea in Siciliam traiecturum Cyneas his deuictis ait quid ultra agetur? Africam traiciemus inquit Pyrrhus quo profectus olim Agathocles pene in fugitiui formam paruo exercitu magna gessit: atq; ab Africa quantum ego conicio non habebimus qui nobis resistere valeat. Ei Cyneas his demum patris quibus rebus tempora nostra transigemus? tum Pyrrhus læti vna inter festos dies ludosq; agemus. Cyneas autem quis prohibet sine tantis laboribus ac periculis quin vel hac ipsa hora cum tu satis magnus atq; opulentus rex sis læte simul viuamus? Argute enim sapienterq; hominum inexplebilem cupiditatem ostendit quæ incognita eos ad infinita pericula deducit. Huic si Pyrrhus obtemperasset, neq; in Italia vulnus accepisset neq; argis postea oppressus vitam amisisset. Si alij quoq; quos orbis terrarum habet principes in se ipsis ista quæ Cyneas sapienter Pyrrhum monebat metiri vel lent, ambiciosas curas magis frenarent: atq; sibi terrarumq; orbi ad quietioris vitæ cursum rectius consulerent. Nunc prauos maiora habendi impulsus sequentes non modo id assequuntur vt anxij semperviuant, verum

etiam vt in grauissimas calamitates atq; in ipsam mortem sine remedij
vllius spe cum populorum perturbatione incurrant.

¶ De Athenodoro philosopho.

Athenodorus philosophus vir doctissimus in postremo congres-
su cum ab Augusto abeundi veniam peteret, monuit eum vt
quotiens in iram incideret, ne quod prius vel ageret vel diceret
q̄ alphabetum secum recitasset: ea enim paruula mora iræ impetum de-
feruere aiebat: fieriq; vt quicquid postea vel loqui vel agere vellet tran-
quilliori mente efficeret vnde minus postea doleret.

¶ De eodem.

Non quoq; multum eos damnari debere aiebat qui longis
orationibus deum fatigarent eaq; peterent quę peti ab eis ho-
mines scire nollent: rogandumq; solum de eis deum esse quæ
minime moleste homines ferant etiam si ab omnibus intelli-
gantur. Addebat etiam ita cum hominibus homines viuere debere non
secus ac si deus eorum semper actiones intuerentur. hoc enim modo il-
los carpebat qui iniusta a deo petentes ipsi sibi ne exaudierentur impe-
dimento essent.

¶ De Diagora philosopho.

Non solum trudens verum argutū quoq; Diagoræ philosophi
verbum fuit in eum qui deos ex eo arguebat esse quod miran-
da quę fecerant in ipsorum templis picta inspicerentur. An ne-
scis inquit pictos eos nō esse q̄ quanuis a dijs opem petissent tamē perie-
runt? Carpsit enim eorum leues animos qui facile omnia credentes per-
sæpe in magnos incidunt errores.

¶ De quadam Anu.

Inter sapiēter a philosophis dicta haud erubescemus Anum eti-
am enumerare. Sal enim quo eius verbum conditum fuit hoc
loco minime indignam facit Thales philosophus syderum atq;
q̄ celestium rerum valde studiosus & indagator cum celum astiaq; iter-
faciens intueretur & aduerso fato in fossam præceps ruisset dum eū Anus
ide educeret, audiuit argute sibi ab ea dici: en quo modo te i celo quæ sūt
spectare posse credis si quæ inter pedes posita babeas nō discernis Mor-
daci enim verbo homini philosopho nimiam eorum curam quæ perfe-
ctæ sciri non possunt exprobrauit.

¶ De seniore Catone.

Sapiens quoq; M. Catonis senioris sententia fuit cū semper se harū
rerū penituisse dixit videlicet si mulieri archana sua detexisset: aut

si mari profectus esset quo terrestri itinere eundi facultatem habebat: iter si per negligentiam diem frustra elabi permisisset.

¶ De eodem.

Affirmabat idem insanos prudentibus longe vtiliores esse quam insanis sapientes. quippe qui sapientes cum stultorum errata inspicerent, ob id in melius vitam mutare solerent. At amantes cum discendi capaces non sint ex sapientium benefactis fructum percipere nullum possunt.

¶ De eodem.

Et sapiens et astutum fuit eius responsum in hispania cum bellum aduersus barbaros gereret. Nam cum ducenta talenta pactus celtiberorum (qui nunc nauarrenses et aragonij dicuntur) auxilia conduxisset. & ob eam rem quidam ipsum reprehenderet: respondit si vicerimus hostili pecunia hanc summam persoluemus: quod si victi fuerimus non habebunt celtiberi a quibus hanc pecuniam petant.

¶ De Augusto

Augustus in omni verbo suo prudentissimus eos qui leuem ob causam periculis se exponerent similes aiebat esse aureo hamo piscantibus qui plus damni amisso semel hamo acciperent quam multarum captiuarum lucro posset reparari.

¶ De eodem.

Similiter is quoque dicebat: illud semper cito factum posse dici quod cum factum esset bene haberet. traditatem enim quae tuta esset ce leritati anteponebat cui periculum esset coniunctum.

¶ De Omulio senatore romano.

Omulius senator prudentissime Traiano dixit cum maioris utilitatis ratione malum principem optari posse qui permultos bonos haberet amicos quam bonum qui malorum multorum amicicijs uteretur. Si quidem facilius foret a multis bonis vnum malum ad bonitatem deduci quam ab vno bono malos multos a malicia auerti.

¶ De Ormisda persa.

Sapiens, etiam fuit Ormisdae persae responsum: cum ostendenti Constantino imperatori vrbis Romae magnitudinem atque hominum edificiorumque magnificentiam: petenti quid de ea sentiret: respondit ex tanta re quanta ei ostendebatur nihil eum delectasse magis neque esse ex quo maiorem fructum consequi posset quam quod ex ijs quae videret verum esse comprehendit: in vrbe quoque Roma quam amplitudine opibusque alias excederet vrbes tamen sicut in ceteris orbis terrarum locis homines mori. breui enim ac sapienti responso rerum humanarum vanitatem taxauit.

¶ De Misoniano hebreo.

Inter multa priscorum sapienter dicta factaq; hebrei quoq; equi-
tis quem Misonianum Eusebius appellat & factum & dictum addere-
mus. Nam cum moratam equitum turmam inspiceret in qua
ipse cum ro. militibus erat & morae causam intelligeret esse quod augur pri-
us inspicere vellet quid augurij capiendum esset ab aue quae forte in via offe-
derent: Misonianus aliud a se agi fingens arcum tetendit. primaq; sagit-
ta confossam auem in terram deiecit: atq; ridens ad comites conuersus dixit
parum consilij atq; opis ab irrationalibus animatis posse quicquam sperare po-
stea quae pateat ea nescire quae ad se ipsa pertineant: & re & verbo auguria
vana esse stulteq; eis credi ostendens.

¶ Recentiora De Edilberto cantuariensi rege in brithannia.

Rudentissimum valdeq; consideratum fuit Edilberti cantuarien-
sis regibus verbum. Nam cum adhuc gentilia numina coleret
audito sacro Augustini hominis christiani preconio quem ad
eum Gregorius pontifex miserat: dixit & si agendae ei gratiae es-
sent quod a tam longinqua regione venisset ut brithannorum bono consu-
leret eosq; illa doceret quae profutura eis arbitrabatur eum tamen religio-
nis cultum quem brithanni a maioribus acceptum usq; ad id tempus ser-
uassent temere relinqui non debere nisi ante quod proponebantur diligenti-
us essent inspecta id quod postea cum egisset temporis interiectu ad christi-
anam fidem transiuit. Neq; enim sine ratione egit ut super tanta muta-
tione inconsiderati nihil fieret atq; illius fidei cultoribus ad quam inui-
tabatur non humanus modo sed prudens quoq; ante agnosceretur. Que-
res si a maumethanis quoq; acta fuisset in eum errorem non incidisset in
quem stulte temereq; maumethi credendo venerunt: & nunc in eos qui
de christiana religione apud ipsos verba facere volunt tam immanes atq;
impatientes se non preberent.

¶ De Mattheo vicecomite.

Postea quae annalut sois ducentesimo septuagesimo septimo supra
mille Otho vicecomes mediolanensis archiepiscopus die subvir-
ginis Agnetis nomine celebri turrianos fudit in quo plurimo de tur-
rianis capti fuere viri insignes Musca Carneualis atq; Lombardus, usq;
ad annum trecentimum ac secundum res mediolanensis penes vice-
comes mansit. Tunc postea Martinus turrianus Philipponi Langusci qui
papie rerum potiebatur. Item Antoni Fissiragi penes quem laudense erat im-
perium ac praeterea Alberti Scoti in cuius arbitrio res placetina erat ar-
mis adiutus Matheum mediolanensi vrbe expulit: qui iam senio confectus
cum se Veronam recepisset illic canis scaligeri ope sustentabatur. Inde

autem cum postea ad benacum lacum se contulisset missus ad eum Martini turriani nomine quidam pene per ludibrium petijt quid ageret & quando reuersurum se in patriam speraret. Ei Mattheus (O sapiens verbum & quod minime neglegi debeat) piscor inquit & solus ne quis piscationem meam impediat piscor ea autem via in patriam regredi cogito qua inde profectus sum quando aduersariorum meorum crimina peccatis meis præponderabunt. Reuersus est autem postea Henrici septimi in italiam aduentu. pulsus enim ob nimiam insolentiam turrianis Mattheus in patriam fuit restitutus: & rerum moderamen recepit. Solus autem in Benaco piscationi operam dare se fingeat ut occultius quæ de reditu suo agitat bat moliri posset.

¶ De Saladino ægyptio.

Saladinus Asiæ Syriæ atque ægypti rex non minus sapere se in morte declarauit quam ante rebus gerendis viuens fecisset. Iussit enim ut interior lineus amictus quo indui solebat hastæ prælonge impositus per castra portaretur: & is qui eum ferebat magnavoce omnibus diceret Saladinum asiæ domitorem ex tantis opibus quantas pepererat unum hunc lineum amictum secum in morte deferre. Sapienter enim & si sero humane miseriæ commonitus eo modo alios quoque monere volebat.

¶ De Hieronimo Stridonensi.

Uter recenciora dicta quibus sapientia inest, duo Hieronymi Stridonensis ponemus viri prudentis quidem, sed quod pluris etiam fieri debeat, qui ingenti doctrinæ parem morum sanctitatem addidit. Is enim & dicere & scribere solebat auaro æque illa quæ habeat quam illa quæ non habet deesse. Item facile ab eo omnia contemni qui assidue moriturum se cogitauerit. verbo sapienti ostensa auariciæ miseria atque humane vitæ fragilitate.

¶ De Didaco hispano episcopo oxonensi.

Non minore quoque prudentia Didacus hispanus oxoniensis episcopus duodecim abbatibus cisterciensis ordinis quos ecclesia romanauit ad albigesios in fide erudiendos se conferrent elegerat suauit si in demandata cura perficere atque libenter a populis audiri cuperent molia indumenta præterea argentum deliciasque omnes abijcerent: atque apostolos imitati pedibus iter facerent ut discipline quam alijs prædicarent congruere ipsorum vita inspiceretur. Idque ipse primus egit fructumque ingentem ex negotio mandato peperit. quod si plerique nostris temporibus ecclesiastici principes seruarent non tanto risu sacerdotum monita exciperentur cum vitam eos a verbis diuersissimam agere perspiciant.

¶ De Pio secundo pontifice.

PIUS Secundus pontifex in omni re verboq; suo prudentissim⁹ dicere solebat: vxores sacerdotibus maiori ratione posse restitui q̄ ademptæ fuerunt. Nam vir sapiētissimus optime intelligebat sublatis vxoribus minime actum esse/ vt non sacerdotū permulti in ea inciderent mala propter quæ vxores fuerant ademptæ. Sed longe quoq; ab eis quotidie deterius agi: quod si vxorum vsus eis restitueretur fortasse ipsorum criminum in quę nunc dilabuntur pars aliqua desineret.

¶ De Astute dictis atq; factis.

¶ Caput tertium.



AVID LONGE A SAPIENTIA abest ast⁹ atq; sagacitas: & ob eam causam recte post sapientiam a nobis collocabitur / in quo tamen illud homines latere noluimus: q̄ per hanc oblique vel commodum vel laus paratur: & propterea sapientiæ cui obliqui nihil inest, conferri nō posse. cui etiam illud additur quod in sapiente semper sagacitas est, sed non omnis sagax & astutus idcirco sapiēs habetur.

¶ De Papirio prætextato.

PAPIRIUS Faceta igitur astutia eius rei exempla incipiemus. Mos erat in vrbe Roma priscis senatoribus vt parentes secum filios in senatum deducerent, vt adhuc pueri rebus agendis assuescerēt quos omnes cum abire vellent iureiurādo adigebant ne quid quod illic esset actū reuellarēt. Papirij cū adhuc tener esset mater ipsum rogauit quid eo die in senatu actum esset: cui cum filius non posse id dicere respondisset: matri desiderium intelligendi auxit. Itaq; cum blandita nihil proficeret minas quoq; addidit. Filius astutus vt se hac matris importunæ molestia explicaret, mira atq; insueta arte vsus est. matri posteaq; adeo instaret dixit actum in senatu quid reipublicæ magis conducere posset, aut foeminis permitti vt duos acciperent viros/ aut vt viri binas ducerēt vxores. Mater filij verbis verum inesse arbitrata / rem alijs matronis communicat: quæ facto ad curiam concursu cum senatu grauiter questę huius rei factam esse mentionem indoluerunt. Miratus senatus posteaq; vnde res profecta esset intellexit, cū risu mulieres hortatus vt bono essent animo a se dimisit: laudataq; adolescentis Papyrij astutia virtutis munus quanq̄ ante legitimum tempus prætextæ honorem cōcessit, vnde prætextati cognomentum sibi peperit.

¶ De Cleomene Lacedæmoniorum rege.

Cleomenes lacedemoniorum rex cum septem dierum cum argiuis inducias fecisset tertia nocte cum argiui securi agerent nihil p id tempus verentes. Cleomenes incautos adortus magnum eorum numerum cæcidit atq; coepit. Cum autem pfidia argiui eum arguerent: septē dierum se inducias dixit pepegisse ceterum de noctibus nullam prsus fecisse mentionem. Hoc enim responso perfidiam suam ex parte velare voluit q̄ tamen totam tegere non potuit.

¶ De Amasi persa.

Amasis a persis aduersus barceos miss⁹ ij enim sunt qui postea sub Ptholomaidis nomine urbem incoluerunt cum vi potiri urbe non posset pacem cum barceis iniuit. ceterum nocte ea que pacem antecessit ingentem fossam effodit totamq; postea subiectis lignis vt æqua cum alia humo esset constrauit. eo in loco foedus initū cū barceis iuramento confirmauit cuiusvnum erat caput nunq̄ violaturum ipsum eam pacem dum terra q̄ calcabant formam quam habebat seruaret: eo verbo barceos fefellit arbitantes intelligi dum orbis terrarum duraret. Itaq; proxima nocte fossam aperuit: atq; ita sacramento solutum se arbitratus barceos nullam vim facta iam pace verentes inuasit atq; dicioni suæ subegit.

¶ De Moyse egyptiorum duce.

Dari astu Moyse quoq; in iuramenti sui interpretatione v⁹ est diuino responso a Pharaone aduersus ethiopes creatus egyptij exercitus dux eos in quos agebat magno astu repulit atq; urbē Sabam quam postea Cambises a sorore meroen appellauit obsidere coepit cum autem oppugnationi difficultas ingens inesset Tharbis ethiopis regis filia veluti alia nisi Silla a muris Moysen adhuc in uiuentē flore pubescentem conspicata adeo eius amore incaluit vt per secretos nuncios polliceretur se urbem daturam si se vxorem duxisset neq; vltra ethiopē aliquē occideret assensus Moyse atq; urbē ingressus in ethiopes magna pacta cede tharbim postea in matrimonium duxit: neq; post desponsationem factā vltra quenq; occidit. tempus quo cedes p̄finiebatur arbitrastu suo interpretatus.

¶ De Themistocle Atheniensi.

Et laude digna & mira fuerūt omnia Themistoclis opera sed omnia meo quidem iudicio igenij magnitudie supauit vna re que a nobis nunc describetur. Diruti erant athenarum murine vt instaurarentur ferre Lacedemonij volebant atheniēses Themistoclis cōsilio sub alius rei p̄textu cum necessariam ad ædificandū materiā parassent adhibita summa celeritate instaurare muros coepere

runt. Eam rem Lacedemonijs per oratores inculantibus Themistocles ad eos profectus orator varijs excusatiõibus tegere opus cepit. Cum autem postea vidisset nõ posse vltra Lacedemonios sustineri, iamq; aliquãtulum muros creuisse putaret: in lacedemoniorum senatum se contulit: atq; apposita ratione rogauit Lacedemonios ne maledicendo assuetis ea credere vellent quæ atheniensibus damnosa foret: vt autem de his quæ curæ sibi esse ostendebāt certiores fieri possent, suadere se aiebat vt quatuor ex p̄cipibus senatus sui athenas mitterent: qui inspectis rebus Lacedemonijs vera referrent: se autem interim Spartæ obsidem mansurũ vt si inuentum esset athenienses vrbis muros condere ceu in mēdacem animaduertere possent. Cum Lacedemonij quæ a Themistocle proponebantur & æqua & tuta putarent, iuxta eius verbum athenas legatos miserunt. Is statim athenas scripsit ne Lacedemonios oratores ante dimitterent q̄ ipse a Lacedemonijs liberatus esset: atq; interim op⁹ accelerarent. cum autem postea captos athenis oratores lacedemonios accepisset in Senatum Lacedemonium profectus de legatis atq; muris athenarum res vt erant ingenti animo libere ostendit: atq; ita egit vt tandē res cum atheniensibus æquioribus conditionibus Lacedemonij componerent: atq; ipse Athenas ad Lacedemonios legatos liberandos remitteretur. ipsius igitur industria Athenæ instauratis muris munitæ fuerūt.

¶ De Alcibiade atheniensi.



Natheniensium administranda republica iter Tucididem atq; Alcibiadem graues erant contentiones: ob eam causam cū per id tempus Tucidides atheniensium nomine cum Lacedemonijs pacem iunxisset: atq; egisset vt ab eis Athenas legati mitterentur ad ea confirmanda quæ ipsi cum eis conuenta erant, Lacedemonios oratores ante in Senatum deduxit vbi sine controuersia facile de omnibus conueniebat. Cum igitur Alcibiades vereretur ne Tucididis opera ea res trāfigeretur / noctu ad Lacedemonios legatos clam se contulit: & cum se Lacedemonijs amicum fingeret ante quæ legati egerant laudauit. deinde atheniensem populum superbo esse ingenio monuit dicens si tam humane vt in senatu fecerant apud eum in concione loquerentur, quia ita putarent se rei sue melius cōsulturos in eo vehementer ipsos opinione deceptum iri, quod Atheniensis populus sermōis submissionem ceu indicium nimium optate pacis accepturus esset: & ob eā rem nouas condiciones paci illaturus. Se autem quia omnes Lacedemoniorum amicum putarent euitandæ suspicionis gratia palam ipsis oratoribus aduersaturum. Cæterum vbi tuto posset eorum rebus ex fide fauaturum. Lacedemonij oratores dicentis verbo fidem inesse arbitrati se cōsilium secuturos responderunt. Alcibiades autem relictis oratoribus per

multos ex plebe subornauit quibus persuasit id a senatu agi ut Atheniē-
sis populus falleretur: quia minime verum erat ea Lacedemonios que se-
natus dicebat esse facturos: id quod clare populo legati erant ostensuri
quia Athenienses nimium cupidos pacis esse animaduēsterant. Mane
igitur legati lacedemonij coram populo atheniensi longe diuersa ab ijs
que ante in senatu dixerant non sine magna Tucididis admiratione lo-
cuti sunt quibus Alcibiades cum in eum modum quem dixerat respōdis-
set: atq; oratoribus res ex sentētia succedere videretur: adeo mordacibus
vtrinq; verbis progressum est ut in eo cōsilio Athenienses bello perseque-
dos lacedemonios esse decernerent. atq; Alcibiadem bello p̄ficerent:
qui non minore ingenij dexteritate q̄ Themistocles apud Xersem egit
ut hostium legati contraria rei sue loquerentur ad vincendos hostes ho-
stibus ipsis vsus. sed non minor Hicij de quo nunc loquemur astus fuit.

¶ De Hicia Engionensi.



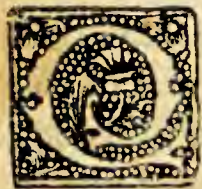
Micias engionensis ciuis (est autem Engiona vrbs in Sicilia quā
postea maceram nuncupauerunt) cum de Sicilia imperio ro-
mani atq; carthaginenses bello inter se decertarent, multum
engionenses ciues hortatus erat ut romanorum partes seque-
rentur. cum autem sciret aduersarios ob eam rem decreuisse in primo cō-
silio ipsum interimeret: atq; frustra profugere ab vrbe temptasset nouo as-
tu ad salutem viam si posset aperire constituit. Maceranarum dearum
numina quæ illic sanctæ colebantur quibus potuit verbis impie cō-
temnere: & cum non multo post in consilio esset vbiverba facere cōperat
in terrā veluti mente captus corruit: exclamansq; in se iratas maceranas
deas flagellis seuire dilacerare a tergo suo vestē cōpit cū ob eā rem nemo
attingere hominem auderet: vlulans ceu furijs agitated erexit sese & ad
portam vrbs currens nemine obstare auso egressus est: vxor liberiq; quē
admodum ab eo edocti fuerant rerum desperatione agi se fingentes om-
nia planctu replebant, atq; extrayrbem Hiciam in perquirentiū morem
secuti sunt per hunc Vafum modum Hicias cum alia ratio vim aduer-
sariorum effugiendi non esset se seruauit atq; ad Marcellum consulem ro-
manum profectus est.

¶ De Dauide hebreo.

Eodem astu Dauid vsus est cum iratum iudæorum regem Sau-
lum fugeret. profectus enim ī palestīnam ut illic tuto esset cum
animaduēteret cognitum se a palestīnis esse, omnesq; loqui ip-
sum eū esse qui olim tot palestīnorum milia occiderat ne ob eā rem iterfi-
ceretur aut Sauli hosti dederetur ab ore euomere spumam cōpit atq; tor-
ue versis in contrarium oculis nō insanum modo verum furijs etiā agita-

tum se ostendit: qui cum nihilominus a palestinis captus ad achim ipsorum regem esset deductus, Achis vt ita furentem vidit adduci vt Dauidem esse crederet non potuit verum potius ministros suos acerbe increpuit, q; tanta insania captum hominem ad se deduxissent: statimq; vt inde pelleretur iussit.

¶ De Annibale Carthaginensi.



Va in re Anibal quoq; non semper astutissimus fuit: is cum vereretur ne Syriae rex Antioch⁹ eum romanis captiuum traderet, posteaq; superatus fuit in bithiniam ad prusiam regē proficisci constituit: ante autem in insulam Cretam traiecit. Illic cum magnam vim auri secum haberet, sciretq; cretenses auaricia laborare eos decreuit rete suo idest artibus suis capere. Per multas igitur vrinas plūbo repleuit aurum inesse fingens atq; cretensibus asseruandas in Dianæ templo tradidit: multasq; æneas statuas quas in ædibus ceu neglectas inordinati habebat clā auro repleuit per eum in modū ablato inde in statuīs auro plumbum auaris cretensibus reliquit.

¶ De Pacuio Calanio.



Onne etiam astucia plenum Pacuij Calanij consilium fuit: cum accepta a Romanis clade ad transimenum / senatus campani periculum quod ei a plebe imminabat ita discussit vt & senatum incolumem seruaret / & plebis gratiam retineret. Ita ei plebi de perdendo senatu morem se gerere velle ostendit / vt tamen ante de alio sufficiendo Senatu pacisceretur: cum autem senatorum damnatione incæpta ipsius plæbis iudicio non inueniretur qui honeste in senatu legi posset: deteriorumq; electionis puderet: atq; res eo vergeret / vt nihilominus omnes in damnatorum locum suffici se cuperent: quia alia ratio tollendæ contentionis meliorumq; habendorum non erat. De senatus mutatione integra res relicta est quæ res in posterum plebem senatumq; vt melius conuenirent magna Pacuij apud vtruncq; ordinē gratia effecit.

¶ De Eumene Cardiano.

Nouo etiā sagaciq; consilio Eumenes Cardianus hostis sui consiliū discussit. nā cum Antigoni opera qui aduersus Eumenem arma mouerat, i Eumenis ipsius exercitu sparse essent litteræ quibus ingēs pecunia his proponebatur qui Eumenē occidissent Eumenes exercitum ad concionē vocauit egitq; gratias quod nemo inuentus esset qui fidei pecuniam anteferre vellet: subiūxitq; latere eos nolle quod ipse eas finxerat litteras vt fidem militum suorum experiretur. Hoc enī sagaci cōsilio prouidit ne in posterū milites aut nūcijs aut litteris hostiū

crederent, veriti semper ne rex Eumenes experiundæ fidei gratia ea fieri iussisset.

¶ De Apuleio et Aruntio proscriptis.

QUod Vlcium Apulei atq; Aruntij proscriptorum vt imminentem mortem declinarent commentum fuit. Nam cum ipsi tribunorum militariū habitū sumpsissent, seruos suos ceu milites armarunt: urbemq; egressi tanq̃ ipsi proscriptos insequerentur, quia iter facerent liberatis captiuis in quos incederant satis magna manu coacta i Siciliam vna traiecerunt. Sed iam ab astute ad tuendam salutem suam factis ad ea transeamus quibus vafre agendo quidam aliorum salutem petiuerunt.

¶ De Mnesteo Aureliani imper. liberto.

ERat aurelianus imperator quemadmodum ceteris in rebus virtute ad modum prestans ita humani sanguinis plusq̃ bono principis quum esset auidior. Is cū ad persicā expeditiōem cū exercitu iter iā facere cœpisset, & propter quēdam haud magna admodum errata Mnesteo liberto quem a manu habebat non sine interminatione succensuisse vide retur libertus qui optime principis ingeniū caleret sciretq; leuiter eum ne comminari nec parcere solere malo esse loco salutem suā putauit. Itaq; eo se timore liberare decreuit, Litteras igitur tanq̃ aureliani manu scriptas confinxit: atq; in eis quorundam nomina notauit quos aut parum gratos principi aut eis non multo ante ipsum esse interminatum norat. Interea nomina suum quoq; scripsit. cum autem non sine timoris significatione adactis ante iuramento rem in occulto seruatueros, has litteras eorum quibusdam qui iscripti erant ostendisset, a se casu inuentas dixit cū principi excidissent qui eas tribunis daturus erat vt nominati in eis interimerent: illi prę timore in desperationem coniecti cum vera quæ a Mnesteo dicebantur esse putarent, tanq̃ nulla salutis spes superesset intemptatum nihil omittere decreuerunt vt aureliani mortem suæ anteuenterent. Itaq; eum poltero die occiderunt: quo facto sagax Mnesteus comites adinuenit per quos magno illorum periculo a morte reciperetur neq; enim illi nisi de salute sua actum putassent in aurelianum manus extendissent.

¶ De Mitridate ponti rege.

MITRIDATES ponticus rex aduersus Ariaratem nepotem capado ciæ regem bellum suscepit. Sed cum ariaratis vires opinione maiores offendisset astu peragere decreuit quod armis assequi se posse diffidebat. Itaq; vt in colloquium venire vellet ab ariarate petijt, missis vtrinq; qui explorarent ne occulte in colloquium arma ferrent: cū is q̃ mitridatis corpus prætētabat manum subveste ad balthe

um poneret, Mithridates subridens dixit: caue ne si inferiorem partem manu petieris aliū q̄ quem quæris pugionem inuenias. Is virilia dici arbitratu quærere vltra abstinuit. Remansit igitur in ea parte penes Mithridatem paruus pugio quo ne potem dum alloqueretur interemit: qui plus eius verbi ambiguitate vt ferrum atq; insidias occultaret, q̄ omni alio astu profecit: ceterum omissa hac re quæ parum gratiæ secum fert iam de astutis iudicijs dicamus.

¶ De Claudio imperatore.

Cum præsentē Claudio imperatore controuersia esset de muliere quæ filium abnegabat suum esse, quod is longo tempore abfuerat: & propterea incognitum eum sibi esse mater dicebat, probationibus vtrinq; factis cum res non liqueret, Claudius noua industria verum adinuenit: decreuit enim vt mulier quandoquidem filium negabat, virum eū acciperet, Itaq; quæ immobilis in cæteris probationibus manserat cum abhorreret filio commisceri, tandem contentione deposita verum detexit.

¶ De Salomone Iudæorum rege.

Subtili quoq; atq; acri iudicio ante iudeorum rex Salomon in duarum meretricum contentione de filio superuiuebat, altero a dormiente oppresso verum eruit quo modo enim melius veram matrem agnoscere potuit q̄ cum gladio petito imperauit, i re dubia vbi signa vbi probationes non erant, vt diuisus viuens filius inter eas distribueretur, quippe ea potuit mater esse cuius viscera in filij periculo magis commota fuerunt.

¶ De Euno Syro.

Euno prætereunda etiam Euni Syri astutia fuit qui in Sicilia cum sibi manes infestos ostenderet, ac deæ Syriæ ceremonias ac sacra populis cocionabundus prædicaret, in ore inclusam nucem cum sulfure atq; igne gestabat. per hunc modum cum loquens per sæpe flammis verbis mixtas effunderet in eam existimationē apud seruos atq; infimam plebem venit vt ex ea duo hominum milia cogeret hac postea manu cum carceres effregisset numerum vsq; ad sexaginta milia auxit: comparatoq; iusto exercitu Manlium ac Lentulum pisonemq; romanos prætores qui arma contra mouerant deuicit: & q̄q; postea a perpenna ipse superatus fuit/industria tamen maiore q̄ viribus ingentia gessit.

¶ De Barchochaba iudeo.

Barchochaba iudeus pari astu quo Eunus præsertim euomendi ab ore flammis cum præterea stellam se adeo missam nuncuparet/ leuiter hebreos ad tumultuandū exciuit fretos per eū se romanū imperij iugum excussuros. Itaq; ab Adriano cæsare domiti seditio

so propheta occiso diuersa omnia ab ijs q̄ sperabant retulerūt. hos exitus
sæpe falsa hæc commenta ac temere concitati tumultus nanciscuntur.

¶ De. Q. Sertorio.

Q Vintus Sertorius cum se in hispania contra Syllanas partes tuere
tur vt barbaris populis magnam de rebus suis opinionem faceret.
ceruam candidam ita edocuit vt si quādo magna nunciorum celeritate
aliquid feliciter gestum accepisset dimissa cerua ad sedentem pro tribu-
nali Sertorium accurreret atq; eius gremio caput apponeret. Itaq; cum
ipse postea quid accepisset populis proferret opinionem tanq̄ diuinitus
id cerua attulisset magna sui existimatione apud eos faciebat.

¶ De Maumethe fal-

so propheta.

Maumethes falsus ppheta & sceleratæ legis lator præter plurima
alia quæ magno astu confinxit vt diuinitatis opinionem apud
barbaras nationes captaret hoc quoq; egit columbam enim ita
cōmode assueuerat vt ipso apud rudes populos contiones haben-
te in eius humerum volaret rostroq; aurem peteret vbi eā pascere cōsue-
uerat p hoc egit vt cum p̄dicaret populi crederent ipso ita affirmante in
columbæ forma spiritum sanctum celitus descendere vt eum quē dicēda
populis essent moneret.

¶ De Eusebio Vercellensi episcopo.

Q Vantum Maumethi astus atq; versutia damnari debet tanto
magis laudibus est efferendum subtile Eusebij inuentum. Is
Vercellensis erat episcopus qui cum in catholica ecclesia & do-
ctrina & moribus in magna existimatione haberetur a Constantino im-
peratore arriano Mediolanum ad concilium vocatus fuit. cum autem ac-
cepisset arte multos catholicos episcopos compulso esse vt damnationi
Athanasij atq; Niceni concilij derogationi nomina sua subscriberent atq;
q; in eorum esse numero Dyonisium mediolanensem episcopum vt per-
spexit quam grauiter per eam scripturam vera xp̄i fides læderetur q̄ &
si ab ijs qui subscripserant reuocari poterat Tamen ostensa dubiam factu-
ra erat catholicam fidem nouo astu euertere eā cogitauit. Itaq; requisit⁹
vt nomen suum inscribere vellet se minime reluctari velle ostendit postq̄
igitur corā allata fuit scriptura non secus ac si de ea nihil ante accepisset
vt in principio Dyonisij nomē inscriptū vidit se vehementer cōmotū ostē-
dit q; primarium locum iuniori tradidissent Itaq; dixit vos Arriani affir-
matis filio patrē maiorem esse: & Dionysium qui etate atq; doctriua fili-
us mihi esse dici debet dū mihi præposuistis ipm qui minor est maiore
me fecistis. Idcirco peto vt noua scriptura cōficiat & in ea seruato gradu
oēs suum inscribant nomē quod si a vobis fiet ego vobis morem gerere

non recusabo vt tandem quę inter vos esse videntur contentiones finiantur. Arrianus vera hominem locutū arbitrati superbiaq; impulsū requirere vt in scriptura Antistitiū etatis atq; dignitatis gradus seruarietur exusta prima scriptura cui iā pleriq; se subscripserant nouam confecerunt quę cū ad Eusebium perlata esset vt nomen suum apponeret: respondit rem magni esse momenti exigereq; eius magnitudinem vt ante diligenter super ea disputaretur.

¶ De Ioanne septimo qui scēmina inuentus est pont.

Ioannis septimi pontificis maximi astus omnia in fallendo ingenia quę nunq̃ viderim aut legerim superauit. Nam cum scēmina esset brithannica agnes appellata domo fortassis ob impudiciam pfuga scēmineo amictu in virilem mutato data studiis diligenti opera athenis ad eam doctrinę magnitudinem peruenit: adeoq; virum effingere sciuit vt Leoni quarto in pontificatu succederet. quę cū biennium obtinuisset pariendi dolore cum in sacra p̃cessionē iter haberet emortua est adeo sagax atq; astuta vt iudiciū christianorum omnium falleret. Subtiliter fingendo assecuta vt non solum vir haberetur verum etiam digna pontificatu duceretur: cum ab utroq; quantum res ipsa docuit abesset.

¶ De Ioanne comite Cuni.

Mortuo Alberto estensi marchione ferrariensi Acti⁹ & ipse estensis sed exul fretus ad eum principatum conscēdere posse nicolao Alberti filio impuberi bellum intulit ope Ioannis comitis cuni adiutus. Ioanni tutores Nicolai p̃miserunt se lugum atq; consilicē oppida donaturos si Actium interfecisset. Ioannes conditionem non abnuit & cum virum mortuum actio persimilem qui ex composito ob eam rem latebat ostendisset oppida quę p̃missa fuerant accepit. Astu p̃fecto magno nec illaudato seruata in primis amico fide pro scelere non patratum munus tanq̃ si scelus patrasset assecutus.

¶ De Comite Roderico gutherio

Quoniam Roderic⁹ gutherius comes ī prelio captus esset a Ferdinādo castulonensi rege: in quo prelio ipsius Roderici frater Aluarus mortuus erat hac cōditione a Ferdinādo dimissus est vt iuraret se fratre sepulto rediturum. Itaq; vt p̃missa Roderic⁹ pręstaret fratris corpus aromatibus conditum atq; capsę inclusum quocunq; proficisceretur secum ferebat neq; ante sepeliuit q̃ Ferdinandum regem decessisse intellexit. Ea enim arte ad Ferdinandum non redeūdo sacramenti religionem se seruaturum putauit.

¶ De Cacano bauorum rege

BAuarum rex Cakanus cum i Carniam atq; alia Venetię loca cū ingenti exercitu venisset primo prelio Gisulfum longobardorū eius regionis ducem occidit. atq; urbem vbi Gisulfi vxor erat Romilia nomine obsedit. Ea de muris hostes cōspicata vt Cakanum ætatis flore conspicuum formaq; insignem vidit eius capta amore pepigit si se vxorem duceret urbem ac Gisulfi liberos daturam. Cakanus accepta conditione vt fidem q̄ dederat præstaret prima nocte eodē lecto cum ea maritale munus impleuit postea ijs qui adire eam vellent vulgo permilla adacto a muliebri sexu per totam ipsam palo spectandā omnib⁹ proposuit: vt ea parte qua peccauerat criminis sui viueret penas urbemq; forum iulij totam euertit a qua post modum regio nomen accepit.

¶ De Gregorio romano patricio

VEra non tam astutia quam fraus & malitia fuit qua Gregorius romanus patricius in eadem foroiulensi regione vsus est. cum inuitatos Cachum Tassonemq; Longobardos fratres foroiulenses duces vt ad ponendā apud se primam barbam (quod priscis Longobardis amicitiaē vinculum erat, opitergium (quæ vrbs Vderzum nunc appellatur) venirent: vt eos in urbem accepit clausis portis interim iussit: delatisq; ad se ipsorum capitibus, vt fidem præstaret / amboꝝ manu sua barbam ita ne cultri rasoriꝝ molestiam vllam sentirent ademit.

¶ De Ludouico tertio imperatore: & Attonē ep̄o maguntino.

Ariter malitiose se minimeq; sincere iuramentum suum interpretatus est Ludouicus tertius imperator Arnulfi filius: & Atto maguntinus episcopus. Nam cum Atto Ludouici nomine Alberto franconię comiti quem Ludouicus in vrbe barberga obsidebat promississet Si ad colloquium cum Ludouico ad vrbe descendisset in barbergam se eum incolumem restitutum posteaq; vrbe Albertus est egressus Atto tanq̄ si melius ad hoc cogitasset mutata sententia cum Alberto regredi se in vrbe vellet vt pranderet dixit: affirmans q̄ hora tardior videretur. satius esse prius discubitum redire moxq; ad Ludouicum ab arce descendere. pransi igitur cū ad ludouicū descendissent albertus captus est & securi pcussus propter Conradi ludouici patris mortē qua eū albertus affecerat. cum autem incusaret albertus nō seruari sibi pactā fidē atto aperte respondit se eū incolumem reduxisse in urbem cū pransum eum eo profectus est & quia semel tantum promiserat eum se restitutum idq; seruauerat iniuste eum queri violatam quę data fuerat fidem fuisse.

¶ De Altinerio & Rainbaldo taruifinis.

Quo nomine Altinerij Rainbaldi q; taruifinorum factum erga Rizardum Caminum principem suum appellabimus? Nam cū vxori atq; filia eius vim attulissent, magnis promissis vnū ex Rizardi militibus impulerunt vt eum occideret: quem cum miles presentibus Altinerio atq; Rainbaldo lætali vulnere confodisset, ambo ceu Rizardo fidelem præstare operam vellent, arreptis armis statim militem ipsum obtruncarunt: non modo res detegeretur verum etiā vt qua mercede dignus erat miles cū dominum suum occidisset, pro pacto premio pena eum afficerent.

¶ De Ricio milite hispano

Et si nonnunq; fortuna homines ita præterit vt eis nihil aut opū aut honeste ingenio impartiat, ingenio tamen eos non fraudat: quin potius persæpe opum atq; nobilitatis damna ingenij magnitudine compensat. quemadmodum in sequenti exemplo videbitur. Ab Eugenio quarto pontifice basilienfis concilij nonnullorumq; aliorum principum impulsu ciues ro. deciuerant: atq; is se clam florentiam contulerat a romanis Eugenio nepote magno camerario capto, obsessaq; sancti Angelij arce quæ in Adriani mole constructa est per id tempus hispanus quidā nomine Ricius belli fama permotus vt militum mos est. Romam cum aliquot comitibus est profectus: vbi cum cōditionem e sententia sua non inuenisset, magno atq; nouo astu vt cogitauit: persuasit quibusdam e romanorum primoribus si tanq; transfuga in arcem recipere se posset, breuī quia in ea multorum amicicij vteretur se curaturum vt in potestatem suam Romani arcem haberent: atq; sub hoc prætextu i arcem cum quatuor comitibus profugit. Illic quo consilio venisset præfecto arcis statim patefacit: atq; ad cōstitutum tempus clamore sublato tāq; qui in præsidio erant inter se pugnarent, haud multo post ceu victor hispanus diploidem ac caligas præfecti arcis materia repleuit ita vt veri præfecti simulacrum appareret idem de quibusdam alijs effecit. atq; vt ex composito erat ad murorum pinnas eos veluti arcis imperium adeptus suspēdit. Romani impetu facto ad arcem cum enecato arcis præfecto fraudem abesse putarent, aditum i arcem querebant quos Ricius se non permissurum ingredi dixit priusq; promissa ei prestarentur aliquot quidem ex primoribus interim accepturum in arcem qui cum ingressi essent eos in carcere condi iussit, aliam multitudinem ab arce tormētis repulit. his quos in arce coeperat p camerarij liberatione restitutis astuti consilij suis Ricius præmia ingentia ab Eugenio pontifice retulit.

¶ De Nicalao picinino.



¶ **C**um Nicolaus picininus qui in brixiano agro Philippi Mediolanensis ducis exercitui præerat apud gardam circa benacum lacum a Francisco Sfortia venetarum copiarum duce in eum statum compulsus esset, ut neque copiis suis iungi posset neque in eo oppido diutius sine periculo manere. Si enim apud hostem palam factum esset illic eum esse nec fugæ nec defensionis spes: vlla superfuisset illic igitur nouo astu abire cogitauit. Sacco (& enim ut nomine ita & corpore pusillus erat) se inclusit atque a Todeschino (ita nomen erat) magnæ staturæ maioris etiam fidei viro qui ei ob equitanti pedibus officium præstabat & caligas sfortiano discrimine notatas induerat, deferri se per medios hostes ad suos in tuta loca curauit. respondente Todeschino cum quereretur quid in sacco ferret panem in suum ac comitum suorum usum esse. Necesse enim coniunctaque industria militarem ducem cuius virtute Italia tota persepe tremuerat, eo compulerat ut includeretur atque peditis gregarij se crederet fidei. In quo haud facile iudicauerim maior ne fuerit necessitas quæ ad hoc picininum coegerat, an fides quam ei Todeschinus magna laude præstitit.

¶ De Alphunso aragonio Siciliæ rege.



Aud ex toto Salomoni dissimilis astus fuit quo Alphunsus aragonius Siciliæ rex contentiōem de serua grauida explicuit. Nam cum se a domino factam esset grauidam diceret per cathaloniam autem leges eiusmodi mulier libera iuebatur esse dominus factum negabat: sed cum res sine teste esset nec satis liqueret, decreuit rex ut qui nasceretur filius venundaretur quæ res cum domini viscera ad commiserationem mouisset, in quo plus paterni sanguinis affectus quam pecunia valuit sublata contentiōe suum esse filium fassus est & serua libertatem obtinuit.

¶ De Cæco agrigentino.

Eiusdem Alphunsi temporibus Agrigenti quæ Siciliæ ciuitas est vir cæcus fuit astutissimus qui per insulam proficiscens sine ulla errore etiam videntes interdum anteibat. hic cum haberet quingentos aureos nummos veritus ne sibi furto adimerentur in agro eos defodit, quod cum forte quidam vidisset qui ei per baptismi sacra coniunctus erat, & haud longe ab eo loco habitat, sequenti die effossam inde pecuniam abstulit. Cæcus post aliquot dies ad locum rediit ut pecuniā quæreret, quam cum non inuenisset, coniectura assecutus est ut propter vicinitatem nullum alium quam vicinum de quo dictum est auertisse putaret. Itaque rem dissimulat atque post aliquot dies vicinum illum conuenit. Subiurandi fide ut melius tegetetur astus ceu amico communicat se alias pecuniam defodisse & cum tantundem nunc etiam haberet petere

se ab amico cōsiliū deberet ne simul cum alia defodere aut seorsum eā apud se retinere: amicus qui hanc quoq; cēci pecuniam vt aliam suam esse ducebat suavit vt cum alia defoderet. & ne cæcus si primam abesse pecuniam inuenisset hanc quam se habere nunc dicebat illic deponere abstineret, primam illic vt ante erat reposuit. Cæcus postea die illuc profectus cum pecuniam inuenisset arbitrareturq; id quod erat scilicet amicū haud longe ab eo loco abesse exclamauit. hac in re amice oculatior vidēte cæcus fuit: atq; ira cum præsenti sagacitati puer initium dederit cæcus ei finem imponet.

¶ De Militaribus stratagematis.

¶ Caput quartum.



OST SAGACITATES atq; astucias de quibus est dictum de militari caliditate siue (vt Valerius appellauit) stratagemate nonnulla ponemus exempla. his vbi vires defunt cum supplere boni duces ac milites non sine magna laude magnisq; commodis soleant, e re futurum esse arbitror vt de ipsis mentio a nobis fiat. non modo vt eis vtī cum opus est nos quoq; sciamus verum vt alienas quoq; vitare possimus.

¶ De Themistocle Atheniensi.

Themistocles prudentissimus vir cum videret græcorum classem quæ aduersus xersem parata erat, qd ex diuersis vrbibus confecta esset persæpe multis in rebus discordem esse, paruoq; tempore ob eam rem simul mensuram & græcorum rem omnem statim vt soluta classem esset euersum iri huic rei nouo astu occurrere decreuit. Siccinum igitur seruum suum persam ad xersem misit qui significaret ei Themistoclem amicum esse & propterea monere græcorum classem per formidine tumultuare facileq; ipsum totā esse capturū si priusq; fuga dissiperetur eam adoriri vellet id cum xerses vt a Themistocle monebatur egisset, eo prelio Themistoclis astu qui græcis abundi consilium ac tempus ademit, superatus est hostem enim verbis Themistocles pellexit vt alieno tempore dimicationi se offerret.

¶ Iterum De Themistocle.

Illud quoq; magno astu ab eodem actū fuit cū veritus ne xerses quia male maritimam cedere expeditionem videbat omni conatu terrestri bello incuberet & tandem omnem græciā opprimeret, norat enim parui animi xersem esse, arfacem eunucum quem in

persica classe coeperat/ noctu ad eū misit: & per ipsum Xerxi significauit græcos deliberasse pontem in helesponto factum rescindere, vt retrocedendi adempta facultate ipsum cum omnibus persis in græcia intercluderent. Quod cum xerses ita esse arbitraretur, vehementer territus mardonio in græcia cum exercitus parte relicto/ statim ipse cum alijs copijs per pontem in Asiam atq; inde in persidem regressus est. Exit⁹ autem postea docuit quantum græciæ Themistoclis astutia profuisset. Nam ex periculi magnitudine in quod se coniectos græci senserunt, cum profecto rege solus Mardonius cum parte exercitus in græcia remansisset, facile cogitando assecuti sunt si xerses cum alijs copijs remansisset quanto grauiora laturi fuissent. Itaq; haud iniuria dici potest græciæ reb⁹ atq; saluti plus Themistoclem consilio atq; caliditate q̃ reliquos omnes græcos sanguine atq; armis contulisse.

¶ De Gilippo Lacedemoniorum rege.

AUm Gilippus Lacedemoniorum rex in Sicilia atheniensem exercitum cui Nicias præerat acleuicisset, atq; fufum in fugā compulisset/ cum copiarum parte Nicias per insulam abibat. quem cum ea nocte Gilipp⁹ insequi non posset/ veritus ne ipsius noctis spacio tam longe abiret vt postea consequendi eum facultatem nō haberet/ militem in transfuge formam ad Niciam misit qui moneret/ cauendum ei esse ne ea nocte se commoueret quoniam Gilippus aditus omnes obsederat. Cui Nicias cum temere fidē habuisset substitit tēpusq; frustra contriuit quo saluti fugiens consulere potuisset. Itaq; postridie mane infelsis montibus a Gilippo Nicias quia temere crediderat deditionem Lacedemonijs facere coactus est.

¶ De Zopiro persa.

AUm Darius babilonem obsideret quod ea ciuitas ab ipso desciscuerat: atq; eius potiunde catio difficillima esset. Zopirus Darij militarium ducum vnus, maxime erga eum fide atq; amore insignis/ sibiipse nasum aures atq; labra defecuit: atq; ita male compositus noctu ad Darium se cōtulit. Cum Darius eo aspectu cominotus esset Zopirus se rei esse auctorem narrat. ac cōsiliū aperit quo impulsus id egerit: statimq; inde ad babilonios proficiscitur. eis sermone ad id composito narrat, ita se vt videbant a Dario affectum quod eum quibusdam de rebus repræhendisset. Crediderunt babilonijs ea narranti/ quia etiam signa ostendebantur quibus ficti nihil videbatur obtegi posse. Itaq; quia zopirum ingentis virtutis virum norant esse/ quarundam copiarum curam ei demandarunt. his copijs zopirus sæpe cum persis manu conlata victor e prelio excedebat, nec parua incōmoda persis inferebat. Itaq; cum se in magnam apud babilonios opinionem per hunc modum insi-

nuasset dux omnium copiarum ab eis creatus haud multo post affecutus est, vt eo astu per noctem Darium in urbem reciperet. Hoc exēplo ostendens nunq̃ tam grande pignus de hoste haberi posse vt penitus ei credendum sit. est autē in hac re illud quoq; adhuc incertū fuerit ne in Darium maior zopiri fides atq; amor q̃ ipsius ad fallendos babilonios astus & caliditas.

¶ De Adathame Cara.

Adathames Cara cum ab arthaxerse persarū rege rebellasset/atq; aduersus eum tenderet, monitus est Metrobarzanem socerum suum ad hostes profugere. veritus igitur ne eo exemplo a reliquis copijs desereretur, edixit i exercitu socerum iussu suo ad persas tendere vt cum ipse cum persis a fronte manum cōseruisset socer persarum terga cederet/vt ita facilius vinceretur. Huius rei facta militibus opinione in hostem pergere cōtinuauit. Cum autem citato cursu persæ eum venire vidissent atq; Metrobarzanem cum magna manu anteire/arbitrati eum vt primus persas adoriretur p̃cedere aut sub trāssu gæ specie prodere persas velle/ipsū vt hostem armis exceperunt:& cū Adathames retro terga eius cederet cum omnibus suis paruo tempore Metrobarzanes cæsus fuit. Dum autem per hoc prælium turbatæ apud persas res essent/Adathamesq; vltra cum exercitu in persas inueheretur non ante proelio destitit q̃ persas fudit. Eo igitur astu cum minime consilium ac deliberationem in Metrobarzani fuga distulisset Adathames duo cōsecutus est vt & socerum fugientē vlceretur & de hoste victoriam reportaret.

¶ De Hānone Carthaginensi.

EAdem pene caliditate in Sicilia vltus est Hāno carthaginensis. Nam cum sciret quatuor milia gallorum equitum propter res tentata aliquot mensium stipendia decreuisse ad romanos trāssire quibus cum eo tempore Hāno bellum gerebat: pacatis miti oratiōe aliquantisper gallorum animis, repræsentata etiam pecunię parte/ordinauit vt vnus ex ijs qui ipsius pecuniam curarent veluti administratæ pecuniæ rationem reddere non posset a se profugeret. atq; octacilio consuli romano significaret gallos qui cum hannone essent in expeditionem profectos esse tempusq; ac locum vnde abiissent / & quot essent moneret. Eos igitur incautos ac nihil tale verentes romani inuasērunt. Galli autem etsi dum se tuerentur romanorum permultos occiderunt, tamen a pluribus circumuenti omnes ad vnum interierunt. Hanc autē tantis gallorum impedimentis pecuniam quā vt eos placaret dederat magno fenore redemit: Tria haud leuia ea caliditate consecutus. Nam & permultos romanos hostiū per gallos interemit: & transfugas ad vnū

ultus est: & pecuniam quæ male apud eos qui transiitionem moliebantur loca-
cauerat recuperavit.

¶ De Eumene Cardiano.

Eumenes Cardianus in hiberna in regionē gabanensem cō-
cessisset diuiso per eius regionis loca exercitu syriæ rex Antigon⁹
putauit fieri posse ut incautum adoriretur atque prius opprime-
ret quæ milites suos Eumenes coegisset magnis igitur itineribus ad
Eumenem Antigon⁹ perrexit. Sed ita properare nequiuit quin Eume-
nes calidior cōsilijs id añ resciret qui ea manu quæ repete potuit cogere cul-
mina montium insedit ut a longe conspectus quæ multos secum haberet pror-
sus discerni non posset. Nocte igitur pro more accensis ignibus in castris
totius exercitus speciem præbuit: opinionemque Antigono quæ ad impro-
sum ducem venisset ademit. Itaque Antigon⁹ se haud ad incautum profes-
surum arbitratus retro cedendum esse duxit. Interim vero Eumenes re-
liquo coacto exercitu cauit ne ultra eum Antigon⁹ imparatum offende-
re posset.

¶ De Alcibiade Atheniensi.

Alla quoque magna caliditas fuit qua Alcibiades cum bisantium
obsideret usus est. Nam cum vi capere urbem se non posse vide-
ret famam sparsit ab atheniensibus se reuocatum esse atque toto
exercitu in classem recepto vella dare cepit. aliquantūque spacij iam emen-
sus nocte in terram militum magnam manum exposuit: atque ipse mane
bisantium reuersus oppugnare urbem aggressus est: cum bisantij ad ma-
ritimam urbis partem armati occurrerent ut inde atheniensium classem
auerterent: ij quos in terram exposuerat occultis itineribus profecti ante
urbem ingressi sunt quæ a ciuib⁹ exaudirentur.

¶ De Epaminunde
thebano.

Non minus etiam laudis merita est ea ratio quæ Epaminundas aduer-
sus lacedæmonios iniuit cum utraqque acies solum expectaret confli-
gendi signum. Ipse enim ante aciem magnum equorum numerum ex-
currere iussit ita ut concitato ingenti puluere hostium conspectus adimere-
tur. per id tempus in acie sua ordines immutauit ita ut cum postea confli-
geretur ipse a tergo in hostes qui id minime aduerterant impetum face-
ret: quæ res ei victoriam facillime peperit.

¶ De Titula serua &
de romanis.

Inter tam insignia virorum exempla minime omittenda nobis
videtur serua cum in ea non minus ingenij atque virtutis quæ in alijs
ostensum sit. Latini populi cum urbem romam gallico incendio adhuc

fumantem inspicerent nondum pristinas vires recuperasse a populo romano. aliquot virgines petierunt: quæ res quæ acerbioris plurimum haberet tamen cum propter recentem cladem debilitati palam negare eam non auderent in magna animi molestia versabantur. id cum Titula accepisset & si serua erat egit tamen ut eius consilio ipsa & nonnullæ eiusdem ordinis mulieres matronarum vestitu exornarentur atque per matronas eas ad latinos romani mitterent. Latini igitur cum diem inter festos ludos poculaque peregissent ac nocte cibo vinoque grauati magno somno premerentur Titula iuxta ordinem cum romanis ante compositum in siluestrem ficum conscendit tectaque veste ne latini eam agnoscerent ter lumine sublato romanis innuit nullas excubias ab hoste agi. Itaque romani magno clamore in eos impetu facto statim latinos omnes fuderunt: cedendique hostes tunc finis impositus cum defessos cædis magnitudine romanos facietas coepit. Ne autem Titule caliditas ad seruandum patriæ decus ostensa sine premio ac laude sua relinqueretur romani statuerunt ut quotannis seruæ eodie matronali cultu exornarentur atque eis matronæ ministrarent illiusque diei festa a caprifico nominarentur.

¶ De Iudith ac Betulianis.

Nonne Iudith se quoque dignam fecit ut cuius mirum consilium magnaque caliditas qua patriæ suæ salutem peperit silentio non prætereat? obsessa enim Betulia in qua ipsa nata erat ab Oloferne Assirij regis Cambisis duce, cum sublata resistendi spe omnia desperationis plena essent, nonne ipsa re cum ciuitatis principibus communicata ausa est & mulier & formosa vna tantum comitata ancilla hostium castra petere: atque ipsum exercitus ducem adire: tanquam ad eum facilius & betulianos & reliquos iudæos vincendi rationem afferret? In eum enim sui amorem hostium ducem inflammavit ut vna ducem ipsum in potestate haberet. & ei defecto capite illæso matronali pudore patriam betuliam totamque iudæam audaci Vafroque consilio suo liberaret.

¶ De Arthemisia Carie regina.

Exus atque viduitatis similitudo vna cum singulari virtute aget ut post Iudith Arthemisia Carie regina ponatur. Hæc in vrbe Alicarnasso a rhodijs obsessa nouo astu & se obsidione liberauit & rhodios deuicit. Nam cum Alicarnassus duos haberet portus altero hostes ingredi & partem vrbis capere permisit altero autem portu per occultam fossam in eum egressa quem hostes coeperent ubi classem nihil tale verentes in auem reliquerant ut omnes maiore compedio præde operam dare in vrbe possent: ipsa totam coepit atque in pallantes rhodios prædaque impedi

ros impetu facto cum noua res perterruisset omnes occidit. Tum rhodia classe militibus suis instructa rhodum nauigauit nulloq; obstante cum exercitum ac classem q̃ Alicarnassum miserant redire arbitrarentur in terram egressa facile rhodum coepit atq; diripuit in cuius facti memoriam duo signa ænea in foro posuit: vnum vr̃bis rhodie & alterum quo ipsi us effigies formata erat manum extendens qua in fronte rhodum stimate notabat.

¶ De Q. Sertorio.

QUoniam in vr̃be Cathallone statua haberet. Q. Sertorius sub Didio prætor tribunus militum atq; per noctem Cathallonenses in vr̃be Ethesinos hostes accepissent vna in Sertoria nos inuehi atq; eos occidere ceperunt. Sertorius exaudito clamore clam cum paucis ab vr̃be regressus haud longe a porta constitit & fugientes suos colligere atq; in aciem ordinare cepit. Cum autem iam satis magnam manum coactam videret eadem porta qua hostes iuerant in vr̃bem regressus hostes inuenit in diuersa loca sparsos vni præde intentos. Itaq; paruo temporis spacio eos fudit atq; ipsorum arma induit instructa per hunc modum acie sub ethesinorum specie Rigissam contendit vbi a nihil tale suspicantibus cum suos esse qui redirent arbitrarentur portarum fores apertæ sunt. Itaq; vr̃bē cepit totamq; dirupuit: vt hostibus quod Cathallone dederant dupliciter ac bene cumulate referret.

¶ De Hannibale Carthaginensi.



QUis satis pro rei magnitudine Hannibalis caliditatem narrare ac mirari poterit? cum saltum cassinatem petere se putans vt illic commeatus ac pabulationem copiosus haberet per ducum errorem Casilinum se deductum inuenit: vbi propter loci iniquitatem ac simul sterilitatem in sessis a Fabio montibus breui cum exercitu periturus videbatur: quia vallis depressa atq; altis montibus obsessa in quibus Fabius cum exercitu confederat, vno tantum aditu per vulturii cursum ad mare patebat. nonne supra humanum ingenium euadendi inde quam iniuit Hannibal ratio fuit? Quis enim putasset alligatis stramentis ad bouum cornua incensisq; romanos milites qui fauces eius vallis infidebant, ita terreri posse vt locum desererent? atq; ipsum Fabium Hannibalis ante dolis inuictum tunc hoc ludibrio capi: ita vt inde egrediundi libera Hannibali facultas relinqueretur? Hac igitur caliditate qui spem amiserat armis inde se emittendi nullo effuso sanguine ne temptata quidem pugna libere euasit.

¶ De eodem

Nouo etiam astu cum Antiocho usus est cum nauali proelio docuit vt plenas serpentibus urnas in hostium naues demitteret, confusos enim serpentium aspectu terroreque simul hostes statim superauit.

¶ De Scipione Africano superiore.

Scipio quoque nonne artibus suis Carthaginenses in Africa cepit Nam cum aduersus eum Asdrubal & Siphax ingentes exercitus duxissent sub pretextu tractande pacis sepius ad Siphacis castra oratores mittendo per seruis tribunos cum eis delegabat vt Siphacis castra atque eorum formam diligentius specularentur: que posteaque vt erat fatis intellexit Vticam se proficisci simulans nocte clam in insidijs aliquot cohortibus inter duo castra positus curauit vt ignis in Siphacis castris clam iniiceretur in quibus quoniam tabernacula stramentis frondibus atque canis confecta erant quae nimis caloribus in ea regione facile aruerant paruo temporis spacio incendium castra pene tota peruasit. Barbari autem cum arbitrarentur non dolo sed forte excitatum esse incendium inordinatim inermesque ad extinguendum ignem concurrebant: quo tempore adortus eos Scipio in tanta perturbatione facile deleuit: ex alijs quoque castris Afri qui conspecto igne auditoque clamore ad opem ferendam armati inermesque aduolabant cum in eos inciderent quos inter vtraque castra Scipio in insidijs posuerat aut occidebantur aut capiebantur. Ignis igitur astu inuento duos Scipio praepotentes exercitus qui armis atque interdum multis rationibus vinci non potuissent paruo temporis spacio nocturno incendio deleuit.

¶ De Gallis boijs.

Galli quoque boij in silua Litana nonne astu Lucium posthumium consulem designatum cum omni exercitu interemerunt? Serra enim arborum magna parte in inferiore parte defecta ita tamen vt stare possent posteaque viderunt exercitum romanum totum in silua esse ingressum deturbatis extremis arboribus in eas quae interius in silua erant arborum ipsarum casu nullo ab hoste stricto gladio exercitus totus detritus est.

¶ De Cominio atrebate.

Qua arte boij romanos vicerunt ea ad se seruandum Cominius atrebasus fuit. Nam cum a Caesare superatus in brithanniam profugeret, & acriter eum Caesar insequeretur sed adhuc in alto esset, Cominius cum iam terram attigisset refluxente Oceano destitutus vt mala dissimularet in quae coniectum se videbat vela alta semper tenuit. Itaque Caesar qui vela & non fundum in quo Cominius esset respiciebat arbitratus eum

foelicibus ventis agi quia iam assequi eum posse desperabat retro navigationem suam conuertit.

¶ Recentiora De Grimoaldo Longobardorum rege.

Sapiēs Lyzandri dictum fuit monentis vt vbi Leōis deesset pel-
lis illic vulpina assueret: hoc plurimū Grimoaldo Longobardorum regi profuit: qui cum beneuentanorum dux esset arithper-
ti regnum spoliatis eius liberis inuaserat. Hic cum sciret ingenti se peti
exercitu e gallia a Clodoueo rege misso / castra deseruit vino rerūq; om-
nium copia referta. Ea autem ab hostibus occupata nō fide m solum Gri-
moaldi timoris fecerunt verumetiam materiam dederunt vt neglecto
hoste liberius vino ciboq; indugerent: atq; in excubijs militarem disci-
plinā remitterent. Noctu igitur Grimoaldus vino somnoq; grauatos ad
ortus facile omnes fudit atq; deleuit.

¶ De Fredegunda regina gallorum.

Fredegunda regina virum Cilpericum per adulterū
Landericum occidi curarat atq; simul cum adultero galliarum
regnum administrabat: ei bellū intulerat Childeberth⁹ austra-
sie rex ingenti Longobardorum exercitu adiutus: cui audax re-
gina cū impubere filio Lothario atq; adultero cū magno ipsa quoq; ex-
ercitu obuiam prodijt. Cum non longe a bruniaco (id oppidū est in ea gal-
liæ parte / quam nunc vulgo Campaniam dicunt) hostilibus castris pro-
pinqua esset / vt improuisa hostē adoriretur calliditate mira vsa est. Nā
arborum ramos haud paucos frondosos preparari iussit, quos quadrupli-
ci ordine ante agmen præmisit atq; inter eos tintinabula quædam im-
miscuit: quæ cum sensim procederent speciem armenti in silua depascē-
tis prebuere: siluam in qua armenta agerent hostes rati esse (neq; enim
quia nondum certa lux erat discerni fraus poterat) castris eorum Frede-
gunda priusq; hostes armarentur atq; prodire in aciem possent appro-
pinquauit. Inermes igitur atq; nihil tale verentes adorta fudit atq; in
fugam compulit. In quo sagax mulier clare ostendit foemineum ingeni-
um non minus ad omnia mala promptum ac callidum esse q̃ ad bona vi-
rile soleat esse.

¶ De Dominguello hispano mimo.

Vliebri calliditati quid annectere melius possum⁹ q̃ mimi astū?
Is nomine Dominguellus vir erat Vastro ingenio vt eius ordi-
nis pleriq; solent. Cum autem sciret Lupum arenem equitem
zorithæ arcem furtim Alphunso octauo Castulonensi regi oc-
cupasse, atq; ei⁹ loci p̃sidio regionē p̃pinquā infestam facere, & ob eam
rem Lupum regi vehementer esse inuisum, veluti alius apud Darium

zopirus Alphunso clam ostendit se rationem iniuisse recipiendę zorithę arcis modo equitem inueniret qui ficta contentione vulnus sibi in os inferri pateretur. A rege requisitus Petrus didacus coram Alphunso cum Dominguello verbis contendere cœpit ac Lupū proditiōis infamīa criminari: Dominguellus primo humane tueri Lupum atq; hominem excusare. Sed cum acerbius eum Petrus vrgeret, Dominguellus stricto gladio os Petri percussit, statiq; ad Lupum zoritham profugit. hominī narrat quo modo Petrum coram Alphunso famam eius lacerantem vulnerarit. cum etiam per alios de eo Petrus esset certior factus adeo mimo blandiri eum in delitijs habere cœpit vt vnus ante alios arcis præficere tur per hunc modum cum se insinuasset Dominguellus per occasionem Lupum occidit atq; a muris se demisit, vt cum eius rei nuncio ad Alphū sum aduolaret: haud multo post Lupi nepos secutus Zarithę arcē Alphū so restituit.

¶ De Alardo equite prouincię Narbonensis & Carolo primo Neapolitano rege.

DOffidebat Carolus primus neapolitanum regnum atq; Siciliā a ro. pontifice datam: cum vtranq; Mamphredo Federici filio pontifex ademisset: in ea regna cum ius sibi esse putaret Conradinus secundus Federici nepos atq; in Ialiam ingenti exercu traiecisset: vbi ceperano in regni primis limitibus appropinquauit. vt cum Carolo manum consereret, Alardi iam grandis natu equitis prouincia narbonensis accolæ consilio qui bellicæ artis peritissimus erat Carolus cui exercitu collam insedit, magnamq; equitum alam in valle in insidijs posuit in qua cum regijs signis rex ipse erat proelium inire aliū fuisse regi ipsi persimilem regio ornatu insignem penes quem aliud erat regium vexillum. Hæc manus paruo tempore fusa est: & captum vexillum regium atq; is occisus qui se regem ostendebat fidem faciebant toto eo bello penes germanos victoriam existere. Itaq; iam pallantes prædeq; & non prelio intenti ordines deseruerant: cum Carolus ex insidijs repente consurgens cum alia recentium militum manu cū nouo fulgentisq; signo cum præterea simul ingens tubarum ederetur clangor & terribilis toleretur victorum clamor attonitos nouo casu defessosq; iam hostes inuasit fudit & deleuit.

¶ De eodem Carolo.

Non minor etiam illa fuit caliditas qua matronę arcē munitissimam Pisanis ademit ac florentino populo tradidit. Nam cū impeditissimis paludibus circūsepta adiri non posse finxit sep cuniculos quos effodere ceperat ad arcis muros penetrare velle & vt rei fi

dem faceret a locis quæ effodiebat rudera tanq̃ diruti muri aliunde illuc aduecta, vt deductæ ex cuniculis materiæ speciem præberent in tumultu vt spectari a longe possent collocabat. Ea re qui in arcis presidio erant rudes homines nihil arbitrati quod paludibus ad arcem appropinquare Carolus prohiberetur, ceu iam eo penetrasset attoniti quibus voluit Carolus conditionibus deditiōem fecerunt.

¶ De Cane Scaligero.

Durima laude digna atq̃ permagni est momenti caliditas quæ timore nō perturbatur. Nam id perrarum est atq̃ in paucis præsertim militaribus viris inspicitur. Idcirco magna laude dignus est Canis Scaliger qui Veronæ atq̃ Taruisij principatum obtinebat. Nā cum discubiturus esset atroci nuncio perculsus patauinos magno exercitu in prima Taruisinorū testa ingressos esse magnoq̃ in discrimine urbē illam versari. Ea re minime territus statim occurrēdi periculo salutare consilium cepit. abiecta prandij cura vestem mutauit atq̃ i rusticanum iumentum conscendit vnoq̃ solo ac fideli comite magna celeritate Taruisium peruenit. illic arma induit atq̃ in bellatore equo ante se hostibus ostendit q̃ venturum eum suspicarentur fretus id fore quod accidit, vt hostes ipso conspecto venisse maiorem numerum aut proditiōem duplici fraude molitam arbitrarentur. Itaq̃ territi erepta victoriæ spe cuius iam compotes putabant præterea nouo hoc terrore perturbatis ordinib⁹ cum in eos Canis inueheretur fusi sunt eorumq̃ duces a Canē capti.

¶ De Eduardo rege brithannico.

Dhilippus gallorum rex cognomento pulcher cum gravem cladem illatam a belgarum parte illa quæ nūc sub flāmingorum nomine censetur, quo tempore ab eo rebellauerant vlscisci decreuisset, ingētem exercitū coegerat. iamq̃ rebellibus populis appropinquauerat vitriacum oppidum obsidentibus minimeq̃ incerta de eo hostes victoria fore videbatur. cum Eduardus brithannicus rex cui ea res permolesta erat veluti Themistocles cum xerses verbis inde Philippum pellere cogitauit: idq̃ vt cogitarat ei successit. Nam cum vxore quæ Philippi soror erat graui se molestia affectum ostendit ob ea mala quæ scire se Philippo imminere dicebat. Quare diu a coniuge rogatus vt detegere rem velleret: dixit gallos principes multos coniurasse cum Philippus prælium aduersus rebelles inire cepisset, eū descendere de quo Philippus a sorore monitus cum veram esse eam rem arbitraretur in casum facta ingēti impensa desuadatisq̃ magnis laboribus vt Eduardus cupiebat retro in fines suos redijt.

¶ De prouinciano Siluano ciue senensi.

QUoniam Etruscae urbes magno suo damno per guelfam atque gibellinam factiones se diuisissent. florētiae rerum guelfi potiebantur gibellini autē Senas habebant: qui post multas preces tandem a Manfredo neapolitano rege mille quingentorumque equitum usum in tres menses tantum subsidio acceperant. his auxilijs incerti per id tempus quid potissimum agerent excurrerent ne per ditionis florētinae loca perdamque inde agerent id quod eis neque satis laudis neque commodi posse afferre videbatur, an munita loca atque urbes oppugnarent, ex quo temporis angustiae ut aliquid magni laetique successus sperarent non patiebantur. prouincianus Siluanus vir magnae inter senenses estimationis cogitauit optimum fore si dum apud senenses Manphredi regis equitatus esset cum hostibus prelio decertarent: quod minime dubia fore victoria videbatur: cui rei ut viam aperiret duos senenses ciues clam misit Florentiam qui magistratu florentino nunciarent atque simul fictas quorundam ciuium senensium litteras in eandem sententiam perferrent, scilicet urbi totae Senensi graue bellum illud quod cum populo florentino gereretur: cupereque ei finem imponi cuius culpam nemini dubium erat penes prouincianum esse. Itaque si eo tempore quoniam germani equites senas praedatum egressuri videbantur florētini ciues senis cum copijs suis appropinquare vellent permultos senenses florentinarum copiarum praesidio tectos arma in urbe sumpturos esse atque eis prouincianum victum tradituros Arbitrari vera florentini esse quae nunciabantur de Senensium ciuium aduersus prouincianum animo. Item de germanorum equitum profectio qui egredi simularant cum exercitu senis appropinquarunt. Illic cum expectarent ut populus areptis armis tumultuaretur ac prouinciano manus iniiceret, repente germani equites erumpunt eosque populus armatus est secutus: hi in florentinas copias nihil tale verentes tanto impetu inuecti sunt ut paruo momento turbatis florentinis ordinibus omnes funderent fugarentque: quibus eo prelio superatis gibellina factio in urbem florentiam reuersa locum suum obtinuit.

¶ De Guidone comite montisferrati.

Hic Guido montisferrati comes vir proculdubio prudens duxque summae calliditatis quemadmodum visum est cum in urbe foroliuio obsessus a Guidone appia romandiole comite Martini quarti pontificis auspicio operam dedit ut e suorum numero quidem cum hoste de tradenda urbe paciscerentur. Cum autem hostem partem ingressam esse in urbem videret fretus id quod erat non omnes quia non omnino fidem haberent, ingressuros esse ipse per auersam ab hoste portam

silentio egressus eos qui foris manserant adortus quia nihil tale verebantur, & suorum qui in urbem iuerant exaudito clamore captam urbem & victoriam minime dubiam esse rebantur, pugna minime opus esse putabant paruo momento omnes fudit atque diuicit. Inde in urbem regressus imperium in eos fecit qui in urbem erant ingressi. qui cum pallantes per urbem sparsi vni tantum prædæ essent intenti, haud difficulter vel occidit vel coepit omnes. hoc igitur astu usus ut hostes diuideret victoria potitus est: quibus si coniuncti mansissent par nullo modo esset potuisse.

¶ De Federico Aragonia rege Siciliæ.

Non Ari pene calliditate usus est Federicus Aragoni⁹ Siciliæ rex. Cum in singula momenta expectaret ut Robertus Neapolitanus rex hostis in Siciliam descenderet. neque plus exploratum haberet quo in loco descensionem esset facturum quam si viribus ei par esse posset. Itaque Drepanitanos quosdam ciues coegit clam nuncios obsidesque ad Robertum mittere hortantes eum ut Drepanum primo descendere vellet: affirmantes si ea potitus esset urbe nullo eum labore insula tota potiturum. Quibus cum Robertus crederet: & diu eum verbis Drepanitani traxissent, quia urbs natura manuque munita erat, & præterea præsidium in ea validum Federicus imposuerat, quæ inuitus imminente hieme Robertus pacem inire cum Federico coactus est atque obsides reddere: quia amissa ætate nihil erat quod per hiemem illic sperare posset.

¶ De Melche chelchemel Sultano ægyptio.

A Italorum militari calliditate. ut varietas fastidium tollat ad barbaros transibimus Honorio tertio pontifice Ioannes hierosolymarum item Andreas vngariæ reges cum permultis alijs germanis atque gallis principibus in ægyptum profecti Carras urbem obsedrant: neque tamen vlla ratione unquam Melche chelchemel Sultanium ut in certamen cum eis descenderet pellicere potuerunt: quin is pacis mentione iniecta magno se in timore versari ostendebat. Adeo autem rem traxit ut christianos duces in id tempus deduceret quo adactus amnis Nilus totam regionem inundare solet quam ut aquis magis infestam faceret, ipse aggeres quibus accolæ amnem cohercere solent intercidit. Itaque tecta aquis vniuersa regione christianus exercitus grauiter laborare corruptis comestatibus atque omni pabulationis materia cepit: cum omnes ademptæ essent viæ eius regionis ignaris nisi quæ per aggeres ducerent quæ etiam duplici incommodo impediabantur & quod erant angustissimæ & quod Saulthanus in ipso tumultu opportunis locis eas castellis muniuerat. Quam obrem eo astu christiani principes ac mis-

lites veluti pilcis in nassa circumuenti cum salutis spem omnem amisissent pacem quam dare Sukhanus voluit acceperunt.

¶ De Tartaris.

Pari calliditate diuersa tamen ratione Tartari (ij enim Scythæ sunt, regnante bela quarto hungariæ rege in pannoniam profecti vt danubium transire possent vsi fuerunt. Nam cum glacies danubium amnem astinxisset, cuius ripas hungariæ accolæ armati obsidebāt tartaros lateret in tuto exercitus super glaciē permeare posset: hanc ad temptandam glaciei firmitatem iniuerunt rationem. Motis a danubio castris tabernacula vt erant magna cum aliarum rerum tum in primis boum atq; equorum copia referta reliquerunt: ad quam prædā inuitati hungari conuenissent, et tartarorum veriti insidias morari minime ausi omnes simul greges & armata per cōcretum gelu amnem abduxissent, tartari per exploratores facti certiores hungarorum experimēto exercitui sustinendo glaciem sufficere, nocte proxima danubium traiecerunt atq; non oblata modo recuperant verum præda quoq; a tota regione ab acta regionis ipsius loca omnia atq; in eis strigoniam urbem ferro igneq; foedarunt.

¶ De Petro roseo venetorum militari duce.

Ad Italos iterum reuersi Petri rosei militaris venetorum ducis astum commemorabimus. Is venetorum auspicijs bogulentę in patauino agro arma intulerat vnaq; erat Marsilius carrariensis. Cum in eum Mastinus scaliger exercitum ingētem duxisset, petroq; necessitas iniecta esset ide egrediundi, quod eo in loco comeatum difficultate præmebatur: veritus ne in via cū hoste configere cogeretur, quā rem viribus inferior nequa q̄ probabat, calliditate aduersus validiorem vti cogitauit. Nam cum hostes ad eundem amnem apud quem ipsius quoq; petri posita erant castra sed in feriore amnis parte tenderent, neq; aliunde aquationis facultatem q̄ ex eo amne haberent, guado herba amnem infecit, ita vt homines iumenta q; propter amaritudinem eius aquas gustare nollēt. Ea re coactis mutare castra hostibus q̄ cōgredi & dimicare cum eis non audebat astu inde nullis armis vsus ex rei suæ commoditate eos depulit.

¶ De Brachio perusino militari duce.

Magno item astu Andreas perusinus qui postea a cognomine familiæ brachius fuit nuncupatus est vsus. cum a Camerte vrbe depulsis Caroli malatestæ copiis quę se fabrianum postea receperunt ipse cum parte tantum copiarum sequeretur: reliquo pecorum præda captiuisq; atq; alijs rebus impedito exercitu: nam cū in eo hostes

bene gerendæ rei occasionem viderent si ipsi apennini iuga priores occupassent, & brachius quoque ne id pateretur e se sua esse optime intelligeret: cum lassos iam equos ultra vel calcaribus vel alia vi virgere non posset / ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iussit quarum amor ac cupido equis adeo acres ad egit stimulos ut qui ante calcaribus nullis satis impelli poterant tunc freno vix cohiberi ac retineri possent. per eum modum cum prior brachius montem occupasset victi hostes brachij astu cum eius lædendi spem amisissent retro vnde venerant cesserunt.

¶ De eodem



Non minor quoque illa fuit calliditas qua turres inter verlas urbem ac Capuam positas occupavit quo tempore aduersus Martinum quartum pontificem ac Sfortiam eius militarem ducem ipse Ioannæ secundæ Neapolitanæ reginæ auspicijs bellum gerabat: Audacem enim iuuenem foemineo habitu ornauit, quem ad turres ipsas veluti deuium & errantem iter facere iussit: ab ijs qui in turrium præsidio erant captus, dum tanquam foemina esset non obseruatur / in turrem conscendit ad seque sublati scalis ijs aruit qui cum eo a brachio missi haud longe in insidijs rei exitum morabantur. Per eum igitur Brachius turribus potitus excursionem totam regionem infestam reddidit magnamque inde prædam abegit.

¶ De Federico montisferrati comite & Urbini duce.




Stucia singulari usus est Federicus montisferrati comes cum Veruculæ arcem contra Sigismundum Malatestam Ariminensem principem obsideret. fictas enim litteras ita ut omni ex parte Sigismundi viderentur esse / noctu per ignotum optime eruditum hominem ad præsidij præfectum in arcem misit / monens se auxiliares copias mittere paratum / si ipsi opus esse videretur. Cum autem ipse verum Sigismundi nuncium ac litteras arbitratus respondisset accepturum: Federicus militibus suis Sigismundi vestitu ornatis / omni que alia re necessaria compositis / ea nocte missis arcem in potestatem suam redegit.

¶ De Federico Secundo imperatore.


Nominis similitudo me ad federicum secundum imperatorem trahit qui cum necessarijs de rebus ab ethruria in Apuliam discessurus esset / & multa eum mouerent ut Saminiatensem populum ad rebellionem spectare arbitraretur: misit ad eos qui nuntiarent se captiuos quos habebat atque thesaurum Saminiatum mittere velle & propterea hortari ut fideliter ea usque ad eius reditum custodire vellent populus eo in-

sperato commodo lætus misit qui renunciarent ex fide Saminiates ea obseruatuos: Federicus igitur armis pro pecunia onustis aliquot iumentis tectisq; vt ei mos erat cum pecuniam mitteret, item catenis in iectis quibusdam ex militum suorum numero fortibus viris atq; ante eos missis nonnullis captiuis. Inter quos fuit Petrus vinea cui illic postea oculos defodi iussit: Saminiatis populus arbitratus veros esse captiuos quia vincula inspexerat cum sarcinis omnes in oppidum accepit. Illi autem postea arreptis armis statim occupato oppido Federico defectionis suspicionem quam conceperat ademit.

¶ De Francisco Carmaniola comite
ac militari duce.

 Vm Franciscus Carmaniola venetorum militaris dux a duersus Mediolanensis ducis Philippi copias apud vicum Machalum in brixiano agro castra posuisset nec longe ab eo loco essent Philippi copiarum duces Carolus malatesta Nicolaus picininus Franciscus sforzia atq; Angelus pergulanus: Accedit vt Carmaniole eques quidam cum vno hostium equitum contentionem haberet. eam rem Carmaniola arbitratus est posse occasionem alicuius rei bene gerendæ præbere. Itaq; ita verbis eam rem deduxit vt locum inter vtraq; castra diligerent in quo singulari certamine ab eis depugnaretur. euenit autem id quod Carmaniola fore prouiderat vt e ducis Philippi castris maior militum pars inermis cum insidias abesse putaret, decertantes per duelles spectatum prodiret. Itaq; ipse potiore exercitus partem armatam in tabernaculis manere iussit: & cum hostes spectaculo intentos conspexit in equos conscendere armatos milites suos iussit, atq; pleno cursu in hostes tendere: qui inermes inordinatiq; priusq; arma induere aut in aciem ad ordines suos ire possent fusi fugatiq; sunt. Fugientes autem ipse insecutus cum eis in mediolanensia castra se immisit: facto singulari certamine quattuor insignibus Philippi ducibus superatus.

¶ De Francisco sforzia.

 Rte atq; astu suo multo post a Francisco sforzia Philippi copiarum duce captus est Carmaniola Nam cum franciscus sforzia sciret in pado venetos plura habere eius generis nauigia quæ in bellicum vsum instructa erant, ipse noctu cum magno equitum fortium virorum numero in philippi naues conscendit: & ne idem ab Carmaniola ageretur pro transfugis quosdã e peditatu suo misit qui Carmaniole nunciarent sforzianos in armis esse vt eum illo ipso tempore adorirentur. Itaq; ne suos carmaniola diuideret opem nullam classi venetæ misit. & ob eam rem proelio victa classis ex magna parte incensa atq; capta fuit.

¶ De eodem



Napiceno etiam mira caliditate effecit ut numero longe inferior de hoste victoriam referret. Nam cum manum cum Francisco Nicolai picini in filio cōsereret / atq; omnibus suis equitū turmis in prelium missis picinino adhuc aliquot superessent, veritus ne si Franciscus nosset ei amplius nihil esse militum in subsidijs relictum his turmis quas seruauerat auctis suorum qui decertabant viribus Sfortia ita premeret ut terga dare cogerētur, nouo astu occurrēdum duxit. Coegit enim omnes militares pueros calonesq; ac lixas & in perara silua ita condidit ut inspici quidem sed non ex toto discerni possent atq; in eorū fronte illos quibus galeæ essent statuit ut speciē magni equitatus præberent. Quare cum ob eā rem Picininus quātum poterat nō emeretur: & ipsas turmas quæ proelium nondum iniuerant veluti in subsidijs retineret / illa sola re qui alioquin victus erat in eo prelio superatus ac captus fuit.

¶ De Federico marabotto genuensi.



Vm vrbe Genua ciuilibus bellis lacerata guelfhos qui in vrberum potiebantur gibellini exules infestarent: Aitonus Auria quatuordecim triremibus Federicum Marabottum guelfhū qui septem tantum habebat vehementer insectabatur. Cū autem nox superuenisset neq; iam longo a tiro abessent, Marabottus qui iā pene omnem salutis spem amiserat nouo astu salutem sibi peperit: Nam cum maritimus in classe mos esset ut per noctē solus triremium primarius dux in puppi sua lumē deferret apertum ob eā rem ut aliæ naues eum insequi scirent ipse cum ante suos commouisset ea nocte se ad maraliā nauigaturum esse, lumen in laterna clausum clypeo tanq; cimbæ alligauit / atq; in mari constituit, triremisq; consuetum lumen extinxit. Cū autem ut maris natura est, vnde clypeum cum laterna ad terram eiecissent, hostes arbitrati Federicum desperata salute in terram triremes impigisse, mutata nauigatione ab eo cursu quem ante tenebant naues, ad lumen quod in laterna clypeus habebat direxerunt: atq; ita elusi Federicum amiserunt.

¶ De Amiano Marcellino.

Alliditate qua Federicus in mari usus est se in terrestri expeditione usum Amianus Marcellinus scribit. Nam cum noctu insequentes perfas fugeret, atq; latebrarum spes nulla maneret in equo se lumen deligasse ait eumq; ad dextrā qua in parte planicies erat direxit ipse autem cum alijs qui cum eo erant in leua conuersus ad montes vim hostium qui lumen ad dexteram sequebantur effugit.

¶ De Ioanne Fulgoso.



Nter multa calide a genuensibus mari gesta hoc vnum connumerabimus. Alphunsus aragonius Siciliæ rex in Corsica insula Bonifaciam urbem obsidebat cum Genuæ Thomas Fulgosus ducatus titulum obtineret: ab eo Ioānes frater adhuc pene adulescens cum quatuor tantum nauibus ad opem ferendam missus est. Cū is ad urbem penetrare nō posset quod Alphunsi classis simul anchoris cōnexa pontibusq; inter ipsas naues iactis immobilis ceu humi magnis firmamentis stabilita manebat: Ioannes vt huic rei occureret misso vrinato re qui supra humanam fidem sub aqua morari consueuerat in hostilibus nauibus anchorarum vincula defecuit, ita vt naues resolutæ dum vndis impellerentur pontens inter se factos confusis rebus omnibus confringerent non sine omnium qui cum Alphunso erant admiratiōe: cum eos ipsius facti causa lateret, & nullis spirantibus ventis nullaq; vi tēptata agitari naues conspicerent: fieri non posse arbitrari vt viuens quispiam sub aquis tale moliri opus posset. Itaq; in Alphunsi classe ob eam rem omnibus confusis territisq; Ioanni ad ferendam Bonifaciæ vrbi opem via potuit. Alphunsusq; inde irritō conatu discessit.

¶ De Petro Fulgoso genuensium duce.

¶ Vm Petrum fulgosum genuensium ducem eodē tempore præmerent externæ vires Alphunsi regis cui Aragoniæ Siciliæ atq; Neapolis regna parebant: & ciuium genuensium pars aduersa ac Flisca gens cum ea coiuncta quæ q̄q; animo discors ea tamen in re aduersus Petrum conuenerat aperte peripexit Petrus fieri non posse vt solus tam hostium molē sustineret. Itaq; quod aduersus eos armis assequi posse desperabat militari astu atq; calliditate agendum duxit. Arbitratus igitur hostes dum extra urbem manerent concordēs fore, eosdemq; vt deuictum esse Petrum inspexissent qd vnusquisq; vrbi principatū vendicare sibi niteretur arma, in se ipsos conuersuros esse id quod postea experiendo verū esse cognouit i genuensi arce vxorem cum liberis recepit: fratresq; cum trecētis peditibus ac vīnginti equitibus præsidio reliquit ipse autē genua apertis vrbis ipsius portis pfectus est hostes qui præ timore fuisse Petrū arbitrabantur sibi ipsis & pugnandi metū iā ademptū esse sublato hoste & confirmatā victoriā ducebant. Itaq; cū omnes ad priuati cōmodi spem studia conuertissent statim orta inter ipsos discordia decertare armis inter se cœperūt. Dū igit ex vno exercitu iā i multas partes diuisi relicto primo hoste hostes sibi ipsis facti iter se demicarent a suis certior factus petrus tertio die posteaq; genua abierat ad urbem regres-

suis, ac suis qui i arce erant cōiunctus hostes qui circiter decem milia numerum excedere dicebantur inuasit: atq; haud magno temporis spacio omnes fudit deuicitq;. Astu igitur cum fugam simulauit, eos superauit quibus stando longe impar viribus erat: atq; aperte experiendo docuit gerendis bellis non minus calliditate homines q̄ armis iuari.

¶ De Gamali pyrriata turcensi.

Inem recentibus militarium virorum calliditatibus imponet Gamalis turca: qui cum vna tantum biremi pyrraticam exerceret vi ventorum per noctem ita acriter est actus vt dilucescere die Siciliam in conspectu haberet: illic forte offendit Francinum pauu cathallanum duarum triremium præfectum: earum altera statim insequi Gamalim coepit: quæ cum magna vi remorum ageretur itavt ab altera amplius conspici non posset, iam Gamalis biremem rostro pene attingebat. Cum igitur naute vela colligerent Gamalis in triremem ingenti animo profiliit remigesq; ad libertatem vocauit: Dum ergo nauales socii in remiges quos ad rebellandum libertatis spes inuitabat arma mouet vt eos vinctos ad remigationem continerent, Gamalis momēto triremi potitus est. A biremi autem sua in triremem milites quos habebat cum transtulisset, a puppi biremem tanq̄ captiuam trahebat: iussisq; tubicinis ingenti clangore canere ad aliam triremem dirigere cursum coepit: quæ cum turcensem biremem cum Gamali captam arbitraretur, leticie plena ceu victoriam gratulatura venienti obuiam se præbebat: in qua Gamalis vt in alteram cum suis insiluit: atq; ipsam quoq; cum nihil hostile verentem atq; incautam oppræssisset ambarum imperio potitus in viculis omnes ad remigariam seruitutem posuit.

¶ De Repulsa

¶ Caput Quintum.



VALERII ORDINEM SEQUENTES de repulsa scribem⁹ eos enarraturi qui cū ad dignitatē magistratusq; peruenire contendissent, a principio repulsam passi postea longe maiora consecuti sunt: vt si cui in eiusmodi re repulsam ferre per iniuriam contigerit his exemplis animum ad iniuriam ferendam validius componat: neq; obeā rē in posterum a bona spe deiiciatur, præsertim cū in his quos repulsa sine vllō suo crimine pressit repulsæ causam aut aduersi fati atrocitas aut compeditoris potentia atq; opes plerumq; fuerant: & magno compendio rependere soleant quæ an

tea ademerunt. Sed vt nihil ad repulse corrigendam iniuriam fortuna ferat non leue illud solamen esse debet hominem nullius rei sibi conscium esse propter q̄ competitor anteferri deberet.

¶ De Marcio Coriolano.

Marcius Coriolanus in urbe Roma nobilitate insignis rerū quas gesserat magnitudine fretus cum consulatum peteret satis fauentem populum habuit. Sed cum eodem die peragi quæ ad comitij atq; suffragiorum rationem pertinebant non possent, postridie mane in forum magno patriciorum numero prosequente descendit. Ita q; mutata populivoluntate qui maiorem odij sui in patricos q̄ Coriolani virtutis rationem habuit, repulsam ab vniuerso populo tulit. ei enim adeptus est cōsulatus quem volscici populi ro. hostes vt exercitui suo præficerent ob virtutem dignū duxerunt: vnde haud multo post in ingentem calamitatem coniectus populus ro. ei coactus est supplicare cuius antea preces audire noluerat.

¶ De C. Mario.

Marius septies consul qui Iugurtham, qui Cimbro, qui theutones deuicit romæq; quodam tempore omnia arbitratus suo gessit tamen in iuuenta ambarum ædilitatum vno die repulsam tulit.

¶ De M. Catone iuniore.

Menor Cato qui romanæ virtutis atq; iusticiæ specimen & exemplum fuit consulatus repulsam tulit: atq; ei sulpitius præpositus est nullam ob aliam rem nisi quod eum ad reprimendam C. Cæsaris potentie honorem illum petere populus putabat. neq; enim vidit ignara plebs a se cum Catonem repelleret verum gregis custodem depelli, atq; eo depulso ad lacerandum gregem lupum admitti: In eo quemadmodum in cæteris rebus cæsarinas blanditias quibus venenum suberat potiusquam veram salutis suæ rationem secutus.

¶ Recentiora De Gabriele Condelmario.

Ad repulsas quorundam ciuium ro. quas scripsimus nonnulla recentiorum temporum q̄q; diuersa in re exempla annectemus in quibus primus a nobis scribetur Gabriel Condelmarius patricius venetus. qui a Gregorio duodecimo pontifice senensi ecclesiæ præfectus a senensibus ciuib; reiectus est. & tamen idem Martino quarto sub Eugeniij quarti nomine in pontificatu successit. vniuersq; ecclesiæ omnium consensu præfectus fuit: qui vnius creatus episcopus ab eius populo repulsam tulerat.

¶ De Leontio Antiocheno patriarcha.

Leontius sacerdotio nedum repulsus verumetiam cum eo fungeretur priuatus haud multo post antiochenę ecclesię patriarchatum obtinuit.

¶ De Theodosio Saguntino episcopo.

Theodosius sacerdotio ab Eugenio pōtifice priuatus ab eius successore Gregorio quarto non modo adempti sacerdotij honorē recepit, verum sanguinæ quoq; ecclesię antistes designatus est.

¶ De Necessitate.

¶ Caput Sextum.

¶ De Babilonis.



DE A COEPTO IAM ORDINE discedam⁹ de necessitate scribemus, rei humanis rebus potentissima: cuius rei casus persæpe superato pudore iusticiaq; quia ante alios humanis affectib⁹ vim afferunt, semper honestam secū excusationem perferre videntur. Quis enim iure ei ad crimen illud imputarit, quod quamq; deuitare vellet effugere non potest? et cui eas vires natura dedisse videt^r vt resistere ei humani affectus non valeant? Hac igitur in re vbi de necessitate mentio facienda est a babilonis ordiemur. eorum vrbem Darius persarum rex obsidebat a quo descuerant, quod insitum eis a natura in ipsum erat odium. vt autem com meatus quos in vrbe habebant babilonij diutius extenderent ex toto foemineo sexu cum singulas viris omnibus delegissent, reliquas ne eis alendis illorum nutrimenta per quos vrbs defendebatur consumerent strangulauerunt.

¶ De Cambisis persarum regis exercitu.



NON MINOR ILLA quoq; necessitas fuit qua Cambisis persarum regis exercitus suscepta aduersus ethiopes expeditione, deficientibus alijs omnibus humano generi cōsuetis alimentis milites decimabat quorum carnibus in aliorum alimentavteretur. Mirandum profecto atq; atrox vitę genus comitis adempta vita vitam suam prorogare velle: cum tamē qui eiusmodi aleretur cibo longe eo qui decimatus fuerat infelicior dici posset.

¶ De Atheniensibus.



ET SI INGENS nimium dici ea necessitas debet quę persas compulit vt decimato exercitu humanis carnibus vescerentur, non minor tamen etiam illa fuit qua athenienses a Demetrio rege Sy

riæ obsessi adeo laborabunt vt delapso mure a tecto pater cum filio vt eū sibi quisq; caperet non verbis verum etiam pugnis decertauit famæ ita urgente vt non modo immunda bestia vesci non abhorrent verū etiā insitum a natura affectum atq; reuerentiam obliuiscerentur.

¶ De Samaritanis.

Quoniam haec scriptam necessitatem illa superauit quæ Samaritanos circumuenit quo tempore Ioram hierosolymarum rex rerum potiebatur & arcta obsidione a Benadab Syriae rege præmebantur & qui alio nomine Adadus & Adeger nuncupatur. Fames enim adeo apud eos inualuerat vt asini caput octuaginta argenteis nummis veniret. Itaq; cū Ioram vereretur ne fame præssi deditionem Samaritani facerent, ipse urbem circueundo murorum custodiam obibat fretus ipsius præsentia motum populum sibi a rebellionē temperaturum. Cum igitur hoc munere fungeretur audiuit ī propinqua domo tumultuātium simul hominum fieri strepitum: cuius rei causam cū quæreret egressa mulier acerbe quæri cœpit quod cū ipsa cum socia muliere pepegisset vt ambe filiorum carne præsentem fortunam superaret, ipsa quæ suum interemisset cuius cibo ipsa comesq; mulier in eam horā vixissent nunc comitem feminam filium adidisse atq; initam pactiōem seruare nolle. O seuam profecto nimis miserandamq; necessitatem. Quid enim aliud de te dicam? cum nullis cohibita frenis maternum affectum vt vsq; ad filiorum cædem atq; vescendas eorum carnes progredieretur sui immemorem reddidisti.

¶ De Iudæis & Maria.

Non grauis modo sed horroris quoq; plena necessitas illa fuit ad quam obsidione Titus vespasianus iudeos deduxit. Nam præter quam quod omni immundo cibo quin ipso quoq; humano stercore vesceretur, & quotidie permultos fames absumeret, inuenta est mulier nomine Maria quæ filium trimum occisum igne assaret vt eius carnibus quem ipsa pepererat miserandum in modum sibi vitam perrogaret. detectaq; res est per eos quos simulante fame assatarum carniū odor ad eam traxerat: cum autem in tanta necessitate eam deprehendissent, præ horroris magnitudine retrocesserunt minusq; graue sibi duxerunt fame confici & ipsam mortem obire q̃ impio sceleratoq; cibo ieiunium vesci.

¶ De Cleomene spartharum rege.

Non adeo seu a Lacedæmoniorum necessitas fuit: neq; enim in ipsorum vitam seuitum est sed cū bellis attriti non vltra mille ac quingentorū numerum explerent, paucitas Cleomenē ipsū

compulit ut seruos ad eum numerum libertate donaret quo nouem milia conficerentur atque sedem seueræ nimium gentis cui nihil erat pensi pro libertate vitam effundere seruis suis communicaret.

¶ De Carthaginensibus.

Quam ingens etiam necessitas fuit ad quam Carthaginenses redacti fuerunt cum postremo romanorum armis a Mancino consule deuicti euerfam Carthaginem viderunt. Nam ad instruendam classem cum obsessis materia deesset, trabibus tabulisque priuatarum ædium vsi sunt: & cum romanis ante arma tradidissent, ut alia conficerent omni quod in priuato vsu erat feramento ad noua conflanda arma consumpto alia insuper ex auro argentoque ubi ferrum deerat confecere. atque ut in arcus funes compararent cum alia deesset ratio foemine comas suas in eum vsu tradiderunt. Ad tantam Carthaginenses necessitatem atque industriam romana arma atque ipsorum ut liberi morerentur propositum redegerunt.

¶ De L. Antonio consule.



Vicius Antonius consul Antonij triumviri frater ab Augusto perusie obsessus in eas comeatum angustias deductus est ut cum in seruos quod alimentum habebat non consumere decreuisset e quorum numero propterea quotidie nulli fame conficiebatur ne ad hostes transirent & Lucij necessitatem detegerent aut desperatione acti hostes in urbem inducerent seruis carceres impleuit atque illic fame eos confecit.

¶ De Nerone imperatore.



Vod. L. Antonium ut in alios ageret necessitas compulit eadem Neronem ut in se pateretur coegit. Nam ab immensis delitijs quibus ante utebatur in omni re sua immodicus, omnium odio eum premente in serui sui domum profugit: atque illic urgente siti qui aureis gemmatisque vasis assueuerat veluti nouus Diogenes quia aliter non poterat e caua manu poculum sibi fecit & cum calcei deessent atque ipsi nudis pedibus per canetum nuperrime defectum transeundum esset ut occulte locum peteret in quo latere posset, magna ex parte pronus per terram in quadrupedis speciem perrexit, atque ne acuti cannarum stipites lederent vestem subdidit. Ad hanc necessitatem redactus est qui olim vrbes prouincias ac regna dare consueuerat. ut calceos palibus non haberet. manuque pro pedibus uteretur. & deficiente vase manum pro poculo adhiberet.

¶ De Aquilegensibus.

QUoniam Maximinus augustus crudelitatis magnitudine diu ferendo defessum iam senatum populumque romanum ad defectionem compulisset, atque is ad urbem armatus tenderet, aquileiam urbem in itinere quod senatui pareret obsessam in eam necessitatem redegit, ut cum in arcus cordas non haberent foeminarum suarum comis ad illud opus vterentur: quemadmodum romanos quoque fecisse legimus cum a galis in capitolio obsiderentur: qui ob eam rem venerem caluam postea consecrarunt. Hoc idem Massilienses quoque aduersus .C. Caesarem peregerunt, & Carthaginenses cum a Mancino eorum urbs deleta fuit ut nuper diximus

¶ Recentiora. De Liguribus.

Erit etiam maxima ea necessitas qua Italia laborauit imperante Iustiniano cum gothi Bellissarium in urbe Roma inclusissent eo enim tempore cum per totam Italiam fames valida esset, in liguribus inuentae sunt quaedam matres filiorum carnibus vixisse quos ante fames ipsa absumpserat.

¶ De duabus ariminensibus feminis.

Etiam ipso tempore procopius graecus scribit duas mulieres quae apud Ariminum hospitatoriam Cauponam exercebant famem coactas decem & septem homines diuersis temporibus interemisse, qui forte seorsum apud eas hospitatum iuerant, quo tempore cubitum profecti iam alto somno indormiebant, atque eorum carnibus sibi alimenta parasse: quod postea vnus detexit qui ipsis caedem peragentibus inuigilabat, a quo ambae interfectae fuerunt. Sed iam ad minus fera necessitatis exempla transeamus.

¶ De Balduino Constantinopolitano imperatore.

Balduinus secundus Constantinopolitanus imperator cum bello premeretur quod graeci rebelles intulerant, atque pecuniae defectu laboraret, venetis permultas sanctorum reliquias vendidit. neque eo contentus filium Philippum accepta pecunia a priuatis mercatoribus pignori obligauit: atque eum ad ipsos venetias misit: ipsa quoque templa plumbo quo tecta erant spoliauit ac vendidit ut inde pecuniam ad se tuendum conficeret.

¶ De his quae ex testamentis legitime factis abolita sunt.

¶ Caput Septimum.



QUAM NOS ORDO AD TESTAMENTA trahit legitime facta in quibus aliquid rescissum est: & de eis quoque quae cum iure rescindenda fuissent aliquo respectu firma manserunt, ac demum de his qui praeter communem hominum

estimationem heredes reliquerunt. Sed de primis perpauca scribemus exempla quod a Valerij seculo in nostra tēpora scriptor nullus existit qui eam rem attigerit. Si autem inter recentiores aliquod exemplum contigit, personarum ignobilitas in obscuro rem reliquit: et res ipsa iudicis auctoritatem potiusq̃ historicum requisivit. neq̃ etiam Tiberium cēsaem commemorabimus matris Liuię testamentum odio potiusq̃ iure irritum fecisse neq̃ quod Calligula veluti ingrata atq̃ inualida ac nulla iusserit esse ea testamēta. In quibus ipse iter heredes numeratus nō esset. illud etiā silentio pręteribimus quod Domitianus testamento heres ab his scriptus quibus liberi essent, persepe hereditatem repudiaret. Sed tantum iudicaria exempla attingemus.

¶ De Atilia Variola romana.

Atilia Variola romana ab octogenario patre exheredata vnde cimo die postq̃ is nouercam ei super induxerat centum virali iudicio in paternis bonis restituta est: rescisso testamēto quod libidinosus senex fecisse putabatur nouę vxoris illecebris a recto sensu abalienatus.

¶ De P. Virgilio marone poeta.

Vgustus quoq̃ neq̃ id sine magna ratione Virgilij testamentum in ea parte seruandum non duxit qua mandabat vt eneis quod eam ex sententia sua nundum correxerat combureretur. Longe enim pluris putauit fructum quem posteritas ex lectione consecutura erat illius poematis quo eruditionis magnitudine ac stili excellentia nullus vsq̃ ad eam diem carmen maius ediderat q̃ poetę infamiam si quid in eo carmine superstitiosi castigatores in melius mutandum inuenissent.

¶ De Rusco Cepione.

Domitianus quoq̃ imperator testamenti Rusci Cepioni eā partem reuocauit qua heredes obligabantur quotannis certam pecuniam senatoribus dare qui senatum frequentarent: eam enim donationem ambitiosam atq̃ parum vtilem iudicauit esse.

¶ Recentiora De Ianuario sacerdote.

Ianuarius cum religioni initiaretur apud Augustinum hippensem episcopū, duos filios marem ac feminam in diuersis habebat monasterijs. Itaq̃ cum bona sua i pauperum vsum diuideret, partem eius pecunie sub filij nomine retinuit vt eam vsq̃ in maturum etatis tempus illi reseruaret. Contigit autem vt ijs mortem obiret. itaq̃ ante testamentum condidit detexitq̃ pecuniam quam habebat suam esse & vt suam monasterio relinquere: Augustinus

in cuius manu monasterij administratio erat eam penuniam ceu fraudulentam accipere recusauit: sed filijs testatoris tradi iussit: affirmans quod non recte ei posset credi qui contra religionis professionem pecuniam priuatam possederat: atque in re dubia satius esse filijs testatoris eam dari qui grauiora propter eam pecuniam quam ecclesia pati poterant: cum ecclesie longe pluris bonum nomen quam pecunia cum auaritie nota faciendum esset. Hoc Augustini iudicio quis non videat? quæ modestie formula religiosi viri in parandis per legata a secularibus viris opibus proponatur.

¶ De Aurelio Carthaginiensi episcopo.

Illa quoque Aureliani carthaginiensis episcopi sanctio quanta laude digna fuit? cum per eam carthaginiensis ciuis testamētum recideret. cui nati sunt filij posteaque is reseruato sibi vsufructu dum viueret ecclesie omnia bona sua dono dederat.

¶ De Ludouico patauino cardinale ac patriarcha.

DAulus secundus pontifex Ludouico patauino cardinali ac patriarche ius testandi permiserat: & tamen quod is bona non in pios vsus distribui iubebat, sed ob turpem causam vnde & illi scandalum & ecclesie sinistra fama manabat, ea releliqueret, testamenti partem illam irritam fecit.

¶ De Ludouico vndecimo gallorum rege.

Ludouicus quoque vndecimus gallorum rex putatus est prodigie se nimis erga sacerdotes ac templa gessisse. Is cum in postremo vite sue tempore in gallico regno romæque & alibi templis imensos redditus assignasset atque in pacifica possessione eos quibus assignauerat constituisset: cum in ceteris decreta eius seruata maiori ex parte fuissent, in hoc quod ad ecclesiasticas constitutiones extendebatur ex toto quæ sanxerat abolita fuerunt: ceu quæ nimium profusa essent, atque inutilia successorum regnoque haberentur: quin etiam sacerdotibus ipsis parum salutaria: cum auctis opibus in dei cultu negligentiores redderentur.

¶ De Gotifredo boliono hierosolymarum rege.

Dem quoque in Syria antea principes christiani qui hierosolymas incolebant in gotifredi bolioni testamento fecerunt. Nam cum is Imperto patriarche hierosolymitano Davidis turrem & maiorem urbis partem relinqueret, quippe qui ea hierosolymitanæ ecclesie iuris putabat esse: quæ tamen cum ipse recte valeret petita concedere nunquam voluerat: posteri exequi partem eam ceu regno hierosolymitano damnosam recusarunt.

¶ De testamentis quæ firma manserunt cum causa inesset vt rescindi deberent

¶ Caput Octauum.

¶ De Sabina romana.



INTER DVBIA TESTAMENTA QVE FIRMA tamen manserunt id quod Sabina romana egit commemoratione dignum est. Nam cum in testamento scripsisset modesto seruo meo cui vt libertas daretur ordinaui, talem rem lego & cum ea mortua scriptum nihil esset inuentum neq; testes apparerent qui liberationis modesti fidem aliquam facerent Plinius secundus inter p̄cipuos hæredes voluit vt Modestus libertate donaretur Legatumq; a Sabina relictum acciperet Sabine enim voluntatem q̄ expressa ipsius voluntatis verba quæ non inueniebantur sequisatius duxit.

¶ De Pomponia Galla.



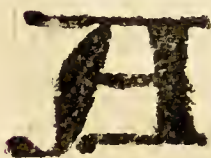
Pomponia Galla romana femina exheredato filio Aufidio Curiatio hæredem plinium secundum instituit: qui diu ab Aufidio rogatus vt hæreditatem maternam ei relegeret, contentus fuit causas ab eo audire propter quas male de se merentem filium exheredare mater non posset: et cum ab eo veram nullam causam in medium adduci vidisset, ipso excluso hæreditatem retinuit.

¶ Recentiora De ludouico Cortesio.



Inter recentia pars illa stulte posita in testamento ludouici Cortesij qua hæres iubebatur ipsius exequias omnium musicorum qui in vrbe erant cantu celebrare, qui illic instrumentis suis canere per totum exequiarum tempus honesto stipendio conducti non desinerent, longa disputatione re tractata vt necessaria iudicata est, atq; eam exequutus est hæres: quod aperte ostendit nisi grauib; de causis testatorum voluntatem qualiscunq; sit ab hærede prætereundam non esse.

¶ De Antonio Leonino genuensi.



Antonius Leoninus genuensis mercator cū eger grauiter laboraret seruos ac seruas qui ægro ministrabant testamento si ad pristinam salutem restitueretur omnes libertate donauit quod si decedere eum contingeret omnes in seruitute retineri iussit prudenter enim ministris desiderium salutis suæ iniecit proposita eis libertatis spe

De his qui cōtra cōem opi.hære.delegerūt Fo.ccxxxvij.

& propterea in eius curanda valitudine vt diligentiores essent causas auxit

¶ De Ludouico Arcimboldo.

Ludouicus Arcimboldus ciuis Mediolanensis bis aduersa valitudine correptus testamento trecentos aureos nummos tonsori qui ei ministrabat reliquit. Sed cum liberatus esset, & post alio quod tempus valitudinem quoque incidisset tonsor longioris morae ad consequendum legatum impatiens veneno vitam eius petijt. atque vt munus impensa opera sua dignum acciperet in foro fracta ceruice vitam amisit.

¶ De his qui contra communem opinionem hæredes delegerunt.

¶ Caput Nonum.

¶ De velio bleso.



VELIUS BLESVS VIR CONSULARIS regulum præsentem inter hæredes scripsit quia is ægrum diligenter curare videbatur. Ceterum postea quod scriptus fuit hæres & medicos hortaretur vt cito blesum conficerent ne diutius egritudinis molestia laboraret: ceu id blesus persensisset apud post eius mortem testamento Regulus inter hæredes non inuentus perfidiæ suæ penas luit.

¶ De Constantio imperatore.

In gallia Iulianus Cæsar a Constantio augusto descuerat qui in oriente aduersus persas bellum gerebat. Is autem audita Iuliani rebellionem cum relictis persis in Europam ad eos compescendos motus regrederetur in itinere morte correptus antequam decederet testamento Iulianum hæredem reliquit: tanto præter omnium opinionem quāto viuentes discordibus inter se animis fuerant.

¶ Recentiora de Philippo Maria Mediolanensi duce.

Philippus Maria Mediolanensis dux filiam multosque alios e gente sua in testamento præterijt atque Alphunsum aragoniū Sicilię regē non modo affinitate nulla ei coniunctum verum etiā aliquando grauem hostem atque extra Italiam natum hæredem instituit.

¶ LIBRI SEPTIMI FINIS

¶ LIBER OCTAVVS INCIPIT

DE REIS MAGNORVM CRIMINVM QVAM
OBREM ABSOLVTI AVT DAMNATI FVERVNT.

CAPVT PRIMVM.

De Critholao.



CAVSARVM VARIETATES SCRIPTV-
ri ppter quas magnorū criminū rei vel absoluti
vel dānati fuerunt, Critolaū grēcū priō cōmemo-
rabimus. is cum duobus fratribus aduersus alios
tres fratres ea conditione certamen iūitvtytri eo-
rum vicissent ita vel theages vel pheneates con-
trouersiarum ac belli quibus ante diu inter se cer-
tauerant ius haberent occisis trib⁹ aduersis fratri-
bus singulari Critolaus animo atq; idustria cum
ipse duos in eo proelio amississet fratres victor euasit: itaq; cum domum
gloriæ plenus in triumphī speciem rediret oblata est ei soror magno plā-
ctu omnia perturbans quod inter occisos hostes vir eius erat: indignat⁹
Critolaus plus a sorore virum q̄ patriam ac duos diligere fratres qui amissi
erant illic ubi obuia facta est gladio illo quo accinctus erat & quo eam pe-
pererat victoriam sororem interemit haud multo post ad populum is ac-
cusatus maris precibus quæ iam duos pro patria filios amiserat eo iudi-
cio absolutus est omni ex parte romanis Oratijs persimilis.

De Aristide atheniensi.



Aristides atheniensis non aliam obrem decennij exilio mulat⁹
est quam per inuidiam multis ægre ferentibus eum ob morum
excellētiā cognomento iustum appellari.

De Theocrito chio.



TN proelio captum Theocritum Chium atq; ad Antigonom ho-
stem deductum cum qui deducebant hortari vt bono esset ani-
movellent dicebant fore vt cum ante Antigoni oculos præsen-
taretur veniam impetraret in tanto is periculo positus a dicte-
rijs abstinere non potuit itaq; si ita esset de se actum esse dixit siquidem
alterum Antigonum tantum haberet oculum. cuius verbi acrimonia mo-
tus Antigonus statim eum interimī iussit: qui si lingue temperasset inco-
lunitatem assecutus videbatur.

De Susanna babilonia.

Susannam Ioachim coniugem in babilone hebreorum iudicis a fal-
so adulterij iudicio ac pena nonne Danielis pueri verba liberarunt

De reis mag. cri. quãobrẽ abso. aut dam. fue. Fo. ccxxxviii.

cum exclamasset ad se nolle falsi iudicii culpã atq; innocentis sanguinis spargere Susãna perempta volebant vltionem pertinere.

¶ De Quintio Cæsone.

Quinto L. Quintij Cincinati filius a tribunis falso accusatus tanq; ab eo. M. volusius vir plebeius vapulasset, atq; verberibus Lucium interemisset: etsi pene exploratum habebatur accusatio- nem illam calumniosam esse tamẽ quia Cæso plebis iudicium spreuit & citatus iudicio adesse nunq; voluit, ob eas contentiões quibus inter sena- tum ac plebem decertabatur exilio atq; ære mulctatus est.

¶ De M. Aquilio.

Accusatus M. Aquilius repetundarum / id est parum sincere pec- uniam publicam tractasse. cum iam i eo esset vt damnetur M. Antonius orator quĩ eius causam defendebat aperta ipsius tunica iudicibus ac populo cicatrices ostendit eorum vulnerũ quæ in pectore pro patria exceperat: quib; moti iudices statim eum ab- soluerunt.

¶ De Demetrio Philippi macedo- num regis filio.

Romam profecti erant ciuitatum gręcię legati vt iniurias que- rerentur quas Philippus macedonum rex inferebat: & cum in senatu de ea re ageretur inter Philippi filium Demetrium atq; oratores: quia Demetrius non modo argumenta defensiõis aduersus tam multa crimina quę vere patri obijciebantur / amisisse vide batur / verumetiam prę pudore vehementer erubuerat, Demetrii hone- state motus senatus ab accusatiõibus ipsum patremq; liberauit: plus enĩ iniquę patris causę filij silentium pudorq; profuit q̃ cuiusuis ingens elo- quentia potuisset.

¶ De C. Rabirio.

Cum edilis curulus Cæsar a senatu dissentiret ac quosdam impu- lisset vt. C. Rabirio diem dicerent, qui olim cum senatu Satur- nini seditiosi ciuis vim compescuerat / in iudicium numero cę- sarem esse contigit: itaq; is Rabirium adeo acerbe ac propere damnauit vt cum Rabirius postea populum appellasset / nulla re ad obti- nendam absolutionem magis q̃ ob cæsaris acerbitem adiut; fuerit. cer- uis enim populus in iudicio plus acerbitem q̃ iusticię fuisse.

¶ De duobus romanis equitibus.

Vos equites romanos a capitali iudicio illud liberauit quod ali- os opprimere in iudicio solet. Nam cum in eorũ numero fuisse accusarentur qui contra Domitianũ conspirauerāt nulla re do- mitianus magis ad liberãdos mot; est q̃ quod impudicos esse

norat. putauit enim fieri non posse / vt simul impudicitia & animi vigor ac virtus manerent.

¶ De Cornelia Maximilla vestali.



Contra in Corneliæ maximillæ vestalis virginis causa pronūciatum est. Nam cum ante absoluta esset postea a Domiciano non ob aliam rem putatur incesti damnata fuisse, nisi vt crudelitatem suam expleret: atq; ex his iudicijs quæ ipsius temporibus facta essent fama & nomen compararetur.

¶ De Valerio Liciniano.



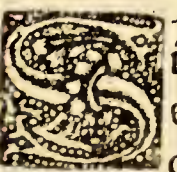
Raue atq; absonum valde visum est iudicium de Valerio Liciniano senatore cum incesti cum Cornelia vestali accusat⁹ esset: Nam idcirco Domicianus cum pontificum collegio eum damnauit quod falsus erat incestum quod nunq̃ eum patrasse omnes arbitrabantur. Cæterum ipse vir astutus cum Domicianum sciret non iure / sed seuiendæ rabie in eo: iudicio moueri maluit fatendo penæ partem abolere q̃ innocentem penitus perire.

¶ De Didio Iuliano Annonæ præfecto.



Contraria huic causa Didium Iulianum in Italia annonæ præfectum qui Saluianæ coniurationis conscius esse accusabatur liberauit. Idcirco enī absolutus est quod cum permultos iam senatores Commodus peremisset, noluit occiso Didio inuidiam magis augere.

¶ De Septimio Seuerio.



Septimius Seuerus qui postea imperauit accusatus Commodio imperante quod in Sicilia Astronomos de imperio consulisset ea causa prætorij præfecto demandata Septimium quanq̃ eius criminis innoxium, præfectus odio in commodum neq; aliam ob rem liberauit.

¶ De Romano equite.



A Iberius Cæsar equitem romanum iuramento absoluit: quo cū ei vxor desponderetur, nunq̃ se deserturum eam promiserat quia vir eam cum genero se cōmiscerentem depræhenderat.

¶ De alio equite.



Contra alium quæstura priuauit: quia vxorē repudiauit triduo posteaq̃ eam acceperat. Leuissimum enim putauit & qui in re publica nulla in parte vtilius esse posset.

¶ De Fabriciano.

In signis & admodum iusta fuit absolutiōis causa qua Fabricianus iudicium euasit. Nam cum adhuc in cunis esset per sororē a matris crudelitate seruatus fuit quæ cum petronio adulterabat. & ob eam rem cum Valentinum virum sustulisset, filium quoq; occidere quærebat. Sed cum is postea adoleuisset. matrem cum adultero se miscentē occidit. crimineq; occisæ matris accusatus / senatus decreto absolutus est quod iustus dolor & causa ad perdendam matrem impulsisse videbatur.

¶ De quodam equite romano.

Et inusitata & iusta tamen fuit equitis romani damnatio / dum coram Claudio Augusto litigaret. Nam depræhensus secum gestare serpentis ouum superstitione motus quod eo litigantes iuuari putaret, tanq̃ veneficus iterfici iussus est. Inde comparata sibi morte vnde ad parandam victoriam opem expectabat.

¶ De Paulo apostolo.

Paulus apostolus a Felice iudeæ procuratore in vincula coniectus & in manu festi successoris relictus cum habita disquisitione plusq̃ opus esset vereretur Augusti tribunal cōpellauit. Itaq; Festus etsi eum innocentem iudicaret / tamē coactus est ad illum mittere cuius tribunal Paulus appellauerat. Nero autem vt incensæ vrbis inuidiam in christianos exoneraret / quanq̃ innocētē post aliquot tempus capite multauit. cum appellatio quam sibi fore Paulus salutis arbitrabatur mortis causam ad vrbem romam misso attulit.

¶ Recentiora De Athanasio patriarcha Alexandrino.

Athanasium patriarcham Alexandrinum nō vitæ sanctitas nō doctrina protexit, quin apud Constantium Augustum a multis episcopis arrianis ceu magus atq; veneficus accusaretur. Nam cum insuper adderetur ab eo mutilatum brachio Arsenium vt ex eo veneficia conflaret, cōuocato tiri concilio ostensoq; Arsenio incolumi tamen non effugit quin iudicium odio atq; iniquitate damnatus per totum orientem persecutionem pateretur.

¶ De Bricio turonensi episcopo.

Non in Athanasio solum perspecta est iudicum peruicacia atq; iniquitas aduersus innocentiam seuijsse / sed id quoq; aperte nimis gallia in Bricio turonenensi episcopo conspexit, qui Martino in turonēsi ecclesia successerat. Nam cum eius serua peperisset Bricio partus crimini dabatur: quanq̃ ad purgandam eius innocentiam abiuratus infans qui nōdum trigessimū excedebat diem pla-

ne Eriçij crimen ortum suum non esse respondisset. Id enim culpæ suspicionem auxit, siquidem præterea magum esse eum insimulabant. Illud quoq; ad purgandam suspicionem non valuit q; ignes illæsa veste deferret: in exilium enim actus fuit. Sed postremo innocentiae locus suus fuit cum iam duo ei successissent episcopi. Nam septimo anno post restitutus fuit.

¶ De Hilarione.



Ehementer ad Hilarionis quoq; damnationem aduertendum est quemadmodum Ruffinus Aquileiensis scribit, etsi illud hieronymus neget. Nam cum hæreticorum fraude vitiat⁹ ei liber esset quem ipse catholice scripserat: & in cella in eo loco conditus in quo primum habebatur cum vicum nullum inesset. In concilio postea Hilario dum per contumelias res ageretur hæreticus appellatus, vt obiectum crimen re ipsa dilueret librum quem catholice scripserat cum proferre vellet, fraudis ignarus vitiosum protulit. quæ res & ipsum a recto sensu præ admiratione doloreq; simul abalienatum reliquit. & alios nos vehementer in eum commouit. Itaq; alieno scelere extra ecclesiæ græmium factus a catholicorum communione tanq; hæreticus fuit depulsus.

¶ De clerico ac eius sorore atrebatensibus.



Vuenis atrebatensis clericus cuius in deterius ibant mores cum domi sue hominem occidisset, vna cum sorore eum sepeliuit. re detecta ad supplicium deducebantur damnati vt ambo viui cremarentur/qui eo casu consternati christiano more fateri crimina sua & a deo veniam petere noluerant. Soror quæ innocens eius criminis erat cum fratre collachrimabatur q; innocens comburi deberet. Itaq; cum iam supplicium instaret, & diuinitus monita lustrare animam confessione decreuisset frater vt idem faceret suadebat. Sed frater prorsus rem abnuebat. Ipsa igitur sola ecclesiastico sacramento satisfecit. Cum autem intra pyram vna ducti essent vt comburerentur/quia iustiora dei iudicia sunt q; hominum deo ita agente succensa pyra clericum solum incolumi atq; omni ex parte illæsa sorore combussit.

¶ De Chinegunda Augusta & alijs.



Vemadmodum vitæ atq; famæ suæ innocentiam tutia prodigio defendit dum perfollo cribro ex tiberi aquam tulit. Ita Chinegunda augusta henrici primi coniunx falso adulterij insimulata innocentiam suam purgauit. Quin se etiam veneris nesciam probauit: cum quindecim passus super candēs ferrum nudis pedibus illesis plantis perambulasset. Gandulpgi autem burgundionis vxor adulterio comaculata cum probare vellet innoxiam se esse, in frigido fonte demersa manu adiurauit

ne eam sine prodigij specie si culpam ferret inde posset leuare mira & a deo res facta fuit cum a fonte manum tollet deficcatam extraxit non aliter q̄ si in medijs eam ignibus tenuisset. Itaq; ob prodigium a viro separata fuit. Sepe igitur ignis & aqua ad eruendum verum plusq̄ consuetus naturę cursus efficiunt: cum vt veri vis inueniatur effectus a deo naturę suę contrarios parturiant.

¶ De Ioanne chrisostomo patriarcha constantinopolitano.

Scriptorum hactenus iudiciorum causę prodigiosę fuerunt. Ioannis quoq; Chrysostomi variam & præter ordinem fuisse dicemus. Nam cum is ad Synodum vocasset Theophilum alexandrinum patriarcham propter crimina quę ei obieiebantur, Constantino polim cum alia impiorum episcoporum manu Theophilus venit atq; aliam Synodum fecit qui citatus coram Chrysostomo comparere debebat quin etiam Chrysostomum ipsum citauit: cuius quanq̄ maior esset potestas, tamen quia citatus non iuerat ad Theophilum ab eo damnatus est q̄ dum concionaretur Augustam lezabellam vocauerat cuius causa Archadius quoq; exilio chrysostomum multauerat: post quam rem cum grauis terrę motus urbem atq; propinquam regionem infestaret populus superstitione motus quia eius rei causam esse Chrysostomi exilium putabat magnis honoribus eum in patriam reuocauit Ceterum cum is etiam damnetur vt in foro pro ede diuę Sophię statua Augustę ponere tur denuo vocata in eum Synodo depulsus est q̄ redierat non a Synodo sed a populo reuocatus: a deo varię fuerunt damnationum eius & absolutionum causę.

¶ De Narcisco hierosolymitano episcopo.

Impia etiam ac sceleris plena fuit causa propter quam Narciscus hierosolymitanus episcopus fuit damnatus Miranda quoq; illa qua absolutus. imperante enī Septimo seверо tribus falsis testibus conuictus iudicio cessit: & ad deserta se contulit loca: atq; ei in episcopatu alter fuit suffectus cum trium testium primus dum testaretur adiurasset nisi vera essent quę testabantur vt comburi posset incendio cū omnibus quę habebat absumptus est reliquorum duorum cum alter impre catus esset vt lepra corripi posset alter autem vt luminibus caperetur nisi vera testarentur intra paucos dies vterq; ijs malis quibus se adiurauerat affectus est. quibus prodigijs ceu crimine liberatus Narciscus absolutus iudicio fuit: & in locum suum restitutus.

¶ De Ildebrando.

EVidenti prodigio damnatus Symoniaco crimine fuit archiepiscopus ambrunensis ab Ildebrādo apostolico legato. Nam cum simoniacum crimen factum negaret archiepiscopus legatus autem affirmaret quia spiritus sancti episcopalis dignitas munus esset, illi ipsi se hoc iudiciū remissurū esse: & propterea ab archiepiscopo peteret ut claravocē versiculum recitaret qui ab ecclesia in omnium psalmorum fide dici solet archiepiscopus condicionem accepit: cum autem recitando ad spiritū sancti nomen venisset, implicata ad dentes lingua illud verbum enunciare nunq̃ potuit. Itaq; ob eam rem damnatus est: & quod ante damnationem exprimere non potuit, post damnationem ab episcopatu deiectus plane pronunciauit.

¶ De Petro papiensi archiepiscopo florentino.

Non minus etiam memoranda est damnationis causa Petri papiensis archiepiscopi florentini. Hic ob symoniæ notam a Ioāne Gualbertho viro morum sanctitate insigni (qui primus valis ymbrosæ monachalem congregationem instituit) cum esset grauiter increpitus: re ad populū ut diiudicaretur deducta, super ea monachus post peracta missæ solennia cum ita cōuentum esset innere habito inter duas lingorum succensas pyras inter quas vni tantum peruius limes erat relictus viuus atq; nulla in parte læsus euasit. Itaq; & prodigij magnitudine & simul ut populi impetus compesceret Petrus ab Alexandro pontifice a Florētia ecclesia deiectus est Sed quoniam satis de sacerdotali ordine dictum est iam ad secularia transeamus.

¶ De Ioanne iuuenello vrsino præposito parhisiensi.

Quanq̃ miranda fuerunt ea quę de iudicijs hætenus sunt scripta non minus tamen illud insigne est quod pertinet ad Ioannem iuuenellum vrsinum parhisiensem præpositum (ita enim vrbis illius præfectura nuncupatur) Regnante Carolo sexto apud eum Philippi burgundię ducis opera accusatus est is quem præfuisse parhisiū vrbis diximus: & causa ijs demandata fuerat qui in præpositū hostili erant animo iāq; circiter quinquaginta testes clam interrogati falsum dixerāt cum contingit ut iudices in eadem caupona omnes simul cœnarent & cū cœnati scripturas agnoscerent volumen illud quo testium dicta continebantur sub mensam delapsū iudicum diligentiam fefellit. ita enim abierunt ut penes aliquem ipsorum esse volumen arbitrarentur. Catellus autem qui sub mensa erat lasciuiens volumen sub lectum detulit: ubi vespere iam facta cauponis coniunx illud inuenit ac viro tradidit Caupo autem ut rem ad præpositum pertinere vidit volumen ad eum detulit. Cū autem iudices aliud non haberent exemplum, & præpositus apud testes

ijs esset yllus remedijs que ad causam suam necessaria putauit esse repeti-
tis testibus iudicum errore atq; Catelli casu absolutus fuit.

¶ De Bethisacho gallo.



Vm multa Auxitani populi quærentur in se auare & crudeli-
ter gesta esse sub administratiõe Biturigis ducis qui Caroli se-
xti gallorum regis patruus erat: a regio senatu capi iussus erat
Bethisachus per quem dux ille omnia gessisse videbatur: quia
ducem ipsum compellare non audebat: Bethisachus autem omnem cul-
pam in dominum reijciebat cuius imperio que fecerat gessisse se osten-
debat. Itaq; iam vt innocēs habebatur cum per fraudē ei significatū fuit
iudicio ipsum vt vel strangularetur vel combureretur damnatum iri. Ita
q; cum ea re Bethisachus attonitus cum ijs qui illud nunciarant consili-
um ad inueniendam opem iniret, monitus est si se hæreticum dixisset.
Nam ita aliud tribunal causa requirebat fore vt auinionem ad pontificē
mitteretur: e cuius manu dux Biturigh. facile eum postea recepturus es-
set. huius cōsilio motus Bethisachus hæreticum se: & qui iam multos an-
nos in christum non crederet fassus: adeo ira atq; indignatione omnem
senatum mouit: vt statim tanq; pessimus vir: nulla yltra eius defensione
audita senatus decreto cremaretur.

¶ De insignibus priuatis iudicijs.

¶ Caput secundum.

¶ De Archidamo Zeusiippi filio.



VBLICIS IVDICIIS priuata quoq; addem⁹
que insignia sunt aut aliquo modo ordinem ex-
cessisse videbuntur. exemplorum primum po-
nemus Archidamum Lacedemonium Zeusi-
ppi filium: qui inter duos collitigātes arbiter elec-
tus cum ambos in chalcidicæ mineruæ tem-
plū deduxisset, eos iureiurando adegit vt quod
ipse iudicasset obseruarent: quibus post præsti-
tum iuramentum imperauit ne eo templo exce-

derent priusq; positis discordijs mutuā beniuolentiam redintegrassent.
Hac sacramenti religione ambos vt lite descenderent perduxit.

¶ De M. Siluio Othone.

O Tho qui postea imperauit cum adhuc priuatam ageret vitam
a duobus de finibus arbiter elect⁹ agrum emit de quo orta erat
controuersia: & alteri contendentium dono dedit: atq; ita inter

G

ipsum litem sustulit.

¶ De populo romano.

Contra populus romanus Tarquinio capitolino & Au. Furio agrippa cons. inter ardeates atq; Aricinos de finibus contendentes arbiter electus haud satis ex tanti populi pudore atq; modestia agrum de quo contendebatur, non Aricinorum ardeatium esse sed ad se pertinere adiudicauit. ex arbitro & communi amico præ auaricia pado atq; hostis factus.

¶ Recentiora De Natello ceue commarchione.



Emporibus nostris Natellus e ceue marchionum numero vnus inter duos ceuenses arbiter electus, ambos iurare coegit ei se daturos quod ipse iudicasset. Iudicij autem ipsius hæc fuit summa: quicquid illud erat de quo inter collitigantes cōtrouersia esset, non ipsorum collitigantium sed sui Natelli esse.

¶ De Georgio Neocesariensi episcopo.

Inter recentiora tempora Gregorij Neocesariensis episcopi insignne iudicium fuit: nam cum de piscoso lacu qui ad modum fructuosus erat duo inter se contendentes fratres digladiarentur, multiq; iam in ea contentione homines essent interempti, fratrum ipsorum voluntate iudex creatus ad lacum de quo erat contentio cum ambe partes adessent profectus est & extensis in orantis morem ad deum manibus rogauit ut eum lacum exiccaret qui inter fratres tantarum contentionum materiam preberet: Nondum autem huius precationis verba ex toto protulerat, cum vtraq; inspiciente parte exiccatus lacus & aque & liti simul finem imposuit.

¶ De Aimone Sabaudie comite.

Adm mutuis odijs inter se contendentes Emanuel atq; Andronicus fratres Caloiannis Constantinopolitani imperatoris filij quod vterq; patri in imperio succedere volebat. Andronicus thenedon insulam populo genuensi, Emanuel autem venetis qui eam edificata arce muniuerant tradidit. Fa de re graue inter venetos atq; genuenses bellum est exortum. Cum autem iam aliquot annos vtriq; decertassent finiendi belli arbitrum Aimonem fecerunt Sabaudie, que allobrogum pars fuit, comitem. Is autem prudentie minime expers ita iudicauit ut dirutis locis que insula veneti muniuerant neutra partium eam insulam possideret.

¶ De foeminis que doctrina excelluerunt.

Caput Tertium.

¶ De Sapho lesbia.



VM LONGE COMMENDABILIS sit mulieres excellenti doctrina extitisse atq; scribendo philosophis poetisq; pares fuisse, quam ipsas coram magistratus orasse & causas suas egisse satis de illis scribere duximus. has enim audacia ac simul loquacitas femineo sexui a natura insita atq; simul defendendi sui necessitas ad hoc vt publice causas agerent impellere potuit. Sed vt doctrinam insignē assequerentur ac poetico more versus modularentur/haud sine diuino numine assequi potuerunt: exemplo est adolescens Sapho lesbica quę multis gręcis vatibus non inferior & docte & suauiter versus sublimi ingenio concinuisse non contenta saphici carminis cui ipsa nomen dedit fuit inuentrix.

De Erinna.



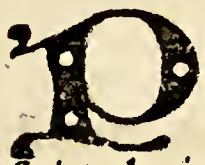
Aphon tanq; magistrā imitata Erinna rhodia siue vt alij volūt Teya aut Lesbica poema scribit dorica lingua. quod carminis excellentia cum Homero contendisse putatum est.

¶ De Damophila gręca Pamphili vxore.



Amophila quoq; Saphus i doctrina comes atq; imitatrix amatorios libros carmine composuit: atq; hymnos permultos quę admodum Philostratus dauidis syri relatu scripsit.

¶ De Corinna.



Ariter Corinna quoq; adeo eruditiōe excelluit quemadmodū Suidas tradit/ vt pręter ea quę ingenti laude scripsit/ Thebis de poetica cum Pindaro contenderat: ac quinquies (quę rara fuit) gloria eum superaret.

¶ De Themistoclea.



Vanq; exploratum non sit Themistocleam scripsisse tamen nō minus perita q̄ hęc de quibus est dictū habita fuit. Nam vt Aristoxenus scribit philosophus Pythagoras Themistocleę frater admodum subtilia multa quę a sorore vt a doctiore acceperat scripta reliquit.

¶ De Aretha cyrenaica.



Aretha etiam Cyrenaica aristippi patris socratici dogma secuta adeo excelluit/ vt mortuo patre idonea haberetur quę patris scolam i philosophia regere posset; rexitq; ingenti gloria dum vixit.

¶ De Leontio gręca.



Eontium adolescentula græca non satis duxit tantum assequi doctrinæ vt doctissimis philosophis par esset: quia vt clarius ingenium eius ostenderetur, etiam contra Theophrastum diuinum pene philosophum non sine ingenti inter græcos laude scripsit.

¶ De Clebulina Lynda.

Clebulina Lynda & ipsa Cleobuli philosophi vnica filia tantum doctrine tantum etiam eloquentiæ studio sibi peperit: vt permulta versibus singulari laude conscripserit: & eius scripta dictaque philosophi clarissimi pro testimonio in medium afferre non dubitarint.

¶ De Theseledi argiua atq; hipparchia.



Theseleis argiua femina (quod in eo sexu rarissimum est) fortissima præter alias virtutes temporibus suis doctissima habita est epigrammata atq; alterius generis carmina peritissime scripsit. Nec vero minus clara in philosophia fuit Hipparchia verum ne græci solū eiusmodi doctrina insignes feminas habuisse videantur quasdam barbaras atq; latinas annectemus.

¶ De Argentaria pola atq; Calphurnia Plinii secundi coniuge.

Argentariam polam Lucani vxorem tanto ingenio doctrinaq; fuisse scriptum est: vt coeptos a viro permultos versus ipsa eadē stili grauitate atq; elegantia perficeret: atq; epigrammata etiam peritissime conscriberet. idem de Calphurnia coniuge plinius secundus scripsit.

¶ De Cornificia romana.

Cornificia adolescens romana adeo excelluisse doctrina imperate Augusto putata est. vt in omni poetice genere cornificio fratri poetæ insigni par haberetur.

¶ De Sulpitia romana.



Quam ingens etiam Sulpitiæ romane doctrina fuit: quæ heroico carmine perlaudato Domitiani augusti tempora defluit, tantaq; peritia ac virtutis simplicitate habita est vt martialis epigrammate eam celebrare decori sibi duxerit esse.

¶ De Proba Adelphi coniuge.



Proba iuuenis romana græcis atq; latinis litteris eruditissima fuit: adeo vt virgilianis versibus truncitatis atq; simul ad diuersā materiā contextis de Christi gestis morteque opus nobilissimum cōposuerit: quod a similitudine centones appellauit: carmine quoque homerico idem fecisse dicitur.

De Amaltea Sibilla
la cumana.

Quam ingens eruditio atq; sapientia Amalteæ sibillæ cumanae fuerit his libris quos ipsa populo ro. reliquit facile ostensum est: his enim populus ro. non secus ac diuinis oraculis in imperij administratione semper credidit.

¶ De Zenobia palmirensium regina.

Ertasse in his de quibus scripsimus foeminis quia priuatam vixerunt vitam non tam miravideretur fuisse doctrina quantum in Zenobia palmirensium regina. nam & regni administratio præterea delitiæ quæ in regnis atq; ampla fortuna constitutos mortales plerumq; sequuntur litterarum studiis adimere tempora solent præter quod qui in eiusmodi loco sunt tedere laboris solet sine quo proficere in disciplinis homines nequeunt. Zenobia igitur his superatis difficultatibus græca eruditione non contenta ægyptiam persicamq; linguam eualuit rerumq; Alexandrinarum historiam non illaudato stilo ad compedium redegit sed ne ætas nostra magis in hoc quam in alio virtutum genere de quo scripsimus defecisse videatur recentiorum foeminarum exempla nonnulla subnectemus.

¶ Recentiora de Rosuida saxona.

Rima igitur inter recentiores foeminas doctrina insignes a nobis referetur Rosuida quæ in Germania apud Saxones orta est Ioane octauo qui femina esse deprehensus est pontifice Lothario primo regnante hæc græce atq; latine omnium bonarum artium peritissima permulta non sine magna commendatione scripsit præsertim ad monachas suas dum eas ad diuinum cultum atq; virtutem hortaretur sex quoq; comedias edidit præterea carmen insigne de Othonum cesarum rebus gestis: item sanctarum feminarum atq; in primis virginis quæ mortalibus redemptorem tulit vitam laudesq; earum luculenta oratione perscripsit.

¶ De Elisabetha germanica abbatissa.

Rosuide disciplinam atq; studia Elisabetha Sconaugiæ abbatissa apud treviros secuta latine permulta quæ diuinitus monita est item suasorias orationes ad conuentus sui sorores atq; ad alios egregie conscripsit, opus etiam de vijs quibus ad deum inceditur ac simul eruditissimarum epistolarum volumen.

¶ De Ildegarda germanica abbatissa.



Nonne omnes de quibus scripsimus superat Ildegarda germanica in maguntina diocesi abatiali titulo insignis nec minus non doctrina modo ac scriptarum rerum magnitudine sed ingenti quoque apud omnes etatis sue principes existimatione scripserunt ad eam prece Eugenius tertius anastasius quartus Adrianus quartus: item Alexander tertius pontifices ut eam ad scribendum inuitarent atque preceam deo ecclesiam commendarent in ea quod munus haud sepe mortalibus contigit doctrina eloquentiaque & vite ac morum sanctitas optime congruerunt his tot tantisque dotibus preedita cum a contemplandis celestibus rebus non desineret super benedicti disciplina multa scripsit triginta theologales quaestiones eruditissime absoluit virorum virtute excellentium vitas per multas scripsit: item de altaris sacramento: omelias in euangelis quiqua praeterea in medendi arte quae simplicia & quae composita tollendis aegritudinibus profint facunde prosecuta est. item epistolas ac carmina per multas in quibus stili dignitas atque eruditio plurimum enituerunt. quae omnia adeo in ea excelluerunt ut cum in treuirensi concilio quae ad christianam disciplinam pertinent Eugenio tertio lecta fuissent apostolice auctoritatis testimonio comprobarentur: mouerentque Conradum tertium & Federicum primum caesares ut ad eam reuerenter scriberent atque per eam deo imperium commendari peterent. facessant igitur hinc aetatis nostrae contemptores quos sola delectabat antiquitas quandoquidem ut alias omittam in uirgine hac & femina & barbara tantum virtutis tantum eruditionis & praeterea bonae existimationis apud tam multos pontifices atque ipsos germanicos caesares qui duo honorum gradus sublimiora duo humanae dignitatis culmina habentur, aetate nostra inuentum est. hic uideant vetustatis Amatores isti & penitus perscrutetur omnes antiquitatis recessus si quam uel apud graecos uel apud latinos aliam inuenire possunt quam huic barbare conferre ne dum saluo pudore antepone audeant.

¶ De Baptista prima malatesta



Baptista prima Galeatii malateste pisarenensis principis filia & Guidoni monte feltrensi urbinatum comiti matrimonio coniuncta mirae eruditionis qua preedita erat per sepe periculum fecit: nam et cum doctissimis uiris saepe non sine laude disputauit & latine de humana fragilitate atque de uera religione luculentos quosdam libros edidit.

¶ De Isota nouarola uirgine veronensi.

Isota nouarola veronensis cum philosophiae studia non uerbo tantum uerum re quoque profiteretur litterarum studiis ac perpetuae uirgini

tati se dicauit. rationes permultas ad Nicolauum quintum Pium secundum pontifices viros doctissimos scripsit. Teologiae atque Philosophiae studiosa dialogum confecit in quo disputatum est qui prius ac magis adane an Eua peccauerit.

¶ De Cassandra fidei:
virgine veneta.

QUæ autem nunc quoque viuunt et ceu prodigiosa res doctrina singulari eminet Cassandra fidelis veneta non solum ad liram compositissime concinit latinos versus quos ipsa magna eruditione componit: verum pataui quoque in vniuersitate disputando ingentem laudem hactenus semper retulit. cum omnibus in omni doctrinarum genere apposite responderet. & ut clarius eruditionis suae documentum preberet. de ordine scientiarum librum edidit. Sed ut Valerij ordinem teneamus necesse est ad iudiciales res iterum regredi: & idcirco de disquisitione quæ per tormenta fit scribere aggrediemur.

¶ De disquisitione per tormenta.

¶ Caput quartum.

¶ De Esopo Demosthenis liberto



SOPVS DEMOSTHENIS libertus diu discruciat⁹ nunquam ad patronum fateri voluit pertinere adulterij culpam cum iulia nisi prius multorum testimonio conuictus Demosthenes ipse crimen fassus esset.

¶ De Agatoclis comitibus.

Agatocles qui postea in Sicilia regnavit cum adhuc priuatus si racus viueret et mari clam praedaretur nunquam a comitibus qui cum eo capti fuerant quæ grauiter discruciat⁹ essent accusatus fuit. itaque & si crimen exploratum habebatur constans comitum animus singularisque eorum patientia id in purgando Agatocle effecit ut iudicio tanquam innocens absolueretur.

¶ De Tirone & filio.

QUoniam Hærodes iudæorum rex Alexandrum filium suspectum haberet & ob eam rem Tironem ministrum eius in vincula coniecisset quia tonsor quidam fatebatur ab eo se inuitatum ut Herodem occideret ut eo defuncto Alexander filius eius regnaret Tiro diu una cum filio cruciatus est cum tonsor coram esset, amborum corporibus crudeliter in modo dilaniatis tironis filius siue nimis ad dolorem recens siue

quod patris commiseratio eum moueret, cum ei promissum esset tormē-
tis finem impositum iri factus est sapius patrem decreuisse vt Herodem
occideret: cum vt solum adoriri possent occasionem aucuparentur: & id
ob eam rem tantum vt alexander post eum regnaret. Illius igitur con-
fessione quæ postea falsa est inuenta motus Herodes alexandrum filia-
um interemit.

¶ De Aretaphila græca.

Aretaphila Nicocratis vxor qui Cyrenis tyrānidem exercebat
cum plus eam patriæ charitas q̄ viri amor moueret vt patriā
tyrannide liberaret, aduerso fato detecta est cōsiliū iniūisset
Nicocratem virum veneno tollendi. Itaq; varijs ac longis cru-
ciatibus affecta a Caluia socru q̄q̄ res pene manifesta esset, adeo constā-
rer tormenta pertulit, atq; ita eam rem semper excusauit vt tanq̄ innoxia
in primum honoris gradum apud virum restitueretur: quem tamen ipsa
haud multo post interemit.

¶ De Farione ægyptio.

Contra autem Farion ægyptius tormentorū metu ea latrocinia
factus quæ nunq̄ patrarat, alexandriæ dum deduceretur ad lo-
cum vbi securi percutiendus erat, forte in appollonium Tya-
neum philosophum incidit cum is vel diuino nuru vel magica arte (id
enim non constat) innocentem eius criminis Farionem deprehendisset
esse dedita opera eum remoratus est. cum autem cæteri iam a ministris
capite multati essent, Farion reuocatus est, cum noxijs quidam in disqui-
sitione quæ de eis habebatur ipsa illa hora innocentem Farionem eius cri-
minis esse dixissent.

¶ Recentiora de duobus adul-
terij accusatis.

Vercellis quemadmodum Hieronymus scribit a viro vxor ad-
ulterij accusata dum torqueretur constanter crimen semper ne-
gauit: iuuenis autem quo cum adulterasse dicebatur tormento-
rum impatiens quod non patrarat patrasse se factus est, atq; ob
eam rem ambobus a consule in quo rigoris plus q̄ iusticiæ erat morte dā-
natis, prodigio veritas detecta est. Iuuenis enim mandax gladio percus-
sus caput semel ictus amisit septies autem cum foemina gladio percussa
esset non cæsim modo verum etiam iugulo punctim petito ferrum retro
ab eius carne veluti a Silice semper resiliit præterq̄ in extremo ictu: ser-
uandę enim illius anime gratia percussa pro mortua vt sepelliretur elata
fuit: atq; tunc viua inuenta curato vulnere cum demum iudicio absoluta
esset verum inuentum est.

¶ De Iacobo Fuscaro patricio veneto.

AUm Hermolaus donatus venetijs inter decem viros principum vnus haberetur, atq; is forte in vinculis adolescentem haberet impudiciæ rerum, qui tormētis nullis vt crimen fateretur adduci poterat contigit vt adolescentis amator fortasse fretus ita se amatū adolescentem liberaturum Hermolaum post secundam a solis occasu horam a palatio domum regredientem vno solo comitatum extincto eius lumine vno vulnere occidit. Cum autem casus illius atrocitas vehementer senatū venetū perculisset & cædis auctor ignoraretur, coniectura eius facti veritatem disquirere decreuit. Itaq; cum in mentem redisset inter Hermolaum atq; Iacobum Fuscarum qui vnicus Francisci Fuscarī eo tēpore venetorum ducis filius erat graues olim contentiones fuisse arbitratu senatus Iacobum patris honore fretum illius cædis auctorem fuisse, in vincula poni eum iussit: qui illic varijs acerbisq; tormentorum generibus discrutatus q̄q̄ nihil fateretur tamen cum pertinaciter senatus in sententia maneret ab eo Hermolai cædem procuratam fuisse, & tamē iconfessū morte mulctare non posset, tandem in Cretam eum relegauit. Cum autē haud multo post Iacobus in exilio decessisset: qui cædem eam patrauerat cum se religioni dicasset mortī proximus rem gestam a se fassus est. quæ res satis aperte monet non esse magno opere tormentis credendum per sæpe enim tormenta eos qui in dolore recentiores sunt etiam quæ non egerent fateri cogunt: quosdam quoq; veneficio a sensu alienatos vidimus tormentis ceu in lecto iacerent doloris expertes indormire. Nullam ergo de morte hominis quæ peracta irreuocabilis est cunctationem nimis longam ducere debemus. neq; enim ab re romanarum legum conditores statuerunt solam criminis confessionem quæ per tormenta extorqueatur ad damnationem non sufficere si cum ea ad probandam rē aliud nihil conueniat contra etiam tormentorum patientiam si in contrarium probationes essent ad absolutionem satis non esse: sed prudētia in vtraq; re opus esse censuerunt.



De Testibus

Caput quintum.

SECVNDVM VALERII ORDInem scribens ti hoc loco de testibus dicendum esset. sed cū hoc tempore populi vel senatus non ij sint qui iudicia peragant, quemadmodum apud romanos fieri consueuerat, nihil mihi quidem quod operæ præcium mereatur scribere posse videor: cum eiusmodi res aut legum formulam habeant, aut a princi

pibus iudicentur in quibus plus appetitum persæpe quàm ius valere videmus. Itaque solum nobis superesset ut testium exempla et litigantium libellis atque iudicijs requireremus rem profecto obscuram neque hoc libro satis dignam ubi insignia tantum posuit nos professi sumus. Itaque hanc partem silentio prætermisuri sumus: cum illud satis esse putemus monere, permultum de testibus dubitari posse quod & dices sint & in amplo dignitatis statu collocati, nisi adhuc vitæ honestas atque in primis dei timor accedat. neque enim fides amplas ædes aut multo auro plenas arcas sed hominum pectora inhabitat ubi iusticiæ sedes est: quam & honestas & religio nunquam incommutatam relinquunt.

¶ De his qui in alios animaduenerunt super ijs quæ ipse aliquando patrarunt.

¶ Caput Sextum.

¶ De Populo Israelitico.



DE IIS SCRIPTURI QVI IN alijs castigauerunt quod ipsi interdum gessere, Israeliticum populum primo citabimus qui seuerè atque atrociter Cananeos aliosque vicinosque populos quod idola collerent euertit: cum ipse tamen vniuersus primo in desertis locis dum ab ægypto remigraret, & postea decem tribus eiusdem populi idem peregerint.

¶ De Saulo iudeorum rege.

SAUL primus iudeorum rex cum Ariolos & phitonissas qui ei parebant interemisset, ipse quoque ab officio discēdens de bello phitonissam cōsulit: qui postea pro crimine illo ea pena quam alijs irrogarat a deo multatus est.

¶ De Pericle atheniensi.



PERICLES atheniensis cuius cum plurimum in patria posset auctor fuit ut filij qui naturales tantum essent ciuium numero non haberentur: cui cum postea functis vita legitimis liberis solus qui naturalis erat superstes fuisset, dum ciuium numero eum habuit primus fuit qui conditam a se legem violaret.

¶ De L. Sylla.

INTER romanos quoque L. Sylla dictator cum per legem modum funeribus atque conuiuijs præfiniuiisset in Metelle coniugis funere atque in

De his qui i alios aiad. sup ijs q̄ ipi ali. patra. Fo. ccxlvj.

epulo quod sæpius populo exhibuit, nimia profusiōe pompaq; legem a se factam transgressus est.

¶ De Nerone imperatore.



Ero quoq; imperator lege condita de moderando in victum sumptu/edixit ne caupones in vrbe roma aliud q̄ legumen atq; herbas venderēt, pena pro delicatioribus cibis imposita neq; vero diu coactus cum exquisitissimorum ciborū cœnis sumptuariā legē ipsā violauit: atq; ipse in cauponas atq; apothecas quas in tibridis ripa construxerat excolendorum ciborum gratia se conferret.

¶ Recentiora De Mescerele.



Gildo Aphricæ præfectus in Theodosij primi morte eam prouinciam occupauit: & cum in eandem perfidiam Mescerelem fratrem suum trahere nequiuisset/fugientis inde vxorem liberosq; peremit: Honorius autem atq; Archadius fratres imperio potiti Mescerelem ad repetendam Aphricam aduersus Gildonem fratrem miserūt: quem is proelio victum occidit/ recuperataq; omni Aphrica in eundem in quo Gildo incidit errorem: quia ab Honorio atq; Archadio rebellauit.

¶ De Heracliano.



Heraclianus ab Honorio augusto aduersus artalum tyrānum in hispaniam missus cū eum deuicisset/ hispania recepta ipse quoq; rebellauit. Sed cum postea ad urbem romam cum ingēti exercitu veniret/ a militibus suis occisus est.

¶ De Eleutherio Constantinopolitano patricio.



Alabriam atq; Apuliam Heraclei imperatoris nomine Ioānes Campsinus græcus patricius regebat. Itaq; ab eo cuius auspiciis ipsas prouincias administrabat desciiuit: ad persequēdum eū ab Heracleo missus Eleutherius Constantinopolitanus patricius us haud longe ab vrbe Neapolī in proelio Ioannem occidit. pro quo merito ne sine munere ab Heracleo præteriretur Italiæ exarchatum accepit. Cæterum ipse dato honore non contentus rebellauit atq; se regem appellauit. Quamobrem a romanis legionibus quas secū habebat postea interfectus fuit: atq; ipsius caput a militibus Constantinopolim missum.

¶ De Innocentio septimo pontifice.

Innocentius septimus cum nondum ad pontificatum conscendisset adhuc solocardinalatus honore insignis, persæpe Urbanum ac Bonifacium pontifices qui ante eum ro. ecclesie præfuerant repræhēdit, q̄ de tollendo a catholica ecclesia scismate paruā gerere curā viderent. Cæ

terum postea ad pontificatum euectus in eisdem ipse quoque incidit errores: a quibusdam autem romanis ciuibus rogatus ut ad tollendum scisma curam adhibere vellet, cum eos ad nepotem remisisset ipsius nomine responsurum, a nepote pro responso id tulerunt / quod a fenestris præcipites deiectioni fuerunt. Illud enim is affirmavit suum esse responsum. Est autem cum in permultis alijs sæpe hoc crimen / ut quod in alijs reprehendunt illud reprehēsores ipsi agant: tum maxime sacerdotum ordini velut a natura insitum: a Christo redemptore longe ante enunciatum cum dixit a sacerdotibus grauius alijs onera imponi / quæ ipsi ne digito quidem leuare volunt.

¶ De Studio atque industria.

¶ Caput Septimum.

INDUSTRIAM STVDIVMque multarum virtutum omniumque artium veluti indicem atque originem esse palam perspicimus. neque enim sine ijs nisi perraro proficere quoniam in disciplinis aut arte vlla contingit: etsi quando inuentum esse aliquem accidit / qui aut nullo aut perexiguo impenso studio excelluerit, id aut ingenij magnitudine / aut prodigio factum videri debet. Itaque ne eius quem imitamur ordinem deseramus / de his dicere aggrediemur. Nec vero aut Neronem aut ei similes commemorabimus: qui industriam studiumque enixe his artibus impederunt / quæ prorsus regibus atque imperatoribus erant indignæ. Quid enim ille dum se & vomitu atque leuando ventre tanto opere purgabat aliud quæsiuit quam ut vocem magis sonoram haberet: ut in theatris atque foro clarius decantaret: qui etiam ob eandem rem porro oleo condito vescebatur. & plumbeam laminam pectori apositam gerebat: omnia ut inter cantores annumerari posset perpeffus. Quamobrem ab eorum ordine qui sequuntur ipsum tollemus: & ad eos in quibus plus laudis fuit nos conferemus.

¶ De C. Iulio Cæsare.

Quantum Iulius Cæsar litteris impederit studij ex eo facile intelligi potest quod ne in bello quidem unquam studium quod litteris impederat intermisit: neque ludos aut alia publica munera sine lectione spectabat: ad omnium testimonia de hac re scribentium commentarij de rebus ab eo gestis scripti longe superant. Ab eo inter armorum strepitum ac bellorum tum externorum tum ciuiliū curas litteris mandati ut scriptoribus materia pararetur, ita eruditi limatique habiti sunt: ut nullus eis apponere manum ausus sit: cum stili nitorem militaremque illam sine vlllo fucō facundiam non superare modo sed ne equare quidem posse haud iniuria nemo sibi persuasit. Fuit autem in omni

disciplinatum genere hec ipsius tanta eruditio magis miranda quod honorum cupidus atq; ingenti ambitioe laborans inter arma magistratusq; omnem transegit aetatem.


¶ De Augusto.

Iulij caesaris ex sorore nepos atq; idem per adoptionem filius augustus ei in litterarum studio persimilis quanquam prima aetas imperij administratione occupata esset multa facunde ornatq; carminibus graece latineq; scripsit: mutinensiq; bello cum omnia armis obstreperent semper vel legit vel scripsit vel declamauit cum ne vita quae in summo discrimine versabatur nec militaris cura ac molestia eum auerteret quominus assidue studijs longe enixius quam alij in magno ocio soleant operam impenderet.


¶ De Adriano imperatore.

Adrianus imperator habitus est tam doctus atq; poetico studio osus ut per se ei ad crimen ascriberetur. Arithmeticae peritissimus. item geometra fuit. pinxit egregie: musicen excellenter caluit. & alia astronomiae scientia aetatis suae omnes antea visus est: neq; vero (& si imperij occupationis distinebatur) an vnquam earum disciplinarum studium intermisit: dum simul scriberet dictaret audiret loquereturq;. Itaq; pro prodigio numerari potest tam multarum rerum scientiam in imperatore fuisse cuius vel dimidia pars in priuato atq; eodem ocio homine si inueniretur, id etiam amplissimum videri posset.

De Helio sophista.

oc etiam Helio hippiae sophistae contigit: qui propter litterarum studia in quibus aetate sua nulli secundus fuit, olympicis ludis Zonam vestem calceos ampullam annulum gemmam in qua signum sculperat omnia ab ipso fabre facta non sine admiratione homines conspexerunt: quippe in vno tantarum rerum artem ac scientiam viderunt quantae permultos ornare mortales potuissent.

¶ De Aurelio Alexandro Seuerio.

on minus admirationis meretur studium quoq; atq; industria qua in re litteraria Alexander quanquam occupationum magnitudine in imperio pene opprimeretur plurimum excelluit. fuisse enim legitur optimus aruspex excellens augur musicus in signis et qui solutam orationem carmenq; erudissime scriberet. quibus rebus tantum impendit opere ut in conuiujs consueuerit vel legentes audire vel ipse alijs vescentibus legere.

¶ De M. Antonino philosopho imperatore.

Antoninus philosophus imperator ultra publicas curas quas nunquam deseruit cuius rei argumentum est quod diu pacatum tenuit ro. imperium plurimum studij litteris impendit. cum de philosophia vel scriberet vel disputaret. Itaque eius dicta scripta que inter philosophos eo tempore magnifacata fuerunt.

¶ De Cynea philosopho



Principibus ad priuatos nunc descendemus Cyneas philosophus a pyrriho ad populum ro. legatus postridie quam in urbem romam venit curiam ingressus Senatum atque equestrem ordinem salutauit vno quoque proprijs noninibus appellato: idque ipse peregrinus facile peregit quod romani in vrbe nati nullo modo facere potuissent.

¶ De Esdra propheta.



Onge etiam maius memorie experimentum Eusebius tradit in libro temporum scribens Esdram hebreum omnes moysi libros memoriter recitasse quos chaldeorum reges sustulerunt ita ne amplius extarent. & ex eius recitatione transcriptos hunc usum qui postea habitus est prebuisse.

¶ De Carneade graeco.



Arneadem grecum plinius scribit ut memorie periculum faceret libros quos in aliqua bibliotheca legisset confestim omnes memoriter recitasse.

¶ De Democrito abderita.



Deo doctrine studiosus atque amator Democritus abderites fuit ut omnibus relictis in caldeam proficisceretur ob id solum ut astronomie operam daret neque eo contentus in persidem transiuit ubi geometrie mensuras didicit. Athenas postea profectus doctrine penitus amore captus ut ei magis ex sententia suauacaret neque vilius ei gratia ab ea auerteretur luminibus ut a quibusdam est scriptum se priuauit corporique tenebras obiecit ut animo plus cernere posset.

¶ De C. Plinio.



Omnia studia diligentiamque C. plinius studio suo superauit qui quicquid in armis & magistratibus obeundis totam translegerit vitam neque aliquid quod agendum esset omiserit tam multa tam docte atque ornate scripsit ut etiam ocioso perdifficile sit omnia que is scripta reliquit perlegere. nam preter naturalis historie libros opus diffusum atque varium infinita pene alia edidit neque vero cum ocium esset tantum litteris operam dabat sed in mensa quoque legentem audiebat aut notabat etiam cum aliud agere eum oportebat qui lectica quoque utebatur ut in viam vel legere vel scri-

bere posset. etsi equo ferebatur etiam inter tempestates ministrum manuleatum in pugilaribus excipere iubeat/quæ ab ipso dictabantur: intelligendi autem tanto studio tenebatur ut dum nimis progreditur incēdij quo vesuvius deflagrabat causas inspecturus/fumi magnitudine præfocatus interierit.

¶ De Dioscoride.

Adem diligentia atq; industria usus est Dioscorides medicus atq; equestris dignitatis honore decoratus: qui cum herbarum petrarumq; vires scriberet/atq; insuper animalium atq; aromatum species prosequeretur in eis describendis non leuiter famam secutus est sed in omnibus graues auctores legere atq; magna ex parte eorum omnium periculum facere voluit.

¶ De Diodoro Siculo.

Dar studium atq; industria in Diodoro Siculo fuit: qui triginta annos dum orbis terrarum hystorias scribendo complecteretur consumpsit. & ne in ijs erraret in quibus permultos errasse agnouerat, magno suo incommodo maiorem Asiae atq; Europæ partem perlustrauit.

¶ De Epicteto philosopho.

Ira perfectiores & quæ ante alia in quibus studium atq; industria enituit/efferi laudibus debeat, ea fuit quam Epictetus philosophus præstitit. Nam seruus atq; omnium inops adeo ut vnde fores obseraret pauperis tigurij non haberet: his superatis incommodis permulta in philosophia peritissime scripsit.

¶ De Plauto poeta comico.

Plautus quem Varro vir doctissimus adeo eleganter locutum scribit ut si musæ latine loqui voluissent eas affirmaret plantis non ore locuturas fuisse cum graui inopia pressus magnum temporis spacium moleret ut ita victum pararet: quod temporis supererat non quieti cæterum legendo atq; scribendo impartiebatur. Quam credibile igitur est longe maiora confecturum fuisse si ocij atq; opum quibus alij affluenter abundant partem nactus fuisset: cum in tantis & temporis & rerum angustijs perpetuo pene labore pressus de litterarum studijs tam multa scribendo bene moereri voluerit.

¶ De Phedone philosopho.

Aud dissimile Phedonis elei studium atq; industria fuit: qui adolescentulus cum athenis in seruitute esset a domino ut prostaret in lupanari constitutus, quantum iniunctæ necessitatis turpitudinem vitare poterat cum Socrate inclusus philosophiæ operam dabat. In

qua re ita egit vt parto precio ab ea turpitudine se redimeret atq; iter philosophos doctissimus euaderet.

¶ De Symone Coriario.

Non minus etiam Symonis Coriarij studium fuit. cum ad eius apothecam Socrates persæpe commoratus de philosophia disputaret: tanta enim Socratem diligentia audiebat atq; eius dicta excipiebat, vt quædam de eis non incompote volumina ediderit.

¶ De Cleante philosopho stoico

Cleantes quoq; philosophus permagno studio atq; industria vsus est qui cum pugil esset adeo se philosophiæ studijs accedit vt cum ob inopiam coemere in scribendi vsum papirum non posse qd audiebat in tegula osse notabat.

¶ De prothogene pictore.

In pictura prothogenes non minore industria q̃ alij in litterarum studijs vsus est. nam cum iulis imaginem pingeret solo lupino aqua macerato alebatur: vt ita siti fameq; depulsa minus curando corpori occuparetur ciboq; perfico cum vteretur vaporibus quibus delicatioribus cibi caput petunt eius in considerando studiū ac ratio minus lederetur.

¶ De Nicaula ægypti atq; æthiopiarum regina.

Sed non in viris modo tantum doctrinæ ac sapientiæ studiū fuit inuentæ quoq; (id quod earum sexus perrarum facit atq; ideo etiam magis mirum) femine fuerunt adeo intelligendi ardore incensæ: vt neq; viarum longinquitate neq; regni in quo erant magnitudine detinerentur quo minus ad capescendam doctrinam peregre profiscerentur: exemplo fuit Nicaula ægypti atq; æthiopiarum regina quæ audita Salomonis sapientia ab extremo orbe in iudæam iuit vt eum audiret & pro eorum temporum more cum subtilia quædam quæsiuisset Salomō difficultates eas absoluit. Hoc autem facit vt minus Pythagoram Platonemq; & Apollonium terrarum orbem peragrasse miremur. Cum hæc & femina & regina: neq; sexus debilitate neq; amittendæ dignitatis formidine deterrita sit, vt discendi studio tantum terrarum spaciū obiret.

¶ De Apollonio Tyaneo philosopho.

Icaulæ longum iter ad Salomonem audiendum vt de his quæ dicendi studio impulsus Apollonius tyaneus asiaticus philosophus peragrauit scribere velim me admodum inuitat. Nam q̃ q̃ sexus imbecilitas vt miraydeantur quæ illa egit efficiat in

Appollonio longe maior & longitudo perigrinationum & laboris difficultas fuit: is satis non duxit temporis sui philosophos in ea regione in qua ipse viueret doctrina æquasse: vespasiano atq; post eum liberis imperantibus mirum in modum discendi studio incensus omnia petebat loca in quibus aliquid dicere se posse intelligeret neq; eum viarum longitudo incommodare: neq; pericula aut impendia retinuerunt. Nam vt bragmanū scientiam haurire posset persas Caucasum ipsum albanosq; ac Scythas atq; Massagetas prætergressus in indiā penetrauit. neq; ph i fonte amne superato ad illos ipsos quos optabat philosophos bragmanes puenit: vbi audito hyarcha in his quæ ad naturalem philosophiam atq; astronomiam pertinerent, permulā quoq; alia ab eo didicit. inde autem per elamitas/ babilonios/ caldeos/ medos/ parthos/ assyriosq; phenicas/ arabes / atq; palestinos in ægyptum omnibus alijs in omni scientiarum genere doctior regressus est. Sed ne tunc quidem extincta hauriendarū sententiarum siti in æthiopiam ad gymnosophistas transiuit. vbi eorum principem thespetionem audiuit vt ab eo quoq; erudiretur. tunc discendi sibi modum ponens cum viuere destitit: pane herbisq; ac simul aqua tantum vesceretur: ob id solum vt ingenio ad discendum promptior esset paternas autem opes quæ satis magnæ fuerunt non stulte quemadmodum Crates thebanus i mare proiecit vt expeditius vacare philosophiæ posset. Sed parte fratri tradita quod superfuit pauperibus qui propinquitate aut amicicia iuncti essent distribuit. Itaq; minime mirum videri debuit si philosophus atq; magus alios doctrinæ magnitudine superaret: adeo vt illa quæ ab ipso fierent præ admiratione mortalium mentes caperent. atq; ob id eum permulti numen habere crederent: essentq; etiam extra catholice credentium numerū qui ea quæ veluti præstigiator Apollonius supra communis nature cursum gereret, redemptoris rebus vere mirandis anteferre auderent.

¶ De Antisthene philosopho.

Quanto etiam doctrinæ studio Antisthenes tenebatur? Nam cū disputantem Socratem audisset, ipsius discipline amore captus ad discipulos quos ipse habebat conuersus, vt alium præceptorem quærent monuit. sibi enim se præceptorem inuenisse aiebat & cum ita dixisset illis fortunisq; omnibus relictis vno tantum pallio tectus Socratem postea secutus est: opibus liber atq; humanis curis quæ eum a studijs auertere possent.

¶ De Lasthenia Mantinea & Axiotea phlasiā.

H

D Ari studio scientiæ arserunt Lasthenia Mantinea / & Axiotea phlasia quas Dicæarchus scripsit / virilem amictum induisse vt expeditius Platonis doctrinam sequerentur: minime a fragili lasciuoque sexu impeditæ quo minus cum alijs Platonis discipulis diligentia studioque proficerent.

¶ De Hyparchia Maronea.

Q Vemadmodum Thebanus Crates opes contempsit vtpote ne discendi quo tenebatur studium his impediretur, ita Hyparchia Maronea & diues & formosa foemina doctrinæ capta studio viros quorum matrimonia honestissimis conditionibus offerebantur vna cum opibus spreuit / vt inopem Cratem philosophum sequeretur: quo cum vt cynicam sectam plane imitaretur nudis pedibus orbem terrarum philosophando peragrabat.

¶ Recentiora De Paula Cornelia.

Inter recentiora exempla Paula Cornelia Romæ principum genere orta non ob id tantum clara quod hebraicis græcis atque latinis litteris plurimum excelluit, sed etiam quod verioris philosophiam atque peritiorem doctorem secuta relicta patria in palestinam abiit, vt illic christiana dogmata quibus nulla maior est philosophia a Hieronymo qui illic agebat audiret. Illicque opes / quas ingentes habebat / ne a coelestium contemplatione abstraheretur in pia opera distribuit.

¶ De Amalasunta ostrogothorum regina in italia.

Amalasunta ostrogothorum regina Theodorici ostrogothorum regis in italia filia & græce & latine eruditissima fuit: distincteque omnibus linguis locuta est earum nationum barbararum quæ in occidente imperium vnquam vexassent: & postea mirabimur Cyrum Mithridatemque, si alter nomina totius exercitus sui militibus reddidit / alter autem duabus & viginti nationibus linguis proprijs ius reddebat. cum & foemina & regina regni administratione occupata tam docta extiterit & adeo varijs linguis loqui nouerit.

¶ De Quinto Asconio pediano.

Quintus Asconius pedianus grammaticus atque historicus cum septuagesimo ætatis suæ anno oculis captus esset / atque ita duodecim annos vixisset: eleganter quasdam historias diligentia atque industria superato ætatis atque oculorum impedimento perscripsit.

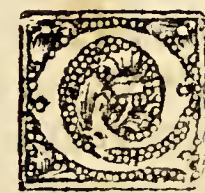
¶ De Didimo ceco Alexandrino.

Omnium industriam ac studiū quos vnq̄ legerim Didimus Alexandrinus superauit: qui amisso oculorum vſu cum ad quadagesimum etatis annum peruenisset in grāmaticum geometram atq; dialeticum consumatissimum euasit. Nam cum in supputandis numeris dimensionibusq; atq; i scribendo aliena vteret manu multa subtilissime scripsit: atq; haud pauca in sacra scriptura commentatus est visus est enim deus hunc potissimum ob id creasse vt alios omnes experimento doceret diligentiae atq; industrie inuium nihil esse: cum Didimus ea re quae ante alias doctrine pernecessaria est priuatus, industria tantum tamen doctrinae affecutus fuerit.

¶ De Ioanne Fernando.

Quod per industriam in Didimo post amissum oculorum vſum contigisse certum est, Id etas nostra in Ioanne Fernando vidit cuius pater hispanus fuit, sed ipse in bellica parte (cui flandriae est recentius nomen) ortus in eam vixit. Nā cū nasceretur cæcus erat: & eam insuper calamitatem pauperies aggrauauit: his duobus superatis quae per multum doctrinae atq; musicae repugnant, poeta logicus philosophus musicusq; tam excellenti arte atq; doctrina euasit vt solus memoriter quatuor vocum carmen componeret. id quod vix alij scribendo cōsequi possunt: praeterq̄ quod alijs musicis instrumentis tam perite sonos modularetur, vt audientium aures non solum suauitate demulceret, sed etiam artificij magnitudine veluti captas admiratione detineret.

¶ De Nicasio voerdano belgico eius partis quae barbantia dicitur.

 **Q**uod trimus visum amisit Nicasius voerdanus belgicae nationis quae barbantia dicitur incola, & quod idem insigni doctrina praeditus fuit, duobus superius positis exemplis a nobis annectetur: in quibus amissis luminibus quid per industriam afsecuti hoies fuerint haud obscure patet. Imperāte enim Federico tertio i colonienſi studiorum vniuersitate Nicasius canonica atq; ciuilia iura professus est: et in Louanienſi gymnasio theologiae peritissimū esse studiorū praefecti eum censuerūt: Diu sacrarum rerum concionator extitit: & aliena vſus manu in institutionum interpretatione atq; item super sententiarum libro multa scripsit: quibus etiam theologales quaestiones atq; epistolas eruditas addidit.

¶ De Origine adamnatio alexandrino.

Didimi conciuſ Origenes adamantius quanq̃ magna preme-
retur inopia / q̃ paternas opes catholicæ fidei cauſa amiſerat:
ſex milia voluminum (vt Hieronymus ſe viſiſſe teſtatur) ingē-
tis doctrinæ ſcripſit: cum aſſidue ſeptem notarios ſcribendo ac totidem
additos ei pueros fatigaret.

¶ De Aurelio Auguſtino hippo-
nenſi epiſcopo.

Mmenſum quoq; Aurelij Auguſtini Hipponenſis epiſcopi ſtu-
dium fuit qui ad ſeptuageſimum annum perductus orandi p̃-
dicandi / ſcribēdiq; operam nunq̃ intermiſit. Sed tum demum
ſtudijs finem fecit / cum viuere deſiuit. Itaq; minime mirum fuit eum
tanta ſcripſiſſe quanta vix pauci perlegere poſſunt.

¶ De ambroſio mediola-
nenſi epiſcopo.

Erraro ad magnam doctrinam ſine ingēti ſtudio peruenitur:
id quod clare docuit Ambroſius / qui æger ad mortem ſenioq;
conſectus his duobus abſterri nō potuit, quin aſſidue aliquid
dictaret: & cum poſtremis diebus æger iaceret, pſalmum qua-
drageſimum tertium commentabatur: quam commentationem morte
interceptus non peregit.

¶ De Hieronymo Stridonico.

Hieronymus Stridone oppido in hiſtria natus / quatuor eccleſia-
ſticorum doctorum vnus, ceu alter Plato aut piſtagoras doctri-
nam per totum terrarum orbem ſecutus Syriam Iudeam atq;
ægyptum peragrauit: vt ea oculis ſuis prius luſtraret de qui-
bus poſtea ſcripturus erat: ſuperatiſq; quas natura obiecerat difficultati-
bus vt expreſſius hebreæ babilonicęq; lingue ſtridores verius q̃ voces p̃-
nunciare poſſet, ſima diminui ſibi anteriores iuſſit dentes: & tādē cum
græce / hebraice / babilonice / ſyre / atq; latine ad earum linguarū ſummū
perueniſſet, omnem ſcripturam quam ſacram religio chriſtiana appel-
lat in latinum vertit ſermonem. cuius traductionis elegātia atq; veritas
omnes ante eum factas traductiones excluſit. Nam ſtatutum fuit vt Hie-
ronymi ſola traductiōe catholica vteretur eccleſia. Itaq; ſi Ennius quod
tribus vt ſciſſet linguis vt. A. gelius tradit trium ſe cordium hominem
iaſtabat eſſe multo verius quinq; Hieronymū habuiſſe corda fatebimur
cum quinq; optime caluerit linguas.

¶ De Andolon Negrono
genuenſi.

Magnus quoq; genuensis Andalonus negrona gente ortus rerū inquisitor fuit. qui cum Astronomiam optime caleret pene totum terrarum orbem peragrauit ob eam rem solam vt climatū locorumq; orizontes veterū normæ ac regulis æquaret vt omnium earū rerum facto periculo astronomiæ artis peritior certiorq; esset verum quoniam a studio atq; industria sacerdotali sum⁹ egressi vnius exempli gratia ad eandem reuerteremur.

¶ De Aquinate Thoma.

Thomas aquinas vitæ sanctitate atq; doctrina vir mirand⁹ ob ea quæ in diuerso doctrinarū genere lucentissime scripsit ceu alter Aristoteles inter christianos populos habitus. cum ī parthijs esset a Philippo gallorum rege aut vt campanus scribit a rege sancto Ludouico ad coenam inuitatis interim dum rex epulis operam daret ipse animo abalienatus cum ne oculis quidem conuiueret omnesq; præ admiratione in eum conuertissent percussa manu mensa clare dixit aduersus manicheos conclusum esse cuius rei cum ab eo causam rex quæret atq; Thomam vehementioris illius gestus subpudiisset tandem respondit dum ita abstractus cogitando esset argumentum se iuenisse quo manicheis respondere iussus eorum dogma penitus euerteret. Quid igitur putare debem⁹ eum cum studijs operam daret fecisse cum regis mense adhibitus ab doctrinæ tanta contemplatione sibi non temperauit quæ quoniam in regibus rarior inuenitur atq; idcirco magis laudanda est regum exemplis manum apponemus.

¶ De Fl. Iuliano Augusto.

Ilianus Augustus non modo doctus verum etiam litterarum ac philosophiæ audissimus fuit adeo vt per noctem in exercitu aduersus persas atq; Germanos quanq̃ pressus curarum laborumq; quos bella ferunt magnitudine quorum nullam partem omittebat tempora que alij dabant quieti ipse vigilans vel scribendo vel legendo transigebat multaq; per id tempus græce composuit.

¶ De Alphunso decimo Castulonensi rege.

Mirum Alphunsi decimi Castulonensis regis studium atq; industria fuit: in qua re priscis illis doctissimis pene equiperandus videtur Nam quanq̃ regnorum curis gerendisq; bellis occupata haberet tempora assidue tamen studijs operam dedit in quibus ante alia astronomiæ deditissimus fuit: in ea vero tantum excelluit vt tabulas ipse composuerit (opus in ea arte difficillimum) quæ ab eius nomine dictæ nunc quoq; ab astronomis in magna existimatione habentur.

¶ De Alphunso Aragonio Siciliæ rege.



Vt in alio virtutum pene omnium genere ita iter studiosos quoque atque industrios Alphunso aragonius Siciliæ rex locum sibi vendicat: quem non septem regnorum administratio curæque non bella ingentia quæ gessit retinere potuerunt, quominus rex iam quinquagenarius qui tot populis imperitabat litterario præceptori se subiceret, ne latine loquendi usu careret & ne hispani litterarum expertes liuiana lectione fraudarentur, ipse liuium e latina in castulonensem linguam transtulit.

¶ De Ioanne pico concordie comite: atque

Alberto pio carpi principe.



Locum hunc dabimus Ioanni pico concordie comiti: atque Alberto pio carpi principi non tantum doctrina aut studio inferioribus ijs de quibus est scriptum. Sed quia tempore posteriores fuerunt: grauem enim iniuriam ætati nostræ fieri putarem si aut negligentia aut inuidia omnino præterirent. Nam plane omnia scribere quibus per doctrinam atque virtutem excelluerunt quis possit? cum vterque tantum progressus sit ut non plus illis inter doctrina insignes viros quam soli inter sidera pares inueniantur. Ioannes enim in italia natus familia illustri in magnis opibus forma insigni (id quod prodigij habendum est loco) quamquam puer potius quam incerta inuenta nunquam vel ab ocio cuius similes ei plerumque nimis amatores sunt vel a voluptatibus pene pro piaculo est nobiles viros ea ætate non esse demersos, a litterarum studiis abduci se passus est. Itaque in omni disciplinarum genere adhuc tener tatum profecit, ut disputando scribendoque re ostenderit ad summum se omnium scientiarum peruenisse: id quod vix per paucis etiam in longo senio contigit. archaena quoque per multa in sacris naturalibusque disciplinis per eum e tenebris in lucem eruta ceu diuinitus homini illi ad alios erudiendos insula videtur. Albertus quoque & fortuna & opibus atque generis nobilitate minime impar, natu minor parem in litteris rationem secutus, viuendo felicius pico qui iuuentam non impleuit / a pici meta minime disiungitur. qui in testinis discordiis agitato quibus rerum suarum parte magna carebat / earum defensionem quam litterarum studia deferere maluit: atque earum artium quæ a raris habentur (id quod etiam picus agebat) magno stipendio domi magistros alebat per sepeque ob nimiam diligentiam ad dies nocturnum totarum lucubrationes adiunxit: ita ut iam mirum desinat videri / si vterque ingenium nactus longe maius quam mortalibus plerumque impartiri natura soleat / tanto studio atque industria tantum doctrine lumen assecuti fuerint: asequaturque etiam nunc Ioannes Franciscus pici nepos qui memoria incredibili in omnibus per patrui vestigia ad omnes bonas

artes via ceu in palustri solo per virtutem sibi munita non recuperavit modo amissa in patruo sed etiam maiora restituit: Atque ad eandem filium qui adolescentulus est manu secum trahit.

¶ De Ocio

Caput Octauum.



VM IN OMNI ARTE studioque ocium ira sit homini necessarium ut currenti animæ spiritus reciprocatio ordo exigit ut post studium atque industriam ocium ponamus: ocium inquam appellantes non desidiam qua fraguntur animi, & corpora in hominibus emoluntur, sed longi laboris ac cogitationis quandam intermissionem, quæ non memoriam bonarum artium & scientiam aufert sed eam qua corpora animique simul ad novos la-

bore nouumque opus promptiora redduntur. Quam enim obrem conditor rerum omnium deus in hebdomada septimum quiescere mortales diem iussit: nisi ut eo exemplo doceret post certa spacia animi atque corporis in labore interlaxamentum querendum esse: ob id præcipue ut cum eius cultu operam damus, agendarum pro tot eius meritis gratiarum non immemores simus: tum postea etiam ut salutare hoc exemplo docamur longos labores ut leuiore intermissione aliqua oportere leniri: ut per hunc modum instauratis viribus recentiores animo corporeque ad novos perferendos labores reddamur. De hoc igitur ocio locuturi domitianum omitemus: qui sæpe ut vacaret in cubiculo se condens muscas captabat: puerile profecto aut potius stultum respirandi interlaxamentum alios quoque principes tacebimus qui omissis necessarijs negotijs turpiter tempora transigebant sed de ijs tantum mentionem faciemus qui cum laude ocia necessario tempore non spreuerunt.

¶ De Augusto.

AUGUSTUS post assiduas curas atque molestias quibus necessario propter imperij magnitudinem obsidebatur, interdum ut animum relaxaret ventoso folle se exercebat aut piscabatur. Verum postea ingrauescente ætate talis aut nucibus cum syris maurisque pueris ludebat: ex eorum contentionibus risum captans: ut spiritum quo terrarum orbem regebat permultosque superbos reges domuerat publicis de fatigatum curis hoc ludorum genere recrearet.

¶ De M. Antonino philosopho imperatore.

M. Antoninus philosophus imperator diu in imperij administratione curarum mole inter philosophie studiorum assiduitate defatigatus lassum

iam animum aut pila aut pictura recreabat: altera enim corpus exercebat, altera immutato cogitandi genere vna cum corpore spiritum renouabat.

De Aurelio Alexandro Seuerio imperatore.



Alexander imperator quanquam similiter administrando imperio necessarias curas non defereret, non tam pictura aut musica (& si in utroque plurimum excellebat) quam catulorum iocularumque concertatione aut perdicum concursu otij sui tempore recreabat.

De Ioanne Euangelista.

Ostendit etiam nobis Ioannes euangelista viuentem hominem in negotijs perpetuo versari non posse: ita ne aliquando otium attingat: itaque is saepe cum perdice ludebat: propter quam rem cum eum adolescens irrideret arbitratus parum conuenire seni homini qui sanctimoniae exemplum atque specimen esset ut otiosus cum aue animi laxamentum quereret. Ioannes pendere arcum ab eius humero conspicatus petijt ut arcum tenderet: quod cum egisset adolescens saepiusque sagittasset, demum a Ioanne dimissus arcum remisit: rursus Ioannes remittendi causam quaesivit: respondente autem adolescente arcui funem detraxisse ut cum vi eo necesse fuerit qui a nimis census fuerit sagitationi inutile non inueniat: tunc Ioannes & ego & ceteri mihi similes honesto ocio interdum relaxamur ut maioribus viribus orationi atque ieiunio sufficere possimus quod fieri non posset si semper eodem rigiditatis tenore viueremus.

De Attalo Asiae rege.

Oraue potius quam a ratione alienum prorsus dici poterat otium Attali Asiae regis qui fundendis ere statuis interlaxare curas atque ea re fatigatus ortum suum fodere solebat.

Recentiora de Sarochio tartarorum rege.



Sarochus tartarorum rex qui magni tamburlani filius fuit: is. n. ut regni curis defatigatus animum recrearet sagittas in arcus usum flagellaque manu sua conficiebat ut ea post modum in foro venirent.

De Maumethe turcarum rege.



Maumethes quoque turcarum rex regno longe maiore quam Sarochus potitus, cuius ipse maiorem partem armis atque virtute pepererat, animi gratia pingere aut sculpere solebat: regni quoque curis aut etiam studio cui magnam temporis sui partem impendebat, defessus ortum collere solebat: nunc rastris fodienda humo nonnulla

quam putandis arboribus fructusque qui ex eo capiebantur magno studio vendi curabat, non ut auarus plura cogeret sed voluptate captus eorum laborum quos in curando orto pertulerat.

¶ De Ludouico vndecimo gal-
lorum rege.

Nusitata recreandi animum species illa fuit qua Ludouicus vndecimus gallorum rex usus est. Nam cum æger venationi cui assueuerat dare operam amplius non posset, per conclauias in quibus morabatur in mures immittere catellos solebat: atque aduersus papilliones auiculis utebatur pro aquilis quas nunc falcones appellamus.

¶ De Innocentio octauo ponti-
fice maximo.

Innocentius octauus pontifex prorsus pontificias curas non omisit: & tamen succisuias horas quas transigere ociosus poterat, non ut pius pontifex nonnullique alij studiis dabat sed persæpe putandis ortorum suorum arboribus impendebat.

¶ De Paulo abbate atque heremita.

Paulus abbas ægyptius cum solitudinem incoheret ne ociosus tempora sua terreret, cum ea re nihil magis aduersum virtuti esse intelligeret, funes palmarum folijs aut sparto monastico more texabat: & cum emptorem non haberet quod parua res longæ vecturæ impendia non ferebat, tamen ne in cella operi nouo locus deesset opera iam confecta incendebat: atque ita in ocioso negotio semper occupatus, quæ iners ocium trahere secum solet mala depellebat.

¶ Quantæ sint eloquentiæ vires
Caput Nonum



QUANTAE SINT ELOQVENTIÆ vires de orphea atque amphione a poetis fictæ fabulæ declarant cum siluas atque saxa eos canentes dicerent esse secuta: in quo profecto nil aliud innuere vates voluerunt nisi illorum utrunque vi dicendi id affectum ut agrestes viros ad mansuetiorem vitam & ad colendam virtutem traheret. Idem nunc quoque eruditorum sacerdotum concionibus non ieruditus fieri quis non videt? cum persæpe ab eis persuasos videamus mortales non reliquisse modo quod haberent sceleris atque vicij verum etiam e summis opibus pauperiem profitentes ad religioso

rum hominum conuentus vt innocenter vitam agerent se contulisse. vt igitur euidentius inspicere possit quæ sit facundi hominis vis insignia quædam exempla enarrabimus.

¶ De Epaminunda thebano.

Magnas eloquentiæ inesse vires Epaminundas thebanus ostendit: cum in totius greciæ consiliolacedemoniorum tyrannicam superbiam tanta facundia lacerauit vt in græcia cui lacedæmones permultos annos præfuerant eamq; in sententiam suam semper traxerant epaminundæ oratione mota tota eos deseruerit: itaq; non iniuria quidam dixerunt plus mali epaminundam verbis atq; oratione lacedæmonijs q̃ cum eos armis apud leuctram deuicit intulisse.

¶ De Philopemene megalopolitano.

Vanuisingentes eloquentiæ vires istæ putandæ fuerint quibus greciæ Epamiundas persuasit vt Lacedæmonijs impofterum non subigeret se, tamen quia a natura omnibus insitum videtur vi seruitutem deuitent atq; principatum appetant, fortasse tanti epaminundæ quanti philopemenis megalopolitani fieri factum non debere videbitur. Nam conciuēs suos megalopolitanos/qui messiniam profugerant occupata megalopoli a Cleomene Spartharum rege/per insidias scalis urbem ingressio, hortatus est ne in patriam tunc redirent ostendit enim cleomenem sine populo urbem Megalopolim diutius non retenturum: itaq; si patria aliquod tempus vt carerent in animum megalopolitani inducere possent, necessario eam cum laude recuperaturos esse in quam si reditum accelerare vellent / & irritum conatu id moliri contigisset, seruitus eos minime incerta manebat: vnus igitur philopemenes totum populum (in quo plerunq; plus suorum possidendorum cupiditas/ quam consilium ac ratio valere consuevit) eloquentia retinuit ne tunc periculose reditum temptaret: quia sub patriæ priuatarumq; fortunarum desiderio quod proponebatur foedissime seruitutis venenum latere declarauit.

¶ De Themistocle atheniensi.

Quod permulti sæpe licet perperam pluri pecuniam quam patriam facere solent, forsitan non minus Themistoclis eloquentia quam quorum vis aliorum de quibus est dictum valuisse videbitur: Atheniensibus enim persuasit vt argentifodinarum annuos redditus qui quotannis populos viritim diuidebant ad ædificandam classem transferrent. Neq; enim parui fuit laboris auarissimo populo persuadere, priuatis commodis suis publicam vtilitatem anteverteret. Cæterum quoniam hæc militarium virorum exempla de

eloquentiæ viribus sufficiunt, in quibus vis ipsa dicendi verborum floribus culta vtilior fuit cum rem sibi coniunctam haberet: agendo enim fructum ferebant eorum quæ proponere ac suadere eiusmodi solebāt viri, nunc ad philosophorum atq; oratorum facundiā transibimus: in quibus soli flores inesse videntur dicendi: qui etsi in eo quod bene olent per multum gratiæ secum ferant, minus tamen vtilitatis habent atq; publico commodo eorum opera minus adiumenti afferre videtur.

¶ De M. Tullio Cicerone.



Omniū consensu receptum est. M. Tullium Ciceronem ita dicendo valuisse / vt vnus romanæ eloquentiæ verus appellari parens & possit & debeat. Itaq; vnum de eo exemplum proponemus. Satis enim in ipsa omnium persuasione testimonij positum est / vt eū in eo foro regnasse, in causis atq; i dicendo arcem tenuisse putemus. P. Rullus tribunus plebis agrariam legem laturus populo erat in qua cū de diuidendis in capita possessionibus ageretur, cui dubiū non erat quin ei populus plurimum inhiaret / & omnia enixurus videretur vt lex promulgari posset: eam rem cū senatus permoleste ferret: neq; tamē ad eam impediendam modum vllum haberet, Cicero vn⁹ habita oratione ad populi ipsius mētes permulsi / atq; permouit, vt vltro legem populus repudauit. Quid enim hoc aliud fuit nisi exurienti populo persuadere vt cibum quem pergratū mordicus appræhenderat / iam dentibus commasticatum in guttur stomachumq; ne recipere vellet: vnius igitur Ciceronis eloquium plusq; totius auctoritas sunatus ad impediendam eam legem effecit.

¶ De Carneade philosopho.



Roma missus legatus Carneades ab Atheniensibus fuit: quo audito Censorius Cato senatui suasi / vt cito ea quorum causa venerat Carneades expediret / eumq; a se dimitteret: periculosam enim diuturniorem ipsius in vrbe roma moram arbitrabatur: tanta linguæ ac dicendi vis in eo erat / vt ipso disputante a vero discerni falsum non posset.

¶ De Cynea philosopho.



De Cynea philosopho dicere pirrhus solebat, plus sibi virbium illius lingua q̃ armis suis partum esse. O eloquentiæ vires immensas cui pyrrii vigor virtusq; Hanibali Scipioniq; ipsorum confessione antefereendus Pyrrii ipsius testimonio cessit.

¶ De Tyrtheo poeta atheniensi.



Llaturi arma messenijs propter violatas virgines suas Lacedemonij ab oraculo apollinis moniti opem ab atheniensibus petierunt: a quibus irrisi nil aliud q̃ Tyrtheum poetam Ischia debilitatum senemq; retulerunt. Lacedemones autem vt oraculo parerent exercitui Tyrtheum ducem præfecerunt: illatis autem armis cum repulsi essent, domumq; reuerti rex decreuisset, Tyrtheus carminibus quibusdam recitatis quibus ad virtutem constantiamq; Lacedemones hortabatur/atq; consilia quibus bellum gereretur proponebat/adeo omnium commouit animos/vt mutata sententia vel vincere vel in acie occumbere decreuerint. Itaq; alijs abiectis vnus sepulturæ cura suscepta, omnes lacertis suis inscripta sua atq; parentum nomina alligarunt: vt si mori in prælio contigisset nominis inscriptio deformata vulneribus & tabo corpora distingueret: vt a cognatis sepulturæ mandarentur.

¶ De Obet propheta.



Yrtheus Lacedemoniorum ignauiam ad virtutem transtulit: At Obet propheta iræ incendia compescuit, & ad clementiam conuertit. Nam cum phaccas israeliticus rex / achaz iudæ regem bello vicisset ac foeminarum atq; puerorum alteriusq; turba iudeorū circiter ducēta milia captiua duceret ei Obet occurrit: adeosq; blande agendo orando monendoq; profecit, vt ex immani superboq; (ita enim victoria homines facere solet) in summam clementiam demulceret: impetrauit enim vt non solum captiui liberarentur / verum etiam vt qui amissis omnibus nudi erant relictī vestirentur: sed iam ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora De Leone primo pontifice.



Eo primus pontifex Valentiniani iunioris imperatoris suasu ad padum profectus cum attila ad Gubernum oppidū in colloquium venit. Eum qui hunnorum rex erat ab vltima tartaria (scytharum ea gens est) profectum nec alpes nec munita loca neq; arma auertere potuerant quominus in italiam veronam vsq; descenderet magna romano imperio clade illata/cui toti internitionem minis tabatur. Cum eo autem dicendo adeo profecit Leo vt persuaderi sibi Attila passus sit vt in hungariam regredi vellet: neq; iam vltra romanum imperium infestaret: dicendo enim plus Leo q̃ totius imperij vires armaq; profecit.

¶ De Zacharia pontifice.



Non minus se eloquentia Zacharias pontifex cū Rachisio lōgo bardorum rege ostendit profecisse quam cum Attila leo egeret nam cum Rachisius magnis viribus perusiam urbem obsideret ad eum in castra zacharias cum paucis profectus verbis assecutus est illud quod maximo exercitu efficere difficillimum erat. Nam non solum eum impulit ut urbis obsidionem solueret: verum etiam dicendo ita presentis vite vanitatem premia penasq; futuras eius animo Impulsit ut tradito Aistulpho fratri regno ipse monachalem ordinem romę profite retur. O eloquentię ingentem vim de barbari regis manu arma conuelleret atq; ut regno cederet persuadere pro quo parando multi non solum mille discriminibus vitam obijciunt: verum etiam deum ipsum omnium rerum opificem offendunt.

¶ Quantum habeat momenti venusta actio atq; pronunciatio.

¶ Caput decimum.



COMMODA pronunciatio concinuaq; corporis motus adiecta aliqua exteriori re cum oculis illud infingat quod per verba aures accipiunt quantum ad mouendas hominum mentes momenti habeant sequentibus exemplis ostēdetur quamquam vel sola Demosthenis auctoritas satis clarum illud fecisse videatur cum interrogatus in interrogatus in quo dicendi maior vis esset ter in pronunciatione respondit idq; experiendode-

claratur quia actus mouere affectus solent & lachrimas extorquere quę alioquin non manarent.

¶ De M. Manlio.

M Arcus Manlius a. Q. Capitolino affectate tyrannidis accusatus cum populum alloqueretur & lachrimas capitolium ostēderet quod a gallorum armis defenderet a deo actioe aspectuq; illū mouit ut quanuis crimen pateret tamen ut Marcum damnaret adduci nunq; populus potuerit nisi posteaq; causę actio alio traducta: fuit unde aspici capitolium non posset adeo enim in omnium mentibus actio efficax ad cōmiserationem composita recensq; publici beneficij memoria cum coram locum ostenderet in quo beneficij eius vestigia videbantur impressa esse valuit ut atrocis criminis presens nota obfuscaretur atq; ex populi animis dilaberetur. Mutatione autem loci cum mens quoq; vna

cum loco mutata in populo videretur ab omnibus damnato. M. Manlio palam ostensum est quanti esset in oratore momenti actio commodę pronuntiationi coniuncta.

¶ De M. Antonio.



Cciso. C. Iulio cęsare cum percussores fauentem senatum haberent & iam in senatu non modo nulla de puniendis fieret mentio sed de remuneranda tyrannicidarum virtute sermo haberi ceptus esset Marcus Antonius consul qui postea triumvir fuit. cum .L. pisonis opera delatum esse in forum Cęsar's corpus atq; ad eum spectandum occurrere populum videret concionabundus cęsar's ingentes preclare res gestas atq; liberalitatem commemorare cepit: conuersus inde ad commiserationem quod tantus vir a suis indigne peremptus esset Cęsar's pretexta sanguine perfusa atq; item cerea imagine ei persimili producta vulnera ostendere ac simul composita ad id actione lachrimis plenus inter suspiria connumerare cepit. Quibus rebus adeo populi animos ad commiserationem mouit vt Bruti ac comitum eius virtutis item partę p eos libertatis oblitus impetu facto ad percussorum domos incendendas occurreret. Itaq; Bruto Cassioq; ac cęteris percussorib; ab vrbe abeundum fuit. Marci igitur Antoni; lingua id egit quod nullis armis tunc assequi potuisset. Tantum enim aberat vt pellere eos posset vt vix resistendi spes ei certa relinqueretur.

¶ De Seniore Catone.



Vod Marcus Antonius in Cęsar's percussores id Cato senior ad delendam Carthaginem ante egit. Nam vt senatum populumq; romanum ad suscipiendum tertium punicum bellum moueret. plus oratione sua ostensoq; ficu profecit, quam ante hispaniarum Saguntiq; item Trebię Trasimeni ac Cannarum commemoratę clades fecerant. Anxius enim ne iterum vrbi romę Carthago exitium moliretur. in senatu ficum recenter ab arbore decerptam ostendit. & cum peteret a senatu sciri ne posse putaret qua die ab arbore esset decerpta cum omnes recenter decerptam dicerent, affirmavit nondum tertium excessisse dię cum in arbore carthagine penderet: & tridui via propinquos populum romanum adeo infestos habere hostes: quibus verbis ficuq; ostensa super tanta re experrectus senatus populusq; romanus cum id iā agnoscere se ostenderet quod ante tot cladibus affectus intelligere noluerat suscepit tertio aduersus carthaginenses bellum. Carthagineq; euerfa hunc sibi timorem hocq; a Catone declaratum periculum exemit.

¶ De Scorio dacarum militari duce.

D Ari arte sed ad diuersam rem Dacas mouit Scorius etiam militaris dux. Nam cum dissidentibus iter se romanis dacas immisnere bello in eos mouendo videret, fretos quia discordes inter se Romani faciliorem de se victoriam prebituri viderentur: ipse magnis rationibus illud improbat. Cum autem satis orationem esse vt dacas moueret non arbitraretur, in consilium duos ingentes canes ferosq. adduci iussit qui vt soluti fuerunt statim tanq. inter se cōmissi mordicus certare inter se coeperunt nec multo post lupum quoq. adduci curauit quem vt canes inspexerunt nihil morati omisso proelio quo inter se concertabant concordēs lupum ambo petierunt: ab ea contentione Scorius sermonem iterum orsus a canum primo deinde lupi ac canum contentione declarauit nihil esse quod facilius romanorum dirimere contentiones posset, q. si se dacarum bello peti sensissent Contra autem fieri posse si foris quieti sinerentur vt inter se ciuilibus armis consumerentur manu designans canes quos Dacæ viderant colluctantes romanos esse. Dacas autem a lupo designari: Itaq. ea oratione prudentiq. spectaculo Dacæ p. moti Scoriij consilium sequi decreuerunt.

¶ De Pupieno imperatore.

S Editionem romæ inter plebem ac milites excitatam in qua p. multum sanguinis effusum est senior pupienus imperator non oratione non imperij maiestate compescere ex toto sed ne aliquantisper quidem frenare potuit quin saxis quoq. ipse petitus est remedia igitur tantis malis ante nulla inuenit quam susceptum infantulū gordianum sediciosus ostendit: illius infantis aspectu virtutem meritaq. ac mortem aui & patris supplici populo ac militibus commemorans quib. auditis omnes statim arma abiecerunt.

¶ De Mario Anthērio oratore.

Arius Anthērius orator insignis vt quemadmodum olim græcus pronunciationem rebus quas tractabat accommodaret seruum post terga habebat siue lentius rem agentem siue vehementius inuectum vestis contactu monentem quod propter nimiam in dicendo attentionem proprio iudicio diffideret.

¶ De Thimoteo musico.

Non oratoribus modo atq. poetis actio necessaria est & agendo permagnum affert momentum: verum etiam in musicis atq. cantoribus nisi insit omnem aufert decorem. Nam & pia canētes dep̄ssa mitiq. voce succinētes lachrimas quoq. ab auditorib. extorquent contra autem si ad fortia se conuerterint totum commouēt homi-

nem & ad ardua magnaq; temptanda compellunt: huius rei Thimoteus milesius exemplo est: qui cum Alexandro Macedoni homericos versus de Achille canens recitasset, adeo incendit eum vt arma peteret. Cæterum ab eodem postea voce in remissum carmen conuersa Alexander repetita mensa totum se immutauit.

¶ Recentiora De Gregorio
nono pontifice.



Vanq; inter recentiores viros permulti fuerint qui eloquentia excelluerunt, quos credibile est actionem facundie accommodauisse, tamen quia de eis per pauca scripta fuerunt, nos quoq; pauca dicemus: primumq; Gregorium nonum citabimus: qui cum populum romanum inclinare ad Federicum imperatorem postremis temporibus cerneret, neq; alia resistendi ratio esset, apostolorum Petri & Pauli capita coepit: & lachrimabili voce sanctorum reliquias populo commendans ita omnium animos immutauit vt qui ante rebelles atq; hostes erant pro eo in Federicum arma caperent.

¶ De Laurentio Rodulpho
pho florentino.

Non minus Laurentij quoq; rodulphi florentini pronuntiatio atq; gestus effecit, cum pressus armis Philippi mediolanensis ducis florentinus populus sæpius incassum a venetis opem petiisset. is enim vltro nullo publico nomine venetias profectus posteaq; in senatu facunde multa de populi florentini periculo disseruit, in peroranda oratione tanq; irarum & desperationis plenus turbato vultu turbataq; voce hæc subiunxit. Culpa vestra Veneti superiore anno genensius populus cum diutius Philippi ducis arma sustinere nō posset dominum accepit atq; vrbis suæ libertatem illius iugo subiecit. Eum nos quoq; hoc anno regem faciemus: sequenti autem vos eum imperatorio diademate ornabitis atq; ita dato tergo senatu egressus est. Cuius verba actioq; quorum desperatio causa esse videbatur, plusq; superiorum oratorum facundia valuerunt. veriti enim veneti ne desperatione acta florentina ciuitas in grauē aliquem casum se demitteret inito cum ea foedere iunctisq; armis Philippi impetum compescuere.

¶ De Francisco Marchesio iureconsulto
& genuensium oratore.



Mediolanensis ducis mentio facta apud me singularis rei recordationem renouauit qua vsus est Franciscus Marchesius iureconsultus a genuensibus ad Galeatium mediolanensem ducem orator missus: Galeatius enim eo tempore rerum in genua vrbe potiebatur: sed vrbs illa eum liberis admodum conditionibus principem agnoscebat:

qui cum redigere ad eam seruitutem genuēles niteretur, in qua trans apeninum Mediolanum atq; alias habebat vrbes, animi inter ipsum ac genuenses exarserant. Cum autem vt genuensium ius ostenderetur / ad Galeatium Franciscus Marchesius esset missus: & difficilem ad Galeatium haberet aditum die qua sancti Ioannis sacra celebrabantur / Franciscus Galeatio munus basilicæ herbæ vas plenum misit: Dux ergo Franciscum qui eum non imprudentem hominem norat esse, statim ad se acciuit / vt missæ eius herbæ causas intelligeret. Franciscus omīssis ijs quæ a genuensibus mandata erant / paucis explicuit / ego princeps genuensium ad te orator veni: & cum in ea vrbe natus atq; educatus eos agnosca tibiq; vera seruitute addictus sim / volui vt genuensium ingenij noticiā haberes: eorum enim natura basilicæ herbæ persimilis est, quæ leuiter tacta suauem perfundit odorem / grauius autem attrita scorpiones procreare dicitur. Herbæ illius parabola cui genuensium natura similis dicebatur esse / cuius arbutum coram Galeatio habebat adeo principis illius animum mouit: vt qui antea rationibus nullis flectebatur / tum seipsum cohiberet & tanq̃ quæ antea in re dicta fuerant auribus tantum accepta eum vltra non mouissent tunc etiam vidisse se ratus quæ in genuensium re dici cogitariq; poterant: veluti duplici freno cohibitus substitit: neq; vltra est progressus.

¶ De Roberto leciense minorum ordinem proficiente.

Robertus Leciensis qui minorum ordinem profitebatur, & qui sine controuersia inter sacrarum rerum cōcionatores ætate sua principatum obtinebat, in patria sua aperte ostendit / quantas in dicendo pronuntiatio vires haberet: rogatus enim a concione vt eius filio sacerdoti quosdam sermones ex ijs quos eo anno orationes habuerat dare vellet / cum ei morē gessisset posteaq; pater filium eos recitantem audiuit arbitratus neq; efficaces ad rem / neq; ornatos esse cum Roberto grauius questus est se ab eo elusum / quod non eos sermones quos ipse antea ingenti laude sua singulariq; audientium attentione pronunciauerat / sed alios deteriores dedisset: Cui Robertus aliter nūq̃ satisfacere potuit / nisi posteaq; ipse denuo eosdem pronunciauit. Egit enim vt amicus experimento intelligeret / sermones ipsos eosdem & in filio & in se semper fuisse: sed veluti in musicis idem carmen in diuerso instrumento magistroq; / siceundem sermonem ab alio pronunciatū varium etiam atq; diuersum videri. Leciensis igitur ille quod ex filio auditum vehementer damnarat. a Roberto cum denuo accepisset mira delectatione affectus est

¶ Quam ingentes sint quarundam
artium effectus.

¶ Caput Vndecimum.



PEREPRECIVM EST INSPICERE effectus
ingentes quos nonnullæ artes prodiderunt: vt ex
eo intelligatur quantum industria atq; diligentia
possit: quod quoniam exemplis melius quã dicen-
do declarari potest, omiſſa longiore oratione ad ea
descendemus.

¶ De Hippocrate medico.



Ingens medicinæ artis hippocrates experimentum ostendit:
cum ex aeris intemperie pestem ab illyrico venientem agnos-
cuit: atq; ad vrbes græciæ diuisos discipulos misit omnibus enī
que remedijs eorum vti voluerunt mirandum in modum sa-
lutem restituit.

¶ De Asclepiade medico.



Iratus quoq; effectus is fuit quem Asclepiades prouidentis in
medendi arte prestitit. Nam cum solus animaduertisset quen-
dam / qui pro mortuo ad sepulturam efferebatur vere mor-
tuum non esse, subsistere eos qui illum efferebant iussit vereq; ac pristina
valitudini hominem restituit.

¶ De Erophilo cleophante medico.

Erophilus cleophantes medicus similiter vt Asclepiades ad vitam
restituit quendam pro mortuo vt sepeliretur elatum.

¶ De Talete Mileſio.



Agnos astrologiæ effectus esse Tales Mileſius ostendit cum incre-
pitus quod eius artis quæ inutilis haberetur nimis studiosus esset,
se minime inutili rei operam dare declarauit si eius apud se fructum lu-
crum & non scientiæ ipsius voluptatem esse veller. Nam cum ex astro-
rum inspectione sequentem annum oleis huberrimum fore perspexisset
venditores præoccupauit diu ante olearum eius anni fructibus emptis
quod haud admodum grandi precio affecutus est: quod aliquot annos
ante sterilis olearum fuerat prouentus. Itaq; cum vt ipse præuiderat eo
anno copiose oleæ posteroq; infecundæ iterum fuissent ingens lucrum
ex coemptus consecutus aperte ostendit quantum ex ea arte consequi
possent qui struendis opibus operam dare cupiunt.

¶ De Iuda Eſſeo.

Ira quoque certitudo atque experientia diuinandi in Iuda setten-
si hierosolimarum Esseo fuit Nam cum prouidisset diem locum
que in quo aristoboli iudeorum regis frater antigonus occidi de-
bebat, & eo die pretergredientem templum videret, sciretque di-
scipulis a se significatum eo die Antigonum interfectum iri in stratonis
turri que plusquam sexaginta stadia a hierosolymis aberat: neque iam fieri posset
ut eo die illic antigonus esset: addubitare cepit quorsum ea res euasura
esset. Cum interim ei nunciatur in regia hierosolymis locum esse. quae
Stratonis turris nominabatur: & in ea Antigonum interfectum esse: cui
us loci nomen cum iudam lateret de Antigoni mortis loco addubita-
bat: quanquam diuinandi artem veram esse sciret: ut res ipsa docuit: cum
neque in tempore neque in loco, sed in sola interpretatione loci erratum
esset.

¶ De Posthumio augure.

Um apud nolam. L. Scylla esset ut cum seniore Mario decerta-
ret perturbato admodum animo quod rem perdifficilem ani-
maduertebat esse augur posthumus qui eo presente rem di-
uinam faciebat tensis ad Syllam ambabus manibus dixit ut
vinciri eum iuberet ac postmodum occidi, nisi eius proelii penes ipsum
victoria maneret felicemque euentum nancisceretur: ex eo quod tunc
augurali scientia prouidere iussus erat: postero enim die urbem romam in-
gressus Sylla inde Marium expulit animumque ut optauerat expleuit.

¶ De Trasibulo Mathematico.

Non minus quoque verax Trasibuli mathematici experimentum
erga Tiberium fuit, cum is ab Augusto vitrico rhodum rele-
gatus haud parum salutis suae timeret. Nam cum eo iuxta
mare deambulans enixe ut meliora speraret hortabatur. Cum
Tiberius contra sentiret, atque parum abfuisset quin erat ira succensus in
mare precipitem daret: increpitans atrocibus verbis Trasibuli artem
falsam esse. Tunc enim Trasibulus aliquantisper constitit, conuersisque ad
mare oculis ut rhodum versus venientem vidit nauem: tanta eum artis
sue fiducia cepit ut affirmare auderet ea nauis foelicia Tiberio afferri. Non
multo autem post naue in portum delata litteras ab Augusto luiaque Ti-
berius accepit: quibus romam reuocabatur: ubi imperij ipsius funda-
menta iacta fuerunt.

¶ De Methoposcopo.

Methoposcopus qui inspecta fronte predicere inspecti hominis
fortunam solebat, a Narciso Claudij Caesaris liberto deductus
ut Britanici filij fortunam inspiceret: ut vidit eum negauit

imperaturū esse euentusq; verum ipsum dixisse ostendit quia ante Claudium brithannicus decessit: et cum iuxta eum vidisset titum adhuc puerulum, manu eum designans dixit illum quidem imperaturum. Neq; id eum fefellit: si quidem post quinque principes ei imperium contigit.

¶ De Ascretatione mathematico.

Ascutus ascretarion Mathematicus quod Domitiani Cæsaris mortem prædixisset, ab eo interrogatus si id egisset: ita se fecisse non negauit: cum autem de morte quoq; sua qui aliorum prædicebat fatum a domitiano rogaretur, respondit breui se a canibus laceratum iri: itaq; cum eis dictum experimento confutare Domicianus vellet, interim eum iussit, atq; profunda fossa tumulari super ingesta præterea magna telluris vi. Sed haud longe res abiit cum magnis imbribus ab ascretarionis tumultu dilapsa humo, nocte ut is dixerat a canibus erutus ac dilaniatus est miserando exitu id de se firmum esse testificatus quod non multo post Domiciano quoq; ut ipse prædixerat contigit.

¶ De adriano imperatore.

Adeo mathematicarum & diuinandi peritus fuit adrianus imperator, ut quotannis calendis ianuarij scriberet quæ toto anno sibi euentura essent. Eo igitur anno quo e vita excessit vsq; ad mensem tantum scripsit quo decessit: ea re se mensem illum non transgressurum esse ostendens.

¶ De Germano augure.

Cum imperante Tiberio iuxta palatium agrippa in vinculis ad arborem teneretur insigni amictus veste ut eius fortuna inferebat Germanus augur qui in vinculis etiam tenebatur cum supra agrippæ caput in arbore cui alligatus erat bubo nem vidisset a custodibus quis is esset postulauit: cum autem ei custodes illius fortunam narrassent: ita egit ut in propinquo ei alligaretur ut commode alloquendi copia esset. itaq; ei vicinior factus blandis verbis ipsum solari cæpit atq; affirmare presentem vinculorum iniuriam euasurum, ac iudeorum regno feliciter potiturum, item liberos quibus regnum relinqueret procreaturum, sed si in posterum capiti suo iterum eiusmodi auem impendere vidisset, sciret morti se propinquum fore: Non multo post Tiberium mori contigit. Caligula autem Tiberij successor in cuius contumeliam agrippa cathenis vinctus fuerat eum liberauit, atq; iudæorum regem constituit: qui postea in cæsareavrbē cum eiusmodi auem conspexisset in ægritudinem incidit, in qua dolorum

magnitudo ei vitam ademit: regnumq; liberis quemadmodum augur prädixerat reliquit. Sed iam mathematici cedant, & aliquot magorum exempla proferamus.

¶ De Iane & Mambre ægyptijs magis.

Non minus efficaces in magica arte effectus Ianes atq; Mambres ægyptij ostenderunt: cum coram pharaone (is enim chencres ægyptius rex fuit) diuinum numen quo moyses utebatur prodigiorum magnitudine ausi laceſcere, vt virgæ quas habebant serpentes viderentur atq; vt aqua cruentaret: nascerenturq; ranæ fecerunt.

¶ De Symone mago.

Nonne prodigium illud ingens fuit quod magica arte Symon Samaritanus effecit quemadmodū Ambrosius in examerone atq; Clemens pontifex in itinerario testatur: qui præter eius artis mira permulta quibus cum apostolo Petro contendit, dum vt aliud pro alio appareret perſæpe effecit, pennis per sublime haud paruum spacium in volantis speciem vectus est.

¶ De Apollonio Tyaneo philosopho
& De Barchmanibus Gymnosophistis.

Omnia alia magorum præstigia de quibus scriptum est meo quidē iudicio superata sunt ab is quæ Apollonius Tyanneus gessit: aperte ostendens quantum magicam caluit artem: & si assidue eam se ignorare affirmabat: nam præterq̃ quod plurima prædixit futura quæ ita vt prædixit euenerunt, cecos claudos atq; ab immundis spiritibus vexatos sanauit. Ephesum quoq; urbem graui peste laborantem liberauit, ostenso eis mendico sene turpiq; quem a populo lapidari iussit qui postea lapidum congerie detracta canis effigiem habere inuentus est. quem ipse demonem esse affirmauit: postremo autem cum in palatio publice custodiretur apud Domitianum accusatus, ab eius conspectu euauit: atq; puteolis eo die inuentus est quo comitem suum premiſerat atq; vt illic se expectaret mandarat qui etiam imperante Nerone cum in Tigilini manu libellus esset in quo eius excusatio continebatur, prodigiose effecit vt apertus liber nulla in parte scriptus inueniretur. Non minora etiam perfecte illius artis signa fuerunt quæ idem Apollonius in india apud philosophos brachmanes se vidisse asseribat: quos arbitratu suo & pluuias inducere atq; serenitates aiebat. Conuiuia quoq; vasis epulisq; apparatissima struere: id quod sibi ab eis factum affirmabat cum tamen qui apparando conuiuio ferendis mutandisq; ferculis

ministrarent nulli conspicerentur: quin etiam terram ipsorum arbitrio ingenti motu tremere aiebat. Idem quoque vidisse se apud Gymnosopistas in ethiopia confirmabat: qui arbore ut ad humum se inclinarent loquerenturque efficiebant. Sed ne prodigiorum magnitudo fastidium lectori afferat si diutius in ea commoremur: ad pictores sculptoresque transeamus.

¶ De Apelle pictore.



Pelles pictor insignis etiam cum viueret Alexander Ptholomeo inuisus, postea aduersa tempestate Alexandriam delatus per contemptum cum ignotus esset ut cum Ptholomeo cenaret iuitatus fuit. Cum autem Ptholomeus eius esset rei ignarus atque Apelles in conclaue cum alijs venisset a Ptholomeo torue interrogatus quam orbem illuc se contulisset inuitatum se dixit: & cum inuitatoris nomen ignoraret, statim apprehenso carbone in muro illius formam qui eum inuitarat ita signanter expressit ut is a rege cæterisque qui esset agnosceretur.

¶ De Prothogene pictore.



Quam insignem fuisse Ialisy imaginem a Prothogene pictam putare debemus? Cum eius gratia Demetrius Rhodum non succendit, ne simul Ialisy imago corrumperetur. Tanti enim eam fecit atque eius potiendi tanto desiderio exarsit, ut dum ea potiri studet potiri rhodo postea nequiuert.

¶ De Lisippo.



Iu in capitolio seruatus æneus canis Lisippi opus, usque ad vitellij tempora perdurauit. cum ciuilibus discordijs incensum fuit capitolium: is in lingentis vulnus speciem formatus adeo proprius & viuenti similis erat, ut cum ij quorum curæ ac fidei res in capitolio positæ credebantur pro cæteris rebus pecunia populo cauerent, pro canis statua vitam desponderent adeo magni populus romanus per id tempus ænearum statuarum copiosus eam rem faciebat ut ex cautionis forma operis mira pulchritudo dijudicari posset: neque enim obscurum erat illud vnum signum pluris quam alia aurea signa preciosaque permulta quæ in capitolio condita erant populum fecisse.

¶ De eodem.



Demque effinxit statuam cui ordinatiæ nomen imposuit res ipsa ei enim dimensiones atque liniamenta dedit quæ natura legibus suis corpori attribuere potuit. Ab ea postea ceteri pictores statuarii que veluti a norme simulacro mensuras ceperunt: cum lisippus usque ad id tempus primus fuisset qui arte arti normam atque res

Quam ingentes sint quarundā artium effectus Fo. cclx
gulam adhibuisset.

¶ De Zeusi atq; parrhasio
pictoribus.

M Ira Zeusis atq; parrhasius in pingendi arte ijs contentioni-
bus quas inter se exercuerūt ostēdere. Nā ad vuas quas zeusis
pinxit aues specie deceptæ aduolarunt vt eas manducarent
Parrhasius autem cum pictam in tabula mappam qua tegi pictura in ta-
bula videbatur ad zeusim tulisset: rogauit zeusis vt sublata Mappa tan-
dem picturam ostenderet. Sed mox errasse se magna mappæ similitu-
dine deprehendens, Parrhasio primam laudem eius picturæ concessit:
fessus longe maius fuisse quod se pictorem Parrhasius: quam quod
ipse aues fefellisset: sed iam veteribus omissis ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora de quibusdam italicis magis.

M Agnæ magicæ artis videbantur vires illæ quibus Itale quæ-
dam mulieres utebantur: cum oblatis cibis quibusdam hu-
manas mentes ita perstringerent, vt illis ea quæ non erant ef-
se viderentur: quemadmodum a prestantio se audiuisse Augu-
stinus vir sanctus scriptum reliquit. Narrasse enim prestantium dicit ip-
sius patrem eiusmodi maleficijs cibis per has mulieres forte correptum
statim graui summo indormuisse: ac post multos dies quorum spatio ex-
pergisci nullis remedijs vnq̃ potuerat, narrasse se per id tempus equi ha-
buisse speciem ac semper frumenta tulisse: addebat etiam portandi tem-
pus locumq; & quo modo tulisset. Quarum rerum cum postea veritas
inquireretur, aiebat inuentum esse quod equus eius speciei qua prestā-
tij pater dixerat eo tempore eo loco frumenta ijs tulerat quibus ille dis-
cebat: Res profecto mira feminas tantum magica arte datis cibis potus-
isse vt alteri in somnijs alteri in vigilia id vt videretur agerent quod
proculdubio nullo modo erat, vnde meo quidem iudicio in ijs quæ de
strigibus mulieribus dicuntur, haud aliud esse dixerim quam fanta-
sticum magarum somnium quanquam ipsa saliter esse videat. fortasse eti-
am ijs dissimiles non fuerunt quæ a Circe fieri dicebantur transformatio-
nes: & si allegorici sensus eis aliam preberent rationem: quemadmo-
dum in puella ægyptia ostensum fuit: cum parentes in equam mutatam
ad hilarionem duxissent: quam is breui in prestinam humanam speciem
restituit. Cui etiam similis dici potest fuisse iuuenis ille qui per ma-
gas feminas in asinam conuersus videbatur: de quo coram Leone ponti-
fice Petrus Damianus accurate cum disputasset, magicæ artis effectum
& non figmentum esse asseruit.

¶ De Guidone bonato
astrologo.

Magnos astronomicę artis effectus Guido bonatus ostēdit cum Guidoni montis ferrati comiti diem predixit quasi vrbe foroliuio egressus astu inuaderet hostes eos superaret atq; victoria potiretur: sed in coxa vulnus accepturus esset atq; vt Guido comes rem certiozem habere posset cum eo in eruptione ipse quoq; proficisci voluit ac stupas ouaq; atq; alia quibus nondum facto vulnere opem ferret secū attulit: secutoq; pugnæ atq; victorię euentu quem predixerat vulnus quoq; illatum est.

¶ De Gutembergio argentinensi.



Mnem mechanicę artis effectum non recentis modo verum etiam antiquę illud superauit quod scribendo guttembergius argentinensis ostendit primum a se inuenta imprimendarum litterarum scientia: nam non solum vno die imprimendo plura scribere quā vno anno calamis docuit, verum causa etiam extitit vt aucta librorum commoditate bonarum artium scientia quę inter mortua erat velut ab orco excitata videatur. Visus est enim immortalis deus huiusmodi industriam huic homini diuinitus infudisse, veluti commiseratione motus quod tantarum doctrinarum volumina scribendi difficultate perirent, per hanc igitur litterarum impressionum artem preclarissimi auctores & si diu ante fuerunt tamen anno salutis quadringentesimo ac quadragesimo supra mille haud iniuria iterum nati esse dici possunt.

¶ De Christophoro Columbo.



Trus etiam nauticę artis ac Cosmographię effectus fuit: quem Christophorus Columbus natione genuensis anno salutis quadringentesimo nonagesimo tertio supra mille ostendit: vno ac triginta diebus in indiam a gadibus per oceanum profectus, quemadmodum se facturum esse predixerat, & sepius corā Ferdinando Castulonensi rege disputarat: ei enim tandem rationibus persuasit non modo posse verum etiam esse per facile a gadibus recto cursu in indiam nauigare: quod tamen ante eum nullus ea breuiore via fecerat alius quā quam perrari quoq; illi fuerint qui per ethiopię littora ac meridionalem oceanum magno tempore ingentibusq; periculis vix ad primos indię fines peruenerint.

¶ De Quibusdam quę arte cons-
fici nequeunt.

¶ Caput duodecimum.



VEDAM SVNT QVE NVLLA arte nisi per
circuitionem aut forte bene effici nequeūt: de quī
bus tanq̄ de ijs quę ad artem tamen pertineāt &
cognita voluptatem afferant scripturi sumus.

¶ De Prothogene pictore.



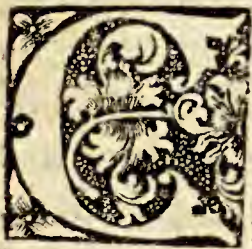
Rothogenes cum diligenter canem pingeret & sibi ipsi omni
in alia eius parte satisfecisset lassum effingere eum volebat: &
cui vndiq; spumofum os esset re sepius temptata cum ars ip-
sum in eo deficeret vt tanq̄ veram spumam formaret quę ad
naturalem prorsus accederet: animo perturbatus spongiā varijs infe-
ctam coloribus in canem iratus impexit. Forte autem eo ictu canis os at-
tigit: atq; in eo dum formandi desperatione totam imaginem se euersu-
rum putat ceu veram expressit spumam quam arte nulla ante exprime-
re potuerat.

¶ De Lisippo.



Andem fortunam tulit æneum Alexandri signum Lisippi
opus quo mirifice Nero captus erat. Nam cum vt speciosus
redderetur inaurari illud Nero iussisset: & tūc de pristino de-
core videretur aliquid amisisse, detracto auro longe pulchri-
us quam ante remansit q̄ aurum in concavis statuę locis ru-
gosiq; partibus vestis relictum q̄ nisi offensa statua penitus aboleri ne-
quibat in ea plus luminis & decoris afferebat. Quod igitur in tota statua
superimpositum decorem minuerat illud ademptum prestitit quod effi-
ci arte posse nemo existimabat.

¶ De Nealce pictore.



Vm nauale proelium Nealce pingeret quo perse cum egyp-
tijs in Nilo decertauerunt neq; penicillo tam bene asseque-
retur vt inter Nili aquas ac mare discrimen appareret: id in-
genio assecutus est quod ars præstare non poterat. Nam in
nili ripa asellum pinxit bibentem & iuxta cocodrillum ad-
didit asinum inuadentem vt deuoraret. Cum sciret nullum animal ma-
ris aquas bibere: atq; in ea regione Cocodrillos solum Nilum ferre.

¶ Quod omnes artis suæ optimi auctores ac disputatores sunt

¶ Caput decimum tertium.



¶ **Q**UANTQVAM MVLTIS RATIONIBVS magnisq; experimentis exploratum sit omnes artium suarum optimos auctores atq; disputatores esse clarius tamen etiam sequentibus exemplis ostenditur.

¶ De Hannibale Carthaginensi.



¶ **Q**UANTVM Hannibal in chalcide apud Antiochum asiæ regem esset atq; corâ eo phormio philosophus vt doctrine magnitudinē ostentaret varijs de rebus copiose deseruisset postremo eo descendit vt de militari arte loqueretur. De qua cum permulta dixisset Antiochus ingenij & facundiæ magnitudinem admiratus posteaq; hominem laudauit, ad Hānibalem cōuersus qui illic silebat quæsiuit quid ei de phormione videretur: ei subridēs Hānibal libere respondit: multos se iam senes deliros vidisse sed neminem qui phormione magis delitaret. Nam cum ne tubarum quidem clangorem vnquam exaudisset aut stringi gladium vidisset se præsente de militari scientia loqui ausus esset qui quindecim ānos graui bello romanos vexasset totq; eorum exercitus ac consules occidisset. Prudenti enim responso illo ostendit non omnes omnia scire: solisq; rerum magistris de illis quæ ipsi sciant credendum esse: præsertim in arte bellica quæ solo experimento comparatur.

¶ De Aristophane poeta græco.



¶ **M**INUS se in arte sua eruditum Aristophanes poeta ostēdit quam Hannibal i armis. Nam cum a Ptholomeo philadelpho egypti rege in numerum eorum positus esset qui disputantes de arte poetica iudicaturi erant contra omnium aliorum opinionem & præter communem populi sententiā victorem declarauit eum qui minus laudabatur. Quam rem cum rex ceteriq; alij vehementer admirarentur: Aristophanes cum eis bibliothecam ingressus in veteribus libris multa ostendit esse quæ disputantes poetæ veluti sua in carminibus recitatis vsurpauerant: & idcirco se eos pro illis quæ furto subriperunt laude dignos non putasse: præsertim quod is pro quo iudicium tulerat ex ingenio suo ea composuerat quæ in ea disputatione ab ipso prolata fuerant: ea enim ratione sapienter docuit neq; populum qui ignarus plerumq; est neq; regem non admodum peritum poetam de ea arte posse iudicare: atq; ipse cuius poetica sola & propria ars esset.

¶ De Cantore quodam.

QUoniam græcus quidam apud Philippum macedoniæ regem cantaret & philippus quadam in parte modos eius reprehenderet cantor qui plus se quàm Philippum ea in re quæ ipsius propria ars erat sapere arbitrabatur, respondit nequaquàm deo placeat ut plus quàm ego hanc artem caleas: libero enim verbo plus se de musica arte quàm philippum scire declaravit.

¶ De Appelle pictore.

Dem in pictura Apelles erga Alexandrum fecit tabernam eius frequentantem: nam cum interdum de pingendi arte Alexander verba faceret, ridens Apelles: ut fileret eum rogabat: aiebat enim cum de ea arte quam ignoraret loqueretur, a discipulis eum irrideri qui colores attererent: ostendens non a se solum qui in ea magister erat: verum etiam a discipulis eum superari.

¶ De Lisippo.

Ecce Lisippus pictor atque sculptor insignis dicere solebat / ab omnibus alijs pingi hominis ut erant / a se solo eos fingi ut viderentur: subtili doctoque verbo ostendens picturam sculpturamque ad ea extendendam esse, quæ ut oculis conspectæ res apparent eas ostendunt: & non ad rerum veritatem quæ non emineat & disceratur. Nam pingendi ars non ea est quæ ipsa res efficiat verum representat ut res ipsæ nobis esse videntur.

¶ De Mathematico.

QUoniam Mathematicus proconsuli in Asia seniori Gordiano prædiceret ad imperium ipsum peruenturum: & gordianum verbis suis non habere fidem perspiceret, artis suæ libris atque instrumentis per rationem omnia quæ dixerat probavit: adeo ut fidem apud eum etiam experimento ipso sibi faceret. etenim omnia ut prædixerat iuxta tempus designatum euenerunt.

¶ Recentiora De Aurelio Augustino.

Adeo Augustini nota est doctrine magnitudo ut minime nouo testimonio egeat: & tamen is doctus cum gentilium calumniæ sicuti postea fecit refutare vellet, qui clades in imperio romano acceptas nouæ religioni ascribebant: atque eis ostendere longe plura atque grauiora perpessos romanos antequàm christus nominaretur idque historiæ fide atque testimonio probare ad eam rem. Pauli Orsij cui ea notior erat historia opem requisivit: eamque assecutus large ipsa usus est.

¶ De Origene Adamantio.

ORigenes Adamanti⁹ ætatis suæ doctorum hominum facile p^riceps cum Esaiam prophetam interpretaretur / minime dedecori sibi esse duxit / ad Huillum rabi hebreum cōfugere / vt ab eo disceret vbi olim v^{ir}bs arihel esset : iudiciumq^{ue} illius secutus ea reuocaret quæ ante scripserat. Nā quanq^{ue} inter christianos peritissimus esset magisterq^{ue} haberetur / in iudaica tamen historia peritiori in re sua hebreo cedere voluit : quem alijs in rebus inferiorem magis q^{uam} parem habebat.

¶ De Hilario pontifice.

AVum videret Hilarius pontifex in ecclesia ortam esse concionē quo tempore paschatis solemnia celebranda essent : & si ipse omnium erat pastor / tamen quoniam in eiusmodi re arithmetica atq^{ue} astronomia erat opus / huius rei iudicium Victorino in Gallia parte quæ pro morinis nunc vt iam aliquotiens ostensum est Brithannia dicitur / orto qui in vtraq^{ue} illa arte peritissimus habebatur remisit : voluitq^{ue} vt temporis rationem quam ipse iniuerat ad diem inueniendum catholica tota seruaret ecclesia.

¶ De Sixto Quarto pontifice.

PROPTER hanc ipsam controuersiam Sixtus quoq^{ue} quartus pontifex ex germania Ioannem Monteregium arithmeticum atq^{ue} astronomum peritissimum Romam acciuit : & quanuis ipse non ob aliam rem q^{uam} propter ingentis doctrinæ opinionem ad pontificatum conscendisset / aliorum doctrinæ in eo in quo ipse plurimum excellere cedere voluit.

¶ De Michaelē Attendulo venetorum militari duce.

MICHAEL quoq^{ue} Attendulus omnium Venetarum copiarū dux ostendit / quantum omnibus in arte sua credi oporteat. cum Francisco Sfortia Mediolanensis populi militari duce Carauagium obsidente, Veneti legati siue vt vulgo fuerunt prouiso^{res} eum ad ferendam obsessis opem monerent : eis enim respondit longe satius ducere vt Carauagium amitteretur q^{uam} vt cum hoste manum confereret : quod sine magno incommodo venetas copias inire proelium non posse videbat. Itaq^{ue} cum Legati omnino vigerent vt opem ferret : prius ex scripto obtestatus est se id facturū quia iuebatur / & non quod ita agi debere sentiret : rationesq^{ue} attulit propter quas si proelium iniretur necessario venetæ copiae superarentur. Contra autem si cunctando abstineretur a proelio vtilius Venetis consultum iri : itaq^{ue} cum coact⁹ esset dimicare cum hoste venetus exercitus vt prædixerat superatus fuit : ipse autem

venetias profectus ex ijs quæ ante ex scripto prædixerat eam cladem excusavit. in qua re eius sententiæ viri prudentis fuisse & qui longo experimēto recte militarem artem caleret iudicata est: cū aperte ostendisset homines armis insuetos quanquā fieri posset ut in ceteris saperēt persepe bellicis in rebus errare.

¶ De Paulo Florentino geometra.



Aulus Florentinus geometra omnia quæ de arte illa alijs diceret: pictura aut ligneis machinis vera esse atque necessaria ostendebat.

¶ De Senectute Caput quartum decimum.



DE SENECTUTE SCRIPTURI ut ordo servetur longamque quorundam vitam ostensuri quoniam ea res experimento magisque argumētis est probanda non multa ante præfati ad exempla descendemus: si hoc ante monuerimus satis dici debere eum vixisse cui ut bene moreretur contingit contra nimium vixisse eum qui male moriatur ab horum autem numero eximem? Adam lamechque item Sem qui alio nomine Melchisedech dictus fuit. Noe quoque ac Mathusalem atque alios permultos eorum temporum qui omnes septingentesimum exceperunt annum. Ea enim res adeo trita est ut repetitum necessarium non sit tum etiam fastidij plenum.

¶ De Moyse atque Aaron fratribus.



Moyles propheta centum ac viginti vixit annos quem per id tempus nullum corporis langorem sensisse pro explorato habetur. Quin potius & colore & pelle se annum quinquagesimum non superasse oculis atque alijs sensibus polens videbatur. frater autem eius Aaron quanquā viribus imbecilior centum ac triginta attigit annos.

¶ De Ioïado pontifice iudæorum.



Iudæorum pontifex Ioïadus quinquaginta iam permultum ætas hominū declinasset mortuus est cum centum ac triginta annos explevisset. sed ad proximiora tempora venientes nonnullorum italorum exempla proferamus.

¶ De Tito Fulonia bononiensi.



Titus Fulonius bononiensis in claudij principis censura dinumeratis ab eo diligenter annis ne qua inesset fraus inuentus est annos centum ac quinquaginta superasse.

¶ De Lucio Terentio bononiensi

Eo censu quem Vespasianus pater ne Titus filius habuerunt bononiæ inuentus est L. Terentius centum annos impleuisse.

¶ Item de quibusdam alijs.

Eodem censu similiter placentiæ tres inuenti fuerunt centum ac duodecim annos attigisse. item vnus centum ac triginta insuper alium impleuisse. brixelli alius centum viginti quinque: preterea eo censu quo tota Italia censa fuit apud oppidum veliacium in placetino agro sex inuenti sunt ducentos ac decem annos vixisse: totidem ducentos ac viginti: & ne mira in viris ætas tam longa videatur iam ad feminas quæ longum æuum vixerunt descendamus.

¶ De L. Tertuleia ariminensi.

Tertuleia ariminensis Vespasianorum censu de quo dictum est inuentum est centum ac triginta septem annos habere: itē alia fauentiæ duos supra centum atque triginta.

¶ De Mima & Valeria copiola Emboliaria.

Mima ludis Romæ cantauit cum centum annos ageret. Item Valeria copiola emboliaria a Pompeio Sulpitioque cons. cum iam cētum ac quatuordecim annos superaret ludis qui p. Augusti salute voti erant iterum conducta fuit: quam exploratum erat multo ante Mario & Carbone consulibus a Marco Pompeio ædile conductam fuisse.

¶ De Samula.

Samula vt Asconius pedianus scripsit mortua est cum centum ac tresdecim ageret annos.

¶ De Augusto.

Augustum in Augusto notari potest quod cum primus fuerit qui imperatoris nomen atque titulum sibi sumpsisset sex ac quinquaginta annos imperium rexit: & post eum in tanto numero veterum imperatorum nullus quanquam in eis aliqui tenera adhuc ætate ad eum honorem accendissent in administratione eum annorum numerum impleuerit et si inter recentiores quidam satis prope accesserint.

¶ De Symone Cleophe.

Simon Cleophe secundus hierosolymarum episcopus sub traiano principe crucifixus fuit satis robustus cum iam centum ac viginti ageret annos.

¶ De Paulo primo heremita.

DAulus primus heremita cariotis siue vt aliud est nomen dactilis atq; aqua nutritus/nonaginta annos prospera valitudie vixit: & postea cum vitam egit cetum ac viginti annorum erat.

¶ De Antonio ægyptio & Cronio.

ANtonius ægyptius Abbas qui austere admodum vixit/integris viribus ac iuuentæ seruato decore ad centesimum ac quinquagesimum peruenit annum: atq; quinque annis plus eius comes Cronius vixit.

¶ De Narciso Hierosolymarum episcopo.

Lli annorum numero viuendo vndecim Narcisus super addidit: qui Hierosolymarum episcopus fuit imperante Septimio Seuero Augusto.

¶ De Democrito Abderite philosopho.

Democritus Abderites studiosissimus atq; idem doctissimus philosophus omnem ætatem contemplando inuestigandoq; consumpsit: solus in magna rerum inopia vitam ducens: & tamen centum ac nouem annos attigit/non morbo sed longo senio motuus. Quæ res experimento ostendit studia minime tempora de hominis vita deducere, Sed eam incolumem ac longam præstare.

¶ De Galeno pergameno medico.

Galenus pergamenus medica arte vir excellens/nos docuit quantum arte sua posset. Semper enim prospera valitudie vsus est: & cum decessit nullo ante morbo correptus est/ætate vsq; ad centum ac quadraginta annos producta.

¶ De Appollonio Tyaneo philosopho & Anneo Seneca.

Excessit centum annos quemadmodum nonnulli scribunt Apollonius philosophus aspectu minime senium fatente: item. L. Anneus Seneca Cordubensis saltem centum ac quatuordecim impleuit annos: permulti etiam plus eum vixisse putant: viuendi modestia & ipse & Apollonius ad eam ætatem perducti.

¶ Recentiora De Pacomio abbate.

Pacomius Abbas in ægypto nono Honorij atq; Archadij principum anno decessit. cum iam ad centesimum decimumq; insuper annum peruenisset. Experimento enim nos docuit non minus ad extendendam vi-

tam sobrietatem prodesse, quàm ad corripiendam officere crapulam. cui illud etiam additur quod per modestiam id ipsum temporis quod viuimus prosperiore utimur valitudine atque morborum molestiis caremus quibus inter ægritudines confici solent qui genio nimium indulgent; & delicatioribus utuntur cibis.

¶ De patricio secundo niuernensi episcopo.



Vius rei exempla quoque in patricio secundo niuernensi episcopo in septentrionali oceano nobis præbita sunt qui sanctam atque innocentem vitam singulari modestia egit: & ad secundum vigesimumque supra centesimum annum peruenit.

¶ De Romualdo Rauennate heremita.

DVos annos minus vixit Romualdus Rauennas principum stirpe ortus: quorum centum in heremo transegit ubi Camalduensem religionem instituit.

¶ De Attila Hunnorum rege.

Occultum quidem cæterum iustum semper dei iudicium est: siue præmia siue penas aut sua aut aliena manu mortalibus irroget: vel ob aliam causam quæ homines latet quibusdam longius quam alijs vitam extendat: quanquam non modo non sobrie viuant, sed inter epulas ac vina ætatem agant. Itaque persæpe contingit ut de eis iudicando homines fallantur: quia diuini iudicii profunda intueri nequeant: interdum quoque quorundam corpora tam robuste compacta sunt ut quantumuis eos in viuendo temperantia nulla tueatur, tamē minus robustos qui modestius vitam ducunt viuendi longitudine excedant: quos credibile est longius victuros fuisse si ut corporis viribus magis valebant, plus etiam studij ut temperantius vitam agerent elaborare voluissent: vtriusque rei exempla in Attila Hunnorum rege perspecta sunt hic crudelitate insignis anno salutis quadringentesimo quadregesimo quinto decessit: cum annos ætatis suæ centum ac quattuor & viginti impleuisset: tam diu fortasse dei numine seruatus ut corruptos imperij mores posteaquam leniter non corrigebantur Attilæ seuitia mulcetaret.

¶ De Garcio Aretino.

Aixit Gartius Aretinus usque ad annos centum ac quattuor prospera semper usus valitudine decessitque nullo ante affectus morbo qui appareret: nisi quod aliquantisper debilitatas vires sentiebat: quemadmodum petrarcha scriptum reliquit cuius. Gartius paternus fuerat proauus.

¶ De Ricardo.

Scribit Guido bonatus astronomus ingētis doctrinæ salutis anno ducentesimo vigesimo tertio supra mille hominem a se visum nomine Ricardum qui se cum carolo magno stipendia fecisse dicebat: & iam quadragesimum annum vixerat.

¶ De Ioanne de temporibus equite gallo.

Ioannes de temporibus eques in gallia ortus: qui & ipse cū Carolo magno militauit: cum iam vnum & sexaginta supra trecentos annos vixisset: imperante Conrado secundo salutis anno supra mille centesimo quadragesimo sexto decessit: eius itemq; aliorum de quib⁹ est dictum exemplo satis intelligi potest / nulla re certius mortem accersiri q̄ senio. Nam aduersa valitudo vt grauis sit persæpe tamen curatur. incendia cōprimi possunt ne homines ac alia absorbeant: ruinis occurrī potest vt lentius agant. mare quos absorbet nonnunq̄ viuos adhuc reuomit: carnificem sæpe a cede vel casus vel imperium reuocat. Sed senij nunq̄ alius q̄ mortis esse finis visus est. Quamobrem quia homini permissum non est vt semper viuat: quod viuendi diuturnitate ei est ademptum / id alia arte idest gloria atq; fama vt refartiatu elaborari solet.

¶ De Gloriæ ac Famæ cupiditate:

¶ Caput Decimum quintum.



GLORIAE FAMAEq; desiderium persæpe veluti calcar ad exercendam virtutem homines impellit: per eam enim vera gloria bonumq; nomē comparari solet: atq; in eo gloriæ desiderium nequaquam laudis expers esse debet: quod longe aliter in his est qui peruerso ingenio dum quomodocūq; in ore hominum versari cupiunt pro bono nomine male agendo in infamiam incidunt: siquidem gloria in his nulla dici debeat quorum finis in rebus agendis a vera atq; ingēti virtute abest quemadmodum exempla quæ de vtraq; re a nobis proferentur satis clare poterunt ostendere.

¶ De Alexandro magno.

Am Alexādrum Macedonem magni nominis auidissimū regem quid aliud spectasse debemus arbitrari: cum ab vltima india reuertens maiora equorum frena locaq; in quibus stabulā

tes equi manderent: item arma his quibus vtebatur maiora in ea regione relinqueret: nisi quod per ea credere apud indos posteritatem cupiebat: & statua & viribus atque insuper virtute se suosque maiores quam essent fuisse.

¶ De eodem.



Rebus quoque ab ipso nominatae in India apud Assyrios Egyptum atque Asiam. item a Seleuco Seleucia: Antiochia ab Antiocho Cesare quoque per terrarum orbem a Caesaribus conditae quid aliud indicant nisi immensum famae desiderium: quia sperabant huiusmodi urbium conditores ea appellatione additis simul praecclare gestis rebus se aeternitati nomina sua consecraturus.

¶ Item De eodem.

Quid aliud quoque in phrigia apud Achillis sepulchrum lachrimas ab Alexandro extorsisse arbitramur. quod quod homericam eloquentiam Achillis rebus gestis praecipue occupatam videbat: & quod sibi parem in scribendis rebus suis contingere vatem cupiebat: sperasset enim si suarum gestarum rerum magnitudini Homero similem praekonem addidisset se nominis sui aeternitatem certius consecuturum.

¶ De eodem.

Adeo autem cupiditate incensus erat alexander ut de se per multi docte neque id tamen praeter veritatem scriberent ut cum de rebus suis non bonum poetam Cherilum scripsisse intelligeret (quod saepe dicere soleret ab Homero se Tersitem esse quod a Cherilo Hectorem aut achilem scriptum malle) tamen ut alios ad scribendum meliores inuitaret singulos versus aureum Cherilo philippeum nummum dono daret: praecipitem quoque in hidaspem amnem deturbare Aristobolū voluit cum ei falsas ipsius laudes recitasset: ademptum profecto ei librum in amnem demersit.

¶ De C. Iulio cesare.



Alexandro par animo atque gloriae cupiditate Iulius Caesar cum in hispania quaestor gadibus Alexandri imaginem conspexisset: grauiter suspirauit: cogitans ea aetate qua Alexander Asiam pene totam subegerat se nondum gerere praecclaram rem ullam cepisse.

¶ De Themistocle Atheniensi.



Hemistocles Atheniensis post partham de Xerxe persarum rege victoriam cum in olympicis ludis ab vniuersa graecia ingenti omnium admiratione immensaque laude exceptus esset tantae gloriae ac fame supato gaudio ad quosdam amicos conuersus tunc

vere optatum premium laboris periculorumq; quę pro gręcię salute sub iuerat a gręcis se accepisse dixit: gloriam scilicet laudemq; omnibus alijs præmijs anteponebat.

¶ De Lisandro Lacedemonio.

Lisander Lacedemonius ductus & ipse glorię desiderio Cherilum poetam secum semper habebat vt carminibus ea celebraret quę ipse armis atq; virtute gessisset.

¶ De Adriano & Seuerio imperatore.

Quod Lisander ad celebrandam nominis sui famam per alium quęsiuit Helius Adrianus ipse efficere contēdit: dum magna diligentia rerum suarum historiam scripsit: & ne ei nominis sui inscriptio fidem adimeret sub libertorū suorū nomine edidit. Septimius quoq; Seuerus non alterius sed suum imposuit titulum.

¶ De Marco Tullio Cicerone.

Maior glorię desiderio incensus Marcus quoq; Tullius Cicero longa epistola a Lucio Luceio ciue romano enixe petiit vt Catilinarię coniurationis historiam seorsum ab alijs rebus ad propagandam nois sui famam scribere vellet neq; abstinuit illud quoq; deprecari vt in ea etiam aliquid amicitię daret ipsoq; viuente eā ederet vt viuēs gloria sua perfrui posset adeo enim magna est in plerisq; hęc glorię sitis vt quanq; Cicero per eloquentiam eternum sibi comparasset nomen/ eam quoq; quę ex sapienter ac præclare gestis in rei publicę administratione sequi solet vendicare sibi cuperet.

¶ De L. Sylla dictatore.

Lucius Sylla cum hastam spectaret vbi publicata quorundam ciuium bona vendebantur: & ei quędam carmina in ipsius laudem scripta non bonus poeta dedisset / fame desiderio motus ex his quę subhastabantur nonnulla munus poetę dare iussit: ea lege ne in posterum de se scriberet: tanta eum fame sue cura tenebat.

¶ De C. Mario.

Quid aliud primi odij inter Syllam Mariumq; originem intulit? nōne magni nominis ac glorię cupiditas? quod cū Bocchus maurisiorum rex statuā auream Syllę posuisset qui ab eo Iugurthā captiuum acceperat, Mariusq; eo loco dimouere statuam voluisset quod Marij qui consul erat nomine eā sylla acceperat & item Marius de Iugurtha triumpharat: ex eo inter ipsos ortum ciuile bellū tāto

partium damno atq; periculo stetit vt etiam nunc malorum memoria maneat.

¶ De Gneo Pompeio magno.



Vid in creta magnus Pompeius egit dum pyratas bello prosequeretur: nonne cum a Metello pretore in ea insula oppugnatos intelligeret nimia gloriæ cupiditate incensus armis suis aduersus Metellum eos defendit: vt romanum neminem Pyratice victoriæ socium atq; participem haberet?

¶ De C. Caligula.



Deo apud omnes dulcis hec gloriæ cupiditas habita est: vt hi quoq; qui per ignauiam ac scelus præclusam sibi nominis ac gloriæ apud posteros propagandam viam viderunt ne in obscuro ipsorum nomen maneret eius celebritatem per magnum scelus comparare sibi contenderunt. Inter hos Caligula princeps connumerari debet: qui amens proisus atq; omni scelere imbutus/cum per virtutem sciret se nominis diuturnitatem non assecuturum temporibus suis palam optare se aiebat vt ingens aliquod malum contingeret de quo diu homines loquerentur: quemadmodum imperante Augusto primo variana clades fuerat: & sub Tiberio Fidenis ruina Theatri in qua viginti duo milia hominum oppressa fuerunt.

¶ De Nerone. item de Adriano imperatore. & Lucano poeta.



Ero quoq; Imperator cum nomen suum præclaris facinoribus aut virtute cuius erat hostis celebrare non posset inter musicos principatum appetijt: sublatis omnium statuīs quæ temporibus suis olympionicis victoribus cantoribus aut tragedis positæ fuissent & pro eis poni suas iussit. Lucanum quoq; poetam prohibuit ne carmen quod scribebat ederet vt solus in poetica excelluisse videretur. Quare non minus q̃ Nero nominis ac famæ vanitate Lucanus compulsus cum eam contumeliam immoderate nimis ferret cum pifone coniurauit atq; ob id a Nerone damnatus est. Nero etiam præter alia desiderio torquebatur urbem romam de nomine suo Neropolim appellandi: quemadmodum ante aprilem mensem Neronem nominari iusserat. Adrianus quoq; augustus præter modum cupidus vt in omni arte atq; disciplina supereminere alios putaretur cum ei augusti nominis magnitudo ite historie a se ipso de rebus suis gestis scripte satis non viderentur: si multarum artium ac disciplinarum in quibus ipse re vera multum excellebat quemq; inuenisset scientiam habere talem vt imminere periculum putaret ne aliquando ab eo superaretur inuidia pressus eum occidebat. inter quos Apollodor⁹ architectus in ea arte vir admirandus fuit: quod cū

ad eum Adrianus inspiciendam misisset magni operis formulam quam ipse designarat. is efficacibus rationibus ostenderat quibusdam in locis corrigendam esse: quemadmodum Dion græcus in historia scribit.

¶ De Commodo imperatore.

Non melioribus quàm ij de quibus scriptum est artibus Commodus imperator cum fama extendere nomen suum cuperet, Carthaginem a nomine suo Commodianam appellavit: sublatoque de Neronis colosso capite suum pro Neroniano imposuit. Item mentes quosdam a se compellavit. Cæterum horum desiderio qui oblique præter virtutem famam quæsierunt/ fortuna obsticit ne quod cuperent assequerentur. Nam quemadmodum Alexandri Cæsaris Augusti & aliorum bonorum principum imposita vrbibus atque mensibus nomina firma reliquit/ ita in Caligula atque cæteris ei similibus ut spem adimeret in posterum retinendæ bonæ famæ ubi eam per virtutem non quæsiuissent/ post eorum mortem statim illa omnia extinxit per quæ nominis sui æternitati consuluisse se arbitrabantur.

¶ De Cheope ægypti rege.

Quam rationem aut potius dementiam atque scelus Cheops ægypti rex ad comparandum sibi nomen excogitavit. Nam cum priscis ægypti regibus mos esset gloriæ operam dare struendis insanis molibus & ipse quoque Pyramidem inchoasset/ quam deficiente pecunia imperfectam relinquerat/ filiam miræ pulchritudinis inter Lapidicinas prostituit: ut ita ad perficiendam Pyramidem pecuniam pararet. Itaque perfecta omni ex parte Pyramide/ ut illius scelere atque insania dignum erat/ pro gloria quam indesperabat/ dedecus est assecutus: cum Pyramis non boni nominis & gloriæ/ sed stultitiæ atque ignominie eius perpetuum monumentum haberetur.

¶ De Rhodope meretrice.

Rhodope græcum in ægypto scortum parto turpi quæstu ingenti thesauro quanquam ipsa humili fortuna orta esset (serua enim fuerat) tamen famæ desiderio incensa minorem quæ cernitur pyramidem extruxit: quæ quantum molis magnitudine ab aliis vincitur/ tanto alias ipsa operis excellentia superavit: cum meretrix ac liberta cum tantis regibus magni operis impendio contendere causa esset: nec minus se in lupanari quam illi in palatijs famæ cupidam: nominis ac gloriæ dare operam velle ostendit: quæ tanto reges ipsos in nominis ac famæ desiderio superavit quanto imperij atque opum magnitudine reges eam anteibant.

¶ De Empedocle.



Aud meliori ratione neq; minus ridenda quin prorsus insana Empedocles philosophus famam sibi comparare studuit. Nā cum panthiam agrigentinam in graui morbo curasset: atq; ob id se pene pro numine coli animaduverteret immortalitatis atq; fame studio incensus ethnam insiluit atq; / medios ipsius ignes se coniecit.

¶ De Metrodoro & Care persis.



Non solum inter claros atq; insignes viros hæc famæ cupiditas inuenit verū i mediocri quoq; atq; ifima fortuna positos capit quemadmodum in Metrodoro & Care persis inspectum est: nam cum in proelio inter Arthaxersem memnonem ac fratrem eius Cyrum Metrodorus Cyri capiti vulnus intulisset, Cares autem retro poplites succidisset: Arthaxerxes huius famæ auidus vt manu sua Cyrum interemisse videretur dum milites recenseret ob virtutem premio dignos, ad metrodorum misso munere ei mandari iussit vt munus acciperet/ quia Cyri pileū ad Arthaxersem detulisset: Cari aut quod prius Cyrum nunciauerat mortuum ex vulnere quod ei arthaxerxes intulisset: tanta in vtroq; glorię cupiditas fuit vt spretis muneribus contra regis voluntatem se ipsos predicarent esse qui Cyrum interemissent: eumq; ab Arthaxerse ne tactum quidem fuisse: itaq; indignatus rex cum sibi ipsi eam famam vellet vtrunq; iussit occidi.

¶ De Soltrato Gnidio.



Vanta industria periculoq; Soltratus Gnidius architectus insignis Alexandria famam sibi comparare studuit: nam cum turrim magnitudine specieq; eximiam ad portum exedificasset, clam in magno marmoreo lapide inscripsit. Soltratus dexiphanus Gnidius diis nauigantibus salutiferis atq; huiusmodi inscriptionem calce su iniecta occultauit: imposuitq; regis nomen cuius impensa turris constructa fuerat: regis nomē. in calce caducum ac fragile, suum autem i marmore perpetuum arbitratus.

¶ De Quodam indo.



Vm Alexandro magno dictum esset Indum quendam sagitta arcu emissa singulis ictibus medium annulum petere ad se accersitum iussit vt se presente id ageret. Is autem adeo obstinatum ne id ageret se prebuit vt iratus Alexander morte eum dānaret. Cum autem traduceretur a multis interrogatus quamobrem non sagitasset: dixit eam fuisse causam/ quod cum iam diu eius rei in qua excellere plurimum putabatur periculum non fecisset, errare verebatur:

adeo magna eum urgebat cura ut excellens sagittarius haberetur. Quam rem cum Alexander accepisset eum periculo liberauit: atque insuper ingentia munera addidit.

¶ Recentiora de Constantio Augusto.

Constantius quamquam romani imperij princeps fame tamen avidior ac glorie fuit: cuius sine incommodo comparande occasiones miro studio captabat. Nam si aliquando ab eius ducibus qui in longinquo bella gerebant/ victoriarum nuncij perferebantur, ipse ab Italia per ceteras orbis terrarum partes eas scribebat/ tanquam virtute sua atque industria partas: quin ordinem modumque gestarum rerum tanquam ipse interfuisset designabat.

¶ De Bellisario patricio romano.

Meliorum rationem quam multi e superioribus inter recentiores ad servandam nominis sui famam Bellisarius iniuit: postea quam in Italia saepius gothos devicit regemque eorum victigen cepit: atque in Africa Vandalorum regem Glimmerem Africamque atque Syciam recepit: & de Persis quoque triumphavit: cruci enim aureae gemis cinctae ceterum pondo grecis latinisque litteris victorias suas inscripsit atque eam romae sancto Petro apostolo munus dedit: ratus ob religionem perpetuam fore: atque insigne omnibus seculis magnitudinis militarisque virtutis suae monumentum fore.

¶ De Leone Quarto pontifice maximo.

Ieo quoque Quartus pontifex maximus dum urbis Romae partem quae cis tiberim est muro cingeret, ipse etiam fame ac nominis cupidus a nomine suo Leoninam urbem appellavit.

¶ De Eugenio Quarto pontifice maximo.

Eugenius Quartus pontifex / & ipse fame cupidus / cum non satis sibi duceret quod a multis scriptum esset / ab eo florentiae grecorum armeniorum ethiopum atque indorum ecclesiam in id deductam ut ipsorum atque latinorum una esset fides idemque ab omnibus crederetur: voluit etiam ut tota illa historia duabus eneas foribus exprimeretur: easque ipsas fores ad primariam in Petri apostoli templo portam posuit.

¶ De Sixto Quarto pontifice maximo.

Sixtus Quartus pontifex in porticu quam a fundamentis instaurata sancti Spiritus hospitatoria domo rome condidit vitam suam resque a se gestas pingi iussit: pontemque qui in Tiberi dirutus erat instauratum a suo nomine Sixtum appellavit.

De Ioanne Capistrano ordinis minorum
& quibusdam alijs.

Gloria quę propria sanctorum hominū pestis dici potest clā
persepe ceu fulgēti virtutis amictu tecta eorum pectora su
bit. quemadmodum ī Ioanne Capistrano ostensum est qui
quāq̃ ex eo numero esset qui minorum ordinem profite
tur: quæ professio nullius rei magis quā humilitatis studio
sa esse debet: cum proclium scriberet quo Maumethes turcarum rex apud
belgradum urbem a Ioanne vniado eius mese partis quę nunc transilua
nia dicitur vaiuoda, hoc quoq̃ honoris nomē est, superatus ac fusus fuit
nulla pene de eo atq̃ de apostolico legato mentione facta de se tantum
loquutus est: ceu ipsius vnus virtute aut miraculo parta tam insignis vi
ctoria foret: & qui alijs predicabat ambitionem atq̃ mundanam gloria
am fugiendum esse doctrinæ suæ pene immemor pleno cursu insequus
tus, alienam occultata eorum virtute ac robore qui vere res gesserant sibi
bi vsurpabat: quemadmodum in historia pius testatur. Sed minus fors
tasse mirum vidieatur huius sancti viri pectus honestum hoc fame de
siderium inuasisse. cum austeritate vitæ insignem atq̃ secularium hono
rum contemptorem Hieronymum legamus in libro quem de viris illus
tribus scripsit in eorum cathologo seipsum quoq̃ connumerasse: diligē
tiq̃ etiam cura omnibus voluminibus quę vsq̃ ad eam diem scripserat
titulos ac nomina sua reddidisse. Augustinum quoq̃ in confessionibus
propriam vitam doctrinamq̃ luculenter cum aliud agere videretur non
sine magna dexteritate videamus expressisse. adeo enim honestę huius
glorię auidum natura humanum fecit ingenium vt aliorum doctrinam
stylumq̃ ad celebrandas ipsorum laudes expectare homines nequeant
Sed in ijs haud inique ferendum est si in tantis virtutibus cum nondum
mortalitatem exuissent in re præsertim in qua a vero non aberrarunt ali
quid offenderunt. Illud quidem & mirum & permolestum videri de
bet cum qui in ignauia atq̃ omni scelerum genere a virtute alienitos
tam vitam delituerunt, præcio sibi comparare laudatores non erubues
runt: & qui corruptis moribus quibus tenebras omni studio obtendere
debebant: falsarum virtutum fulgorem præferre contenderunt: vt pro
ignauis industrij liberales prodigis pro stupidis prudentes compellent
atq̃ impudicitie venerisq̃ studium comitatis appellatione leniatur. ac
similiter ignorantie culpam modestię velamine celare contendunt: per
uerse vicijs sceleribusq̃ in contrarias virtutes quas nunq̃ agnouerunt
permutatis in eiusmodi enim hominibus audacia satis culpari non posse
set: non eorum modo qui ex eo laudem sibi apud posteros quęsiuerunt

in quo vt elaborarent adduci nunq̃ potuerunt: verum illorum quoq̃ q̃ ui per imprudentiam quæ falsa esse norāt pecunia adduci tanq̃ vera essent litteris mandauerunt.

¶ De Alphunso Aragonio
Siciliæ rege.

Alphunsus Aragonius Siciliæ rex gloriæ atq̃ fame studiosus non cōtentus ædificiorum magnitudine qua nulli recentiorū regum cessit apud se panormitam insignem eo seculo poeram: item Bartholomeum facium historiæ scribendę peritum habuit qui gestas ab eo res perscripserunt.

¶ De Hieronymo olgiato.

Vix adduci possem vt hac ætate nostra in qua vna cum virtutibus non pauci solum fit: verum etiam pene despectui habetur fama aliquem fuisse crederem qui fame desiderio morti se obieciisset: nisi ego ipse libellum legissem Hieronymo olgiato dicente cum torqueretur scriptum: quod vnus e quatuor fuerat qui Galeatium sforciam mediolanensem ducem confunderunt. in eo eum libro falsus est ad id facinus se adductum solo gloriæ ac magni nominis desiderio quo incensum se dicebat cum priscorum hominum res preclare gestas puer adhuc in litterario ludo legeret. Adeo autem eo is fuit animo vt notarius qui morienti astabat: scripserit cum extremam pene animā Hieronymus ageret latine dixisset: mors quidem crudelis at facinoris fama æterna: eo ipso momēto quo moriebatur commemorato tam acer bæ mortis optato premio.

¶ Quæ res magne quibusdam contingerunt. ¶ Caput Decimum sextum.

¶ De Pyrrho epirotarum rege.

INTER EOS QVIBVS in vita magne res ac memoratæ digne contigerunt pyrrhum haud iniuria ante alios commemorabimus Antigonus enim Asiæ atq̃ Syriæ rex militaris artis peritissimus hac eum laude extulit affirmavit enim si consenesceret primum ætatis suę belli gerendi ac militariū rerum ducem fore. Hannibal quoq̃ cum Scipione de militaribus ducibus qui vnq̃ virtute insignes fuissent minime obscure primum esse pyrrhum nominavit Scipione idem affirmante: itaq̃ ingens profecto laus ducenda fuit a tribus tantis viris bello tam excellētem duci: atq̃ tot tan

tisq; grecis ac romanis ducibus preponi qui ante eum rerum preclare gestarum magnitudine plurimum excelluerunt.

¶ De Lucio Fulvio.

Naud leuius romani quoq; ac tusculani bellicosorum populorū de Lucio Fulvio iudiciū fuit quam trium quos diximus de pyrrho: Nam cum tusculanorum consul esset Fuluius atq; pro eis multa preclare gessisset romam transiuit: atq; eo ipso anno romę consul factus tusculanos pœlio deuicit ac de eistriumphauit: solus romę ac primus qui ciuitate donatus et consul factus esset ac triumpharet eo ipso anno quo hostium dux fuisset.

¶ De T. Quintio Flaminio.

Anta etiam senatus ac populi romani de Flaminio fuit opinio vt quanq̃ tribuniple omnes concordī animo aduersarentur tamen ante legitimam etatem consulem vnanimis eum creauerint atq; in Macedoniam aduersus philippum miserint.

¶ De M. Vlpio Traiano imperatore.



Vid magnificentius alicui potest contingere / quam id quod Traiano imperatori euenit: eius enī bonitas successoribus inter felices acclamationes quę a senatu romano fiebant cōmemorabatur. Traiani bonitate in alijs eq; atq; Augusti felicitate desiderata.

¶ De Eodem.

Illud quoq; non minus esse affirmari debet neruam cocceium cum imperaret senio cōfectum multis romani atq; italici generis propinquitatibus pręditum cum sibi insignem virtute virum imperij successorem deligere vellet alijs postpositis Traianum adoptasse Hispania oriundum illius virtute atq; animi vigore ad id impulsū. Is enim externorum primus fuit qui ad romanum imperium conscenderet quemamodum in eius vita Dion scribit.

¶ De Aristide atheniensi.

Agnum & quod summo opere magnificum extimari debeat, testimonium fuit quod gręci omnes Aristidis atheniensis virtuti prestiterunt: cum omnes concordēs ob insignem virtutē Aristidem iustum cognominauerunt.

¶ De Iacobo minore.

Iacobus minor primus hierosolymarum episcopus frater domini atq; eiusdem apostolus a iudæis christianisq; simul eodem iusti cognomine honestatus fuit.

¶ De Ioanne Baptista.

Quamq̃ magnifica putari debeant eorum præconia de quibus dictum est superat tamen alia mea quidem sententia iesu Christi de Ioanne Baptista iudicium quanto ipse viuentes omnes dignitate excelluit & quanto creaturam is qui creauit vincere solet. De eo enim dixit: inter natos mulierum neminem Ioanne baptista maiorem surrexisse: Persica regna atq; Asiatica item consulares cæsareosq; triumphos diuino ac certo iudicio Ioannis Baptistæ virtuti postposuit.

¶ De Aaron primo pontifice Iudeorum.

SciPIO atq; Pompeius ante legitimum tempus propter ingentem virtutis opinionem a populo romano consules creati fuerunt id tamen non nisi hominum iudicio factum fuit qui multis rationibus errare possunt. Sed diuinum quo Aaron electi populi pontifex primus creatus fuit longe magis faciendum est: cum prodigio electionem confirmauerit: egit enim vt virgulta iam defecta florerent atq; vna & eadem nocte fructum proferrent.

¶ De Iosue & Caleph Iudæis.

Dene simile fuit dei iudicium de Iosue & Caleph Ieffoni filio ambobus iudæis quos solos ob virtutem de sexcentis iudeorum milibus qui egyptum egressi sunt deus dignos duxit vt in terram a se promissam ingrederentur.

¶ De Moyse propheta.

Sue propria virtus siue gratia ea fuit per quam Moyles deum alloquutus est & vidit: quantum humanitas diuinitatem quæ infinita atq; incomprehensibilis est potest intueri profecto digna est quæ maximi fiat: non modo vt ea res quæ rarissime contigit mortalitatem superemineat verumetiam quæ fortasse alteri nemini accidit: sed iam a virtute ad doctrinam transeamus.

¶ De Eutimo poeta.

Adhuc viuens delphici oraculi atq; Iouis responso consecratus est Eutimus poeta locris in italia natus: cū semper alias olympicis ludis victor declaratus semel tantum præteritus esset.

¶ De Sophocle tragico poeta.

Sophocles sine controuersia tragicorum princeps athenis mortuus est cum a Lisandro obsiderentur: itaq; in somniis sæpius Lisandrum bacchus monuit vt delicias suas sepelliri pateretur: ea re

Lisander motus cum quæreret qui tunc athenis decessisset inuenissetque Sophoclem mortuum esse, permisit ut extra urbem ad sepulturam efferretur. Magni profecto facienda res ut ab his quos gentilitas deos rebatur esse tale de Sophocle atque Eutimo testimonium prodiret.

¶ De Berofo astronomo.

Berofo astronomo qui multa prædixerat quæ tempus vera fuisset declarauit athenienses in gymnasio suo statuam æneam posuerunt cuius lingua tota aurea erat.

¶ De Marco Varrone.

Magna profecto res ea fuit quæ. M. Varroni contigit: cuius viuentis imago in bibliotheca publica a polione posita fuit. qui honos doctissimis post mortem solum habebatur. tantum enim & magnæ existimationis & reuerentiæ per doctrinam Varro sibi pepererat, ut viuens quoque mereretur eo honore perfrui / quem cæteri docti etiam ancipiti spe post mortem assequi cupiebant: & ne viris tantum eiusmodi honores contigisse credamus his quæ dicta sunt quasdam annectemus fœminas. Nec vero Mariam dei genitricem attingemus. Si quidem de his quæ humanitatem solam sapiunt sermo noster est: ipsa autem a deo electa nimium cæteras mortales transgressa est: quam deus qui omnia creauit & cuius nutu sine errore cuncta reguntur / solam duxit dignam quæ dei filium ad redimendum genus humanum pararet: & eadem virginitate insignis dei parës non amissa virginitate posset haberi.

¶ De Vxore holitoris ægyptij.

Eron ægyptius rex luminibus orbatus cum circiter decennium cecitati remedia quæsiuisset, tandem oraculo monitus est ut oculos mulieris vrina lauaret quæ alium quam virum suum non agnouisset. Quamobrem a regina incipiens permultas ægyptias mulieres expertus ægritudini suæ remedium nullum inuenit, nisi per vxoris vrinam cuiusdam Holitoris, quæ prodigioso experimento oraculoque inter ægyptias casta inuenta longe solidiori laude digna mihi videtur quam sulphitia ob castitatem sola romæ electa quæ verticordiam venerem dedicaret. Fieri enim potuit / ut sulphitia aliquo castu ceteras mulieres falleret: quod Holitoris vxor in oraculo quod prodigio ipso confirmatum fuit facere non poterat.

¶ De Agrippina augusta.

Agrippinæ Augustæ inter fœminas romanas quæ ante eam fuerunt vni contigit: ut romani principis vxor. soror mater ac filia haberetur. Germanici enim filia fuit quem Tiberius imperij luc

cessorem adoptauerat. Claudium augustum virum habuit. Caligulę soror erat deniq; Neronem peperit.

¶ De Mesa varia.

Monge etiā magis facienda mihi videtur Mesa varia vrbe emesa quę in phenicia est orta. Hęc Iulię soror fuit olim Septimij Seueri imperatoris coniugis. nam mortuo Bassiano a Macrino qui ei successerat in imperio in pheniciam remissa astu mentie doq; consecuta est vt nepotem ex filia Heliogabalum nomine cum nondum quartumdecimum excederet annum in imperio constitueret: ipsa sub eo romanum imperium q̄diu vixit administravit: quod etiam egit Alexandro imperante: quem vt Heliogabalum cui eq; auia erat arte sua ad principatum euexerat: hac gloria insignis facta quę aut nulli aut rarissimis contigit vt foemina in senatu sederet ac verba faceret nomen suum inscriberet: ac cętera imperatorum munia obiret: item mortua imperatoria pompa sepeliretur: atq; in diuarum romanarum numerum recipere tur: omnium iudicio felix atq; prudens habita.

¶ De Delbora propheta.

SI Agrippina atq; Mesa apud romanos excelluisse plurimū putantur Delbora hoc apud deum quod maius est ac iudeos obtinuit. nam cum propheticum haberet spiritum viginti annos Israelis populum rexit iudicauitq;: & ne minus armis belloq;: quā pace aut religione in administranda re iudaica excelluisse videretur cananeorum exercitum Sisara duce consilio suo deuicit.

¶ De Mercurio trimegisto.

IN Hermete qui idem est quod Mercurius quem Eupolemus gręcus Moïsem dicit fuisse a gręcis museum appellatū a quo Orpheus permulta didicit tria quę plurimum excellere inuenta fuerunt propter quę dictus est trimegistus quod latine ter maximum sonat. id quod Alexandro Pompeioq; semel tantum attributū est Nam & rex maximus in ægypto fuit: item philosophus mira peditus doctrina: pręterea sacerdotali honore qui maximus erat insignis: quibus de rebus ab ægyptijs post mortem inter numina cultus est: primūq; auri mensem ei sacrarunt urbemq; in ægypto clarissimam ab eius nomine Hermopolim nuncuparunt.

¶ De Hircano pontifice ac principe iudeorum.

Hircanus alio nomine Ioannes nuncupatus primus solusq; inter hebreos fuit / qui princeps pontifex atq; propheta simul esset: habes.

retq; vnus tres gentis sue primarios honores inrer quos prophetiæ munus humana fraude minime paratur.

¶ De C. Aurelio Valerio Diocletiano imperatore.

Non parui faciendum est id quod Diocletiano contigit. Nam sponte deposito imperio cum nono anno post inoreretur, primus atq; postremus romanorum fuit qui senatus atq; populi romani consensu sine imperio in numerum deorum referretur & si in imperio filius nullus successerat: in priuata enim fortuna a romanis eum accepit honorem quem multi in imperio cum decessissent assecuti non fuerunt.

¶ De Flauio Val. Valentiniano imperatore.

Non leue singularis virtutis argumētum testimoniumq; quod ab omnibus magni debeat fieri Valentiniano primo Augusto contigit: cum a romano exercitu concordibus omnium animis absens & quem ea res prorsus latebat ad imperium vocatus est ac decem dies vt veniret expectatus (eo enim tempore ipse i priuata fortuna fuit gente pannonia atq; humili satis fortuna) & quod pene maius est in interregno (defunctus enim erat Iouinianus) alius augustale sceptrum inuadere ausus est: quæ res etiam satis ostendit quæ de ipsius virtute opinio haberetur.

¶ Recentiora de Constantino maximo.

Iram Constantinus virtute sua gloriam assecutus est: nā primus solusq; inter romanos principes atq; imperatores a gentilibus in numerum deorum relatus a christiana quoq; ecclesia i sanctorum catholico receptus fuit diesq; vigesimus primus mensis martij in ipsius nominis honorem celebratus est: Nam ei ob virtutem magna ipsius laude maiore etiam omnium mortalium admiratione contigit vt duarum inter se plurimum aduersantium religionum populi atq; ecclesie ipsum ad tantum adeoq; rarum honoris culmen reciperent id quod nullum antea vnq; conscendisse visum fuerat.

¶ De Ioanne Chrysosthomo.

Nos iterum inter recentiores ac doctos recipiamus mouet nos Ioannes patriarcha constantinopolitanus: quæ ob doctrine magnitudinem atq; singularem eloquentiam greci Chrysosthomon cognominauerunt quod os aureum latine significat.

¶ De Victorino.

Altorinus quoq; ob doctrinę magnitudinem romę in foro poni sibi statuam vidit, quemadmodum in palatina bibliotheca Varro: sed vt fastidium euitemus parum in omni qualitatis genere commorari ad sanctimonię exempla transeamus.

¶ De Catherina virgine Alexandrina
& paulo heremita & maria ægyptia.

Ipsī nostri Valeriusq; imprimis tāti gręcorum honorem Amphiarao ad eius sepulchrum habitum fecerunt: quid egissent si Catherinę Alexandrinę virginis: item pauli primi heremitę aut marię ægyptię tumulum vidissent: quorum prima angelorum manibus tumulata in sina arabię monte fuit: alios duos fieri in heremo ipsa leones prodigiose effosso pedibus suis loco tanq̃ humanus eis sensus inesset sepulture honore prosecuti sunt res profecto Mausoleo ægyptijsq; pyramidibus aut cuiusuis insigni sepulture generi longe ante ferenda.

¶ De Clara in ymbria vrbe asisio orta.

Inter raros quoq; honores is annumerandus est qui Clare in monasterio prope vrbem asisium mortuę habitus est. Nam cum in ea vrbe Innocentius quartus pontifex esset statim cum toto vrbis illius populo totaq; aula vbi mortuę corpus erat profectus canentibus tubicinibus intra vrbem non vt mortuam sed in triumphantis speciem eam detulit: atq; ipse omne funeris officium executus est. inopi enim quę ciuilem statum egressa nō erat tantus princeps & cū eo populus totus hunc honorem prestitit quem fortasse alicui regi negasset: honorem inquam omni ex parte non minus excellentem q̃ cum macedones legati romę Scipionis feretrum subiuerunt.

¶ De Francisco eadem vrbe orto.

Quam ingentem quoq; perfectę virtutis prerogatiuam atq; minime dubiū argumētū Franciscus asisio vrbe natus adeo tulit nec vero id dico quia in sanctorum numerum relatus fuerit. id enim etiā ad alios pertinere videmus: sed quod precipuo dei munere dignus & factus & iudicatus est q̃ viuens in corpori suo veram certamq; vulnerum pertulerit formam, vnde humani generis absterfa labe vita p̃dijt mortalibus: quos primi parentis error ieternum peremerat. ita autē fuisse preterq̃ quod res ipsa inspiciebatur, Alexander quoq; quartus/ Gregorius nonus Nicolaus tertius apostolica auctoritate testati sunt. O singulare munus gratiaq; diuinitus infusa: O vnica rerum excellentissimarū excellentia: ferre Franciscū in corpore suo ita vt inspicit tangiq; possent signa illa q̃bus preciū conferri nullū potest i quibus iuncta diuinitas

ti humanitas dum per ea mortem accepit salutem vitamq; terrarum orbi peperit.

¶ De Victore e gente pisana patricio veneto.

In primo affricano gloriosum ducimus fuisse quod exercitus a senatu ac populo peteret vt ante legitimum tempus ei consulatum deferrent: cum is & liber & graciosus esset: nonne maius esse dicemus id quod Victori pisano cum in carcere esset euenit? Nam cum capta a genuensibus vrbe clodia inter patricios venetos nullus iam petere auderet vt classi preficeretur: plebs nimio incensa ardore tota magnis clamoribus petijt vt victor pisanus eligeretur: sine quo victoriam se assecuturam desperabat. Itaq; ea re motus Senatus Venetus vna cum principe a palatio ad carcerem vbi victor erat falso accusatus ob acceptam antea apud urbem polam cladem descendit. eductūq; e carcere eius belli ducem creauit populiq; ac Senatus iudicium res a victore feliciter gesta approbauit.

¶ De Martino Quinto pontifice.

Non minoris momenti christianorum omnium iudicium i martino quinto pontifice fuit q̄ antea Venetorum in Victore pisano fuisset. Nam cum scismate discissa esset christi tunica ad diuersos pontifices inclinante varijs studijs ecclesia: in constantensi cōcilio vbi Cardinalium numerus duos & triginta superabat abdicatis pontificatu Ioanne Gregorio atq; Benedicto miro omnium consensu pōtifex creatus fuit. atq; ex Odone qui gente columna ortus erat Martinus quintus appellatus est. Vnum enim illum ob singularem virtutem bonitatem atq; doctrinam tanto honore dignum duxerunt: neq; ipsorum suffragijs sed a deo electum ferebant: quę res facit vt longe excellentius fuisse arbitremur id quod de Petro Christus iudicauit. Nam q̄q; ter christum petrus abnegasset, atq; inter apostolos ipso doctiores essent aut qui affinitate arctius christū contingerent, ipsum tamen neq; id sine iusto quanq; occulto iudicio in terris ecclesię principem eum constituit: neq; vero ipsum solum verum successores quoq; ipsius cū ei viuenti aperiēdi claudendiq; celi clauēs tradidisset.

¶ De Nicolao quinto pontifice.

Non potest nisi mira res ipsa quoq; dici & cui supra modum propitiam se fortuna preberet, ea quę Thomę sarrano contigit: qui vno atq; eodem anno episcopus cardinalis ac pontifex creatus est. & in pontificatu Nicolaus quintus appellatus. Lōge enim hoc difficilius atq; rarius fuit quam pompeio ante legitimum tempus triumphare.

INCIPIT LIBER NONVS.

DE HOMINVM LVXV ATq; DELICIIIS.

CAPVT PRIMVM.



OMINVM LVXVRIAM SCRIPTVRIQVO
modo eam melius exprimemus: quam positis qui-
busdam ipsius exēplis id enī vt per exēpla veluti
in speculo homines turpitudinem ipsius atq; vilita-
tem intuentes diligentius hūc ceu morbum effugi-
ant. Cum inter vicia illa sit luxuria quæ ad trahen-
das ad se hominum mentes plus valeat: & p quam
ingenij vires ac corporis robur magis eneruantur.

Ei delitias quoq; tanq; sorores annectemus: quas certatim inopia morsq;
subsequuntur. Quarum alteri (hæc autem pauperies est) comites morbi
solent esse: atq; inanis peractarum iam rerum poenitentia: quæ plusq; ce-
tera inter humanas res ridiculos sine vlla cōmiseratione mortales facit.

De Demetrio Asiæ rege.

Demetrius Asiæ rex effrenata libidine laborauit: qui cum vr-
bem Megaram obsideret audita Thesipholæ pathareæ insi-
gni forma: omīssa vrbe Megara exercituq; sine duce relicto:
vt cum ea conueniret non sine ingenti periculo profectus est. Paruo enī
temporis momēto quin ab eis caperetur hostes fefellit. Neq; vero eo pe-
riculo factus prudentior in Lamiae tibicinis quanq; vetulæ atq; prostitu-
tæ amorē incidit: atq; ita captus est vt se ab ea regi pateretur. Quare cū
lisimacho contigisset Demetrii legatis in colloquio cicatrices ostendere
eius vulneris quod Leo intulerat / cum ei ab Alexandro esset obiectus.
Legati responderunt in brachijs colloq; posse Demetrium meretricis La-
miae dentium notas ostendere.

De Salomone Iudeorum rege.

Vt multa prætereamus / quæ Salomon Iudeorum rex nimis de-
licate egit: hoc eius nimis quoq; libidinis insigne facinus cō-
memorabimus. Nam cum septuaginta vxores duxisset / atq;
insuper trecentas concubinas addidisset: vt earum nonnullis
morem gereret, spreto veri numinis cultu ad idolatriam plus libidini q̃
deo tribuens transiuit.

De Sardanapalo Assyriæ rege.

Non satis fuit Sardanapalo muliere corruptiorem se præstitisse
quia etiam in foemineo habitu pensa inter mulieres accipere
ac nere solebat: posteritatem quoq; turpitudinis suæ testē ha-

bere voluit. Tumulo enim suo inscribi iussit: id solum quod ebibi atque voluptatibus impendi habeo: reliquorum nullam sentio voluptatem.

¶ De Arthaxerse Memnone persarum rege.

Arthaxerxes persarum rex darii filius adeo libidini frena laxauit ut non contentus tercentum ac sexaginta concubinas habere, omni naturali lege bonisque moribus despectis ac thosim atque mestrim ambas filias duxerit uxores / quemadmodum Plutharchus scriptum reliquit.

¶ De persis Maguseis

Non scelerata modo verum etiam preter modum foeda Maguseorum persarum libido fuit quos Eusebius cesariensis scribit nulla pudoris ratione habita sprete ea quam feris quoque natura imposuit lege cum ipsis matribus concubuisse. quod scelus indos quoque atque ethiopes ac Medos Hieronymus librorum postremo quos aduersus Iouinianum edidit / non in matres solum verum in auias quoque ac filias perpetrasse scripsit.

¶ De Cambyse rege persarum.

Exhausti quoque ruboris venus in Cambyse persarum rege fuit: qui duas sorores suas in matrimonium duxit.

¶ De Cypsello Corinthio tyranno.

Minus etiam Cypsellij Corinthij tyranni detestanda veneris cupiditas fuit: cum Melisse uxori iam mortue libidine se commiscuit: que res fidem ijs prebet que ab Herodoto de egyptijs scripta fuerunt. ait enim apud eos funerum curatores cum ijs venerem exercuisse quorum corpora sepulture mandata acceperant: propter quam iniuriam apud egyptios mos inoleuit ut corpora sepulture curatoribus quarto die duntaxat post mortem crederentur: ut fetor ab eiusmodi iniuria mortuorum corpora defenderet.

¶ De Euridice Macedonum regina.

Efreni quoque Euridices Macedonum regine veneris stimulus fuere: que amynthæ uxor atque Pphilippi mater fuit. hæc enim ut adultero regnum traderet Alexandrum ac perdicam filios veneno substulit: atque idem viro fecisset nisi filia scelus detexisset.

¶ De P. Octauio & Apicio romanis.

Barbaris grecisque tandem relictis exemplis ad romanos transibimus. Apud eos enim in omni virtutis ac viciorum genere magna se scribendi copia offert. P. Octauus atque Apicius piscem

Tiberio cæsari dono datum qui in piscario foro venalis propositus erat certatim aucto precio eo perduxerunt: vt eum publius quinq; sestertijs coemerit. neq; enim puduit in priuata fortunaviuentem ciuem tam ingēti præcio piscem emere quem ro. imperator vendi iubebat: nimio gulæ studio publius honoris atq; fortunæ suę immemor factus.

¶ De. M. Scauro. L. Syllæ genero atq; priuigno.



Ngens etiam prodigalitas atq; immensæ dilitiæ fuerunt. M. Scauri. L. Syllæ generi atq; priuigni: nam vt in ædilitate sua quemadmodum eius honoris mos ferebat, ludos æderet, neq; publicis theatris vti vellet, ipsorum ludorum gratia tantum quos ipse editurus erat, extemporarium theatrum extruxit: & peractis ludis opus ipsum demolitus est. Fuit autem illius magnitudo speciesq; tanta vt viuentium regum nullus his temporibus simile pro mansuro opere facturum fuerit. In eo marmoreas columnas trecentas ac sexaginta posuit: quæ omnes tricenorum octonorumq; pedum aut circiter longitudinem implerent: senæ autem pars marmorea fuit. altera autem polymito opere exornata tota æneis inauratisq; tabulis tecta. Intercolumnia vero ænearum statuarum tribus milibus exornauit præter tabularum ornamenta quæ insignium pictorum opere mira arte confectæ erant. reliquæ theatri partes auleis egregij operis vestitæ: ita vt quod in eius operis vsu supra necessitatem comparatum fuerat mille sestertiorum præcium excederet. cuius tam ornati præciosiq; theatri amplitudo tanta fuit, vt in eo sedere hominū octuaginta milia potuerint: quanq; circus maximus quē pompeius lapide calceq; extruxit vltra sexaginta milia non caperet. De licie profecto atq; prodigalitas tanto. L. Crasso atq; Syrię regi antiocho de quibus Valerius scribit anteferenda, quanto terras cœlum anteire visdetur.

¶ De. L. Lucullo.

DOst ingentes victorias in oriente partas romam reuersus. L. Luculus luxurię atq; deliciarum inuentor ac parens habitus est. Nā quocunq; in loco eū voluptas cepisset, nunc in mari depulsus vndis immensa palatia edificabat, nūc montibus edificando occupatis aquas super inducebat: vt in his cum natura contendere videretur nullaq; eum impense magnitudo deterreret quominus perageret quę omnino fieri non posse viderentur. Itaq; haud iniuria togatus Xerxes a romanis appellatus fuit piscium quoq; atq; ostrearū viuaria aluit marinis atq; dulcibus aquis diuisa. Insuper auaria tantavt omnibus temporibus auium sicut piscium ostrearumq; copia ingens suppeteret: ante alia etiā

immodicus eius luxus tum precipue apparuit: cum inuento in foro magnus Pompeius Ciceroque ultro dixissent se cum eo cenaturos ea conditione ne quid domi mandaret: ab eis enim is vnum duntaxat exegit, vt ministris locum ipsum declararet vbi ea die cenaturus esset. In Apolline igitur (ita enim conclauis nomen erat) parari cenam iussit: ad quem locum cum venissent Pompeius ac Cicero tam magnifice tantisque deliciis paratam inuenerunt coenam vt ea etiam opulentissimi regis fortunam excedere videretur. Quam rem Pompeius Ciceroque mirati cum causam tanti apparatus quaererent nius duntaxat triclinij in quo coenandum erat significatione facta, respondit Lucullus omnibus triclinijs apud se conuiuiorum taxatam esse impensam. & propterea cum architriclinis suis locum vbi cenandum esset declarasset, satis semper cenae notum esse apparatus. Cum igitur semel architriclinum increpitaret quod parum laute cenam apparasset: & is excusaret idcirco factum fuisse quia hospes nullus inuitatus esset: respondit Lucullus sciebas tamen & si hospes alius non erat Lucullum hodie mecum cenaturum: hoc enim responso significauit non pompae tantum gratia eam a se fieri impensam, verum etiam vt gulae atque voluptati operam daret, per delicias absumendis opibus quas ingentes magno sudore neque sine sanguine orientalibus bellis parauerat.

¶ De M. Antonio triumpho.



Vis vnaque deliciis atque luxuria M. Antonio triumpho par fuit? Ebrius enim in conspectu populi romani negotium publicum gerens hesternam cenam euomit: ac gremium suum totumque tribunal incoctae cene frustris vinum redolentibus impleuit musicis mimisque immensas possessiones oppidaque donauit. nec contentus Cleopatrae arbitrio orientem totum regere, ei Arabiam pheniciam Syriam ciliciam: item Iudaeae partem prouincias omnes maximo populi romani labore sanguineque partas dono dedit. nondum his expletus quae antea in Italia libidinose egerat dum exercitus circuebat: vir temporibus illis insigni honore praeditus lectica vna cum mimis deferebatur.

¶ De Cleopatra aegypti regina.



Ita amatorem Antonium aegypti regina Cleopatra sequetur quemadmodum & viuentem & morientem sequuta est. Haec ab irato Antonio in iudicium vocata, cum ex aegypto in Ciliciam nauigaret, flumen Cydnum incredibili pompa subiuit: nauis eius purpurea habuit vela sericeosque rudentes: argento quoque remos exornatos remigando tibiarum sonum per dimensia temporis spatia percussit vnde imitaretur ipsa sub aurea umbella in media naui in ve-

neris speciem ornata sublimior sedebat: circumfusa virginum choris in nymphaŕum formã auro amictarũ: ad extrema nauis latera permultę alię insignes puellę aureis thuribulis ad fluminis ripas odoramēta perfunde bant. itaq; haud iniuria tunc disseminatum fuit, venerem ad bacchum profectam esse egressa postea nauĩ cum pro iudicio res in conuiuiorum certamen deducta esset: inter cętera quę nimis profuse delicateq; egit: cum pepegisset cum .M. Antonio se plus impensę vno obolo q̃ Antonio magno conuiuiũ absumpturam: ingentem vnionem cui similis magnitudine specieq; nunq̃ visus erat ab aure detraxit: atq; aceto mace ratum absorpsit. & cum iam manum ad alterius auris vnionem apposuis set, ab Antonio cum vicisse eã declarasset prohibita abstinuit. quę quan q̃ ingenti regno potiretur, non erubuit cum vxor esse Antonio non posset superstite Octauia eius vxore quę Romę erat, cum eo amicę atq; impu dicę nomen sustinere.

¶ De Messalina.

A Pertam nimiam Cleopatřę venerem nulla conuenientius quã Claudio coniunx Messalina sequetur: cui satis non fuit alijs rati onibus turpissime libidinis incendia implere noctu veste muta ta prima lupanar ingressa, vltima viris lassata, & tamen nondum facia ta recedebat. tandemq; Silij iuuenis forma atq; amore capta palam viuē te Claudio nuptias parare non verita est.

¶ De Tiberio imperatore.

Romani principes omnium virtutum scelerumq; veluti inexhaustus fons iamē vt de his scribam inuitant: a Tiberioq; ordi amur: de quo vt permulta sileam scelerũ magnitudo pudoris q; mei ratio mouet. adeo enim foeda infandaq; in eo plurima sunt vt vel commemorando tantum veluti per contagium inficere scribentem possint. Itaq; ex tanta eorum copia notiora tantum deligemus ex quibus facile eorum magnitudo quę præteribuntur intelligi poterit. Hic vini appetentissimus gulę quę obnoxius biduum continuum cum nocte quę media erat potando epulandoq; cum pomponio Flacco & .L. pilone preclatissimis senatoribus peregit. atq; huic turpitudini prodigali litatem quoq; addidit vt imperium hoc perpetuo dedecore insigniret. ipsorum enim alterum syrię prætorem fecit: atq; alterum vrbĩ Romę præfectum. Crapulę atq; ebrietati his collatis honoribus quę virtute oli dari consueuerant: a Sexto Claudio iam grandi natu atq; nimie vene ris studio infami quem olim Augustus obeam turpitudinem dam narat, cenam ea conditione exegit ne quid in ea ex sua consuetudine mu taret: atq; vt in ea nudę puellę ministrarent. Inter quęsture quoq; com

petitores ignobilissimum quendam alijs preposuit: quia i cōuiuio propi-
nante Claudio vini urnam penitus exhauferat. Aselio Sapino ducenta
sesterita dono dedit propter confectum dialogum in quo boleti ficedule/
ostrea turdiq; introducti inter se qui suauius gulam explerent contende-
bant. Tandem iam annosus cum caprearum secessum delegisset, vt illic
liberius sine multis testibus obscenas libidines expleret: inter siluas mul-
tis in locis antra condidit vbi vtriusq; sexus adolescentulos in nimpharū
morem excultos constituit: qui cum ipsum videre contingeret venerem
inter se exercerent: omnibus eius insule locis exornatis obscene libidis-
nis figurarū tabulis: vt etate intermorta Venus his exemplis excitare-
tur: tanto alijs magis damnandus quanto scelestius est effetas iam annis
invenere vires arte excitare velle ac simul nature vim afferre quam i eta-
tis flore ipso iuente ardore ad libidinem impulsus continere se nō pos-
se. & vt paucis tantam turpitudinem quæ in eo erat absoluamus. T.
Cesonium priscum veneri delicijsq; nouo inuento magistratu prefe-
cit, qui omnes alicuius in venere inusitati modi inuentores premijs
afficeret.

¶ De C. Caligula imperatore.



Caligula quoq; lasciuia venereq; perditus nunq nisi in odoribus
lauabatur: citreosq; ligno naues edificabat, ornatis auro gem-
misq; earum puppibus: in eis quoq; odoratas arbores atq; her-
bas plantabat: & viridaria porticibus atq; triclinijs auratis cir-
cumspecta construebat: quibus nauibus circum Campaniæ littora inter so-
nos cantusq; ac scorta nauigabat: in conuiujs aureo pane aureisq; pisci-
bus in verorum similitudinem expressis mensas instruebat: pulmenta qui-
bus excitari stomachus solet detritis maceratisq; margaritis conficie-
bat: tanq alia nulla romani consumendi imperij ratio offeretur: qui de-
niq ne intactum aliquid in venere relinqueret sororibus suis se com-
miscuit.

¶ De Nerone principe.



Ved cum sororibus Caligula perpetrare ausus est, id Nero dici-
tur cum matre appetisse. cætera omnia feda libidine transgressus
animantia castratum adolescentem Sporum atq; in femine mo-
rem contemptum solemnī pompa duxit vxorem: & vestibis gem-
misq; augustalibus exornauit: & ne aliqua in parte deesset in qua nature
vim non afferet, ipse cecrophoro liberto suo nupsit. & dum se simul virū
vxorēq; effecit, in eo studia sua omnia reposuisse visus est cui prorsus na-
tura repugnaret, neq; vero nature leges tam infami scelere violasse con-

tentus religioni quoq; iniuriam addere voluit, vestali virgine incesta-
ta. Itaq; omni in parte animi corporisq; sensibus corruptis non minus
victus atq; amictus sui delicijs quam venere ipsa modum omnem
excessit. nunq; plusq; semel eandem induit vestem: aureo sericeoq; rhe-
the piscabatur: atq; alea persepe vno puncto plus quadringentis lester-
tijs perdebat. Ingenti sumptu nimisq; delicijs ædificauit tricliniū grā
de construxit in cuius fornice stelle sol atq; luna gemmis expressę colore
ipsorum syderum proprietatibus congruente. quæ omnia ex cœlestis
cursus ratione mouebantur in quo sedilia aurea atq; eburnea erant: &
& muri argenteis floribus tecti auesq; quę assiduæ omnium odorum fra-
gantium spirabant. Itaq; ita egit vt consumptis imperij thesauris cum
aliunde opes non suppetarent, ad rapinas conuerteretur. deliciarum au-
tem ac prodigalitatis eius magnitudo intelligi ex eo potest: cum is qui
solus imperij romani habenas habebat, in quo eo tempore melior maior
q; orbis terrarum pars continebatur nimis profusionibus in necessitatē
coniectus esset: & ei vni id non sufficeret quod reliquis omnibus in orbe
terrarum satis erat.

De popea sabina.

Popea vxor Popea delitijs atq; prodigalitate non minus q; vir in-
famis fuit: quæ quocunq; tenderet secum ingentes asinarum
greges trahebat vt earū lacte lauaretur equosq; equibus vteba-
tur auro calceabat.

De Vitelio imperatore.

Sumptuosissima quoq; cœna quanquam extemporanea fuit ea
quam Vitellio principi frater fecit: in qua duo electorum pisci-
um & septem auium præciosarum milia præter alia exhibuit:
quam cœnam cum superare Vitelius vellet, in sola vna patina
quæ tam late patebat vt mineruæ clypeus appellaret, scaurorum ieci-
nora itē fasianorum atq; pauonum cerebrum tantum, præterea phenico-
pteriorum linguas & murenarum lactes ab orientali plaga athlanticq;
freto triremibus eius rei gratia missis aduectarum præbuit: tam longe tā-
toq; impendio palati tam breuem atq; pudendam voluptatem & bone
valitudini vehementer aduersam quærens.

De Commodo im-
peratore.

Astidium pene mouet immensę atq; sceleritate Cōmodi luxu-
rię cōmemoratio, q; iter trecētas cōcubinas totidēq; pueros me-
di' nullo veneris genere quāq; sedo nimis atq; ferino abſtinebat

In quibus nonnulla fuerunt adeo extra omnem hominum morem aberrantia ut a scribendo manus refugiat. Concubinas ut se præsentem coirent cogebat: ac demum sibi dum nimium indulget eo fœditatis proruit ut ipse sorores suas incestaret: veste quoque ac muliebri gestu usus, aureo pulvere capillos / ut igne quodam rutilare viderentur aspergebat: atque cum nimia crapula nimioque coitu gustum omnem amisisset: ad id furoris devenit ut humanum stercore cibis immisceret: eosque irrideret qui eam mixturam abhorrent. Irrisorum duos nudos Sinapi totum perfusus corpus in mensa in patinis ferri iussit, quos statim mueribus locupletavit. Iulianum quoque urbis præfectum multis spectatibus nudum saltare coegit. omnes ut ipse erat amentes haberi cupiens.

¶ De M. Aurelio Antonino bassiano
Heliogabalo imperatore.



Mnes omnium delicias omne libidinis atque scelerum genus pene transgressus est Heliogabalus. Nam quando in præputia adhuc fortuna esset intactis auro lectis utebatur: argentisque centum pondi vasis: ex colorum ratione convivia dabat. primo die rubentia omnia: secundo prasina: deinde perla tertio. vini rosas conditi primus fuit inuentor: triclinia lectos atque abacos rosas violas atque liliis itegebat. In piscinis odoriferarum aquarum natabat. Lectos leporino pilo aut quæ sub perdicum alis crescunt plumis conficiebat. Quare posteaque ad imperium conscendit malos quibus assueverat mores secutus, pavonum atque lusciniarum linguis vesceretur: ac solis camelorum calcaneis: convivium instruxit linguis duntaxat phenicopterorum fasianorumque atque psittachorum ex eo autem quod de ipsis avibus supererat canes alebat. Cum mari propinquus esset piscibus nunquam vesceretur: Maritima mari longinquo appetebat: cum nihil a quo difficultas abesset eum delectaret. Inter cætera convivium fecit in quo unum ac viginti fercula ac formosam mulierem singulis conviviis apposuit ac strucionum capita sexcenta: & qui tam prodige atque effulse operæ gulæ dabat. In cæteris nequaquam restrictior fuit. Lucernas balsamo aluit: pomis quoque gemas misceretur: atque ita convivis apponebat. domi etiam pro fœno ad arcendum frigus tantum brugi per pavimenta stravit ut pedes integeret. In porticum pavimento intritum lima aurum inseruit: neque veste eadem neque anulo plusquam semel usus: domi diadema te auroque ornatum agebat: calceos gemis tegebat: ventrem aureis trullis leuabat: & scaphis gemis confectis urinam excipiebat: atque ita in urbe roma navalia plura manantibus vino lacubus eddidit. & ut pecuniam parvi se pendere ostenderet naues sæpe iocans cum ipso onere demersit. ut autem quem

admodum viuebat ita etiam moreretur in aureis vasis venenum parauit. item sericeos laqueos gemmatosq; cutellos si vel appendere se vel iugulare vt casus ferret voluisset: atq; si vt præcipitem se ex alto daret in animum venisset turrim auratam totam extruxit marmore auroq; constrato circa eam solo. Ex homine igitur ob amētiam factus bestia ne Neroni cessisse videretur tanquam in mulierem conuersus virum coepit: maremq; vxorem duxit. & cum se in veneris forma ostendisset repente dilapsa ab humero vsq; in terram tota veste altera manu pectus altera pudenda texit. In vrbe Roma lupanar in palatio condidit: atq; illic coacta romana foëminarum exoletorumq; scorta magnis muneribus affecit. In curruq; aureo nudum se a quatuor nudis feminis trahi fecit. Ne autē homines huius vitæ eum vnquam penituisse arbitrarentur: dixit hæredes suos obligare se velle. vt eandem quam ipse tunc agebat vitam viuerent.

¶ De Helio vero Cæsare.



Elitijs præter modum Helius quoq; verus deditus fuit: is quem Adrianus adoptauit ac Cæsarem creauit: Lectos rosas violisq; sternebat: fortasse arbitratus Fabricios Scipiones brutos publicolas Cincinatos atq; alios priscos equorum sudore sanguineq; partum fuit imperium ita lectos cum bella gererent statuisse.

¶ De L. vero imperatore.



Isdem delitijs L. verus vtebatur qui vna cum M. Antonino imperauit. Nam cum ad persicum bellum proficisceretur conuiuium fecit. In quo conuiuæ omnes cristalinis gemmatisque iisdem vasis aut murrinis quæ recentiores achatea nuncupant biberunt: omnibus autem ferculis pocula seruiq; mutabantur qui ministrabant: quos omnes conuiuiis donabat cum argenteis curribus quibus omnes ad domos suas deducerentur. Conuiuij autē illius impensa circiter centum atq; sexaginta sesternorum nummum militibus constitit: vt vero is fulgentiore capillo vteretur auri limatura comam perfundebat.

¶ De Galieno atq; Carino imperatore.



Non minus quoq; deliciarum atq; veneris appetens Glaienus in mēsa Gausapia sericea aureaq; adhibebat aureis gemmatisque vasis semper vtebatur: atq; auri puluere crines aspergebat. mensæ mimos semper atq; scorta adhibebat: quotidieq; in bal-

neis inter vetula fedaq; scorta adolescentulis commixtis exhilarabatur. in quibus magna ex parte Carinus imperator ei persimilis fuit.

¶ De prætorianis militibus.

Pincipum delitiæ libidinesq; ad romanos quoq; milites per contagium transierunt: adeoq; eos principum corrupti mores a priscæ virtutis disciplina abstulerunt. Didij Iuliani imperatoris cohortatione moti prætoriani milites vt imminente seueri bello urbem romam murorum instauratione fossaq; munitrent pecunia sua ad eam rem operarios conducerent: adeo rastro pastiniq; atq; militarium operum iam eos dedignatio coeperat.

¶ Recentiora De Ioanne arminiaco comite.

Ne in priscis diutius cum scelerum molesta nimis commemoratione immoremur ad recetiores transituri multorum nominibus viuientium abstinemus: ne quis eorū scriptione ac diligentia nostra lædi se queratur. Ioannem autem armeniacum comitem primum commemorabimus: qui nimia incensus libidine sororem suam uxorem duxit. quamobrem extra catholicæ ecclesiæ gremium factus atq; infamis habitus est. Carolusq; septimus armis illatis euersis eius reb⁹ fortunaq; omni de viuientium numero ipsum sustulit.

¶ De Genis Scotiæ rege.

In britanniæ insule parte quæ recentiore nomine Scotia appellatur Iacobus rex eius gentis appellatione Genis dictus publice quidem matrimonia non contraxit cum duabus sororibus sed cetera quidem maritalia iura cum eis exercuit.

¶ De Picente quodam Fabriani accola.

Era prorsus libido fuit Fabrianensis cuiusdam ciuis. Nam cū descisciente populo a clauellis eius urbis principibus ne foeminis quidem populi rabies ferrumq; pepercisset: ipse cum mortua clauellorum virgine commiscere se per venere non erubuit.

¶ De Petro Riario ordinis minorum ac Cardinali tituli. s. Sixti.

Vidit ætas nostra Petrum Riarium Sauonensem ordinem minorum fratrum profitentem quem Sixtus quart⁹ pontifex ad cardinalatum extulit. Inter domesticos aureis vestib⁹ vtentem neq; vero lectos aureis stragulis integere satis habuit: sed lectorū etiam ipsorum culcitra & sericeis & aureis pannis confecit argētis quoq; vasis onus ventris excepit. Is Heleonoræ aragoniæ cum ferrariam Herculi estensi duci nupta proficisceretur conuiuium Romæ fecit. quod

propter ferculorum numerum quæ præciosis atq; delicatissimis cibis constabant, inter quæ ludi insignes pluribus interuallis edebantur horas septem perdurauit. Architricliniq; in eo atq; ministri omnes sæpius vt conuiuij magnitudini responderent, amictum pro ferculorum genere mutauere: populoq; ea ex cibis spargebantur quæ de mensis auferri contingebat: quorum particularis commemoratio longiora spacia q̃ præsens patiatur locus occuparet: Et ne quid deesset in quo ordinis sui seueritatem non cōtempnisset videretur Amicam Tiresiam non palam solum sed tanto etiam sumptu alebat quantus ex eo intelligi potest quod calceis margaritarum tegmento insignibus utebatur. temporis meliore parte inter scorta atq; exoletos adolentes consumpta carnibustoro anno etiam parte ea cui carniū vsum religio interdixit vescebatur. arbitratus fortasse ita facilius ad coelestia perueniri regna posse q̃ per castitatem atq; ieiunia quibus is operam dabat cuius ab initio habitum sumpsit & sequi vitam nouit & ante eum apostoli utebantur: quorum in cardinalatu factus postea successor ita vt dictū est eorum imitari debeat vitam.

¶ De Maumethe Ottomano turcarum rege.

Maumethes Ottomanus turcarum rex quanq̃ armis plurimū excelleret, adeo libidinibus supari se passus est vt in venenis vsum quadringentas tum scēminas tum mares septis tanq̃ cauea inclusos haberet: apud quos nonnunq̃ ita perportabat vt nimio vino rationē amitteret: & somno captus ferarum modo humi iaceret: militari gloria insignibulq; victorijs huius vitæ foeditate deturpatis.

¶ De Crudelitate.

¶ Caput secundum.



CRUDELITAS HORRENDVM scelus atq; feris quam homini conuenientius cuius in alieno malo voluptas est, hic a nobis magis vt damne q̃ vt memoratu digna sit, describet: sed neq; longiorem orationem eius descriptio requirit siquidē posita de ipsius vi exempla cuiusmodi sit satis eā declaratura videantur. hæc vero quāq̃ in parte iusticiæ videatur posita esse longe tamen ab ea virtute disiungitur: nam iusticia si ad inferendā penam cogitur / misericordiæ semper coniuncta est atq; ad leuiora penarum inclinat. Contra autem crudelitas effundendi sanguinis auida est, tormentorumq; studio tenetur, tormentorum quoq; noui generis inuentrix, prorsus humanitatis expers tanto hominem a deo separat quantum ei per iusticiam coniungi solet.

¶ De Asdrubale Carthaginensi.



Asdrubal carthagine obsessus a Scipione cuius urbis iam partem romani milites occuparant/impellente quæ ei a natura insita erat crudelitate deductis in hostium conspectum omnibus romanis captiuis parti eorum ambos defodit oculos, quibusdā linguam neruosq; defecuit, multis quoq; genitalia hamato ferramento diuellere nixus est/nonnullis etiam ex pedum planta cutem abrasit. aliquos poenitus excoriauit atq; ita affectos ab urbis muris laqueo suspendit horum enim variandis tormentis cum tanq̃ in re gratissima suū patræq; periculum lenire studeret magis aggrauauit.

De Alexandro phereo tyranno.



Alexander phereus crudeli tyrannide insignis nonnunquam viuentes adhuc homines sepelliebat:quosdam quoq; ferarum pellibus coniectos ceu feras immixtis in eos canibus dilaniabat.

¶ De astyage medorum rege.



Quam astrox astyagis medorum regis crudelitas fuit?cum paruum nepotem suum Cyrum ab harpago contra ipsius imperium seruatum fuisse intellexit.nam nulla eius rei ostensa indignatione harpagi filium sub alterius rei prætextu ad se vocatum clam occidit:atq; in varia epularum genera coctum ignaro patri vescendum apposuit:& posteaq; harpagus his epulis naturæ satisfecit ne eum lateret filij extisse ea coena saturatum/caput manus pedesq; in lance pro secundæ mensæ frugibus ei iussit apponi.

¶ De Arthaxerse persarum rege.



Arthaxerxes persarum rex Xerxis filius viuentes homines duabus tecis includebat.e quibus cum capite manus pedesq; eminebant:adhibitis in hoc statu cibis eos vitam protrahere cogebat:quæ vt grauior esset lactæ ac melle ipsos pascebat:aq; melle perunctos ora in sole versabat, vt calore muscarumq; morfu validius torquerentur. cum autem in tecis ipsis ventrem leuarent:& non modo a sorde illa se purgare sed ne mouere quidem corpora possent :innascentibus paruo temporis spacio vermibus virorum corpora absumebantur

¶ De Xerxe persarum rege Darius

hystaspis filio.



Darius plusq; ferina Xerxis persarum regis crudelitas fuit: qui cum in exercitu suo pythij quinque liberos haberet: rogatus vt vnū ad patris solamen ne omnes in eodem piculo haberet reliquæ vellet:respondit vt pythius quē mallet eligeret electū autē

Xerxes in duas diuisit partes atq; inter eas transire exercitum iussit: quē admodum maiore etiam crudelitate Darius pater cum Gebazo persa ante egerat. Nam cū is Darium rogasset vt e tribus liberis suis quos secum in expeditione Darius contra Schytas ducebat vnum tantū solandī patris gratia domum redire pateretur: cum se omnes dimissurum respōdisset postero die eos occidit ac mortuos reliquit. Nunc iam a barbarorum exemplis ad hebreos transeamus.

¶ De Gedeone Israeliti:
ci populi iudice.

Quoniam Gedeon madianitas persequeretur acie a se victos atq; in fugam conuersos: ipseq; ad urbem soccoth peruenisset, pro petitis com meatibus ab eius urbis populo per contumeliam irritus euit. Cum autem confecta expeditione inde reuerteretur soccoth urbem proelio adortus in potestatem redegit: ac septuaginta socchotinorū ciuium primarios viros in torcularibus inter tribulos spinasq; nouo crudeliq; penē genere preffit: atq; huiusmodi supplicio egit: vt ita quē alioquin in socchotinorum gentem iusta erat iam propter tormenti crudelitatem damnanda videretur.

¶ De Abimelech Gedeonis filio.



Minime videatur si ex suo patre crudelissimus nascatur filius quē admodum de Gedeone Abimelech natus est qui patri in iudicijs Israelitici honore successit. Septuaginta enim fratres quos habebat interemit vt vix paruulus Ionata manus eius euaderet.

¶ De Dauid iudeorum rege.

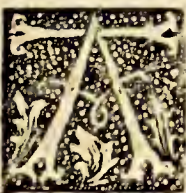


Non potest nisi immensae crudelitatis facinus dici: quod Dauid in amonitas patrauit cum urbem Raba cepisset. populū enim vniuersum nullius aetatis aut sexus habito discrimine a falcatis curribus atq; equis dilanari in frustra atq; proteri iussit: quam seuitiam saepius quoq; postea in multas eius gentis vrbes exercuit.

¶ De Manasse iudeorum rege.

Quoniam crudelitatis commentum & in quo longius mors trahatur, illud fuit quo iudeorum rex Manasses esaiam prophetam inter duas tabulas constrictum serra diuisit.

¶ De Alexandro iudæorum rege.



Alexander iudæorum rex insigni crudelitate notus quem alio nomine lameū appellarunt cum hierosolymam quæ paulo ante ab eo descuerat armis in potestatem redigisset octingentos iudæos eodem temporis momento in crucem extulit: atq; illis

cernentibus vxores eorum ac liberos interemit. Nam præter fas iustum
q̃ ac præter communem hominum morem contra innoxiam etatem se
xumq̃ seuire non abstinuit.

¶ De Herode Antipa iudæ
orum rege.



Erodes Antipa iudæorum rex non solum dum vixit crudelis
esse voluit in vxorem quoq̃ ac liberos moriens crudelitatem
exercuit. quin etiam vita functus vt occideret homines temp
tauit. nam cum ager ad mortem laboraret iudæorum primari
os ad se sub ficta causa vocatos in hippodromo omnes inclusit: ac sorori
Solomæ ordinauit vt statim cum ipse animam egisset omnes interfice
ret: ita enī vt ante ipse dixerat agere voluit. vt iudæi quibus ipse ob nimī
am crudelitatem inuisus erat, pro læticia quam eos ex morte sua accep
turos non dubitabat, flendi causas saltem propter propinquorum mortē
haberent.

¶ De Iudæis.



Perte ostenderunt iudæi q̃ ferum atq̃ crudele esset eorum inge
nium cum in oriente bellum gerente traiano ob illius aduersam
valitudinem ipsi in libertatis spem exarserunt: atq̃ in Cyrenis
cyp̃roq̃ rebellant. nam duce quodam Andrea nomine in vi
cinos populos seuiunt: atq̃ ad ducenta hominum milia occiderunt: ne
q̃ vero eis tātum humani sanguinis haurire satis fuit rabie acti luporum
more humanas carnes dentibus dilaniabant: atq̃ occisorum intestinis se
cingebant: amicti quoq̃ occisorum pellibus ceu furijs acti passim discurs
rebant. per humana etiam cadauera ferarum rabiem transgressi prouola
uebantur: sed de tāta vesania a Traiano missi duces minore quidem cru
delitate sed non pauciore eorum sanguine penas sumpserunt.

¶ De Naa Amonitarum rege.



U iudæorum crudelitatem egrediamur Naan amonitarum re
gem citabimus: qui omnibus iudæis quos in bello cepisset: aut
qui se eius fidei credidissent statim dextrum oculum eruebat.

¶ De Scotis.



Erus nedum crudelis mos fuit quem Scoti (ita enim vt an
te sæpius dictum est brithannorum pars quæ ad occidentē
vergit appellatur) vsq̃ ad Hieronymi tempora seruauerūt
quemadmodum is in secundo aduersus Iouinianum libro
testatur. Nam carnibus humanis in conuiujs vescantur
qui cum plenas armentorum gregumq̃ atq̃ aliarum in venationis vsū
ferarum siluas haberent, pastoribus nates ac mulieribus ybera vt hisve

scerentur demere solebant.

¶ De Sythis.

Non minus quoque Scytharum fera consuetudo fuit: qui primi hostis / quem manusua in proelio interemissent: sanguinem gustabant. atque detractam capitibus cutim cum capillis equorum pectoribus appendebant: solemnibusque diebus pro poculo in calua honorationis hostis quem interemissent bibebant: adeo ab omni humanitate abhorrebant: quibus fortasse regio ipsa longusque usus huiusmodi causas praebebat. Itaque eo magis in Romanis eiusmodi feritas damnanda est / quanto omnibus de causis humanitate alios excellere debebant.

¶ De Romanis.

Romani edendis gladiatorum muneribus haud mediocri seueritiae nomen subiuerunt. Seruos enim coemebant quos gladiatores instructos arte producebant ut acutis inter se gladiatorum mucronibus dimicarent. alios etiam feris in harena obiciebant: ut plerisque miserabiliter a feris dilaniari / atque semiuiuos deuorari non sine voluptate conspicerent. proecio enim humanum sanguinem parabant quem sine vilo necessario usu effundi spectarent. Ad ea autem spectacula cum non viri modo sed foeminae quoque ac pueri magno studio concurrerent, quis negauerit in grauem crudelitatis notam sub voluptatis specie eos incurrisse.

¶ De Aruntio Paterculo.

Aruntij paterculi fabri ferum atque immane fuit ingenium: enee enim taurum tanta conflauit arte, ut damnati qui in eo includerentur adhibito igne cum praedolore gement taurinos mugitus edere viderentur. Cum autem eum Censorino Aegeste tyranno in Sycilia munus dedisset, iuste ut is primus inuenti sui periculum faceret / a Censorino coactus est. quemadmodum de persimili tauro periculum fabrum Falaris tyrannus coegit.

¶ De Triumviris.

Diuiso inter se romano imperio Lepidus Antonius atque Octavius triduū continuum eorum notandis nominibus quos mortui designarant consumpserunt: more sibi inuicē de ijs quos odio habebant gerentes. In eorum numero fuit Lepidus frater: item Antonij auunculus & Octauij quidā amici: quos alij odio insequabantur. proscriptorum igitur numerus quorum capita ad trium viros deferrebantur, fuit trecētorum senatorum / ac duū milium equestris ordinis qui inter epulas aut cum vxoribus cubantes ut forte deprehensierant occidebantur: quorum corpora

ra quia sepeliendi facultas sublata erat: cum passim inhumata iacerent, in macelli speciem vniuersam urbem reddiderant.

¶ De Tiberio Cæsare.



Vam seuus sanguinisq; humani appetens Tiberius quoq; fuit per sæpe hominibus ob leue crimen morte multatus: neq; vero i eo explēde crudelitatis mors terminus erat si quē sciret, ppter tormentorum formidinem velle sibi manus inferre, obleruari iubebat ne se primeret. vt postea diutius in eum seuire posset. Mortem enim leue penarum genus esse ducebat. Quamobrem cum mortī damnatum Carmilium accepisset sibi mortem consciuisse, exclamauit Carmiliū manus suas euasisse. Cū aut̃ semel carceres recēseret: atrocib⁹ factis crudelia addens verba, petenti damnato vt ei liceret mori respondit se nondum ei ignouisse. Mortem enim muneris loco ducebat. diu etiam verū eius crudelitatis signum scopulus præaltus in caprearum insula ostensus est: a quo præcipitari damnatos spectabat. quos nauteq; ad id præparati remis fustibusq; exceptos occidebant. Semel quoq; omnes humanitatis ac bonorum morum terminos transgressus. vno die viginti damnatorum liberos occidit i quibus aliquot forma insignes fuerunt puelle, quas ante a carnificibus incestari iussit. Nouum etiam tormenti excogitauit genus cum arcte deuincto quibusdam genitali membro ebrietatem superadderet. vt per eum modum impedita vrina magno dolore discrutati tandem perirent: qua seuitia feræ similior q̃ homini factus cum ne suo quidem generi parceret, Tiberium Drusumq; germanici quem ipse ad optarat filios in carcere fame confecit: adeo vt Drusus inuentus fuerit citram præ fame nimia momordisse. Sed fortasse ita dei iudicium tulit: vt is in nepotes atq; hæredes suos innocentes seuiret, quos vt magis diligamus natura impellit: quia innumerabiles alios per sumnam iniuriam occiderat.

¶ De. C. Caligula.

Horret animus ea meminisse quę seue atq; crudeliter Caligula princeps egit: qui non solum sine causa Antoniam amatam & fratrem Tiberium occidit sed etiam Sillanum socerum iugulauit: multosq; romanos ciues nobilitate insignes ad bestias damnauit quod ludos eius non probassent. in filiorum quoq; conspectu vt dolor augetur damnatos ipsorum patres occidi iubebat. Cuidam etiam qui ne ad eum iret egritudinem excusabat, Lecticam qua deferri posset misit. equiti romano exclamanti quod innocens morte multaretur, linguam abscidit: atq; ad bestias iterum deduci iussit. Cum autem quendam a vetere exilio reuocatū sciscitaretur quid i exilio agere cōsueuisset. respondēte eo per adulationem assidue se deum rogasse vt id eueniret quod accis

dit scilicet vt Tiberius moreretur ipse imperaret opinans suos quoque exules idem facere misit circum insulas qui vniuersos trucidarent. Sed in singulos seuitia vti satis esse non duceret generatim in vniuersum romanum populum crudelitatem exercuit. Nam sæpe cancellos quibus a feris populus distinguebatur in theatro ademit clausisque publicis horreis romæ totum populum fame maceravit: & cum nullam sibi nisi in alieno malo voluptatem constituisset persæpe cum corpus curaret serias disquisitiones aut eos quibus gladio mirus decolandi artifex caput adimebat spectare voluit. In sacrificio pro hostia seruum qui illam directam tenebat maleo percussit: ne pars vlla in ipsius vita esset humano sanguine non resperfa. Quare minime mirum videri debet se dei iudicio ipse simul cum vxore filiaque eodem die in crudelissimam incidit mortem.

¶ De Claudio imperatore.

Claudius imperator crudelitatis atque eius quidem ingentis expers non fuit: Gladiatores enim qui peracutis mucronibus decertabant auide iugulari perspiciebat attentius ora morientium intuitus. bestiis quoque damnatos non sine voluptate dilaniari cernebat. paruisque de rebus homines feris ipsis obieciat. in theatro ad spectandum commoratus etiam cum populus præsum abiret feris ipsis crudelior nisi pudor obstitisset ab humana carne detestans non cohibuisset. Quamobrem cum Tibure secundum veterem morem securi quendam feriri ad palum ligatum cuperet videre atque abesset carnifex eo se loco vbi res agenda erat non dimouit quo ad carnifex ab urbe Roma venit. O animum profecto in humano corpore crudelem prorsusque ferinum.

¶ De Nerone imperatore.

Nerone propter pisonianam coniurationem filios Nero mari submersit: aut ademptis omnibus fortunis prohibuit ne vlla ope iuuarentur. Itaque fame confecti in vijs ipsis commoriebantur. postremo ab ægypto quendam acciuit quæ viuas adhuc hominum carnes deuorabat. Cum autem alia deesset in qua seuire posset petrum traseam ciuem romanum occidit quod in fronte nimiam polliceri seueritatem videbatur quæ res Senecæ quoque in parte mortis causa extitit: In crimen morte dignum illud trahens quod alij magnæ laudi in naturæ bonis ascribunt. vt autem incensam patriæ inuidiam declinaret in nouam christianorum religionem culpam reiecit. Itaque quosdam eorum ferarum pellibus tectos feris canibus vt dilaniarentur obiecit. alios autem pice corpus totum perfusas ac palis alliga

tosvt pro funalibus arderent viuos combussit adeoq; progressa eius crudelitas est vt vel legendo fastidium atq; horrorem inducat.

¶ De Vitelio imperatore.

Nihilo Nerone humanior Vitelius fuit. qui duos fratres edolentes ad mortem damnauit. quod p patris periculo eum rogarant. adeo enim inuisa ei pietas fuit vt eam in filijs quoq; erga parentes damnatione dignam duceret.

¶ De Commodio imperatore.

Non minus seuitig in Commodio fuit. nam preter leuissimas alias causas quibus persæpe interfici homines iussit mortevnum multauit quia. C. Caligule vitam a Suetonio scriptam legisset interdum quoq; si aliquem cernere ei contigisset obeso ventre atq; adipemoli medium vno ictu secari iubebat vt viscera ejus a ventre discurrentia videret: vt pote qui ex eo voluptatem ingentem acciperet quod alijs permagnum incussisset horrorem.

¶ De M. Aurelio Antonino Caracalla imperatore.

Rofectus Alexandriam Antoninus Caracalla & Alexadrino populo indignatus quia editis ludis de eo carmina recitauerant quæ ipse grata non habebat delectu eorum habito qui militiæ idonei viderentur cum eos inspicere velle ostendisset omnes interemit: militibusq; romanis quos in eam urbem secum adduxerat ordinauit vt per noctem hospites suos interficerent: & cum alia seuiendi materia deesset eos interfici curabat qui carminibus aut alia superstitione remedia quartanæ quæsiuissent.

¶ De Heliogabalo.

Scelentis atq; crudelibus factis Heliogabalus vsus est: cum adolescentulos innoxios quorum ambo adhuc parentes viuerent interficiebat: vt eorum mors ad plures dolorem extenderet.

¶ De Macrino imperatore.

Macrinus quem ob crudelitatis magnitudinem macellinū nuncupauerunt viuentes homines mortis alligabat donec vermibus fetoreq; conficerentur.

¶ De Maximino imperatore.

Maximinus vt humano sanguine feritatem suam expleret contra salutem suam initas esse conspirationes multas finxit atq; ob id quatuor hominum milia occidit: vt autem noua tormentorum ac mortis genera inueniret viuos homines exenteratis bobus includebat, ita vt caput extaret. atq; ita mori sinebat.

¶ De Auidio Cassio.

Auidius Cassius non seuerus modo verum etiam seuerus trabi octuaginta pedes praelongæ/atq; a terra vbi valide figebatur in altum erectæ/ab imo vsq; ad summum viuentes alligabat homines: atq; circum ipsam succenso igne eorum partem ignis vi, partem fumo, nonnullos quoq; rei ipsius formidine atq; horrore necabat.

¶ De Diocletiano imperatore.

Diocletiani seuitia in christianæ religionis homines tanta aliorum romanorum principum crudelitatem supereminet quāto agnos feritate Leo anteit: vnde si ipsius atq; aliorum qui Christi religionem persecuti sunt, crudeliter atq; nepharie gesta scribendo prosequi voluero, dinumerandi stellas sumpsisse mihi laborem videar. Quamobrem ex innumerabilibus pauca quedam magis insignia veluti currens perscribam. In thebaide/quæ ægypti pars est, nudas feminas pedibus suspendebat. alias deuexis arboribus alligatis pedibus cum in contrarium redire arbores permetteret in duas partes dilaniabat quibusdam cum adhuc viuerent pellem coriumq; detrahebat: alios ferreis vnguibus totum non profundis sed oblongis vulneribus dilaniatos corpus carceribus victos restituebat: ac tegularum fragmenta prostrato eis subiciebat: vt quieturi q̄ ante in martyrio deterius haberent. Alexandria autem nonnullis ademptæ manus ac pedum digiti. Item nalis labra & aures. atq; ita affectos viuere (si hæc vita & non longior mors esse potest) permittebat. quosdam veluti hedos ignibus assabat. Verum in ponto atq; capadocia in christianos arte aucta fuit crudelitas. peracuta enim cānarum frustra inter vngues carnemq; digitorum figebat: alios liquefacto plumbo totos instilabat: aut per anum eis corpora replebat. Feminas quoq; per sexum candētia ferramenta adigebat: quibus rebus nullus tanta barbaries ac feritas est/quæ vehementer horum tormentorum horrore moueri non debuerit. Sed iam priscorum crudelitati finis fiat: ne diutius molestissima nos materia detineat.

¶ Recentiora De Ecelino de romano oppido.

Ecelinus romanensis (romanum autem in patauino vt dictum fuit ante, agro oppidum est) late in Italia tyrannidem exercebat: tertio mantuanæ obsidionis anno cū patauū urbem rebellasse audisset vndecim patauinorū milia quos secum habebat diuersis inclusos carcerib⁹ varijs tormētis atq; insup fame quoq; cōfecit. In italiam inducto crudelitatis insueto genere / multorū damnatorum ciuium filios castrauit: tā multis quoq; eodem tēpore erui oculos iussit vt

ingentem patinam oculis non replet modo sed etiam spectare vellet Syllam enim vt in peremptorum numero ita etiam in necis modo superare voluit.

¶ De Ottone Antonio montis feretri comite Urbini principe.



Otto Antonius montis feretri Comes atq; vrbinatium princeps puerum quem in cubiculi ministerio habebat, resinato linteo atq; sulphure perfuso inuolutum, viuum in candelæ morem combussit. quod hora quam ei præfixerat ipsum non excitasset.

¶ De Maumethe Ottomano turcarum rege.

Aetate nostra Maumethes Ottomanus turcarum rex inter alia seuitiæ genera quibus utebatur, cum in ortis quos Constantiæ nopolis in delitijs habebat, deesse pomum, in arbore cedro quæ paulo ante inspexerat animaduertisset, arbitratus proculdubio vnum e tribus pueris quos secum habebat pomum decrepisse: quod in ortis præter eos alius nullus fuerat: quia quilibet ipsorum se pomum decrepisse negabat, iussit vt ferro eorum pectora aperireretur. & nisi in primi cuius apertum fuit pectus stomacho fuisset inuentum: dubium non erat quin ad omnes ipsos ea pena transiret. quod supplicium in non conuictum nimis profecto seuum fuisse dici debet.

¶ De eodem.

Eidem quoq; mos erat captiuus. quorum aut ætate aut aliam ob rem inutilis videretur seruitus futura, grandi palo per anum in totum adactum corpus in terra defixum palum in sublime erigere: atq; ita quantum fieri posset dato cibo alere.

¶ De Nicolao picinino.

Potest seuitiæ nomine carere si quis ad seruandam militarem disciplinam aut aliquid simile occidatur. cæterum si in eo inusitatū tormenti genus adhibeat, aut ex tormento capi voluptas videat, euitari non potest quin illud crudelitatis nomē subeat. Ita Nicolaus picininus egit cū Philippi Mediolanensis ducis auspicio Album ingaunum obsideret. Captum enim Valentem fogatiam quæ ab obsessis deferre litteras depræhensus erat, collo eius ad crura alligato ita vt in globum conuersus esset, tormento cui vulgo italice bricolæ nomen est in vrbem Album ingaunum transmisit: qui quanquam ante moreretur quam terram attingeret, seuum tamen mortis genus visum est. discerptus enim tanti casus altitudine humanam formam amiserat ita vt vix parua in parte alijs amissis collegi posset.

¶ De Vitoldo Lituaniæ duce.

Quam fera Vitoldi Lituaniæ ducis crudelitas esset (is enim Sigismundi imperatoris temporibus fuit) experimento eo ostendebatur quod fallere nunquam solebat. Nam qui ex populis ei parentibus iudicio damnabantur, ad primum damnationis nuncium ultro vi sibi ipsis illata vitam suspendio finiebant. Ita enim effugere studebant ne visorum pellibus inclusi ab visis dilaniarentur: aut alio tormentorum genere crudelem in modum ut consueuerat torquerentur.

¶ De quibusdam gallis.

Seuius crudelitatis genus Calorus septimus galorum rex in principe raix gallici regni marscallo exercuit: dum furcis appensum scæda morte affecit: quod magice arti deditus centum ac vigintum prægnantium mulierum tum infantium corpora occiderat. Mulier quoque rusticana abauillensis viua combusta fuit: quia infantes peremerat & sale conditos in cibum adhibebat: omnes crudelitatis transgressa terminos: dum in eam seuiret ætatem quæ etiam feras interdum mites inuenit.

¶ De Rogerio vbalduino archiepiscopo pisano.
alijsque ciuibus pisanis.

Seuitia quoque tanto insignior in Rogerio pisano archiepiscopo fuit, quanto pastoralis dignitas magis ab ea abhorrebat. Is enim cum quibusdam alijs gibellinæ factionis ciuibus pisanis ab urbis administratione Vgolinum Gerasdeschum depulit: cum ipsum in eo honore ut guelfum pisani constituerent ut Lucensium atque florentinorum guelfi nominis amicitiam aduersus genuenses conciliarent: quorum res in gibellinorum vbertorum Auriæ Spinulæque manu erant: & a quibus maritimo bello pisani magna clade affecti nouem milia atque insuper ducentos anno salutis ducentesimo atque octuagesimo quarto supra mille e suorum numero desiderauerant. Carcere igitur longo maceratum Vgolinum pollicitus archiepiscopus se incolumem seruaturum si pecuniam quam habebat patefecisset: posteaque eius thesaurum affecutus est. fame cum tribus liberis quadriennio post quam clades illata fuerat ad mortem compulit. sub eo prætextu quemadmodum cum genuensibus per Nicolium petraciū genuensem pepigerat, ut gibellinæ factioni pisanæ urbe administratio restitueretur. in quo non minus cum genuensi populo archiepiscopus fidem violauit non tradito Vgolino quem se daturum promiserat, quam cum Vgolino: cui incolumitatem pollicitus si thesaurum detegeret, postea cum thesauro etiam vitam ut dictum est ademit.

¶ De Caloro ultimo duce burgundiæ.

M iij

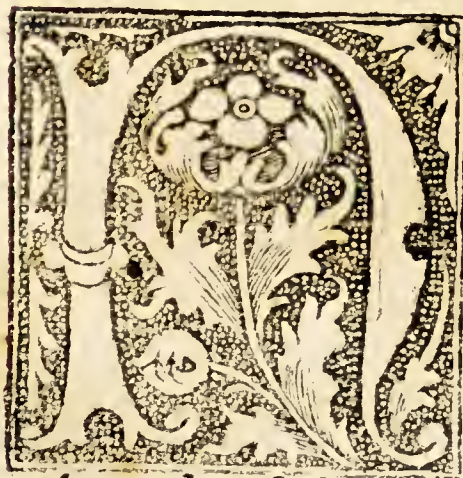
Seu ite terminos transgressa videtur illa quæ in Carolo ultimo burgundie duce dicitur fuisse. Nam vel ipsarum tragediarum portenta superauit: nec vero pauci operis fuerit singula exequi quæ dum ire indulget is nature violato iure per summam immanitatem edidit. Quibus enim ut alia multa omittam pro rei dignitate verbis satis deplorari excise penitus vrbes clarissime Leodium atque Dinantū poterunt? In quibus omnibus igne ferroque foedatis nulli etati aut sexui pepercit: quis etiā sine ingēti dolore illata Heluetijs mala cōmemoret? quibus vno die quingentos in deditiōne acceptos suspendit. In iurie tamen a leodiensibus & Dinantinis atque etiam ab Heluetijs acceptę excusare in Carolo seuiendi atrocitatem aliquo modo debere videntur. Nam alteri in ipsius contemptum episcopatu propinquū eius deiecerant: alteri furcis Caroli ipsius atque procerum eius simulacra appende- rant. Sed proculdubio in dediticios atque in sexum ætatemque imbellem tam crudeliter seuire hominis nimium iræ frena laxantis opus fuisse videtur.

¶ Eius qui opus latinum fecit Interlocutio.

Obsacro lector ne mihi qui rem hac latinam pro virili facere enixus sum vicio dare velis. si quid acerbius dictum videatur: vbi de aliquo vel in seuitia vel alia re parum probata mentionem fieri cōtingit. Coactus sum ea sequi quæ primus auctor vernacula lingua scripsit: In quo & si quantum integra fide fieri potuit summa a me adhibita moderatio fuit: vereor tamen ne quis se læsum putet. Sed eum qui omnia fecit omnia nouit testor nullius criminis culpa minus me quā male dicentie studio laborasse.

¶ De ira atque odio

¶ Caput Tertium.



VALERII ORDINEM deferamus hoc loco de iracundia dicendum est: quæ dum durat insanie furorisque ut effectum exhibet, ita etiam nomen indisplicetur. neque vero aliud vitium magis hominem torquet & dum incipit, & dum vim suam exercet. cuius assidue poenitentia comes est. Sed per sæpe tam seia venit ut fructum aut nullum aut perexiguum afferat. verū cum exprimi eius vis nulla re magis quā exēplis valeat, ad ea descendemus: si ante præfati fuerimus nos cum ira etiā de odio scripturos: quod inter ipsa haud parua videatur esse coniunctio.

¶ De Marcio Sabino.



Marcus Sabinus post Numæ pompilij mortem (Nam cum eo romam habitatum venerat) cum præferri sibi Hostilium in regno videret, cui ipse aspirabat: adeo indignanter atq; iracunde eam rem tulit, vt vitæ tedio sibi ipsi mortem conscisceret. O furibundum profecto hominem: quæ enim incendia? quæ ruina? aut quæ po. ro. strages, effususq; sanguis huius iracundiam explere potuissent? qui cum in populum romanum nō posset / tam acerbe in seipsum seuiuit.

¶ De Valerio publicola.



Valerius publicola ad iram propter consulatum q̄ Marcus regni gratia incensus est. Nam cum arbitraretur pulsus Tarquinijs Bruto in consulatu collegam se futurum, vt Lucretium Collatinum præferri sibi vidit, adeo ira exarsit vt oēs ante id tempus acceptos honores deponeret abiecta q; senatoria dignitate patrocinijs quoq; causarum ac clientelis renunciaret atq; omni publico munere abstineret.

¶ De Spurio Licinio tribuno plebis.

Quoniam equi populo romano arma intulissent atq; ex toto latio Fidenateq; agro prædam abegissent, senatus decreuit vt legiōes aduersus equos conscriberentur. Cum eam rem Spurius Licinius tribunus plebis impediret: atq; eum quidam Senatores imminens periculi atq; detrimentorum monerent quæ toti vrbī inferebantur: Spurius ira atq; odio contra Senatum incensus respondit, passurum se prius Ethruscos aliosq; hostes non prædam modo ex romano agro agere / verum ipsi quoq; vrbī / potiusq; patricios senatumq; dominari: adeo iracundia atq; odium ei bonam mentem ademerat / vt hostes dominos ferre q̄ ciues mallet.

¶ De Populo romano.

Privatis odijs ad publica quoq; transeundum est: cum populus a Senatu videret appium Claudium iuniore consulē cū T. Quintio capitolino creati, ingenti odio commotus quo appiam gentem prosequeretur: ac simul indignat⁹ comitio excessit / ne ad honores euehi quenq; ex ea gente conspiceret.

¶ De eodem.

Quoniam quoq; odium eo tempore in patricios ostēdit: cum per noctem occupato capitolio ab Appio Herdonio Cum quatuor Samnitium milibus consules Valerius publicola & C. Claudius⁹ populū ad recipiendam arcē vocarunt. immobilis enim populus mansit: ceu nihil hostes curaret: captamq; patriā perpeti a latronibus diripi atq;

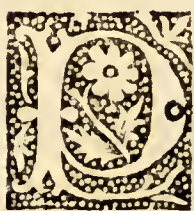
incendi q̄ patricijs morem gerere malebat. neq̄ ante de sententia deduci potuit q̄ petitam legem ei senatus concessit.

¶ Iterum De eodem.



Rapentinam quidem atq̄ haud scio an iustam quocq̄ iram populus ro. ostēdit: cum ad mortem stilis graphiarijs Erixonem equitem in foro percussit: quod ab eo filius nimis seue vapulauerat. Sed sine romanis exemplis facto ad barbaros atq̄ exteros transibimus.

¶ De ægyptijs.



Danniticus ægypti rex illato æthiopibus bello exterorū militum virtuti magisquam ægyptiorum fidere videbatur. Cum autem ob eam rem peregrinos maiore in honore haberet indignati ægyptij ad ducenta milia coacti psannitico rege deserto in æthiopiam tetenderunt. Cum autem ipse abeuntes secutus blande appellaret patrieq̄ & vxorum atq̄ liberorum eos commoneret ægyptij in ira perseuerantes concussis armis dixerūt illis nouam sibi patriam cōparaturos: sublatiscq̄ vestib⁹ cum genitalia membra patefecissent donec incolumem eam corporis partem seruarent monuerunt neq̄ vxores neq̄ liberos eis defuturos. plus enim apud eos indignatio atq̄ iracundia q̄ patriæ liberorumq̄ charitas valuit.

¶ De Gallis atq̄ eorum
duce brennio



Vhemens quocq̄ gallorum ira fuit cum aduersus Clusinos cæterosq̄ Ethruscos populos motis armis pacem cum romanis seruarent. Nam cum inito cum Clusinis prælio rescuissent Fabiū Ambustum legatum romanum qui ad conciliandam inter gallos Clusinosq̄ pacem missus erat in prælium cum Clusinis descendisse atq̄ gentis suæ gallumvnum interemisisse: ira ac poti⁹ furore repleti omnes Clusinis romam petierunt occisisq̄ omnib⁹ quos inuenerant sacra atq̄ prophana incendio ruiniscq̄ fœdarunt.

De Cambyse persarum rege.



Dersarum rex Cambyse Darij filius cum Amasis ægyptij regis filiam in matrimonium petisset atq̄ Amasis verit⁹ ne ea potitus non vxoris loco sed in concubinarum numerum retineret aliam pro filia ei simillimam misit: quam rem Cambyse cum cognouisset ira exarsit atq̄ cum ingenti exercitu in ægyptum descendit: vbi cum defunctum Amasim inuenisset filium eius psanniticum regno deiecit. Ipsius quoq̄ amasis corpus sepulcro eruit & tanq̄ viueret verberibus cædi acutiscq̄ ferramentis totum pungi ac deinde in foro com

buri. neq; enim animaduertit plus in se ipsum iracundie flammis telaq;
Amasim seuire. quod ea iracundiæ vis ac natura est vt semper auctorem
torquere incipiat.

¶ De Septimio Seuerō.

Septimius seuerus imperator tanq̃ immemor esset se a Iuliano im-
peratore olim delcuisse, Clodium albinum ob similem culpam po-
steaq̃ proelio victum interemit, nudum eius corpus pro palatio proijci
iussit: ad quem cum ipsius equus accedere formidaret, calcaribus ada-
ctum coegit corpus ipsum calcare. Indigna profecto res vt vir qui iam
sexagesimum excederet annum tam graui contumelia romanum virū
non modo nobilitate verum etiam imperatorio honore insignem affice-
ret neq; vero hoc egisse contentus fuit: illic enim corpus Albini retinuit
quoad foetore compulsus iuberet in flumen proijci.

¶ De Tertuliano.

Quāto ira atq; indignatio possit, & q̃ hominum hebetare in-
genia atq; animos soleat Carthaginensis Tertulianus declara-
uit. nam cum antea singulari vitæ innocentia esset ac permul-
ta de catholica religione ingenti doctrina atq; eloquentia scripsisset: romę
quorundam clericorum cōtumelia effectus maiore idignationis ad quā
permotus erat q̃ honoris propriæ salutis habita ratione ad hæresim tran-
siuit: ac paruum montani phrigij dogma secutus aduersus catholicam fi-
dem scripsit.

¶ Recentiora De Alarico rege
gothorum.

Recentioris iracundiæ p̃cipium in Alarico gothorum rege fa-
ciemus. Is cum ab honorio imperatore obtinuisset vt ī galliam
ad quærendas nouas sedes proficisci posset: & iam profectio-
ni se accinxisset: iuxta urbem vercellas contra fidem datam solenni domi-
nicæ resurrectionis die Saulus Stilicone missus penes quem eo tempo-
re occidentalis imperij administratio erat, eum inuasit. Alaricus au-
tem cum strenue ingentiq; animo se tueretur, ac diu grauitaq; prælia
tum esset: tandem romanum fudit exercitum vehementerq; ob eam rem
indignatus omīssa gallia retro exercitum conuertit: atq; omnibus vsq;
ad urbem Romam direptis incensiq;, quid ira posset ostendit. urbem
enim quam primo galli fabij ambusti culpa incēderant, nunc quoq; Sti-
liconis qui tueri eam dedebat perfidia cum ad eam vlciscendam gothi
se conuertissent euertit: id enim iræ magnitudo gothos vt agere auderēt
compulit, quod antea ne cogitare quidem ausi fuissent.

¶ De Totila gothorum rege.



Othorum rex Totila recepta vrbe Roma quam ei Bellissarius a Iustiniano in italiam missus ademerat oratores ad Iustinianū Constantinopolim misit: petiit ut ipsius iustiniani auspicio ac nomine obtinere ac regere urbem ipsam liceret. Cum autem accepisset Iustinianum conditionem repudiare repente immanem regem atrox ira impulit: ut urbem quam mortales alij spectando admiratione capiebantur quæ orbis terrarum erat caput & cuius iam possessor erat incendio ruinisq; totam deformaret: muris quoq; nudatam quadraginta diebus feris ut in ea stabularentur donec denuo ipsa Bellissarius potiretur permisit.

¶ De Constantino militari tribuno.



O bello quod cum Bellisario gothi gesserunt cum vnus militum Constantini tribuni romano iuueni insignem specie ensem ademit: atq; Constantinum Bellisarius reprehenderet quod tam insolenter agi a sui ordinis milite pateretur: reprehensionisq; minas pro imperio adderet, nisi gladius repræsentaretur: adeo indigne eam rem Constantinus tulit, ut præ magnitudine iracundiæ Bellisarii dignitatis ac vitæ suæ immemor pugione quo accinctus erat Bellisarii pectus peteret. propter quod facinus statim comprehensus ac laqueo enectus fuit.

¶ De Monte.



Nihil profecto metitur ira: quemadmodum Montis accolæ montis Silicei in patauino agro factum testatur: qui proditiōis infamulatus cum Veronam ad Ecelinum tyrannum honeste tamē deduceretur: fortasse animos ei faciente Innocentia, magnis clamoribus vociferabatur, neq; se neq; suorum quemquam proditiōis infamia ac crimine vnquam laborasse: quæ verba cum tyrannus a palatio audiret, in propatulum descendit vbi mons erat deductus: subitaq; concitatus ira atq; toruo vultu Monti appropinquans inquit / proditor etiam hiscere audes? quo verbo tanta animi indignatio Montem perculit ut nequaquam excusare obiectum crimen cogitaret. verum in tyranni collum inuasit, adimereq; pugionem quo cinctus erat contendit: quod cum facere nequiuisset in terram prostratum vnguibus atq; dentibus ita deformauit: ut vix multis diebus sanari vulnera possent. tandemq; oppressum enecauisset nisi ab astantibus ministris Ecelinus adiutus & Mons interfectus fuisset.

¶ De Ioanne Andrea Lampugnaro.

Nec mons de quo dictum est primus fuit neq; vltimus quem ira in grauissimos casus ac deinde in miserandam mortem deduxerit:

Nam ætate nostra Ioannes Andreas Lampugnani Mediolanensis ciuis in iudicio contendebat cum Branda Castilionense comensi episcopo in qua re vir qui patrimonium alea ac prodigalitate decoxerat cum litis detrimenta grauiter ferret & vt fieri solet in principem malorum suorum causas conferret in tantam non iram sed rabiem exarsit vt neglectis quæ supererant fortunis neglecta ipsa animæ salute atq; præsentī vitæ cum sextum mensem in ea animi perturbatione perseuerasset ingressum Mediolani principem Sancti Stephani fanum qua die illius memoria colitur vt missarum solemnitas audiret a tribus comitibus adiutus interemit. neq; vero militaris cohors quæ armis tegere principis corpus solebat tueri eum potuit. quia repente Io. Andreas cum nullus tam grande facinus ausurum quenquam putaret ad patrandum scelus apparuit. qui dū postea re peracta apparitorum telis confoderetur sæpius ita mori volo horrenda voce exclamauit. O ferum profecto atq; feris exagitatum peccatus: O cæcam iram immo potius ferinam atq; immanem rabiem: adeo cupide alienam appetere mortem vt propriæ vitæ immemor fieret: nā si scribendo dira Io. Andreæ facies (ne venatum animum dicam qui interius latebat) ita vt erat exprimi posset: horrenda a deo proferretur figura, vt solo illius conspectu ne dum iræ quæ in viuente erat magnitudine territi mortales omnia alia quæ ipsum intueri mallent.

¶ De Gualtero comite Brenensi.

Ermiciosi quoq; exitus exemplum propter immodicam iram Gualterus Brenensis comes præbebit: cui Tancredi olim Siciliæ regis nati maior filia nupsit & ipse tanq; soceri regnum hæres cum quadringentis tantum militibus profectus mira fortunæ felicitate ingentiq; animo pene omnia receperat. Mortuo enim Henrico imperatore relicto Federico filio impubere populorum discordiis agitatum regnum nutabat atq; ad Gualterum pleriq; inclinabant: Sed postremo cum a Theobaldo germano apud urbem Sarnum Gualterus deuictus in eius potestatem venisset tanto odio atq; vefania in Theobaldum exarsit vt cum tertio die posteaq; captus fuerat Theobaldus liberaturum se gualterum offerret: atq; in amissum penitus regnum restitutum si loca quæ ipse in eo regno possidebat confirmare vellet Gualterus nihil amissum regnum cogitans qd recuperare, nihil ad captiuitatem considerans quam exuere poterat: vt fera amens rabidaq; respondit neq; ea quæ Theobaldus offerebat neq; longe maiora tam vilis hominis manu accepta vnquam grata esse habiturum quo responso haud ab re indignatus Theobaldus quod tam insigni iniuria ab eo quem captiuum habebat af-

ficeretur, interminatus est se facturum vt tantæ contumeliæ eum poeniteret. Sed hac re Gualterus furore etiam magis exarsit: ita vt laceratis vestibus laceratis etiam fasciis quibus vulnera alligauerat, exclamaret/ viuere amplius nolle posteaq̃ in eiusmodi hominis manu esset. qui minitanter in eum ageret. Itaq̃ ipsa vulnera atq̃ intestina disperfit. & cum vltra neq̃ cibo neq̃ medendi aliqua arte curari vellet iratum furibundū q̃ spiritum vi extra corpus suum exegit/ vnica filia relicta. Huius igitur Gualteri imaginem si tecum lector animo proposueris, pristinae fortunę recuperationem propter odium aspernantis/ deinde manum sibi sibi inferentis propter amētiā / iudicabis proculdubio iratum hominem non a ratione solum aberrare, verum omnibus quoq̃ humanitatis sensibus spoliatum sub humana specie moribus in feram cōuerti quanq̃ ferarum nulla adeo vt hic in seipsam seuire cognoscatur. Nunc a priuatis ad publicas iras transeamus.

¶ De populo romano.



Rta inter Ioānem decimum pontificem atq̃ Albertum ethru-
riæ marchionem discordia/ quia Albertus pannonas aduersus
romanam ecclesiam mercede conduxerat, qui iuxta gētis suæ
morem ferro atq̃ igne omnia foedabant: indignatus ob eam rē
populus romanus quod illorum discordijs romanus ager vastaretur/ ca-
pto Alberto caput ademit. exercitus quoq̃ pontificem manibus in eum
iniecitis in carcere puluino ori obiecto enecuit: nulla in vtroq̃ dignitatis
vel ecclesiasticæ vel secularis habita ratione.

¶ De Stephano Sexto pontifice.



Tephanus sextus pontifex in formosum pontificē quanq̃ mor-
tuum quod is interdum ne ad pontificatum ascenderet obsti-
terat/ odij tenax fuit adeo vt erui e sepulchro corp⁹ iusserit. ad-
emptis pontificijs vestibus atq̃ ornamentis seculari amictū indumento
vt extra ecclesiam sepeliretur statuit: manuū quoq̃ digitos abscidit tan-
q̃ mortuum sacerdotali atq̃ pontificio honore priuare vellet ac piscibus
deuorandos in amnem abiecit. adeo propter odiū amissa ratione vt domi-
nicæ admonitionis de iniuriarum remissione rationem nullam haberet.
Malus enim grex ita a semita veri pastoris aberrauit vt pontificatum in
tyrannidem conuerteret.

¶ De Lothario gallorum rege.

& Sergio tertio pontifice.



Ergius tertius pontifex odij iniquus vltor, formosi pontificis
de quo diximus corpus denuo erutum a secundo tumulo palā
in foro capite mulctauit/ ac deinde in amnē tiberim piecit: ob

id solum vt Lothario gallorum regi morem gereret: qui hoc odio formosum defunctum prosequeretur, quod ipsius opera imperium a gallis ad berengarios transierat. nonnulli quoq; arbitrati sunt in formosum seuiendi apud Sergium eam fuisse causam: quod i pontificatus creatione formosus nonnunq; Sergio restitisset. Cæterum quæcunq; eius rei causa fuerit: profecto & turpis habita est / & vnde magnum in auctorem dedecus atq; infamia resultauit.

¶ De Clothario gallorum rege.



Ra proisus furoris plena Clotharii galorum regis fuit Clodoueo patre orti / qui alio nomine Clouis quoq; nuncupatus, primus gallorum regum habitus est: qui christianum nomen profiteretur. Nam cum inuidorum opera respersum falsis criminibus Gualterum iuetoti dominum regis cubi- culi honore atq; ministerio insignem expulisset: & is decennium in oriente aduersus Christi hostes pugnando consumpsisset: inde postea reuersus cum regi Clothario Vigili pontificis scriptas in commendationem suam litteras in templo reddidisset ea die qua Christi redemptoris mortem ecclesia ingentibus ceremonijs celebrat: arbitratus & loci & temporis ratione clementiorem se regem habiturum, ex toto eum opinio fefellit: quod propter modum correptus furore rex Clotharius eum manu sua crudeliter occidit. Quamobrem acerbe a pontifice reprehensus cum præterea etiam eum conscientia (id quod persæpe in ira contingit) torqueret: vt pro tanto crimine quantum fieri poterat satisfaceret, sicuti nimia ira atq; superbia palam deliquerat / ita etiam palam atq; humiliter corrigere crimen voluit. Gualteri enim hæredes ac posteros item iuetoti vibem atq; agrum ab omni gallici regni imperio ac seruitute liberauit. Itaq; ab eo tempore eius loci potiti homines regio nomine insignes facti sunt: neq; vero iuetoti exiguitas obstitit (quanq; vndiq; eum gallici regni loca ambirent, & a rege gallico defenderetur) quin subiectionis ius nullum agnosceret.

¶ De Bonifacio octauo pontifice.



Vis immensi odij magnitudinem enarrare possit / qua bonifacius octauus pontifex gibellinam factionem prosequutus est: facinus profecto non modo sacerdote indignum sed ne latroni quidem aut pyratae congruens, nam qui pro pastoralis officio extinguere odia debebat / ea ipse verbo atq; re inflammabat. Itaq; cinerum die cum mos esset / vt pontifex ecclesiasticorum antistitum capita cinere aspergeret. vt ad porchetum Spinulam genuensem archiepiscopum peruenit. quod gibellinae factionis esse putabatur, cinerem non capiti insperfit sed in oculos peruersæ enunciatis solemnibus verbis coniecit. dixit enim

memento te gibellinum esse & quod cum gibellinis in cinerem reuerteris. tanta enim odij vis scelerato pectore insedit vt sacra verba ad euomendum factiosę mentis virtus peruerteret.

¶ De populo Florentino.



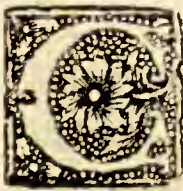
Egnante Neapoli Manfredi cum gibellina factio vrbe Florentia ab aduersarijs pulsa: Manfredi atq; senesiu ope subnixi redire in patriam contenderet: ingentibus copijs ad amnem arbiam aduersus Florentinum populum vrbe egressum acriter dimicabat. eo ipso tempore gibellini qui in castris florentinis erant, facta ad hostes transitione auctis exulum viribus florentinum populum terga dare coegerunt. In quo proelio bucca abbas (id gentis nomen est) gladio florentini populi signifero qui e pacia gente erat, manum abscidit. Florentinorum igitur ac foederatorum multa hominum milia eo die desiderata fuerunt. adeo enim gibellinorum pectoribus odium in guelfum nomen insederat, vt nulla honoris aut patrię charitatis habita ratione suos euertere, & gloriam hostibus tradere non erubuerint.

¶ De Henrico hispaniarum rege.



Oriente Ioanne Castulonensi rege eius nominis vltimo superstites duo filij fuere Henricus atq; helisabeta, quę postea Ferdinando Ioannis Aragoni Sicilię regis filio nupsit: cum autem Henricus Elisabethę frater procreationi impotens haberetur. atq; vt interdum contingit verbis cum eo soror contendens dixisset, etiam inuito ipso se post eū regnaturam: tantum ex eo indignationis Henricus concepit, vt statueret omnino operam dare ne sorori quod optabat succederet. Itaq; cum hispanum iuuenem conspexisset decora quidem facie sed humili fortuna natum nomine Belthramum Cuenam, in regiam eum acceptum ducem Alburchechemsem creauit: egitq; vt cum regina concumberet. Itaq; filiam edidit cui Elisabeth nomen editum est: quę magnorum in castulonensi regno post Henrici mortem motu causa extitit: alijs filiā alijs sororem ad capescendum regnum vocantibus. Quamobrem cū soror viribus superior fuisset, filia in lusitaniam profugit retento regio animo nomineq; & si eā qui diuersas partes fouebant Beltramicam appellarent.

¶ De Stephano Konth equite pannonio ac comitibus.



Vm Sigismundus Brandeburgensis marchio vxoris gratia ad pannium regnum peruenisset: patuit quantas vires insitum a natura iter Bohemos pannoniosq; cdiū haberet. nam cū Sigismundus Stephanum konth pannonium equitem atq; cum eo

alios viginti equites veluti parum dicto audientes comprehendere iussisset cathenisque vincti omnes ad eum deducti essent: nullus eorum vnquam regem ne capite quidem conuiuens honore dignatus est neque regem suum nominare voluit malueruntque non ipsi modo verum ipsorum quoque ministri prius capite multari, quam sententiam mutare. inter ministros autem conuicia stephani alumnus cum domini mortem grauer quæreretur: & cum quia adhuc tenera ætate erat Sigismundus multa promittens solari vellet: offerretque se suorum numero eum habiturum, is turbato vultu plenisque animi indignatione verbis respondit, se nunquam scroffæ boemæ subiturum seruitium: atque in hac animi obstinatione interemptus est.

¶ De Genuensibus aduersus pisanos.

No adhuc exemplo genuensium .s. iræ atque odij posito huic materiæ quæ rabiei plena est finem faciemus: anno salutis ducentesimo atque octuagesimo quarto supra mille, cum bello inter se genuenses atque pisani decertarent: genuenses captis duabus pisano rum triremibus, cum Siraculis in sicilia appropinquassent, atque per noctem extra urbis muros triremium patronos in furcis suspendissent, reliquam naualem turmam vendiderunt præcio in singulos vnus cæpe constituto: eam ignominiam longe grauiorem quam ipsam mortem arbitrati.

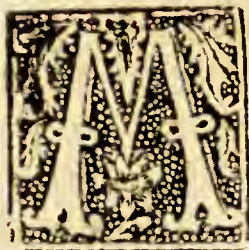
¶ De Auaritia

¶ Caput Quartum.



E AVARICIA IAM TANDEM scribamus quæ fomētum auaritatis est: atque virgens ad omne scelus calcar: ab animis enim in quos semel ingressa est amicitiam honorisque desiderium pelit: ac nunquam inde egreditur, quin potius cum annis crescit: & quamuis senio subeunte corporibus vires decrescant, habendi cupiditas tempore ipso augetur: & quo minus ad viuendum spacijs superest, tanto plus struendis intenta opibus timidius necessaria promit. Itaque quicumque auaricia captus laborat cum neminem amet a nullo etiam amatur. & cum omnia auro postponat. quanto plus auri possidet tanto plus querendo inhiat: veluti hidropicus qui bibendo semper magis sitit & si totum aqua perfusum plenumque corpus habeat. Quæ res effecit ut non sine ratione omnium italorum consensu in idem conuenientium nomen (Auaricie enim comes semper est miseria) auaros omnes miseros esse dicamus.

¶ De Persa Macedonum rege.



Miseros esse auaros exemplo suo persa vltimus Macedonū rex ostendit a paulo Aemilio superatus ac captus, nam a reliquis militibus desertus paulo anteq̃ caperetur magna rum promissionum spe paucos quosdam Cretenses secum retinuit promissorum pignus fuere data aliquot aurea vasa. cum autem Cretensium præsidio in tuta se loca recepisset: pollicitus se pecuniam daturum vasa a Cretensibus recepit: & cum vasis pecuniā quoq̃ retinuit. Itaq̃ ab ipsis etiam Cretensibus destitutus cum nullo alio q̃ auro comite in Samothraciam profugisset ab Aemilio captus Romam in triumphum quemadmodum tanta auaritia dignum erat pductus fuit. nam cum in bello pluris aurum q̃ homines fecisset tandē experiendo cognouit aurū se: quia homines quibus aurum defenderet nō habebat vna cum libertate ac regno amisisse.

¶ De filio Tigranis Armeniæ regis.



Vm Tigranem armeniae regem Pompeius deuicisset: & is ab eodem Pompeio in regnisquæ ante possidebat restitutus in romana castra ad salutandum Pompeium venisset maiore natu filiorum prosequente a toto exercitu amenter exceptus: & a Pompeio cœnæ honore dignatus: post epulas Pompeio totiq̃ exercitui ingentia munera contulit. Cum postea filius quoq̃ inuitatus esset respondente eo tanti se cœnam emere nolle, Indignatus Pompeius custodiri eum iussit: ac romam in triumphum duxit. nam patre eius ob liberalitatem in regnis relicto auarū filium qui abiecto erat animo vna cum regno libertate quoq̃ priuauit.

¶ De Tiberio romano principe.

DE omni viciorum genere scribendi abunde romani principes vt ante etiam dictum fuit. exempla sumministrant: iter quos auaritia Tiberium cæsarem notabimus. Occidit enim Gn. Lētulum augurem patricio genere vitæq̃ modestia ac virtute impense laudatum posteaq̃ is eum hæredem scripserat. veneficij Lepidam foeminā innocentissimā cōdemnauit vt Quirino diti atq̃ orbo morem gereret fretus ob nautam eam operam se eius futurum hæredem. Vononum quoq̃ parthorum qui per seditionem regno pulsus ad eum cōfugerat postea q̃ opibus spoliavit quas ingentes attulerat iterem it. Itaq̃ cum Lētulum vt hæreditate potiretur occidisset & spe alterius hæreditatis innocentē foeminam damnasset: ac preterea regem spoliasset interemissetq̃ qui sub fide ad eum se receperat: cum ipse maiore orbis terrarum parte poti

retur, satis intelligi potest quam ingens eius esset habendi cupido: etenim etiam si in humili fortuna natus priuatam egisset vitam, pudere tamen tantæ turpitudinis eum debuisset. verum ut hæc in eo horrenda fuerunt, ita quæ sequuntur dedecoris plena.

¶ De C. Caligula imperatore.

Caligula post immensas profusiones (delicijs enim animum explere voluit) ad auariciam atque rapinas conuersus (id quod agere solent quibus expendendi nullus est modus) testatores ut ipsum hæredem scriberent cogebat: quos postea si superuixissent veneno tollebat: ridendos ducens quod condito testamento superuiuerent. Superante demum cupiditate atque auaricia foeminarum marumque Lupanar in palatio condidit ac misit qui per urbem cursitantes obuios ut fructuosum vectigal principi redderent inuitarent. Coacta igitur ex eo vectigali ingenti pecunia, cum in ea nudum se prouolueret auri auiditatem explere contēdebat. O ingentem nimiamque auaritiam: quæ in tanto imperio tantum principem excoecatum in eam vilitatem abiectiōemque deduxisti: ut neque dedecus suum neque imperij ignominiam agnosceret: cum se veneficum atque Lenonem præstaret quod nemo ne obscuro quidem ortus loco quamuis inopia pressus vix quin erubesceret in occulto agere posset. Tu sanguinem. tu honorem. tu vitam tu deum auro parem quibus nulla vis auri par esse potest duxisti. a quo si necessarium expendi usum ademeris, nulla magis quam e saxo utilitas sentitur quin ex eo habendi insaciabilis auiditas prouenit: & eius amittendi perpetuus timor, cui odium atque inuidia comes nunquam desinit esse.

¶ De Commodio imperatore.

Commodus imperator omnium auarissimus alienæ mortis facultatem cupientibus facile pecunia permisit: omniumque aliorum criminum impunitatem auro condonauit: palam litium capitaliumque criminum iudicia vendidit: haud secus quam si publicis nundinis venundandæ merces essent. Ceterum iam a tam tetre crudelisque auaritiæ molestia ad minus seua eius crimina descendamus.

¶ De Galba hispaniarum proconsule.

Galba antequam imperaret hispaniarum proconsulatum sub Nerone gerens: cum ei Tarraconensis ciuitas dono coronam auream daret: quam ponderis quindecim librarum dixerunt esse statim adhibita statera iussit pondus inspicere: & cum iuenisset tribus libris minusque dictum fuerat pondus esse, munere tanquam deberetur in obligationem conuerso postposito pudore a tarraconensibus tres libras quæ coronæ

deerant exegit.

¶ De Vespasiano imperatore.

Vespasianus imperator et si aliorum principum scelere effectum est ut inter bonos annumeretur: tamen haud mediocriter auaritia laborauit. Nam cum ab amicis reprehenderetur quod rapaces homines in prouincias atque ad obeunda publica munia mitteret: respondebat eis se tanquam spongia uti quia rapinis locupletatos ipse postea spoliaret eos enim pro crimine quo ipse laborabat huiusmodi penam parum honestam multabat.

¶ De eodem.

Dem filio Tito reprehendenti quod ex vilissimis rebus cogere pecuniam non omitteret. dixit ut follem pecunia plenum quem a procuratoribus allatum tunc ante se habebat olfaceret. experireturque quid nam oleret: & respondente Tito grauem nullum inde odorem sentiri: ridens dixit ad qui hoc lotium est: nam ex urinae vestigali haec pecunia confecta est. Neque enim animaduertere voluit urinae fetorem cui auaritia esset coniuncta & si nasum non laederet famam tamen denigrare.

¶ De exercitu Titi Vespasiani
Ro. principis.

Vrum inexplabiliter ac scelerate nimis sitire se ostendit romanus exercitus cum hierosolymas Titus obsideret: iudeos enim qui ab urbe fame compulsi profugiebant deuorata aurea moneta ut ita eam ab hoste incolumem seruarent medios ferro diuldebant: ut in intestinis aurum quod deuorauerant inquirerent cum pusillam horam qua ventrem exonerantes inter stercora aurum effunderent praeter nimiam cupiditatem ferre non possent: bi duo enim duo iudeorum milia per hunc modum milites interemerunt: pluresque occidissent, nisi Titus graui proposita pena eam rem interdixisset.

¶ De Argiraspidis.

Argiraspidæ post magni Alexandri mortem ab Eumene Cardiano conducti qui vnus successorum Alexandri fuit cum eo aduersus Antiochum bellum gerebant: qui ut impedimenta recuperarent paulo ante ab Antigono adempta, nulla fidei atque honoris habita ratione Eumenem captum Antigono prodiderunt: sed ut pro perfidia atque auaritia parem gratiam ut digni erant acciperent: iterum ipsis impedimentis spoliati omnium egeni nisi perfidiae infamia remanserunt: atque in tanto Antigoni cui eam operam nauauerant atque eius militum odio post id factum fuerunt ut eorum nullus in patriam viuus redierit.

¶ Recentiora De Constantia galli
Cæsaris coniuge.

Nter recentiora auaritiæ exempla prima commemorabitur Constantia Constantini maximi Augusti filia: & galli Cæsaris/qui in orientem regebat coniūx quanq̃ autem plerunq̃ in eo sexu aut prodigalitas insignis aut tetra auaritia conspici soleat, id tamen quod ipsa patrauit tam longe ab officij meta discessit vt fidē vix inueniat. Quis enī facile adduci possit vt credat, tam sublimis fortunę foeminam iussisse Clematiū Alexandrinū virum innocentem indicta causa interfici: & nihilominus ita res fuit: gemato enim monili corrupta a Clematij socru/generi mortem ei vēdidit: quem inuisum locrus habebat: quia vir probus stupri ab ea interpellatus tanta turpitudine abstinerat: cuius rei quotiens mentionem fieri contigeret/haud facile dijudicabitur quid potentius extimari debeat: effrenane in Clematij socru libido/ an Clematij honestas, aut rapacis Constantiæ auaritia.

¶ De Constante tertio imperatore.

Constans tertius Focæ imperatoris ex Constatio maiore natu filio nepos ex grætia ad urbem Romam profectus, omnibus sacris prophanisq̃ locis spoliatis: quinq̃ diebus quibus in ea vrbe mansit/ tantum statuarum ac reliquorum ornamentorum inde abstulit, quātum antea ex magno numero omnes barbari qui urbem Romam diripuerant nō abstulerunt: adeoq̃ acerbe populos imperio parentes atq̃ non in postremis sículos grauibz tributis pressit/ vt multi vendere filios cogerentur: adeo a primis principibus degenerauit. qui non solū ornare studebant urbem Romam verum etiam victui necessaria populo: atq̃ insuper pecuniam large præbebant. Id gloriæ ex donationibus quærentes/ quod in rapiendo Constans sibi proposuerat. Cæterum cum in Sycilia a militibus suis interfectus esset: Saraceni qui per id tempus in Sycilia panormum urbē occupant in Aphricā omnes Constantis rapinas deuexerunt: cui id contigit quod plerunq̃ auaris solet, vt opum quas rapinis congesserunt/ hi possessores fiant quos minime arbitrabatur: ac penes raptorem auarumq̃ infamia ac crimen maneat cum alij recto dei iudicio rapinarum commodo ac voluptate perfruantur.

¶ De Exercitu Balduini secundi
hierosolymarum regis.

Euitiam immensæ iunctam auaritiæ qua romani milites/ vt ante dictū est vsi sunt/ dū exinteratis iudæis captiuis deuorantū ab eis aurū in intestinis pquirit exerceere etiā Balduini se

cundi hierosolymarum regis milites in turcas / quos deuicta caesarea in ea vrbe ceperunt. in eis enim immensa habēdi cupiditas pudorem eum vicit qui iure in eo bello seruandus erat quod sub religionis titulo & non plura habēdi cupiditate Balduinus gerebat.

¶ De Rodulpho imperatore.

Rodulphus imperator natione germanus adeo auri cupidus fuit / vt Italicas vrbes parua pecunia ab imperij iure ac nexu liberaret: paruum enim compendium cum dedecore maluit q̃ honeste ingenti regno potiri.

¶ De Benedicto nono pontifice.



Auarum nimium imperatorem haud indecenter pontifex auri auidissimus atq; tenax sequetur. Is Benedictus non⁹ fuit: qui Gregorio Sexto pontificatum vendidit: quem credibile est si tantum emptorem inuenisset, seipsum quoq; venditurum fuisse: ac libertatem vitamq; ipsam auro si magna eius vis oblata fuisset postpositurum.

¶ De Petro primo Castulonensi rege.



Vo nomine pro rei indignitate appellare poterimus id quod Petrus Castulonensis rex aduersus Maomadam Granate regem impie gessit: cū ad eum opis petende gratia aduersus alios Mauros venisset: omne enim aurum quod secum attulerat rapacissimus rex Petrus ademit: & cum palam iaculari cum suis iussisset primus fuit qui eum manu sua iaculo peteret. Hunc ne auarum an crudelem aut ignauum nuncupabimus? aut eo solo contenti erimus quod infelix maurus rex tunc corā ei obiecit? Dixit enim petrum regem turpem nimis triumphum ducere de rege qui opis salutisq; gratia in eius fidem se recepisset: violata fide / violato naturæ foedere / atq; omni humano neglecto, more spoliato atq; occiso.

¶ De Superbia.

¶ Caput quintum.



¶ De Xerxe persarum rege.

DE SVPERBIA ATq; INSOLENTIA scripturi: vt quæ ipsorum criminū vis sit quātaq; secum mala tulerit ac ferat, præfari nos multa non oportet. neq; enim quisq; est quem lateat ppter superbiam deturbatum e coelo cum angelis suis Luciferum fuisse / omnibus etiam notum est Adami primi parentis dum

plura scire quærit culpam non alio q̄ superbiam nomine compellari posse: atq; eius criminis magnitudinem ex eo conspici, quod crimine suo in posterum totum genus humanum infecit: nec redimi crimen nisi illius sanguine potuit qui cum patre ac spiritu sancto humanum genus condiderat. quæ duo ingentia mala cum superbia in angelicos choros atq; humanum genus intulerit / frustra est vt ultra alijs rationibus dānosum esse id crimen probemus. Itaq; hæc pauca præfatos nos esse satis erit, si exempla subiecerimus / quibus postea homines in magna incommoda ob superbiam incidisse / ac suis ipsius atq; aliarum rerum quas habere curæ debebant / oblitos ostēdetur. Huius rei primum hic exemplum Xerxes præbebit: cui cū satis non esset superbe in homines agere / idem etiam aduersus mundi elementa facere contendit. primum cum helesponticum fretum traiceret / indignatus ventis mare intumuisse. tanq̄ aquis sensus inesset, verbera ac carceres interminatus ceu vincere vellet / compedes in mare deiici iussit. deinde cum athos longo tractu in mare procurrens nauigationi eius incommodus videretur / a continēti mōtē abscidit. adeo enim a recto sensu superbia eum auerterat / vt maris terrarumq; ac propriæ naturæ inscius videretur.

¶ De Cyro persarum rege.

E Adem superbia persarum rex Cyrus vsus est cum ad babyloniam expeditiōem proficisceretur. fluuium enim Gangem immensæ magnitudinis rapidumq; in trecentos ac sexaginta prouos alueos diuisit. quod in eo eques persa vna cum equo absortus esset. Nam superbæ rei insolens quoq; verbum addidit, affirmans se ita diminuturum amnem qui equiti suo se peruium facere noluerat / vt etiam prægnans foemina pedibus sine labore eum traiectione esset. O immanem profecto superbiam / elementis non secus ac hominibus irasci: atq; ab eis reuerentiam exigere.

¶ De Sesostris ægypti rege.

A Egypti rex Sesostris superbus nimis atq; insolens fuit: qui principes ac rectores prouinciarum ad se quotannis cum munere cogebat venire: atq; ex eorum numero a quatuor veluti equis curui iunctis ad templum trahi volebat. Demēs nimium cui id in mentem non veniret: quod qui hominibus pro iumentis uteretur / ipse ob superbiam magnitudinem amissa ratione bestia iumentumq; efficiebatur.

¶ De Tigrane Armeniæ rege.

T Igranes Armeniæ rex haud minore q̄ Sesostris superbia præditus parentes sibi reges domestico ministerio adhibebat. In mensa enim

atq; alijs rebus eorum opera atq; seruitio utebatur: & cum pro tribunali causas populorum aut legatos audiret, cricum stare tribunali supplicibus manibus in seruorum morem cogebat. Hic autem superbus tanta timidi-
tate laborauit, vteum corā pompeio deflexo genu procumbere atq; ad
eius pedes diadema deponere non puduerit. etenim hæc superbiam leges
esse solent: vt sordidorum corda plerunq; inuadat: quos vt prospera fortu-
na non capit, ita eadem cum terga dedit animo penitus prosterнат.

¶ De Eodem.

Immanam quoq; superbiam stulte nimis idem ostendit: cum arma
in eum L. Lucullo mouente illi qui primus huius rei nuncium tulit
pro munere caput ademit.

¶ De Cambyse persarum rege.

SVperbe quoq; nimis atq; crudeliter persarum rex Cambyses e-
git cum interrogatus ab eo præxaspes persa nobilitate insignis
quid de Cambyse populi sentirent amice respondisset in omni-
bus a persis Cambysem laudari, nisi quod vini appetitior esset:
arcum enim quem manu tenebat Cambyses terendit: & ad præxaspem
conuersus dixit se quāq; immodice potasset, sagittam tamen in medium
filij eius cor directurum, & ita cogniturū præxaspem nunq; tam potum
Cambysem esse vt a vero sensu aberraret. Cum autem in hæc verba sa-
gittam emisset medium adolescentis pectus traiecit: cui cum illa ipsa ho-
ra aperiri totum iussisset pectus inuenta est in cor ipsius sagitta penetra-
uisse: præsuperbia enim cum audiendi veri patiens non esset in amicum
adeo crudeliter seuiuit.

¶ De L. Sylla dictatore.

Cum L. offella consulatum a L. Sylla dictatore peteret: quod ip-
sius opera Sylla urbem prænesti cepisset: atq; iuniorem Mari-
um euertisset, Sylla autem nutu consulatum negaret: neq; ob id
offella rogare desineret: Sylla qui i foro deambulabat manu sua
eum interemit. atroxq; facinus grauiore verborum atrocitate auxit: cum
populo qui in concionem venerat aratoris fabulam narraret: pediculorū
enim morfu vexatum omitta a ratione vestem vt poterat manu sua pur-
gasse dixit: sed cum denuo earum rege bestiolarum morsibus peteretur,
eandem diligentiam iterum adhibuisse: & cum ob id ea molestia non li-
beraretur, vestem ipsam pediculosq; simul in ignem coniecisse: ob eam
rem cohortatus est omnes ne vltra ei molesti essent: nisi eadem ab ipso
perpeti cuperent. inauditam profecto superbiam orbis terrarum domi-
tori populo tanq; mancipijs silentium indiceret: & amicum cuius labore
periculoq; multa esset affecutus quia meritum honorem peteret crude-

liter occidere.

¶ De Roboam iudæorum rege.

In signis quoque Roboam iudæorum regis superbia fuit. Nam cum mortuo patre Salomone populi ad eum misissent oratum ut onera imminuerentur: qui blandiri populis debebat. quod iuuenis in regno nouus esset superbissimis verbis a se reiecit. dixitque tanto maiora ab eis exigere velle quanto ipse patrem virtute antecederet: quo nisi se ipsum falleret longe inferior erat. Itaque eius facti indignitate in desperationem coniecti populi cum decem tribus ab eo rebellassent, Ieroboam primum israelitici populi regem constituerunt. Roboam igitur superbia egit ut israelis regnum ab altero qui iudæ dicebatur diuisionis initium inchoaret.

¶ De Pausania Lacedemonio.

Quod Roboam insolentia inter iudæos peperit, id pausanias superbia inter grecos effecit. nam cum vniuersæ græciæ exercitus aduersus persas conuenisset, pausanias seu nimis omnes verberibus afficiebat qui ante Lacedemonios pabulatum iuissent. nec minore superbia petenti Aristidi Atheniensi se eum grauib. de rebus alloqui velle, respondit sibi tunc audiendi ocium non esse: quibus rebus græcos omnes fastidio affecit: eiusque superbia ante alia reliquos omnes græcos impulit, ut lacedemoniorum fedus atque amicitiam relinquerent.

¶ De Lyfandro Lacedemonio.

Non minus quoque superbum Lyfandri responsum fuit: cum de finibus argiui atque lacedemonij contenderent. Nam cum argiui potiora sua dicerent iura esse: Lyfander stricto gladio affirmavit illius potiora fore iura qui gladij dominus esset effectus. insolenti enim verbo ostendit se vim iusticiæ antelaturum esse.

¶ De C. Iulio Cæsare dictatore.

Caius Iulius Cæsar dictator cum triumphali curru vectus viscum præteriret. ubi e regione prætereuntis tribuni sedebant: vehementer turbatus est aduersus Pompeium Aquilium, quod vnus ex tribunorum numero ut cæteri fecerant ei non assurrexisset: neque vero multo post illum assurgendi honorem quem ei tribunos habere noluerat, ipse vniuerso senatui negauit. venientem enim in veneris genitricis templum sedens superbe nimis excepit: monentemque vestis contactu. C. Trebatium ut assurgeret minus familiari vultu aspexit.

¶ De C. Caligula imperatore.

Caligula ut in alijs immodicus fuit, ita etiam superbia aut potius immanitate omnes humanitatis metas transgressus est. Multorum numinum statuas capita ademit: & suo si milia restituit. Castoris atq; Pollucis templum i vestibuli speciem ante palatij sui valuas transtulit: atq; illic inter deorum statuas sedens tanq; numen coli se iubebat: ac latialem Iouem appellari cum manu fulgur aurata barba teneret. Cum autem interdum tridente manum armaret ut Neptuno similis esset maris numen dici volebat. Idem sibi ipsi templa ac statuas aureas condidit fasianisq; tantum ac phenicoptervis pauonibusq; sacrificabat: Lunam quoq; tanq; si foemina esset, in eundem thalamum ac lectum inuitabat. Iouem etiam se ab vrbe depulsurum minitabatur: quod nonnunq; emissis imbris ludos ac munera quæ edebat perturbasset.

¶ De Domitiano imperatore.

Domicianus quoq; etsi minus amens q; Caligula, non minore tamen animi superbia laborauit. In edictis enim atq; publicis scripturis dominus ac deus appellari voluit: cū adeo eum animi impotentia efferret ut terrarum imperio non contentus cœlestes quoq; honores occupare vellet.

¶ De M. Aurelio Antonino bassiano heliogabalo.

Heliogabalus imperator cum ob superbiam deus haberi vellet, currum conscēdens quem Leones traherent cybellem se nominari iubebat: & bacchum vocari cum curru tigris iungeret cui potandi studio similior fortasse videri poterat. Sed cum immanitate alios omnes excederet vniuersum senatum vrbe expulit: atq; in contemptum seruos togatos nuncupauit.

¶ De Sapore persarum rege.



Non minus superbe quam Domicianus atq; Heliogabalus persarum rex Sapor se egit. Cum ad constantium imperatorem scribens Solis atq; Lunę se fratrem, & qui inter stellas partem haberet nuncupauit nullo erga Constantium honore usus.

¶ De Lucilla



Ngens profecto Lucille superbia putanda est fuisse, quę plerūq; muliebri sexui comes esse solet. Nam M. Antonini filia Lucio Vero imperatori nupsit: & illo mortuo pompeiani nuptias sequuta est: imperatoris insignibus nō omissis: ut imperatoria se de vteretur: atq; iter faciens ignem vnicum honoris signum Augustis

tantum atq; eorum vxoribus seruatum premitteret. Cum autem Commodus imperator eius frater Crispine quam vxorem duxerat primum honorem vt par erat dedisset. Lucilla superba nimis mulier adeo id grauiter tulit, vt aduersus commodi fratris vitam inscio viro pompeiano conspiraret: propter quam rem Commodus eam cum multis alijs interfecit iussit.

¶ De Pallante Claudij liberto.

Sed noua neq; miranda videri debet ea superbia quanq; im-
mensa sit, si eam imperij aut regni alicuius fortuna traxerit.
sed humanitas potius ac clementia mira est si in magna fortuna retineatur quod eiusmodi virtutes humilem potius fortunam ac mediocres hominum status sequi consueuerunt. Inualuit autem magis vt qui ab humili in magnam fortunam conscenderunt prioris humilitatis obliti longe insolentiores fiant qua qui in grandi fortuna orti sunt. Testis est pallas Claudij cæsaris libertus: qui sub eo principe immensis opibus comparatis, cum a Peto accusaretur in Neronem conspirasse: atq; ad rem probandam quidam Pallantis liberti adducerentur, coactus est pallas vt innocentiam probaret superbie sue magnitudinem detegere. affirmavit enim moris sui esse nunq; ministrorum suorum que m-
pia alloqui, sed si quid vellet id eis aut manu aut nutu indicare & si quid esset quod longiore oratione declarandum esset illud eis scribere. Id autem agebat ne cum ministris superbevocis sue dignitatem communicaret. O immanem fastum adeo nimia fortune foelicitate Pallantem efferrari, vt prime fortune gradum obliuisceretur & his in quorum ordine fuerat adeo se illius rei auarum prebere, quod large sine villo detrimento communicari potest.

¶ De Sapore persarum rege.

Superbia profecto immanis ea fuit qua Sapor persarum rex in publicum cornelium Licinium valerianum imperatorem vsus est quem cum proelio superatum cepisset, non solum veluti canem vinctum tenebat/ verum tergo quoq; ac renibus eius pro scamno utebatur. vt commodius in equum conscenderet.

¶ Recentiora De Belphech turca
pesarum rege.

Idem Belphech persarum rex in romanum egit Diogenem nuncupatum Constantinopolitanum imperatorem cum similiter prelio eum cupisset.

¶ De Tamburlano persarum rege.

Amburlanus persarū rex quanq̃ cæteris in reb⁹ moderate fortunam suam ferre videretur, tamen in Paraitem turcarum regem in proelio a se captum (vt duode quibus dictum est, superbae nimis se gessit. nulla enim fortunę varietatis habita ratione cauea Paraitem inclusit: atq; ita currui impositum quocunq; ipse poscisceretur: secum trahebat: eo pro scabello vtens/ vt faciliore in equum pararet ascensum. Hæc autem de quibus nuper diximus, regum exempla/haud in parua ambiguitate iudicandi nos relinquunt: fuerit ne maior in victoribus regibus insolentia, an eorum qui victi fuerunt/vitę nimia cupiditas cum se saltem morte vel pugnando in proelio/vel iam capti tam foeda ac misera seruitute non liberassent.

¶ De Egdaro brithanniæ rege.

Egdarus Brithannicus rex superbię magnitudine notus/Scotię atq; Hiberniæ reges remigare cogebat in ea cimba qua ipse voluptatis gratia vehebatur. Sed iam a secularium hominum superbia tempus exegit vt ad ecclesiasticam transeamus: quę in eo ordine tanto est detestabilior quanto mansuetudinis ac bonitatis studiū ei plusq̃ cæteris congruit.

¶ De Ioanne duodecimo pontifice maximo.

Ioannes duodecimus pontifex cum accepisset e cardinaliū numero duos ad Italię totiusq; ecclesię salutem comodumq; per litteras cohortatos esse Ottonem imperatorem vt confestim in Italiam descenderet: superbum atq; insolens nimis ingenium pro tyranni more sequutus, alteri eorum nasum/ alteri autem manum qua scripserat defecuit.

¶ De Bonifacio Septimo pontifice maximo.

Bonifacius septimus pontifex in urbem romam reuersus a qua propter crimina pulsus fuerat: nulla dignitatis habita ratione Ioāni cardinali innocētissimo viro oculos deffodi iussit: q̃ ei in his quę parum iuste appetebat aduersaretur, & ne de ecclesiasticorum superbia longiorem habeamus orationem/ hoc exemplo contenti erimus: cum sepe eius tam multa habeamus vt interdum vix perferantur. Nam cum huiusmodi homines humilitatem item patientiam atq; patientiam nō inter postrema imperia ab eo acceperint / qui sacerdotalem ordinem constituit quæ imperia ipse qui leges dedit in vita vt verbo ita etiā re obseruauit: pro his virtutibus atq; ira superbia nec minus pompis redūda re inueniuntur. Nā cū regibus cæsaribusq; satis sit aureas vestes ad terrā

vsq; extendere item diademata atq; manum deosculacionem habere: illustres quoq; atq; serenissimos appellari: fuerunt interdum in ecclesia pditionis filij de quibus sub phariseorum nomine Christus prophetauit: qui longe fastu atq; insolentia omnes assyrios atq; medos reges superarent. & cum apostolici nominis successores haberi vellent, apostolicæ vitæ prorsus contrarios se prebebant. Sed manum contrahamus longius quam fas erat in hunc ordinem euecti sumus: quia non inuehi sed mone re quid recte aut perperam actum vel dictum fuit professio huius operis est: vt inde quod deuitent vel sequantur mortales capiant: vltra progres di non debemus.

¶ De Bernaboue Vicecomite medio-
lanensi principe.

BEm proculdubio superbam atq; insolentem Bernabos Viceco-
mes mediolani rerum potiebatur egit: cum massiliensem abba-
tem ab innocentio sexto pontifice ad eum missum, quod ingra-
ta quædam nunciabat, ac postremo apostolicas censuras minitabatur pō-
tificis litteras quas attulerat deuorare coegit: nulla eius habita ratione a
quo abbas legatus erat: cui christiani omnes veluti communi parenti ac
dei vicario supremum debent honorem.

¶ De Rainaldo castilionensi antiocheno principe.

Superbissimi quoq; animi facinus Rainaldi castilionensis antio-
cheni principis in Almericum antiochenam patriarcham fuit
cum per æstatis tempus integram diem vinctum in turris sum-
mitate sub diuo nudo capite ac meile os totum perfusum stare coegit. ita
vt parum abfuerit quin nimio calore ac muscarum tedio conficeretur cu-
ius rei illa fuit: causa quod visus fuerat parum probasse matrimonium ab
eo cum constantia principe initum. quia nulla quatuor liberorum prauo-
rum quos ex Raimundo principe qui primus vir eius fuerat habita ratio-
ne rainaldo constantia nupserat.

¶ De Perfidia & Proditione ¶ Caput sextum



VELLEM SCRIBENDO ASSEQUI possent
perfidiam atq; proditionem concordie pacisq;
hostes his quibus digne sunt criminando verbis
prosequeretur ita enim agendo plurimum me mor-
talium bono consulturum arbitrarer: nam cū hæc
vicia ea sint quorum veneno ac scelere non amor
solum atq; concordia ex hominum societate tol-
lit verū ipsa quoq; hūana societas dissolui solet qd
est quod in eis damnandis satis dici possit: aut in

quo boni magis ingeniorum suorum vires exercuisse velint: siquidem dum proditorem dum perfidiam detestantur monent homines ut ab his caueant quæ cæteris alijs grauiora mala orbi inferunt: sed & facundie maioris res eger quàm nos prestare possimus: & si parum dicendo hæc nobis ostendi possunt exempla impensa quæ mox proferemus ea abunde declarabunt ostendentque quemadmodum in deo amor charitasque consistit contra in perfidia proditioneque dei hostem consistere diuineque nutu persæpe euenire ut qui in alios perfidi fuerunt ipsi quoque eadem aut etiam grauiora perfidiæ ac proditionis detrimenta patiantur illisque etiam hoc adiungi: ut neque satis eos dedecoris sui pudeat neque vñ eorum quæ turpiter admiserunt criminatione careant.

¶ De Antiocho Eupatore Asiæ ac Syriæ rege.



¶ Cum Antiochus eupator aduersus iudeos bellum mouisset: accepissetque a se Philippum rebellasse, pacem cum iudeis firmavit: atque in urbem ac templum data fide a iudeis acceptus nulla pacis inite habita ratione permultos iudeorum gentis cepit: atque occupatis locis munitis hierosolymarum partem maiorem euerxit.

¶ De Diodoro cui triphon cognomen erat.

Diodori triphonis res gestæ vitæque omnis nihil aliud quàm proditio atque perfidia fuerunt. Nam cum is Demetrii Syriæ regis copiarum dux esset ab eo cum aduersus parthos bellum gereret rebellauit: atque Antiocho qui deus cognominabatur se coniunxit: eumque Syriæ regem constituit. Non multo autem post cum demetrius a parthis occisus diceretur idem manu sua Antiochum interemit. paruo enim temporis interuallo duobus inter se contrarijs regibus manifestus hostis ac proditor fuit.

¶ De eodem.

Non minore perfidia ac proditione idem Triphon in Ionatham machabeum iudeorum sacerdotum principem fuit. Nam cum is subsidio Triphoni atque Antiocho deo aduersus Demetrium profectus esset ut prolata ope gratiam referret: persuasit ei Triphon ut exercitum suum a se dimitteret: quod Ionatha cum egisset eum Triphon cepit: atque omnes qui cum eo erant occidit. Nec vero ea proditione contentus, perfidiam quoque addidit. nam cum iureiurando Symoni Ionathæ fratri promississet, si Ionathæ filios & centum auri pondo quæ poscebat ad se misisset, Ionatham carcere missurum omnibus a Symone patris Triphon postea Ionatham occidit. Sed haud longa tantorum scelerum

penes eum voluptas fuit: quod ab Antiocho qui Soter cognominatus est Demetrii filio in Asia apud urbem Apameam proelio victus atque interfectus fuit.

¶ De Ptholomeo Macedoniae rege.



Ruenta prorsus perfidia fuit qua Ptholomeus macedoniū rex in Arsinoem reginam quæ ipsius soror erat usus est. nam cum eius regnum appetere, de matrimonio cum ea egit. quæ quamquam cognitam fratris crudelitatem suspectam haberet, tamen ut filios periculo liberaret, matrimonio assensa est. Itaque cum misisset qui fratris fidem iuramento confirmatam acciperent, priusque ei desponderetur: tandem utriusque assensu firmato matrimonio: deductus Casandriam ptholomeus eo ipso die quo urbem inivit lysimachum ac philippum paruulos in matris Arsinoe gremio confodi iussit atque eam regno ac filiis simul orbatam Samnum in exilium misit. huius exemplo satis homines monentur neque affinitatem neque iusiurandum ad cohibendum proditorem sufficere: neque feram ullam adeo repente ut hominem in speciem suam seuire prius enim quam seuiant ferarum voces exaudiri solent: naufragia quoque anteire tempestates, & ruinas aliquo modo strepitus quispiam precedit ante quoque quam incendia appareant fumus plerumque prouidetur. Sed in contrarium prodicionis ratio tendit, blandis enim verbis atque signis futura atque parata damna tegere consuevit.

¶ De Lyandro Lacedemonio.



Ysander lacedemoniorum dux cum sub amicitiae specie octingentos ad se milesios vocasset, a militibus suis omnes interfici iussit: eodem facto perfidiam immanem atque crudelitatem ostendens.

¶ De Radamisto.



Radamistus pharasmaenis hiberiae regis filius (quæ regio his temporibus georgiana appellatur) facta cum patre discordia quod ei nouercam super induxerat, ad auunculum Mitridatem armeniae regem profugit ab eo benigne exceptus filique quoque matrimonio dignus est factus: dum ita apud Mitridatem agit ingratitudine beneficii quod acceperat foedare memoriam non contentus perfidiam atque prodicionem addidit. clam enim Mitridatis populos ornauit. ac fingens se cum patrie in gratiam rediisse, ad eum profectus omnia quæ egerat detexit. Itaque paratis ingentibus copiis sub eo pretexto ut in albanos arma moueret, in Armeniam aduersus auunculum signa ferri iussit: eumque ab omnibus suis destitutum in arce gornea obsedit. Sed cum prorsus omnia ut designarat Radamisto non successissent: noua prodicione primam cumulare adortus est. nam cum res cum auunculum componere vellet.

le simularet: atq; data fide eum ad colloquium traxisset: cū illius gentis more amborum pollices colligandi essent & haustum ex eis sanguinem vtrunq; gustare oporteret. Is cui viciendi munus erat iniunctum fingēs ad terram funes concidisse, illis Mitridatis pedes implicuit: atq; ita eū cum vxore ac liberis cœpit. & quoniam neq; ferro neq; veneno eos sele surum promiserat culcitris oppressos preclusa anima enecuit: arbitratus huius rei obseruantia quod neq; ferro neq; veneno eos volasset perfidiæ suæ crimen latere.

¶ De Agatocle Sicilie rege.

Vic par fuisse perfidia atq; proditio videtur qua agatocles qui in sicilia regnavit cum in africanam aduersus Carthaginēses traiecisset offellam cirenarum regem occidit: eum enim vt exercitu quem habebat spoliaret filij loco adoptauit: atq; per hūc modum fidem apud eum nactus occidit.

¶ De Appio Claudio decemviro.

Appius quoq; Claudius decemvir non sine collegarum consensu scelerata proditione vsus est. cum icinium dentatum cum exercitu aduersus Crustumetorum populum legatum misit. ordinauit enim vt qui eum in castra persequebantur cum eo per noctem ad explorandum castrorum locum profecti se in hostiū insidias incidisse fingerent: atq; ita eum occiderent. Perfidus enim Claudius nullam dentati virtutis qua sæpe patriam defenderat neq; publici officij neq; quod propter ciuiles contentiones tanto ciue patriam priuaret rationem habere voluit.

¶ De Dauid iudæorum rege.

Vod Appius in Denatum perfide egit popularis factionis odio motus id Dauid iudæorum rex in Vriam militari virtute ac fide insignem virum vsus est. Bersabę Vrię coniugis amore inflammatus, qua viuente Vria potiri desperabat. Itaq; vt explere libidinem posset qua nimium stimulabatur aduersus philisteos quibus cum bellum gerebat Vriam misit: atq; ad militares duces suos in castra perscripsit vt Vriam in eas expeditiones mitterent (eum enim aduersum se cōspirasse criminabatur vnde regredi nō posset) simul enim cum mendatio cædem atq; adulterium insigni proditione perpetravit.

¶ De Tiberio imperatore.

Insigni perfidia in Marabodū qui in germania & Trasipolum qui in Thracia regnabant Tiberius Cæsar vsus est. blādīs enī verbis atq; promissis allectos vt ad se venirent, nunq̃ dimisit.

Archelaum quoque Capadociae regem cum simili arte inductus ad eum iuisset coepit.

¶ De M. Iulio Philippo. Item de M. Q. Traiano decio & C. Vib. Treboniano Gallio imper.



Xhausti profecto pudoris perfidia atque proditione philippi fuit qui cum iunioris Gordiani praefectus esset cum eo ad persicum bellum profectus non id solum egit quod Misiemum eius socerum qui alio nomine Mesocles appellebatur veneno sustulit, verumetiam perfidia atque ingenti astu in loca arida atque sterilia ubi omnium rerum inopia premebatur exercitum deduxit: & cum naues quibus ad exercitum frumenta comportabantur demersisset, subornauit qui ad tumultuandum impellerent exercitum: & dicerent in ea mala eum esse deductum Iunioris Gordiani inscitia. Ab exercitu igitur Gordiano aequatus, imperij societate sprete crudeliter Gordiano caput adimi iussit: atque senatus scripsit Gordianum febre correptum interiisse. & ut perfidiam occultius tegeret indeorum numerum ut alios ro. principes retulit. neque alio unquam nomine quam diuum appellabat: quod secrete haud pauci essent qui rem ut gesta erat non ignorarent: Igitur non puduit tam insigni proditione tantoque scelere principem suum atque eundem innocentem cuius stipendio militabat: & cui officij iure atque insuper sacramento erat obstrictus tollere. Sed ita ferente deo qui iustus est ultor haud multo post Decij opera Philippus una cum a filio militibus interfectus perfidiae suae haud incongruum munus tulit. quemadmodum Decius quoque simul cum filio egit. In thracia enim cum aduersus Scythas bellum gereret a gallo treboniano qui Misiem fines cum exercitu custodiebat proditus ac postea occisus fuit. Id enim persaepe contingit ut proditor de alterius proditione penas sumat.

¶ De Macrino imperatore.

Simili perfidia usus est Macrinus in Bassianum Caracalam: qui cum eius esset praefectus secreto ipsum in castris occidi curauit: corporeque eius cum honore romam remisso inter duos ut bonum principem retulit: Scriptis ad senatum litteris quibus Caracallae mortem dolebat: iurabatque se eius inscium atque insontem esse. Tanquam enim perfidia per se paruum crimen esset periurio eam cumulauit. & quod abominabilius est ei se cui militari sacramento addictus era, tunc ipsius statuendi ius esset diuinos concedere honores dixit: impudenti nimis arrogantia proditionem tegere quaerens.

¶ De Arrio apro.

Arrius aper Numerianum augustum cuius præfectus & socer erat propter oculorum aduersam valitudinem lectica vtentē pari perfidia qua superius nominati occulte necari iussit: neq; ante detecta fraus ac prodigium fuit q̄ clausa lectica putrescentis cadaueris foetorem emisit. Sed deo ita agente (neq; enī alio pro perfidia munere digni erant) breuis apud auctores necis eorum voluptas māsit quæ sibi per prodicionem parauerant: quia ab alijs ipsi vel occisi vel proditi fuerunt. perpetuo & ipsi & quicunq; alij tam nefario crimine frontem iussurunt aut inurent infames.

¶ Recentiora De. M. Flauio Valerio Constantino maximo.

Constantinus maximus imperator Nicodemum Licinium augustum sororis suæ virum atq; imperij consortem proelio superatum cum se eius fidei credidisset capite mulctauit.

¶ De Arbogaste comite.

Arbogastes comes iunioris Valentiniani imperatoris militaris dux: cum viennæ in allobrogibus esset strangulari eum iussit: & vt scelus suum tegeret cum in eius cubiculo ipsum suspendisset diuulgauit quod atrocibus nuncijs percussus erat: molestie impatientem sibi ipsi mortem consciuisse. eo autem scelere vsus est vt ad Eugenium hominem ignauum deferret imperium: & sub eo ipse arbitratu suo imperij habenas moderaretur.

¶ De Stilicone patricio.

Stilico patricius qui Honorij Augusti vniuersarum copiarum dux erat: atq; eiusdem socer ac sororis vir, præterea quoq; Honorij patris testamento scriptus tutor, vt Eutherium filium in imperio constitueret, cum Gothos vincere & ab imperio ingentia sæpe mala posset auertere, occasiones eas cum hostibus sentiens omisit: cuius perfidiam cum romanus exercitus deprehendisset eum interemit.

¶ De Genferico Vandalorum rege.

Genfericus Vandalorum rex immani crudelitate notus: cum pacem cum Honorio augusto iniuisset qua ei ab Honorio aphyricæ pars cōcedebatur: vt accepit in gallia Honorium nouo implicari bello prodicione Carthaginem occupauit atq; diripuit.

¶ De Richimere patricio.

Richimeres patricius aduersus Anthemium imperatorem vsus est. Nam cum ei Cisalpinæ galliæ præfecturā Anthemius dedisset: & vt eum affinitatis quoq; vinculo deuin-

ciret generum alciuisset: arma in socerum ac dominum mouit: violataque pace quam per Epiphanium papiensem episcopum iurauerat, urbem romam ingressus eum coepit: ac varijs cruciatibus affectum occidit.

¶ De Theodorico ostrogothorum rege

Theodoricus ostrogothorum rex cum Odoacrum herulorum regem Rauennę obsideret: & factis inducijs armis agendi ius suū spensum esset, vt de ineunda pace ageretur: multa Odoacri horrea contra induciarum fidem incendit: nec multo post insidiosa inita pace qua Italicum regnum vtrique commune fiebat, Rauennam ingressus Odoacrum occidit: atque Italia Herulos expulit.

¶ De Tagnari gotho.

Tagnaris gothus qui Tarenti prefecturam gerebat, a Totila gothorum rege ad Narsetem qui eo tempore imperij auspicijs aduersus gothos bellum gerebat transiuit: cum autem postea totilam obiisse mortem audisset, eique te iam in regno successisse atque burgundiones ac gallos iuncto cum teia foedere in Narsetem arma mouere, mutato cum fortuna etiā animo & fide ad Machurium qui hidrunti Narsetis nomine presidebat, misit qui nunciaret a se gothorum expectari exercitum: & propterea peterent vt e suis militibus subsidio sibi aliquot mitteret. His verbis Machurius motus cum equites quingenta ad Tagnarim misisset, eos in custodia tagnaris posuit / atque machurio scripsit si recipere equites suos vellet, ante obsides quos ab eo acceperat incolumes restituere oportere. Qua re indignatus vehemens Machurius cum Tarentum cum magna manu vt rem vlcisceretur profectus esset, Tagnaris equites quos ceperat occidit. nec multo post gratiam quę pro tanto scelere debebatur vt equum erat accepit. Tarento em in certamen cum Machurio egressus prelio fusus est / & cum se effusa fuga Tarentum reciperat a tarentinis exclusus fuit.

¶ De Emanuele secundo imperatore.

Perfide nimis ac crudeliter egit Emanuel secundus in urbe Constantinopoli aduersus Conradum imperatorem atque alios christianos qui per Thraciam aduersus christi hostes iter habebāt. Nam cum foedere inito eis commeatus dare deberet, gypso farinae immixto maiorem exercitus partem interemit vt his qui superfuerant necesse esset eam expeditionem omittere.

¶ De eodem.

Non minore quoque perfidia idem Emanuel erga venetos usus est. Nam cum ab eis petisset vt ad se magnarum rerum gratia quas cum eis tractare cupiebat oratorem mitterent: & vene-

si Henticum Dandulum misissent immerenti oculos effodit quo facto ipse quoque fidem sibi ademit

¶ De Michaelē paleologo imperatore.

In signis ea fuit perfidia qua Michael paleologus a Theodoro græco imperatore in Andrinopoli filiis tutor relictus est usus: adhuc enim penes græcos imperatorium nomen erat: quanquā Balduinus belgicę partis (quę flandria nuncupatur) comes imperio atque urbe Constantinopoli potiretur. Nam cum Michael Balduinum galloque inde depulisset, pupillos qui eius fidei a patre crediti erant interemit atque imperium occupavit.

¶ De Teodoro Cominio Macedonię principe.

Detrus natione gallus tertius latinus imperator in urbe constantinopoli cum Henrico in eo imperio successisset: atque eodem tempore cominius quoque græcus veluti imperator eam Macedonię patrem obtineret cui vulgo Albanıę nomen est: ambo in colloquium venerunt: atque colloquio foedus adiderunt: & cum prior Cominius in gallicis castris cum petro ut palam inita pax omnibus declararetur prandisset / postridie ad epulas in castris suis petrum excepit ubi eum pro prandio coepit atque in carcere occidit.

¶ De Vrfō & Engisto Saxonibus anglis.



Vm vortigerius per fraudem Constantium interemisset quem abiecit monachali habitu brithannię regem constituerat: venit Constantij fratres Aurelium Ambrosium atque vterpan dragonem qui in gallię partem brithanniam armoricam nuncupatam profugerant: Vrfum ac Engistum fratres Saxones anglos & Ambrosios christum nondum agnoscentes ut opem ferrent in brithanniam acciuit. Cæterum cum in ea insula Saxones insolenter nimis agerent vortigerius a vortimere filio ac populis brithannicis una cum Saxonibus electus fuit. Sed post vortimeris filij mortem restitutus vortigerius de novo eosdem Saxones ad se vocavit: qui cum maiore quam antea numero venissent, ac vererentur brithannici populi tantam Saxonum multitudinem, ultro citroque data fide in colloquium ventum est in quo vortigerius a Saxonibus anglis captus fuit: atque universa brithannica nobilitas occisa. Denique ipse dimissus eam brithannię partem Saxonibus habitandam quam ipsi voluerunt concessit: atque ab eo tempore non brithannię amplius sed a proprio Saxonum nomine Anglię nomen, & populi angli cognomen habuerunt. Cæterum quanquā ex ea insula angli post ea pellerentur, tamen in eam chariæ temporibus ingentibus copiis reuersi illic sedes ac regnum gregoriј pontificis tempestate

stabiliuerunt.

¶ De Theodeberto gallorum rege.

Dum Ari perfidia Theodebertus gallorum rex i gothos atq; iustinia-
num augustum vsus est: cum vtrisque foedere coniunctus: dum
inter Vitigim atq; Bellisariū iustiniani in italica expeditione
ducem de italiae regno decertaretur: nam cum in Italiam cum
centum pugnatorum milibus ab initio tanq; amicum venisse se ostendisset.
posteaq; copias padum traiecit, apud urbem papiam in gothorum ca-
stra impetu facto ea deleuit: cuius rei cum nullam adhuc haberet noticiā
Martinus illic propinquus qui imperatoris copiis praefectus erat, Bellisa-
rio per id tempus urbem Auximum obsidente, vltro gotis occurrens vt
repentinæ eorum fugæ causam cognosceret, in gallos victores incidit: a
quibus proelio superatus est. Galli aut tã foelici successu quē perfidia asse-
cuti erant insclementiores facti cum comeatibus abuterentur, neq; in poste-
rum prospicerent ad tantā rerum inopiam atq; necessitatem redacti
sunt, vt carne atq; aqua tantum vitam ducere coacti, fluente stomas-
cho vulgo omnes in morbos difficillimarum curationum inciderūt: quib-
us magna eorum parte in Italia morte capta, qui superfuerunt
prædæ inanes atq; dedecoris pleni perpussillo numero in galliam redie-
runt.

¶ De Ludouico Bossoni filio bur-

gundiae rege.

Ludouicus Bossoni filius burgundie rex cum in Italiam aduers-
sus berengarium secundum imperatorem descendisset: ab eo
proelio superatus ac captus vt insigne Berengarij humanita-
tis testimonium extaret liberatus est neq; enim aliud ab eo Be-
rengarius exegit, nisi vt iureiurando promitteret, se berengario viuo in
italiā amplius non rediturum. Sed ipse pro accepto beneficio ingratus
haud multo post cum ingentibus copiis Italiam repeteret (sic enim deo
visum est) prope urbem veronam denuo a berengario superatus cas-
ptusq; quia se ipse fide priuarat oculis a victore erutis lumine quoq; pri-
uatus est.

¶ De Henrico quarto imperatore.

Henricus quoq; quartus i perator singulari pfidia isigne se fecit
Nā cū romæ ante sancti petri aram paschali secundo pontifici
iureiurando adactus promississet se imposterū ab ecclesie locis tã
peraturū, symoniamq; vltra non cōmissurū, duodecimq; germani princi-
pes pro eo ita facturum spopondissent: cū denuo iurisiurandi fidē ab eo
paschalis exigeret, vt periuriū sacrilegio cumlaret pōtificē atq; vniuer-
sos cardinales cepit omniaq; eorū bona diripuit neq; ate eos carcere emi-

sit quam omnia quæ volebat ab eis impetrauit.

¶ De Arnolo flandriæ comite.



Aud valde dissimili perfidiæ genere Arnolus flandriæ comes in Guilielmum Longanspatam cognomento Normandiæ ducem usus est. nam cum post longum bellum inter ipsos de pace agi cœptum esset, data vltro citroq; fide vt tuto in Sequanæ insula in colloquium descenderent: cum eo vt constitutum fuerat ambo venissent, Arnolus perfide agens operam dedit vt illic Gulielmus interficeretur.

¶ De Theodorico gallorum rege.



Ar quoq; modo Theodoricus gallorum rex post graue bellū inita pace cum Hermefredo Thuringorum rege eum data fide intulbitensem arcem acciuit: atq; cum in eius muris ambo colloquerentur, Theodoricus Hermefredum ceu casu impulsū de muris ita vt collū frāgeret deiecit. liberōsq; eius infantes enecuit perfidia enim seuitiaq; simul in eos usus est quos ætas vt salui apud omnes haberentur agebat. & inter feras quoq; vt misericordiam sperare possent efficiebat.

¶ De Carolo septimo delphiuo.



Vo nomine id nuncupare poterimus quod Carolus septim⁹ aduersus Ioannem burgundiæ ducem egit: quo tēpore Carolus sextus ob ægritudinem a recto sensu aberrauit. & de regni administratione orta contentione, idem burgundiæ dux per noctem in parhisiōrum vrbe aurelianensem ducē interim curauit. Nam cum ob eam rem magni motus in regno orti essent: etsi postea burgundus dux atq; delphinus affinitate se deuinxerūt inducta iniuriarum obliuione quam iureiurando supra christianam hostiam confirmarunt: tamen cum in colloquium ad urbem monasteriolum conuenissent in ponte ipso iōe Carolus Burgundiæ ducem occidi iussit: atq; sine vllō honore tumultauit.

¶ De Bela hungariæ rege.



Roditio quoq; seuitiæ atq; stulticiæ coniuncta illa fuit qua Bela tertius hungariæ rex in Kutem comanorum regem usus est cum is se in hungariam accepta a Bela fide cum quatuor equitum milibus recepisset a Comania tartarorum armis pulsus salutis anno ducentesimo atq; vno ac quadragesimo supra mille. Nam cum Bela kutem suspectum habere cœpisset, quod excursionibus hungariam tartari infestam reddiderant: vocatum ad se in urbem pestum quo Kutis propter datam fidem nihil verendum ratus solus iuerat: tulit vt ab irato po-

pulo occideretur. qua perfidia anttoniti Comani in rerum suarum desperatione tartaris se coniunxerunt: atq; cum eis se in bulgariam receperunt.

¶ De Gabrino Fundulo Cremonensi tyranno.

Mortuo Ioanne Mediolanensi duce Caluacaboui Cremonenses ciues id egerunt quod a per multis alijs ciuibus in transpanda regione ob eandem mortem in vrbibus suis actum fuit vrbis enim cremonæ imperium inuaserunt: & cum Gabrinum Fundulum virum postea perfidia insigni notum conduxissent: inter militares viros præcipua in se eum fide arbitrabatur. Is autem cum eos ad Machasturnam oppidum inuissset, discumbentes decem ex eis occidit: fraudeq; munitis in potestatem suam reductis locis vrbis Cremonæ imperium inuasit. Sed postea dux Philippus Ioannis frater eam urbem recepit. Nam Gabrinus ab Oldrao Lampugnanno quo cum sacra baptismatis necessitudine coniunctus erat per insidias captus ac Mediolani capite multatus discerptusq; mercedem quæ tantæ perfidiæ debebatur tulit.

¶ De Antonio Spinula genuensi.

Silentio nequaquam pretereunda est antonij Spinulæ perfidia: qui a genuensibus Corsicæ præfectus cum data fide in consilium ac simul in conuiuium multos corum principum vocasset, contra datam fidem caput omnibus ademit: cuius perfidiam etsi genuenses nequaquam probarunt, minime tamen vlti sunt quoniam veneno a Corsis sublatus nunquam in patriam reuersus est.

¶ De Paulo fulgoso Cardinale.

Postrema in parte eorum quos proditio insignes fecit dignus erat qui commemoraretur Paulus fulgosus cardinalis genuensis patrius meus: sicuti etiam scelere atq; perfidia grauiora quam alij admisit. Nam cum opera mea cardinalatum accepisset, a quo imperitia atq; vitæ turpitudine prohibebatur: quemadmodum patris quoque mei ope ad genuensem archiepiscopatum conscenderat, haud incongruum erat vt posteritas intelligeret eum illum esse qui patris mei meisq; stipendijs enutritus dignitate honestatus, ac parentis loco a me cultus, mihi nepoti atq; eius honorum bonorumq; auctori, item quo ad seculare imperium pertinet domino, proditione ac scelere in patria principatum ademit. quem tamen cum ipse male administrando ac nimia illegitimi filij in ciues superbia retinere non posset emendationi tanti sceleris proximum erat vt quod impie ademerat mihi agnito tandem errore restituerat. Sed sceleri assueto in mentem nihil venire poterat quod vel

virtutem sciret vel vite emendationem aliquam polliceretur. Itaque ita actum est ut penes eum ex principatu preter eius mihi per scelus adepti infamiam nihil remaneret. Inurenda igitur hæc eius memorie nota erat. Sed maiorem modestie mee dicendo de eo quam ipse in me agendo sui ipsius habuerit rationem habiturus sum. Itaque eo relicto ad Bernardinū Curtium qui in pari scelere omnem sibi excusationem admittit transibimus.

¶ De Bernardino Curtio.

Creuisse iam satis exemplorum numerus videbatur in ijs qui proditione insignes facti, humanum genus docuerunt nemini in posterum nimis credi oportere. & cum postremo a me Pauli Flugosi Proditio posita declararet nullum propinquitatis genus a proditione tutum esse: vix relictus videbatur locus ut maiora grauioraque proditor moliri posse putaretur: & tamen christiane salutis anno nonagesimo nono post mille ac quadringentos Septembri mense longe grauius quam dicta hactenus fuerunt nefas erupit. Nam Bernardinus Curtius obscuris ortus parentibus cum duobus fratribus a Sfortianis principibus in aulam acceptus ad summas opes summosque honores a Ludouico Sfortia euectus erat quem cum coniugio multis prefecturis ac senatorio demum honore ita Ludouicus auxisset ornassetque, ut quid superadderetur nihil iam pene restaret. vidimus ipsi iouis arci quæ non Mediolanensis tantum urbis atque ducatus sed Italie totius propugnaculum erat ab eo perfectum fuisse atque insuper quo tempore amissa alexandria Ludouici gallicorum regis copie imminebant, Mediolanensem ducatum hereditario iure armisque repetentes: & Ludouicus Sfortia germaniam ad mouenda Maximiliani regis arma petere vellet hunc vnum inquam vidimus postposito Ascanio fratre atque alijs fratribus nepotibusque ac proceribus & ciuibus permultis quorum virtuti tutius arx iouis credi videbatur posse, a Ludouico in arcis prefectura confirmatum, imposito duorum milium armatorum presidio tantis comeatibus ut in biennium aliud presidium posset: tanta pecunia argentoque ut in par tempus stipendium sufficeret: cum præterea omnia etiam adhibuisset quibus saucij ægrique in magna atque pacata urbe commodius curari nequeant: & tormentorum omniumque armorum tanta vis inesset quanta totæ urbi nedum arci suffecturavideretur: & tamē in arce munitissima in qua aduersus totius europe vires & arma nihil ultra preter perfecti fidem atque virtutem desiderari poterat, non populo modo mediolanensi verum gallico quoque toto exercitu ob perfidie magnitudinem admiratione capto ijs Bernardinus cum vix extremos fines dominus qui rem suam ei crediderat transgressus esset, beneficiorum omnium quæ acceperat & ipsius fidei quā promiserat obli-

tus, calcata preterea boni nominis existimatione, intra quarum decimū diem nulla vi ab hoste temptata militaribus Ludouici regis ducibus arcem prodidit. neq; vero in eoynius ipsius in Ludouicum scelus atq; perfidia fuit: sed cohortationes etiam accesserunt alterius qui a Ludouico dū abiret prefecto arcis comes & ceu cōsiliarius additus fuerat. qui lōge plus q̄ Bernandinus immemor ab obscuro loco summū se dignitatis atq; opū culmen penes Ludouicum euasisse, non hortatur modo verum etiam adiutor atq; minister prodendæ arcis fuit.

¶ De Violentia atq; Seditioe.

¶ Caput Septimum.

¶ De Volscis.



ICI NON POSSET QVAM sæpe magnorū malorum causas violentia atq; seditio ferat: cum sublata ratione per impetum res geruntur. Hęc enim duo non priuatis modo hominibus ea pariunt quorum auctores ipsos penitet/verum i publicis quoq; rebus a summo in imū res deturbat: & ingentia exitia secum trahit. testabuntur hoc Volsci cum Actij Tulij artibus impulsī populari impetu consilio martium Coriolanum Actij collegam lapidibus obruerunt cuius rei postea pœnitentia ducti cum victoriarum in mentem veniret quas eo duce aduersus romanos volsci obtinuerant: vt crimen corrigerent ingenti atq; publica impensa funus ei⁹ celebrarunt.

¶ De populo Atheniensi.

Quo tempore cum Eumolpho Athenienses bellum gerebant omnibus sequentem annum annonæ charitatem occupaturā arbitrantibus, eius rei gratia periander qui athenis questurā gerebat vt longius extenderentur parce populo frumenta diuidebat: quare eum plebs irata proditiōis accusauit: cum tamen prudenter publico bono consuleret: cum autem in iudicio staret illic impetu facto lapidatus est: Sed a popularibus motibus ad militares seditiōes nihilominus violentas transeamus.

¶ De Mitridatis exercitu.

Divus rei experimētum dedit Mitridatis exercitus cū in eū L. Lucullus arma mouisset. Nam cum in Armeniorū castris esset nunciatum Menandrum atq; Menatum militares Mitridatis duces qui pabulatoribus presidio iuerant / a Lucullianis militi

bus fusos fuisse, adeo territus est exercitus ut omnibus sua extra castra ferentibus ob strepitum Mitridates excitaretur: tentorioque egressus ut quid nam id esset inspiceret a suis solus & pedes desertus est. cum autem ita omnia ob eam rem in castris perturbarentur, ut sublata imperij reuerentia cui plus virium erat is ex alieno plura raperet: atque prædandi initio a Mitridatis rebus facto omnis eius præciosa supellex diriperetur: eo militaris temeritas progressa est, ut Doribatus militaris præfectus ob id solum occideretur, ut ei insignem vestem quam habebat milites admerent. ea autem militum perturbatio quæ ipsorum duntaxat culpa orta erat, Lucullo vincendi rationem auxit. in qua clade non minus Mitridates quam reliquus exercitus cum omni castrensium rerum copia, quibus armenij aut stulte timebant aut eas in prædam vertebant captus fuisset, nisi eum ptholomeus eunuchus in equum suum statim sustulisset.

¶ De Scipionis exercitu.

Alia quidem ratio sed non minus detestanda seditionis eius fuit qua Scipionis consulis exercitus cum aduersus Syllam proficisceretur militarem disciplinam soluit. Nam cum Syllæ appropinquasset, adeo ducis imperium spreuit ut cum neque arma capere neque tueri castra vellet: a. L. Silla qui non ultra viginti cohortes secum habebat scipionis autem exercitus sexaginta milium numerum excederet in tentorijs suis eum capi passus sit.

¶ De M. Lepidi triumviri exercitu.

M. Lepidus cum in Sicilia duodecim legionum & quinque milium equitum præter auxiliares copias exercitum haberet per seditionem ab eo desertus est: quem neque lachrimis neque minis synquam retinere atque ad officium reuocare potuit quin ad Octavium qui cum sex cohortibus tantum venerat transiret. cui si conditionem accepisset obtulit se eius arbitratu Lepidum interfecturum. Quamobrem cum alia salutis ratio nulla esset, Lepidus inermis ad Octavium ipsius munere victurus se contulit. Sed a seditionibus a quibus vis abfuit ad eas transeamus quæ vim ac sanguinem secum traxerunt.

¶ De L. Posthumij tribuni militaris exercitu.

P. Posthumius tribunus militaris consulari potestate cum diripiendam equorum oppidum Nolam exercitui suo ut promiserat non concederet item ob ea quæ superbe in plebem dixerat conciato in urbe roma tumultu propter illatum eius scribæ vulnus ab exercitu suo lapidatus est.

¶ De Vespasiani exercitu.

Vespasiani exercitus aduersus Vitelium in Italiam cum Antonio missus cum apud Veronā castra haberet armis arreptis in ponium Saturninum Mesici exercitus legatum impetum fecit: & nisi se in balneum is abdidiſſet atq; inde clam profugiſſet nulla imperij habita ratione eum interemiſſet.

¶ De Vetelij germanico exercitu.

Derſimilis ſeditio in Vitelij germanico exercitu fuit cum in theſſo a germanis vnus tantum nauis detrimento ſuperat⁹ eſſet Nam cum milites culpam ſuam i Herenium gallum legatum reicerent per tumultum eum ceperunt: ſpoliatumq; ac verberib⁹ affectū turpiter interemiſſent niſi vocolæ qui eius collega erat interuentu ab eorum manu liberatus eſſet.

¶ De prætorianis militibus in galbam imperatore.

Olbam qui per omnes honorum gradus ad imperij culmen aſcenderat, & quem ſenatus ac ro. milites ex hispaniā vt a Neronis tyrannide liberarentur acciuerant, prætoriani milites ſui interemerunt: tum eius rei nulla alia eſſet cauſa niſi militum ipſorum ingens auaritia. Nam ad ſeditionem compulſi quod dicerent eum ſeniorē parciorēq; q̄ opus eſſet videri verborum rerumq; contumelia affectū nulla auguſtalis dignitatis nulla fidei habita ratione in medio foro crudeliter occiderunt.

¶ De Macrini imperatore exercitu.

Qvanta etiam in Macrini imperatoris exercitu ſeditio fuit? Nā cum aduersus M. Aurelium Antoninum varium Heliogabalum quatuordecim natum annos cum Iuliano præfecto miſſus eſſet: quod Heliogabalus quorundam paucorum militum ſeditione ac ſtudio imperator creatus erat (eum enim Antonini baſſiani filium arbitrabantur) auia eius Meſa quæ Iuliæ ſeueri principis coniugis ſoror erat affirmante filiam ſuam ſuenim ſe cum Baſſiano nepote miſcuſſe. atq; ex eo hūc genuiſſe & a parentis nomine Heliogabalum nominari. In eum igitur Iuliano arma mouēte cum Heliogabalus imparem ſe qui aperto campo cum eo certaret arbitraretur, intra vrbis muros obſidionē expectabat Vt autem vrbi Iulianus appropinquauit, repente in eam ſeditionem motus eſt exercitus vt neglecto imperio ac fide Iulianū præfectum occideret: atq; ad Heliogabalum tranſiret: quem ſecutus conuerſis in macrinum armis ei cum imperio vitam quoq; ademit.

¶ De maximinorum principum exercitu.

Maximinis patre filioq; augustis q̄q̄ Senatus & per eum imperium pene totum singulari consensu defecisset, tamen orientis exercitus qui eo tempore in germania cum ipsis erat cōstanter in fide perseverauit: eo exercitu cum Maximini ad urbem romam tenderent atq; in via urbem Aquileiam obsedissent: quo tempore arctius obsessi premiebantur tumultuare exercitus coepit: spretisq; omnibus armatus ad Maximinorum tentoria profectus cū nec minas nec preces audire vellet patrem: filiosq; augustos simul interemit: prefixaq; in hastis eorum capita obsesso populo ostendit.

¶ De prætorianis militibus.

Post Maximinorum augustorum mortem cum senatus Maximus atq; Balbinum imperatores plurimum laudaret ab ipso mature creatos/ maximinorumq; memoriam dānaret q; eos sine consilio militaris temeritas ad imperium euexerat: prætoriani milites seditione facta in tantam iram exarserunt vt armis arreptis atq; instructa acie ad palatium tenderent vbi maximo atq; Balbino imperatorib; captis purpuram atq; alia augustorum ornamenta ademerunt: & in tabernacula sua deduxerunt. verum cum superuenissent germanorum cohortes quibus imperatorum custodia demandata erat verentes prætoriani ne vltra quos ceperant deducere possent, illic ambos crudeliter interemerunt: atq; eorum corpora in media via reliquerunt: nulla aut ætatis aut cæsareæ dignitatis habita ratione in ijs quos senatoria dignitate nobilitateq; insignes vniuersus senatus prætorianis assentientibus liberatores aduersus Maximinorum seuitiam creauerat: quorum virtute paulo ante de Maximinis laudis ac glorię plena parta fuerat victoria.

¶ De Censorini exercitu.

Baro euenit vt qui in seditionem semel incidit exercitus veluti equus qui spretis frenis in cursum agitur, in multa alia infanda facinora præceps non ruat. Id Galieni exercitus ita esse ostendit: qui ei indignatus spreto imperij iure Censorinū imperatorem creauit. Is per omnes honorum gradus cucurrerat: & tūc vulnere quod in prelio acceperat debilitatus in agro suo latebat. Ad imperium igitur euectus quia milites vt disciplinā seruarent cogebat, insolentię autem assueti ferre eius seueritatem non poterant, ab eis Censorinus cæsus fuit.

¶ De Aurelij Valerij probi imperatore exercitu.


Probi imperatoris seueri hominis ac magna virtute præditi exercitus eadē de causa in Sirmio (pannonię is locus erat, dum paludē excitaret conciato tumultu Probum ipsum in turrē pro-

pinquam fugientem occidit: nec multo post cum criminis magnitudinē agnosceret, extructo ei ingenti speciosoq; sepulchro culpam corrigere cōtendi: sepulchroq; inscripsit. Hic Probus imperator iacet vere Prob⁹ qui omnium barbararum gentium atq; tyrannorum victor fuit. quo titulo quantum probi virtus testata mansit, tantumdem militum perfidia in eum damnata est.


¶ De Seueri Cæsaris exercitu.

Non minus imperij spretorem ac contumacem Galerij augusti exercitus se ostendit quo tempore cum Seuero Cæsare aduersus Maxentium urbem Romam tyrannide præmentem missus fuit. qui vt se hosti propinquum vidit, concitato tumultu signa militaria cœpit: atq; ad Maxentium transiuit: quamobrem desertus ab exercitu Seuerus / cum inde profugeret, apud Rauennam capite multisatus est.

¶ De Alexandrino populo.

 Aud incōgruum est vt iam aliquid annectamus de iis quę populos ad seditionem compulerunt: quę per sæpe tam paruis ex causis orta sunt, vt consideranti ridiculæ videantur impetrante Galieno viro admodum ignauo a milite vapulauit Alexandria in ægypto magistratus cuiusdam seruus: quod ei dixerat se calceos pulchriores habere. Itaq; cum ad clamantis vocem multi accurrissent, ita inualuit tumultus / vt Alexandrini aduersus Emilianum procōsulem sedandi tumultus gratia egressum saxis igneq; irruerent: tantaq; illa populi vis fuit / vt æmiliano necesse fuerit eius leniendi gratia Imperatorem se aduersus Galienum dicere: ducemq; se seditioso populo præbere: vnde postea magni bellorum motus secuti sunt: ex quibus tota ægyptus ingentia mala pertulit.

¶ De Iudæis.

 Ihilo grauiore ex re orta seditio est a Iudæis mota in Vrbe hierosolyma. cum Climanus sub Claudio cæsare iudeæ præfectus esset neq; minus tristem tulit exitum. Nam cum solemnibus paschatis diebus hierosolimam vndiq; homines confluerent: aliquot romanorum militum cohortes ad templum præsidij gratia excubabant: e quibus cum miles vnus fortasse ioci gratia populo pudibunda ostendisset, iudæi arbitrati idolatram incircuncisum id in iudaicæ gentis contumeliam fecisse, adeo in milites exarserūt: vt cum saxis fustibusq; aduersus milites res gereretur, contra autem armis se milites defenderent, iudeorum tum vulneribus tum multitudinis oppressione circiter viginti milia desiderata fuerint: non minus quoq; periculosa seditio nes fuerunt postea Herodis antipæ mortem dum Archelaus romę esset.

Simon enim Herodis seruus & pastor Arhungenſatis opulentus, cum eos plebs sequeretur, auſi ſunt ambo iudeorum ſe reges compellare. totâq; eam regionē incendijs populatiōibusq; ſœdare: cuius rei breui vtrunq; pœnituit: cum miſerabilem in modum occiderentur/ id quod pleriq; euenit / qui nouarum rerum auctores eſſe voluerunt. Sed iam ad recentiora tranſeundum eſt.

¶ Recentiora De hungaris.

Recentiorum ſeditionum prima commemorabitur / quæ apud panonios excitata fuit. Nā apud eos Sigismundo regnante qui idem etiā imperator fuit. In ea Meſiæ parte quæ recentiori nomine tranſiluania appellatur. Agreſtis cui Antonio nomen erat/ item in italia regione quā Nur dicunt, alius Martinus nomine cum magnam agreſtium manum coegiffent/ ipſi quoq; ſe reges appellarunt. & pro viri bus panoniam nobilitatem armis inlequebantur. Sed haud multo poſt/ hungaris principibus ad propulſandum commune periculum ad arma excitis, incondita agreſtis multitudo prælio fuſa, cum in hungariç nobilitatis poteſtatem veniſſet, in cōtumeliam admiſſi facinoris hæc mala tulit. quod eorum nonnullius effoſi oculi: quibuſdam deſectus naſus: alia autem alijs membra detruncata fuerunt.

¶ De Viſigothis.



Othi ſeditione mota per impetum Ataulphum quod pacem cum Honorio imperatore iniuerat occiderunt: quanquam regnum ingenti animo Italia atq; vrbe Roma direpta admiſiſtraſſet.

¶ De Nicefori imperatoris exercitu.



Nicefori qui in vrbe Conſtantinopoli imperatoris nomen obtinebat: exercitus cum Dirrachium proficiſceretur, Niceforo propter retenta ſtipendia iratus ſeditione facta præfectū Alexium cōneno imperatorem creauit: atq; conſtantinopolim cū eo reuerſus Niceforum cepit: ac monachum fecit: triduumq; continuum urbem ipſam diripuit: cum ne ſacris quidem rebus abſtineret: quemadmodum militaris auaritiæ mos eſt: quæ veluti ceca quæ offeruntur ſine discrimine rapit & aufert.

¶ De Bulgaris.

Bulgari gens Scythica atq; fera/ Teleſium regem ſuum populari tumultu occidit: cum græcorum bello victus domum reuerteretur.

¶ De Venetiſ.

Nihil iustior causa fuit / vnde venetorum ortus est tumultus: cum populari impetu vitalem Michaellem ducem suum interemerunt: quod urbem pestis classe in patriam reuersa corripuisset: eius enim rei culpam vitali qui rem ignorabat, ceu parum considerato in exitiabile crimen verterunt.

¶ De quibusdam brithannicis populis.

Opulares tumultus exundantium fluuiorum impetui similes sunt. Nam primordia vim magnam præ se ferunt, verum cito resident atq; in consuetos alueos redeunt: Itaq; qui rebus agendis prudentia præditi sunt, existimarunt tutius esse dum furor in populis coalescit primo impetui cedere, aut statim si facultas fiat in ipso tumultus ortu eos opprimere. Id quod in brithannia experiendo cognitum est salutare fuisse. Regnante enim Richardo Eduardi tertij nepote ex filio / salutis anno trecentesimo octuagesimo septimo supra mille plebs in Kentica regione excita nobilitatis iugum detrectare coepit: quod omnes ab eodem parente Adamo ortos esse: nulli parere debere, sed pares esse omnes dicebat. Itaq; cum arreptis armis ad urbem Londinum tenderet, Cantuariensis archiepiscopi palatium diripuit. cum hac turba Londiniensis quoq; plebs conspirauit: & cum in itinere galliæ principem primariam foeminam vtriusq; offendissent magnis contumeliis affecerunt. His commotus Ricardus rex in arcem se cum magno nobilium numero recepit. auxit autem eum tumultum etiam Cantuariensis plebs: quæ direptis magistratuum ædibus duces habebat Vantrem Tilerim / qui regere domos ac sarcire tecta consueuerat / item Iacobum Stram atq; Bale sacerdotem. Hi ausi sunt a rege petere / vt publici beneficij gratia ad eos in montem extra urbem Londinum veniret vbi vna omnes conuenerant. quibus cum rex respondisset æquius esse vt ipsi ad amnis ripam descenderent: idq; ipsi egissent. neq; propter id rex ab arce descendere vellet, inde vtrinq; discordes nullo habito colloquio discesserunt: propter eam rem indignata plebs auxit animos, atq; Londinum ingressa Lencastrum ducis atq; nonnullorum aliorum palatia diripuit. & euertit direptis quoq; italicæ atq; belgicæ nationis hominum fortunis arcem obsidere coepit. Cæterum rex vt ab incepto plebem dimoueret / ostendit se eam æquo campo allocuturum. Interim autem dum hoc motu eximere se nobilium seruitio plebs quærit: eius pars arcem ingressa Cantuariensem archiepiscopum atq; hospitalis sancti Ioannis magistrum interemit. eorumq; capita vt conspici possent in ponte constituit. Quamobrem arbitratus rex recte fieri si huic plebis impetui cederet (iam enim sexaginta milium numerum explebat) dū rationem inire incipit vt ei satisfaceret / litterasq; de

his quæ petebant iam confici iussisset: huius plebeie multitudinis pars domum abierat: pacatusq; in vrbe Londino rex videbatur: quando cum his qui remanserant circiter quadraginta milia aliorum populorum se coniunxerunt: qui cum ea via venirent quæ ad urbem Vordicum ducit: neq; Roberto Sali illius urbis præfecto persuadere potuissent / vt eorum dux esse vellet / eum interemerunt. Itaq; videbatur in deterius is motus augeri. sed tamen res ipsa secus habebat. eiusmodi enim populorum motus / quanq; ab initio grauitur seuiunt, tamen temporis spacio resident atq; dissoluuntur quemadmodum tunc contigit. Nam Londino egressus rex non amplius q; sexaginta comitatus equitibus / forte in vntrem ipsum Tilerim incidit, qui cum magna plæbeie turbæ manu ad urbem tendebat. illic Vantres minacibus verbis cum Londoniensem merim (id magistratus nomen est / & tunc in equo penes regem erat) obiurgare coepisset: superbeq; regium armigerum enses poposcisset / in eo tumultu occisus est: ac superueniente quæ regi auxilio erat multitudine / is tumultus adeo euauit / vt regis restitutis litteris quibus immodica plebi concedebatur: principibus eius furoris aut suspensis / aut alio mortis genere affectis reliqui dissiparentur.

¶ De Londoniensi populo.

Iuroris quoq; plena Londoniensium seditio fuit / Cum regnante Henrico sexto in brithannia / & eum ab vrbe Londono abesse contingeret / populus meri agente armis arreptis Gloceastensem episcopum cui minoris regis sigilli custodia demandata erat occidit: atq; marchionem sufforcensem captum in turri (ita enim dicitur munitus in ea vrbe locus) custodiri iussit: a qua cum profugeret in via repræhensus est: atq; eius caput confestim Londinum missum: cum autem iratæ plebis rabiei id non sufficeret / a rege quidam ipsius consiliarij plebis arbitrio permissi sunt: quibus occisis populus demum quieuit.

¶ De Brugensi populo.

Aud minus grauis seditio fuit / quæ in Brugensi vrbe mota est: quo tempore Philippus cognomento pulcher gallorum rex in flandria (quæ vt dictum est belgicæ portio est) rerum potiebatur. Contentione enim inter minutam plebem cum qua artifices atq; mercatores sentiebant orta: cum preterea nimium grauib; se oneribus præmi quærentur plebs arreptis armis carcere liberauit petrum cognomēto regē lanarium textorem: & Giambriam Lanium qui ambo propter seditionē in carcere erant: hos ambos multitudinis duces constituit / atq; ipsum in primis Petrum quod quanq; statura pusillis esset iā ob senium experiendo prudentiam ingentem comparauerat: & quod cætera

in seditiosis hominibus condire solet altero captus erat oculo. His ducibus brugenſis plebs non vrbe modo ſua verum a tota quoq; flādrīa gallos depulſit deletiſq; eorum copiis multos ipſorum occidit. & cum poſt longum ac graue bellum cum gallorum rege pacem iniuiſſent flandrenſes liberi ſub comitibus iuxta veterum flandrię morem remanſerunt.

¶ De Gallorum paſtoribus atq;
ægyptio mago.

Moua neq; ea contemnenda ſeditionis cauſa in gallia fuit anno ſalutis ducentefimo quinquageſimo atq; altero ſupra mille hæc ab ægyptio mago excitata eſt qui a pannonia venerat vbi haud diſſimilibus ludibriis hominum mentes ſefellerat. is apud agreſtes paſtores concionabatur: & veluti Propheta prædicebat ſyrię partem quam Chriſtus viuens peragrauit & in qua paſſus eſt per eos recuperatum iri. quibus verbis cum ad hoc etiam accederet bonitatis exiſtimatio quæ de eo apud omnes erat manum circiter ſexaginta milium hominū coegerat: quę eum vbiq; proſequebatur atq; in omnibus parebat. mitra pontificioq; habitu vtebatur atq; in matrimonijs diſpenſabat. Cum autem permoleſte id ſacerdotes ferrent eorum permultos a ſuis occidi curauit. quæ manus cum permulta alia prædando ac ſcelerate agendo nefanda ederet facinora in duas diuiſa partes cum pars maſſiliam abiſſet alij autem in biturgibus conſtituiſſent: vtrobiq; oppreſſi interierunt & ita ſcelus illud extinctum eſt.

¶ Item de ruſticis paſtoribusq; gallorum.

Nec meliorē finem ſortitus eſt nec meliora habuit initia is motus qui in gallia quoq; ſalutis anno trecentefimo ac vigefimo ſupra mille philippo cognomento longo regnante exarſit: Nā in parthiſſorum agro ingens paſtorum atq; agreſtium manus coacta eſt quemadmodum olim imperantibus Diocletiano atq; Herculeio. Nam mendaces cognominati aiebant ſtatutum eſſe vt ipſorum manu hieroſolymæ chriſtianę religioni reſtituerentur. Itaq; cū in parthiſſijs multisq; alijs vrbibus magiſtratus occidiſſent: prædamq; inde egiſſent ſeptē ex eis milia in Axitanos proſecta genuā vſq; contenderunt: affirmātes vt in ſyriam ſe conferrent nullis ſibi nauibus opus eſſe ſed ſiccō veſtigio ſe mare traiekturos: pars alia in gallia manſit quæ cum rapinis omnia ſibi infeſta feciſſet partim fame partim aliarum rerum inopia defecit. Sed poſtea etiā capto iohne rege dū Normandię dux eius maior natus filius galliā adminiſtraret agreſtiū hominū colluies ex bellouacēſi atq; ppinquarū regionū agro cōuenit. & ferro atq; nobilitatē iſecuta i genuarū feminarū pudicitie nō parcebat. quę cum poſtremo ad vrbem meldenſem

profecta nobiles feminas quę illic erant rapere inde conata essent a comi
te Fuxensi atq; alijs gallis nobilibus illic oppressa periit. mortuiq; sunt
eorum circiter sex milia Hunc exitum incondita illa agrestis multitudo
ad scelus coacta habuit.

¶ De Parrhisiorum populo atq;
Rothomagensi.



Egnante Carolo sexto adhuc impube re sub tutoribus, parrhis
siorum populus addita esse noua onera moleste ferens arma
arripuit & quibusdam regionum magistratuum occisis per tu
multum carceres effregit: rothomagensis quoq; minor plebs
cum armata ad mercatoris pannos vendentis qui cognomento Crassus
nuncupabatur, ædes accurrisset Crassum ipsum currui impositum pervrbū
deduxit: ac gallorum regem salutauit: cuius nomine edici iussit vt onera
quę imposita erant delerentur: idq; vt tumultus sedari posset confirma
tum fuit. Cum postea Carolus magis adoleuisset atq; in amentiam inci
disset occulto burgundię ducis impulsu Lanij quorum permagnus in par
rhisorum vrbe numerus est arreptis armis Symonetum Cabochum par
rhisiensem sordidę fortunę hominem Item Iaquevillum præterea Ioā
nem trecensem phisicum huius multitudinis duces creauerunt: his duci
bus armati cum ad Aquitanici ducis atq; delphini (maior enim natu Ca
roli filius erat) palatium iuissent, dedi sibi quosdā ex magistratibus eius
atq; in primis bartensem bauariensemq; duces ambos regine fratres po
stularunt. Hos cum in carcere condidissent / haud multo post nonnullos
ex eis capite multarunt idq; in nonnullas etiam ex numero feminarum
quę in reginę obsequio erant factum fuit. cum autem tumultus continua
retur / onera quædam sacerdotibus atq; magistratibus iniunxerunt. Cete
rum cum grauiora quoq; molirētur parrhisienses ciues comuni consi
lio communibusq; viribus impetu facto seditiosam plebem cum ducibus
suis vrbe depulerunt. Qui igitur sapere volet nunq̃ initia huiusmodi mo
tuum negliget. quod quāq; vt flumina posteaq; exundando deseuerunt
sponte ad pristinam quietem veluti in consuetos alueos redeunt, tamen
interdum etiā experiendo deprehensum est, huiusmodi motus nisi sta
tim opprimantur. ita coalescere vt rerum omnium summam in vltimū
discrimen adducant.

¶ De Quibusdam nauticis viris
genuensibus.



On minor quoq; genue fuit seditio quam de quibus in gallia
dictū est. Nā salutis anno trecentesimo ac nonagesimo nono su
pra mille / cum vrbi genue prefecti essent Raphael Auria & Ga
leotris spinula & quedam genuenses triremes aduersus bri

thannos cum gallorum rege stipendia facerent A itono auria duce: orta q; inter Aitonum ac socios nauales de stipendijs controuersia esset adeo inter ipsos ira exarsit vt nauales socij occupatis triremibus Petrum capurum ducem suum crearent. Sed tandem ea contentione gallorum regis arbitrio remissa. Petrus capurru atq; ex eorum numero alij quidam capti fuerunt. Quamobrem tum indignatione tum pauore socij nauales inde domum profugerunt: & cum eorum pleriq; saunenses essent, Saunone primum arma coeperunt: atq; capurri nomine inuocato ab vrbe depulsis magistratibus palatium atq; arces occupauerunt & cum eius motus contagio breui in vrbe quoq; genuam serpsisset, populus genuensis arma coepit. voluit que vt popularis magistratus eligeretur qui populo ius ministraret. cui rei cum vrbis praefecti operam darent, ac propterea aliquantisper secessissent vt i ea re consilium explicaretur: tumultuari plebs ac nautae ceperunt: dum in palatio atq; in foro res tractantur, Symonem bucca nigra popularem virum primum genuensium ducem constituerunt. atq; ab vrbis administratione nobiles depulerunt.

¶ De Budensi populo.

M Agnas vires insita pene a natura iter vicinas nationes odia ad concitandos tumultus habere solent. quemadmodum budae vrbi pannonicae contigit. Nam cum illic Albertus esset idem imperij honore atq; Austriae ducatu insignis & iudex germanus vt iudicium exequeretur hominem pannonium in Danubium precipitari iussisset, budensis populus cui germanica natio vt alijs panonijs inuisa erat, sprete augustali reuerentia adeo se propter eam rem commotum ostendit, vt arreptis armis in omnes germanos quos obuios habebat seuiret: & direptis eorum aedibus domi inuentos crudeliter haberet. Imperator autem qui in arce erat cum egredi vt populi motum sedaret vereretur. Ioannem capistranum minorum ordinem profitentem qui in ea regione propter virtutem ac religionem vt vir sanctus colebatur ad tumultuantem populum misit: fretus per eum sedari tumultum posse. Caeterum populus arreptum in humeros Ioannem cum cruce quam manu gestabat ad omnes aedes ad quas diripiendi gratia proficiscebatur euntulit. neq; ante prede finem fecit quam quod diripi posset esse defuiit. In eo solo homini sancto habita reuerentia quod ipso praesente ab effundendo humano sanguine abstinuit.

¶ De Romanis in Leonem tertium pontificem.

S Celesta prorsus atq; impia seditio fuit qua romani suasoribus paschali primicerio & campulo sacerdote in Leonem tertium pontificem cum is vrbe religiosa processione perambularet

irruerunt Nulla enim vel rei ipsius quā pontifex magna religione peragebat neque apostolicæ dignitatis quam sustinebat habita ratione non longe a Sancti Siluestri fano armis in eum impetu facto calcibus pugnisque male multarunt: ita ut lingue atque oculorum usum se amisisse putaret scelerato facto apud Sancti Hieronymi sacellum carcerem addiderunt: unde ante emissus non est pontifex quam vinigisius spoletinus dux armis eum liberauit.

¶ De eisdem in Gelasium secundum pontificem.

Non minus quoque sceleratus is motus fuit quo Cincius atque leofreges panes quibuscum populi romæ magna pars sentiebat, in gelasium secundum pontificem irruerunt: eo ipso die quo pontifex creatus fuit: indignati quod alteri eorum pontificia fors non contigisset impetu facto conclaue illud in quo de creatione actum erat ingressi calcibus pugnisque in gelasium seuierunt: ac calcaribus insuper quibus calciati erant dilaniatum per conclaue traxerunt, ita ut pene exanimem relinquerent: neque vero in cardinalium collegium mitiores se prebuerunt: cum plerosque verberibus affectos dispoliarent: nulla enim in parte aut ecclesiasticæ aut singulari dignitati qua vel pontifex vel cardinalis præfulgerent pepercerent.

¶ De eisdem.

In Clementis Sexti pontificatu cum populo romæ mos esset duos ex proceribus romanis senatores ad urbis administrationem eligere qui a pontifice confirmabantur Nicolaus rentij qui Rome tabellionatum exercebat, in eum sui amorem populum traxit, ut arreptis armis omnes impetu facto (cum procerum nullus obsistere auderet) nulla de pontifice mentione facta Nicolaum ipsum tribunum facerent. qui hunc titulum usurpabat: Nicolaus Seuerus ac clemens libertatis pacis atque iustitiæ tribunus ac illustris sacræ romæ reipublicæ liberator. Sed cum hic populi fauor postea refrixisset, sexto mense ab urbe incognitus profugit.

¶ Iterum De eisdem.

In pontificatu quoque Innocentij Sexti populus romæ Petrum Columnam atque Ioannem vrsinum per id tempus a pontifice senatores creatos armis ab urbe expulit: atque eis franciscum baruncellum suffecit: qui nihil grauior quam tribunus nec felicius or, hoc titulo in his quæ suo nomine scribere contingebat utebatur: Franciscus baruncellus senatus scriba; atque dei gratia æque urbis tribunus secundus ac consul.

¶ De Bonnoniensibus.



Quam delirent atque insaniant plerique eorum populorum qui semel tumultuare ceperunt: quam graues atque perniciosi bonis magnisque ciuibus esse soleant, id in Ioannis vigesimi tertij pontificatu bononiensis populus aperte ostendit: Nam septimo idus maias anno salutis quadringentesimo atque vndecimo post mille cum nihil minus homines quam id vererentur, Petrus Consulinus lanij cuiusdam famulus vectigalem equum insidens ac strictum enssem tenens in forum se contulit. exclamens ut artes ac populus viuerent: atque eorum supremum esset imperium. & cum ei minuta plebs se adiunxisset palatium occupauit, Neapolitano cardinale qui legatus urbi praeerat inde omnibus amissis fortunis profugiente: arcem quoque galerae portae coepit atque in eo tumultu subuertit. Is igitur petrus & una cum eo Iacobus magiolinus Lanius in palatio agentes urbem bonnoiam supra annum rexerunt atque nobilium quosdam capite multarunt: post quod tempus cum populi impetus resedisset atque honeste fortunae ciues propriae miserie commonerentur, tenuior plebs armis ab urbe depulsa est. ac petrus aufugit. Mangiolinus autem interfectus eum exitum tulit quem seditionum auctores plerumque nanciscuntur.

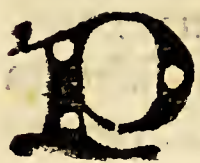
¶ De Temeritate.

¶ Caput Octauum.



TEMERITAS CUM PENSI nihil habeat per sepe in graues calamitates eos praecipitat qui imbellici consilio eam sequuntur: quae quam propter foelicem exitum nonnunquam mutato nomine animi magnitudo appelletur, crimine tamen non caret. neque propterea minus cui dari debet. Quid est enim quod hominem terrere non debeat? ubi consilij expers ad agendas res non delectu ducitur: sed ut mentis impetus trahit nulla exitus illius qui sequi potest habita ratione inconsiderate ruit: cuius rei cum saepissime experimenta habita sint, eorum exempla apertius malorum magnitudinem ostendent quae temere agendo proueniunt. atque ante alios atheniensem pachitam citabimus quia qui magis praecipitis consilij auctor fuerit nullum unquam audiuius.

¶ De Pachita Atheniensi.



Pachita Atheniensis parto patriae Lesbii insulae imperio cum domum redisset, rationem in senatu omnium rerum reddidit quas eo bello administrauerat. atque eo ipso tempore gladio quo cinctus erat

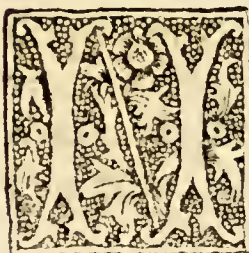
vt aduersariorum calumnias vitaret/seipsum traiecit. Nā in seipsum immerentem grauius seuiuit, q̄ vix hostes fecissent si culpam admisisse inuētus esset. stulte igitur ac temere dum mala euitare studet/in ea ipsa atq; etiam grauiora incidit/quæ deuitare cupiebat.

¶ De Mitridate ponti rege.



Mitridatis pōtici regis ingens ea temeritas fuit qua cum animo Asiæ imperium concepisset/vt diligentius locorum sitū inspiceret ipse solus eam peragrauit:periculoq; se obiecit vt illuc seruus deduceretur/vbi imperium quærebat. cui periculo domestica etiam mala accesserunt. Laodice enim soror eius ac coniunx cum certo mortuum esse arbitraretur multis per adulterium se commiscuit: ipsiusq; reditum verita operam dedit/vt rediens interimeretur.

¶ De .Q. Sertorio.



Vlla ingens fortitudo temeritatis vnq̄ suspitione caruit. Nam cum .Q. Sertorius aduersus Cimbros cum .C. Mario in castris esset/mutata veste in Cimbrorum castra penetrauit/vt illic hostium cōsilia atq; ordies exploraret. quippe nimis magno periculo inter feras gentes id agere aggreffus est/quod per alios vilioris fortunæ homines minore reipublicæ periculo assequi potuisset.

¶ De .C. Iulio cæsare.



Receps quoq; nec sine temeritatis nota id fuit quod a Iulio cæsare actum est cum deuicto in pharsalia Pompeio ipse eos in secutus quos in Asiam Pompeius præmiserat/helespontum parua naue traiecit: nam cum in .L. Cassium hostem decē naues habentē incidisset:& ratio posceret/vt inde fuga se proriperet/adeo Cassio impar:atq; id ei in freto facile esset: vltro recta cassio occurrit:atq; tum minis tum rationibus aductis ita egit vt Cassius petita venia ad eū transfiret. Res profecto quanq̄ ingens & cui fortuna fauit/pcipitis tamen ac prorsus temerarij consilij. Eum enim plus in hoste vilitas animi ac p̄ priæ fortunæ foelicitas iuuat/q̄ quod in eo consilio vere prudentia ac virtus fuisse dici posset.

¶ Recentiora De Adlao nodambrorum barbarorum rege.



Nter recētes quibus in temeritate fortuna fauit, Adlaum primo ponemus barbarorum nodambrorum in brithānia regem: qui magno Echelstani in propinqua insula regnantis exercitu p̄sus cum hostium ordinem videre cuperet mimi suscepta persona ac musici ad Echelstani tentoria profectus est: vbi cecinit ac mu

nera accepit: & fortunæ felicitate magis quā ratione adiutus incolumis domum se recepit: quanquā dum cantaret a quodam agnosceretur/qui in eius ministerio fuerat: qui tunc conticuit/quod eū impense diligeret: re post quā abierat palam facta.

¶ De Saladino.



Quam fuit etiam temerarium? & quā feliciter quoque successit? id quod Saladinus astu atque prudentia insignis peregit salutis anno centesimo atque octuagesimo post mille. Nam cum accepisset a christianis populis ingentem exercitum comparari ut in orientem aduersus eum traicerent, vna cum duobus comitibus ac tribus ministris ut ea videret quæ ordinabantur/in græciam/gallias/ac hispanias/ Item in alias hispanorum hominum regiones penetrauit: vbi perspectis hostium viribus atque ordinibus prudentior atque audacior ad resistendum fuit.

¶ De Tiberto brandolino.

Quam Franciscus Sfortia Caruagium oppidum obsidione adhibitis tormentis præmeret Mediolanensis populi Auspicio, cuius eo tempore militaris dux erat: haud longe venetorum castra essent/vbi veneti duces obsessis opem ferre contendebant: Tibertus brandolinus militarium præfectorum vnus corporis atque animi vigore præstans cæteris omnibus in rebus præceptus habitus, ad ferendam obsessis operam quæ diutius obsidionem sustinere non poterant/conferendam cum hoste manum celebrabat. cui sententiæ cum quosdam ex magnis venetorum ducibus aduersos haberet: ut omnia coram diligentius inspiceret, in calonis habitu venali vna onustus in hostium castra tetendit: omniaque intuitus incolumis ad suos se recepit: longe plus criminationis ob temeritatem assecutus quam laudis quod fortis atque sagacis militis operam præstitisset.

¶ De Ludouico vndecimo gallorum rege.



Ludouicus galorum rex qui multum sapere putatus est / quem admodum exitus in omni eius re ostendit: ipse quoque ut per multi alij plus fortunæ felicitate quam ratione adiutus duo magna temeritate adhortus feliciter transegit: nam cum regni proceres conspiratione facta eum in parisiensium vrbe obsiderent: etsi norat hostes nihil aliud magis quam ipsum quærere, ut ex ipsorum arbitrio regno atque ipsi administratores darentur, ad eos in siluam vicinam parisijs propinquam se contulit. Id vnum fuit vbi rationis nihil ad id suadendum inesse visum est: postea etiam malorum consiliariorum hortatu qui mox cum hostibus sentire detecti sunt/ad Carolum vltimum burgundiae ducem quo cum graues inimicitias gerebat vltro prius peronam petijt: deinde dum nimium inconsulte progreditur Leodiū in eius castra profic-

cisci ac primus ad incédendam amicam urbem cui ferre opem cupiebat manum iniicere coactus est. Illic igitur aliquot dies commoratus incolumis quidem sed contra omnium opinionem ad suos in regnū rediit. Ita igitur rex ingens cum nondum procreatis liberis in eius se manu posuit qui ad regnum / quo ipse potiebatur / aspirabat / præcipitis consilij notam tulit.

¶ De Brachio perusino militari duce.



Inem foelici temeritati imponet Brachius perusinus / nimium temere audendo factus infœlix. Nam cum equorum urbem Aquilam valido exercitu obsideret / sciretq; ecclesiasticum exercitum ad ferendam obsessis opem appropinquare: cui mons arduus conscendendus erat: ac postea per eundem inique nimis descédendum, veritus ne propter loci iniquitatem terri hostes a veniendo sibi temperarent / quia si ea venirent via seruare ordines atq; in aciem descendere non poterant: vt & vires & animum simul ostentaret / tubicinem ad hostes misit / offerentem si ad ferendam obsessæ vrbi opem venirēt / se in eos a vi temperaturum esse dum in montem ascendissent: atq; ex eo in planiciem profecti aciem instruxissent: quæ res vt superbe nimis oblata fuerat, ita postridie stulte nimis seruata est: cum pedibus equites a monte descenderent: & singuli equos suos ad manum traherent. Cum igitur hostium pars descendisset: & a suis brachius moneretur vt eos qui iam descenderant inuaderet: quia cum alij qui nondum descenderant opem eis ferre non possent, captiui omnes proculdubio fore videbantur: respondit nolle quēquam ex hostium numero euadere: & propterea malle / vt simul omnes conuenirent, qui cum descendissent atq; acies instructa esset: ab alia autē parte Aquilanus quoq; populus eruptione facta Brachium inuassisset / Ancipiti proelio a fronte & tergo dimicandum Brachio fuit. qui quanq̃ illic fortiter decertasset / tandem proelio fusus graui accepto vulnere quo intra breue tempus decessit in hostium venit potestatem, ac temere nimis oblatis hostibus commo- di penas luit.

¶ Quantū valeat ac possit error.

¶ Caput nonum.



EMERITATEM SEQVETVR error: quo nemo est qui nesciat deceptos permultos in graues calamitates incidisse. Quomodo enim aut vitare incommodum aut salutaria sequi aliquis poterit? cui persuasum sit rem quam acturus sit aliter q̃ habeat esse: quod crimen si pertinacia absit

tanto plus quam cætera alia dignum est venia, quanto ab ea videtur voluntaria culpa magis abesse.

¶ De ephesijs.

Ephesiorum classis cum in sequētes hostes fugeret forte per noctem apud ephesum tanq̃ in littus amicum ad terram descensionem fecit. in ea regione cōtigit vt ephesiæ mulieres per agros sparsæ quæ ea noctæ Cereris sacris operabantur, cum armatos sentirent aduentare, quaq̃ illi pallam facerent se chios atq; amicos esse, tamen pyrratas suspicatæ magnis clamoribus tumultum in vrbe concitarunt: vnde egressus ephesius populus Chios esse eos propter quos oratus erat tumultus Ignorans amicos atq; eosdem vicinos pro hostibus interemit.

¶ De Pausania Lacedemoniorum duce.

Similis error pausaniæ Lacedemoniorum. ducem bisantijs fecellit nam cum cleonice bisantia virgo noctu ad pausaniæ cubiculum cæterum aliquanto serius quam constitutum erat venisset, & ob id Pausanias quod eam amplius non aspectabat dormiret: Cleonice cubiculum ingressa manu lumen gestans quod a custodibus qui foris dormiebant acceperat, cū incommode incedens offendisset: atq; ob id non sine strepitu ad terram extincto lumine concidisset, pausanias cui suspitio multa inerat somnulentus e strato profiliijt prodicionem veritus atq; arrepto gladio cubiculi hostium vt in tenebris poterat petens i cleonice non agnitam incidit: atq; hostem arbitratus extenso gladio statim interemit. somnus enim ac suspitio deinde tenebrarum error egerunt, vt tanq̃ hostem eam interimeret quam haud secus quam se ipsum deperibat.

¶ De equitibus romanis apud cannas.

Eo poelio quo romani infœliciter apud cannas cum Hannibale dimicarunt: vulnerato pauli æmilij consulis equo, qui ob id pedes remanserat: quidam equites qui ei astiterant ab equis descenderunt vt cōsulem in alium equum transferrent. cæteræ autem equitum turmæ quas quod longe ab eo loco aberant causa propter quam equites descenderant latebat arbitrate consulis iussu atq; consilio primos illos equites descendisse, atq; idem omnibus agendum esse, eodem momento omnes ab equis descenderunt. qui error magna ex parte vt eo poelio romani vincerentur causa fuit. Itaq; Hannibal descendere romanos equites conspiciens, ad suos conuersus dixit malle se vt romani equites illud facerent quod agere conspiciebantur, quam vt vincti ad se deducerentur: errore enim compulsi sibi ipsi equorum opem quam necessariam habebant ademerunt.

¶ De Romano populo.

Quaue quoque damnum per errorem pene accepturus fuit populus Romanus, cum urbi vicino Hannibale mille ac trecentos equites Numidas qui ab Hannibale ad Romanos transferant ab auentino in exquilias consules traducerent: & urbis longitudinem discurrentes propter habitus similitudinem speciem hostium qui urbem iniuisse dicebantur præberent. nam cum plebis fuga præ formidine omnia compleret: atque a tectis undique discurrentes Numidas saxa demitterentur: vix tolli error potuit & persuaderi populo non hostes illos esse sed transfugas quorum opera plurimum Romana res iuuabatur: & nisi in eo magistratus impensam operam nauassent, parum abfuit quin per errorem equites penitus tollerentur: ac plebis ipsa urbem desereret.

¶ De exercitu Cinne consulis.

Rudeliter nimis per errorem Cinne consulis exercitus apud Cumas seuij: cum arbitratus Pompeium adhuc adolescentem qui in castra venerat, atque inde clam abierat, cinneque opera interfectum esse arreptis armis statim cinnam nulla re ante ut certior fieret acta interemit.

¶ De prætorianis militibus.

Similis error prætorianos milites pene eo deduxit ut Augustus ab eis occideretur. nam cum ludos in theatro spectantes arbitrarentur quendam ex comilitonibus quem Augustus ab apparitore ammoueri a quattuordecim ordinibus, cum illic sederet iusserat (is enim locus non debebatur) Augusti iussu interfectum esse: cohortato tumultu parum abfuit quin Augustum interimerent. Sed remedio fuit quod is quem interemptum putabant incolumis repente comparuit.

¶ De Tiberio principe.

Seuum profecto errorem: admisit Tiberius Cæsar dum per tormenta disquisitionem quorundam haberet ut causam mortis Drusi filij intelligeret. Nam cum ei significatum esset aduenisse rhodium quendam eius amicum quem ipse per litteras vocarat: vel quia male audisset, vel quia in alias curas esset abstractus, statim iussit ut torqueretur tanquam is esset cuius persona ad totam rem aperiendam necessaria foret. Cum autem non multo post admissum errorem deesse præhendisset, ne tam iniuste cum eo egisse homines intelligerent, primo errori crudeli addito facinore suffocari rhodium hominem iussit.

¶ De quodam Heliogabali centurione.

Error vt dictum est rhodio homini sub Tiberio mortem attulit. Sed Sabino consulari causa fuit vt eius vita seruaretur. Nā cum Heliogabalus imperator iussisset senatum vrbe roma excedere, indicta morte si quis remansisset: & sciret Sabinum consularem virum spreto decreto romæ remansisse, centurionum vni imperauit vt eum occideret: sed cum is surdaster esset accepit occidendi verbum tanq̃ vt ab vrbe eum pelleret iuberetur. Itaq̃ quem occidere iuebatur ab vrbe expulit: & quod centurioni oberat ne id quod iuebatur recte intelligeret, id Sabino salutis causa extitit.

¶ De Iulij Mansueti filio.

Altimo Ottonis proelio aduersus Vitelium apud bebricū, quē locum recentiores binam appellant Cum Iulius Mansuetus miles hispanus pro Ottone aduersus Vitellianos dimicaret in medio proelij ardore cum non cognosceretur a filio interemptus fuit qui in Vitellianorum parte erat: cum postea veluti hostem eum spoliaret non sine immenso dolore depræhendit illum partem suam esse. & tam seui facinoris errorem causam fuisse.

¶ De Lamech.

Ex parte huic similis Lamech error fuit, qui ob longum senium videndi vsum amiserat. & cum ingens venator fuisset: & sagittandi peritissimus, in venationem duce puero profectus cum inter arbuta motum quendam sensisset, arbitratus illic feram latere deduci se eum locum versus & in eam partem dirigi sagittam curauit. quam cum tanq̃ in feram emisisset, Caim affinem suum misere occidit qui præ dolore in insaniam pene delapsus vitato hominum conspectu filius habitatum se contulit. Sed iam a priscis ad recentiores errores transeamus.

¶ Recentiora De Gildonis aphricæ comitis exercitu.

Eo proelio quo Maselceres in affrica aduersus Gildonem fratrem qui ab Honorio cæsare rebellauerat dimicauit, Gildonis exercitus qui magno numero Maselceris copias anteibat. errore tantum neq̃ alia re impulsus infugam se vertit. Nam cū Maselceres ad primam fratris aciem appropinquasset atq̃ priusq̃ manum confereret blā de milites alloqueretur Gildonis vexillifero qui atrocius q̃ cæteri respondēbat gladio bladium ademit. Et cum ob eam rem vexillum vexillifero amplius illud non regente cadens inclinaretur vltima acies quæ Maselcerem alloquentem viderat: & paulo post signum inclinatum arbitrata primam aciem quæ tota romanis legionibus constabat Maselceri tanq̃ Honorij duci deditionem fecisse: atq̃ id inclinato vexillo quemadmo

dum eo tempore agendi mos erat illud declarasse: a potiori exercit⁹ parte desertam se credidit. Itaq; concursu facto idem fecit quo primam aciem fecisse arbitrabatur. Gildo ergo cum vniuersum exercitum suum ad deditiōem moueri conspiceret, vitæ suæ metuens in fugam se coniecit ac fratri victoriam nullo effuso sanguine tradidit.

¶ De Bellisario patritio.

DAr error pene egit vt Bellisarius urbem romam amitteret. Nā cum Totila gothorum rex urbem obsideret, & Bellisarius per amnem ferre obsessis opem vellet, interim dum feliciter munimenta oppugnat quæ gothi in medio tiberi constituerant perlato ad eū nuncio Isaciū a gothis captū esse quē ipse ī portu vrbe ad mare præsidio vxori reliquerat: credidit Isacium capi non potuisse nisi vrba quoq; portus esset amissa. Itaq; nunciū atrocitate attonitus nulla re vltra petita vt quomodo gestū illud esset q̄ nunciabatur certior fieret omīsa victoriā quam pene manu tenebat, retro ad portum se conuertit, eo animo vt vel illic occūberet vel amissa recuperaret. quo postea q̄ puenit incolumi reperta vrbe intellexit Isacium idcirco captum fuisse quod cōtra ipsius imperium vt cum hoste congrediretur eruperat, Agnouit igitur ingentem errorem in quem delapsus erat: dum male intelligendo feliciter ceptum certamen omisit. Tantumq; ex eo dolorem cōcepit vt pene ob id vitam amitteret.

¶ De Fredegunda gallorum regina.

QVanta etiā mala peperit Fredegundę gallorum reginę error. Nam cum a Chilperico viro qui a venatione reuersus erat citiusq; añ consueuisset post tergum velut a blandiente virga tacta esset dum inclinata lauaretur arbitrata ipsa id ab adultero Landrico actum esse quia virum rediisse nondum cognouerat eum nomine amanter compellauit. sed vt conuersa errorem animaduertit, verita ne vir crimen vlceretur quod detectū esse putabat, ne ipsa moreretur viri mortem procurauit.

¶ De Gualtero tirello brithanno.

ERror quoq; is appellari potest quē Gualterus tirellus in brithannia incurrit: Nam dum venaretur arbitratus se tello ceruum petere. Gulielmum secundum brithannię regem cognomento roseum patrulem fratrem occidit. Itaq; ex venatione vnde voluptatem querebat incredibilem retulit dolorem.

¶ De Turonibus.

Non longe a Turonibus vrbe gallica Sacellum erat cuiusdam corporis numini dicatum: cuius quanquam ignoraretur nomē tamen vulgo homines martyrem appellabant: illic vota moris

tales suscipiebant atq; persoluebant. Cum autem Martino turonensium episcopo permolestum esset q; incerta res tanto in honore haberetur: ad sacellum cum paucis profectus orare deum enixe coepit vt verum in ea detegere vellet: Mira res clare ab omnibus audita vox fuit affirmantis ipsum qui in eo loco coleretur latronem fuisse qui propter graua scelera suspensus fuerat. Quamobrem ex eo sacello corpus erutum fuit: proposito posteris eius rei exemplo quæ in sacris litteris habetur: scilicet multorum in terris corpora venerationem habere quorum animæ cruciantur in inferno. atq; idcirco sicut vera sanctorum corpora quos catholica ecclesia inter coelestium numerum recepit dei gratia cui seruierunt diuinos ab hominibus merentur honores ita in colendis reliquijs quæ incertæ sunt aut fictæ cum interdum ostenduntur homines temperare sibi debere neq; eos imitandos qui veluti diuinum numen omnia colunt auro ornata ossa cum ostenduntur.

¶ De Mullo Cropello exercitus Mathei vicecomitis duce.

Multum persæpe error in bello efficit: quod hominis animus aut metu nimio aut cura affectus a vero iudicio abducitur quem admodum Mullo Cropello contigit: cum a Matheo vicecomite qui eo tempore Mediolani rerum potiebatur missus vt Cremonam iniret per noctem vrbis appropinquans muros silentio perfodit ingressusq; vrbem pontionus cremonensis exul solum in centum viris quod subsequi nullum arbitrabatur palatium statim occupauit. cum autem clamore sublato Gregorius summa gente ortus ciuis cremonensis armis arreptis ad muros se contulisset illic qua patebant eo statim obstruxit. itaq; cum nullus arbitraretur pontionum in vrbe oppressum præformidine retro se cõuertit: Gregorius autem summus cum accepisset amissum esse palatium arbitratus longe maiorem hostium numerum vrbem ingressum q̃q̃ plures in septus esset magna fortium virorum manu qua & pontionum & omnes qui cum eo sentiebant facile posset opprimere: hoc impulsus errore q; plures in vrbem q̃ fecerant ingressos putabat cremona profugit: cum noctis tenebrę in eum errorẽ eo in loco homines induxissent vt qui numero plus erant pauciores vererentur ac fugerent.

¶ De Renato Neapolitano rege.

Quantum Renato quoq; neapolitano regi error obfuit: Cum Alphunsi aragonij copię vrbem neapolim obsidentes per cuniculum vrbem ingressæ essent. Nam dum eas galli reijcerent neq; ab vrbe se eas pulsuros diffideret, forte cõtingit vt Aragonius miles deiecto ab equo milite gallo ipse in eum insiliret. quẽ cū galli i equo cõspexissent arbitrati aragoniũ exercitũ effracta porta vrbem ingressum q;

neq; cuniculo neq; scalis deduci in urbem equi ab aragonijs poterant ab
iecta resistendi spe in munita loca vt seruarentur confugerūt :errore ma
gis q̃ hostium virtute superati.

¶ De Vindicta.

¶ Caput decimum.



SEQVITVR VT DE VINDICTA dicamus
quæ maxime quietis atq; pacis vna hostis est: in
quam vt iuehamur quid satis a nobis dici posset
nisi si temperantia abesset qua vindictæ impet⁹
frenari debet, breui assiduis bellis accedib⁹ quas
secum vindicta trahit humanum genus interitu
rum? Quamobrem quo maior ex vltiōe dum per
agitur (nam post rem gestorum poenitentiam re
linquit, voluptas sentiri solet, eo studiosus deuī
tare eam oportet. quod cum ipsa venenum præsentaneum sit, cuius in
teritus comes est melle id est cupiditate, ita humanas mentes capit /vt
qui ei frena remiserint tanq̃ visco in dies magis ea inuoluantur: neq; fi
nem inuenire in ea valeant. Accedit præterea magni creatoris vox quæ
reseruari sibi vindictam iubet: & ita mortales ab ipso præmia sperare præ
ceptumq; exemplo suo redemptor confirmavit pro persecutoribus oran
do. quos & statim & copiose vlcisci poterat. Monemur etiam puerorum
fœminarumq; exemplo ne nos vindictæ tradamus. nam cum ætate sexu
q; imbeciles ob id magis q̃ ceteri vltionem impares viribus appetant id
quod non possunt cupiunt. tanto magis ea fortibus atq; prudentibus &
is qui rerum potiuntur fugienda est. quod alteris turpe est imbecilibus
equari velle, alteris posse satis debet videri.

¶ De Senatu ac populo romano.

INsignis atq; sine sanguine & propterea ingenti eorum animo
digna fuit ea vltio qua romani in brutios vsi fuerunt. Nam ita
lorum primi se Hannibali coniunxerant: & postremi ab eo dis
cesserunt: igitur ab Italia depulso Hannibale & superatis in aphrica car
thaginensibus, senatus populusq; romanus ad perpetuam brutiorum fa
cinoris ignominiam atq; vltionem sanxit ne in posterum brutiorum vl
lus militia dign⁹ fieret: sed cū magistratibus inter ministros atq; apparī
tores brutij semper mitterētur: qui tunc brutij dicti postea vt sit tempus
successu corrupto nomine birri nuncupati sunt.

¶ De P. Claudio pulchro.

A Publica Po. romani ultione ad priuatam Claudii pulchri transseamus. is a Cilicibus piratis captus cum de redemptione cum eis conuenisset. atque ad Cipri regem ptholomeum misisset qui mutuo pactam summam cum piratis poscerent: rex autem partem tantum dedisset adeo exiguam ut accipere eam pyrate recusarent: tandem sine pretio Appius a praedonibus est dimissus. qui cum postea romam venisset, a patribus ob id solum ad plebem transiit ut tribunus plebis creari posset: id quod donec inter patres mansisset assequi non poterat. Creatus igitur tribunus nihil prius populo proposuit quam ingentes ptholomei ciprii regis opes: atque populum cohortatus est ut iudicato hoste ptholomeo ad eas capescendas mitteret. ita appius pulcher ptholomeum ultus est. quod tam paruam sui rationem habuisset. ultio nequaquam indigna. ceterum seuior ea quae sequitur.

¶ De morte. C. Fabij.

Quoniam inter Marium Syllamque civili bello decertaretur, C. Fabius aphyricae proconsul quia crudelem se auarumque nimis praestabat, compulsis ad arma populis viuis in palatio combustus est.

¶ De Aulo Vitelio imperatore.

Aulus Vitellius caesar aperte ostendit quam suavis ultio his videatur qui rationis immemores esse volunt. nam statim ut imperator creatus fuit, dicens pascere se oculos velle, praesente se interemi publicanum quendam iussit: quod cum ipse priuatus esset parum modeste immo contumeliose quaedam erga eum egerat.

¶ De Thaide atheniense meretrice.

Inter tanta regum aliorumque insignium virorum exempla quae aut iam scripta sunt aut sequuntur, meretricem thaidem non omittendam duximus: adeo enim egregium illius facinus fuit: ut eius a qua prodiit obscuram fortunam honestet illustretque. Haec Athenis nata euntem Alexandrum cum exercitu in orientem secuta antequam a ptholomeo in delitijs haberetur cum nonnullis alijs foeminis ac principibus ut cum Alexandro in persepoli vrbe inxeris ipsius palatio cenaret inuitata (forma enim atque eloquio insignis erat) post coenam cum Alexandro iocans tunc se dixit ex castris laboribus Asia peragrata quod cupiuerat praemium accepisse postea Alexander ei ut in darij persarum regis palatio cum ipso coenaret indulserat. quod munus longe maius immo aeternum existimatura esset si ut incendere quoque palatium posset concederetur ut ipsa quae muliercula erat tantum regem quantus fuerat xerxes vlcisceretur. cuius olim exa-

exercitus patriam suam athenas incenderat. eius igitur animi magnitudi-
ne motus alexander cum ei quod cuperet agēdi facultatem permisisset
ipsa palatio ignem iniecit patriæ suę iniurias quo poterat modo vltā.

¶ De patrobilo Neronis Liberto.

Patrobilus neronis libertus non minore animo quam thais in-
vltiscenda domini morte fuit. Nam cum Galba Neronem im-
perio vitaq; simul quanquam absens priuasset quo tēpore ipse
a pretorianis interemptus fuit. Caput eius centum aureis nummis coe-
mit vt illuc illud proijceret vbi se Nero interemerat.

¶ De Mitridate ponti rege.

Mitridates ponticus rex ex crimine ipso haud incongrue Mari-
um Attilium roma. legatum vltus est: cuius avaritia bellum in
Mitridatem po. romanus mouisse putabatur. Nam cum Astu eū
cepisset, inaurato ore vt eius avaritia detegeretur, per regnum
auersum asino insidentem ducebat. sed crudelius iniustiusq; id fuit quod
sequitur.

¶ Iterum De eodem.

Quoniam Mitridates per pontum pompeii arma fugeret, accepit a strato-
nica coniuge arcem cui ipsa cum ingentibus thesauris præsidebat
romanis ea conditione tradidisse, vt si xipharem suum ac Mitridatis
filium coepissent sine alio precio ab eis dimitteretur. Nam ea re grauiter
Mitridates indignatus est: atq; vltionis cupiditas adeo eum a recto sensu
abstulit vt captum xipharem filium in loco vbi a matre conspiceretur
crudeliter occiderit.

¶ De Dauide Iudeorum rege.

Deo vltiōis desiderium suauitate conditum est, vt magnis pru-
dentię anthidotis munitum esse oporteat eum qui illæsus præ-
tergredi eam cupiat. Id in propheta Dauide declaratum fuit
Nam cum ei ingentia crimina deus remisisset, mansuetiorem
factum esse oportebat: & tamen cum iam annosus atq; ætate diminuto
calore a vita discederet, eum acceptarum iniuriarum quas viuens dissi-
mulauerat vltionis cupiditas coepit. Itaq; Salomoni filio successoris impe-
rauit vt Semeum geræ filium occideret: quod is ei maledixerat atq; sas-
xis ipsum inceserat cum ab Absalone filio hierosolymis pulsus fuga sas-
luti suæ consuleret.

¶ De Octauio Augusto.

Augustus omnes auunculi a quo adoptatus fuerat percussores
occidit: & quod longe seuius fuit adēpta. L. Antonio cōsuli per-
rusia cum aram Iulio Cæsari ædificasset illic pro victimis trecē-
tum partim equites partim senatores crudeliter mactauit. grauiter enī

errabat cum Cæsaris manes humano sanguine placare se arbitrabatur. cuius nulla maior q̄ clementiæ laus fuit. & cui ciuilis sanguis nisi cum in prælij ardore necessitas cogeret / semper inuisus fuerat. sed post tam leu-uum vltionis genus iustior aliquanto vindicta describetur.

¶ De Martiale romano equite.



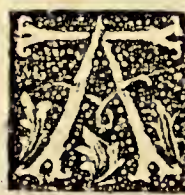
Vindictæ amor atq; cupiditas adeo Martialis romani equitis pe-ctus isederat: vt is macrini præfecti prætorij suasu Antoninum Bassianum Caracallam imperatorem dum in agro ventrem leuaret, a suis aliquantisper semotum interficeret. qui inde cum se fuga proripere vellet statim interemptus fuit: Ad hanc cædem impulsus quod pauloante Bassianus eius fratrem interemerat. fraternæ enim necis vltionem vitæ suæ anteposuit.

¶ De Erixona Cirenarum regina.



Learchus ab Archelao Cirenarum rege in amicosum numero præcipuus habebatur. Cum autem ipsum regem veneno sustulisset ac simul regnum occupasset / Erixonam reginam Archelai coniugem vt matrimonio secum iungeretur temptauit: pollicitus si id Erixona egisset se archelai filium adoptaturum esse. Cum autem non imprudens fœmina conditionem non displicere ostēdisset, sed fratres duos admodum obfistere: posse ad hanc rem aliquam dixit rationem iniri / si ad se noctu in colloquium vno tantum comitatus veniret. Nihil infidiarum inesse putans Learch⁹ qui præ amoris magnitudine cœcus erat: noctu in Erixonæ ædes se recepit. vbi eum Erixona a duobus quos domi occultos habebat interemi iussit. ac corpus de fenestris deiici. per hunc modum cum aliter nequiret mariti mortem vltæ est.

¶ De Camma Galatha.



Vdax atq; amoris plenā in mariti Sinati vlciscenda morte Gāma Galata fuit aduersus Sinorigem / qui ob id solum Sinatum interemerat vt Camma potiretur. Nam cum nec præcib⁹ nec donis placari posset: postremo verita ne præcibus vim Sinorix adderet, matrimonio assentiri cum eo se finxit: atq; vocatum eum i Diana templum cuius ipsa sacerdos erat / in numinis conspectu ostendit desponsationē celebrare velle: q; aut mos erat vt eodē in desponsatiōe poculo vir vxorq; biberēt / ipsa prius peractis solēnibus verbis post iusiurādū aureo poculo delibatam a se venenatam potionem Sinorigi propinauit: qui fraudem nullam inesse ratus ex eodem vase ipse quoq; venenū hausit: quod ipsa conspicata præ letitia contentā se mori exclamauit / postea q̄ ita virum vltæ fuerat: nec multo post ambo perierunt.

¶ De Antiocho Gripo Syriæ rege.

Antiochus Gripus Syriæ rex cum sciret venenatam esse positionem quam ei mater porrigebat, haud iniusta ultione coegit ut eam mater biberet. qua hausta repente mortua concidit.

¶ De Nicomede bithiniæ rege.

Naud scio iustam ne an sceleratam appellem eam ultionem qua Nicomedes aduersus patrem prusiam bithiniæ regem usus est. fortasse enim plerique iudicauerint quæcunque sit patris in filium iniuria filij tamen esse non aliter se quam vel latendo vel fugiendo tueri. patientiaque paternam iram sustineri oportere. Hic patri suspectum quod a populis nimium diligeretur ab eo romam missus est. & quia illic quoque eum in honore romani habebant patri suspitio atque odium simul creuit. Itaque cum temptaret ut romæ occideretur: re ab eo detecta qui ut eadem perageret missus fuerat, Nicomedes in bithiniam profectus cum populi a prusia patre rebellassent, fugientem eum interfici iussit. prusias igitur quia suspitionis plus haberet quam oportebat ut persæpe euenit sibi ipsi eius mali causam attulit quod sine ratione futurum metuebat.

¶ Recentiora De Ilmichildo equite Longobardo.

Quam Rosimunda longobardorum regina viro suo Alboino necem per Ilmichildum equitem suum procurasset regno populorum indignatione pulsa Rauennam homicida atque eodem adulterum fugæ comite profugit. Illic ut feminei moris est cum Ilmichildi eam facietas cepisset, & mutare adulterum cuperet: Dum ambo balneis egredierentur, ipsa Ilmichildo venenatum poculum propinauit: idque quod erat Ilmichildus cum bibendo presensisset stricto gladio eam coegit ut quod in poculo super fuerat ipsa hauriret. qui quantum eo hastu ante moreretur, vnus tamen Rosimundam ultus est. quandoquidem haud diu post Ilmichildum ipsa quoque decessit.

¶ De Sanctio Castulonensi comite.

Sanctius castulonensis comes cum a materna ancilla accepisset a matre principem quendam arabem amari: & ut commodius veniri cum eo operam dare posset ab ea ipsius vitæ veneno insidias esse paratas: quo tempore poculum in quo venenum miscuerat mater porrexit iusta ira sanctius ad ultionem impulsus ipsam ut prius biberet coegit: & ita ut digna erat mater confestim mortua est.

¶ De Ioanne Stanarola veronensi.

Mortem quoque suam Ioannes Stanarola Veronensis ultus est. Cum detecta coniuratione inducte ei compedes essent & ita ad Henricum dugnam ab Ecelino veronensi vrbi prefectum per

ductus esset. Nam cum se ad nominandos coniurationis conscios cogivisset: neque ob id tamen salutem obtinere posset, ut poterat saltu Henrico appropinquavit: atque paruulo gladio quem veste abdiderat ter punctum in caput eum percussit: ita ut quando ipse illic statim occideretur breui tamen etiam Henricus periret.

¶ De Eudoxa augusta.

Aum Petronius maximus romanus senator per trasilam militem Valentinianum Augustum occidi curasset, atque occupato imperio illud eniteretur ut Eudoxa Augusta ei nuberet, tantum ex ea re indignationis propter amissum virum Eudoxa concepit: ut quo facilius valentiniani mortem vlcisci posset, petronij animo gerere morem velle ostenderet. Sumpto igitur pretextu ad Legiones atque prouincias scribendi ut eas Petronio conciliaret, in Africham ad Gensericum Vandalorum regem misit qui eum hortaretur arma aduersus Maximum mouere, atque ad diripiendam urbem Romam venire. qui cum ingenti classe Romam venisset, Maximum occidit: atque urbem cepit ac diripuit: ablati inde non thesauris solum verum omnibus quoque claris artificibus Quam rem Eudoxæ consilio egit: quod eam neque Petronij mala neque patrie incommoda satis explere poterant. adeo vlciscende accepte ab utroque iniurie desiderio ardebat: quod alter eam intulerat/altera cum obstare potuisset inferri ipsam tulerat.

¶ De Clotildi gallorum regina.



Vt autem magis etiam pateat quam acerbè ultionis studium in muliebri sexu grauius seuiat, Eudoxæ Clotildem gallorum reginam annectemus. cuius gesta ut facilius intelligi possint paulo altius res repetetur. Gundegarus burgundie rex actanarici stirpe ortus quatuor liberos suscepit Gondobaldum/Godesillum Chilpericum & Gondemarum. godebaldus cum barbare seuiret fratrem Chilpericum cum coniuge occidit. ac de tribus filiabus duas in exilium misit. natu minorem Clotildem nomine apud se retinuit. quæ propter eximiam formam in matrimonium a Clodoueo petita occulte ei nupsit: atque de patris manibus vi extorta est. in quæ adeo Clodoueu virum ipsa inflamauit, ut Gondobaldus cum minus viribus valeret/pacem ingenti pretio ab irato clodoueo emere coactus sit his autem idest Clodoueo atque gondobaldo vita functis/in gallia Clodoueo Theodoricus Clodomirus Childebertus Clothariusque filij successerunt. in burgundie autem gondobaldo filius sigismundus. cum vero in Clotilde neque ætas neque communis sanguinis respectus ultionis desiderium extinxisset, liberos in sigismundum armavit: qui prelio victus cum fugeret captus atque in vinculis a Clodomiro in auriolos deductus est. ab eo Clotildis mater obtinuit, ut Sigismundum

Cum vxore ac liberis quemadmodum olim Gondobaldus sigismundi pater Clotildis parentes in amne summerferat, ipse in puteum precipites mitteret.

¶ De Iustiniano secundo imperatore

Iustinianus quoque imperator post recuperatum imperium quem nasumque simul Leontius patricius priuarat, acerbissime iniuriam ultus est. nam quotiens nasum emungeret hostium suorum unum capite mulstabat. quorum in vinculis magnum numerum habebat. sed iam ad publicas populorum atque exercitum ultiones transeamus.

¶ De Bellisarij exercitu in vrbe roma.

Bellisarius cum bello gothos persequeretur, & necessarijs de rebus in siciliam esset profectus, exercitui quem in vrbe reliquerat Cononem praefecit. huius insignis erat auaritia, frumenta enim mercatus quæ militibus diuideret aucto i dies singulos praecio cariora faciebat ut ea ratione militum stipendia facilius deuoraret. quod cum milites perspexissent neque amplius ferre eam rem possent seditione mota eum interemerunt. imperator autem ipsorum cum rem atque simul eius causam intellexisset nequaquam pena dignam esse putauit.

¶ De Alexandrino populo.

Quemadmodum Iulianus quoque imperator non castigandum duxit Alexandrinum populum, quod per urbem pedibus tractum Georgium Alexandrinae urbis episcopum viuum combuserat: quia constantio rapaci principi nouas onerum imponendorum rationes & commenta proposuerat: ita enim incommodo quæ per eum tulerat vlscisci Alexandrinus populus voluit.

¶ De Rauennate populo.

Non minus etiam acerbe Rauennas populus Ioannis Lenugij Rauennatem exarchatum sub phoca imperatore gerentis auaritiam atque libidinem ultus est. neque inde plus penarum quam superiores tulit. rem enim phocas neglexit, quamque populus Ioannem ipsum cum coniuge atque iudicibus interimisset. Iterum ad priuata reuertamur.

¶ De Albaga Can. idest rege tartarorum.

Era nimis nedum barbara fuit ultio quam vsum esse Albagam Can idest regem tartarorum aduersus paruanam aitonis armenius in orientali historia litteris mandauit quod ab eo turchie princeps

fectus (eius enim imperium tartari anno salutis ducētesimo atq; octuagesimo supra mille sibi pepererant) precio eam regionem ægyptio sulthano vendiderat. Albagas enim cum postea armis turchiæ regnum recuperasset, captum proditorem vt Scytharū mos est medium defecuit deinde corpus inter alias epulas coxit. ex eoq; & ipse & pceres eius epulati sunt. neq; ita adhuc sibi pro iniuria satisfactum arbitrabatur.

¶ De Bolido gallo.



Aud dissimilis ratio vltionis fuit in Childericum secundū galorum regem ab ea quæ Iasoni in Thesalia contigit. Nam cū Bolidus vir gallus nobilitate inter suos clarus iniuste a Childerico vapulasset. adeo ira atq; indignatione exarsit: vt per occasionem manu sua venantem Childericum interimeret. neq; eo contentus regi coniugem quæ vterum ferebat (in regno enim magna Bolidus potentia erat) addidit.

¶ De Villa milite gepida.



Qvam seu etiam Villæ (is gepida miles erat) in Oldoaldum gothorum regem dominum suum vltio fuit: cum cenātem ipsum regem vno vulere interemit: quia vxorem quam ante ei promiserat absente Villa vt regis negotijs operam daret, rex alteri in matrimonio collocarat.

¶ De Guidone Motisfortis.



Imis etiam acerbus vltor fuit paternæ mortis Guido mōtisfortis / Symon enim pater eius vocatur / qui hostis ab Henrico brithanniæ rege iudicatus ei regnum atq; libertatem ademerrat, Cum autem postea Eduardi filij opera regnum Henricus recepisset hostem quoq; Symonem cepit: atq; eum acerba morte in qua tuor frustra discerpfit. Huius igitur mortem Guido filius dum vlcisci cuspit (quo tempore Carolus primus neapolitanus rex vna cum iuniore Philippo galorum rege a Tunete Viterbium venerat) vt cardinalium collegio suaderet / ne vltra noui pōtificis creatio differretur: Cum eis Henricus brithannus erat Ricardi iam imperatoris electi filius. Huius autem Ricardi frater fuerat Henricus rex qui Symonem interimi iusserat. Itaq; eum missarum sacra in templo audientem atq; vtroq; genu humi nixū Guido occidit: & capillis appra-hensum seu nimis e templo abstraxit: atq; inde fuga se in ethuriam recepit: qui vt quoquo modo patrem vlcisceretur nullam rationē aut temporis aut loci siue etiam nobilitatis atq; innocentiae eius quem interficiebat habere voluit.

¶ De Gino Taccij senensiciue.



On minore seuitia Ginus tacci senensis ciuis fratris ac patris mortem ultus est. Nam cum is Radicophani arcem in senesi agro positam furtim occupasset: atque ab eo loco regionem propinquam prædando infestaret: Bonincasa aretinus qui sub vicarij titulo senis ius dicebat, turrin turritam Ginni fratrem ac Taccium eius patrum tanquam Radicofani occupationis conscios, in foro senensi capite multauit. Cum autem post aliquot tempus romam ad gerendum magistratum Bonincasa profectus esset, Ginus cuius ex animo amissi fratris ac patris dolor nondum exciderat / sequutus eum in ipso tribunali quo ius dicebat palam occidit. atque ademptum ei caput abstulit: adeo animos atque audaciam vlciscendi sanguinis sui desiderium fecerat.

¶ De Eruoia Spaletij duce.



Ihi de quibus scriptum est suorum mortem vlti sunt / iusta videtur eos ira impulisse: cæterum quod nunc scripturi sumus iniustius putabitur: quod vltio seuitiei plena nulla grauiore quam verborum accepta contumelia: facta fuisse videtur. cum Eruoia Spaletij dux a Sigismundo imperatore qui etiam hungariæ atque Boemiæ regna possidebat rebellasset: atque vno proelio multos e Sigismundi ducibus ac præfectis cœpisset, omnes sine præcio humane dimisit, vno paulo compro accepto: cui nudo statim assui bouis pellem iussit. Nam cum Eruoia adhuc in officio cum Sigismundo maneret: atque in eius aula versaretur / quia ipsius aspectus moresque rusticum hominem præferebant / nunquam a paulo aliter quam expresso bouis mugitu salutabatur. ei enim capto cum ita vt dictum est ipsum haberet hoc improperauit. dicens velle se vt voci illi personæ quoque imago responderet.

¶ De Venetis.

Venetis qui alioqui modestos se ac quietos præbere visi sunt: dolore compulsi nonnunquam acerbos se vltiores ostenderunt quem admodum dictum est. occiso Horleo qui etiam visus hippatus dictus est veneto duce: quod is nimium crudelis habebatur: item cum galiam patria atque luminibus priuarunt: qui Horleo sicuti in ducatus dignitate ita etiam in vitijs successerat: Dominicum quoque monegareum ipsorum ita in crimine sicut in ducatu successorem pari supplicio affecerunt: neque de eorum aliquo pena sumpta fuit qui in ipsos principes manus iniecerunt. Adeo iuste omnes vindictam de scelere sumptam putauerunt.

¶ Item De quibusdam venetis.

Eua etiam præter modum vltio fuit quorundam venetorum patriciorum in Petrum Candianum tertium eius nominis: & a primore

dio illius honoris secundum ac vigesimum venetorum ducem. quia is Ioannam coniugem ipsorum patriciorum sororem coegit / vt matrimonio pulsa sancti Zachariæ monasterium iniret. cui ipse Guidonis ethrusci marchionis sororem vxorem super induxit. Nam lapso post eam iniuriam anno qui decimus septimus Petri Candiani ducatus erat magna propinquorum atq; amicorum manu coacta / cum præterea Veneti etiã populi pars eis adiungeretur quos vt scriptum est Petri superbia atq; tyrannis mouerat aduersus eum in palatio impetum fecerunt. Cum autem ipse per palatium currens ac minorem natu filium complexus supplicibus verbis inter lachrimas veniam ab iratis peteret / & quacũq; in se impetum fieri cernebat filium offerret vt per eum vim a se propelleret. nunq̃ flectere iratas mentes potuit. Itaq; coniecto in palatium igne ipsum coniugem ac filios vna cum palatio / itẽm Sancti Marci ede flamma absorpsit. cum præterea late incendiũ ita serperet, vt plusq̃ trecẽtæ alię domus compræhenderentur. perquisitum deinde inter ruinas Petri corp⁹ atq; ad macellum pertractum membratim aduersarij conciderunt: atq; canicus obiecerunt. Neq; tamẽ venetæ ciuitati propter huiusmodi quãq; acerbam nimis vltionem visum est in eorum quenq; qui facinus patrarunt animaduerrere.

¶ De quibusdam Alexandrinis ciuibus.



Deo efficaces stimulos vltionis cupiditas habet vt non modo principes ac populos quos persæpe virium magnitudo ad irã accendit: eisq; iudicij lumen aufert / verum etiam abiectæ fortunæ homines impellit / vt vitæ suæ suorũq; obliti / eos qui plurimum possunt vlcisci contendant. Vidimus ipsi neq; id iã diu fuit, Alexandria quæ vrbs transpadana est in cisalpina gallia / Ludouico Sfortia Mediolanensem ducatum administrante Petrum Vesputium florentinum equitem eo tempore transpadanæ oræ præfectum, cum vocata ciuium parte altera / repente captum Carrãtem Vilsauegiam molendinarium a palatio suspendisset, adeo ad vltionem Carrantis propinquos exarsisse vt quinq; ex eis mane palatium ingressi factione eorum vires præbente, cum non satis duxissent præfectum occidere / eius corpus a cubiculi fenestra suspenderent: qui facinore patrato impune ab vrbe illa profugerunt. Sed quia iam satis de vltione dictum est: ad alia vt molestia deuitetur transibimus.

¶ De Scelerate dictis aut factis.

¶ Caput vndecimum.

¶ De Eucratidis bactrianorum regis filio.

Q. liij



DARVM VIDETVR AD corrigendos mores iuuandamq; hominum vitam a nobis actum esse, nisi quemadmodum Valerius egit quæ dicta aut facta scelerata sunt ostēderemus: vbi deuītata nō fuerunt, nō infamiā modo verumetiam calamitatem ingentem attulisse. His enim duobus idest dicendo agendoq; omnia laudum atq; criminum genera cōprehenduntur. & qui ab his sibi temperauerit, a maximis criminibus abesse persuadere sibi poterit De huiusmodi igitur re dicturi a nullo melius primordia sumere possumus quam ab Eucratidis bactrianorum regis filio. Is a patre regni consors & tituli regij particeps factus, ab indorum bello victorem reuersum parentē vt hostem interimī iussit: et cum id parum videretur grauius addidit scelus. Carpento enim corpus eius calcavit, atq; eum sepultura prohibuit: tanto quam scelerata Tullia romana leuior, quanto id minus est quod ipsa parentem non interemit/ cuius morte regnabat. In Eucratidis autem filio contra id fuerat, quod is a viuentē patre acceperat quo nihil maius ab eo post mortem expectare poteterat.

¶ De Phraate horodis parthorum regis filio.

Nonne detestandum etiam Phraatis Horodis parthorum regis filij scelus fuit? qui parentem cum triginta filiis quanq; ab ipso regni successor designatus esset occidit. Grauius pauci temporis moram in vicino iam morti patre ferens, quamobrem cum is inuisum se omnibus animaduerneret, ne quenquā regiae stirpis viuere pateretur, filium suum iam grandiusculum interemit: præ nimia suspitione atq; cupiditate in se ipsum id molitus quod ne maius quidem aliud ab hoste in eum statui poterat: adeo scelus atq; crudelitas amentem eum atq; vesanum fecerat.

¶ De ptholomeo philopatore ægypti rege.

DVpliciter ptholomeus philopato ægypti rex sceleratum se ostendit. fratrem enim coniugemq; & vt scelus magis augeret sororem quoq; crudelissime occidit. Cæterum tanq; id parū esset, vt in scelere intactum nihil omiteret atq; scelerate agendo eo progrediretur vt in precipiti staret (O scelus immane horrendumq;) parentes quoq; ambos impie nimis sustulit.

¶ De ponti rege Mitridate ac filio eius pharnace.

Quanq; Mitridatem ponti regem patrem pharnaces vt ptholomeus suos nō occiderit, tamē cū magnis cladibus ipsum videret eo a romanis deductum vt yltra parum resistere posset, ne

quaquam misericordia motus est ut debebat: praesertim cum in patrem conspirasse. deprehensus, atque ob id captus impunitatem sceleris ipse obtinuisse. sed neque ob id aut correctior factus aut minus sceleratus, cum pater de traiciendo in Italiam ageret: & ob id exercitus eius animo perturbatus esset seditiosorum quorundam opera adiutus a patre rebellavit. petitoque a militibus paterno capite in eam desperationem ipsum coniecit ut veritus ne a filio romanis dederetur, veluti minus calamitosam rem sibi ipsi consciscendae mortis casum deligeret. parentis enim manu id sceleratus filius egit quod ptholomaeus sua in patrem patrarat: fortasse ita deo permittente quod ptholomaei pater scelestus atque immanis patrem ipsam ac fratrem atque insuper tres liberos ipse olim occiderat.

¶ De Dario fratribusque Arthaxersis Mennonia
persarum regis filijs



Immane profecto scelus Darij fratrumque in patrem arthaxersis persarum regem fuit. nam quamquam eis vivens Arthaxerses regno cessisset: quia Dario postea astasiam concubinam negarat & ne eam daret religioni eam dicarat, adeo eam rem Darius permolestus tulit ut occidere eum statueret. ex magno autem naturalium fratrum numero quinquaginta in sententiam suam ad patranda paternam caedam traxit. Caeterum quamquam qui in ea conspiratione deprehensi fuerant omnes occiderentur, tamen quod re fortuna eos patrare prohibuit animo tamen impij filij peregerunt. o inauditum scelus facinusque semper cum criminatione commemorandum. Nam si mortis simile ducitur ut unus in patrem conspiret atque ei vim inferat, quid de quinquaginta qui tam impium scelus temptauerunt dicere poterimus.

¶ De Seleustro atque Adramelech.
Senacherib filijs.



De impijs arthaxersis filijs dici potest: quod semper homines de immani scelere atque sacrilegio Seleustri atque Adramelech infandis fratribus ferent. ambo enim patrem Senacherib Assiriorum regem in templo iouis orantem cum ab expeditione adversus Ezechiam suscepta reuersus esset interemerunt.

¶ De Thesimacho pyfistrati orcomeniorum regis filio.

¶ Nec minus sceleratus et longe crudelior fuit Thesimachus erga pyfistratum patrem orcomeniorum regem; cum eum iuvante senatu

occidit: ac corpus eius in frusta discerptum sub vecte tectum abstulit dicens in celum a dijs raptum esse/ quemadmodum de romulo romani dixerunt.

¶ De Absalone Dauidis iudeorum regis filio.

IN patrem quoque Dauidem iudeorum regem impius ne dicam scelestum absalon fuit. Nam & regno eum expulit: & ut interfi ceretur operam dedit. & ne spes vlla concordiae vnquam superesset palam cum paternis concubinis concubuit.

¶ De Antipatre herodis iudeorum regis filio.

Antipater fraudis plenus herodis iudeorum regis filius, cum falsis criminibus patrem impulisset ut liberorum duos occideret / postremo in ipsum quoque patrem ut eum perderet conspirauit. Sed deprehenso scelere ut dignus erat a patre interemptus fuit.

¶ De Aristobolo iudeorum rege.

Ostea quoque satis multos narrauimus in patrem sceleratos atque impios extitisse/ non nullos etiam addere æquum est qui matres crudeliter habuerunt. cum & sexus ipsius gratia, & quia matres maiori ex parte alexandorum filiorum fastidia sustinent, communiter eis liberi magis afficiuntur. Inter hos primum Aristobolum iudeorum non solum regem/ verumetiam pontificem ponemus. Is enim matrem cum tribus filiis qui ipsi fratres erant in carcere propter falsas regni suspensiones interfecit iussit.

¶ De Antipatro macedoniæ rege.

Antipater Cassandri macedonum regis filius matri Tessalonicae indignatus est, quod in regni diuisione mortuo Cassandro ad minorem natum filium Alexandrum visa est inclinare: Nam quanquam effusis lachrimis ipsa eum oraret & aperto pectore vbera ostenderet quibus eum aluerat, in memoriam ei reuocans a se genitum esse ipsum atque enutritum, ita ut ad commiserationem omnes moueret (heu nimium seu impietas) ipse ferus ut filium taceam hostis trigræque truculentior nullis emissis lachrimis nullo ne suspirio quidem edito surda aure maternas præces præteriens eam interfici iussit.

¶ De Nerone principe.

Quoniam Neronis tot insignia scelera sint quot eius facta ex infinito eorum numero quædam magis horrenda ponemus. Hic matrem Agrippinam cuius industria ad imperium ascenderat occi-

dit: atq; inspicere mortuæ corpus noluit: spectauitq; adeo lachrimarum
expers tantaq; animi quiete, vt spectando voluptatis gratia biberet.
Non minus quoq; idem in patriam quæ alia parens est sceleratus fuit:
in qua a septem partibus succenso igne ab eminente loco incendiū spe-
ctauit, decantatis de troie incendio scriptis ab Homero carminibus. In
hæc duo quæ primaria sunt quibus mortales nature iure affici magis de-
beant, cum tam seuus atq; immanis fuerit? quid aliud est quod vltra de
ipsius immanitate hoies expectare possint? Sed a filiorum sceleribus
iam ad ea transeamus quæ matres quædam impie egerunt.

¶ De Laodice regina Capadociæ.

LAodice regina capadociæ cum viro ariararthe vna cum sex li-
beris infantibus superstes fuisset, verita ne adulti eam regno fi-
lij pellerent, scelestæ mulier quinq; veneno sustulit: contra ip-
sius sententiam sexto incolumi seruato: qui postea ei regno successit cum
ipsa populari tumultu interiisset.

¶ De Athalia hierosolymarum regina.

Aud dissimile muliebris ambitiois studium Athalias hieroso-
lymarum reginam ad non minus seuum scelus q̃ Laodicem im-
pulsit. Nam post viri Ioram & Ochoziæ qui filius erat mortem
ne esset qui ad regnum aspiraret: & per quem eius ambitio im-
pediretur, omnes ex Dauidis stirpe iussit occidi: vixq; Ioas ex filio ne-
pos superstit: magis Iosabeth amitæ industria q̃ quod auiam pietas vlla
mouisset qui cum adhuc tener esset auia, interempta in regno successit: &
per eum regia stirps instaurata fuit.

¶ De Attilij exulis matre.

Quam crudelis quoq; atq; scelerata Attilij proscripti mater i ip-
sum filium fuit? Nam cum ad eam profugisset vt ipsius opera
absconderetur, reiectum a se ad certam immanemq; mortem
ablegauit. impia enim mater filio id negauit quod multi serui amiciq;
maioris suo periculo (quia minus venia dignos q̃ matrem natura efficie-
bat) heris & amicis iam præstiterunt.

¶ De Thimone atheniensi.

Am a factis in quibus scelus fuit discedamus: ne semper crude-
lis materia nobis tractanda sit atq; ad dicta transeamus quæ
scelus secum habuerunt. In his principatum Atheniensis obti-
nebit Thimon: omnes em̃ mortales oderat, quin sibi quoq; ip-
sifensus erat. Is cū Alcibiadem adhuc puerū obuium habuisset: & de oscu-
latus ei plurimum blandiretur, rogantibus quibusdam que insuetarum
blanditiarum causa esset respondit amare se eum puerum quod præui-

deret ipsum quandoq; Atheniensibus magnorum malorum causam fore qua spe sola fruebatur. ei enim propter immanem naturā id placebat quod alij iure omnes abominabantur.

¶ De eodem.



On minus quoq; graue ac sceleratum eius dictum fuit cum Atheniensem senatum ingressus quem adire nunquam solebat silentio expectantibus omnibus quid is dicturus esset dixit se post ædes paruum habere ortum in quo ficus in ingētem altitudinem creuerat: a qua arbore multi Athenienses se suspenderant. Et quoniam eo in loco edificaturus esset visum ei fuerat de re ipsa ciues monere vt si quis ab ea ficu suspendere se vellet id acceleraret priusq; arbor succideretur. Sceleratum profecto verbum q̄q; nonnulli faceto illud ingenio tribuere maluerint.

¶ De Hannibale Carthaginensi.



Illa quoq; Hannibalis peni scelerata atq; atrox nimis vxor fuit: cum inspecta humani sanguinis plena fossa / pulchrum in ea esse spectaculum dixit feræ enim quam homini verbum conuenientius fuit.

¶ De Caligula imperatore.



Talia omni in re ita verbis quoq; sceleratus Caligula fuit. Cū persæpe repeteret oderint dum metuant: & semel iratus clare exclamaret vtinam populus romanus vnam tantum haberet ceruicē. Sceleratum nimis profecto verbum. Nam quid aliud seua eius rabies optabat: nisi vt vno vulnere patriam perdere posset.

¶ De Aulo Vitelio imperatore.



Donne Vitelij quoq; sceleratum fuit verbum: cum ex germāia romam rediret: atq; haud longe a bebrico iter faceret: illic enim cum Ottone certamen eius fuerat: & ob id cum multi tam multorum cadauerum fetorē abhorrenter dixit Olere hostem mortuum presertim ciuem: & vt magis eo spectaculo frueretur mortuos spectans lætus large perpotauit.

¶ De Agrippina augusta.



ost liberorum matrumq; scelera haud incongruum est vt de vxoribus quoq; quæ ipse fuerunt aliquid dicam. atq; Agrippinā his annectam. Nam si Valerius sceleratā appellat viri fallassi proscripti vxorem: q̄ dum eum detexit fortasse timore magisq; odio impulsā mortis eius causa extitit: quanto sceleratior Agrippina dici debuit: quæ Claudium virum suum nulla prorsus affecta iniuria veneno sustulit.

¶ De Laodice syriæ regina.

D Ari atq; etiam maiori scelere amoris im patiens / in quo riuale
ferre non poterat Laodice regina Syriæ aduersus anthiocū vi-
rum suum cognomento deum vsa est : eum enim simul cū alia
coniuge berenice ac filio veneno perdidit.

¶ Recentiora De Brunechilde gallorū regina.

R ecentiorum foeminarum quæ scelere insignes se fecerunt pri-
ma se offert Brunechildis gallorum regina alio nomie Bruneu-
sta q; parum ducens impiam matrem esse, sceleratissimā quo-
q; auiam se præstitit. Nam post Sigiberti viri regis mortem se-
minatis discordijs inter Theodericum atq; Theodebertum ex Childeri-
co filio nepotes / oratione sua Theodericum impulit, vt Theodebertum
interimeret. cuius ipsa liberos adhuc infantes manu sua occiderat : atq;
inter ipsos Meroueū adhuc in cunis agentē pedib⁹ apphensum saxo alli-
serat. & vt sola regnaret Theodericum quoq; postea veneno petijt. Qua
rabie hanc fuisse aribtrari debemus : cuius gesta scribendo animus memi-
nisse horret : adeo seuitiæ atq; impietatis plena fuerunt / quæ in muliez-
bri sexu tantum opprimere vilia corda solet, vt amissa ratione / huic cu-
piditati viros liberos atq; omnes propinquitatis gradus, feris ipsis atro-
ciores post habebnt.

¶ De Ioanna prima neopolitana regina.

I oanna prima neopolitanorum regina occupatis in scelere Bru-
nechildis partibus / in aduerse vrbis arce virum atq; eundē pa-
trulem pannonium andream suspendi iussit : vt ipsa arbitrato
suo liberius ageret.

¶ De Isabella brithannorum regina.

I sabella brithannorum regina in galliam ad Carolum fra-
trem cognomento pulchrum visendum profecta / posteaq;
Eduardum tertium peperit, ortis inter virum ac fratrem
discordijs in brthanniam a viro reuocata, cum sciret ei de-
decora sua non ignota esse / a fratre brithāniq; seditiosis ad-
iuta partim vi partim dolo virum Eduardum secundum adorta cepit
atq; in carcere iussit occidi : ipaq; sub filij nomine regnum administrauit
verum post aliquot annos deprehensa cum rogerio mortemiro adulter-
rare a filio in vinculis posita est.

¶ De Isabella Flisca.

N on minus quoq; scelerata Isabella Flisca Lucæ filia in virū Lu-
chinum vicecomitem fuit : qui rerum mediolani cum archiepi-
scopo Ioanne fratre potiebatur ac Stephani fratris mortui filio-
s in exilium egerat. nā dephensa cum vgolino Gonzaga Lus-
douici Mātuani principis filio adulterare, ne vir penas sumeret nō ipm

modo virum veneno sustulit, verum palam etiam testata est Luchinum iuniorem atque vrsinam quos ipsa pepererat non ex viro sed ex nepote eius Galeatio conceptos esse. itaque ambobus patriæ in carcere conditis Galeatius ac Bernabos Stephani filij ab exilio reuocati in rerum mediolanensium administratione successerunt. per hunc enim modum scelerata mulier cum turpis vitæ penas dare metueret virum vltima filios imperio & se boni nominis honore priuauit.

¶ De Sirocho Cosdroæ persarum regis filio.

QUoniam Cosdroa persarum rex graue bellum cum Eraclio imperatore gereret Sirochus filius ei regnum vitæque ademit. quemadmodum ante Cosdroa ormis de patri egerat, persepe enim diuinitus fieri videtur ut quæ homines in parentes suos egerunt eadem a liberis suis patiantur.

¶ De Henrico Henrici tertij imperatoris filio.

ET si ferro abstinuit alijs tamen modis patrem Henricum tertium imperatorem scelestus filius Henricus quartus perdidit. nam non contentus captum coegisse ut imperio cederet postea quam pater manus eius effugit armis Leodij inclusum adeo pressit ut præ dolore cum omnibus alia spes adempta esset perierit.

¶ De Ludouico Ludouici bauariæ ducis filio.

Per scelere Ludouicus bauarus cum ducem Ludouicum patrem suum obsideret ei mortem quæ ætatis cursu haud longe aberat. arcta obsidione præmendo magis accelerauit.

¶ De Simene Alardi Dacarum regis filio.

Non minore impietate Simenes patrem Alardum dacarum regem regno expulit: ac demum occidit Ottone primo imperante.

¶ De Stephano ac Constantino constantinopolitanis imperatore.

STEPHANUS ac CONSTANTINUS cum imperij honore deiecto romano primo ipsorum patre imperium inuasissent: iuste ut impietati eorum par erat, honore quem per scelus parauerant haud multo post eiectioni fuerunt. persepe enim euenit ut qui per scelus struere sibi gradus ad honores ac regna quæsiuerunt breui illud ipsum quod parauerunt amittentes hoc solum ex patris scelere rebus retineant ut infames semper habeantur.

¶ De Michaele constantinopolitano imperatore.

D quoque Michaeli contigit Nicephori imperatoris filio: Nam conspiratione facta cum Alexio paterni exercitus duce, ut cum exercitu aduersus Robertum Guiscardum missus a Nicephoro rebellaret: & ambo imperij honorem inuaderent: Quod scelerata pactiope pepigerant assecuti aduersus Guiscardum profecti ambo ad dirrachium proelio superati sunt: In quo Michael filius interemptus breui male partum amisit imperium: dum maluit per scelus proditoris comes esse / quam patris expectata morte vnicus esse successor.

¶ De Mamphredo Federici secundi imperatoris filio.

Recentiores omnes scelere superauit Mamphredus qui Federici secundi naturalis tantum filius. & ab eo tarentini principatus honore decoratus: quemadmodum a nonnullis traditum est puluino senem ægrum & patrem oppressit: ut neapolitanum regnum sicuti fecit occuparet.

¶ De Sanctio quarto Castulonensi rege.

Naud scio minus Sanctij scelus fuerit in Alphunsum decimum Castulonensem regem patrem suum. Cæterum ingratitudinem quidem maiorem fuisse nemo negauerit. Nam cum mortuo Ferdinando qui Alphunsi maior natus filius erat successionis ius non alijs modo rationibus verum populorum quoque consensu in Ferdinandi filium & ipsum Alphunsum cognomine de Cerda nuncupatum transiret Alphunsi senior quod Sanctum filium nimis diligeret a nepote in eum qui minori natus filius erat successionem transtulit. Cum autem postea seniore ipsam Alphunsum electores etsi prorsus non concordessent imperatorem creassent: & ipse ob eam rem Auinionem ad pontificem proficisceretur, sanus duxit imperatorio titulo cedere quod de eo armis cum aduersarijs decertare Inde postea in hispaniam reuertens a Sanctio cui abiens regnum commendauerat, exclusus est: & regno imperioque simul carens apud hispalensem urbem decessit.

¶ De Garfia Alphunsi tertij cognomento magni Legionensis regis filio.

Scelestius quoque Garfias fuit cum patrem Alphunsum tertium regno priuauit: etsi id matris ac fratrum impulsu fecisse videatur.

¶ De Garfia Sanctij filio maioris auarce nuncupati Nauaræ Castulonis & Aragoniæ regis.

S Celestior Garfias fuit qui apud patrem Sanctium Castulonensem atq; Nauarensem regem falso adulterij gloriam matrem accusauit: quod ei comodare equum recusasset quæ uxori magno opere Sanctius vir commendauerat. Impius profecto sceleratusq; qui tam leuilde causa eam accusauit quam tueri debebat. Id quod mulieris ipsius priuignus ac naturalis tantum Sanctij filius Ramirus nomine egit: qui armis eam aduersus omnium accusatorum calumnias defensurum se obtulit. Sed tandem re ut erat patefacta monachi cuiusdā opera cui Garfias in christiana confessione vera fassus erat, diremptum est certamen: & regina crimine liberata: quæ ut in priuignum grata esset preteritis liberis moriens Ramirum nauarensis regni quod ipsi dotale erat hæredem fecit.

¶ De Actio tertio estensi ferrariensi principe.

S Celeratus atq; immanis Actius tertius estensis qui ut paternas opes ac principatum occuparet, Obizum secundum patrem in lecto iacentem oppressit: deinde fratres pepulit ut filio frisco qui naturalis tantum erat principatum relinquerent.

¶ De Petro Candiano veneto duce.

Q Vam ingens quoq; ingratitude ac scelus petri Candiani aduersus patrem Candianum venetum ducem fuit. Nam cum posth abito maiore natu filio cadianus petrum ducatus comitem adoptasset petrus paternæ necessitudinis atq; huius meriti immemor proditione parentem depellere eo honore temptauit, ut solus ipse dux remaneret. propter quam rem a venetis in exilium pulsus tamen nunquam destitit bello patrem laceßere: donec senio molestiaq; confectus decederet. satis enī aperte hoc exemplo docemur regnorum nullam certā fidem atq; eam neq; beneficijs neq; sanguinis propinquitate parari posse: quia ut sola sit regnandi cupido semper appetit.

¶ De Gems scotiæ rege.

H Aec sacra regnandi fames ad par scelus ætate nostra Gems scotiæ regis filium in patrem qui eodem erat nomine armauit. nam cum a patre cum multis alijs defecisset magno edito prelio pater in eo interfectus est.

¶ De Ioanne maria vicecomite Mediolanensi duce.

N On minus in matrē Catherinā impius Ioānes vicecomes Mediolanensis dux fuit. nam cum vita functo parente eius ipse tenera adhuc ætate a vidua matre regeretur ut aliquātisper etas adoleuit in carcerem eam in moguntiacā arce cōiecit atq; illic præmero re eā ad mortem compulit. Sed iam parentes ac liberos ipsos omittam?

¶ De Ricolo Frigionum duce.

AD christianam fidem Volfarnij senonensis episcopi opera conuersus Ricolus frigionum dux: cum iam alterum pedem in baptismatis fonte posuisset priusquam alterum poneret ab episcopo petijt vbi nam maiorem in paradiso an in inferno suorum esse numerum putaret: respondente autem Volfarnio quippe in inferno quod eorum nullus Christum redemptorem agnouisset: pedem ex baptismo dux retraxit: dixitque eo perficisci velle vbi sui esset: malleque eos qui plures essent quam pauciores sequi impia enim leuitate salutis damnationem anteponit.

¶ De Fabrianensi populo.

Celus Fabrianensis quoque populi ingens fuit cum in principes suos clauella gente ortos conspirauit. In templo enim eadem peragere coniurati statuerunt hora aggrediundi facinoris sumpta cum sacerdos qui coniurationis conscius erat sacra perageret: & decantando simbolo ad partem eam peruenisset quæ incarnationis mentionem facit. Sceleste enim voluit ut verbum quo humanæ salutis ortus ac memoria renouatur proditiōis atque alterius peragendæ mortis signum haberetur.

¶ De Brachio seniore militari duce.

Celestem brachij quoque quoque senioris (& si faceto sale aspersum videatur) verbum fuit conquerente cum eo quodam Martini quondam pontificis nomine quod dixisset se pontificem ad tam grauem fortunam redacturum ut missam nummo qui grossus dicitur caturus esset: respondit brachius mirari se quod id de se pontifex crederet qui non modo nummum grossum pro vna missa sed ne minutum quidem assem pro decem missis daturus esset: nimis inconsideratum profecto verbum ostendere christianum hominem tam parui a se christianæ fidei primarium antistitem & simul primarium sacrificium fieri.

¶ De Crabrino Fundulo cremonensi tyranno.

Crabrini funduli cremonensis tyranni nihilo saniora fuerunt verba cum a philippo Mediolanensi duce dānatus illic esset vbi capite mulctandus erat. Astante enim populo eo tempore quo viuendi finis ei imminerebat dixit grauius vnum ferre quod dum Cremonæ principatum obtineret, Sigismundum imperatorem ac Ioānem xxiiij. pontificem cum eos in urbem accepit a turri quæ immensæ altitudinis in media vrbe est saltu se demittere non coegisset: ut eo facinore diuturniore de se loquendi

posteris materiam relinqueret. Impio enim homini satis non erat crudelitatis ac malorum quæ perpetrarat, nisi moniturus quereretur grauiora se non perpetrasse.

¶ De Bertolfo Ceringiæ duce.

Sceleratum quoque illud fuit quod Bertolfus Ceringiæ dux in germania dixit cum æger morti proximus esset. nam cum statueret ut thesaurus quem rapinis coegeret id est vasa pecuniarumque omnis signata quam habebat in massam vnam conflaretur, & nonnulli quamobrem id ageret peterent, respondit. minime se latere propinquos suos cum ipse vitam egisset, ijs diuidendis quæ relinqueret inter se contentionem habituros: ea autem haud difficulter diuisionem acceptura essent si pecunia signata aut vasis continerentur. Quod si in massam vnam cogerentur, cum omnes eam appeterent, neque in ea alteri fides alter haberet, id actura hæc massa videbatur ut singulis vi eam ad se trahentibus mutuis se super eam vulneribus confoderent. in morte enim ipsa cogitauit quo modo perniciosior suis mortuus esset quam ante viuens fuerat.

¶ De quibusdam leprosis prouinciæ Narbonensis accolis

Quidam prouinciæ Narbonensis accolæ lepra correpti regnante philippo gallorum rege eius filio qui pulcher cognominatus est, deprehensi sunt sanie e corporibus suis manente aliaque tabe clam puteos inficere ut ad vniuersum populum qua ipsi laborabant lepra transiret. quorum scelus cum aliorum valitudini infestum esset, omnes viui in domibus suis combusti fuerunt. Scelus profecto ingens ad quod iudæi eos impulerant ut aliene valitudini inuidendo similes sibi facere alios bene valentes quererent.

¶ De Petro Sermonetano minorum ordinem proficiente.

Item de quodam sacerdote gallo & quibusdam alijs.

Hæc dictis quoque sceleratis ut qui omnium sceleratissimi fuerunt finem imponent petrus Sermonetanus qui minorum ordinem profitebatur: & sacerdos quidam gallus nonnullique alij scelerati mirum in modum: non ob id tantum quod immensus est is quem læserunt / verum etiam propter sacerdotalem ordinem qui eos impellere debebat: ut accerrimi propugnatores eius rei esse vellent quam impie impugnauerunt petrus enim (proh immane nefas) asini ori christianam hostiam manducandam inseruit: ut demones in magica arte sibi fauentiores faceret. alter autem cum male de catholica fide sentiret a iudeis seductus non modo missarum solennia celebrabat hostiæ immolatione non peracta / verum etiam ad tantam in deum impietatem exarsit: ut quod die

per urbem magnis cerimonijs deferri christiana hostia solet de episcopi manu tollere eam & palam in contumeliam pedibus proculcare deliberraret. Quod cum frequenti hominum numero qui episcopū circūstabāt agere prohibitus esset in maiore parisijs templo de sacerdotis celebrantis manu calicem extorsit sparsum redemptoris sanguinem ac pedibus calcatum purum esse vinum affirmans. quibus seuis criminibus ambo Innocentio octauo pontifice romę Petrus in parisijs autem alter viui combusti fuerūt. Anno quoq; salutis quadringentesimo nonagesimo nono supra mille in valle camonica brixienſis agri (O horrendum scelus atq; ante hoc tempus inauditum) complures sacerdotes approbatarum congregationum freti se facilius magicam artem cōsecuturos spe ita eis ab humani generis hoste facta quem in vno montium illius vallis palā alloquebantur in eam impietatem præcipites ruerunt: vt in hostiam q̄ ipsi immolarant alij ventrem leuarent alij pedibus eam proculcarēt non nulli quod nihilo leuius est comburerent.

¶ De Inusitatis mortis generibus ¶ Caput. xij.



CONSTAT INTER OMNES qui ratione viuunt cum nihil morte cercius sit incertissimam eius haberi horam ac persæpe grauem dici mortem non quia res ipsa grauis sit sed propter statum illum in quo moriturus depræhenditur. sed profecto dubium illud duci non debet siquid vnquā optimi mortalibus a deo cōcessum est: mortem ipsam id esse dici debere. cum ea sit quę æq̄ falce sūmos ifimis equet: neq; nemini (modo is velit) eripere eum a miseria & seruitute neget. ad quod etiam accedit quod persæpe ipsa tam oportune vltro occurrit, vt quanquam grauiter eam homines ferant exitu tamen ipso ostenditur grauioribus quæ viuēdo pertulisset accelerādo hominem quem petit liberauisse. ordinem igitur inchoatum sequuturi de mortis generibus quæ grauiā atq; inusitata appellantur prisca recentioraq; subiectis exemplis describemus.

¶ De Moise atq; Aaron fratribus.

Mirum videri non debet res ratione metientibus, eos qui cum virtute agendo dei gratiam promeruerint, ab eo præcipua etiam munera assequutos esse in vita. & mortem quæ alijs ad penam infertur his ad solatium dari. vt tanquam transitus a somno ad nouam vitam sit. quemadmodum in Moise atq; Aaron fratribus perspectū

R

fuit. nam cum longum æuum foeliciter vixissent, & viuentibus ostendisset deus loca ad quæ transîturî erât, nulla ægritudine capti neq; alio grauiore signo ostenso ad ea ipsa loca quæ deus ostenderat, meliorem vitæ vitam demigrarunt, nihil aliud quam summo se captos ostendentes.

¶ De Ioanne euangelista



Ioannes quoq; euangelista per longum æuum acta vita, minime æger Ephesi longa ad populum de christiana disciplina cõcione habita, cum postremo se tunc a præsentî vita migraturum denunciasset, prosequente eum lachrimis populo ad effossum locû quem ipse ordinauerat profectus est. atq; in eum descendens cû extensus illic iacuisset, animam vt deo eam restitueret egit. qui cum nulla seculari re grauatus esset, minime mirum est tam facile corporis carcere liberatum fuisse.

¶ De Phasello iudæo.

Nouum inuenit mortis genus Phasellus Herodis antipæ frater vt se derumnis atq; ignominia liberaret: cum proditiõne a parthis captus antigono hosti deditus fuit. Nam cum manus vinctas haberet, & omnis alia ratio cito moriendi adempta esset, tam grauiter muro caput allisit: vt statim acta anima ostenderet ingētis animi virum prohiberi morte non posse.

¶ De Duobus ad bestias damnatis.



Non minus quoq; nouum industriæ genus duo ad bestias damnati repererunt, vt se ea crudelitate ludibrioq; redimerent, quemadmodum Seneca scriptum reliquit. Nam cum curru ad theatrum deportarentur vbi feris obijciendi erant, alter ipsorum cum dormire se fingeret adeo caput inclinauit vt inter rotæ radios illud inuolueret: rotaq; vertendo collum eius frangeret: alter autem cum obtinuisset vt e curru leuandi ventris gratia descenderet, spongiæ quæ in publicis latrinis ad purgandum anum ligno affixa manebat gutturi tanta vi inseruit vt confestim præclusa anima periret.

¶ De alexino eleo philosopho.

Nouus profectus mortis casus is fuit quo alexinus eleus philosophus periit. annem etenim alpheim pernatans cum pectore in acutam arundinem quæ aquis tegebatur incidisset, corpus confodit atq; interiit.

¶ De Xenocrate Chalcedonio philosopho.

Xenocrates chalcedonius philosophus quemadmodum scriptum est, noctu sine lumine domum perambulans patellæ caput incommode adeo alisit, vt eo effracto moreretur.

¶ De Thalete Milesio.

Rarum etiam Thaleris Milesij qui inter septem græciæ sapientes annumeratus est / genus mortis fuit. Nam cum senio confectus ludos in theatro spectaret / sedens calore sitiq; interijt.

¶ De Heracleo ephesiophilo philosopho.

Qua illa quoq; mors fuit qua Heracleus ephesius periit. Nam cū vt hydropisim curaret bouino seuo perunctus sub sole maneret, forteq; solum is qui ministrabat eum reliquisset a canibus cum feram esse putarent dilaniatus fuit.

¶ De Diagora Rhodio / & Chilone philosopho.

Ræ gaudio quoq; repente perierunt græca vanitate capti / Diagoras Rhodius, & item Chilon philosophus cum filios olympicis ludis victores deoscularentur.

¶ De Seniore Dionysio Syracusano tyranno.

Ari leuitate motus Senior Dionysius Syracusanus tyrānus qui magna sceleritate potitus modeste semper antea fortunam tulerat, accepto nūcio de victoria inter tragædos parta nimio gaudio repente mortuus est.

¶ De Policreta Naxia.

Repens quoq; ac subita ob iustiorē læticiā mors ea fuit quæ Policretam Naxiam a vita abstulit. Nam cum beximiam fororē suam prudentiamq; simul Diognito atq; Erithonio persuasisset / vt Naxi obsidionem soluerent: ab exercitu in urbem reuertens, vbi publico honore atq; omnium læticia excipiebatur patriæ liberatrix appellata dum urbis portam iniret mortua concidit.

¶ De Diodoro Dialectico.

Subita vehemensq; animi tristitia id in Diodoro dialectico egit quod in superioibus iam scriptis nimiam læticiā fecisse diximus. Nam cum tam cito vt voluisset questionem a Stilpone propositam non dissolueret / repentina anxietate pressus animam egit.

¶ De Heli iudeorum pontifice.

Heli quoq; iudeorum pontifex ac iudex accepto tristi nūcio de clade qua palestini hostes capta arca occisisq; ipsius filijs iudaicū exercitum affecerant. magno subitoq; dolore oppressus cū a regio solio supinus caderet effracto collo statim periit.

¶ De Druso Pompeio Claudij cæsaris filio.



Inores quoque casus nonnullos de quibus nunc dicemus morte affeceret. In eis primus occurrit Drusus Pompeius Claudij Cæsaris filius. Nam cum puer ludens iactum in sublime pitum ore excepisset, idque alte in guttur descendisset preclusa anima mortem obiit.

¶ De Fabio senatore ac prætore romano.

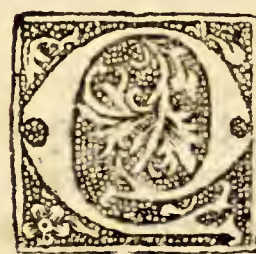


Abius prætor hausto in lacte pilo præcluso spiritu animam egit: adeo parua re hominis persæpe mors constat: qui superbe agendo per amentiam deo se nonnunquam æquare contendit.

¶ De Spurio Saufeio.

¶ Non maior quoque ea res fuit nec minus noua qua Spurius Saufeius interiit, cum balneum egressus ouum sorberet.

¶ De M. Aurelio caro imperatore.



Vanquæ minime nouum sit de cælo tactum quenquæ perire, res tamen haud indigna notatu est. Cum qui in magna fortuna sunt fulminati inueniuntur: præsertim ratam atque inusitatam rem agentes: quemadmodum Pompeio Straboni proconsuli contigit, qui vna cum Octauio vt Mario Cinnæque se opponeret iuxta vrbis romæ portam armatus atque equo insidens a fulgure periit. visus enim est eo facto deus ostendisse quantopere ciuilia bella damnaret. Carus quoque imperator cum ad Tigrim amnem castra aduersus persas haberet, atque eger iaceret, de celo tactus combustus est. cum romani in faustum haberent bellum quod trans amnem illum susciperent.

¶ Recentiora De Fl. val. Anastasio imperatore.

¶ Inter recentiora Anastasius imperator imperij sui anno quarto & vigesimo in vrbe constantinopoli eodẽ quo carus fato decessit.

¶ De Quodam Africa rege.



Ioanne nono pontifice cum saraceni ex Africa in Italiam transiecissent, atque urbem Consentiam oppugnarent, eorũ rex qui sui scalis muros vrbis conscendebat ceu alius capaneus fulminatus est.

¶ De Iouiniano imperatore.



Quanto minoris momenti re Iouinianus imperator ante decesserat. Nam cum urbem romam peteret Dadastanæ (qui locus inter bithiniam atque Gallatiam est) fumo siue nimio prunaru calore quæ in cubiculo ad ingens arcendam frigus posite fuerat suffocatus est inuentus.

¶ De Attila hunnorum rege.

Attila hunnorum rex cum se ut in italiam reuerteretur accingeret vxore in pannonia ducta, prima infaustrarum nuptiarum nocte cum nimio vino ciboque pressus dormiret, manente a naso sanguine & per os gutur petente prius enectus est, quam quispiam rem illam praesentiret. Diuino enim nutu factum videtur, ut illi nimius sanguis gutur obstrueret: qui ferrae potius quam hominis auditate ingentem nimis humani sanguinis vim cadendo vastandoque sparserat.

¶ De Grimoaldo longobardorum rege.

Grimoaldus longobardorum rex nono die posteaque medicis curantibus in lacerto venam aperuerat, cum arcu columbam peteret, aperta repente vena tantum effudit sanguinis ut cum sanguine vitam quoque ageretur.

¶ De Ioanne qui Maurus dicebatur imperatore.

Ioannes quoque imperator Constantinopolitanus in Cilicia aduersus aprum vteretur, adeo magnis viribus arcum contraxit ut sagitta manum qua tenebat arcum traiceret: qui cum veneno ut in venatione moris est ferrum illitum haberet, paucis diebus interiit. relicto Emauele filio imperij successore christi anno ceteresimo ac trigesimo post mille.

¶ De Theodorico ostrogothorum rege in Italia.

Inusitatum quoque mortis genus & pene prodigiosum Theodorici ostrogothorum regis fuit. Nam aliquot tempus postquam Simachum atque Boetium occidit erat: cum ei in coena magni piscis caput appositum esset visus est sibi in eo simachi caput videre inferius labrum in minitantis speciem mordentis: quemadmodum ipse medico lepido postea dixit: qua imagine ita territus est, ut tunc cubare incipiens nunquam dicere desierit se ea imagine terri quoad animam egit quemadmodum procopius graecus qui eorum temporum veram scripsit historiam affirmat.

¶ De Arrio heresiarcha.

Non inusitata modo verum prodigiosa quoque Arrii heresiarchae turpis mors fuit: qui quo die in urbe Constantinopoli cum Alexandro catholico episcopo disputandum erat dum leuare ventrem vellet in sella familiari cum fecibus omnia intestina effudit. Intestinorum enim vitaeque quemadmodum verae erat etiam fidei inanis remansit.

¶ De Anastasio secundo pontifice.

Priter Anastasius secundus pontifex cum eadem heresi laboraret Leuans ventrem vt arrius anima m egit. Sed iam ad mortes quę aliquo casu vim secum tulerunt transeamus.

¶ De Ioanne vigesimo primo pontifice.

Ioannes vigesimus primus pontifex Viterbij ruina cubiculi cū in lecto iaceret oppressus paulo post interijt.

¶ De Artauada armenio.

Eo bello quo Totilas gothorū rex ac Iustiniani duces inter se decertabant singulari prelio Vallaris gothus & artauadas armenius ro. eques haud longe a Trebia amne in cisalpina gallia dimicauerunt: in quo victor Artauadas nimis sinistro casu ipse quoque interijt. Nam cum infesta lancea ab equo Vallarim gothum mortuum prostrasset & Vallaris hasta calce humi infixio cuspide aliquantisper a terra emergeret in eam Artauadas tam grauitur offendit vt eo vulnere post paucos dies a vita decederet, atque ita contigit vt qui mortuus humi iacebat viuētem hostem victorem occidisse videretur.

¶ De Maugoto Mauberto equite gallo.



Vm similiter singulari certamine apud urbem Meldensem in gallia Maugotus maubertus & Fochetus Doriachus Iulio mense inter vehementes solis ardores depugnarent & post primum impetum Fochetus aliquantisper quieturus secessisset animaduertens Maugotum in equo nutare brachium eius inuasit: atque ad terram ipsum pertraxit: & cum neque ad deditiōem appellatus responderet neque aliter moueretur detracta galea inuentus est mortuus siue eius mortis calor nimius siue liquefacto cerebro petitū cor causa extitit.

¶ De Baptista Mirandulano.

Idem Baptiste Mirandulano ferrarię contigit: cum inclusus circumsepto dimicaret. Nam cum hostē ingenti animo inuasisset: & is territus eū fugeret statim in equo nutare Baptista cepit. Itaque cū putaret vulnus accepisse exarmatus sine vllō vulnere imo sine illatę percussiois signo mortuus est inuentus magna astātium admiratione. inter quos ego quoque interfui in eorum numero quibus iudicandi de perduellibus datum onus fuerat.

¶ De Fasilla gotho pelagij portugallensis regis filio.

Non minus sinistri casus euentu contigisse putata est Fasillę gothi mors pelagij portugallensis regis filij. in venatione enim ab viso fuit interemptus.

¶ De Aistulpho longobardorum rege.

IN venatione quoque Legitur ab Apro interfectum esse Aistulphu Longobardorum regem.

¶ De Fulcone hierosolymarum rege.

Elco gallus hierosolimarum rex ostendit verum esse vetus adagiū eorum a quibus currentem equum secum patens ferre sepulcrum dicitur. Nam cum in acri (id loci nomen) leporem sectaretur prolapsus equo collum effregit.

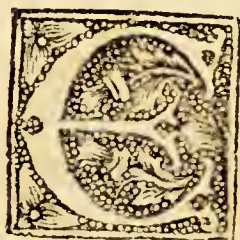
¶ De Ioanne primo Castulonensi rege.

Ioannes quoque Castulonensis rex equi casu deritus interiit.

¶ De Philippo gallorum rege.

Philippus gallorum rex puerulus Ludouici cognomento grossi filius cum a patre regij nominis atque honoris particeps factus esset equi lapsu cum in parrhisiorum vrbe forte in porcum incidisset, magno patris dolore decessit.

¶ De Federico primo imperatore. & Sfortia Attendulo militari duce.



Quorum casu cum in Sicco essent perierunt hi de quibus dictum est. At Federicus primus imperator cum in Armenia in magno comitatu amnē vado traiceret ruente ipsius equo solus demersus est. & si per errorem nonnulli scripserint id eum natando egisse. Sfortia quoque Attendulus neapolitanū regnum cum exercitu petens in atero amne dum armigero puero qui mergebatur opem ferre contendit atque in latus eius rei gratia nimium se inclinat pondere suo secum traxit equum. & ita submersus nunquam fuit inuentus.

¶ De Carolo nauarensi rege.

CAgis nouum seuiusque etiam mortis genus illud fuit quo Carolus nauarensis rex christi anno trecentesimo atque octuagesimo sexto post mille interiit. Nam cum senio confectus nervorum quoque dolore laboraret medicis ita suadentibus assui toto corpori linteum aqua quæ viua dicitur perfusum iussit: cum autem qui linteum consueuerat candellæ igne abrumperere filium peracto opere vellet, & parū considerate linteum lumine contigisset, statim totum concepto igne exarsit: neque ante ferre opem quisquam potuit quam Carolus rex nimis propere seuiente flamma combustus est. cum ad repentinas ignis vires accederet quod pedes ac manus linteæ inuolutione vinctus vna tantum lingua moueri poterat.

¶ De carolo Sexto gallorum rege ac comitibus.



Non minus quoque infelix atque incommoda eorum mors fuit qui in parthistorum urbe cum Carolo sexto gallorum rege personati siluestrium virorum totum vilosum corpus formas sumpserat. Nam cum regis frater aurelianensis dux qui in eos forte inciderat familiariter agnoscere eos vellet accensum funale personatis admouit ut eos diligentius intueretur. Itaque cum flamma vni⁹ velum quod tenui lino pice illitum erat corripuisset / & ignis ob picem repente seuiret ab eo in alios qui prope erant flamma transiuit. atque ex personatorum numero duobus tunc flamma oppressis / vix eo periculo eripi rex potuit.

¶ De Septem turonensibus dormientibus.

Dost aduersa atque insueta mortis genera de quibus est dictum nonnullas alias addemus miras profecto atque a veris magnisque auctoribus acceptas: cum in turones urbem gallicam ad Martinum illius urbis episcopum propinqui ipsius Clemens primus Theodorus Gaudentius Cyriacus atque Innocentius profecti essent / ut vna cum eo viuerent. Nam cum in monachali habitu diu cum eo mansissent / hi quinto ac vigesimo anno post martini obitum Alcardo abbati mortuos se prodixerunt. nec multo post nullo corporis languore affecti cum missarum solertia audissent / christiana comunione refectione an abbatem ipsum genibus enixi animam egerunt. & quia nisi quod immobiles erant / & eis calor nullus inerat reliquis in rebus viuentibus persimiles videbantur / dormientes appellati fuerunt. in turonibus veluti qui sancti haberentur magno honore sepulti: quorum nos sepulchra religiose conspeximus: sed mirum magis est quod sequitur.

¶ De Vdone Parthenopolitano archiepiscopo.



Christi anno quadagesimo supra noningentos imperante Ottone tertio in Parthenopoli urbe germanica / que in saxonibus est. & alio quoque nomine Martinopolis dicta Saxonum lingua Medeburgum appellatur. Episcopus olim fuit Vdo nomine vir libidinosus & sacrarum virginum corruptor: qui prodigio ad eum gradum conscenderat: neque signis ac diuinis vocibus commotus ab impudicitia sibi temperabat. Qua re viri religiosi qui in ea regione recte viuendi studio tenebantur / deum ut episcopum aut corrigeret aut tolleretur rogare cogebantur. Itaque cum noctu in cathedrali ecclesia quae sub sancti Mauritiij nomine in parthenopoli est, Federicus canonicus eiusmodi precibus operam daret, non sine ingenti formidine vehementioris venti afflatu omnia quae in templo erant lumina extinguere perspexit. nec multo post duos iuuenes venire duo candelabra accensis

cereis ferentes, & christum cū parente eius atq; apostolis subsequi: a quibus cum essent vocati sancti homines quorum corpora ī eo templo quiescebant, visus est inter eos Mauritius venire. qui longa atq; graui oratione Vdonem episcopum accusauit quem haud multo post christus nudū afferri a duobus iussit atq; damnauit. Is autem pugno ab ipsorum altero qui eum portaret in medijs renibus grauius ictus christianam hostiam quam in communione pridie eius diei sumpserat reuoluit in calicem qui in altari impositus fuit atq; securi percussio Vdone, rerum illarum omnium imago euauit. Qua re vehementer perterritus Federicus cum ad altare accessisset, calicemq; in eo esse cū christiana hostia inspexisset, & simul episcopum mortuum humi iacentem, alios religiosos viros excitauit. qui ablatum inde episcopi corpus in agro sepeliuerunt. cuius sanguine cum respersum templi pavementum esset, sacerdotes ferrea crate cruorem cooperuerunt quem nouis episcopis ostendere moris habent vt eo sanguine a scelerate viuendo deterreantur. Hæc autem quæ Federic⁹ inspexerat confirmauit, postea Brunus episcopi in diuinorum celebratione minister: nonnullis enarratis quæ ea ipsa nocte qua hæc gesta fuerunt iter in equo faciens vidit.

¶ De Georgio plantagineti
Clarentiæ duce.

Georgius clarentiæ dux a fratre Eduardo quarto brithannico rege dānatus vt sibi mortis genus eligeret, Cretici vini potu mergi atq; enecari voluit. nam sicut brithannico potore dignum erat, vt potando moreretur elegit. sed vt hic cum baccho, qui sequitur cum venere mori voluit.

¶ De Iacobo geneua saluciano.

Descit exitus tam multorum inusitatae mortis generum vt ei ad damus Iacobum geneuam salucianum: qui cum ī saluciano populo non prauæ existimationis vir haberetur, iamq; ætas ingrauesceret, atq; ex vxore liberos procreasset, veneris appetenti or occulte per posticum puellam adhibebat sub eo pretextu vt illius rebus quæ vsurpabantur tuendis operam daret. itaq; cum semel admissa puella diutius quam consueuerat recipere se ad vxorem ac liberos tardaret, seriorq; hora vxorem ac liberos in suspicionem aduceret ne quid ei aduersi contigisset, quia strepitum nullum vbi ipse esset euoluendorum librorum vt ei mos erat non exaudiebant, posteaq; vocando pulsandoq; non profecerunt, effracto loci hostio cum lumen intulissent inuenerunt in puelle complexu eum illius ventri eo modo quo venus exercetur incumbere atq; vtrumq; ex animem sine vllō violentu mortis signo esse. quæ res palam facit æque ob nimiam quamuis nuda sit venerem ac armis per multos sæpe vitam agere.

¶ De viuendi nimia cupiditate

¶ Caput Decimumtercium.



OSTEAQVAM DE morte dictū est haud in congruum videtur vt eos etiā attingamus qui nimium mortem verentes in appetenda longiore vita modum sibi nullum fecerunt. nam & si vitę prodigum hominem esse minime oportet ita nimis quoq; vitę auarus esse non debet. pericula enim nimium vitam amando non euitantur mors sed differtur: atq; ita in vitam quę morte deterior est interdū homines incidunt. Quod si infelicitis vitę spacium aliquantisper proferre contingit, in infamia atq; dedecore vita amittitur. pro vna enim morte pluribus per hunc modum afficiuntur: quod moriente corpore fama quoq; eiusmodi hominū extinguitur.

¶ De Asdrubale carthaginensi.



EMO turpius vnq; vitam appetijt quam Asdrubal carthaginensis. Nam cum defendenda carthagine Scipionem inde arcere nequiuisset, urbem ineuntibus romanis cum omnibus suis in esculapij templum admodum munitum se recepit neq; eorum memor quę ipse nimis crudeliter in captiuos romanos gesserat quibus paria sibi romanos illaturos putare debebat, vt mortem prorogaret vltro Scipioni se dedit: atq; ad eius pedes iacere non erubuit: cum vxor ipsum intuita vilem atq; effeminatum vocans grauiter increparet: cui fortis animi exemplum ipse morte sua præbere debebat. Maluit enim sordidi animi vir victus triumphantis currum anteire & populo romano ludibrium futurus carnificis manu quam gloriose in patria pugnans animam effundere.

¶ De perpenna.



VRPITER perpenna quoq; vitam amauit in hispania Sertorio interempto cum a sedicioso exercitu fuisset. Nam a pompeianis deprehensus cum inter arbusta lateret, timens ne tunc occideretur vt aliquantisper vitam produceret exclamauit vt se ad pompeium deducerent. detecturum enim se omnia quę ipsius hostes romę molirentur dicebat. O Animum profecto vilem atq; deiectum vitę pusillum momentum sibi amicorum proditiōe ac sanguine veluti præcio velle concedi: cuius tamen compos non fuit, prius interemptus quā eum pompeius videret.

¶ De C. Caligula.

Qui maior vnq̃ mortis terror? aut quod vitæ sine vlla prorsus/ virtute maius desiderium quam in Caligula cæsare fuit? qui omnibus in rebus cum superbissimus esset ad omnia fulgura pauens veluti infans puluino caput tegebat, illicq; si quis plurimum se terreri ostendisset turpiter latebat.

¶ De Au. Vitelio imperatore.

Stomachum pene mouet vitelij vilitas & exhaustus pudor. Nam cum superbia seuitiaq; immensa in ottonem atq; sabinū Flauium vsus esset, nō puduit cum palatium desereret coquo pistore comitatum profugere. Quin etiam cum oblata spe redisset tandem ab omnibus desertus non erubuit accepta in baltheo parua pecunia in ianitoris cella se abdere: forisq; alligato cane culcitram foribus obdesse: quod defensionis genus non insani modo hominis esse verum infantium quoq; simplicitatem superare videbatur: adeo præ timore prudentiam ac communem sensum exuerat: Illic depræhensus & vix agnitus, posteaq; dissimulando diu Flauiorum antecursores elusit: q̃q̃ exploratū haberet se moriturum quia Sabinum Vespasiani fratrem occiderat, tamen cum aliquot dies producere vitam cuperet dixit habere se ea que Vespasiani vitam tangeret, quæ ipse detegere vellet. & idcirco petere se vt in vinculis dum Vespasianus veniret seruaretur, quod ab hoste assequi non potuit. En cæsareum animum atq; imperatoriam mentem, en virum non dicam Bruti aut Catonis sed ne Ottonis quidem hostis imitatore, dum tanto dedecore atq; infamia et quod grauius est in erumna quauis morte grauiore pauculos dies vitam prorogare quaerit.

¶ De Messa Moabitarum rege.

Moanis barbari regis exemplum annexemus. Id autem erit Messæ moabitarum regis. qui a Ioram Samariæ & simula Iosaphat iudæorum regibus obsessus, cum videret vltra tueri se non posse, temptata prius incassum per noctem fuga, præ nimio timore vt hostiū man⁹ euaderet nouo atq; crudeli cōmēto vsus. Nā in vrbis muris in ea parte quæ hostibus conspicua erat, dijs suis maiore natu filium immolauit: fretus eo sacrificio hostium manus se euasurum quemadmodū a magis suis ei promissum fuerat: id quod etiam ei successit soluta ab hostibus obsidione.

¶ De Bione boristenite philosopho.

Non min⁹ quoq; mortis se pauore terreri Bion boristenites philosophus ostendit: qui cū disputando semper asseruisset deum nullū esse atq; omnia casu regi æger cū ita salutē speraret car.

minibus fidem habuit: ac dijs supplicauit votaꝫ suscepit contra ea quæ ex sectę suę disciplina ipse prædicauerat.

¶ De M. Anneo Lucano poeta.



Ouum his qui legendo multa viderunt minime videbitur philosophum aut poetam inuentum esse in quo promptior lingua q̃ manus esset: quemadmodum nuper de Bione visum est: & nunc quoq; in Anneo Lucano ostendetur. qui cū sub Nerone cæsare compræhensus velut pisonianę coniurationis conscius de qua audacter nimis loquutus erat vt tormenta adhiberi sensit totus præ nimio viuendi desiderio immutatus Neroni incolumitatem pactus promisit magna se detesturum: atq; vt ei aliquid diceret quod credi posse videretur matrem suam Accillam quanq̃ innocentē accusauit. verum pro tanto scelere vt gratiam qua dignus erat acciperet intra paucos dies inter alios coniuratos occisus fuit: vita ingenti scelere in paucos dies producta.

¶ Recentiora De Eugenio tyranno.



Vam turpiter Eugenius quoq; tyrannus proferre vitam desiderauit: cum Arbogastis ope qui postea militaris dux eius fuit Valentiniano secundo occiso in gallia imperium occupasset: Nam vt in prælio quo cum primo Theodosio decertauit inclinare aciem suam conspexit ne tunc minus vili q̃ ante scelerato animo cognosceretur minime Arbogastem imitatus qui inclinante fortuna sibi ipsi mortem cōsciuit vt paucas horas vitam prorogaret (venia enim propter suā in Valentinianum proditionem atq; seuitiam indignū se norat) ad Theodosii pedes abiecta imperatoria veste se prostrauit: a quo vt merebatur occisus proditione infamis atq; inhonorus turpiter periit qui si paulo ante quemadmodum olim Decius egerat audacter prælium iniisset aut vincere aut mori imperator poterat.

¶ De Reginaldo germano.

¶ Vrprius proferre vitam optauit Reginaldus germanus qui quo tempore Gotifredus bolionus virtutis eximie princeps ad Syriacam expeditionem traiecit partis earū copiarum dux creatus cum in Asiam peruenisset q̃q̃ Christo sanguinem suum vouisset tamen apud Niceam a turcis nulla edita virtute prælio superatus non modo pro Christo mori cum alijs noluit quorum mortis ignauus dux causa extiterat verum ipsius quoq; Christi scelerate fidem abnegauit.

¶ Quam anxie custodię suę inuigilarint quibus suspecta suorum fides erat.

¶ Caput decimum quartum.



NILIS QVI NIMIO VITAE AMORE etiam per turpitudinem eam proferre contenderunt, haud incongrue hi succedent qui aliorum consuetudinem in custodienda vita transgressi sunt. Nam quanq̃ vtrisq; nimium viuendi desiderium videatur inesse / aliud tamen est / nulla decoris habita ratione voluisse vitam produdere, aliud autem impensam adhibuisse curam, ne per insidias aut aliam vim vita ante fatalem horam eriperetur. Pauca igitur de his ac breuia subnectemus. quibus palam fiet eiusmodi hominibus in hac vltima vitæ cura agentibus vitam calamitatem ac potius carcerem non vitam dici debere: cum aut domesticorum aut alienorum insidias scelere suo aut animi imbecillitate semper vereantur.

¶ De Aristippo argiuo tyranno.



ARISTIPPUS argiuorum tyrannus ob nimiam suspicionem cubiculum suum mobilibus scalis cum puella amata conscendebat cataracta ferrea aperta, quam cubiculum ingressus demittebat: & ne falli posset, lecto cataractæ superposito incubabat. cū in inferiore loco puellæ mater scalas amoueret: & mane postea restitueret: cogereturq; Aristippus pronus inde descendere: qui præ nimio timore in vnius anus custodia vitam suam posuerat.

¶ De Arthemone periphoreto.

ARthemonem cognomēto periphoretum / nescio timidum ne an insanum dicam. Is domi per duos seruos assidue supra caput clypeum tenebat: & cū in publicum prodiret operta lectica ferebatur. adeo non diligentis modo / sed stultæ etiam curæ per timiditatem seruandæ vitæ plenus erat.

¶ De Domitiano imperatore.



DOMITIANUS nihilo minus q̃ hi de quibus dictum est timidus cum mortis instare tempus putaret a mathematicis prædictum quod tamen nulla diligentia deuigare potuit / eius porticus in qua deambulare solebat / phengitico marmore parietes incrustauit vt ei lapidis illius fulgore veluti in speculo non minus eorum qui a tergo / q̃ qui a fronte se offerrent, imagines eodem tempore repræsentarentur.

¶ De Commodio imperatore.

COMMODUS imperator timidissimus cum tonsori nulli fidem haberet, sibiipse barbam comamq; candenti carbone adurebat.

¶ Recentiora De Carolo septimo
gallorum rege.



Quam omni caruit ratione custodia quam vitæ suæ adhibuit carolus septimus gallorum rex: cum a filio Ludouico qui delphini dignitatem obtinebat, venenum veritus, quia contumaciter cum eo viueret, sex dies continuos omni cibo abstinuit: & cum postea medici atque is religiosus vir cui ipse christiano more crimina sua fatebatur eum monuissent si ita pergeret vitam animamque simul amissurum: reficere se cibo volens cum extenuatis inedia viribus demittere per fauces nihil posset: cibi abstinentia ut ei dictum fuerat: mortuus est. parum enim considerate cauendo in id ipsum incidit quod timendo euitare se credebatur.

¶ De Ludouico vndecimo gallorum rege.



Non minus patre ipso Carolo suspicionis plenam Ludouicus filius vitam egit: cum apud Turones arcem inhabitaret: in quam voluptatis gratia secedere reges solebant. Nam non satis ducens quadringentos milites in armis ad palatii custodiam semper habere voluit ut in eo numero ducenti essent Scoti ex populis qui prisco nomine brithanni erant: minime ei parentibus. plus enim fidei in eis quam in gallis viris reposuit. præterea in fossæ partem: qua circumsepta arx erat ferreis spiculis totam compleuerat. Latera quoque ipsius fossæ rastris ferreis acutissimis circumseperat quæ per sæpe lima acui iubebat. magna enim cura neque minore impensa anxietatem animi sui detegebat. cum tamen ea per quæ cauere sibi nitebatur haud magni ad cauendum facienda essent.

¶ De ijs qui effigie permultum sibi similes fuerunt.

¶ Caput decimum quintum.



Quasas quibus per sepe homines diuersis regionibus orti: adeo sibi ipsis similes videntur: ut si iisdem vestibus amicti inueniantur discerni nequeant docere aut hominis non est: aut si in hominis mentem descendere potest: id in eo erit qui naturæ causas altius ac diligenter inuestigauerit. Itaque cum præsentis operis professio ea sit: ut neque quod dei est impie sibi sumere velit: & ab alijs in philosophiæ abditissimis recessibus latentia perquiri velit: Nos historici tantum aggressi opus non causas sed effectus rerum ostendisse contenti erimus.

¶ De Surra proconsule.

Surra olim in Sicilia proconsuli piscator omni ex parte tam similis fuit ut non oratione tantum (balbus enim erat) verum in gestu quo

De ijs qui effi. per. sibi similes fuerūt. Fo. cccxxviii.

q̃ dum rideret nō similis Surra sed Surra videretur esse. effigiesq̃ ipsa a deo Surram ipsum representaret vt si vestiū discrimen tolleretur discerni inter se non possent.


¶ De Cassio Seuero oratore.

Cassius seuerus adeo mirmilloni vndiq̃ similis fuit vt ei pro crimine obijceretur.


¶ De duobus pueris seruīs.

Quoniam M. Antonio triumviro Toranius mango duos pueros tanq̃ fratres vendidisset, qd̃ in omnibus simillimi erāt atq̃ sermo postea indicasset alterum in germania in Asia autem alterum ortum esse Antoniusq̃ in eo fraudem sibi adhibitam quereretur ac pueros praeium reposceret, Toranius calido vir ingenio ob id tanti se pueros vendidisse respondit, quod cum tam diuersis inter se regionibus orti essent magis mira similitudo fuerit: quæ minus gratiæ haberet si inter fratres (id quod vulgo natura haud tam raro impartitur) similitudo inuenta esset.

¶ Recentiora De Francisco Sfortia Mediolanensi duce.

 Inter recentioris æui homines inuenti sunt nonnulli inter se in discretam pene similitudinem habere. Vidimus nos Franciscum Sfortiæ mediolanensi duci cuius aspectu nihil gratius, nihil principi magno dignius erat, iuuenem in leui ipsius armatura vultu adeo similem, vt aulae totius consensu ob eam similitudinem cognomento princeps appellaretur. Cum Franciscus vtpote omni in re humanissimus non sine voluptate in eo tanq̃ in speculo imaginem suam ac plerisq̃ in rebus gestus suos ac vocem agnosceret & nonnunq̃ contempleretur.

¶ De Sigismundo Malatesta ariminensi principe.

 Ariter quoq̃ Sigismundus Malatesta adeo effigie Marchesino mimo persimilis fuit vt cum Mediolanum peteret a socero ipsius Francisco Sfortia Mediolanensi duce Marchesinus (eius enim subpedebat) alio ablegaretur. nam aliquanto dicatior Marchesinus ob similitudinē Sigismundum filium suum esse dicebat.

¶ De ijs qui obscuro orti loco per dolum claris se familijs inferere conati sunt,

¶ Caput xvj.

¶ De Smerde mago.



DERSAEPE INVENTI sunt homines qui aut propter effigiem persimilem aut alia fraude adiuti, alienis se familijs inserere, aut aliorum nomina iuadere ausi sunt. id iter ceteros Magus nomine Smerdes propter similitudinem Smerdē Cambisis assyriorum regis fratrem quem is interfici iusserat se finxit esse: atq; aduersus Cābisē regnū occupauit. & nisi fraus detecta esset: quia defectas habebat aures id quod Ottanis filia palam fecit: dum cum eo decubans caput pertractasset/ acquisitum fraude regnum quiete possedisset: Sed eum postea Darius fraude detecta cum regno vita etiam priuauit.

¶ De Prompalo Syriæ rege qui se Alexandrum finxit esse.



Simile prompali extreme sortis viri principium atq; exitus ut magi Smerdis fuit. Nam cum antiocheni a Demetrio Sotere Seleuci filio rebellassent, a Ptholomeo philomatre ægypti rege adiuti Prompalum antiochi epiphanis filium finxerunt esse. in ditoq; Alexandri ballantis nomine ad regnum aduersus Demetrium Soterem erexerunt, iustius quam Demetrio regnum ei deberi asserentes. adeo autem propiciam prompalus habuit fortunam ut propter populorum in Demetrium odij magnitudinem rebellante reliqua syriæ parte, quemadmodum ante Antiocheni fecerant/ is Demetrium proelio superatum interemerit. Cæterum prompalus postea nimis fortunæ bonis corruptus cum insolenter nimis atq; libidinose male partum male administraret regnum: post aliquot annos a Demetrio Nicatore Soteris Demetrii filio quem ipse occiderat Syriā pulsus in Arabiam effugit vbi interemptus fuit.

¶ De quodam ægyptio qui se finxit Antiochi Soteris Syriæ regis filium.



Daud multo post simili fraude ægyptius iuuenis mercatoris parthi filius cum se Alexandrum zebennam appellaret Antiochi soteris syriæ regis adoptiuum filium/ quem parthi in proelio occiderant a ptholomeo phiscone ægypti rege aduersus patrum Demetrium Nicatorem syriæ regem adiutus/ tam multis quas apposite fingebat lachrimis Antiochi corpus sepeliuit: adeoq; hac pietatis specie populorum gratiam sibi conciliauit/ ut postea ad Demetrium Nicatorem superandum/ & ad parandum totius Syriæ regnum multum ei laborandum non fuerit verū postea variante fortuna regno depulsus est ab An

tiocho Crispo siue vt nonnulli aiunt Gripo. qui Demetrii Nicatoris filius fuit. nam cum antiochiæ auream iouis statutam furtim rapere vellet quia re detecta populus arma cœpit. inde mari aufugit. aduersaq; tempestate actus cum in maritimos latrones incidisset captus atq; hosti suo deditus fraudis atq; ficti nominis in alieni regni occupatione acerbis moriendo pœnas luit.

¶ De Archelao qui se Mitridatis pontici regis filium finxit.

Archelaus mitridatis se filium fingens gener atq; idem successor ptholomei ægyptij regis factus. in Asia quoq; magnis viribus potitus est. Cæterum tandem a Gabinio prello superatus vitam ac simul male partum regnum amisit.

¶ De Andrisco pseudo philippo macedoniæ rege.

Andriscus abiectæ vir fortunæ Demetrio syriæ rege subornante philippi nomen usurpauit. nam persæ macedoniæ regis filium se finxit: atq; ab vrbe roma profugisse se dicebat. quem tanto omnium consensu ac fauore macedones acceperunt. vt breui eum macedonici regni possessorem homines viderint.

¶ De duobus qui se Ariarartis Capadociæ regis filios fecerunt.

Vm Nicomedes bithiniæ rex vereretur ne Mitridates si capadociam occupasset. id quod tunc agebat. arma quoq; in bithiniam extenderet sub hoc nomine quod eam ariarartis filio in capadocia regnanti traditurus esset iuuenem satis liberali facie præditum subornauit. vt tanq̄ Ariarartis filius romam proficisceretur. atq; a po. ro. Capadociæ regnum peteret. vt autem res similior vero videretur cum eo uxorem Laodicem misit: quæ olim Ariarartis vxor fuerat. vt rem esse quemadmodum iuuenis dicebat testaretur. cæterum a senatu ambo tanquam falsæ rei auctores indicto silentio reiecti fuerunt.

¶ De Iudeo quodam qui se Alexandrum finxit Herodis iudeorum regis filium.

Aud meliorem exitum falsi commenti ac fraudis suæ iudæus quidam Sidonius tulit qui se Alexandrum esse finxit Herodis Antipæ iudeorum regis filium quem pater occidi iusserat. Affirmabat enim se a militibus quibus occidendi cura demandata fuerat emissum. fugiendi potestatem habuisse: atq; pro se alium haud dissimilem interfectum. Itaq; & vultus similitudine & verbis signisq; quis

bus utebatur a sub ornatoribus diligenter instructus, multis se vere alexandrum esse persuasit. Iudeorum igitur permultis eum prosequentibus regio habitu ornatus romam venit ut regni partem suam peteret ubi cum Augustus cæsar prudentia sua fraudem ut habebat detexisset, occisi subornatores fuerunt, & ipse ad seruitutem in triremi remo alligatus.

¶ De duobus qui se Neronem imper. finxerunt.

Imperante ottone magni motus in græcia atq; asia fuerunt propter citharedum qui se Neronem fingeat. Is cum vultu atq; voce ei persimilis esset, aiebat quo tempore romæ disseminatum fuit Neronem sibi vim attulisse, alium pro eo fuisse mortuum. Quâ obrem cum seditionis permultis eum prosequentibus Syriam aut ægyptum petere contenderet/ quo si peruenisset minime dubium erat quin oriens totus tumultuaret/ aduersa tempestate ad Cinthum insulam inter cicladas delatus est. ubi cum veluti verus Nero in milites qui ab oriente veniebant imperio uteretur impulit ut parerent atq; Sisenna centurio a militibus desertus profugere ab insula cogeretur. Qua re audita cū Asia pene tota nutaret/ missis ab ottone duabus triremibus navis qua is falsus Nero ferebatur oppugnata est: atq; in eo proelio is interceptus fuit. corpusq; eius Romam missum. Alius quoq; vigesimo anno post neronis mortem cū se neronem fingeret in oriēte tantum nominis sibi atq; extimationis peperit/ ut vix nisi post aliquod tempus a parthis populo ro, deditus foret reprimi posse videretur.

¶ De Getha qui se Scribonianum camerinum finxit.

Nero quemadmodum alios multos ita etiam Scribonianum senatorem occiderat: & tamen imperante vitellio inuentus est in Illirico seruus nomine Getha qui nihilo feliciore fortuna quā hi de quibus est dictum se Scribonianum fingeret: qui magna seditionum atq; seruorum coacta manu omnia in Illirico turbabat ubi olim Scribonianus in magna apud eos populos gratia fuerat. sed breui Getha ad vitellium perductus atq; a primo patrono agnitus ut seruus ac fugitiuus mulctatus est.

¶ De Niphidio Sabino.

Niphidius Sabinus sub Galba prætorij præfectus fortasse quia ad imperium aspirabat se Caligulæ filiū esse dixit. Matri em̃ meretricis notam inussit: ut se Cæsarum sanguini insereret: quanq̃ id longe a vero abesset.

¶ De barbario philippo.



Nusitatnm profecto fraudis genus fuit quo barbarius philippus seruus fugitiuus romæ aliquot tempus vsus est: cum tanquam ciuis romanus præturam gereret, cuius præturæ administratione postea Iurisconsulti vehementer laborarunt, dum de his quæ in prætura barbarius gesserat rata ne esse deberent ageretur quæ tamen rata iusserunt esse ob fraudem haud a iure absonum: qua nimis multi comprehendebantur. Sed iam a priscis ad recentiora transeamus.

¶ Recentiora de Chimuldio Antio



Himuldus genere Antius his populis vicinus qui sub sclauonum nomine Iustiniano imperante regionem trans danubiū incolebant dum inter Antios sclauonesq; bello contenderetur a Sclauone captus quia corporis robori animi vigor respondebat magnam audendo famam sibi comparauit. Hunc vt fortuna tulit. Antius a sclauone qui eum ceperat redemit romani captiui hortatu. per hunc enim modum se quoq; liberatum iri sperabat, antio autem ostendit hunc Chimuldium quia & virtus & neminis similitudo fidem faciebat, at illū esse qui ad Danubium Iustiniano imperante Thraciam magnis rebus gestis rexerat prælioq; cum sclauonibus edito interiisse credebatur qua de re rogatus hic Chimuldus cum eam negaret. roman⁹ captiuius vasro vir ingenio ei cuius erat captiuius persuasit hunc verū esse illum Chimuldium sed præ timore affirmare rem non audere Itaq; res palam facta est. & is partim quia terrebatur nisi quod romanos dicebat affirmaret partim quia euasurum se in maiorem fortunā putabat si is Chimuldus quē ferebant putaretur esse ipse quoq; aliorum opinionē sequutus quod alij ferebant dicere & affirmare cepit. Cum igitur iustinianus sclauonibus atq; antijs optionē fecisset turrim vrbem inhabitandi quæ olim a Traiano condita per id tempus continuis bellis populo exhausta ac deserta erat de ea incolenda vtraq; gens conuenit si eis Chimildius pfereretur asserebant enim quemadmodum thraciam olim virtute defenderat ita ipsos nunc quoq; defensurum. Missus ergo Chimuldus captiuius ab vtraq; gēte ad iustinianū orator cum in Narsetem eunuchū proficiscens incidisset qui Chimuldium primum in prælio mortuum norat diligenter ab eo excussus est: & quanquam latine loqueretur: & multa primi chimuldiij signa daret tamen is esse qui vere erat cognitus victus est atq; ad imperatorem missus.

¶ De Cotherino qui se Sulthani filium finxit.



Virginis partu ducētesimo ac q̄dragesimo tertio āno post mille in Asia minore quidā fuit nobili iter turcas genere ort⁹ qui Cotherinus nūcupabatur. hic quorundā turcensium præfecto

rum opera qui Baiotum Sulthanum inuisum habebant, cum in publico cum matre ex composito contendens minis cum ea ageret ut quo patre esset ortus declarare vellet ipsaq; reluctaretur: areptam capillis graui ter calcibus pugniscq; multauit. Itaq; cum filij vim ultra ferre se non posse ostenderet palam affirmauit cotherinum baioti sulthani fratrem esse. Quam rem cum populi ingenti gaudio accepissent, ad eum circiter viginti milium hominum manus conuenit. atq; vrbs Iconium iam deditione fecerat: cum inde profectus ut Candelaurem occuparet, ubi regij thesauri custodiebantur, per fraudem a quodam turcensi principe captus vna cum fratre suspendio vitam finiuit.

¶ De Gondoaldo qui se Clotharij filium dicebat.

AUm similem fraudem in Burgundia Gondoaldus astruere vellet, nequaquam feliciorem exitum nactus est. nam cum eius mater que corpus vulgauerat. Clotharij burgundie regis filium diceret a clothario atq; Childerico eius fratre repulsus ut declinaret dedecus quod inde in eum resultauerat, hierosolimam in orientem profectus est vnde audita clotharij morte cum in burgundiam redisset eumq; populi excepissent commisso cum gonthrano vero clotharij filio graui proelio ab eo gondoaldus confestim superatus atq; occisus fuit.

¶ De quodam qui se Aldephunsum aragonum regem finxit.

AOrruo in proelio aduersus mauros in hispania Aldephunso rege hispanus qui ei facie persimilis erat, se Aldephunsum esse finxit ostendens propter acceptę cladis dedecus ignoto habitu velle orbem terrarum peragrarę. quibus rebus apud multos (nam præter similem effigiem multis quoq; alijs signis se verum aldephunsum ostendere videbatur) tantum profecit ut magnus hominum numerus Aldephunsum esse eum putaret. Itaq; cum eam rem multi hominem sequerentur, veritus Alphunsus qui in regno successerat ne inde grauius sibi negotium oriretur compræhendit eum atq; suspendi iussit.

¶ De quodam qui se Henricum quintum imperatorem dixit esse.

ANno a dicto iam partu centesimo atq; trigesimo septimo supra mille in germania apud urbem solū aureū ab heremo profectus quidam se henricū quartum imperatorem esse palam affirmabat qui antea mortuus erat. Quamobrẽcū multi ad eum transirẽt inter germanos graues ortę sunt contentiones cum alijs falsum henricū

verum alij esse contenderent: sed tandem aperta re vt erat relegatus est vt Clunij monasterium monachus inhabitaret.

¶ De alio qui se Balduinum Constantinopolitanum imper. falso dixit.

ANno ducētesimo ac vigesimo quinto aut circiter post mille ab eodem partu iuxta urbem adrianopolim Balduinus primus constantinopolitanus imperator flandrię comes in prelio a grecis interfectus nusq̃ repertus fuit: multiq̃ ob id eum adhuc viuerē dixērunt: inuentusq̃ est qui se eum esse diceret: per belgicę enim partem quę flandria dicitur in peregrini habitu vir quidam errabat verbis signisq̃ permultis fide apud plerosq̃ facta vt eum Balduinum esse crederent: ob eam rem ingens hominum munus eum sequebarur: atq̃ aliquot iam vrbes ad eum defecerant. Sed cum Ludouic⁹ gallorum rex diligentius inquirere rem illam vellet, is Ludouico ita requirente perona venit vbi cum eum rex inspexisset obstupuit: cum ex toto eius effigies Balduino simillima esset. neq̃ tamen hac similitudine cōtentus alij quoq̃ modis de ipsa re certiora eruere voluit. Itaq̃ cum meminisset Philippum regem patrem suum equestria ornamenta Balduino dedisse ab hoc petijt vt diē locūq̃ atq̃ modum declararet quo equestri dignitate donatus fuerat & vbi vxorem primo despōsasset quę regi Philippo arcto affinitate coniuncta fuerat. Qua re is qui se Balduinum fingebat cū se captum videret tempus ad respondendum sumpsit. tandemq̃ detecta fraude qui princeps atq̃ imperator illuc venerat perona in peregrini atq̃ inopis viri forma abiit a populis flandrensibus desertus: q̃ cum his respōdere nesciret quę Ludouicus rex poposcerat quę illi si ver⁹ erat Balduinus exploratissima esse debebant satis palam fiebat ipsum Balduinū non esse: nec multo post herardi caserchę opera in caupona captus vt dignus erat suspensus fuit.

¶ De Federico vbalduino de Carda nuncupato qui se Guidonis montis feretri comitis filium finxit.

AUm Guido vrbinatium comes grauter ferret se legitimos non habere liberos vt in p̃cipatu ex se successorem inueniret stabili retq̃ cōcubine q̃ habebat tanq̃ ex se ortū supposuit Berardini vbalдини Cardę filiū quē postea Federicum nominauit. Sed ei haud multo post ex vxore verus natus est filius cui Odoni ātonio nomē incidit eum ob scelestam vitā cū vrbinales interemissent Federicus populis ita annitentibus ad principatū cōscendit vt comitis Guidonis naturalis filius lōge fœlici⁹ ei q̃ his de quibus est dictū fauente fortuna. Nā vt vrbinales Odonis scelus in se irritauerat ita propter virtutis magnitudinē Fe-

dericum veluti numen vibinitates coluerunt. Sub eo quieta atq; æqua omnia non minus q̃ romani sub Numa assequenti.

¶ De Quodam qui Ricardum secundum brithanniæ regem se finxit.



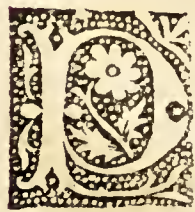
¶ Vm Henricus quartus Ricardum secundum fratrem patru elem brithanniæ regem in vincula coniecisset ac regnū occupasset Salse beritanus comes ex Matre Ricardi frater vt eum liberaret aut saltem vlcisceretur regia veste sacerdotē adornauit qui olim in Ricardi musicorum numero fuerat atq; ei in omnibus persimilis erat Ricardum igitur in insula effugisse e carcere disseminauit, Ad eā famam cum multi cōuenissent suppositūq; regem sequerentur, Henricus valido exercitu cū eis conserta manu in fugam omnes cōuertit. atq; occidit inter quos haud longe post verus quosq; Ricardus fuit.

¶ De quodam Oxonensi brithanno qui se finxit Georgij Clarentiæ ducis filium.



¶ Etate nostra in brithannia regnante Henrico septimo cum isī carcere Eduardum georgij Clarentiæ ducis filius asseruaret Georgius autem Eduardi atq; Ricardi frater fuerat quorū vterq; in brithannia regnauerat: brithannus quidā sacerdos finxit Eduardum qui in carcere erat, Henrici manus effugisse. & pro eo ad olescentem oxonensem organistæ filium qui ei simillimus erat ostendebat. Hunc in hiberniam deductum eius insulæ populi regem appellarūt quibus subnix⁹ accedente præterea brithannorum exulum ope satis magna manu in brithanniam traiecit. vbi ab Henrico statim prelio superatus ac captus cum ab eo populo ostenderetur vna cum vero Eduardo fraus illa prorsus detecta fuit. Henricusq; hunc falsum Eduardum anno quadringentesimo octuagesimo septimo post mille culinæ seruitio relegauit.

¶ De alio qui se Ricardum orcadum ducem Eduardi quarti brithannorum regis filium simulauit esse.



¶ Ost hunc falsum eduardum iterum anno quadringentesimo septimo post mille a virginis partu in brithanniā Scotorum ope quidam descendit. qui se Ricardū orcadum ducem nominabat Eduardi quarti filium, atq; ad se regnum spectare asserbat. fingēs cum patruus eius Ricardus vt regnum ipsi ac fratri adimeret occidi ambos iussisset / militem eum cui cædes demandata fuerat / occiso primo eius fratre precibus flecti se passum, alium pro se occidisse / atq; ipsum liberasse. Cum autem Eduardi effigies verbis addita (Eduardo euimvero simillimus erat) multos impulisset / vt quæ is dicebat vera

esse crederent: a Carolo octauo gallorum rege quesitus quod eo tempore Henrico brithannico regi hostis erat/ in parrhisiſiorum urbem cum honesto comitatu venit: vbi posteaq̃ accepit a ab Hérico cū gallis initā esse pacem veritus ne tanq̃ initæ pacis pignus Henrico traderetur / in flandriam profugit, illicq; a Philippo Burgūdiæ archiduce cui Maximilianus imperator pater erat, tanq̃ propinquitate coniunctus in honore habebatur. sed tertio anno post inchoata huius fraudis commenta prælio ab Henrico rege brithannico cum in brithanniam traiecisset superatus ac captus palam fecit se tornacensis tonsoris filium nomine Petrachinū Verbecchū esse: atq; ad urbē Londinū cum idē affirmātes eius parentes venissent, ab Henrico liberatus alimenta quoq; quibus viueret accepit. Sed cum postea iterum nouas moliri depræhensus esset in medio vrbis Londini foro capite mulctatus est. Ceterum quanq̃ in eiusmodi materia permulta insignia Italorum exempla nobis occurrant, vt posteritatis nostræ rationem habeamus ne aliqui hoc nostro scribendi genere/ quod in communem vtilitatem solum suscepimus læsos se esse putarent/ in eam seuiant, hic scribendi finem faciemus.

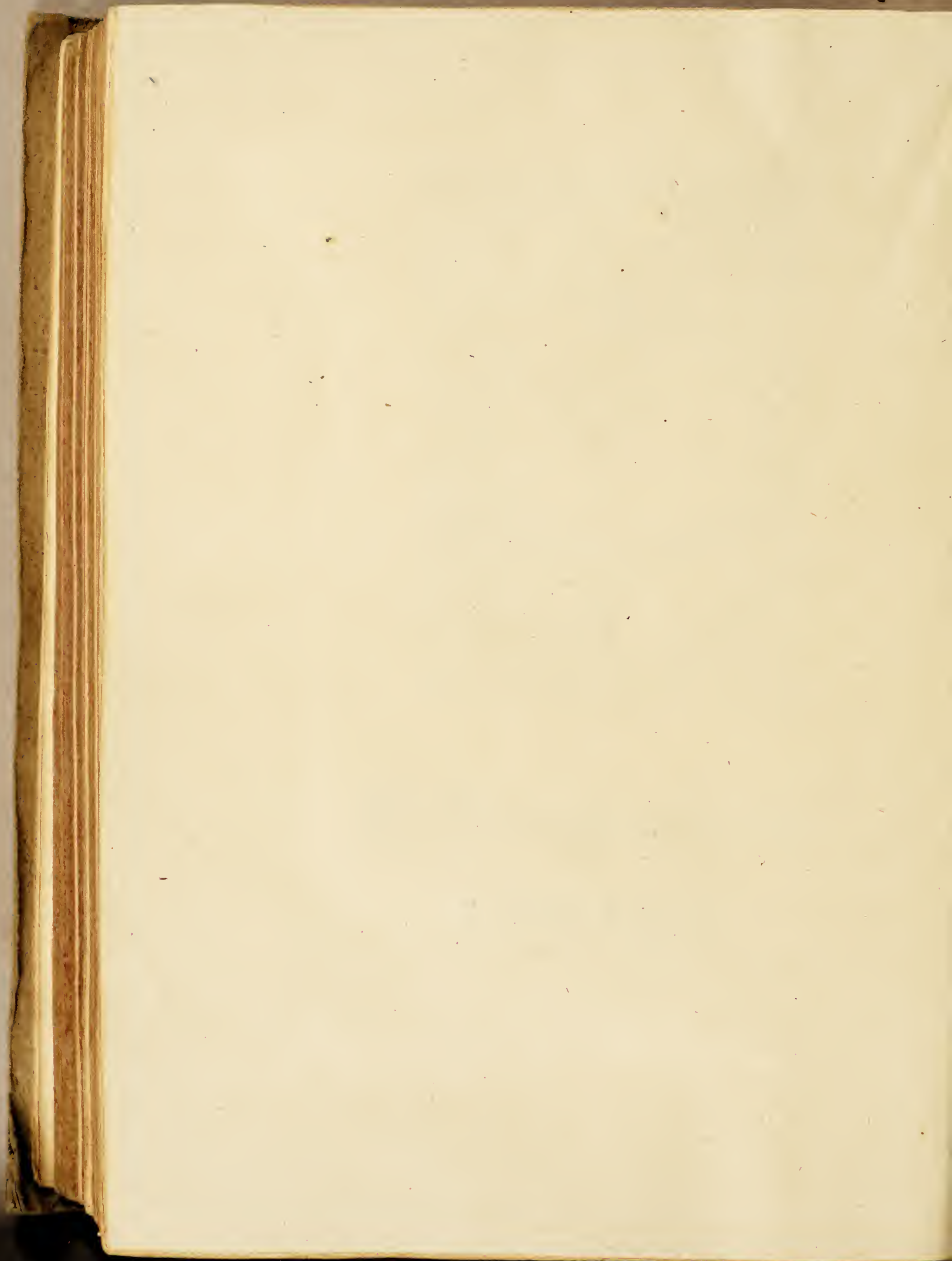
**DE DICTIS FACTISQVE MEMORABILIBVS A RE-
RVM HVMANARVM PRIMORDIO VSQVE IN PRÆ-
sens tempus, illis exceptis quæ luculenter Max. Valerius edidit, opus a
Baptista Fulgoso vernacula lingua conscriptum: & a Camilo Gilino lati-
num factum: i quo satis discerni nō queat, sit ne vel propter varietatem
voluptas maior/ vel in vita propter exemplorum magnitudinem in eui-
tando imitandoq; mortalibus proposita vtilitas expressior Magister Pe-
trus Vidoue Parrhisijs decimo quinto kalendas Maij, a redēptione chri-
stiana Millesimo quingentesimo decimo octauo ipressit. Impensis ho-
nesti viri Gallioti du Pre bibliopolæ. Commorantis supra pōtem nostræ
dominæ in intersignio gallæ / & in secundo pilari palatij regij.**

Registrum Cartharum.

Tabula. a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z & A B C D E F G H I K
L M N O P Q R S. Omnes sunt duorum fo. preter R qui est vnus folij.



Cum gratia: et
privilegio.



H518 e
F859 d

